

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתָם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּכָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֵמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבָת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְּפִלָּל בְּתַפִּילִּין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלָל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְתַּחֲלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרֹכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגְדֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים והחילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מְזֻמָּר נָאִם יְהוָה | לְאֹדְנִי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשֵׁית אֹיְבֶיךָ הָדָם לְרִגְלֶיךָ: ב מָטָה עֶזְךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ: ג עִמָּךְ נִדְבַת בָּיִת חֵילֶךְ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ מַל יְלֻדְתְּךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶת־הַכֹּהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרָתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֹדְנִי עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אִפּוֹ מְלָכִים: ו יִדְּיוֹ בְּגוֹיִם מָלֵא גִּוְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אָרֶץ רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־בֶּן יָרִים רֹאשׁ:

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסֹד יִשְׂרָאֵל וְעַדָּה: ב גְּדֻלִּים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֶר פָּעִלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַת לָעַד: ד זָכַר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה: ה טָרַף נֶתַן לִירָאִיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֱמֶת וְיִשְׂרָאֵל: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֹאשִׁית חֲכָמָה | יֵרָאֵת יְהוָה שֶׁבֶל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תִּהְלָתוֹ עֲמַדַת לָעַד:

מתוך פירוש רש"י

קי (א) נאם ה' לאדני. על עסקי אדוני שאול כשהייתי נרדף מפניו: לאדני. על אדוני כמו ואמר פרעה לבני ישראל (שמות יד), וישאלו אנשי המקום לאשתו (בראשית כ"ו): שב לימיני. התעכב והמתן לישועתי: (ב) מטה עזך ישלח ה' מציון. מעשים טובים המצויינין בידך, ד"א עוד תמלוך בציון ושם ישולח לך מטה עז ואז תרדה בקרב אויביך: (ג) עמך נדבות ביום חילך. עם ישראל יתנדבו לעזרתך ביום שתעשה חיל כמו שמפורש (בדברי הימים א י"ב) שהיו נקבצים עליו מכל שבט ושבט בלכתו אל צקלג נפלו עליו ממנשה וגומר ומן הגדי נבדלו אל דוד וגומר (שם): בהדרי קודש מרחם משחר. בשביל הדרת קדושה שהיה בך מנעוריד: לך טל ילדותך. ילדות טובה ופרק נאה שהיה בך תהיה לך כטל שהוא נעים יערב ותעשה לך פירות להצליחך:

קיא (א) הללויה וגו'. מזמור זה הוסד באלף בית אות אחד בראש הפסוק ואחד באמצעותיו וכן כולם מאל"ף ועד תי"ו, וכמו כן מזמור השני, הראשון מדבר בשבחיו של הקב"ה והשני מספר בשבחיו של צדיק: (ד) זכר עשה. קבע לישראל שבתות ומועדים ומצות שנאמרו בהם וזכרת כי היית במצרים (דברים ט"ו) לפי שהוא חנון ורחום על בניו וחפץ להצדיקים: (ה) טרף נתן. מזון: (ו) כח מעשיו הגיד לעמו. כשנתן להם נחלת גוים הודיעם כחו וגבורתו, ומדרש תנחומא כתב לישראל מעשה בראשית להודיעם שהארץ שלו ובידו להושיב בה כל מי שירצה ולעקור אלו ולהושיב אחרים שלא יוכלו האומות לומר לישראל גזלנים אתם שכבשתם ארץ שבעה גוים:

"דבר מלכות"

מודפס בדפוס ידיעות תקשורת (2000) בע"מ בכ 50,500 עותקים

מתוכם הודפסו

17,500 עותקים על ידי – אחים דויטש תעשיות טקסטיל בע"מ

כל המעוניין להשתתף בהדפסת ה"דבר מלכות" מכמות של 5000 חוברות ומעלה יכול לכתוב לפאקס: 03-9606108 או למייל: Israel@DvarMalchus.Org או USA @DvarMalchus.Org

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	יט) מסכת חולין עם ביאורים	יט
ב) מזמורי תהלים קי"י קי"א	ג	מדף קיט עד דף קכה	קיד
ג) מאמר ד"ה כה אמר ה' השמים כסאי גו'		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ה' ש"פ נח, ב' דראש חודש מרחשון, ה'תשמ"ה	ה	כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	כ
ד) מכתב כללי מוצאי שבת בראשית, ה'תשמ"ה	יד	אדמו"ר הזקן	קמב
ה) שיחת שבת פרשת נח, ב' דראש חודש מר-חשון		כא) שולחן ערוך הלכות שבת	כא
התשמ"ה	יח	אדמו"ר הזקן	קמג
ו) לקוטי שיחות – פרשת נח		כב) לקוטי תורה	כב
(בלה"ק) כרך טו	כח	אדמו"ר הזקן	קמד
ז) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח		כג) שערי אורה	כג
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	לג	אדמו"ר האמצעי	קמה
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נח	לד	כד) דרך מצותיך – ספר המצוות	כד
ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת נח	לה	אדמו"ר ה"צמח צדק"	קמו
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נח	סג	כה) תורת שמואל תרל"ב	כה
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		אדמו"ר מוהר"ש	קמו
לשבוע פרשת נח	סד	כו) קונטרס עץ החיים	כו
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת נח	עב	אדמו"ר מוהרש"ב	קמז
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	עד	כז) ספר המאמרים ה'תרפ"ט	כז
		אדמו"ר מוהריי"צ	קמז
		כח) לקוטי דיבורים	כח
		אדמו"ר מוהריי"צ	קמח
		כט) רשימת תרצ"ט	כט
		אדמו"ר מוהריי"צ	קמט
		ל) אגרות קודש	ל
		אדמו"ר מוהריי"צ	קנ
		לא) חומש לקריאה בציבור	קנא
		לב) לוח זמנים לשבוע פרשת נח	קנב
		לג) סדר הדלקת נרות לשמח"ת ושבת קודש	קנט

שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:

יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת נח	עז
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נח	קא
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת נח	קח
יז) נביאים וכתובים	
שמואל-ב פרק יד, תהלים פרק לה	קיא
יח) עין יעקב מסכת יומא	קיג

1 **כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כְּסָאֵי וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלֵי גוֹ¹** [המשך
 2 הפסוק הוא: "איִזָּה בית אשר תבנו לי ואיִזָּה מקום מנוחתי". לפי פשוטו,
 3 הנביא מוכיח את ישראל על חטאיהם ואומר להם: וכי סבורים הינכם שבידכם
 4 לכפר על חטאיכם באמצעות
 5 בית־המקדש שבניתם לכבודי? !
 6 האם תעלה על דעתכם שבית זה
 7 מסוגל בכלל להכיל את מלוא
 8 קומתי שהיא גדולה ועצומה כל־
 9 כך עד כי "השמים" משולים
 10 ל"כסאי" ו"הארץ" ל"הדום"
 11 (=שרפרף ל) רגלי? !]
 12 **הִנֵּה פָסוּק זֶה הוּא הַתְּחִלַּת הַפְּטָרָה שֶׁבֶת רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 13 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 14 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 15 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 16 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 17 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 18 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 19 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 20 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 21 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 22 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 23 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 24 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 25 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 26 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 27 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 28 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 29 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 30 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 31 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 32 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**
 33 **רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ, וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ**

בס"ד. שבת פרשת נח, ב' רראש חדר מר-חשון ה'תשמי"ה.

(הנחה בלתי מוגה)

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כְּסָאֵי וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלֵי גוֹ¹. הִנֵּה
פָּסוּק זֶה הוּא הַתְּחִלַּת הַפְּטָרָה שֶׁבֶת רֹאשׁ חֹדֶשׁ,
וְיָדוּעַ הַחֹדֶשׁ עַל זֶה בִּתְּחִלַּת אֹר' בַּתְּחִלַּת (לְפָנֵי
הַחֹדֶשׁ לְפָרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית², דִּהְיוּשִׁים עַל פָּסוּקֵי
פָּרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית הֵם לְאַחֲרֵי דְרוֹשׁ זֶה), וּמִדִּיק שֵׁם,
דְּצִירָה לְהַבִּין אִיךָ שִׁיף לֹמַר עָלָיו יִתְבָּרַךְ כְּסָאֵי וְהָדָם
רַגְלֵי, שֶׁהָרִי אֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוֹף כו'. וּבְפָרֶשֶׁת יוֹתֵר,
יָדוּעַ שֶׁבְּעֵנִין שְׁלִילַת הַהִגְשָׁמָה לְמַעַלָּה יֵשׁ ב' לְשׁוֹנוֹת.
לְשׁוֹן א' שָׂאִין לוֹ גּוֹף וְאֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוֹף (כֹּחַ בְּגוֹף)³
(הֵינּוּ דִלָּא רַק שָׂאִין לוֹ גּוֹף אֲלָא שְׂאֻפְלוֹ דְּמוּת הַגּוֹף
אֵין לוֹ), וּפְרוּשׁ הַדְּבָר בְּפָנִימִיּוֹת הָעֵנִין הוּא, דְּאֵין לוֹ
גּוֹף קָאֵי עַל אִיךָ שֶׁהוּא מְשַׁלֵּל מַעֲנִין הָעֵשִׂיָּה וְהַכְּלִים
וְכו' וְעַד לְעֵנִין הַצְמָצוּם. וְאֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוֹף הֵינּוּ
שֶׁהוּא לְמַעַלָּה גַם מִזֶּה. וְלְשׁוֹן ב' (כֹּחַ הַיָּדוּעַ) אֵין לוֹ
דְּמוּת הַגּוֹף וְאֵינוּ גּוֹף, דְּלִפִּי לְשׁוֹן זֶה דְּמוּת הַגּוֹף הִיא
דְּרָגָא תַּחְתּוֹנָה יוֹתֵר (שָׂאִין לוֹ דְּמוּת הַגּוֹף וְאֻפְלוֹ גּוֹף
אֵינוּ), וְכַמְבָּאֵר בְּאוֹר הַתּוֹרָה⁵ שְׁעוֹלָם הָאֲצִילוֹת נִקְרָא
גּוֹף, מֵה־שָׂאִין־כֵּן עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה נִקְרָאִים

הַגּוֹף כו' וכיצד אפוא ניתן להשוותו – אפילו במשל בלבד – לאדם היושב
 על כיסא והמניח את רגליו על גבי שרפרף? !
 ובפֶּרֶשֶׁת יוֹתֵר, יָדוּעַ שֶׁבְּעֵנִין שְׁלִילַת הַהִגְשָׁמָה לְמַעַלָּה מֵה
 שאנו שוללים כל עניין של "ציור" והגדרה אצל הקדוש-ברוך-הוא יֵשׁ
 במקורות ב' לְשׁוֹנוֹת השונים זה מזה. לְשׁוֹן א' הוּא שָׂאִין לוֹ
 לקדוש-ברוך-הוא גּוֹף וְאֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוֹף (כֹּחַ בְּגוֹף) כוח גופני³
 ובלשון הרמב"ם (בהלכות יסודי התורה): "אלו היה היוצר גוף וגוויה, היה
 לו קץ ותכלית... ולאוקינו ברוך שמו, הואיל וכוחו אין לו קץ ואינו פוסק...
 אין כוחו כוח גוף", הֵינּוּ (=כלומר) דִּלָּא רַק שָׂאִין לוֹ גּוֹף אֲלָא
 שְׂאֻפְלוֹ דְּמוּת הַגּוֹף שזאת ("דמות הגוף") כבר דרגה רוחנית גבוהה

יותר, גם את זה אֵין לוֹ. וּפְרוּשׁ הַדְּבָר בְּפָנִימִיּוֹת הָעֵנִין הוּא,
 שמה שאומרים דְּאֵין לוֹ גּוֹף קָאֵי (הכוונה) עַל אִיךָ שֶׁהוּא
 הקדוש-ברוך-הוא מְשַׁלֵּל לא רק מגשמיים כפשוטה ומגוף כפשוטו, אלא גם
 מַעֲנִין הָעֵשִׂיָּה מלהיות יוצר ועושה ובורא עולמות נחותים כמו 'עולם
 העשייה', אלא הוא נעלה
 ומרומם מכל זה, ורק הארה
 מועטת ממנו היא שיוורת
 לעולמות ומתעסקת בעשייתם
 וְהַכְּלִים כמו כן הקדוש-ברוך-
 הוא בעצמו איננו מתלבש
 ב'כלים' (כידוע שבעולמות
 העליונים ישנם 'אורות' ו'כלים'
 ו'האורות' מתלבשים ב'כלים'
 ואף מושפעים מהם במידת־מה,
 אבל הקדוש-ברוך-הוא בכבודו
 ובעצמו הוא למעלה מזה) וְכו' וְעַד
 לְעֵנִין הַצְמָצוּם
 הכוונה היא לאותו 'צמצום'
 שחולל הקדוש-ברוך-הוא באורו
 על־מנת לאפשר את עצם
 התהוותם של עולמות ונבראים
 מוגבלים; הנה גם עניין זה נוגע
 אך ורק לאורו והוא שעבר
 תהליך של 'צמצום', אבל
 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו איננו
 קשור לכל עניין ה'צמצום'. ומה
 שנאמר וְאֵין לוֹ דְּמוּת
 הַגּוֹף הֵינּוּ (הכוונה היא)
 שֶׁהוּא לְמַעַלָּה גַם מִזֶּה
 כלומר, הקדוש-ברוך-הוא נעלה
 ומושלל לא רק ממושגי ה"גוף"

(עניין העשייה, 'כלים' ו'צמצום'), אלא גם מהצורך לשלול זאת (באמרנו
 ש"אין לו גוף"). ולפי לשון זה יוצא אם־כן, כי "דמות הגוף" היא דרגה רוחנית
 גבוהה יותר מ"גוף". וְלְשׁוֹן ב' שמצאנו לגבי הפלאת הקדוש-ברוך-הוא,
 הוּא (כֹּחַ הַיָּדוּעַ⁴) אֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוֹף וְאֵינוּ גּוֹף דהיינו
 מקדימים את שלילת "דמות הגוף" לשלילת ה"גוף", דְּלִפִּי לְשׁוֹן זֶה
 דְּמוּת הַגּוֹף הִיא דְּרָגָא תַּחְתּוֹנָה יוֹתֵר (שָׂאִין לוֹ דְּמוּת הַגּוֹף
 וְאֻפְלוֹ גּוֹף אֵינוּ) כלומר, לא זו בלבד שאין לקדוש-ברוך-הוא "דמות
 הגוף", אלא גם "גוף" אין הוא, וְ הַנּוֹסח השני הוא כְּמַבָּרַךְ ב' ספר 'אוֹר
 הַתּוֹרָה⁵ שְׁעוֹלָם הָאֲצִילוֹת נִקְרָא גּוֹף, מֵה־שָׂאִין־כֵּן עוֹלָמוֹת
 בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה נִקְרָאִים דְּמוּת הַגּוֹף וּמִצָּא שֶׁאֵין דְּמוּת

(1) ישע' טו, א. (2) ראה לקו"ש חלק כט ע' 10 הערה 16. (3) ראה פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פרק חלק היסוד הג'. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ז. ועוד. (4) פיוט יגדל. (5) בהגהות לד"ה השמים כסאי - כרך ו' תתרכג, ב. וראה גם אוה"ת ענינים ע' קיגד.

ביאור בדרך אפשר

1 הגוף' היא דרגה נמוכה יותר מאשר 'גוף', כמבאר⁶ בענין בצלמנו
2 כדמותנו⁷ על המשמעות הרוחנית הפנימית של דברי הקדוש-ברוך-הוא
3 למלאכים (קודם בריאת האדם), "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", מבואר
4 בחסידות שהקדוש-ברוך-הוא ברא את האדם ואת כללות העולם הזה כבבואה
5 וכהשתקפות לנעשה 'למעלה';

6 "בצלמנו" היינו בדומה לאורו
7 של הקדוש-ברוך-הוא שלמעלה
8 מהעולמות, ו"כדמותנו" היינו
9 בדמות ובדוגמת האור העליון
10 המתלבש כן בעולמות, דענין
11 כדמותנו, דמות, קאי על
12 עולמות שלמטה,

13 בריאה-יצירה-עשיה
14 ונמצא אפוא שהמושג "דמות
15 (הגוף)" מתייחס לדרגה נמוכה
16 יחסית למושג "גוף", בהתאם
17 לנוסח השני הנ"ל: "אין לו דמות
18 הגוף (ותירה מזאת, שגם) אינו
19 גוף.

20 והנה לפי ב' האופנים
21 (הלשוניות) גם-יחד, דהיינו בין
22 אם "דמות הגוף" היא דרגה
23 שלמעלה מ"גוף" ובין אם היא
24 דרגה הנמוכה מ"גוף" צריך
25 להבין, דמפנין שהוא
26 יתברך אין לו דמות הגוף
27 ואינו גוף והוא מושלל
28 ומופשט משיניהם גם-יחד, אם
29 כן איך אפשר לומר עליו
30 כסאי, כסא שלי, והדום
31 רגלי, רגלי שלי שהם
32 דימויים גופניים מגבילים,

33 הממעטיים מדרגתו האמיתית של הקדוש-ברוך-הוא!?

34 אף הענין הוא, דהנה פסוק זה (השמים כסאי והארץ הדם
35 רגלי) הוא חלק מהתורה שהיא לשון הוראה⁸, והינו
36 שבפסוק זה יש הוראה בעבודת כל אחד ואחד מישראל
37 וכשנדע מה הן ההוראות הנצחיות הטמונות בביטויים אלה ("השמים כסאי"
38 ו"הארץ הדום רגלי"), נבין גם שפירושם ודימויהם אינם כפשוטם, שהרי
39 חייבים לומר שכל ביטוי ועניין הנוכחים בתורה הם הוראות לבני ישראל, שכן
40 ישראל קדמו לכל דבר ואפילו לתורה⁹ כמו שפתיב צו את
41 בני ישראל, דבר אל בני ישראל, ומכיוון שכל מציאותה של התורה

ביאור בדרך אפשר

אינה אלא ציויים ואמירות לבני ישראל, נמצא שמציאותם (הרוחנית) של בני
ישראל קדמה למציאות התורה ו היינו שיש מציאות של בני ישראל
לפני התורה שהרי לא ייתכן להפנות ציויים ואמירות למי שעדיין לא
קיים. ומזה מוכן דכל ענינים אלו כל הדברים שזכרו בתורה, כולל

הפסוק "השמים כסאי והארץ
הדום רגלי" יש להם שיכות
לתורה ול ישראל הם חלק
מהתורה שכל מטרתה כאמור
היא להורות לבני ישראל.
ועוד [מהדברים שנאמרו
בפסקה הקודמת יכול להשתמע,
כי "השמים" ו"הארץ" הנוכחים
בדברי הנביא, הם קודם-כל
שמים וארץ גשמיים, אלא שיש
להם גם משמעות ר'הוראה'
ברוחניות. בפסקה הנוכחית
יוסבר שלמעשה הדברים הם
בדיוק להפך: תחילה קיימת
מציאותם של "השמים"
ו"הארץ" כפי שהם בעולמות
העליונים ורק לאחר מכן
נשתלשו מהם שמים וארץ
גשמיים], דהרי השמים
והארץ וכל צבאיהם
נבראו בשביל התורה
ובשביל ישראל, כפרוש
רש"י¹⁰ על הפסוק¹¹
בראשית ברא אלללים את
השמים ואת הארץ,
ומפרש רש"י בשביל התורה
שנקראת ראשית ובשביל
ישראל שנקראו ראשית.

אף הענין הוא, דהנה פסוק זה (השמים כסאי והארץ
הדם רגלי) הוא חלק מהתורה שהיא לשון הוראה⁸,
והינו שבפסוק זה יש הוראה בעבודת כל אחד ואחד
מישראל, שהרי ישראל קדמו לכל דבר ואפילו לתורה⁹
כמו שפתיב צו את בני ישראל, דבר אל בני ישראל,
היינו שיש מציאות של בני ישראל לפני התורה. ומזה
מוכן דכל ענינים אלו יש להם שיכות לתורה ול ישראל.
ועוד, דהרי השמים והארץ וכל צבאיהם נבראו בשביל
התורה ובשביל ישראל, כפרוש רש"י¹⁰ על הפסוק¹¹
בראשית ברא אלללים את השמים ואת הארץ, בשביל
התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו
ראשית. דמפל זה מוכן שב' הענינים דשמים וארץ ישנם
בתורה וב ישראל, ומהם משתלשל גם ענין שמים וארץ
בעולמות, עד לשמים וארץ כפשוטם.

ובאור הענין הוא¹² דהנה פללות ענין התורה הוא מן
השמים, וכמו שפתיב¹³ הלא כה דברי כאש
שדברי תורה למטה הם כמו למעלה, וכמו שפתיב¹⁴ מן
דמפל זה מוכן שב' הענינים דשמים וארץ ישנם
בתורה וב ישראל, ומהם משתלשל
שמים וארץ בעולמות הנבראים, עד לשמים וארץ כפשוטם
דהיינו שמים וארץ גשמיים.

ובאור הענין הוא¹² מהי אפוא המשמעות הרוחנית הפנימית של "שמים"
ושל "ארץ"? ההסבר לכך: דהנה פללות ענין התורה הוא מן
השמים, וכמו שפתיב¹³ הלא כה דברי כאש ועל פסוק זה אמרו
חכמינו ז"ל "מה אש אינו מקבל טומאה, אף דברי תורה אין מקבלים טומאה"
שדברי תורה למטה הם כמו למעלה דהיינו שגם לאחר שירדו

(6) ראה לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ. (7) בראשית א, כו. (8) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה. גו"א ר"פ בראשית.
וראה זח"ג נג, ב. (9) ראה ב"ר פ"א, ד. (10) ד"ה בראשית ברא. (11) בראשית א, א. (12) ראה בכ"ז תו"א שם. ובכ"מ. (13) ירמ' כג,
כט. וראה ברכות כב, א. (14) ואתחנן ד, לו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לעולם הזה הם נשארו במעלתם ובטהרתם כפי שהיו בהיותם למעלה, ויכמו
2 שפְּתוּב¹⁴ בתורה לגבי מתן-תורה מן השמים השְּמִיעַף אֶת קוּלוֹ.
3 דְּבָנָה גּוּפָא בזה עצמו שבמתן-תורה קול ה' נשמע בארץ "מן השמים",
4 ישנם ב' פְּרָטִים (הסברים, עניינים), א' ההסבר הפשוט הוא שְּהַתוֹרָה
5 היא מן השמים והיא תורתו
6 של הקדוש-ברוך-הוא ולא
7 חלילה מבני-אדם, ב' פירוש
8 פנימי ועמוק יותר הוא שְּמִן
9 השמים השְּמִיעַף אֶת
10 קוּלוֹ, היינו שְּכָמוֹ שְּהִיא
11 בְּשָׁמִים באותה דרגה רוחנית
12 עליונה שהיא בשמים, כך בדיוק,
13 ללא כל פיתוח היא נְשַׁמַּעַת
14 ונְמַשְׁכַּת לְאַרְץ (וְהִדְבֵּר
15 הִיחִיד שְּצִירָף לְהִיט
16 מִצַּד הָאָדָם הוא רק
17 הַשְּׁמִיעַף) נמצא אס-כן
18 שהתורה קשורה באופן הדוק
19 ביותר למושג "שמים", בהיותה
20 רוחנית במהותה ובלתי מושפעת
21 כלל מ'מדות' אל העולם הזה.
22 ובפְּרָטִית (באופן ממוקד)
23 יוֹתֵר, עֲנִין שָׁמִים
24 שְּבַתוֹרָה קָאִי (נאמר)
25 במיוחד על חלק התורה
26 שְּבַכְתָּב, דָּאָנָא נְפָשִׁי
27 כְּתִבִּית יְהִיבִית¹⁵ על המילה
28 הראשונה בעשרת הדברות
29 "אנכי" אומרים חכמינו ז"ל
30 שהיא ראשי תיבות "אנא נפשי
31 כְּתִבִּית יְהִיבִית" (=אני את עצמי כתבתי ונתתי). היינו שְּהִיא עֲנִין שָׁל
32 יְהִיבִית שהקדוש-ברוך-הוא נתן את עצמו, ככיל, בְּתוֹף הַכְּתִבִּית בתורה
33 הכתובה, היינו הַמְשַׁכַּת אֱלָקוּת בְּתוֹרָה שבכתב, וְהוּא מֵה שְּגִבִּי
34 (לגבי) תוֹרָה שְּבַכְתָּב כְּתִיב¹⁶ (נאמר) לֹא תוֹסִיפוּ גוֹ' וְלֹא
35 תִּגְרְעוּ, ומדוע? מפני שְּהִיא נְמַשְׁכַּת לְמַטָּה כְּמוֹ שְּהִיא לְמַעְלָה
36 ולכן בשום פנים ואופן אין להוסיף עליה או לגרוע ממנה, חלילה, שכן כשם
37 שבהיות התורה למעלה לא יעלה על הדעת וגם אי-אפשר לשנות בה אפילו
38 אות אחת, כך גם למטה היא בדיוק אותה התורה ואין לשנות בה מאומה. עד
39 כאן דיברנו על כחינת "שמים" שבתורה, ואמרנו שהכוונה היא (בעיקר) לתורה
40 שבכתב. מעתה נעבור לעסוק בבחינת "ארץ" ("והארץ הדרום רגלי"): וְכַחֲיִנֵּת
41 אֶרֶץ שְּבַתוֹרָה קָאִי עַל תוֹרָה שְּבַעֲל־פָּה, כִּי בְּתוֹרָה שְּבַעֲל־
42 פָּה שאף היא ניתנה למשה בסיני נִכְלָל בה, כבר אז (אלא שבאופן כללי

43 וברמזים) כָּל מֵה שְּתַלְמִיד וְתִיק עֲתִיד לְחַדֵּשׁ¹⁷ כל מה
44 שתלמיד-החכמים לאורך כל הדורות הבאים עתידים לחדש תוך כדי לימודם,
45 היינו שְּהוּא עֲנִין שָׁל חֲדוּשׁ שָׁל הַתַּלְמִיד לְמַטָּה בעולם הזה.
46 ואולם בהגדרה "חידוש" נכללים אך ורק "חידושים" שהתחדשו בלימוד
47 שנעשה עַל־פִּי הַמְּדוּת
48 שְּהַתוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶם
49 בהתאם לכללי לימוד התורה
50 שנמסרו למשה בסיני. ועם זאת,
51 מדובר ב"חידוש" של התלמיד, של האדם הנמצא כאן למטה, בעולם
52 הזה, וְעַד שְּלַפְעִים
53 מִתַּחֲשָׁבִים – בכל הנוגע
54 לפסקי-הלכה בתורה – גַּם
55 בְּמַצַּב הָעוֹלָם שְּלַמָּה,
56 כיודע הכלל דָּאִין החכמים
57 גּוֹזְרִים גְּזֵרָה עַל הַצְּבוּר
58 שָׁאִין רַב הַצְּבוּר יְכוּלִין
59 לְעַמֵּד בָּהּ ומאחר שמצבו
60 ויכולתו של הציבור למטה
61 בעולם הזה מהווה שיקול מרכזי
62 בפסקי-דין ובגזירות בתורה,
63 נמצא כי יש בתורה גם בחינה
64 של "ארץ" והיא, כאמור, תורה
65 שְּבַעֲל־פָּה¹⁸ דְּכָל זֶה הוּא
66 בְּחִינַת אֶרֶץ, יְרִידָה
67 לְמַטָּה.
68 וְעוֹד זאת עניין נוסף בקשר
69 שבין תורה ל"ארץ", דְּהִנֵּה
70 פְּרוּשׁ המושג אֶרֶץ הוּא גַּם
71 מְלָשׁוֹן שְּרַצְתָּה לְעֵשׂוֹת
72 רְצוֹן קוֹנָה¹⁹, כדברי המדרש: "ויקרא אלקים ליבשה ארץ – למה נקרא
73 שמה ארץ? שרצתה לעשות רצון קונה" וְהִרִי יְדוּעַ דְּעֵקֶר גְּלוּי הַרְצוֹן
74 הָעֲלִיּוֹן שְּבַתוֹרָה הוּא עַל־יְדֵי תוֹרָה שְּבַעֲל־פָּה דִּקְא מִצְוֹת
75 התורה הן ה"רצון" של הקדוש-ברוך-הוא, ורצון זה מתגלה בעיקר בתורה
76 שְּבַעֲל־פָּה שהיא מכילה פירוט נרחב של כל הלכות התורה. וְכַמְבָּאֵר
77 בְּאֶרְכָּה בְּאֶגְרַת הַקֶּדֶשׁ²⁰ שבספר ה'תנאי' לאדמו"ר הוֹקֵן, דְּהַמְצוּת
78 כְּפִי שְּהֵם בְּתוֹרָה שְּבַכְתָּב, כְּמוֹ מִצְוֹת תַּפְלִין (וְהַקְשָׁה כָּל
79 הַתוֹרָה כְּלָה לְתַפְלִין²¹ מאמר חכמינו ז"ל זה אמור לגבי ההלכה שנשים
80 פטורות ממצוות-עשה שהזמן גרמא =מצוות שאפשר לעשותם רק בזמן
81 מסוים], כדברי הגמרא: "אמר קרא 'והיה לך לאות על ירך ולזיכרון בין עיניך
82 למען תהיה תורת ה' בפיך'; הוֹקְשָׁה [=השוותה] כל התורה כולה לתפילין –
83 מה תפילין מצוות-עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, אף כל מצוות-עשה

ביאור בדרך אפשר

1 שהזמן גרמא נשים פטורות". ומכיוון ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין",
2 הרי כל מה שנתבאר לגבי מצוות תפילין נכון ותקף גם לכל שאר המצוות,
3 שגם הן כפי שהן מופיעות בתורה שבכתב (הרי) **הם באפן כזה שאין**
4 **יודעים בברור מהו רצון העליון** כי בתורה שבכתב מצוות תפילין
5 כתובה במילים ספורות בלבד,

6 ללא פירוט ההלכות הרבות
7 שכרוכות בעשיית התפילין
8 והנחת התפילין וכו' ובלשון
9 אדמו"ר הזקן ב"אגרת הקודש":
10 "רצון העליון ברוך הוא
11 המלוכש בתי"ג [613] מצוות
12 שבתורה שבכתב הוא מופלא
13 מכוסה טמיר ונעלם ואינו
14 מתגלה אלא בתורה שבעל-פה
15 כמו מצוות תפילין על-דרך
16 משל שנאמר בתורה שבכתב
17 'וקשרתם לאות על ידך והיו
18 לטוטפות בין עיניך' והוא
19 מאמר סתום ונעלם שלא פירש
20 הכתוב איך ומה לקשור ומהו
21 טוטפות והיכן הוא בין עיניך
22 ועל ידך עד שפירשה תורה
23 שבעל-פה שצריך לקשור בית
24 אחד על היד וד' בתים על

25 הראש ובתוכם ד' פרשיות והבתים יהיו מעור מעובד ומרובעים דווקא
26 ומקושרים ברצועות של עור שחורות דווקא וכל שאר פרטי הלכות עשיית
27 התפילין שנאמרו בעל-פה ועל ידך היא הזרוע דווקא ולא כף היד ובין
28 עיניך זה קודקוד ולא המצח, וכן כל מצוות שבתורה... אינן גלויות וידועות
29 ומפורשות אלא על-ידי תורה שבעל-פה", **וְדוֹקָא** (ורק) **על-ידי תורה**
30 **שבעל-פה המפרשת ומפרטת ומביאה לידי גילוי את דברי**
31 **התורה שבכתב** הכתובים על-פי רוב בקיצור נמרץ **מתגלה בחינת**
32 **הרצון העליון, בחינת ארץ** שכאמור נקראת בשם זה בגלל
33 ש"רצתה לעשות רצון קונה".

34 **ובפרטיות** (באופן פרטי) **יותר** עניין זה שהתורה שבעל-פה מביאה לידי
35 גילוי את ה"רצון העליון" הנמצא בתורה שבכתב בקיצור ובהעלם הוא (בא
36 לידי ביטוי בעיקר) **בענין ההלכות שבתורה**²², **דעל** (שכן על)
37 **ההלכה אמרו**²³ **והו' עמו** כאשר שאל המלך ביקש להביא לפניו
38 "איש מטיב לנגן" אמר לו אחד הנערים "הנה ראיתי בן לישי דרור המלך...
39 יודע נגן וגביר חיל... וה' עימו" ואמרו חכמינו ז"ל שפירושו של השבח "וה'
40 עימו" הוא **שהלכה כמותו** (ומבואר על כך בחסידות שאמנם פסיקת
41 הלכה מצריכה עיון והבנה שכליים, אבל כדי לזכות לכוון לאמיתתה של תורה
42 ושתהיה "הלכה כמותו", יש צורך בסייעתא דשמיא שבאה על-ידי התקשרות
43 של פוסק ההלכה עם שם הוי', **מה-שאין-כן עניני התורה שאינם**

ביאור בדרך אפשר

44 **להלכה, עליהם אמרו שאלו ואלו דברי אלקים חיים**²⁴ כאשר
45 בסוגיה מסוימת יש דעות שונות ואף חלוקות, הרי כל עוד לא מדובר בפסיקה
46 של הלכה-למעשה, כל הדעות הן באותה דרגה וכולן ראויות להיקרא "דברי
47 אלקים חיים", **היינו שהם בבחינת אלקים חיים** וכידוע, ששם
48 אלקים מורה על מידת הגבורה

49 והצמצום וההעלם, והוא למטה
50 במדרגה משם הוי' המורה על
51 מידת החסד והגילוי; וכך גם
52 בענין גילוי הרצון העליון
53 בתורה, שדעות שונות שלא
54 נתקבלו להלכה נחשבות "דברי
55 אלקים חיים", **אבל אין בהם**
56 **הענין דהו' עמו, גלוי**
57 **רצון העליון**²⁵ שקיים רק
58 בהלכה פסוקה, הלכה שמלמדת
59 איך הקדוש-ברוך-הוא רוצה
60 שדברי התורה והלכותיה יתקיימו
61 בפועל; כמבואר על כך בחסידות
62 ש"אלוקים" הוא בלשון-רבים
63 המורה על בחינות רבות ועל
64 התחלוקת, כביכול, ומבחינה זו
65 יכולות להיות (גם בתורה) דעות
66 שונות, "אלו ואלו", לעומת זאת
67 שם הוי' שנקרא גם "שם

68 העצם" הוא שם המיוחד, השם שמורה על אחדות שלמעלה מהתחלוקת ולכן
69 עניין ההלכה הפסוקה כדעה אחת דווקא, נמשך משם הוי', כמאמר חכמינו
70 ז"ל (בגמרא שבת קלח, ב) על הפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ה'
71 מירושלים" – "דבר הוי' זו הלכה".

72 **וזהו ענין** (לאחר שקודם לכן הסברנו באופן כללי את העניין של "שמים"
73 ואמרנו שהוא רומז לתורה ובאופן מיוחד לתורה שבכתב, נבין עתה את
74 הביטוי) **השמים כסאי שבתורה, דגלוי חכמתו ורצונו של**
75 **הקב"ה כפי שהוא בתורה בכלל (ובפרטיות בתורה**
76 **שבכתב), בחינת שמים, הוא על-ידי כסאי דענינו של הכסא**
77 **בפשטות הוא להשפיל** להנמיך **את קומתו של האדם היושב על**
78 **הכסא שירד וישב עליו, והיא בחינת ירידה לגבי מצבו**
79 **בשעת העמידה**²⁶ שהרי בעמידתו האדם גבוה יותר מבישיבתו, והמרחק
80 בין ראשו לארץ (במצב של עמידה) הינו רב יותר. **ועל-דרך-זה הוא**
81 **למעלה, דהמשכת האלקות בתורה** שנמשלה לישיבה על כיסא,
82 שהרי "שמים" הם בחינת התורה (כאמור לעיל) ו"השמים כסאי" הפירוש הוא
83 שהמשכת האלקות בתורה דומה לאדם שעבר מעמידה למצב ישיבה, ולכן
84 **הוא ענין של ירידה.**

85 **וזהו גם מה שכסא הוא** המשמעות הפנימית של המילה "כיסא" היא
86 **גם מלשון כסוי, כס א', שמכסה ומעלים על הא' הרומז ל**

ביאור בדרך אפשר

1 (אלופו של עולם), כי כְּדִי שְׁתּוּכַל לְהִיּוֹת הַיְרִידָה לְמַטָּה
2 הוא עַל-יְדֵי הָעֵלֶם וְהַסֵּתֶר דּוֹקָא²⁷ כלומר, כדי שיתהוו נבראים
3 ועולמות תחתונים ומוגבלים, עם תחושת ישות עצמית, הכרחי לצמצם
4 ולהעלים ולהסתיר את האור האלוהי העליון, והישיבה על כסא – אותיות כס

5 א (ככתוב בתיאור המרכבה

6 העליונה "ועל דמות הכסא דמות
7 כמראה אדם") – היא משל
8 להעלם והסתר האור הנמשך מ-
9 א', אלופו של עולם, עד שתהיה
10 התהוות של נבראים החשים
11 עצמם כישות עצמאית ונבדלת.
12 כעת אנו עוברים לחלקו השני
13 של הפסוק: וְהָאֶרֶץ הָדָם
14 רָגְלִי פָרוּשׁוֹ, כִּי בַּחֲנִינָה
15 אֶרֶץ, בַּחֲנִינָה תוֹרָה
16 שְׂבַע-לִפְנֵי, שְׁהִיא גְלוֹי
17 רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, וכאמור,
18 התגלות רצון העליון היא בעיקר
19 בפסיקה של הלכה-למעשה
20 נִמְשָׁכֶת עַל-יְדֵי הָדָם
21 רָגְלִי, דַּעֲנִינוּ בְּרוּחָנִיּוֹת
22 (כְּמוֹ הַהָדוּם כְּפִשּׁוּטוֹ
23 שרפרף נמוך שמשמש להנחת
24 הרגלים וכאשר הרגל מונחת
25 עליו היא מתרוממת מהארץ –
26 שְׂמַגְבִּיָּה הָרָגַל מֵעַל
27 הָאֶרֶץ²⁸ הוא מה
28 שְׂמַגְבִּיָּהִים אֶת הָאָדָם
29 מְלַמְעָלָה שֵׁשׁ לוֹ
30 סִיעֵתָא דְשִׁמְיָא לְכוֹן

31 (לפסוק נכון) הַהֲלָכָה, וכאמור לעיל שְׁהִי' עֲמוֹ שְׁהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ
32 שהעובדה שההלכה נפסקה כמותו מעידה על כך ש"הוי' עמו".

33 עד כאן הסברנו את העניין של "שמים" ו"ארץ" בתורה; אך הרי הזכר כבר
34 לעיל שביראת העולם הייתה "בשביל התורה... ובשביל ישראל", וממילא
35 חייבים לומר שגם בישראל ישנן הבחינות "שמים" ו"ארץ":

36 וְהִנֵּה כָשֶׁם שְׁהוּא בְּתוֹרָה שִׁישׁ בַּהּ בַּחֲנִינָה "שמים" ובחֲנִינָה "ארץ",
37 עַל-דֶּרֶךְ-זֶה יִשְׁנֶם ב' הַעֲנִינִים דְּשָׁמַיִם וְאֶרֶץ גַּם בִּישְׂרָאֵל.
38 דִּישׁ בִּישְׂרָאֵל אֵלָה הַשְּׁיִיכִים לְשָׁמַיִם (הִימָל-אֵידֵן וְיַהוּדִים
39 שְׁמִימִיִּים)), וְיִשׁ בִּישְׂרָאֵל כֹּאֵלָה הַשְּׁיִיכִים לְאֶרֶץ. דִּישְׂרָאֵל
40 הָעוֹסְקִים בַּעֲנִינֵי שָׁמַיִם הֵם מְאִרֵי תוֹרָה 'בעלי תורה', כלומר
41 יהודים הַלּוֹמְדִים תוֹרָה כְּפִי שְׁהִיא תוֹרָה בַּבְּחִינָה שָׁמַיִם באופן

ביאור בדרך אפשר

42 הדומה לתורה שבכתב, כדלהלן. וְהָעוֹסְקִים בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה לְאֶסְקִי
43 שְׂמַעְתָּא אֵלִיבָא דְהֲלָכָתָא להסיק מהסוגיה הנלמדת הלכה-למעשה
44 הֵם בַּבְּחִינָה אֶרֶץ, בַּחֲנִינָה תוֹרָה שְׂבַע-לִפְנֵי. דְּהֲלִמּוּד בְּתוֹרָה כְּפִי
45 שְׁהִיא בַּחֲנִינָה שָׁמַיִם הוּא בְּאֶפֶן שְׂלַמְעָלָה מִהַפְּרָטִים כִּשֵּׁם
46 שבתורה שבכתב המצוות

47 כתובות בקיצור וללא פירוט יתר, וְלָכֵן (מצד זה) אֶפְשָׁר
48 לְהִיּוֹת מ"ט פְּנִים טְהוֹר
49 וּמ"ט פְּנִים לְהַפָּךְ²⁹
50 (ובלשון המדרש: "לא ניתנו
51 דברי תורה חתוכין, אלא כל דבר
52 ודבר שהיה הקדוש-ברוך" הוא
53 אומר למשה, היה אומר מ"ט
54 פנים טהור ומ"ט פנים טמא.
55 אמר לפניו, ריבונו של עולם, עד
56 מתי נעמוד על בירורה של
57 הלכה, אמר לו, אחרי רבים
58 להטות; רבו המטמאין – טמא,
59 רבו המטהרין – טהור"). וְאֵין
60 זו כלומר, הדעות השונות ואף
61 החלוקות, אינן סְתִירָה האחת
62 לרעותה, כִּי מאחר שהלימוד
63 הוא בבחינת "שמים" דהיינו
64 "למעלה מהפרטים", אֵלּוֹ
65 וְאֵלּוֹ כל הדעות המטהרות וכל
66 הדעות המטמאות דְּבָרֵי
67 אֱלֹקִים חַיִּים, וְלַמְעָלָה
68 מְזֻזָּה הסבר עמוק וגבוה מזה
69 יִשׁ לֹמֵר שְׁשָׁדֶשׁ הָעֲנִין
70 של דעות שונות ומנוגדות בתורה

71 הוּא בְּמָה שְׁהוּא יִתְבָּרַךְ נִמְנַע הַנִּמְנָעוֹת³⁰ (=מנוע ומושלל מכל
72 סוג של מניעה) כמבואר בחסידות ובספרי חקירה, שהקדוש-ברוך-הוא הינו
73 תכלית השלמות ובעל כל הכוחות ולכן מן הנמנע לומר שיש כוח מסויים או
74 מעלה מסויימת וכדומה שהקדוש-ברוך-הוא מנוע מהם וחסר אותם; ומאחר
75 שהקדוש-ברוך-הוא הינו "נמנע הנמנעות" חכמתו ורצונו המתגלים בתורה
76 אינם מוגדרים ומוגבלים בקו אחד, כזה או אחר, אלא התורה מכילה במקביל
77 דעות שונות ואף הפכויות, וּלְפִיכָף אֵין סְתִירָה בֵּין מ"ט פְּנִים טְהוֹר
78 וְהַפָּךְ כִּי רַק מִי שְׁהוּא מוֹגְבֵּל אֵינוֹ מְסוּגֵל לַהֲכִיל יוֹתֵר מִדַּעַה בְּכִיוּן אֶחָד,
79 אבל כאשר אין הגבלות ומניעות יש מקום לדעות שונות ברוחניות.
80 וְלַמְעָלָה יוֹתֵר שְׁשָׁדֶשׁ הָעֲנִין של היכולת להכיל דעות שונות כך שכולן
81 כאחד יהיו "דברי אלוהים חיים" הוּא בַּבְּחִינָה הַבְּחִינָה שְׂלַמְעָלָה,

א, ריש ע"ב. ובכ"מ. 27) ראה תו"א משפטים עז, א. ובכ"מ. 28) ראה תו"א בראשית א, ב. 29) ראה תנחומא במדבר י. חקת ד.
ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב. זח"ב טו, ב. קכג, א. ועוד. 30) ראה תשובות הרשב"א סי' תח. ספר החקירה להצ"צ לד, ב. סה"מ
עזרת ריש ע' כט. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דַּעֲנִין הַבְּחִירָה הַחֲפָשִׁית (המושג "בחירה חופשית" כפי שהוא)
2 בְּאִמְתִּיּוּת (ובפֶּרֶט הַבְּחִירָה הַחֲפָשִׁית שְׁלֹמֶעֱלָה, שֵׁשׁם הַיָּא
3 הַבְּחִירָה הָאִמְתִּית כִּי רַק הַקֶּבֶ"ה בִּאֲמַת לֹא מוֹשֶׁפֶע מִשּׁוּם דְּבַר וּמִשּׁוּם
4 שִׁיקוֹל וְעֵינִין, וְהַבְּחִירָה שֶׁלּוֹ הִיא אֲכֵן "חֹפְשִׁית" בִּאֲמַת, הוּא בְּדִרְגָּא כְּזוֹ

5 שְׁבָה הַפֶּל הוּא בְּשׁוּה

6 מִמֶּשׁ³¹ כִּמְבֹאֵר בַּחֲסִידוֹת 1
7 ש"ב בחירה חופשית" אמיתית היא 2
8 רק כאשר שני הדברים העומדים 3
9 לבחירה הם שווֹי־עֶרֶךְ לַגִּמְרִי 4
10 ובכל־זאת הבחור מעדיף אחד 5
11 מהם על־פני משנהו. שכן, אם 6
12 לאחד הדברים יש יתרונות 7
13 ברורים על זולתו, הרי 8
14 שמלכתחילה קיימים גורמים 9
15 המשפיעים על הבחירה ומטים 10
16 אותה, ונמצא כי זו אינה "בחירה 11
17 חופשית" באמת, ויִמָּשֵׁם 12
18 מאותה בחינה גבוהה ונעלית 19
19 שלגביה הכול בשווה ממש, 20
20 בחינה שכאמור קיימת אך ורק 21
21 אצל הקדוש־ברוך־הוא יִשְׁנָה 22
22 הַבְּחִירָה שְׁלֹמֶעֱלָה דְּוָקָא 23
23 בְּאִפְּן אֶחָד מֵהַדְּרָגָה הַזֹּאת, 24
24 שבה הכול בשווה, באה בחירתו 25
25 החופשית (באמת) של הקב"ה 26
26 (באותם דברים שבהם החליט 27
27 לבחור).

28 ן לעומת זאת הַלְמוּד
29 בְּבַחֲמִינָה אֶרֶץ, עַל־יָדֵי
30 יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּבַחֲמִינָה

31 אֶרֶץ, כִּאֲמֹר, אוֹתָם אֵלֶּה הַעוֹסְקִים כְּתוּרָה מִתּוֹךְ כּוּוֹנָה לְהַגִּיעַ לְמַסְקֶנָה
32 הַדְּבָרִים כִּפִּי שְׁזוֹ בָּאָה לִידִי בִּיטוּי בְּהִלְכֵּה־לְמַעֲשֶׂה, הוּא בְּאִפְּן שְׁנוּגָע
33 לְהִלָּכָה וּפְרָטִים, עַד שְׁצָרִיכִים לְמָנוֹת וְלִסְפֹּר שִׁהִיָּה אַחֲרֵי
34 רַבִּים לְהַטּוֹת³² כִּמְבֹאֵר לְעִיל מְדַבְּרֵי הַמְדַּרְשׁ שְׂכָדִי לְהַכְרִיעַ בֵּין הַדְּעוֹת
35 הַרְבוֹת בּוֹחֲנִים מִהִי דַעַת הָרֹב, הִיָּינוּ בְּמָקוֹם כְּזֶה שְׂדַעַת הַמַּעֲוֹט
36 הִיא לְהַפֶּךְ מַדְעַת הָרֹב. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה מֵה שֶׁהַחֲכָר כִּבְר קוֹדֵם לֶכֶן, שׁ
37 אֵין גּוֹזְרִים עַל הַצֶּבֶר גּוֹזְרָה שְׂאֵין רַב הַצֶּבֶר יְכוּלִין לַעֲמֹד
38 בָּה¹⁸, דְּמָזָה מוֹכֵן שְׁמַעוֹט הַצֶּבֶר כֵּן יְכוּלִים לַעֲמֹד בָּה, וּמוֹכֵן
39 גַּם שְׁגִזְרָה זֹה הִיא עַל־פִּי תוֹרָה וְעַל־כֵּן מַלְכַּתְחִילָה הִיִּיתָה
40 כּוּוֹנָה לְגִזְרָה, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן מַצֵּד חֲשֹׁף הָעוֹלָם אֵין רַב הַצֶּבֶר
41 יְכוּלִין לַעֲמֹד בָּה. וְדוֹקָא כְּשִׁידַע אֵיף יִתְנַהֵג רַב הַצֶּבֶר אֲזִי
42 יְכוּל לְגֹזֵר גּוֹזְרָה וְכו' וְכֵשֶׁם שֶׁהַמִּיָּין הַמְפּוֹרֵט שֶׁל הַדְּעוֹת מוֹרָה עַל יְרִידָה
43 לְפִרְטִים וְהַתְּחַשְׁבוֹת בְּפִרְטִים (בְּנִיגוּד לְלִימוּד בְּבַחֲמִינָה "שָׁמַיִם" שֶׁלַּגִּבּוֹי יֵשׁ

44 מָקוֹם לְמַגּוּוֹן דַּעוֹת בְּרִזְמוֹנִית), כִּךְ גַּם הַעוֹבְדָה שְׂכָדִי לְקַבֹּעַ הִלְכֵה־לְמַעֲשֶׂה יֵשׁ
45 לְקַחַת בַּחֲשׁוֹן אֶת מַצֵּב הַצִּיבּוֹר, וְאֵת מַסְפֵּר הַמַּחֲזִיקִים כִּלְ דַּעַה וְדַעַה (רֹב
46 וּמִעוּט), הִיא הוֹכַחָה נּוֹסֶפֶת שְׁלִימוֹד בִּאֻפֵּן כּוֹה מַחֲיִיב יְרִידָה לְפִרְטִים.
47 וּבְכָל־לוֹת זֶהוּ מֵה שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּאִפְּן הַשִּׁיף לְעוֹלָם,

48 בְּחִינָה אֶרֶץ, שְׁבָה
49 צָרִיכִים לְהַתְּחַשֵּׁב (זֵין
50 רַעֲכַעֲנֵעוֹן) עִם דַּעַת
51 הָעוֹלָם וְכִאֲמֹר, שְׂכִאֲשֵׁר
52 גִּזְרִים גּוֹרָה מִתְּחַשְׁבִּים בְּמַצְבוֹ
53 שֶׁל הַצִּיבּוֹר וּבְמִידַת יְכוּלָתוֹ
54 לְעַמּוֹד בָּה, וּבְלִשׁוֹן הַיְּדוּעַ
55 מְרַבּוֹתִינוּ ז"ל³³ הַרְבֵּה
56 עָשׂוּ כְּרַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל
57 וְעַלְתָּה בִּידָם זֹה לִשׁוֹן
58 הַגִּמְרָא: "תָּנוּ רַבִּנֵּי: 'נִוְתַנְתִּי מִטֵּר
59 אֶרְצֶכֶם בְּעַתּוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ
60 וְאִסְפַּת דִּגְנָן [וְתִירְשׁוּ וְיִצְהַרְרָן].'
61 מֵה תִלְמוּד לֹמֵר? לְפִי שְׁנִאֲמֹר
62 לֹא יִמּוֹשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךְ
63 'נִוְתַנְתִּי בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן
64 תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כִּלְ הַכְּתוּב בּוֹ כִּי
65 אֲזִי תִצְלִיחַ אֶת דְּרֹכְךָ וְאֲזִי
66 תִּשְׁכַּל', יְכוּל דְּבָרִים כִּכְתָּב
67 (שִׁילְמִדּוֹ תוֹרָה תְּמִיד לֵלֵא
68 הַפֶּסֶק)? תִּלְמוּד לֹמֵר ז'אִסְפַּת
69 דִּגְנָן: 'הִנֵּהגָה בְּהֵן מִנְהַג דֶּרֶךְ־
70 אֶרֶץ, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל. רַבִּי
71 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר: אִפְשֵׁר
72 אֲדָם חוֹרֵשׁ בִּשְׁעַת חֲרִישָׁה, חוֹרֵעַ
73 בִּשְׁעַת זְרִיעָה, וְקוֹצֵר בִּשְׁעַת

74 קִצְרִיה, וְדַשׁ בִּשְׁעַת דִּישָׁה, חוֹרָה בִּשְׁעַת הָרוּחַ – תּוֹרָה מֵה תֵּהָא עֲלֵיהּ? אֵלֵא
75 בּוֹמֵן שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין רִצּוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, מִלֵּאכְתָּן נַעֲשִׂית עַל יְדֵי אַחֲרִים... אִמֹר
76 אַבִּי: הִרְבָּה עָשׂוּ כְּרַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל וְעַלְתָּה בִּידָן, כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי – וְלֹא
77 עַלְתָּה בִּידָן".

78 [וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּלִשׁוֹן חֲכָמֵינוּ ז"ל שְׂרַבִּים עָשׂוּ כְּרַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל וְעַלְתָּה
79 בִּידָם (וְלֹא נִקְטוּ בְּנִיסוּחַ שְׁגוֹר יוֹתֵר כְּדוּגְמָת, רַבִּים עָשׂוּ כְּרַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל
80 וְהַצְלִיחוּ וְכִיּוֹצֵא בָּה) הוּא בְּדִיּוֹק (אֵינוּ מְקַרֵּי אֵלֵא מִכּוּוֹן), כִּי
81 עַל־יָדֵי עֲבוֹדָתָם כְּרַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל שְׂאֲמֹר שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת וְאִסְפַּת
82 דִּגְנָן³⁴ גו', עַל־יָדֵי־זֶה הִיָּה אֲצֵלָם בְּחִינָה עֲלִיָּה וְלֶכֶן נִקְטוּ
83 בְּלִשׁוֹן "עַלְתָּה בִּידָם" מִלִּשׁוֹן עֲלִיָּה, וְעַד שֶׁהִיָּה זֶה בִּידָם וְכִמְבֹּאֵר לְעִיל
84 שְׂכִלְמוֹד הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּבַחֲמִינָה "אֶרֶץ", דִּהִיָּינוּ עַל־יָדֵי שְׂמַסְקִים מֵהַסּוּגִיָּה
85 מַסְקִנֹת הִלְכֵה־לְמַעֲשֶׂה, זֹכִים לִיתְרוֹן מִיּוֹחַד כִּיתְרוֹן תּוֹרָה שְׂבַע־פֶּה עַל תּוֹרָה
86 שִׁכְתָּב, וְלִהְגַּבְּהַת רַגְלֵי הָאֲדָם, "וְהָאֶרֶץ הָרוּם רַגְלֵי".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהָיָה מִכִּיּוֹן שֶׁבְּרָאשִׁית בְּרִיאַת הָעוֹלָם כִּלּוּ הָיְתָה בִּשְׂבִיל ב' /
 2 "ראשית" בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ "ראשית" וּבִשְׂבִיל הַתּוֹרָה /
 3 שֶׁנִּקְרָאת "ראשית", הֵנָּה מַעֲנִין שָׁמַיִם וָאָרֶץ שֶׁבִּישְׂרָאֵל וְתוֹרָה /
 4 כַּמְבוּאָר לַעֲלֹל בַּהֲרַחְבָּה, שֶׁכֵּל הַנַּעֲשֶׂה בַּעֲוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים מִשְׁתַּלְשֵׁל /
 5 מִהָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, נִמְשָׁךְ /
 6 אַחֲרֵיכֶן גַּם בָּעוֹלָם, 1 וְהָיָה מִכִּיּוֹן שֶׁבְּרָאשִׁית בְּשִׂבְלֵי יִשְׂרָאֵל וּבִשְׂבִיל /
 7 תַּחֲלִילָה בְּחִינַת שָׁמַיִם 2 הַתּוֹרָה, הֵנָּה מַעֲנִין שָׁמַיִם וָאָרֶץ שֶׁבִּישְׂרָאֵל /
 8 וָאָרֶץ, שָׁמַיִם וָאָרֶץ 3 וְתוֹרָה, נִמְשָׁךְ אַחֲרֵיכֶן גַּם בָּעוֹלָם, בְּחִינַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, /
 9 רוֹחַנִּיִּים וְלֹאֲחֵר מִכֵּן נִמְשָׁךְ 4 שָׁמַיִם וָאָרֶץ רוֹחַנִּיִּים וְעַד לְשָׁמַיִם וָאָרֶץ גִּשְׁמִיִּים /
 10 עַד לְשָׁמַיִם וָאָרֶץ 5 כִּפְשׁוּטִים. /
 11 גִּשְׁמִיִּים כִּפְשׁוּטִים. 6 /
 12 וְכִדְאִיתָא בְּדִהֲרִי 6 /
 13 שֶׁהַפְּסוּק בְּרָאשִׁית בְּרָא 7 /
 14 אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת 8 /
 15 הָאָרֶץ, קָאִי (נֹאמַר) עַל 9 /
 16 עֲשֹׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת, 10 /
 17 וּלְפִי זֶה מוֹסְבֵר בַּחֲסִידוֹת 11 /
 18 שֶׁהַפְּסוּק "בְּרָאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים 12 /
 19 אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" מִשְׁמַעוֹ 13 /
 20 (מִלְבַּד הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט) 14 /
 21 שֶׁ"בְּרָאשִׁית", לְפָנֵי בְּרִיאַת כֹּל 15 /
 22 הַנּוֹבְרָאִים הַפְּרִטִּים, בְּרָא 16 /
 23 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת עֲשֶׂר 17 /
 24 הַסְּפִירוֹת שֶׁרָאשִׁיתָן הִיא סְפִירַת 18 /
 25 הַחֲכָמָה הַנִּקְרָאת "רָאשִׁית" 19 /
 26 (כַּכְּתוּב "רָאשִׁית חֲכָמָה") 20 /
 27 וְהַמִּשְׁכָּן בִּ"שָׁמַיִם" הַרוֹמוּזִים 21 /
 28 לְמִידוֹת (כִּי "שָׁמַיִם" הֵם "אֵשׁ" 22 /
 29 – מִידַת הַגְּבוּרָה, ו"מִים" – 23 /
 30 מִידַת הַחֲסֵד; וְחֲסֵד וְגְבוּרָה הֵן 24 /
 31 "כִּלְלוֹת הַמִּידוֹת") וּבִכְלָלוֹת 25 /
 32 יֵשׁ בְּזֶה סְפִירוֹת שָׁהִם 26 /
 33 בְּבִחִינַת שָׁמַיִם (הֵן הַמִּידוֹת, כֵּנ"ל) וְיֵשׁ סְפִירוֹת שָׁהִם בְּבִחִינַת 27 /
 34 אָרֶץ (מִידַת הַמַּלְכוּת) 36 וּמִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב הִיא שֶׁלֹּאֲמַעֲשֶׂה כֹל עֲשֶׂר 28 /
 35 הַסְּפִירוֹת הֵן "בְּרִיאָה" (יֵשׁ מֵאִין). וְאַחֲרֵיכֶן נִמְשָׁךְ מִזֶּה מִה"שָׁמַיִם" 29 /
 36 וְהָ"אָרֶץ" הַרוֹחַנִּיִּים, כִּפִּי שֶׁהֵם בִּישְׂרָאֵל וּבַתּוֹרָה וּבַעֲוֹלָמוֹת הַרוֹחַנִּיִּים, כֵּנ"ל 30 /
 37 בְּשָׁמַיִם וָאָרֶץ כִּפְשׁוּטִים, בָּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן שֶׁאֵין לְמַטָּה 31 /
 38 מִמֶּנּוּ. 32 /
 39 וְהָיָה בְּכָל עֲנִינִים אֱלֹו כִּפִּי שָׁהִם עַד עֵתָּה, יְהִיָּה חֲדוּשׁ 33 /
 40 לְעֵתִיד לְבָא (בְּזִמָּן הַגְּאוּלָּה). וְכַמְבוּבָא בְּסִיּוֹם הַהַפְּטָרָה 34 /
 41 (וְהַנּוֹבְאָה) הַמִּתְחִילָה בַּפְּסוּק "כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי" וְגו' – כִּי 35 /

42 כְּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אָנִי עוֹשֶׂה /
 43 גו', 37 דְּלַעֲתִיד לְבָא יְהִי שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וָאָרֶץ חֲדָשָׁה, /
 44 כַּמְבָּאָר הָעֲנִין בְּסִפּוֹר 'לְקוּטֵי תוֹרָה' בְּסוֹפּוֹ 38 עַל פְּסוּק זֶה שֶׁם /
 45 נִתְבָּאָר בַּהֲרַחְבָּה, כִּי עֲבוּדַת הָאָדָם פּוֹעֵלֶת שִׂיחָה "הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדוּם /
 46 רַגְלִי", כְּלוֹמַר הַמִּשְׁכּוֹת וְגִלּוּיִים /
 47 שֶׁל אִוְרוֹת נְעִלִים מִלְמַעְלָה /
 48 לְמַטָּה; וְכֹכָב שֶׁעֲבוּדַת הָאָדָם /
 49 נְעִלֶת יוֹתֵר כֵּךְ הִיא פּוֹעֵלֶת /
 50 הַמִּשְׁכּוֹת מִמְּקוֹמוֹת גְּבוּהִים יוֹתֵר. /
 51 אֲבָל לַעֲתִיד לְבָא יְהִי "שָׁמַיִם" /
 52 חֲדָשִׁים "ו"אָרֶץ חֲדָשָׁה" אֲשֶׁר /
 53 "אֲנִי", הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, עוֹשֶׂה /
 54 בַּעֲצוּמוֹ, דִּהְיוּ הַמִּשְׁכּוֹת וְגִלּוּיִים /
 55 מִמְּקוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים כֹּל-כֵּךְ שֶׁאֵין /
 56 בְּכוּחַהּ שֶׁל עֲבוּדַת הָאָדָם הַהִיגֵעַ /
 57 אֵלֵיהֶם וְלַהֲמִישִׁךְ מֵהֶם, וּבִלְשׁוֹן /
 58 הַחֲסִידוֹת "שֶׁאֵין אֲתַעְרוּתָא /
 59 דְּלִתְתָּא מִגַּעַת לְשָׁם" /
 60 [דְּנִעְוִין 39 תַּחֲלָתָן (שָׁל ה' /
 61 סִפּוֹר 'תּוֹרָה אִוְרִי') שֶׁהוּא /
 62 בִּמְאֹמֶר עַל תַּחֲלִילַת הַהַפְּטָרָה שֶׁל /
 63 שֶׁבַת רֹאשׁ-חֹדֶשׁ בְּסוֹפָן (שָׁל /
 64 ה' סִפּוֹר 'לְקוּטֵי תוֹרָה' – /
 65 שֶׁהֵם לְמַעֲשֶׂה שְׁנֵי חֲלֻקִּים שֶׁל /
 66 'חִיבוּר' אֶחָד) הַמִּסְתַּיִם בִּמְאֹמֶר /
 67 עַל פְּסוּק מִסִּיּוֹם הַפְּטָרָה זֶה וְכֵן /
 68 לַהֲפֹךְ, נִעוּץ סוֹפָן בְּתַחֲלָתָן], /
 69 וְעַל-פִּי הַנֶּ"ל דְּשָׁמַיִם /
 70 וָאָרֶץ קָאִי (נֹאמַר) עַל /
 71 תּוֹרָה מוּכָן שֶׁגַם בְּתוֹרָה /
 72 דְּלַעֲתִיד, תּוֹרָתוֹ שָׁל /
 73 מְשִׁיחַ 40, יְהִיָּה חֲלּוּקִים בֵּין /
 74 שָׁמַיִם וָאָרֶץ, דִּהְיָגִם (אֶף-עַל-פִּי) שֶׁ /
 75 יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ כִּי כָּלם יִדְעוּ אוֹתִי 41 וְאִם-כֵּן, /
 76 לְכַאוּרָה, לַעֲתִיד-לְבָא לֹא יִהְיוּ הַבְּדִלִים וְחִלּוּקֵי דְרָגוֹת בְּרַמַּת לִימוּד הַתּוֹרָה /
 77 וּמֵה אִפּוֹא פֶּשֶׁר הַדְּבָרִים שֶׁתַּהֲיָה תּוֹרָה אֶחָת שֶׁהִיא בְּבִחִינַת "שָׁמַיִם" וְתוֹרָה /
 78 אֶחָת שֶׁהִיא בְּבִחִינַת "אָרֶץ"? אֵלָּא מִכָּל-מְקוֹם הָרִי יְהִיָּה בְּזֶה /
 79 הַתַּחֲלָקוֹת וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּסִיּוֹם הַפְּסוּק הַזֶּה עֲצוּמוֹ, שֶׁמִּצַּד אֶחָד נֹאמַר /
 80 כּוּ שֶׁ"כּוֹלם יִדְעוּ אוֹתִי", הֵייוּ כּוֹלם בְּשׁוּוֹה, וּמִצַּד שְׁנֵי כְּתוּב בַּפְּסוּק – /
 81 לְמַקְטָנָם וְעַד גְּדוּלָּה, דִּי הֵייוּ שֶׁכֵּל-זֹאת יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין קְטַנִּים /
 82 לְגְדוּלִים, הֵייוּ חֲלּוּקִים בֵּין בְּחִינַת שָׁמַיִם וּבְחִינַת אָרֶץ. /

(35) ח"א רנו, ב. (36) ראה גם ד"ה בראשית ברא תר"ל. ד"ה בראשית ברא תשר"מ. (37) ישע"י סו, כב. (38) שה"ש מח, ד ואילך.
 (39) ספר יצירה פ"א מ"ז. (40) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב. לקו"ת צו יז, ב. שער האמונה פנ"ו ואילך. ובכ"מ. (41) ירמ"א לא, לג.

ביאור בדרך אפשר

1 ובתורה זו שתתגלה לעתיד לבוא יהיה ענין של חדוש, כידוע⁴²
 2 מאמר חכמינו ז"ל במדרש שהתורה של עולם הזה הכל (אין בה
 3 ממשות) היא לגבי תורתו של משיח הרי שהחידוש שיהיה בתורה
 4 לעתיד לבוא הוא חידוש עצום עדי כדי כך שלגבי התורה שתתגלה לעתיד
 5 לבוא, התורה שקיימת היום
 6 נקראת בפי חכמינו ז"ל "הכל",¹
 7 ועל-דרך-זה כשם
 8 שב"שמים" ו"ארץ" שבתורה
 9 יהיה חידוש גדול לעתיד-לבוא,
 10 כך הוא גם בבחינת שמים
 11 וארץ כמו שהוא
 12 בישראל, שגם לעתיד
 13 לבא תהיה בבני ישראל
 14 ההתחלקות דשמים
 15 וארץ, וכמבאר במקום
 16 אחר⁴³ במאמרי חסידות על
 17 הפסוק "ועבדי דוד מלך עליהם
 18 ורועה אחד יהיה לכולם"¹¹
 19 שלעתיד לבוא יהודה וישראל
 20 (אפרים) לא יהיו שתי ממלכות
 21 נפרדות ומחולקות כפי שהיו
 22 בעבר, אלא יהיו תחת נשיאות
 23 אחת, ונשיאותו של מלך המשיח
 24 ועם זאת עדיין יישארו שתי
 25 ממלכות (מאוחדות) דלעתיד
 26 לבוא יהיו בחינת יהודה
 27 ואפרים, דהגם (שאף-על-¹⁹
 28 פי) שיהיו מטה אחד
 29 (כמו בתורה, שתשרור
 30 אחות בכך דכלם ידעו
 31 אותי), ו מכל-מקום עדיין
 32 יהיו ב' הבחינות דשמים וארץ, יהודה ואפרים. ועל-דרך-
 33 זה הוא גם בבחינת שמים וארץ כפשוטם שאמנם יהיה בהם
 34 חידוש כנ"ל, אבל עדיין השמים יישארו "שמים" והארץ תישאר "ארץ".
 35 אמנם מצד זה שהקב"ה הוא טבע הטוב להטיב רצה הקב"ה
 36 שהגלויים דלעתיד לבא ובכלל זה החידושים שיהיו בבחינת "שמים"
 37 ו"ארץ" כנ"ל יהיו קשורים עם העבודה שלמטה, בחינת קב
 38 שלו⁴⁴ כמאמר חכמינו ז"ל ש"אדם רוצה בקב שלו (יותר) מתשעה קבין של
 39 חבירו", שכן יקר לו לאדם רווח מועט אך כזה שהוא בעצמו עמל והתייגע
 40 למענו, יותר משפע רב שמקבל ללא כל טורח מאדם אחר. ומצד יוקר עבודת
 41 האדם, קבע הקדוש-כרוך-הוא שגם בזמן דלעתיד לבא תהיה

ביאור בדרך אפשר

42 העבודה דעכשו, שצריך להיות ותלמודו כידוע⁴⁵ על-דרך
 43 המבואר בחסידות על מאמר חכמינו ז"ל "אשרי מי שבא לכאן (לעולם הבא)
 44 ותלמודו בידו". לכאורה, איזו משמעות יש בעולמות עליונים ללימוד התורה
 45 בעניינים גשמיים ובמושגים מהעולם הזה? אלא הרבה דומה לנטיעת גרעין
 46 באדמה שבסופו-של-דבר
 47 מצמיח פירות בעלי ערך גדול
 48 בהרבה מערך הגרעין עצמו (ואף
 49 שהגרעין עצמו איננו ראוי
 50 לאכילה, פירותיו טעימים
 51 ומזינים); כך גם עבודת האדם
 52 בזמן הזה דומה לזריעה ונטיעה
 53 שבימות המשיח תפרח ותצמח.
 54 ונמצא שגם לעתיד-לבוא יכירו
 55 בחשיבותה של עבודת האדם
 56 וזהו מה שכתוב בהמשך
 57 הכתוב (פאשר השמים
 58 החדשים גו') פן יעמד
 59 זרעכם ושמכם,
 60 שהעבודה דתורה ומצות
 61 שבזמן הזה (הגם שהיא
 62 באין-ערוך כלומר, היא
 63 נחותה לגבי הגלויים
 64 דלעתיד בדומה לכך שהגרעין
 65 הנורע בארץ הוא חסר ערך
 66 לעומת הפירות עצמם, מכל-
 67 מקום) יהיה נפר מעלתה
 68 של עבודת האדם בלימוד התורה
 69 וקיום המצוות גם אז,
 70 וכמבאר בספר 'לקוטי
 71 תורה' בסופו⁴⁶ שלעתיד-
 72 לבא "השמים והארץ דכעת לא
 73 שיתבטלו לגמרי, רק גם הם יתעלו ויעמדו לפני... כי כעת הכול נעבודת
 74 ה[ב]יורים אבל לעתיד לבוא שלא יהיה שייך עוד ביורין שכבר נתברר הכול...
 75 יעלו הם גם כן לפני, כן יעמדו וזרעם (עבודת ה' בזמן הגלות שנקראת זריעה
 76 כמשל מהגרעין והפירות הנ"ל) והבטיח להם הנביא שכל זה יעמדו לפני כנ"ל
 77 ושמכם הוא בחינת ויעש דוד שם, היינו הארץ כו' יעמדו גם כן לפני".
 78 ויהי-רצון, שבקרב ממש יהיה (יתקיים החזון) הקיצו ורננו
 79 שוכני עפר⁴⁷ והם בתוכם, ואז יהיה גלוי בחינת תורה
 80 חדשה⁴⁸ מפיו של משיח⁴⁹, על-ידי הפצת המענינות חוצה,
 81 גלוי תחסידות הפללית (של הבעל-שם-טוב וכלל תלמידיו), וגלוי
 82 תורת חסידות חפ"ד בקרט, שעל-ידה על-ידי תורת חסידות חפ"ד

(42) קה"ר פי"א, ח. וראה שם פ"ב, א. (43) ראה יחזקאל לו, טז; יז. וראה ד"ה ועבדי דוד תרצ"ט. תשמ"ב (סה"מ תשמ"ב ע' 181 ואילך). ובכ"מ. (44) ראה ב"מ לח, א. (45) ראה פסחים נ, א. תו"א נד, א. (46) שה"ש נא, ד. (47) ישעי' כו, יט. (48) ראה ויק"ר פי"ג, ג. (49) מקומות שבהערה 40.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

פנימיות התורה בצורה כזו שהם מובנים ומתקבלים בדעתו של האדם באופן
של פרנסה והכנה וכו', ועל-ידי-זה יפקון יצאו בני ישראל
מן גלותא ברחמים⁵¹, וקאתי מר דא מלכא ויבוא
האדון זה מלך ה משיחא,
פרנסה והכנה וכו', ועל-ידי-זה יפקון בני
ישראל מן גלותא ברחמים⁵¹, וקאתי מר דא מלכא
משיחא, במהרה בימינו ממש, בגאולה האמתית
והשלמה על-ידי משיח צדקנו.

נעשה הענין דיתפרנסון מיניה⁵⁰ כדברי הוזהר המפורסמים על
מעלת לימוד ספר הוזהר (ופנימיות התורה בכלל) באופן של "פרנסה", היינו
כשם שמזון גשמי מזין ומפרנס את האדם על-ידי שחודר לתוכו בפנימיות
ונעשה דם ובשר כבשרו, כך
הלימוד צריך לחדור פנימה
ולהיות מזון ופרנסה לנפש ודבר
זה הוא כפרס על-ידי חסידות
חב"ד שמבארת את ענייני

(50) תקו"ז ת"ו בסופו. וראה מקדש מלך בהקדמה לזהר. כסא מלך לתקו"ז שם. ועוד. (51) זח"ג קכד, ב.

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' א

הדין, שהתורה אסרה רק חלב של בהמה אבל של חיה לא נאסרה,
גם זה לא יתכן, שהרי נבלה נמי אשתראי להדיט, שמליקה
דחטאת העוף נבילה היא, והתורה מכלל איסורה לאכילת בהנים,
ואיך דחתה הגמרא לעיל הלימוד של חלב מחמץ ונבלה.
משיבה הגמרא: לעולם הכוונה לחלב חיה, והותר מכללו לאכילת
הדין, ודקא קשיא לך ממליקת חטאת העוף שגם כן הותרה
מכללה לפניהם, זה לא קשה, משום שבהנים משלחן נבזה קא וכו'
– משולחנו של מקום הם זוכים בחלקם, וכעבד האוכל פרס מבית רבו
שאוכל מה שרבו אוכל, אבל לגבי הדיוט לא מצינו שהותר איסור
נבלה.
הגמרא מקשה מדוע הוצרכה התורה לרבות בשרצים שאם נימוחו
דינם כאוכל ולא היה אפשר ללמוד שרצים מחלב וחמץ ונבלה.
ומקשה הגמרא: והא דתניא (בכורות א) לגבי שרצים, שכתוב (ויקרא יא
לא) 'אלה הטמאים לכם', וה"ד א' של תיבת 'הטמאים' מיותר, ובא
ללמדנו לאסור את צידן – השומן שלהם, ורמב"ם – הליחה היוצאת
מבשרם, וקפשה שלחן – ריסוקי הבשר ששוקע לתחתית הקדירה,
למה לי לרבות בשרצים שאם נימוחו אסורים, ליגמר מהני – נלמד
שרצים מחלב וחמץ ונבלה.
ומשיבה הגמרא: צריכי התורה להשמיענו כן בשרצים, דאי לא
כתב רחמנא כן בשרצים, אלא היינו לומדים את זה מחלב וחמץ
ונבלה, הוה אמינא, דיו לבא מן הדין להיות כגדון – דיו לאיסור
שרצים שנימוחו הנלמדת מחלב וחמץ ונבלה, שיהיה דינו כחלב
וחמץ ונבלה, והייתי אומר שמה התם – בחלב חמץ ונבלה, אינו חייב
על אכילתם עד דאיכא ביות, אף הקא נמי בשרצים שנימוחו לא
יהיה חייב עד דאיכא ביות, ואיסור אכילת שרצים הוא כשיעור
עדשה (מעילה טז) שהוא קטן הרבה מכזית, לכך כתוב כן בשרצים,
ללמדנו שגם בשרצים שנימוחו חייב עליהם בכעדרה.

חמץ עגוש ברת, אבל נבלה אין עליה חיוב ברת.
ואי כתב רחמנא כן רק בנבלה, הנה – אלו השניים (חלב וחמץ) לא
אתיא מינה – מנבילה, שכן נבילה מטמאה את האדם על ידי
אכילתו, אבל חלב וחמץ אינם מטמאים את האדם.
הגמרא מבארת מדוע אי אפשר ללמוד אחד מהם מהשנים האחרים
בבנין אב. ומקשה הגמרא: תדא מחדא לא אתיא – אמנם אי אפשר
ללמוד אף אחד משלשתם מדינו של אחד מהם, אבל תיתי תדא
מתרתי – יש ללמוד אחד מהם מהשנים האחרים.
מבררת הגמרא: הי תיתי – איזה מהם אפשר ללמוד משני האחרים.
אם תאמר לא לכתוב רחמנא כן בנבלה, ותיתי מהנה – מחלב
ומחמץ. יש לדחות ולומר, שמה שמצינו להנה שאם נימוחו דינם
כאוכל, הוא משום שכן בשניהם עגוש ברת, מה שאין כן בנבילה
שאין עגוש ברת.
ואם תאמר, לא לכתוב רחמנא כן ברחמין, ותיתי מהנה – מחלב
ונבלה. יש לדחות ולומר, מה שמצינו להנה שאם נימוחו דינם
כאוכל, הוא משום שכן שניהם לא היתה להן שעת הכושר, מה
שאין כן בחמץ שהיה לו שעת הכושר.
ואם תאמר, לא לכתוב רחמנא כן בחלב, ותיתי מהנה – מחמץ
ונבלה. יש לדחות ולומר, מה שמצינו להנה שאם נימוחו דינם
כאוכל, הוא משום שכן שניהם לא הותרו מכללן, האם תאמר כן
גם בחלב, שהותר מכללן.
הגמרא מבררת לאיזה חלב נתכוונה הגמרא לעיל שהותר מכללו:
ומאי ניהו החלב שהותר מכללו, אילימא שהכוונה לחלב פחמה של
קרנן שהותר לנבזה – להקטירה לה' על המזבח, לא יתכן לומר כן,
שהרי נבלה נמי אשתראי – הותרה מכלל איסורה לגבוה, שמליקת
העוף נבילה היא, והתורה לנבזה, ואיך דחתה הגמרא לעיל הלימוד
של חלב מחמץ ונבלה.
ואלא אם נאמר שהכוונה לחלב של חיה, והותר מכללו לאכילת

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

והתנן בסוף המשנה, זה הכלל, כל טומאה שהיא משם אחד
מצטרף וטמא, אבל משני שמות של טומאה, אינם מצטרפים יחד
לטמא וקחור. ומכך ששני חצאי היותם מצטרפים, מוכח כדברי יוחנן
שאהל קריי מגע, ו'נוגע' שבמשנתנו משמעותו אף מאהיל.
מקשה הגמרא: אלא מאי ברצונך לומר שאהל ומגע חד שםא הוא,
אם כן אימא סיפא של המשנה שם, שכתבה אבל

להיחשב כזית, והאדם טמא.
הגמרא מבררת המשנה, להוכיח שאהל קריי מגע: אי אמתא
בשלמא שמגע ואהל חד שםא הוא, ומשנתנו שטימאה במגע
כוונתה אף לטומאת אהל שקריי מגע, משום הכי מצטרף חצי זית
שנוגע לחצי זית שמאחיל. אלא אי אמתא שמגע ואהל תרי שמי
ניניהו – שני שמות הם, ואהל אינו קריי מגע, מי מצטרף כדי לטמא,

מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א (תרגום מאירידיש)

ב"ה, מוצאי שבת-קודש אסרו-חג שמיני-עצרת-שמחת-תורה
שבת בראשית, מברכים חודש מרחשון, ה'תשמ"ה.
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל בכל מקום שהם,
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

לפי הטבע האנושי מתקבל כל דבר חדש – אם זה כניסה לפרק-זמן חדש, או התחלת ביצוע משימה חדשה וכיוצא באלה – בתוספת התעניינות, ובמקרים רבים בתוספת תקוות טובות, שמחה וכו'.

במיוחד כאשר מדובר בפרק זמן עיקרי, כמו הכניסה לחיי היום יום של השנה החדשה, לאחר כל חגי ומועדי חודש תשרי, כאשר מתחילים מחדש את קריאת התורה בציבור באופן סדיר מדי שבוע בקריאת פרשת בראשית בשבת הראשונה שלאחר שמחת-תורה, וכך הלאה.

וכל זה לפי קביעת התורה, שהיא **תורת-חיים**, הוראת דרך בחיי יום יום, כפי שדובר בהרחבה בהזדמנויות רבות.

כיוון שמקורו של טבע אנושי זה הוא, ככל הדברים הטובים בעולם, ברצון הבורא, הקב"ה, מובן שיחד עם זה נתן הבורא לאדם כוחות מיוחדים להגשים את התקוות ואת ההחלטות הטובות בכלל, ובמיוחד בקשר לקריאת-התורה ולימוד-התורה בשנה החדשה, ובאופן של "המעשה הוא העיקר" – להביא את כל זה לידי מעשה בפועל בחיי יום יום.

מוצאי שבת-קודש: שאז מסדרים סעודה כדי ללוות את השבת (טושו"ע או"ח ר"ס ש. ושי"כ. שו"ע אדה"ז שם). ולוות – היינו שגם (האר"ת) השבת היא עם המלווים. – ובפע"ח שער השבת ספכ"ד: שהוא סעודה דדוד מלכא. ובסי' האר"ז"ל כוונת הבדלה ומו"ש: **ויאמר** דא היא סעודתא דדוד מלכא משיחא. ובזמירות למוצ"ש כו"כ בקשות לביאת אלי ומשיח.

אסרו-חג: סוכה מה, בו בפרש"י שם. רמ"א או"ח סתכ"ט ס"ב. שו"ע אדה"ז שם סי"ז.
שמיני-עצרת-שמחת-תורה שבת בראשית: להאיר ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר דמחרת יוהכ"פ תרפ"ט (אגרות-קודש ח"ב ע' קיט. סה"מ תשי"א ע' 48), אשר בשבת בראשית הוא "כעין השלמה ותוספת אור כי טוב" לשמע"צ ושמח"ת.

שבת בראשית: להעיר מהפתגם הידוע: אָזוי ווי מ'שטעלט זיך שבת בראשית, אזוי גייט אַ גאַנץ יאָר (= "כמו שמתייצבים בשבת בראשית – כך זה נמשך כל השנה") – לקו"ש ח"א בתחלתו. ח"ב ע' 449. ח"י ע' 190. ולהעיר מפתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע: אז מען שפאָנט איין גוט פאָרט מען גלייך (=כאשר רותמים היטב – נוסעים הישר) – סה"ש תשי"ד ריש ע' 81. – ולהעיר מפרש"י עה"ת יתרו יט, ה.

חודש מרחשון: ראה יל"ש מלכים רמז קפד (בסופו). ולהעיר מפרש"י נח ז, יא-יב. ומסיים: יהיו גשמי ברכה. – ומאז בפרט – לאחר השבועה "לא אוסיף" (ובעיקר – לאחר עבודת בני"י בחודש תשרי).

דבר חדש: ראה ביאור דחנוכת **בית** (לאדה"ז במאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ע' עט ואילך. סידור עם דא"ח יט, ד ואילך. וראה סה"מ תשי"ט ע' 91). – ולהעיר בלקו"ת ברכה צח, ד ואילך בא ביאור הנ"ל בהוספות וכו' – (בהדגשת חנוכת **בית** מ"ק, משא"כ ב"הנחות הר"פ").

הכניסה לחיי היום יום של השנה החדשה: להעיר מהמנהג הידוע, אשר במוצאי שמח"ת מכריזים **ויעקב הלך לדרכו** – ראה לקו"ש ח"ב ע' 556, ובהערות שם, ושי"כ.

כל חגי ומועדי חודש תשרי: שהוא מרובה במועדות – ב"י לטור או"ח סתצ"ב (ד"ה ומ"ש). שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ב ס"ב. וראה גם השלמה לשו"ע אדה"ז או"ח סקל"א ס"ח. – ולהעיר מסי' האר"ז"ל דהימים שבין ר"ה ליוהכ"פ הם כמו חוה"מ (אף שאומרים בהם תחנון וסליחות).

מתחילים מחדש . . פרשת בראשית: לפי "המנהג הפשוט בכל ישראל שמשלימין את התורה בשנה אחת" – רמב"ם הל' תפלה רפ"ג, ממגילה כט, ב.

תורת חיים, הוראת דרך: זח"ג נג, ב.

שמקורו . . הקב"ה: ראה תניא רפ"ג.

מובן: כי אינו מבקש אלא לפי כוחו – במדב"ר פ"ב, ג.

לקריאת-התורה . . להביא . . בחיי יום יום: כתורת רבינו הזקן: מען בעדאָרף לעבן מיט דער צייט . . מיט דער פרשת השבוע און פרשת היום פון דער סדרה פון דער וואָך (=יש לחיות עם הזמן . . עם פרשת השבוע ועם פרשת היום שביסדרה' השבועית) – ספר השיחות תשי"ב ס"ע 29 ואילך. "היום יום" ב' חשון.

ולפי הכלל ש"מאן דיהיב מתנה – בעין יפה יהיב" (=הנותן מתנה – נותן בעין יפה, במלוא המדה) ברור שהקב"ה נותן את כל הכוחות הדרושים ביד רחבה, כפי הביטוי הידוע: "מידו המלאה, הפתוחה, הקדושה והרחבה".

השנה באה נקודה נוספת ששבת-בראשית היא גם "אסרו-חג", דבר שמשמעותו היא "שקושרים" את החג עם יום נוסף, ובאמצעותו עם הימים הבאים של השנה, על-ידי כך שמכניסים בהם את התוכן ואת ההתלהבות של החג, ומחיים ברוח זו את ההתנהגות היום-יומית, יום אחר יום, עד שהחג יחזור שוב בשנה הבאה, ומרעננים ומחזקים את כל הכוחות וכל הענינים של החג,

ובפרט ב"אסרו-חג" של שמיני-עצרת ו**שמחת-תורה** הקשור בסיום התורה והתחלת התורה וקריאה בציבור, עם כל ההוראות הקשורות בזה, כולל ההוראה על **לימוד התורה** – של כל אחד **כיחיד**, וכן – **לימוד בציבור**, ובכל אופן **לימוד ברבים**, **ועם** רבים.

* * *

האמור בא כהקדמה לכוונת פניה זו בקשר למעשה בפועל, והיא – ההצעה והבקשה הלבבית שכל יהודי, איש אשה וכו'.

- שהרי נשים חייבות ללמוד (הלכות ה)תורה: הענינים השייכים לכל המצוות שבהן נשים חייבות כמו הגברים, כולל המצוות העיקריות של אמונת-השם, אהבת-השם, יראת-השם, וכיוצא באלה, שכל היהודים, ללא הבדל, חייבים בהם **תמיד**, בכל רגע, וכן כל מצוות "לא-תעשה" וכו' –

יקבלו על עצמם – בהקשר עם השנה החדשה – שיעורים חדשים (נוספים) בלימוד התורה, כל אחד ואחת לפי הבנתו-הבנתה, ועל אחת כמה וכמה אלה שאין להם עדיין "קביעת-עיתים" בתורה.

ולהתמסר לכך בחיוביות מחודשת, מלווה בתוספת שמחה אמיתית ש"בחר בנו מכל העמים ונתן לנו (-**נתינה בעין יפה**, כאמור לעיל) את תורתו" (תורה **שלו**).

וגם אלה שיש להם שיעורים בתורה במדה מלאה, לכאורה, ירצו ודאי לקיים את הציווי "מעלין בקודש" שיש לו (גם) את המובן שיש **להתרומם גבוה יותר**, להוסיף **באיכות** של לימוד התורה – ביתר העמקה וביתר התלהבות, בחיוביות ושמחה.

המעשה הוא העיקר: אבות פ"א מ"ז.

מאן דיהיב מתנה – בעין יפה יהיב: ב"ב נג, א. וש"נ.

הביטוי הידוע: נוסח ברכת המזון (ברכה ג'). ובסידור הבעש"ט: הגדושה, בגימ"ל.

דבר שמשמעותו: ראה בהנסמן לעיל בהערה ד"ה "אסרו-חג".

מחיים ברוח זו . . עד שהחג יחזור שוב: ראה לקו"ת ברכה צח, ב: מכל רגל ויו"ט הי' נמשך הביטול עד **הרגל**

הבא אחריו וכו'.

עד שהחג יחזור שוב: ראה שיחת ליל שמח"ת שנה זו.

שמחת-תורה . . סיום התורה: ראה טור או"ח סתרס"ט וברמ"א שם. וראה בהנסמן בלקו"ש חי"ד ע' 157

הערה 14.

לימוד התורה – של כל אחד: רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ח. טוש"ע או"ח ר"ס קנה. יו"ד ר"ס רמו. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ס"ד-ה. ובכ"מ.

לימוד בציבור: ראה אבות פ"ג מ"ו: עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שריו' ביניהם. וראה תניא אגה"ק סכ"ג. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"י. ד"ה החלצו, תרנ"ט לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (ברוקלין, תש"ט) פ"י. וראה גם שם פ"ז (סה"מ תרנ"ט ע' סא. שם ע' נט). ד"ה עשרה שיושבין, תרפ"ח (סה"מ תרפ"ח ס"ע קנח ואילך. תשי"ח ע' 265 ואילך).

בציבור: לפחות עשרה (ראה הערה הקודמת), משא"כ **רבים**.

נשים חייבות ללמוד (הלכות ה)תורה: ראה שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס מז. הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א. וש"נ. ולהעיר מרמב"ם הל' תשובה פ"י ה"ה: לפיכך כשמלמדין . . ואת הנשים וכו'. וראה קונטרס שיחות בדבר לימוד ספר הרמב"ם (ברוקלין, תשד"מ), ובהנסמן שם.

חייבים בהם תמיד: אגרת המחבר בריש ספר החינוך (בסופה).

בחיוביות מחודשת: ראה לקו"ש חי"ט ע' 378.

בחר בנו . . ונתן לנו את תורתו: נוסח ברכת התורה.

מעלין בקודש: ברכות כח, א. וש"נ.

* * *

בהתחשב ב"כלל גדול בתורה" – "ואהבת לרעך כמוך", שנוסף להיותו "כלל גדול" הוא גם עיקר התורה,

ובהתאם לציווי דומה שני כי "התורה – תחילתה גמילות-חסדים וסופה גמילות-חסדים", דבר המדגיש את החשיבות העליונה בסיוע לזולת אפילו בצרכיו הרגילים, ועל אחת כמה וכמה בסיוע לזולת בצרכי הנשמה, שהיא "חלק אלוהה ממעל ממש" ומחיה את כל הגוף, בסיוע בעניינים הנצחיים של תורה ומצוות שהם "חיינו ואורך ימינו" –

באה ההצעה השניה והבקשה הפנימית שכל אחד ואחת יעשו ככל יכלתם להשפיע על יהודים, יהודים רבים ככל היותר, **לקבוע** (במובן של קביעה יציבה והחלטית, ובמובן של קביעות שיטתית ועקבית) שיעורים בתורה אם אין להם עדיין, ותוספת בהם – אם יש להם כבר שיעורים.

ומובן מאלינו כי בכל ענייני לימוד התורה "יפה שעה אחת קודם", מוקדם ככל האפשר, מבלי לדחות, שכן כל רגע שניתן למלאותו בתורה ומצוות והוא הולך לאיבוד – הוא "אבידה שאינה חוזרת", שכן כל רגע חפשי נוסף חייב להתמלא בתורה מצד עצמו ובמלוא המדה, כך ש"לא נותר" זמן כדי להשלים את מה שהוחסר קודם.

* * *

כדי שההשתדלות האמורה (להשפיע על יהודים להנהיג בעצמם ובסביבתם שיעורים בתורה) תהיה בעלת-השפעה במלוא המדה, רצוי שלא לערבבה בפעילות אחרת, תהיה חשובה ככל שתהיה.

הענין של קביעות-עיתים בתורה וחיזוק לימוד התורה הוא "קובע ברכה לעצמו", עיקר **לעצמו**, ולא נספח לענין אחר או חלק מענין אחר.

* * *

ויהי רצון, שבהתאם **להוראה** של רש"י בראשית פירושו לפרשת בראשית, שכל הבריא שברא הקב"ה (השמים והארץ וכל אשר בהם) הרי זה בשביל "ב' ראשית", שני דברים הנקראים "ראשית": התורה וישראל (שקיבלו את התורה, לומדים את התורה ומקיימים את התורה ואת מצוותיה), שמוזה מובנת עוד יותר החשיבות החיונית של לימוד התורה, ומובן גם כי כל הוספה בכך, ובחיוניות ובשמחה, מביאה תוספת ברכה מן הקב"ה בכל העניינים האישיים, הן בגשמיות ("ארץ") והן ברוחניות ("שמים") –

כלל גדול בתורה – ואהבת לרעך כמוך: קדושים יט, יח. תו"כ ופרש"י עה"פ.
עיקר התורה: ובלי הגמרא (שבת לא, א) "זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא". וראה תניא פל"ב.
התורה . . גמילות-חסדים: סוטה יד, א.
חלק אלוהה ממעל ממש: תניא רפ"ב (ע"פ איוב לא, ב).
כל רגע שניתן למלאותו בתורה: ראה סנהדרין צט, סע"א. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג הי"ג. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ס"ו. תניא פ"א.

כל רגע . . הולך לאיבוד – הוא אבידה שאינה חוזרת: ראה ספר החיים (לאחי המהר"ל) י, א: אדם דואג על איבוד דמיו ואינו דואג על איבוד ימיו, דמיו אינם עוזרים, ימיו אינם חוזרים. ובכ"מ.
לימוד התורה הוא קובע ברכה לעצמו: להעיר מרד"ה במד"ר כו' תורה צוה תרכ"ז (סה"מ תרכ"ו ע' שלב): ומחמת שכעת ש"ת נבין דעת הירושלמי (פאה פ"א ה"א – ג, ב) שכל חפצים, הם המצוות, לא ישוו בה.
ראשית . . ישראל: ראה או"ת להח"מ רד"ה במדרש בראשית (בהוצאת קה"ת – א, א). אוה"ת בראשית כח, ב ואילך. ושם כט, רע"א: בשביל התורה שנק' ראשית, שישראל ימשיכו אותה למטה בחכמה תתאה ואז יהי קיום לעולם . . שאם יקיימו ישראל את התורה . . מוטב.

החשיבות החיונית של לימוד התורה: להעיר אשר דוקא לאחר קריאתו בתורה (אף ש"אינה עבודה") וברכות התורה – מברך כה"ג ביוהכ"פ שבע ברכות וכו' (רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ ספ"ג – השיעור רמב"ם דיום זה (דג"פ)).
 – וצ"ע שלא הביא הרמב"ם ההמשך בגמרא שם (יומא ע, א): ואח"כ כאו"א מביא ס"ת כו' (דמדעשו כן משמע ששייך זל"ז) – אף שהביא (בספ"ד שם): וכל העם מלווין אותו. ואכ"מ.

החשיבות החיונית של לימוד התורה: ראה לקוטי לוי"צ לזח"א ע' סד ואילך.

יברך ה' ויצליח, שהדבר יקויים בכל אחד ואחת, בתוך כלל ישראל, ושנת תשמ"ה תהיה שנת תורה, שנת שמחה, שנת אורה, שנת ברכה בכל המובנים, עם מנוחת הנפש ומנוחת הגוף אמיתית, דבר המביא גם יתר הצלחה בלימוד התורה, ובלימוד התורה המביא לידי מעשה.

ושכבר ממוצאי-שבת-קודש-מברכים-חודש-מרחשון זה יומשכו בטוב הנראה והנגלה כל הברכות האלוקות, מן השבת הזה אל כל ימי השבוע, ומראש-חודש אל כל ימי החודש, ומחודש מרחשון, שהוא חודש ה"חולין" הראשון לאחר "החודש השביעי", החודש המשובע (מלשון שובע) בכל טוב – אל כל חדשי כל השנה.

ובפרט הברכה העיקרית שאליה מקווים כל יום ו"כל היום" – גאולה האמיתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו, וידעו כי אתה שמך ה' לבדך עליון על כל הארץ.

בכבוד ובברכה להצלחה ולבשורות טובות בכל האמור

- מנחם שניאורסאהן

מנוחת הנפש ומנוחת הגוף . . דבר המביא גם יתר הצלחה בלימוד התורה: ראה עירובין (סה, א). רמב"ם הל' דעות ספ"ג ורפ"ד.
המביא לידי מעשה: דלאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא צ"ל צילותא והשתדלות יתירה (עירובין שם. המשך תרס"ו ע' שצ ואילך. שם ע' תכ ואילך).
מן השבת הזה אל כל ימי השבוע: דמינ"י מתברכין כולהו יומין – זח"ב סג, ב. פח, א.
ומראש-חודש אל כל ימי החודש: ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א-ב. עט"ר בתחילתו. אוה"ת דברים (כרך ה) ע' ביעז ואילך. ועוד.
חודש השביעי . . המשובע (מלשון שובע) בכל טוב: כתורת הבעש"ט הידועה – "היום יום" כ"ה אלול. כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סי' לא. וראה לקו"ש ח"כ ע' 555, ובהערות שם. וש"נ.
וידעו כי אתה שמך ה': (כל התורה שמותיו של הקב"ה – רמב"ן בהקדמתו עה"ת. יונת אלם פכ"ט. ועד"ז זח"ב פז, א) לבדך (- שלא בערך, וגם נמשך להיות) עליון על כל הארץ (תהלים סיום מזמור פג).

המשך מעמוד כז

שיחת שבת פרשת נח, ב' דראש חודש מרחשון ה'תשמ"ה

ואף-על-פי-כן, גם בעניננו יש מקום לעבודה באופן ד"חטוף ואכול חטוף ושתי" – מכיון שנמצאים כבר לאחר הסיום והחותם דחודש תשרי, כלומר, לאחר העבודה דראש השנה, "תמליכוני עליכם" ¹⁰⁴ - בדוגמת הענין ד"מודה אני לפניך מלך", עד לעבודה דשמחת תורה - "גמרה של תורה" ¹⁰⁵, ולכן, כאשר באים לחודש מרחשון, אזי יכולים (וצריכים) לעסוק גם באופן ד"חטוף ואכול חטוף ושתי".

ויהי-רצון - והוא העיקר – שעל-ידי כללות מעשינו ועבודתנו בכל הענינים האמורים לעיל, כפי שלמדים מפרשת נח - נזכה בקרוב ממש לקיום היעוד "וערבה" ¹⁰⁶ לה' גו' כימי עולם (דקאי על ימי נח ¹⁰⁷) וכשנים קדמוניות", היינו, שזוכים לשלימות דמציאות העולם כולו באופן ד"עולם על מילואו נברא", ולכמה נוסחאות בתפילה - הרי ענין זה ("כימי עולם וכשנים קדמוניות") בא בהמשך לתפילה ובקשה: "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו",

במהרה בימינו ממש.

(106) מלאכי ג, ד.

(107) ויק"ר פ"ז, ד.

(104) ר"ה טז, סע"א. שם לד, ב. וראה לקו"ת נצבים נא, ב. ובכ"מ.

(105) רמ"א או"ח סתר"ט.

בס"ד. שיחת שבת פרשת נח, ב' דראש חודש מר-חשון ה'תשמ"ה.

בלתי מוגה

- 1 א. אודות העילוי המיוחד דשבת זו, שבת ראש חודש מר-חשון - דובר כבר בארוכה בשנה שעברה
- 2 שקביעותה היתה כקביעות שנה זו (והדברים כבר נדפסו¹), ולכן, אין צורך לחזור על הדברים, כי אם נקודת
- 3 הענין - שזוהי השבת הראשונה וראש חודש הראשון שלאחרי חודש תשרי, שאז מתחילה העבודה בעניני
- 4 העולם.
- 5 דהנה, חודש תשרי הוא "מרובה במועדות"² - החל מראש השנה ויום הכיפורים, ואחר-כך חג הסוכות, שאז
- 6 באים בגילוי כל ההמשכות דראש השנה ויום הכיפורים - "בכסה ליום חגינו"³, עד לשמיני עצרת ושמחת תורה,
- 7 שאז באים כל הענינים באופן של קליטה בפנימיות⁴. ואפילו הימים שלאחרי שמחת תורה - נשאר בהם עדיין
- 8 הרושם וה"געשמאק" של הימים-טובים, ועד שענין זה בא לידי ביטוי בענינים גשמיים - שישנם "שיריים"
- 9 מהמאכלים והמשקאות דהימים-טובים שמשתמשים בהם בימי החול שלאחרי שמחת תורה; ורק בחודש
- 10 מר-חשון מתחילה העבודה בעניני העולם כפשוטם, עובדין דחול ממש.
- 11 ומפורש הדבר - בנוגע לעליה לרגל: בזמן המועדים עלו כל בני ישראל לירושלים, ולאחרי סיום המועדים
- 12 התחילו לחזור לבתיהם, איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו, ועד שהגיעו לבתיהם והתחילו לעסוק בעניני מלאכה
- 13 כו' - היה כבר חודש מר-חשון, כפי שמצינו להלכה⁵ בנוגע לשאלת גשמים (ענין שנוגע גם בזמן הזה) - "ט"ו
- 14 יום אחר הרגל כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת", היינו, שבעה במר-חשון, ונמצא, שחודש תשרי כולו
- 15 קשור עדיין עם ענין ה"רגל", ואילו החזרה לבתיהם שייכת לחודש מר-חשון [אלא שבזה גופא ישנם חילוקים:
- 16 "אחרון שבישראל" - היה מגיע לביתו בשבעה במר-חשון, ואילו שהיו גרים במקומות קרובים יותר - היו מגיעים
- 17 לפני-זה כו'].
18 ב. ענין הנ"ל מודגש גם בשמותיהם של החדשים - תשרי ומר-חשון: "תשרי" - אותיות "רשית" (חסר א'),
19 כפי שהענין ד"ראשית השנה" מופיע בכתוב⁷ - "מרשית השנה", חסר א'), היינו, שחודש תשרי הוא בדוגמת
20 ה"ראש" הכולל את החיות דכל הגוף, ואחר-כך בא חודש מר-חשון והחדשים שלאחרי-זה - שהם בדוגמת
21 אברי הגוף.
22 והחילוק שביניהם - בנוגע לענין העבודה:
23 כללות ענין העבודה, "אדם לעמל יולד"⁸ - נעשה על-ידי אברי הגוף דוקא, מה-שאינ-כן הראש - ענינו
24 להנהיג את הגוף ולהורות לאברי הגוף כיצד תהיה עבודתם בפועל.
25 ויתירה מזו: אפילו האברים הפרטיים שישנם בראש (כמובא במסכת אהלות⁹), שייכים גם הם לפעולת הראש
26 להנהיג את כל הגוף (ולא לעבודה בפועל) - שהרי באברים הפרטיים שבראש ישנם החושים המעולים, ראה
27 ושמיעה וכיוצא בזה, שעל-ידם מקבל הראש ידיעות מבחוץ, ובהתאם לכך מורה ומנהיג את הגוף כולו.
28 וכן הוא בנוגע לחודש תשרי ביחס לחודש מר-חשון ושאר חדשי השנה: כללות עבודתו של יהודי לעשות
29 לו יתברך דירה בתחתונים¹⁰ - שייכת לחודש מר-חשון ושאר חדשי השנה, החדשים שהם בדוגמת אברי הגוף,
30 שעל-ידם נעשית העבודה; ואילו חודש תשרי הוא בדוגמת ה"ראש" - שאינו עושה את העבודה בפועל, אלא
31 מנהיג את אברי הגוף ומורה להם כיצד להתנהג בפועל.

(5) תענית י, א. שו"ע (ואדה"ז) או"ח רסק"י.
(6) בעה"ט עה"פ עקב יא, יב. אוה"ת סוכות ע' א'תשנו. סה"מ
תר"ל ע' רפז.
(7) עקב יא, יב.
(8) איוב ה, ז. וראה סנהדרין צט, ב.
(9) ספ"א.
(10) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר"ר פ"ג,
ו. תניא רפ"ו.

(1) שיחת ש"פ נח, בדר"ח מרחשון ס"א (התוועדות תשד"מ ח"א
ע' 393) ואילך.
(2) ב"י לטור או"ח סתצ"ב (ד"ה ומ"ש). שו"ע אדה"ז או"ח
סתצ"ב ס"ב. וראה גם השלמה לשו"ע אדה"ז או"ח סקל"א ס"ח.
(3) תהלים פא, ד. וראה סידור רלה, ב. ד"ה בסוכות תשבו תשל"ו
פ"ג (ספר המאמרים מלוקט ח"א ע' קצו ואילך). תשל"ח פ"ו (שם ע'
רמז). תשמ"מ פ"ד (שם ע' שנו). וש"נ.
(4) ראה לקו"ת דרושים לשמע"צ פח, ד. צא, א. ובכ"מ.

- 1 וכאמור, גם ימי החול שלאחרי סיום המועדים [ואפילו בקביעות שנה זו ששבת בראשית חל באסרו-חג
2 דשמחת תורה, ולאחריו ישנו שבוע שלם של ימי החול] - שייכים הם עדיין לחודש תשרי, "רשית", אלא שהם
3 בדוגמת האברים הפרטיים שבראש, ולכן, גם הם שייכים עדיין לפעולת הראש כמנהיג ומורה דרך לכל הגוף.
4 ויש להוסיף, שכשם שענין ה"ראש" מודגש בשמו של חודש תשרי (אותיות "רשית") - כמו כן מודגש ענין
5 העבודה בשמו של החודש "מרחשון":
6 השם "מרחשון" - קשור עם ענין הגשמים, כי "מר" פירושו - טיפה, ובלשון הכתוב¹¹: "כמר מדלי", היינו,
7 טיפת גשמים¹².
8 והנה, בנוגע לענין הגשמים נאמר בכתוב¹³ "כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה",
9 ובפירוש רש"י: "לא המטיר - לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם
10 וידע שהם צורך לעולם - התפלל עליהם וירדו כו'". ונמצא, שענין הגשמים קשור עם עבודת האדם.
11 ועל-פי-זה מובן שבשמו של החודש, "מרחשון", טיפת גשמים - מודגש הענין דעבודת האדם.
12 וחילוק זה (שעבודת האדם התחלתה בחודש מרחשון, ואילו חודש תשרי הוא הנתנת-כח לעבודה) מודגש
13 גם בענין דברכת החודש¹⁴: חודש תשרי - מתברך על-ידי הקב"ה, ללא עבודת ופעולת האדם, מה-שאינ-כן
14 חודש מרחשון ושאר החודשים שלאחריו - מתברכים על-ידי עבודת בני ישראל¹⁵.
15 ג. והנה, האמור לעיל שגם ימי החול שלאחרי סיום המועדים שייכים עדיין לחודש תשרי, שענינו "רשית",
16 ואילו העבודה בעולם ממש התחלתה בחודש מרחשון - מודגש בקביעות שנה זו, שהעבודה דחודש מרחשון
17 באה לאחר השבת שקורין בו פרשת נח, מה-שאינ-כן הימים שלפני ראש חודש מרחשון שייכים הם עדיין
18 לשבת בראשית (שממנו מתברכים כל ימי השבוע¹⁶):
19 החילוק שבין פרשת בראשית לפרשת נח הוא¹⁷ - שבפרשת בראשית מדובר אודות מציאות העולם (שמים
20 וארץ וכל צבאם) באופן ד"עולם על מילואו נברא"¹⁸, מה-שאינ-כן בפרשת נח מדובר אודות מציאות העולם
21 כפי שהוא במעמד ומצב תחתון ביותר - דור המבול.
22 ודוגמתו - החילוק שבין אופן העבודה בימי החול דסיום חודש תשרי לאופן העבודה דחודש מרחשון:
23 בחודש תשרי - הרי גם עניני החול שבו אינם חול ממש, מכיון שמושפעים הם מהרושם דהמועדים כו',
24 מה-שאינ-כן בחודש מרחשון - שאז עוסק יהודי עם עניני חול ממש, עניני עולם הזה הגשמי והחומרי שאין
25 תחתון למטה ממנו.
26 ולכן, כאשר יהודי עומד לצאת לעבודה דחודש מרחשון, שהתחלתה - בקביעות שנה זו - ביום ראשון
27 דפרשת לך לך, שאז הוא שלימות הענין ד"ויעקב הלך לדרכו"¹⁹, עבודה בעניני עולם הזה התחתון שאין למטה
28 ממנו²⁰ - הנה בתור הכנה ונתנת-כח לעבודה זו קורין בתורה פרשת נח, שבפרשה זו מודגש כחו של יהודי
29 לפעול במציאות העולם, אפילו כאשר העולם נמצא במצב תחתון ביותר שאין למטה ממנו, כדלקמן.
30 ד. והענין בזה:
31 בפרשת נח מסופר אודות דורו של נח שהי' בתכלית הירידה ושפל המצב שאין למטה ממנו, ובלשון
32 הכתוב²¹: "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ",
33 ועד כדי כך שלא היתה ברירה (כביכול) אלא להשחית את כל היקום.
34 ואף-על-פי-כן, לא הפריע הדבר לעבודתו של נח, ובלשון הכתוב²²: "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו",

(17) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 84 ואילך. ובהע' 11 שם.

(18) ראה ב"ר פי"ד, ז. פי"ג, ג.

(19) ל' הכתוב - ויצא לב, ב. וראה בארוכה - לקו"ש ח"כ ע' 301

ואילך. וש"נ.

(20) תניא פל"ו (מה, ב).

(21) פרשתנו ו, יב.

(22) ריש פרשתנו (שם, ט).

(11) ישעי' מ, טו.

(12) פרי חדש אה"ע סקכ"ו סק"ז.

(13) בראשית ב.

(14) ראה גם שיחת ש"פ בראשית (א) ס"ו.

(15) ראה קובץ מכתבים אהלי י"י ע' 193. "היום יום" - כ"ה אלול.

אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ס"ע תל ואילך.

(16) זח"ב סג, ב. פח, א.

- 1 היינו, למרות היותו בדור ירוד ביותר ("בדורותיו") היה במעמד ומצב ד"צדיק תמים"²³, וכן כאשר כל דורו
2 נשטף במי המבול - לא הזיק הדבר לנח כלל, שהרי הוא וכן בני ביתו נכנסו לתיבה וניצלו ממי המבול,
3 ולא עוד אלא שפעל את הצלת כל העולם כולו - על-ידי-זה שהכניס עמו לתיבה מכל סוגי הנבראים שבכל
4 העולם כולו,
5 ויתירה מזו - על-ידי-זה נעשה קיום העולם מחדש, בלשון חכמינו ז"ל²⁴: "עולם חדש ראה", באופן נעלה
6 יותר ממה שהיה לפני המבול, כדלקמן.
7 כלומר: בעבודתו של נח רואים ג' פרטים: (א) מצב העולם, שהיה בתכלית הירידה, לא הפריע לעבודתו
8 של נח, (ב) בעולם ירוד כזה פעל נח את קיום והצלת העולם, (ג) לא רק שפעל את קיום והצלת העולם, אלא
9 פעל בו עילוי גדול יותר, כדלקמן בארוכה.
10 ומזה למדים הוראה בעבודת כל אחד ואחד מישראל, בנוגע לכל ג' פרטים הנ"ל, כדלקמן (סעיף ט).
11 ובהקדם ביאור הקשר דנח עם בני ישראל - על-פי המבואר בדרושי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן²⁵
12 בענין "וגם את נח באהבה זכרת"²⁶ כמו שכתוב²⁷ "ויזכור אלקים את נח גו'" שאומרים בפסוקי זכרונות דראש
13 השנה, שהזכרון דנח קשור הוא "מצד האהבה פנימית והעצמית . . מצד עצם מעלת נשמות ישראל כו'". כלומר:
14 אף שמנח יצאו כל שבעים אומות העולם - מכל-מקום, הפנימיות דנח קשורה עם בני ישראל דוקא, "אתה
15 בחרתנו מכל העמים". ולכן, מענינו של נח יש הוראה ולימוד בעבודת כל אחד ואחד מישראל.
16 ה. ביאור ענין הא' - שמצב העולם לא הפריע לעבודתו של נח:
17 לכל לראש - עובדת היותו "צדיק תמים", וזאת - למרות המצב שהיה "בדורותיו", כנ"ל.
18 וענין זה מודגש באופן כניסתו של נח לתיבה, בניגוד לרצונם של בני דורו - כמובא בפירוש רש"י²⁸ "שהיו
19 בני דורו אומרים אילו אנו רואים אותו נכנס לתיבה אנו שוברין אותה והורגין אותו, אמר הקב"ה הריני מכניסו
20 לעיני כולם ("בעצם היום הזה"), ונראה דבר מי יקום":
21 כאשר בני דורו של נח ראו שהמבול אכן מתחיל, ונח מתכוון להכנס לתיבה כדי להנצל ממי המבול - היתה
22 כוונתם למנוע אותו מכניסה לתיבה. וזאת - לא מצד "רשעות", אלא מפני שחשבו שעל-ידי-זה ינצלו גם הם,
23 ובפשטות: הם ידעו והבינו שמכיון שהקב"ה רוצה להציל את נח מעונש המבול - בוודאי לא יניח הקב"ה
24 שהמבול יפגע בנח. ולכן, חשבו הם, כאשר לא יניחו לנח להכנס לתיבה - לא תהיה להקב"ה ברירה אלא לעצור
25 את המבול!... ומטעם זה רצו למנוע ממנו להכנס לתיבה - בידעם שענין זה נוגע בנפשם.
26 ואף-על-פי-כן, כל התנגדותם לא הועילה ולא כלום, ואדרבה: "בעצם היום הזה בא נח גו' אל התיבה",
27 "אמר הקב"ה, אני מכניסו לעיני כולם, ונראה דבר מי יקום!"
28 נקל לתאר את מצב הדברים באותה שעה:
29 בני דורו של נח עומדים מן הצד, רטובים עד לשד עצמותם ממי המבול שכבר התחילו לרדת על הארץ
30 [שהרי נח "לא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים"²⁹], ולנגד עיניהם נצבת "תיבה" שבה אמורים להכנס נח ובני
31 ביתו כדי להנצל ממי המבול, וכל מאמציהם למנוע זאת - עולים בתוהו!
32 ולא עוד אלא שהם רואים שיירה ארוכה של בעלי-חיים - כל סוגי בעלי-חיים שבכל העולם כולו -
33 שהולכים בסדר מסודר, שנים שנים, (וממינים הטהורים - שבעה שבעה), כדי להכנס אל התיבה להנצל ממי
34 המבול, ואילו הם - נשארים מחוץ לתיבה, ואין לאל ידם לעשות מאומה!
35 ו. ביאור ענין הב' - שנח פעל את הצלת וקיום העולם:
36 בענין זה ישנם שני פרטים: (א) פעולתו של נח בעולם לפני בוא המבול, (ב) פעולתו לקיום והצלת העולם
37 על-ידי-זה שהכניס לתיבה את כל סוגי הנבראים שבעולם.

(27) פרשתנו ח, א.

(28) שם ז, יג.

(29) פרש"י שם, ז.

(23) ראה פרש"י עה"פ.

(24) ב"ר פ"ל, ח. יל"ש פרשתנו רמז מט.

(25) המשך תער"ב ח"א פר"א.

(26) תפלת מוסף דר"ה.

ועל סדר המאורעות - פעולתו בעולם לפני בוא המבול:

בנין התיבה היה במשך מאה ועשרים שנה - כמבואר טעם הדבר בפירוש רש"י³⁰: "הרבה ריוח והצלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה? כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה, ושואלין אותו מה זאת לך, והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם, אולי ישובו".

כלומר: במשך כל ק"כ שנה דבנין התיבה היתה עבודתו של נח - לפעול על אנשי דורו שיחזרו בתשובה.

וכאן רואים דבר נפלא ביותר - עד כמה היתה יכולה להועיל פעולתו של נח להחזירם בתשובה:

גם לאחר שחזרו בתשובה, שלכן התחילו כבר לרדת מי המבול - נאמר בכתוב³¹: "ויהי הגשם על הארץ", ומפרש רש"י: "הורידן ברחמים אם יחזרו יהיו גשמי ברכה", היינו, שאפילו ברגע האחרון (לאחר שכבר עברו ק"כ שנה ולא חזרו בתשובה) עדיין היה יכול נח לפעול בהם שיחזרו בתשובה בשעתא חדא וברגעא חדא³², ואז - לא זו בלבד שלא היה עונש המבול, אלא עוד זאת, גשמי המבול היו מתהפכים ל"גשמי ברכה", על-דרך ובדוגמת הענין ד"זדונות נעשו לו כזכיות"³³ שבעבודת התשובה.

ויש להוסיף - בביאור הפלאת הענין דהפיכת מי המבול לגשמי ברכה: ידוע³⁴ שבין כ"ו הדורות שהיו ניזונין בחסדו של הקב"ה³⁵, חסד שלמעלה ממדידה והגבלה³⁶, היה עילוי מיוחד עד דור המבול - כפי שענין זה בא לידי ביטוי בכך ש"עד המבול היו ימיהם באורך", ואילו לאחר המבול "הלכו ימותם הלך וחסור"³⁷. ומכיון ש"מאן דיהיב חיי יהיב מזוני"³⁸ - מובן, שכל ההשפעות שלהם היו בריבוי עצום, מצד חסדו של הקב"ה.

ונוסף לכל מעלות אלו, היו יכולים לזכות להשפעת ברכה מרובה עוד יותר - הפיכת גשמי המבול ל"גשמי ברכה"!

ויש להוסיף בזה: אף-על-פי שחטאו של דור המבול היה "מפני רוב טובה ועושר"³⁹, היינו, שריבוי ההשפעה כו' גרמה לכך שמרדו בהקב"ה [על-דרך שמצינו בדור ההפלגה, שמעלתם באופן ד"ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים"⁴⁰ (מעלת האחדות) היתה סיבה לכך שמרדו בהקב"ה], אף-על-פי-כן, על-ידי התשובה היו מקבלים תוספת השפעה בריבוי גדול יותר - "גשמי ברכה"! ומכאן למדים עד כמה גדלה מעלתו של נח בפעולה על אנשי דורו - שמצדו היה יכול לפעול אצלם את ענין התשובה עד לרגע האחרון, ועל-ידי-זה - לא רק לבטל את עונש המבול, אלא להפכו ל"גשמי ברכה".

ומזה באים לענין הב' - פעולתו של נח לקיום והצלת העולם על-ידי-זה שהכניס לתיבה את כל סוגי הנבראים שבעולם:

למרות שהעולם היה במצב ירוד ביותר, ועד כדי כך, שאפילו כאשר ראו שמי המבול יורדים כבר בפועל, לא חזרו בתשובה - גם אז פעל נח את הצלת וקיום העולם, על-ידי-זה שהכניס עמו לתיבה "מכל החי מכל בשר" . . מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה מכל רמש האדמה למינהו"⁴¹, כל סוגי הנבראים שבעולם.

ז. ביאור ענין הג' - העילוי שפעל נח במציאות הבריאה כולה:

ידוע⁴² שמציאות העולם (כל הברואים שבעולם) בתוך תיבת נח היתה במעמד ומצב נעלה ביותר - מעין ובדוגמת מעמד ומצב העולם לעתיד לבוא.

והענין בזה:

בתיבת נח נכנסו מכל סוגי בעלי-החיים שבכל העולם כולו, בהמות חיות ועופות, כולל בעלי-חיים טורפים ודורסים. ואף-על-פי-כן, במשך כל זמן שהותם בתוך התיבה - משך שנה שלימה - "לא עשו רעה זה לזה כלל ולא השחיתו זה לזה"⁴³.

(37) רמב"ן עה"פ בראשית ה, ד.

(38) ע"פ ל' חז"ל - תענית ח, ב.

(39) בעה"ט פרשתנו ז, ד.

(40) פרשתנו יא, א. וראה פרש"י שם, ט - מב"ר פל"ח, ו.

(41) שם, יט-כ.

(42) בהבא לקמן - ראה לקו"ש חכ"ה ע' 28 ואילך. וש"נ.

(43) המשך וככה תרל"ז רפצ"ה.

(30) פרשתנו שם, יד.

(31) ז, יב.

(32) ראה זח"א קטט, סע"א.

(33) יומא פו, ב.

(34) ראה לקו"ש חט"ו ע' 54 הע' 42. וש"נ.

(35) פסחים קיח, א.

(36) ראה תו"א ר"פ בשלח. אוה"ת בראשית רפח, א. קונטרס ומעין

מ"ח פ"א. לקו"ש חט"ו ע' 66 הע' 21. וש"נ.

- 1 ומוכן, גודל החידוש והפלא שבדבר - ענין שלא יתכן כלל וכלל מצד טבע הבריאה:
- 2 כאשר מכניסים לתוך תיבה ששטחה מצומצם - "שלוש מאות אמה גו'"⁴⁴ - ריבוי סוגי בעלי-חיים שבכל
- 3 העולם כולו, ומחזיקים אותם יחדיו במשך זמן ארוך, וללא השגחת אנשים רבים (רק נח ובניו) - הנה על-פי
- 4 טבע לא יתכן שבמשך כל הזמן לא יהיה אפילו מקרה אחד שיזיקו זה לזה.
- 5 [המקרה היחיד של נזק שאירע בתיבה הוא - שהארי הכיש את נח⁴⁵. אבל שם היתה סיבה לדבר - מפני
- 6 "שאיחר מזונות לארי", שזהו חסרון בעבודתו של נח, שהיה צריך לזון את כל הבריות שבעולם - בשליחותו
- 7 של הקב"ה שהוא "זן ומפרנס לכל", ולכן נענש מיד, כדי שלא ישאר אצלו רושם מענין זה, כמו שכתוב⁴⁶ "הן
- 8 צדיק בארץ ישולם". אבל מלבד זה - לא היה, כאמור, שום מקרה שבעלי-חיים יזיקו זה לזה].
- 9 והמדובר - כאמור - אודות כל סוגי בעלי-חיים, היינו, לא רק בעלי-חיים טהורים, שגם אצלם הרי זה דבר
- 10 פלא שלא יפגעו זה בזה, כי - אף-על-פי שאין בהם טבע האכזריות (שלכן הותרו באכילה כו'⁴⁷), מכל-מקום,
- 11 גם אצלם יש מקרים של "שור נגח" וכיוצא בזה (כמבואר בפרטיות במסכת בבא קמא), ועל-אחת-כמה-וכמה
- 12 כאשר מדובר אודות בעלי-חיים טורפים ודורסים, שאצלם טבע האכזריות הוא בתוקף ביותר, עד כדי כך שכל
- 13 חיותם (כפשוטה) היא מנטילת חיותם של בעלי-חיים אחרים... - גם הם לא הזיקו כל זמן משך היותם בתיבה.
- 14 וטעם הדבר - מפני שבתיבה האיר אור אלקי נעלה ביותר, מעין ובדוגמת האור דלעתיד לבוא, שאז יהיה
- 15 מעמד ומצב העולם באופן ד"וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ גו'"⁴⁸, "לא ירעו ולא ישחיתו". כי מלאה
- 16 הארץ דעה את ה'"⁴⁹.
- 17 בנוגע לגן-עדן - אין כל חידוש במעמד ומצב כזה, מכיון שגן-עדן הוא למעלה ממציאות העולם; החידוש
- 18 הוא איפוא כאשר פועלים זאת במציאות העולם - כפי שהיה בתיבת נח, במציאות העולם דלמטה, כאשר מחוץ
- 19 לתיבה היה מעמד ומצב הכי נמוך, גם בעולם כזה נפעל ענין שהוא מעין ובדוגמא למעמד ומצב דלעתיד לבוא.
- 20 וזהו גם הביאור במאמר רבותינו ז"ל שנח "עולם חדש ראה":
- 21 לכאורה אינו מובן: מהו הפירוש ד"עולם חדש" - מהו החידוש שהיה בקיום העולם לאחר המבול, הרי
- 22 לא היה כאן ענין של בריאה מאין ליש, מכיון שנח הכניס לתיבה את כל סוגי בעלי-החיים שבכל העולם כולו
- 23 כדי שמהם יהיה קיום העולם לאחר המבול, ואם כן, מהו החידוש שבדבר?
- 24 והביאור בזה - שהכוונה לחידוש שנפעל בטבע הברואים שבעולם, שבמשך כל זמן היותם בתיבה, לא הזיקו
- 25 זה את זה, היפך טבעם, ועד כדי כך, שענין זה נעשה הכנה לזמן דלעתיד לבוא ("וגר זאב עם כבש גו' לא
- 26 ירעו ולא ישחיתו"), תכלית השלימות דמציאות העולם.
- 27 ומוכן, שלאחרי ש"כבר היה לעולמים מעין זה" בזמנו של נח - נקל יותר לפעול ענין זה בשלימותו לעתיד
- 28 לבוא, ועל-דרך לשון הגמרא⁵⁰ בנוגע לתחיית המתים: "דלא הו, חיי. דהוי חיי, לא כל-שכן" ("אותן שלא היו
- 29 מעולם, נוצרין ונולדין וחייין. אותן שהיו כבר, לא כל-שכן שחוזרין וחייין"⁵¹).
- 30 ומכל זה מובן גודל מעלתו של נח בפעולה בעולם - שלא זו בלבד שפעל את קיום והצלת העולם, אלא
- 31 עוד זאת, שפעל בו עילוי גדול ביותר, מעין ובדוגמא, ובעיקר - הכנה, לשלימות העולם לעתיד לבוא.
- 32 ח. על-פי האמור לעיל אודות שינוי טבעם של בעלי-החיים בהיותם בתיבה - יש להוסיף עוד עילוי והפלאה
- 33 בנוגע לענין הא', שבני דורו של נח לא היו יכולים להפריעו מעבודתו:
- 34 שינוי טבעם של בעלי-החיים שלא הזיקו זה לזה התחיל כבר, למעשה, מקודם לכן - בבואם להכנס אל
- 35 התיבה, שכבר אז התקבצו כולם יחדיו, ואף-על-פי-כן, לא הזיקו זה לזה.
- 36 ומוכן עד כמה גדול הנס שבדבר - נס שלא היה כמוהו לעולמים:

(48) ישע"י יא, ו.

(49) שם, ט.

(50) סנהדרין צא, א.

(51) פרש"י שם.

(44) פרשתנו ו, טו.

(45) פרש"י פרשתנו ז, כג - מתנחומא שם, ט.

(46) משלי יא, לא. הובא בפרש"י ובתנחומא שם.

(47) ראה רמב"ן (הובא בבחי' שמיני יא, יג. עקידה ואברכנאל

שם. ועוד. לקו"ש חי"ג ע' 260. וש"נ.

- כל ענין של נס הוא בדבר פרטי שבעולם, כמו: הנס דירידת המן במדבר במשך ארבעים שנה - לא היה אלא ב"מך", ובזה גופא - לא בכל שטח העולם, כי אם במקום מסויים (בחלק המדבר שבו הלכו בני ישראל). ועל-דרך-זה בנוגע ל"עשרה נסים (ש)נעשו לאבותינו במצרים כו" 52, "עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש" 53 וכיוצא בזה - שכל נס הוא בענין פרטי, ובמקום מסויים דוקא.
- אמנם, נס זה היה בנוגע לכל סוגי בעלי-החיים שבעולם, ובכל המקומות שבעולם - שהרי מכל העולם כולו, גם מקצווי תבל, הגיעו כל סוגי הבהמות והחיות לתיבת נח, כלומר, נס שחדר במציאות הבריאה כולה!
- וכמה פרטים בנס זה:
- (א) עצם העובדה שבעלי-החיים הנמצאים בכל העולם כולו - באים מאליהם! 54! אף אחד אינו דוחף אותם, ואף-על-פי-כן, מחליטים לפתע לעזוב את מקומם, ולבוא כולם למקום אחד - המקום שבו עמדה תיבת נח!
- (ב) לא כל בעלי-החיים מגיעים למקום זה, כי אם שנים שנים (זכר ונקבה) מכל סוג בלבד!
- (ג) יש מינים שמהם באים "שבעה שבעה" - בעלי-חיים טהורים!
- (ד) באו רק המובחרים שבהם - "אותן שדבקו במיניהם ולא השחיתו דרכם" 54!
- (ה) כל בעלי-החיים שבעולם, שביניהם כאלו הטורפים ודורסים - נכנסים כולם לתיבה בסדר מופתי, מבלי שיזיקו זה לזה - היפך טבעם (כנ"ל בארוכה)!
- וכל זה - "בעצם היום הזה", לעיני כל דורו של נח!!
- היש לך נס גדול מזה? ...!
- ולהוסיף, שנס זה היה בסוף ק"כ שנה (שרק אז באו כל בעלי-החיים למקום התיבה), כלומר, כאשר העולם היה בתכלית הירידה, שגם לאחר ק"כ שנות פעולתו של נח, עדיין לא עשו תשובה!
- ובזה מודגש עד כמה היתה מושללת האפשרות שבני דורו של נח יפריעו לו בעבודתו - שכן, כניסתו לתיבה (שזוהי עבודתו בקיום והצלת העולם) נעשתה בניגוד מוחלט לרצונם של בני דורו, ומתוך נסים הכי גדולים. ולא עוד אלא שפעל את קיום והצלת העולם, ועד שהביאו לידי עילוי גדול יותר (כנ"ל בארוכה), וכל זה - למרות היותו יחידי נגד כל העולם כולו (שהרי פעולתם של בני נח לא היתה אלא בכך שהלכו אחרי נח).
- ט. ביאור ההוראה מהסיפור דנח - בעבודתם של ישראל:
- ב'תורה אור' ריש פרשתנו מבואר הענין ד"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה גו" 55 - "מים רבים" קאי על "טרדות הפרנסה והמחשבות שבעניני עולם הזה", שהם בדוגמת מי המבול, "מים הזידונים" 56.
- ועל זה באה ההוראה מהסיפור דנח, בכל ג' פרטים הנ"ל - (א) שהעולם אינו יכול להפריע לעבודתו של יהודי, (ב) אדרבה - יהודי פועל במציאות העולם, (ג) ולא עוד אלא שפועל עילוי גדול יותר מכמו שהיה קודם לכן:
- כאשר יהודי יוצא לעולם שנמצא במצב נמוך כו', עולם שיש בו "מים רבים" (מי המבול) שענינם "לכבות את האהבה" - עליו לדעת שאין לו מה להתפעל מזה, כי בוודאי "לא יוכלו לכבות את האהבה", "בחינת האהבה המוסתרת שיש בכל נפש מישראל בטבע", היינו, ש"גם אחר התלבשותה בגוף הגשמי לעסוק בענינים גשמיים שהן הנקראים מים רבים, עם-כל-זה לא יוכלו לכבותה מלהיות תמיד בבחינת אהבה ותשוקה נפלאה לעלות וליכלל למעלה". זאת ועוד:
- לא זו בלבד שיהודי אינו מתפעל מהענין ד"מים רבים", אלא אדרבה - "על-ידי התלבשותה (של הנשמה) במים רבים הנ"ל יכולה להגיע למדרגה היותר גבוהה מקודם שירדה לעולם הזה", באופן דאיתהפכא חשוכא לנהורא כו', יתרון האור מן החושך, ועד שמהפכים את מי המבול ("מים הזידונים") להיות "מי נח" 57 - מים

(52) אבות פ"ה מ"ד.

(53) שם משנה ה.

(54) פרש"י פרשתנו ו, כ.

(55) שה"ש ח, ז.

(56) ל' הכתוב - תהלים קכד, ה.

(57) ישע"י נד, ט.

- 1 שנקראים על-שם נח, שענינו - "נייחא דרוחא", ענין המנוחה, ובלשון הכתוב⁵⁸: "זה ינחמנו" [על-דרך ובדוגמת
2 הפיכת מי המבול ל"גשמי ברכה" על-ידי עבודת התשובה], ובזה גופא - "נח נח" ב' פעמים, "נייחא לעליונים
3 ונייחא לתחתונים"⁵⁹, היינו, שפועלים זאת גם בעליונים וגם בתחתונים.
- 4 והענין בזה - דלכאורה, מכיון שנח נמצא בתחתונים, מה שייך כאן הענין ד"נייחא לעליונים"? והביאור -
5 שישנם עליונים ותחתונים באדם עצמו: בריאת האדם היתה "מן העליונים ומן התחתונים, גוף מן התחתונים,
6 ונשמה מן העליונים"⁶⁰, שהרי הנשמה "חלק אלקה ממעל ממש"⁶¹ - עליונים, ואילו הגוף הוא "עפר מן
7 האדמה"⁶² - תחתונים.
- 8 וזהו "נייחא לעליונים ונייחא לתחתונים" - שלא זו בלבד שמי המבול אינם מפריעים ומבלבלים לעבודת
9 הנשמה (עליונים), אלא כן הוא גם בנוגע לעבודה עם הגוף (תחתונים), ויתירה מזו - גם בנוגע לפעולה בחלקן
10 בעולם ובעולם כולו, במציאותם של התחתונים ממש, תחתון שאין למטה ממנו - כפשטות הכתוב "זה ינחמנו
11 ממעשינו ומעצבון ידינו" (כאמור לעיל שזהו הענין ד"נייחא"), דקאי על המנוחה שפעל נח בעולם כולו
12 על-ידי-זה שהכין להם כלי מחרישה⁶³.
- 13 ועד כדי כך, שעל-ידי עבודתו ופעולתו של יהודי בעולם, נעשה הענין ד"עולם חדש ראה" - תכלית השלימות
14 דמציאות העולם כפי שתהיה לעתיד לבוא, שענין זה נפעל על-ידי מעשינו ועבודתנו בעולם⁶⁴.
- 15 זוהי איפוא ההוראה שלמדים מפרשת נח - על-פי ההסבר והביאור בספר ששמו "תורה אור" (שם שנקבע,
16 כפי הנראה, על-ידי אדמו"ר ה'צמח צדק' שסידר את הדרושים של אדמו"ר הזקן להדפיסם בספר זה) - שאין
17 ליהודי מה להתפעל מ"מי המבול", "מים הזידונים", ואדרבה - בכחו וביכולתו להפכם להיות "מי נח", "נייחא
18 דרוחא", ועד לענין ד"עולם חדש ראה", כנ"ל בארוכה.
- 19 ואם הדברים אמורים בנוגע לדור המבול, דור ירוד ביותר - הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא גם בימינו
20 אלו - ובמכלל-שכן וקל-וחומר: (א) בימינו לא שייכת ירידה גדולה כזו כפי שהיתה בדור המבול,
21 [ומה שישנו "אות הברית" ד"קשת" שענינה לשלול ענין של מבול, שמזה מובן שגם אחר-כך שייך מצב
22 כזה כו' - הרי זה ענין בפני-עצמו, וכפי שיתבאר לקמן (סעיף כז) בקשר לפירוש רש"י],
- 23 (ב) נח היה לפני מתן-תורה, ואף-על-פי-כן הצליח למלא את עבודתו מבלי להתחשב עם כל הנעשה מסביבו,
24 ועל-אחת-כמה-וכמה לאחר שישנה הנתינת-כח דמתן-תורה⁶⁵.
- 25 י. ביאור הענין בפרטיות יותר:
26 פעולתו של נח בהצלת וקיום העולם היתה על-ידי הכניסה לתיבה - "בא אתה וכל ביתך אל התיבה"⁶⁶.
- 27 וביאור הענין בעבודתו של יהודי:
28 ידועה תורת הבעל-שם-טוב⁶⁷ ש"תיבה" קאי על תיבות התורה והתפילה, וזהו הענין ד"בא גו' אל התיבה"
29 - שיהודי צריך להכניס את עצמו בתוך תיבות התורה והתפילה, ועל-ידי-זה ביכולתו לינצל ממי המבול, "מים
30 רבים" שבעולם.
- 31 [וענין זה שייך לכל אחד ואחד מישראל - כמודגש בכך שזוהי תורתו של הבעל-שם-טוב ששמו "ישראל",
32 דקאי על כל אחד ואחד מישראל, כלשון חכמינו ז"ל⁶⁸: "אף-על-פי שחטא ישראל הוא", ולכן, נכלל גם הוא
33 בשמו של הבעל-שם-טוב, אלא שיתכן שענין זה ("ישראל") הוא בהעלם אצלו, וזוהי פעולתו של
34 הבעל-שם-טוב - להביא את השם, שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש, ענין הקדושה - מן ההעלם אל הגילוי,
35 באופן ד"טוב", שזהו ענין הגילוי, כמו שכתוב⁶⁹ "וירא אלקים את האור כי טוב".]

(58) בראשית ה, כט.

(59) ב"ר פ"ל, ה. יל"ש פרשתנו רמז מח.

(60) פרש"י בראשית ב, ז - מב"ר פ"ב, ח.

(61) תניא רפ"ב (ע"פ איוב לא, ב).

(62) בראשית שם.

(63) פרש"י עה"פ - מתנחומא בראשית יא.

(64) תניא רפ"ז.

(65) ראה גם לקמן סי"ד.

(66) פרשתנו ז, א.

(67) כתר שם טוב בהוספות (ס"ח ואילך). לקו"ש חכ"ה ע' 32

ואילך. וש"נ.

(68) סנהדרין מד, רע"א.

(69) בראשית א, ד.

והנה, הענין ד"בא גו' אל התיבה" הוא לא רק בנוגע לעצמו, שנכנס בעצמו אל התיבה (תיבות התורה והתפילה), אלא שפועל כן גם על בני ביתו ("אתה וכל ביתך"), ויתירה מזו - שמכניס לתוך התיבה את הברואים שבכל העולם כולו, "כל החיה למינה וכל הבהמה למינה וגו'", היינו, שפועל עילוי במציאות העולם כולו, ועד לתכלית העילוי דלעתיד לבוא.

אמנם, לאחר הענין ד"בא גו' אל התיבה" - בא הציווי "צא מן התיבה גו'"70. והענין בזה: תכלית הכוונה היא - "צא מן התיבה גו'" [וכן "כל החיה גו' היצא אתך"71, "הוציאם אתה"72 (בעל-כרחם)], היינו, לפעול בעולם כפי שהוא במעמד ומצב ד"תחתון" (ולא רק להעלותו למצב נעלה, להכניסו לתיבה), אלא שבהקדמה לזה צריך להיות הענין ד"בא גו' אל התיבה", היינו, להכניס ל"תיבה" (אותיות התורה והתפילה) ולשהות בה במשך תקופה שלימה - שנה שלימה (שנה תמימה, כולל י"א הימים שהחמה יתירה על הלבנה73), הכוללת בתוכה את כל שינויי הזמנים,

[כידוע74 הפירוש דתיבת "שנה" - מלשון חזור ושונה, דמכיון שבמשך השנה ישנם כל שינויי הזמנים, נמצא, שהענינים שלאחר-יזה אינם אלא דברים החוזרים ונשנים, ואין בהם שינויים (בענינים עיקריים) לגבי השנה שלפני-זו], וזוהי הנתינת-כח לעבודה ד"צא מן התיבה", בנוגע לעצמו, בנוגע לבני ביתו, ובנוגע לכל העולם כולו (שהכניס עמו בתיבה) - שגם כאשר נמצאים בעולם כפי שהוא במעמד ומצב ד"תחתון" יוכלו לפעול בו את המעמד ומצב שהיה בתיבה, עד לשלימות הענין - לעתיד לבוא.

וענין זה מודגש גם בחילוק שבין החדשים תשרי ומרחשון: תכלית הכוונה היא - שיהודי יפעל בעולם כפי שהוא במעמד ומצב ד"תחתון", כלומר, לא רק להעלות את העולם לדרגא נעלית, להכניס את העולם לתיבות התורה והתפילה - בדוגמת העבודה דחודש תשרי, שאז מציאות העולם היא בדרגא נעלית יותר, כפי שהיא בתורה75, אלא אדרבה - לפעול בעולם שהוא במעמד ומצב ד"תחתון", שזוהי העבודה דחודש מרחשון, עבודה בעולם שיש בו "מים רבים" (מי המבול),

אלא שבהקדמה לזה צריכה להיות העבודה ד"בא אל התיבה" (העבודה דחודש תשרי), וזוהי הנתינת-כח לעבודה ד"צא מן התיבה" - שגם בצאתו מן התיבה לעולם (העבודה דחודש מרחשון) יפעל שם את הענין ד"עולם חדש ראה" (כפי שהעולם הוא מחוץ לתיבה), ועד שפועלים וממשיכים בעולם דלמטה את כל הגילויים דלעתיד לבוא.

יא. הוראה נוספת יש ללמוד מאופן פעולתו של נח בעולם - שכל הענינים נפעלו מאליהם: נח היה צריך רק לעסוק במילוי שליחותו של הקב"ה - אם בבנין התיבה, או בהזנת כל ברואי העולם שהיו בתיבה (בשליחותו של הקב"ה, כנ"ל), ועל-ידי-זה נפעלו כל הענינים בדרך ממילא - הן בנוגע לכך שבני דורו לא יוכלו למנוע את כניסתו לתיבה, והן בנוגע לבואם של כל בעלי-החיים ש"מאליהן באו", והן מה שהיו במעמד ומצב מעין ודוגמת "וגר זאב עם כבש", שכל זה היה ללא השתדלות מצדו של נח, כי אם ענין שנפעל בדרך ממילא, כתוצאה מהתעסקותו במילוי שליחותו של הקב"ה - לשמש את קונו.

וזוהי ההוראה בעבודתו של יהודי - שעליו לעסוק במילוי תפקידו, "אני נבראתי לשמש את קוניי"76, ושאר כל הענינים - נפעלים בדרך ממילא, ללא השתדלות מצדו כלל.

דוגמא לדבר - הסיפור הידוע77 אודות הבעל-שם-טוב שהקיש על החלון כו' ומיד הלך לו, ואחר-כך באו אליו ונתנו לו מה שהיה צריך. וכאשר שאלוהו אחר-כך לפשר הדבר, דלכאורה, ממה-נפשך: אם הוא זקוק לסיוע של פלוני - היה צריך להמתין עד שיפתח את החלון, ואז יאמר לו שזקוק הוא לכסף עבור פרנסה, פדיון שבויים וכיוצא בזה; ואם כן, מהו פשר ההנהגה להקיש על החלון ומיד ללכת, מבלי להמתין עד שיענו לו? והשיב הבעל-שם-טוב: רצונו של הקב"ה שיהודי יעשה "כלי", היינו, פעולה טבעית, כמו שכתוב78 "וברכך ה'

ולחרד"ק ע' שנה.

(75) ראה שיחת ש"פ בראשית (א) ס"ב.

(76) משנה וברייתא סוף מס' קידושין.

(77) ראה לקו"ש ח"ה ע' 344. ועוד.

(78) ראה טו, יח.

(70) פרשתנו ח, טז.

(71) שם, יז.

(72) פרש"י עה"פ.

(73) פרש"י פרשתנו שם, יד.

(74) ראה ראב"ע עה"פ בא יב, ב. ס' השרשים לר' יונה בן גצאח

1 אלקיך בכל אשר תעשה". ואצלו - הרי פעולה זו (להקיש על החלון) נחשבת כבר ל"פעולה טבעית". ומכיון
2 שהוא עשה את שלו - יכול לחזור לביתו, ושאר כל הענינים ייעשו כבר בדרך ממילא (על-דרך ובדוגמת הבידור
3 דמלכת שבא⁷⁹).

4 ומזה למדים הוראה בעבודת כל אחד ואחד מישראל, ובהקדים - שמכיון שסיפור זה נתפרסם והגיע אלינו,
5 מובן, שההוראה מסיפור זה שייכת אלינו.

6 דהנה, מובן וגם פשוט שריבוי המאורעות שאירעו במשך ימי חייו של הבעל-שם-טוב הם באין-ערוך לגמרי
7 לגבי מספר הסיפורים שהגיעו אלינו, שהרי "כל יומא ויומא עביד עבדיתיה"⁸⁰, וזאת - אפילו לפני שנעשה
8 בר-מצוה, ועל-אחת-כמה-וכמה לאחר בר-מצוה, שהיו ריבוי מאורעות ועניני עבודה כו' במשך כל ימי חייו,
9 וכל זה מלבד ריבוי הענינים שלאחרי הסתלקותו [שרק חלק קטן מהם בלבד נמסר לנו⁸¹], שבהם עילוי גדול
10 יותר - "גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם"⁸², ובלשון הזה⁸³: "צדיקא דאתפטר אשתכח בכולהו עלמין
11 יתיר מבחיהו";

12 אלא ודאי בהכרח לומר שהסיפורים שהגיעו לידינו הם בבחינת "נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה"⁸⁴, היינו,
13 שההוראה מסיפורים אלו שייכת לכל אלו ששמעו אודות סיפור זה.

14 וכן הוא בנוגע לסיפור הנ"ל, שממנו למדים הוראה בעבודת כל אחד ואחד מישראל - שיהודי יכול להעמיד
15 את עצמו במעמד ומצב שכל ענינו אינו אלא לשמש את קונו, "תורתו אומנתו"⁸⁵ לימוד התורה והפצת התורה,
16 וכל שאר הענינים - נעשים בדרך ממילא, ללא השתדלות מיוחדת מצדו, כי אם באופן שמקיש על החלון בלבד,
17 ולכל היותר - ממתין שיפתחו את החלון וישאלוהו למבוקשו כו'.

18 ומפורש הדבר בגמרא⁸⁶ - שכאשר ישראל עושין רצונו של מקום [דקאי על העבודה דפרשה ראשונה דקריאת
19 שמע⁸⁷, שנאמר בה "בכל מאדך"⁸⁸, עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה⁸⁹], אזי "ועמדו זרים ורעו צאנכם"⁹⁰ -
20 מדובר אמנם אודות "צאנכם", צאנם של בני ישראל, הזקוקים למרעה כו', אבל אף-על-פי-כן, מכיון ש"עושין
21 רצונו של מקום", נפעל הדבר ללא כל השתדלות מצדם - "ועמדו זרים ורעו צאנכם".

22 יב. והנה, בנוגע לכל הענינים האמורים לעיל שלמדים מפרשת נח - ישנה נתינת-כח מיוחדת מיום השבת
23 שקורין בו פרשת נח בציבור, וכן בברכה, הן לפנייה והן לאחריה.
24 ומובן גודל העילוי שבדבר - על-פי המבואר ב'לקוטי תורה'⁹¹ אודות החילוק שבין ברכה ראשונה לברכה
25 אחרונה:

26 ברכה ראשונה אין צריכה שיעור וברכה אחרונה צריכה שיעור⁹². ומבואר ב'לקוטי תורה' טעם הדבר - לפי
27 שברכה ראשונה היא בחינת אתערותא דלעילא, גילוי והמשכה מלמעלה שלא על-ידי עבודת האדם, ולכן הרי
28 זה למעלה מענין של שיעור ("השוה ומשוה קטן וגדול"), מה-שאינ-כן ברכה אחרונה היא בחינת אתערותא
29 דלעילא שעל-ידי אתערותא דלתתא, ולכן יש בה שיעור, מכיון שקשורה עם עבודת המטה.

30 ועל-דרך-זה יש לבאר בעניננו: על-ידי-זה שקורין בתורה פרשת נח בברכה (לא רק לפנייה, אלא) גם לאחריה
31 - פועלים שענין זה יומשך למטה, בענין של שיעור ומדה כו'.

32 דוגמא לדבר - בעבודת האדם:

33 ישנם עניני עבודה שהם באופן שלמעלה משיעור [כלומר: אין הכוונה לענין שיש לו שיעור של משהו⁹³,
34 כי אם לענין שלמעלה מגדר של שיעור] - כמו: ענין האמונה, שהיא נקודה עצמית שלמעלה מגדר של שיעור.

(79) ראה תו"א בראשית ו, א. ובכ"מ.

(80) זח"ג צד, רע"ב.

(81) ראה כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות ס"ג. וש"נ.

(82) חולין ז, ב.

(83) ח"ג עא, ב. אגה"ק סכ"ז.

(84) מגילה יד, א.

(85) שבת יא, א. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סו"ס קו. הל' ת"ת

לאדה"ז פ"ד ס"ד.

(86) ברכות לה, ב.

(87) ראה לקו"ת שלח מב, רע"ג. לקו"ש חי"ב ע' 98. וש"נ.

(88) ואתחנן ו, ה.

(89) תו"א מקץ לט, ג. לקו"ת שם. ובכ"מ.

(90) ישע"י סא, ה.

(91) נשא כח, א.

(92) רמב"ם ריש הל' ברכות.

(93) ראה שיחת ש"פ דברים, שבת חזון תשד"מ סל"א.

וענין זה (שהאמונה היא למעלה מגדר של שיעור) בא לידי ביטוי בכך שאין לענין האמונה שיעור קבוע במשך היום, כלומר, אמנם במשך כל היום חדור יהודי בענין האמונה, להיותו "מאמין בן מאמין"⁹⁴, אבל עיקר העבודה במשך היום היא - לא המחשבה אודות ענין האמונה, כי אם להמשיך את ענין האמונה שתבוא בהבנה והשגה בכלי השכל, ענין של מדידה והגבלה ושיעור. ולכן, המצות-עשה דהאמנת אלקות עיקרה - ענין הידיעה וההשגה:

בספר המצוות שלו⁹⁵ מבאר אדמו"ר ה'צמח צדק' בארוכה שהציווי אינו על ענין האמונה, כי על ענין האמונה לא נופל לשון ציווי, "לפי שהמצוה היא מן המצטרף, ולא תצויר בזולת אלוהה מ'צוה ידוע, ולזה כאשר נניח אמונת מציאות האל מ'צוה, כבר נניח אמונת מציאות האל קודמת לאמונת מציאות האל כו'".

ולא עוד אלא שבהקדמה לענין המצוות צריכה להיות גם קבלת מלכותו יתברך כמאמר המכילתא⁹⁶ "כשם שקבלתם מלכותי קבלו גזירותי", שמזה מוכח ש"עשו קבלת המלכות ענין בפני-עצמו והמצוות הנגזרות מאתו יתעלה בענין אחר", היינו, שמלבד ענין האמונה צריך להיות גם הענין דקבלת מלכותו יתברך, ורק לאחר כן שייך ענין המצוות.

ולכן מסיק שעיקר הציווי הוא - "לידע שיש שם מצוי ראשון כו'"⁹⁷, היינו, שענין זה יבוא באופן של הבנה והשגה בשכלו של האדם.

כלומר: ענין האמונה הוא באופן של נקודה עצמית המושרשת בנשמתו של יהודי מצד טבע תולדתו, ועל-זה לא שייך ציווי, מכיון שענין זה לא ניתן לבחירתו כלל, להיותו מצד טבע נשמתו; אמנם, ענין זה יכול להשאר בהעלם, ועל-זה בא הציווי בנוגע לענין הידיעה, היינו, שיש להביא את ענין האמונה באופן של הבנה והשגה, לא רק באופן של נקודה כו', אלא גם באופן של שיעור, מדידה והגבלה, שזהו הענין דהבנה והשגה.

ונחזור לענינו - הקריאה בתורה בברכה לפני ולחריה, שעל-ידי-זה פועלים שהנתינת-כח שלוקחים מאופן עבודתו של נח (כנ"ל בארוכה) תומשך למטה, באופן של שיעור, מדידה והגבלה, הבנה והשגה כו'.

ומובן, שנתינת-כח זו נמשכת ופועלת על כל השנה כולה - על-דרך ובדוגמת כל עניני המועדים, שאף-על-פי שלכל אחד ישנו זמן קבוע בשנה, כמו: "זמן חרותנו" - בט"ו בניסן, הרי פעולתו נמשכת על כל השנה כולה.

יג. ויהי-רצון אשר בעמדנו בשבת פרשת נח - יקח כל אחד ואחד את כל הכוחות שנותנים בשבת זו, ובאופן כזה יצא לעבוד את עבודתו במשך כל השנה כולה.

ובכללות - לנצל כל רגע ורגע כדי למלא את תפקידו בשימוש לקונו, כמאמר "אני נבראתי לשמש את קוני", "אדם לעמל יולד", היינו, שזוהי כל מציאותו, ובלשון הגמרא⁹⁸: "אכלושי דמחוזא אי לא עבדי - חלשי" (בני אדם הרגילים לשאת משאות תמיד, כשיושבין בטלין - קשה להן⁹⁹), ועל-דרך-זה בענינו: מכיון שמציאותו של יהודי היא - היגיעה בשימוש לקונו, הרי כאשר ישנו חסרון בענין זה, פועל הדבר ענין של חלישות!

אמנם, על-פי-זה יכול יהודי לחשוב שצריך לחטוף ולעשות הכל!... הנה על-זה אומרים לו: "תפסת מרובה לא תפסת"¹⁰⁰, ולא עוד אלא שכל דבר צריך להיות בסדר מסודר דוקא, ובאופן של קדימה ואיחור - כהוראת התורה.

וכמודגש בעבודת כל יום ויום - שאף-על-פי ש"תלמוד תורה כנגד כולם"¹⁰¹, מכל-מקום, סדר העבודה הוא שלא מתחילים לתלמוד תורה תיכף ומיד כשניעור משנתו, אלא לכל לראש יש לומר "מודה אני לפניך", ליטול ידיו, לומר ברכות השחר וברכת התורה, ורק אז מתיישב לתלמוד תורה!

ומה שישנו הסדר ד'חטוף ואכול חטוף ושתי'¹⁰², כידוע¹⁰³ הוראת אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן בנוגע לאופן העבודה בדורותינו אלו - הרי זה גם לאחר הקדמת סדר שלפני-זה כו'.

המשך בעמוד יז

(100) ר"ה ד, סע"ב. וש"נ.
(101) פאה פ"א מ"א. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ג. הל' ת"ת לאדה"ז
פ"ד ס"ב.
(102) ל' חז"ל - עירובין נד, א.
(103) אגרות קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' רסו. "מבוא לקונטרס ומעין ע' 22.

(94) שבת צז, א.
(95) מצות האמנת אלקות בתחלתה.
(96) יתרו כ, ג.
(97) רמב"ם ריש הל' יסוה"ת.
(98) ב"מ עז, א.
(99) פרש"י שם.

לקוטי שיחות פרשת נח כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

(ב) לפי הסבר זה יובן רק מדוע יכול היה נח לדחות את בניית התיבה עד לסמוך לסיום ק"כ שנה, ולעורר בינתיים את בני דורו לתשובה, אך עדיין בלתי מוכן: מדוע היה צריך נח להתעסק בבניית התיבה במשך כל הזמן של ק"כ שנה?⁹

ב.

עצם הבנייה הוא אמצעי להחזרה בתשובה

ההסבר הפשוט לכך הוא, לכאורה, כפי שאומר רש"י (וכך גם המדרש¹⁰) שהסיבה לכך שהקב"ה ציוה על נח לבנות את התיבה, למרות ש"הרבה ריוח והצלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה", היא, "כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה ושואלין אותו: מה זאת לך? והוא אומר להם: עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם אולי ישוּבו".

יוצא מכך, שבניית התיבה, והחזרת אנשי דור המבול בתשובה, לא היו שני ענינים נפרדים, אלא הם היינו הך: עצם פעולת בניית התיבה היתה אמצעי כדי לעוררם לתשובה.

וכיוון שזה היה הטעם לציווי "עשה לך תיבת..."¹¹, הרי מוכן, שהתעסקותו של נח בתיבה זמן ממושך איננה נובעת מחוסר זריזות בקיום הציווי, אלא להיפך: דוקא זה האופן האמיתי לקיום הציווי, שהרי מטרת עשיית התיבה היא "כדי שיראוהו... אולי ישוּבו".

אך עדיין אין הכל פשוט: כדי לעורר אצל אנשי הדור את התמיהה "מה זאת לך" לא היה נח צריך להאריך בבניית התיבה, שהרי גם תיבה בנויה היתה מעוררת אותם לשאלה "מה זאת לך"¹¹. חזרה אפוא הקושיה למקומה: 50

א.

הקושי על משך זמן בניית התיבה

1 על משך זמן בניית התיבה על-ידי נח נאמר במדרש¹
2 ש"מאה ועשרים שנה היה משתדל בה", וכך אומר רש"י²
3 בפירושו על התורה³.

4 יש להבין: כיצד ייתכן שנח התעכב זמן כה רב בבניית
5 התיבה, ולא הזדרז לקיים את ציווי ה' עשה לך תיבת
6 עצי גופר...⁴, ובמיוחד כאשר היה זה להצלתו ולקיום
7 העולם כולו?

8 ורש"י אינו מתייחס כלל לקושי זה, אפילו ברמז!

9 אין לומר, שבפרט זה לא נהג נח כשורה, שהרי הפסוק
10 מעיד עליו "איש צדיק תמים היה", ואפילו לפי הדעה⁴
11 שזה היה רק "בדורותיו", הרי לגבי בניית התיבה מדגיש
12 הפסוק "ויעש נח ככל אשר צוה אותו אלקים כן עשה"⁵.
13 מוכן אפוא, שנח קיים ציווי זה באופן מושלם, בכל פרטיו.

14 כן אין לומר, שכיוון שה' כבר אמר⁶ שהוא יאריך אפו
15 מאה ועשרים שנה, שמא יחזרו אנשי דור המבול
16 בתשובה⁷, לא הזדרז נח בבניית התיבה, ועורר בינתיים את
17 בני דורו לתשובה, ובמיוחד כאשר ידע, שאם יחזרו אנשי
18 הדור בתשובה, לא יבוא המבול⁸, ולא יהיה כלל צורך
19 בתיבה.

20 דבר זה אינו מתקבל מפני הסיבות הבאות: (א) בציווי
21 "עשה לך..." אין מצויין זמן שבו צריכה התיבה להיות
22 מוכנה, ומוכן שהיה על נח להכין אותה במהירות הגדולה
23 ביותר, וכיוון שנח קיים את הציווי בשלמות, אין מסתבר,
24 שהוא דחא את קיום "עשה לך..."⁹, אפילו כדי לעורר
25 על-ידי כך את בני דורו לתשובה.

(1) לקח טוב פרשתנו בתחלתו (ד"ה תמים ה' כו'). וראה הערה 3.

(2) פרשתנו ו, יד.

(3) בתנחומא פרשתנו (ה בסופו) "א"ר הונא בשם רבי יוסי ק"כ שנה ה' מתרה הקב"ה בדור המבול שמא יעשו תשובה כיון שלא עשו תשובה א"ל עשה לך תיבת עצי גופר עמד נח ועשה תשובה ונטע ארזים כו' ואומר להן כך והי' מתרה בהן". ומפשטות הלשון משמע, שהק"כ שנה הוא זמן וענין בפ"ע ואינו שייך לבנין התיבה והתראתו של נח (ולהעיר מסדה"ד אלף תכב). אבל ראה עץ יוסף לתנחומא שם, שמפרש שהמשך "כיון שלא עשו תשובה א"ל עשה לך כו'" הוא פירוש למ"ש לפניו (ש"ה' מתרה הקב"ה כו'). וראה לקמן הערה 9.

(4) סנהדרין קח, א. תנחומא פרשתנו ה. הובא בפרש"י ר"פ.

(5) שם ו, כב.

(*) וראה אגדת בראשית שבהערה הבאה.

(6) בראשית ו, ג.

(7) ת"א ות"י ופרש"י שם.

(8) וראה פרש"י פרשתנו ז, יב.

(9) להעיר שבתנחומא שם, מדובר רק על (אריכות) הזמן שהי' עוסק בנטיעות הארזים וגדילתן וקציצתן*. ובפרד"א פכ"ג: רבי תנחומא אומר חמשים ושתים שנה עשה נח בתיבה (וראה רד"ל שם). וראה סדר הדורות אלף תרנו.

(10) בארוכה יותר – אגדת בראשית פ"א, ב. תנחומא (באבער) בראשית לו. וראה פרד"א ומדרש לקח טוב שם.

(11) כן משמע קצת בסנהדרין (שם) שאיתא שם "תיבה זו למה". ולא כבאגדת בראשית ותנחומא שם "מה אתה עושה".

שליח, שהרי, אף אם נאמר שניתן לקיים את הציוויים של
לשון "עשה" באמצעות שליח, שפעולתו נחשבת כפעולת
המשלח ממשה¹⁹, הרי גם אז ברור שנח לא יכול היה למנות
שליח, שהרי אצל בני-נח אין קיים ענין השליחות²⁰ באופן
זה ששלוחו יהיה "כמותו".

לכן ברור, שלמרות שנח קיים את ציווי ה' על בניית
התיבה, בזריות גדולה, בכל זאת נמשך הדבר ק"כ שנה.
ואדרבה: מפליא, כיצד עבודת בניה גדולה כל-כך ארכה
אצלו לא יותר מאשר ק"כ שנה!

ד.

שתי הדעות לגבי מצות הבניה תלויות במטרתה של התיבה

בדברי הרוגוטשוכי¹⁵ נמצאות שתי דעות בענין זה האם
בבניית התיבה היתה המצוה על פועלת הבניה, או "המצוה
הזה המציאות לא הבנין" – שתהא תיבה בנויה.

יש לומר, שדבר זה תלוי בטעם לציווי על עשיית
התיבה:

אם מטרת התיבה היא רק ההצלה ממי המבול, הרי
שאינ שום ענין בעצם פעולת הבניה, אלא רק במציאותה
של התיבה;

אך אם ההתעסקות בבניית התיבה היתה "כדי
שיראוהו... ושואלין... אולי ישובו", הרי שפעולת הבניה
עצמה היא מצוה, כיוון שהיא מעוררת לתשובה²¹.

לפי זה ניתן להסביר, שזוהי כוונתו של רש"י בפירושו
"הרבה ריוח והצלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה כדי
שיראוהו...". כאשר מאריך רש"י בלשונו ואומר "ולמה
הטריחו בבנין זה" הוא מתכוון להסביר, שהשאלה איננה
רק מדוע בחר הקב"ה דוקא בדרך זו להצלה, ולא בדרך
אחרת של "ריוח והצלה",

שהרי לפי הפשט אין זאת קושיה גדולה: האמצעי
בדרך הטבע להצלה ממבול מים הוא תיבה, ולכן אין רש"י

מדוע היה נח צריך לבצע את הציווי "עשה לך..." במשך
זמן של ק"כ שנה (בשיא של חוסר זריות), בעוד אשר יכול
היה לקיים את ציווי ה' ולבנות את התיבה בזריות
מירבית, ולעורר אצל בני דורו את התמיהה "מה זאת לך"
עלידי תיבה בנויה?

הכרחי אפוא לומר, שעצם הציווי "עשה לך תיבת..."
דורש שהבניה תימשך ק"כ שנה, כך משתמע גם מן הלשון
"ולמה הטריחו בבנין זה כדי שיראוהו אנשי דור המבול
עוסק בה ק"כ שנה ושואלין אותו...", שהקב"ה הטריחו
מלכתחילה בבנייה שהכרחי שתימשך ק"כ שנה¹², כדי
שאנשי דורו יראו, ישאלו, ויתעוררו לחזור בתשובה, ולא
שנח בעצמו משך את בניית התיבה למשך זמן של ק"כ
שנה כדי "שיראוהו... ושואלין...".

ג.

בניית התיבה על-ידי נח בעצמו, ולכן נמשכה זמן

רב

ההסבר לכך בפשטות הוא:

פירושו של עשה לך (בפשטו של מקרא הוא), שאתה
תעשה¹³, כפי שאומר האברבנאל: "עשה לך, כלומר שנח
בעצמו יעשה התיבה ולא יצווה לעשותה לאחרים". הציווי
היה, שנח בעצמו יבנה את התיבה¹⁴. יתר-על-כן, כפי
שמסביר הרוגוטשוכי¹⁵ על-פי ההלכה, שבמקום שהביטוי
הוא "עשה" – מתקיימת המצוה בעצם פעולת העשיה (וכך
גם לגבי עבירה, שבמקום שהאיסור כתוב בלשון "עשיה"
עוברים את העבירה על-ידי עשיה ממש, ואין חיוב על מה
שנעשה בדרך של "גרם").

כך גם בענינו, בעשיית התיבה¹⁶: הציווי על בניית
התיבה נאמר בלשון "עשה לך", שהמצוה היא בעצם
העשיה, לפיכך היה על נח לבצע את כל העבודה¹⁷ של
בניית¹⁸ התיבה בעצמו.

[לפי ההלכה הוא לא יכול היה לעשותה באמצעות

(12) וכן משמע במדרש לקח טוב שם "כי מאה ועשרים שנה הי' משתדל
בה".

(13) ובפרט שכאן אין לפרש: אתה משתמש בה ולא אחר (ראה רש"י
בהעלותך י, ב) – אבל ראה לקמן בפנים ס"ה.

(14) משא"כ במעשה המשכן – שלא נאמר "לך" וקדמה להציווי "וכן
תנשאו" (תרומה כה, ט) ולאח"ז מפורש: כל חכם לב גוי' ועשו את כל אשר
צויתך (תשא לא, ו). וראה לקו"ש ח"א ע' 164 ואילך.

(15) צפע"נ עה"ת עה"פ רש"י.

(16) עיי"ש בצפע"נ שמספקא לי' בנדר"ד (ע"פ פרש"י סוכה נב, ב).
ובצפע"נ לסנה" שם (הובא בצפע"נ עה"ת שם) מכריע שבנדר"ד אינו כן. וראה
לקמן סעיף ד, ו.

(17) משא"כ בלשון האברבנאל אינו מוכרח שס"ל שנח בעצמו הי' מוכרח
לבנות הכל בעצמו, אלא בעיקר שלא יצוה לעשותה לאחרים והוא בעצמו לא

יעשה כלום.

(18) להעיר מלקו"ש ח"א ע' 183 בנוגע לבנין המשכן. ולהעיר מצפע"נ
לסנהדרין שם "והארכתי בזה גבי מקדש כו", ובמהד"ת (ג, ב). הובא בצפע"נ
עה"ת כאן) מחלק בין משכן ומקדש דבמשכן דוקא המצוה הוא העשי', הבנין
כו'. ואכ"מ.

(19) ולהעיר מהסברת גרי השליחות אם הוה כעושה בעצמו ממש – ראה
שו"ע אדה"א אר"ח סרס"ג קו"א ח. לקח טוב (להר"י ענגל) בתחילתו. ובכ"מ.
וראה בהנסמן במפענצ"פ פ"ב סי"א יב. ואכ"מ.

(20) כ"ה בצפע"נ לסנהדרין שם. ועה"ת כאן "אם זה גדר שליחות גבי
בני". אבל ראה לקמן סעיף ז ובהערה 38, 39.

(21) אף שגם התיבה עצמה י"ל שמעוררת תמי' ובמילא מעורר אותם
לתשובה (כדלעיל סעיף ב') – ראה לקמן הערה 24.

ו.

פירוש של רש"י על הש"ס שונה מפירושו על

התורה

דובר כבר מספר פעמים, שדרכו של רש"י בפירושו על
התורה איננה בדיוק כפירושו על הש"ס. אמנם בשניהם
הוא מפרש את "פשוטו"³¹, אך בכל זאת אינו זהה
ה"פשוטו" של הש"ס – לימוד ההלכה וכו', ל"פשוטו" של
מקרא – לימוד פשט הפסוקים. אלה הן שתי דרכי לימוד
שונות. לפיכך אין להקשות על סתירה בין פירוש רש"י על
התורה לבין פירושו על הש"ס.

דבר זה מודגש בעניננו: במסכת סוכה³² אומר רש"י,
ששם בנה את התיבה ביחד עם נח, ומפירוש זה מדייק
הרוגוטשובי³³ ואומר שההכרח לכך הוא "דהמצוה הוה
המציאות לא הבנין" – ההיפך מן המשתמע מפירוש רש"י
על התורה (כדלעיל בסעיף ד).

ההסבר לכך הוא: לפי פשוטו של מקרא אין רמז
בפסוקים לכך ששם עזר לנח. להיפך: מן הפסוק⁵ "ויעש
נח ככל אשר צוה אותו אלקים כן עשה" נראה, כפי שאומר
רש"י בפירושו על התורה, שנח בנה את התיבה בעצמו.

וזאת גם בהתאם להמשך הפסוקים שם: מהקדמת
הציווי "עשה לך תיבה..." מובן, שהפעולה עצמה היא
המצוה, כדלעיל בסעיף ה'. (לפיכך מוצאים גם במדרש
התורה³⁴ שההתעסקות בבניית התיבה היתה כדי לעורר
לתשובה, ולכן – עצם הבניה היא מצוה).

ואילו בפירוש על הש"ס³⁵ מקבל רש"י את שיטת
הגמרא (ההלכה). בגמרא³⁶ שונים הדברים: (א) שם נאמר
רק "שהיה נח הצדיק מוכיח בהם ואומר להם עשו
תשובה...", ללא קשר לבניית התיבה. ואפילו מהמשך
הגמרא ("אמרו לו: זקן תיבה זו למה א"ל הקב"ה...")
נראה, ששאלתם היתה על תיבה זו – על עצם מציאות

1 מצטט מן המדרש²² את המילים "וכי לא היה יכול הקב"ה
2 להציל את נח באמונתו ובדבורו או להעלותו לשמים".

3 אלא השאלה היא בעיקר "ולמה הטריוויוז בנבין זה:
4 מדוע היה נח צריך לטרוח בעצמו בבניית התיבה?²³
5 כלומר, מהי הכוונה בכך שהבניה עצמה היא מצוה, ואשר
6 על כן היה צריך נח בעצמו להתעסק בכך?

7 על כך עונה רש"י "כדי שיראוהו..." – טרחה זו בבנייה
8 היא כדי לעורר לחזרה בתשובה. ומכך מובן מדוע קיום
9 המצוה הוא בעצם בניית התיבה²⁴.

ה.

ההכרח בפירוש של רש"י הוא סדר הפסוקים

10 עדיין צריך להבין: רש"י מפרש בפירושו על התורה
11 פשוטו של מקרא. מהו אם כן, ההכרח לפי הפשט שב"עשה
12 לך תיבה..." הכוונה היא ל"הטריוויוז..." – שנת צריך לבנות
13 את התיבה בעצמו? במיוחד כאשר קשה לתאר כיצד יכול
14 אדם אחד לבנות תיבה של שלוש מאות אמה וכו'.

15 לכאורה, קשה לקבל את האמור לעיל, שזה מפני
16 הביטוי "עשה לך", כיוון שמוצאים במספר מקומות
17 שלבטוי זה ישנן משמעויות אחרות לפי פשוטו של
18 מקרא: "לך, בשבילך"²⁵ "לך, משלך"²⁶.

19 יש לומר, שההכרח לפירוש רש"י הוא מסדר הפסוקים
20 והמשכשם²⁷: הציווי על עשיית התיבה כתוב מיד לאחר
21 הסיפור על הפעולה ועל דור המבול "קץ כל בשר בא
22 לפני... והנני משחיתם את הארץ"²⁸ ולפני הפסוק "ואני
23 הנני מביא את המבול מים..."²⁹ שם מפורט באיזה אופן
24 תתבצע ההשחתה³⁰. מכך מסיק רש"י שהציווי "עשה לך
25 תיבה..." איננו רק לשם מציאותה של התיבה, בשביל
26 התוצאה, כדי שתהיה לו תיבה שיוכל להנצל באמצעותה
27 מ"מבול מים", אלא שעצם פעולת הבניה היא מצוה בפני
28 עצמה, התראה לדור המבול.

(22) אגדת בראשית שם. וראה תנחומא באבער שם.

(23) להעיר מפרש"י בראשית ה, לב.

(24) כי מכיון שהציווי על בנין התיבה הוא נלא בשביל ההצלה – שהרי
"הרבה ריוח והצלה לפניו" – אלא] חובת גברא (על נח) לעוררם לתשובה,
הרי מובן, שכ"ז שצ"ל הפעולה לעוררם כו' צ"ל פעולתו של נח בבנין התיבה;
משא"כ ההתעוררות כו' ע"י תיבה בנוי' (כנ"ל ס"ב) – הרי (נוסף לזה שיש
שאינו דומה להתמ' שמתעוררת ע"י אריכות פנולות הבנין, הנה) אין בזה
פעולה התמידית של נח הגורמת להתעוררות כו'.

(25) ראה רד"ק עה"פ.

(26) ראה פרש"י בהעלותך שם. סוכה ט, סע"א. כז, ב. ובכ"מ.

(27) להעיר ממשיכל לדוד לפרש"י עה"פ.

(28) ו, יג.

(29) שם, יז.

(30) ורק רש"י מפרשו לפני' (בראשית ו, ז).

(31) ראה יד מלאכי כללי רש"י וכו' בתחלתו, וש"נ.

(32) נב, ב ד"ה וכהן צדק, הובא בצפע"נ עה"ת ולסנהדרין שם.

(33) צפע"נ לסנהדרין שם.

(34) אגדת בראשית ותנחומא הנ"ל.

(35) לכאורה י"ל עוד, שהציווי "עשה לך תיבה גו'" הוא רק על עצם בנין
התיבה, משא"כ ההכנות להבני' – נטעת ארזים השקתן קציצתן ועשיית
הקרשים כו' – ה' אפשר שיעשה גם ע"י אחר (שם) * נאלא שבנוגע לנטיעת
הארזים כו' אא"פ לומר לכאורה שה' ע"י שם שהרי גם יפת בנו הגדול לא
ה' בן מאה לפני המבול (פרש"י בראשית ה, לב) – אבל אינו מתיישב בל'
רש"י סוכה שם: "וקראו חרש ע"ש בנין התיבה שבנה עם אביו.

(36) סנהדרין קת, סע"א ואילך.

(* עפ"ז אולי יש ליישב (ראה רד"ל שם) מה שאיתא בפדר"א שם בשם ר' תנחומא חמשים ושתים שנה עשה נח בתיבה (ועד"ו בסדר הדורות שם) – כי הפעולות לפני' כריתת
הארזים כו' עשה ביחד עם בנו שם.

1 התיבה³⁷. (ב) אין מוזכר בגמרא שעשיית התיבה התמשכה
2 ק"כ שנים.
3 מכך מוכיח רש"י שלפי שיטת הש"ס, היתה בניית
4 התיבה רק לצורך ההצלה, והחזרת אנשי דור המבול
5 בתשובה היא ענין בפני עצמו, ללא קשר לעשיית התיבה.
6 כלומר, המצוה היא על מציאות התיבה, התוצאה, ולכן אין
7 חובת הבניה חלה על נח בעצמו דוקא, והוא היה יכול
8 לבנותה בעזרת אחרים (שם וכדומה).

ז.

רש"י בגמרא - בן נח יכול להיות שליח של בן-נח
9 בנוסף לכך יש לומר: גם רש"י בפירושו על הש"ס
10 סובר שהמצוה היא בניית התיבה, ולא רק מציאותה, אך
11 הוא סובר, כדעת הפוסקים³⁸, שבן-נח יכול להיות שליח
12 של בן-נח כמותו³⁹, ולכן נחשבת השתתפותו של שם
13 בבניית התיבה בדיוק כבנייה על-ידי נח בעצמו, כי שם
14 עשה זאת בשליחותו של נח.
15 לעומת זאת, בפירושו על התורה, סובר רש"י לפי
16 פשוטו של מקרא, שכאשר חל ציווי על מישהו לפעולה
17 מסוימת אין הוא יכול לקיים ציווי זה באמצעות שליח
18 (כמוסבר במקום אחר⁴⁰), ומכך מובן שנח היה צריך לבנות
19 את התיבה בעצמו.

ח.

פירוש הרוגוטשובי ל"עשה לך", והביטוי בענין
הסוכה
20 כבר דובר פעמים רבות על כך, שלכל הפירושים על
21 אותו פסוק יש קשר ביניהם. כך גם בעניננו: על "עשה לך"
22 אומר הרוגוטשובי⁴¹ "לך – משלך", שנח היה מוכרח

(37) ויתירה מזו: מהמשך הגמרא שם (בעמוד ב') "שהי' נח הצדיק מוכיח אותם כו' והיו מבזין אותו אמרו לו" – משמע, שתוכחה שלו היתה ענין בפ"ע ונפני שהיו אומרים לו "התיבה זו למה".

(38) שו"ת משאת בנימין סצ"ז. ש"ך חו"מ סרמ"ג סק"ה. ארעא דרבנן אות א' ס"ה. וראה מחנ"א הל' שלוחין ס"ד דאף שבירושלמי דמאי ותרומות משמע דאין עכו"ם יכול להיות שליח לחבירו וכו' (כמו שהקשה המג"א (או"ח סתמ"ח סק"ד) ומל"מ (רפ"ב מהל' שלוחין)), הנה מבבלי ע"ז (נג, ב) משמע דיש שליחות (אבל ראה ברכ"י אה"ע ס"ה סקט"ז. לקו"ש ח"י"א ע' 147 הערה 56). וראה ברכ"י שם פתחי תשובה שם סק"ג – דכן הוא דעת כמה פוסקים. (39) וראה עפרא דארעא שם דגם לדעת החולקים (מג"א שם. ב"ש אה"ע שם סק"ט. ועוד. וכ"ה דעת אדה"ז או"ח סתמ"ח ס"י"א. וראה ברכ"י ופתחי תשובה שם. שד"ח כללים מערכת א' כלל מ') – י"ל דקודם מ"ת דהכל בגדר ב"ג כולם שוים דיש שליחות מאדם לחבירו.

(40) לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 40 הערה 27.

(41) ראה טז, יג.

(42) ד"ה כי פדה לאדה"ז (סה"מ אתהלך לאזניא ע' נז, ועם הגהות – באוה"ת פרשתנו תרטס, א ואילך) – "ששניהן בבחי' בינה כנו' בזהר". המשך וככה תרל"ז פצ"ה "נודע כי סוכה ותיבת נח ענינם אחד הוא".

(43) וראה ד"ה בסוכות תשבו תשל"ז פ"ד (נדרס בספר המאמרים –

לכנות את התיבה מנכסיו. וצריך לומר שפירוש זה ל"עשה
לך" קשור לפירוש דלעיל – שנח היה צריך לבנות את
התיבה בעצמו, מפני שעצם הבנייה היא המצוה.

דבר זה יובן על-ידי העובדה, שבדומה לביטוי זה,
נמצא גם לגבי סוכה – חג הסוכות תעשה לך⁴¹.

[בין שני ענינים אלו יש קשר, כפי שמוסבר
בחסידות⁴², שהסוכה דומה לתיבת נח, כי הענין שבשתייהן
הוא שלום⁴³: בתיבת נח היו כל החיות ביחד, ובכל זאת
שרר שם שלום, מעין "לא ירעו ולא ישחיתו"⁴⁴; וכך ענינה
של הסוכה הוא שלום – ופרוס עלינו סוכת שלומך, עד
אשר אומרים חז"ל⁴⁵ "כל ישראל ראויים לישיב בסוכה
אחת"].

אנו רואים, שהענינים הללו בבנין התיבה – (א) שעצם
בניית התיבה היא מצוה. (ב) שצריך להיות "עשה לך",
משלך". (ג) שהתיבה, התוצאה, היתה לצורך הצלה –
נמצאים גם בסוכה, באופן דומה, כדלהלן:

(א) עצם עשיית הסוכה היא מצוה⁴⁶, עד אשר לפי
הירושלמי⁴⁷ צריך לברך על כך "לעשות סוכה". (ב) הסוכה
צריכה להיות "לך"⁴⁸ משלך⁴⁹. (ג) כוונת הישיבה בסוכה
היא "למען⁵⁰ ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני
ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים⁵¹, הם היו ענני כבודו
שהקיפם בהם לצל לכל יכה בהם שרב ושמש ודוגמא לזה
ציונו לעשות סוכות העשויות לצל⁵².

למרות זאת קיים הבדל ביניהם: (א) את התיבה היה
צריך דוקא נח בעצמו לבנות, ואילו את הסוכה, למרות
שעשייתה היא מצוה, יכול לבנות מישהו אחר⁵³ בשביל⁵⁴.

מלוקט ח"א (קה"ת, תשמ"ז) ע' קעזו.

(44) ישע"י, יא, ט.

(45) סוכה כז, ב.

(46) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתמ"א ס"א (ט"ז שם) "שעשייתה אינה גמור המצוה שנעקר המצוה כו". רמ"א ושו"ע אדה"ז שם סתמ"ה "מצוה לתקן הסוכה כו' מצוה הבאה לידו כו". וראה פרש"י מכות ח, א ד"ה השתא. רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ח. ועוד.

(47) ברכות פ"ט ה"ג. וראה לקו"ש ח"י"ז ע' 188 הערה 56, דגם להבבלי היו מצוה ולא פליג רק בנוגע לברכה.

(48) לא רק לדעת ר"א (סוכה כז, ב) אלא גם להלכה (דעת חכמים שם) – שו"ע אדה"ז סתמ"א ס"ג. ובארוכה – לקו"ש ח"י"ט ע' 348 ואילך.

(49) להעיר מכלי יקר פרשתנו ו, כא.

(50) שו"ע אדה"ז סתמ"ה מטושו"ע שם.

(51) אמור כג, מג.

(52) ועי' בב"ח (וכן משמע בשו"ע אדה"ז) שם שכונתו זו (וכן בציצית ותפלין) היא חלק מקיום המצוה ולא ככוונות שאר המצוות.

(53) להעיר מהעמק שאלה לשאלות סק"ט אות א'.

(54) להעיר משו"ע אדה"ז שם (סתמ"א) "ואם עושה אותה לאחרים הי' ראי שבעל הסוכה ישיב בה בחג יברך שהחינו בשעת עשייתה כו".

1 (ב) התיבה מוכרחה להיות "לך משלך" – תיבתו של נח,
2 ואילו בסוכה "אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו
3 (סוכה שאולה)⁵⁵", כי "הרי היא כשלו"⁵⁶.

ט.

ההבדל בין נח לצדיקים אחרים, והקושי על כך
4 יש לומר, שדברים אלו קשורים לעבודה הכללית של
5 נח בענין המבול. הוזהר⁵⁷ מסביר את ההבדל בין התנהגותו
6 של נח לבין הצדיקים שהיו אחריו, שנח לא התפלל על
7 דורו "לא בעא רחמין על עלמא", ולכן מכונים מי המבול⁵⁸
8 בכינוי "מי נח", "דביה הוו תליין, דלא בעי רחמי על
9 עלמא" (=שבו היו תלויים, שלא בקש רחמים על העולם),
10 ואילו הצדיקים שבאו אחריו מסרו את נפשם בשביל בני
11 דורם, כפי שמוצאים שמשו רבינו אמר⁵⁹ "ואם אין מחני
12 נא מספרך אשר כתבת".

13 לכאורה ניתן לשאול על כך: הרי חז"ל אומרים,
14 כמצויין לעיל⁶⁰, שנח הוכיח את בני דורו ועוררם לחזור
15 בתשובה, ומדוע איפוא הוא לא התפלל בעבורם ועורר
16 עליהם רחמים?

17 ההסבר לכך הוא: תוכחתו של נח לא נבעה ממסירות
18 נפשו למען אנשי דור המבול, אלא כדי לקיים את ציווי
19 ה'.

20 לפיכך נאמר בספרי חסידות⁶¹, שנח "לא נתן עצמו על
21 זה אשר תוכחתו והתראותיו יפעלו עליהם לעוררם
22 לתשובה", מפני שבתוכחתו הוא התכוון בעיקר לקיים את
23 ציווי ה' אליו.

24 ולכן "לא בעא (במסירות נפש כמשה) רחמין על
25 עלמא"⁶².

26 לעומת זאת משה רבינו, שנגע ללבו מצב עם ישראל,
27 בדיוק כפי שאיכפת לו על עצמו, מסר את נפשו בעבורם,
28 הוא התפלל לעורר רחמים עד שאמר "ואם אין מחני נא
29 מספרך אשר כתבת".

י.

ההבדל בין הציווי לנח לבין מצות סוכה

וזהו גם ההבדל בין תיבת נח לבין סוכות, שקיבל משה
31 מסיני ומסרה וכו':

32 הענין הנ"ל, שנח לא בקש רחמים על בני דורו,
33 התבטא בכניית התיבה: ההצלה (כפשוטה, ממי המבול) –
34 בניית התיבה – היתה מיועדת לקליטת נח ובני משפחתו
35 בלבד, ולא לבני דורו, ומסיבה זו עצמה היתה הבניה רק
36 על ידו, ומנכסיו שלו – "לך, משלך".

37 לעומת זאת, לאחר מתן תורה, כאשר הפכו ישראל
38 לציבור⁶³, ובמיוחד לאחר שנכנסו לארץ, כאשר התחייבו
39 בערבות⁶⁴, הם הפכו ל"מציאות אחת נצחית"⁶⁵ – שלכל
40 יהודי נוגעת מציאותו של האחר.

41 ובמיוחד במצוות שענין האחדות גלוי אצלן, כמצוות
42 סוכה, שענינה שלום (כדלעיל בסעיף ח): אז יכול מעשה
43 המצווה של יהודי אחר להחשב כאילו הוא עשה זאת: גם
44 סוכה של חברו נחשבת כ"שלו ממש", והוא יוצא ידי
45 חובתו, מפני שהם "כגוף אחד"⁶⁶.

(משיחת אדר"ח מרחשון תשל"ו)

(62) בהנ"ל – ראה גם לקמן ע' 96 ואילך.

(63) שהרי אז יצאו מכלל ב"נ כו'. וראה נזיר סא, ריש ע"ב. צפע"נ מהד"ת
יג, ב. עה"ת פרשתנו ע' מ. וראה בגלין המור"נ בצפע"נ דברים (ע' תז) "ואח"כ
בשעת מ"ת חזרו ונעשו מהפרטים כלל אחד". וראה צפע"נ מהד"ת צ, ב.

(64) ראה סנהדרין מג, ב. ובפרש"י שם. פרש"י נצבים כט, כח.

(65) שו"ת צפע"נ (ווארשא) סקמ"ג אות ב. מהד"ת שם.

(66) ראה לקו"ש ח"ט שם, וש"נ.

(55) סוכה שם.

(56) שו"ע אדה"ז שם (ס" תרלז). וראה לקו"ש שם.

(57) ח"א סז, ב ואילך. רנד, ב. ח"ג יד, ב ואילך.

(58) הפטורת פרשתנו – ישעי' נד, ט. וראה תו"א ר"פ נח. אוה"ת שם סא,

א ואילך. תרכב, א ואילך.

(59) תשא לב, לב.

(60) סנהדרין שם. ומדרשים ופרש"י הנ"ל. וגם בזהר שם ח"א סח, א.

(61) סה"מ הי"ט ע' 29.

נישואין

למספר שמונה יש מעלה מיוחדת לגבי יחוד איש ואשה.

ח' — רומז על הוי' אדני, שיש בהם שמונה אותיות, והוא הוא יחוד ז"א ונוקבא, והוי' בהיכל קדשו¹.

ובהתחלת הנישואין נרמז המספר שמונה, והוא חופה (אחת) החופפת על החתן והכלה יחד והשבע ברכות.

ח' — היא בינה, הספירה השמינית,

ו' — היא חופפת על ז"א, בחינת זכר,

פה — וגם על מלכות, מלכות פה², בחינת נקבה.

ויש עוד בחינת חופה, החופפת על מלכות בלבד, והוא הדעק טוך. והוא מה שתפארת דז"א נעשה כתר למלכות³.

(ליקוטים ואגרות עמ' שפה)

דור ישרים יבורך⁴.

ישרים — מספר ב' פעמים מנצפ"ך, רומז על גבורות.

דור ישרים יבורך — היינו שהגבורות נמתקו לגמרי, ואז הם מעולים מהחסדים.

(ליקוטים ואגרות עמ' שכה)

מצא אשה, מצא טוב⁵.

מצא — תיבה זו רומזת על יחוד זכר ונקבה.

מ' — הוא הארבעים יום קודם יצירת הולד, שמכריזין בת פלוני לפלוני⁶.

צ"א — גימטריא הוי"ה אדני, רומז על זכר ונקבה.

(ליקוטים ואגרות עמ' רב)

אמונת, זה סדר זרעים⁷.

כלומר, קיום מצות זרעים, שהוא ענין הזיווג, כדברי

רז"ל⁸ על הפסוק⁹ בבקר זרע את זרעך, הוא רק בדרך אמונה, ולא בשכל אנושי. כי על פי שכל די לו להפקיע את עצמו ולפרנס את עצמו, ולמה לו לקחת רחיים על צווארו, רק הוא מפני אמונה שלמעלה מן השכל לגמרי. זהו שכתוב¹⁰ בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת.

בית והון — יכול להיות מאבות, מוחין.

אשה משכלת — זיווג, הוא משם הוי' דלעילא, שלמעלה ממוחין¹¹.

(ליקוטים ואגרות עמ' קצו)

האשה נקנית בשלשה דרכים, בכסף בשטר ובביאה¹².

כסף — הוא חסד, קו הימין.

שטר — הוא גבורה, קו השמאל.

ביאה — היא תפארת, קו האמצעי¹³.

והיינו השלשה קוים שבעולם התיקון, שהחוט המשולש לא במהרה ינתק¹⁴, היפך עולם התהו, שהיה רק בבחינת שני קוים, פירוד, שניתק במהרה.

(ליקוטים ואגרות עמ' שטו)

קנין שטר — נאמר בגירושין, ולומדים בהיקש לקידושין¹⁵.

והענין הוא, דהנה שטר רומז על גבורה, וגירושין הם רק מגבורות, כמוכן. והכוונה היא להמתיק את הגבורות, שיהיו בקדושה, גבורות ממותקות.

ושטר נאמר בין כסף, חסד, לביאה, רחמים — כדי שיהיה ממותק משני הצדדים.

(ליקוטים ואגרות עמ' רד)

(8) יבמות סב, ב.

(9) קהלת יא, ו.

(10) משלי יט, יד.

(11) ועיין בראשית רבה ריש פרשת ויצא.

(12) קידושין פ"א מ"א.

(13) ראה אור התורה ויצא קעה, ב.

(14) קהלת ד, יב.

(15) קידושין ה, א.

(1) חבוקק ב, כ.

(2) הקדמת תיקוני זהר (פתח אליהו).

(3) לקוטי תורה שיר השירים מז, ד.

(4) תהלים קיב, ב.

(5) משלי יח, כב. נוסח התנאים.

(6) סוטה ב, א.

(7) שבת לא, א.

א. אלה תולדות, ו' פרשיות מתחילין ראשי פרקים בא' כמו [אלה תולדות נח], אלה פקודי, אם בחוקותי, אלה מסעי, אלה הדברים, אתם נצבים, וכן ו' פרשיות שפסוק האחרון מתחיל בא' פרשת וישלח מסיימת אלוף, פרשת בהר סיני מסיימת את שבתותי, אם בחוקותי מסיימת אלה המצות, שלח לך מסיימת אני ה', אלה מסעי מסיימת אלה המצות, ראה מסיימת איש כמתנת ידו, להודיעך ו' אלפים שנה הווה העולם. ד' פרשיות מתחילין באלה וב' מתחילין אם, אתם, להודיעך ד' אלפי תורה וימות המשיח שילמדו תורה וב' אלפים תהוו בלא תורה כן ב' פרשיות פסוק אחרון מתחילין אלה והד' ענין אחר, וכשתמנה התחלת ו' פרשיות הם אלה אלה אם אלה אלה אתם בגימטריא עדו"ת נאמנה" (עיין תהלים יט, ח) לומר עדות ה' נאמנה על זה שו' אלפא הווה העולם.

פירוש הרוקח

ז, יא – בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש ביום הזה נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארבת השמים נפתחו

ב. מבואר בדרושי חסידות ש"בתיבת נח ה' דוגמת ומועין לעתיד לבוא, שהרי בתיבת נח היו כל החיות וכל הבהמות יחד, ועכ"ז לא עשו רעה זה לזה כלל ולא השחיתו זה לזה, שנמצא גם עכשיו גר זאב עם כבש . . . הכל יחד בתיבה . . . מעין לעתיד לבוא שלא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, "תיבת נח היא מ"ם סתומה שבפסוק¹ לסרבה המשרה, ולכן שם ולשולם אין קץ, וגר זאב עם כבש כו"², היינו, שפרשת נח קשורה עם תכלית השלימות דלעתיד לבוא.

ועל פי זה יש לומר, שמה שכתוב במדרש³ שנח "עולם חדש ראה" – קאי (לא רק על חידוש העולם כפשוטו, לאחר המבול, אלא) גם על החידוש דלעתיד לבוא, "השמים החדשים והארץ החדשה", וכדאיתא במדרש⁴ על הכתוב "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם גו'", "כימי עולם כימי נח".

ולפני זה – גם החידוש בתורה, "תורה חדשה מאתי תצא": על הפסוק⁵ "בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו" – איתא בזה"ש⁶: "ובשית מאה שנין לשתיאתא יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבוע דחכמתא לתתא וכו' וסימנך בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו'", היינו, שהתחלת המבול ("נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו") רומז להתחלת

גילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים, לאחר חצות דאלף הששי, "כמ"ש האריז"ל דדוקא בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה", עד לגילוי באופן ד"יתפרנסון"⁷, הבנה והשגה, בתורת חסידות חב"ד, ובאופן ד"פוצו מעיינותיך חוצה", עד לשלימות ההפצה חוצה בדורנו זה. וענין זה נעשה לשלימות הגילוי דפנימיות התורה – "תורה חדשה מאתי תצא", לימוד פנימיות התורה על ידי משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"⁸, ד"ל, שדוגמת זה ה' גם בזמן המבול, שהעולם כולו ה' מכוסה במים (כמו בהתחלת הבריאה שהי' "כל העולם כולו מים במים"⁹), ע"ד ובדוגמת תכלית השלימות ד"כמים לים מכסים" לעתיד לבוא¹⁰.

ספר השיחות ה'תשמ"ח

ח, ח – וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני האדמה

ג. וישלח את היונה וגו'. רמזו גם כן כל זאת הפרשה על העתיד וכן אמרו במדרש הנעלם (תקו"ו תכ"א מה, ב) כי בענין היונה רמזוים הגליות וכנסת ישראל היא משולה ליונה דכתיב (שיר השירים ב, יד) יונתי בחגוי הסלע, ובעונה נשתלחה ונתגרשה כדכתיב (ירמ' טו, א) שלח מעל פני. וזהו וישלח את היונה מאתו בגלות בבל ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה שהכביד מלך בבל עולו עליהם וכתיב שם (ירמ' יג, טז) ובטרם יתנגפו רגליכם על הרי נשף.

ותשב אליו אל התיבה שחזרה בתשובה וקבלה. וזהו וישלח ידו ויקחה כדכתיב (יחזקאל א, ח) וידי אדם מתחת כנפיהם, חזרה לחטוא כבראשונה ויוסף שלח את היונה בגלות יון. ותבא אליו היונה לעת ערב שחזרה בתשובה. ולפי שגלות יון החשיך פניהם של ישראל כשולי קדירה, אמר לעת ערב לפי שחשך עליהם היום וערבה כל שמחה. והנה עלה זית טרף בפי' לולי שהעיר השם רוח הכהנים המשוחים בשמן זית שהם חשמונאי ובניו כמעט אבדה שארית ישראל...

אח"כ חזרה לחטוא כבראשונה וגלתה גלות רביעי הוא גלות אדום, וזהו ויחל עוד שבעת ימים אחרים וישלח את היונה בגלות אדום ולא יספה שוב אליו עוד היא מעצמה אלא שהקב"ה יעורר אותה ויקימה מעפרה כדכתיב אקים את סכת דוד הנופלת. וזהו נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל שפירושו לא תוסיף קום מעצמה אלא שהקב"ה יסייעה ויתן לה יד. וזהו אקים את סוכת דוד, וזהו ולא יספה שוב אליו עוד מעצמה לפי כובד הגלות והשעבוד עד שהשם יסייעה.

צדור המורד¹⁴

(1) המשך וככה תר"ז פרק צה.

(2) ישעי' טו, ו.

(3) אור התורה פרשתנו (כרך ג תרע, א).

(4) בראשית רבה פרשתנו פ"ל, ח.

(5) ויקרא רבה פ"ד, א. איכה רבה בסופו. ועוד.

(6) מלאכי ג, ד.

(7) פרשתנו ז, יא.

(8) חלק א ק"ז, א.

(9) אגרת הקודש סימן כו (קמב, ב).

(10) תקו"ז ת"ו בסופו. ראה לקוטי שיחות חלק כד עמוד 136 הערה 35. וש"נ.

(11) ישעי' יא, ט. רמב"ם סיום וחותם ספר הי"ד.

(12) בראשית רבה פ"ה, ב. וראה שם, א. לקוטי שיחות חלק ל ע' 16.

(13) ראה בארוכה לקוטי שיחות שם ס"ה ואילך.

(14) ר' אברהם סבע ז"ל, ממגורשי ספרד.

♦ יום ראשון כ"ה תשרי ♦

ו (ט) אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ וְנֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדִרְתּוֹ
אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ־נֹחַ:

כ"ה אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק. הוֹאִיל וְהִזְכִּירוֹ, סֵפֶר בְּשִׁבְחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי י) "זָכַר צַדִּיק לְבָרְכָהּ". דָּבָר אַחֵר: לְמַדְךָ שֶׁעָקָר תּוֹלְדוֹתֵהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, מַעֲשִׂים טוֹבִים. בְּדִרְתּוֹ • (סנהדרין קח) יֵשׁ מִבְּרִיתֵנוּ דוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לְשִׁבְחָהּ, כָּל שָׁכֵן שֶׁאֵלּוּ הָיָה בְּדוֹר צַדִּיקִים הָיָה צַדִּיק יוֹתֵר, וְיֵשׁ שְׁדוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לִגְנָאִי, לְפִי דוֹרוֹ הָיָה צַדִּיק, וְאֵלּוּ הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, לֹא הָיָה נִחְשָׁב לְכָלֹם. אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ־נֹחַ • וּבְאַבְרָהָם הוּא אוֹמֵר: (לקמן כד) "אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵי", נֹחַ הָיָה צַרִּיף סַעַד לְתַמְכוֹ, אֲבָל אַבְרָהָם הָיָה מִתְחַזֵּק וּמִהֲלֵךְ בְּצִדְקוֹ מֵאֲלִיו. הִתְהַלֵּךְ • לְשׁוֹן עֵבֶר, וְזֶהוּ שְׁמוֹשׁוֹ שֶׁל ל', בְּלִשׁוֹן כְּבֹד מְשֻׁמֶשֶׁת לְהִבָּא וּלְשַׁעֲבֵר בְּלִשׁוֹן אֶחָד: (שם יג) "קוֹם הִתְהַלֵּךְ", לְהִבָּא, "הִתְהַלֵּךְ נֹחַ", לְשַׁעֲבֵר. (שמואל א יב) "הִתְפַּלֵּל בְּעַד עֲבֹדֶיךָ", לְהִבָּא, (מלכים א ח) "וּבָא וְהִתְפַּלֵּל אֶל הַבַּיִת הַזֶּה", לְשׁוֹן עֵבֶר, אֵלֶּה שֶׁהָיָה שֶׁבְּרָאשׁוֹ הוֹפְכוֹ לְהִבָּא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש י עמ' ב)

ואלו היה בדורו של אברהם (רש"י ו, ט)

וקשה, הרי אברהם אבינו נולד נ"ח שנה לפני מיתת נח (ויכפ' שכתב האבן עזרא: אברהם אבינו בן נ"ח שנה כאשר מת נח), ואיך אפשר לומר שנח לא היה בדורו. ויש לומר, ש"בדורו" הפונה בדור שלו, הדור שהוא הפנים שלו ומנהיגו. וכלשון רז"ל: דור דור ופניו. רמב"ן

(י) ויולד נח שלשה בנים את־שם את־חם ואת־יפת: רמב"ן
יפֹת

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שָׁכֵן אִם הָיָה בְּדוֹר שֶׁל צַדִּיקִים, וְיֵשׁ שְׁדוֹרְשִׁין לִגְנָאִי, לְשׁוֹן רִשְׁיָי. וְהַנִּכּוֹן בְּעִינֵי לְפִי הַפְּשֻׁט, כִּי טַעְמוֹ לומר שֶׁהוּא לְבָדוֹ הַצַּדִּיק בְּדוֹרוֹת הָהֵם, אֵין בְּדוֹרוֹתָיו צַדִּיק וְלֹא תָמִים זוֹלָתוֹ. וְכֵן כִּי אַתָּה רֵאִיתִי צַדִּיק לִפְנֵי בְּדוֹר הַזֶּה (לְהֵלֵן ז' א'), שָׁאִין אַחֵר בְּדוֹר רֵאִיו הַהֵנָּחֵל. וְאָמַר בְּדִרְתּוֹ, כִּי דוֹרוֹת רַבִּים עָבְרוּ מֵעַתָּה שֶׁהִשְׁחִיתוּ, וְאֵין צַדִּיק בְּאָרֶץ בָּלָתוֹ. וְאֵל יִקְשֶׁה עֲלֶיךָ דָּבָר רַבּוֹתֵינוּ מִתּוֹשֵׁלַח, כִּי הַכְּתוּב לֹא יִסְפֵּר רַק שָׁאִין צַדִּיק רֵאִיו הַהֵנָּחֵל מִן הַמִּבּוּל מִכָּל הַדּוֹרוֹת הָהֵם:

(י) אֵת שֵׁם אֵת חָם וְאֵת יִפֹּת. הַנִּרְאָה אֵלֵי, כִּי יִפֹּת הוּא הַגָּדוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר (לְהֵלֵן י' כ"א) אַחִי יִפֹּת הַגָּדוֹל. וְכֵן מִנֵּם כְּתוּלָדוֹתֵם בְּנֵי יִפֹּת תִּחְלָה (שָׁם שָׁם ב'). וְחָם הוּא הַקָּטָן בְּכָלֶם, כְּאֲשֶׁר אָמַר (שָׁם ט' כ"ד) וַיֵּדַע אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן. אֲבָל הַקְּדָרִים שֶׁם בְּעִבּוֹר מַעֲלָתוֹ. וְהַזְכִּיר חָם אַחֲרָיו, כִּי בִּן נוֹלָדוֹ. וְהִנֵּה נִתְאַחֵר יִפֹּת. וְלֹא רָצָה הַכְּתוּב לומר "שֵׁם וְיִפֹּת וְחָם", כִּי הָיוּ כָּלֶם נִזְכָּרִים שְׁלֹא כְּסֵדֵר תּוֹלְדוֹתָם, וְאֵין לִיפֹת מַעֲלָה שֶׁיִּכְבֹּשׁ הַסֵּדֵר בְּעִבּוֹרוֹ, אֲבָל שֵׁם הַקְּדָרִים אוֹתוֹ בְּעִבּוֹר מַעֲלָתוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵאֲחֵר בְּסִפּוֹר הַתּוֹלְדוֹת (לְהֵלֵן י' כ"א). וְכֵן בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַשְׁמָעֵאל (דְּהִי"א א' כ"ח), וְכֵן וְאֵתוֹן לִיצְחָק אֵת יַעֲקֹב וְאֵת עִשָׂו (יְהוֹשֻׁעַ כ"ד ד'):

י"ח י"ט) לַעֲשׂוֹת צַדִּיקָה וּמִשְׁפָּט, שִׁבְחָהּ אוֹתוֹ בְּצִדְקָה שֶׁהוּא הַמִּשְׁפָּט, וּבִרְחֻמִּים שֶׁהִיא הַצִּדְקָה. וְכֵן אַבְרָהָם אָמַר, צַדִּיק בְּמַעֲשָׁיו, תָּמִים בְּלָבּוֹ. וְכַתִּיב (יִחְזָקֵאל כ"ח ט"ו) תָּמִים אַתָּה בְּדִרְכֶּיךָ:

וְאַחֵר שֶׁאָמַר שֶׁהוּא אִישׁ צַדִּיק, כִּי אֵינֶנּוּ אִישׁ חָסֵם וּמִשְׁחִית דְּרָכּוֹ בְּכֵנֵי דוֹרוֹ הַחֲזִיבִים, אָמַר שֶׁהִנֵּה מִתְהַלֵּךְ אֵת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד לִיְרָאָה אוֹתוֹ לְבָדוֹ, אֵינֶנּוּ נִפְתָּה אַחֲרֵי הוֹבְרֵי שְׁמִים וּמִנְחָשׁ וְעוֹגֵן, וְכָל שָׁכֵן אַחֲרֵי עֲבוּדָה זָרָה, וְאֵינֶנּוּ שׁוֹמְעֵי לָהֶם כָּלֵל, רַק בְּשֵׁם לְבָדוֹ הוּא דְּבַק תָּמִיד, וְהוֹלֵךְ בְּדִרְכּוֹ אֲשֶׁר בְּחֵר הַשֵּׁם, אוֹ אֲשֶׁר יוֹרָה אוֹתוֹ, כִּי נִבְאִי הָיָה. וְזֶה כְּטַעַם אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ וְאֵתוֹ תִּירָאוּ (דְּבָרִים י"ג ה') הַנֶּאֱמָר בְּהִרְחַקְתָּ מִתְּמַנְבָּא לַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה וְנוֹתֵן אוֹת וּמוֹפֶת, כְּאֲשֶׁר אָמַר. וְעוֹד אֲזַכִּיר זֶה בְּפִסְקוֹ הִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי וְהָיָה תָּמִים (לְהֵלֵן י"ז א'), אִם יִהְיֶה תָּמִים דַּעוֹת עֲמִי.

וְהִנֵּה אַחֵר שֶׁהִנֵּה נֹחַ צַדִּיק וְאֵינֶנּוּ רֵאִיו לַעֲשׂוֹת, גַּם בְּנָיו וּבִתּוֹ רֵאִיוִים לְהַנְצִיל בְּכוֹתוֹ, כִּי הָיָה עֹשֶׂה עֲלֵיו אִם יָבִירַת וְרָעוֹ. אוֹ יֹאמַר, כִּי הוּא צַדִּיק שָׁלֵם וְגַם בְּנָיו וּבִתּוֹ צַדִּיקִים, כִּי הוּא לְמֶדֶן, כְּעִנְיָן שֶׁתְּכַבֵּד (לְהֵלֵן י"ח י"ט) כִּי יִדְעָתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֵת בְּנָיו וְאֵת בִּיתוֹ:

בְּדִרְתּוֹ. יֵשׁ מִבְּרִיתֵנוּ שֶׁדְּרָשׁוּהוּ לְטוֹבָהּ, כָּל

(ט) אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ. טַעְמוֹ פְּרָשׁוֹ בּו (הֶרָאב"ע, וְהַדְרָק) קוֹדֵרְתּוֹ, כְּטַעַם מֵה זָלַד יוֹם (מִשְׁלִי כ"ז א'), וְיִרְמָז אֶל כָּל הַפְּרָשָׁה. וְאֵינֶנּוּ נִכּוֹן בְּעִינֵי, כִּי אֵין קוֹדֵרְתּוֹ הָאֵדָם תּוֹלְדוֹתָיו. וְהַנִּכּוֹן שֶׁהוּא כְּמַשְׁמַעוֹ, כְּמוֹ אֵלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי נֹחַ (לְהֵלֵן י' א'), וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִשְׁמָעֵאל (לְהֵלֵן כ"ה י"ב), יֹאמַר אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ שֶׁם חָם וְיִפֹּת. אֲבָל הַחֲזִיר וְיוֹלָד נֹחַ בְּעִבּוֹר שֶׁהִפְסִיק וְאָמַר נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה, לְהוֹדִיעַ לָמָּה צִוְּהוּ בְּתַבְּחָהּ.

וְאֵף עַל פִּי שֶׁכָּבֵר אָמַר לְמַעַלָּה (ה' ל"ב) וְהָיָה נֹחַ בֶּן חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְיוֹלָד נֹחַ אֵת שֵׁם אֵת חָם וְאֵת יִפֹּת, חֲזֹר לְהִזְכִּיר פַּעַם אַחֲרָיִת לְהַגִּיד כִּי לֹא הָיָה כָּל אֲבוֹתָיו שִׁיּוּלִידוֹ בְּנוֹת וּבָנִים. וְזֶה טַעַם שֶׁלֹּשָׁה בָּנִים, כִּי יִזְכִּיר מִסְפָּרָם לֵאמֹר כִּי אֵלֶּה שְׁלֹשָׁה לְבָדִם הָיוּ תּוֹלְדוֹתָיו, וְנִצְלוּ בְּכוֹתוֹ, וּמֵאֵלֶּה נִפְצָה כָּל הָאָרֶץ:

אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה. יִזְכִּיר הַכְּתוּב שֶׁהָיָה זָכָאִי וְשָׁלֵם בְּצִדְקוֹ, לְהוֹדִיעַ שֶׁרָאִיו לְהַנְצִיל מִן הַמִּבּוּל שָׁאִין לוֹ עֹשֶׂה כָּלֵל, כִּי הוּא תָּמִים בְּצִדְקָה, כִּי הַצַּדִּיק הוּא הַזָּכָאִי בְּדִין, הַפֶּךְ הַרְשָׁע, כְּמוֹ שֶׁאָמַר וְהַצַּדִּיקוֹ אֵת הַצַּדִּיק וְהַרְשָׁעוֹ אֵת הַרְשָׁע (דְּבָרִים כ"ה א'), וְכֵן וְאֵתֵה צַדִּיק עַל כָּל הַבָּא עֲלֵינוּ כִּי אֵמַת עֲשִׂיתָ (נִחְמָקִה ט' ל"ג), וְכֵן בְּצִדְקָה תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ (ויקרא י"ט ט"ו). אֲבָל בְּאַבְרָהָם שֶׁאָמַר לְהֵלֵן

(יא) וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לְפָנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֹא הָאָרֶץ חָמָס: יא וַאֲתַחֲבֹלֶת אֶרְעָא קָדָם יְיָ וְאֶתְמַלִּיאֶת אֶרְעָא חֲטוּפִין:
 כ"ה – וַתִּשְׁחַת. לשון עָרוּה וְעִבּוּדַת כּוֹכְבִּים (סנהדרין נז), (ספרים אחרים: עָרוּה:
 "כי השחית כל בשר את דרכו", וְעִבּוּדַת כּוֹכְבִּים: כמו: (דברים ו) "פֶּן תִּשְׁחִיתוּן"). וַתִּמְלֹא הָאָרֶץ חָמָס. גִּזְל (ספרים אחרים: שְׁנָאֵמַר: (וינה ג) "ומן החמס אשר בכפיהם").

(יב) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה גִשְׁחָתָהּ בִּי־הַשָּׁחִית
 כַּל־בֶּשֶׁר אֶת־דַּרְכּוֹ עַל־הָאָרֶץ:
 כ"ה – בִּי־הַשָּׁחִית כַּל־בֶּשֶׁר. אָפְלוּ בְּהֵמָה, חֵיָה וְעוֹף נִזְקָקִין לִשְׂאִינָן מִיָּנָן. רמב"ן

(יג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כַּל־בֶּשֶׁר בָּא לְפָנַי בִּי־מְלָאָה
 הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת־הָאָרֶץ:
 כ"ה – קֵץ כַּל־בֶּשֶׁר. כָּל מְקוֹם שֶׁאֵתָה מוֹצֵא זִנוֹת וְעִבּוּדַת כּוֹכְבִּים, אֲנִדְרִלְמוּסְיָא בָּאָה לְעוֹלָם וְהוֹרֶגֶת טוֹבִים וְרָעִים. בִּי־מְלָאָה הָאָרֶץ חָמָס. לֹא נִחַתָּם גִּזְרֵי דִינָם, אֲלֹא עַל הַגִּזְל (סנהדרין קח). אֶת־הָאָרֶץ. כְּמוֹ מִן הָאָרֶץ, וְדוּמָה לוֹ: (שמות ט) "כִּצְאֲתִי אֶת הָעִיר", (מלכים א טו) מִן הָעִיר, "חָלָה אֶת רִגְלִיו", מִן רִגְלָיו. דָּבָר אַחֵר: "אֶת הָאָרֶץ", עִם הָאָרֶץ, שֶׁאֵף ג' טַפָּחִים שֶׁל עֵמֶק הַמַּחְרָשָׁה נִמְוָחוּ וְנִטְשָׁטְשׁוּ. רמב"ן

(יד) עֲשֵׂה לָךְ תֵּבַת עֲצֵי־גֹפֶר קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת־הַתֵּבָה
 וּכְפָרֶת אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכָּפֹר:
 כ"ה – עֲשֵׂה לָךְ תֵּבַת. הִרְבֵּה רֹוח וְהִצְלָה לְפָנָיו, וְלָמָּה הִטְרִיחוֹ בְּבָנָיו זֶה? כִּדִּי שִׁירְאוּהוּ אֲנָשֵׁי דוֹר הַמַּבּוּל עוֹסֵק בָּהּ ק"כ שָׁנָה וְשׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ: 'מָה זֹאת לָךְ?' וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: 'עֲתִיד הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִבִּיא מַבּוּל לְעוֹלָם', אוֹלֵי יִשׁוּבוּ. עֲצֵי־גֹפֶר. כִּדִּי שָׁמוֹ, וְלָמָּה מִמֵּינָן זֶה? עַל שֵׁם גֹּפְרִית, שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם לְהַמְחוֹת בּוֹ. קָנִים. מְדוּרִים מְדוּרִים, לְכָל בְּהֵמָה וְחֵיָה. בַּכָּפֹר. זָפֶת בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, וּמִצִּינוּ בְּגִמְרָא כְּפָרָא. בְּתִכְתּוֹ שֶׁל מִשָּׁה, עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ הַמַּיִם תָּשִׁים, דִּיָּה בְּחֹמֶר מִבְּפָנִים וְזָפֶת מִבְּחוּץ, וְעוֹד כִּדִּי שֶׁלֹּא יָרִיחַ אוֹתוֹ צָדִיק רִיחַ רַע שֶׁל זָפֶת, אֲבָל כָּאֵן מִפְּנֵי חֲזֵק הַמַּיִם, זָפֶתָה מִבַּיִת וּמִחוּץ.

(טו) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אֹרֶךְ הַתֵּבָה
 חֲמִשִּׁים אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ:
 (טז) צֹהַר וְתַעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל־אַמָּה תְּכַלְכְּנָה מִלְמַעְלָה
 וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תַּשִּׂים תַּחְתִּיָּם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים
 תַּעֲשֶׂה:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְעוֹד שֶׁהוּא רַע לְשִׁמְסִים וְלִבְרִיּוֹת. וְהִנֵּה הוֹדִיעַ לְנֹחַ הַחֲטָא שֶׁעָלָיו בֹּא הַקָּץ הַגִּיעַ הַצִּפְרָה: וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ. כְּמוֹ מִן הָאָרֶץ, וְכֵן כִּצְאֲתִי אֶת הָעִיר (שמות ט' כ"ט), חָלָה אֶת רִגְלָיו (מ"א ט"ו כ"ג). דָּבָר אַחֵר, אֶת הָאָרֶץ, עִם הָאָרֶץ, שֶׁאֵף שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים שֶׁל מַחְרָשָׁה נִמְוָחוּ, לְשׁוֹן רִש"י מְבֹרָאשִׁית רַבָּה (ל"א ז'). וְכִי אֲבָרְהָם אָמַר שְׁמִלַת מַשְׁחִיתָם מוֹשְׁבַת עֲצָמָה וְאַחֲרָת עֲפָה, וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם וּמַשְׁחִית אֶת הָאָרֶץ: וְעַל דֶּרֶךְ הָאֲמָתָה הוּא כְּמוֹ אֶת הַשִּׁמְסִים וְאֶת

חַיִּים (לִהְלֵן ז' ט"ו), וּמִכָּל חַיִּי וּמִכָּל בֶּשֶׁר (לִהְלֵן פְּסוּק י"ט), כָּל חַי בְּגוֹף, אֲבָל בְּכָאֵן כָּל בֶּשֶׁר כָּל הָאָדָם, וְכֵן יָבוֹא כָּל בֶּשֶׁר לְהַשְׁמָחוֹת לְפָנַי (יִשְׁעִיָּה ס"ו כ"ג), וְכֵן בֶּשֶׁר כִּי יִהְיֶה בְּעוֹד (וַיִּקְרָא י"ג כ"ד): (יג) חָמָס הוּא הַגִּזְל וְהַעֲשֵׂק. וְנִתֵּן לְנֹחַ הַטַּעַם בְּחָמָס וְלֹא הַזְכִּיר הַשְׁחָתָה הַדֶּרֶךְ, כִּי הַחָמָס הוּא הַחֲטָא הַיְדוּעַ וְהַמְפָּרָסָם, וְרַבּוּתֵיהֶם אֲמָרוּ (סנהדרין ק"ח). שֶׁעָלָיו נִתְחַתֵּם גִּזְרֵי דִינָם, וְהַטַּעַם מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַצּוּה מַשְׁפָּלֶת אֵין לָהֶם בָּהּ צָרָה לְנִבְיָא מִזְהִיר,

(יב) כִּי הַשָּׁחִית כָּל בֶּשֶׁר אֶת דַּרְכּוֹ. אִם נִפְרַשׁ כָּל בֶּשֶׁר כְּמִשְׁמַעוֹ, וְנֹאמַר שֶׁאֲפִלוּ בְּהֵמָה וְחֵיָה וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְדָרְכָם לְהִזְקֵק לִשְׂאִינָן מִיָּנָן, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רִש"י, נֹאמַר כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם, לֹא מִפְּנֵי כָלָם אֲלֹא מִפְּנֵי מַקְצָתָם, וְסִפּוּר עֲנֵשׁ הָאָדָם לְבָדוֹ. אוֹ שֶׁנֹּאמַר שֶׁלֹּא שָׁמְרוּ גַם בָּהּ תוֹלְדָתָם, וְהִיתָה כָּל בְּהֵמָה טוֹרֶפֶת וְכָל הָעוֹף דוֹרֵס. וְהִנֵּה גַם הֵם עוֹשִׂים חָמָס: וְעַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט כָּל בֶּשֶׁר זֶה כָּל הָאָדָם, וְלִמְשָׁה יִפְרַשׁ כָּל בֶּשֶׁר אֲשֶׁר בּוֹ רֹחַ

שיעור יומי ליום ראשון כ"ה תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – ו – פרשת נח
 לז
 כ"י צהר • יש אומרים חלון, ויש אומרים אכן טובה המאירה להם (בראשית רבה שם). ואלאמה תכלנה מלמעלה •
 פסוקה משפיע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה, כדי שיזוכו המים למטה מכאן ומכאן (בספרים אחרים
 אינו). בצדה תשים • שלא יפלו הגשמים בה. תחתים שנים ושלושים • ג' עליות זו על גב זו, עליונים לאדם,
 אמצעים למדור, תחתים לזבל (שם).

(יז) ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת
 כל בשר אשר בו רוח חיים מתחת השמים כל
 אשר בארץ יגוע:
 כ"י ואני הנני מביא • הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני ואמרו לפני כבר: (תהלים ח) "מה אגוש כיתזכרנו".
 מבול • שבלה את הכל, שבלבל את הכל, שהוביל את הכל מן הגבוה למדור. וזהו לשון אונקלוס, שתרגם
 'טופנא', שהציק את הכל והביאם לבלב שהיא צמקה, לכה נקראת שנער, שנגערו שם כל מתי מבול, (ספרים
 אחרים: מימי, וכן הגיה מהרש"ל ב'חכמת שלמה' במסכת שבת). רמב"ן

(יח) והקמתי את בריתי אתך ובאת אליהתבה אתה
 ובניך ואשתך ונשי בניך אתך:
 כ"י והקמתי את בריתי • (בראשית רבה): ברית היתה צריך על הפרות שלא ירקבו ויעפשו, ושלא יהרגוהו רשעים
 שבדור. אתה ובניך ואשתך • האנשים לבד והנשים לבד, מכאן שנאסרו בתשמיש המטה (שם). רמב"ן

(יט) ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אליהתבה
 להחית אתך זכר ונקבה יהיו:
 כ"י ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אליהתבה • (בראשית רבה): ברית היתה צריך על הפרות שלא ירקבו ויעפשו, ושלא יהרגוהו רשעים
 שבדור. אתה ובניך ואשתך • האנשים לבד והנשים לבד, מכאן שנאסרו בתשמיש המטה (שם). רמב"ן

יט ומכל דחי מכל בסרא תרין מכלא תעיל
 לתבותא לקימא עמך דכר ונקבא יהוין:
 כ"י ומכל דחי מכל בסרא תרין מכלא תעיל • (בראשית רבה): ברית היתה צריך על הפרות שלא ירקבו ויעפשו, ושלא יהרגוהו רשעים
 שבדור. אתה ובניך ואשתך • האנשים לבד והנשים לבד, מכאן שנאסרו בתשמיש המטה (שם). רמב"ן

יט ומכל דחי מכל בסרא תרין מכלא תעיל
 לתבותא לקימא עמך דכר ונקבא יהוין:
 כ"י ומכל דחי מכל בסרא תרין מכלא תעיל • (בראשית רבה): ברית היתה צריך על הפרות שלא ירקבו ויעפשו, ושלא יהרגוהו רשעים
 שבדור. אתה ובניך ואשתך • האנשים לבד והנשים לבד, מכאן שנאסרו בתשמיש המטה (שם). רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הארץ, כי הארץ תהיה בהשחתה, שבהשחתת הארץ, שחתה, והם נשחיתים בעולם הבא, כדרך ויתעצב אל לבו (לעיל פסוק ו'). ולזה רמזו בבראשית רבה (ל"א ז') לכן אדון שהיתה לו מניקה כל זמן שהיה סורח היתה מניקתו נדרית וכו':
 (יז) ואני הנני מביא את המבול. הנני מסכים עם אותם שאמרו לפני מה אגוש כי תזכרנו (תהלים ח'), לשון רש"י מבראשית רבה (ל"א ט"ו). ואני תמה והאריך מסכים עמכם והוא משאיר להם שארית לפלטה גדולה בנח ובניו וכל חי להרבות ורעם כחול. אולי היא הסכמה לדעתם כשלא יחמל עליהם:
 ועל האמת, ואני, כמו ויסרתי אתכם אף אני (ויקרא כ"ו כ"ח), וכן אני הנה בריתי אתך (להלן י"ז ד'), ואני זאת בריתי (ישעיה נ"ט כ"א), יאמר, אף אני תהיה ידי בהם על שהשחיתו את הארץ, ולכן אמר (להלן ט' י"ב) זאת אות הברית אשר אני נתן. ימחץ וידי תרפינה (איוב ה' י"ח). והמשפיל יבין:
 (יח) והקמתי את בריתי. אמר רבי אברהם לאות כי השם נשבע לו שלא ימות

במבול הוא ובניו. ואם לא נכתב תחלה מפרש, כאשר מצאנו במשנה תורה (דברים א' כ"ב) נשלחה אנשים לפנינו. ומלת והקמתי, שאקים שבועתי. והקדוב אלי שזאת הברית רמז לקשת. וטעם ברית, הסכמה ודבר שבחורו שנים, מגזרת ברו לכם (ש"א י"ח ח'), והמלה בסמוך ובמקרה, וכן שבית יעקב (תהלים פ"ה ב'), ובגיתיו בשבית (במדבר כ"א כ"ט). ויש אומרים כי ברית גבול ברות. כל אלו דברים:

ויותר נכון בדרך הפשט כי ענין והקמתי את בריתי לאמר בעת שיבא המבול תהיה ברית קיימת אתך, שתבא אל התבה אתה וביתך ושנים מכל הבשר החיות, כלומר שתחיו שם ותתקיימו לצאת משם לחיים. והברית הוא דבר השם כשיגזר אמר בלא תנאי ושיור וינצח. והזכיר הברית, והזכיר שהיה קים, והוא כלשון קימו וקבלו היהודים עליהם ועל ורעם (אסתר ט' כ"ז), שקבלו עליהם דבר להיותו קים:

ועל דרך האמת, הברית מעולם היא, והמלה נגזרת מן בראשית ברא אלהים. והנה בריתי כמו בריתי, והמלה כמו סמוכה, כי

ואם תאמר יעשנה קטנה ויסמך על הגס הזה. ראה השם יתברך לעשותה גדולה כדי שיכראו אותה בני דורו ויתמהו בה ויספרו עליה וידברו בענין המבול וכנסו בהקמה והחיה והעוף לתוכה, אולי יעשו תשובה. ועוד עשו אותה גדולה, למעט בנס, כי כן הדרך בכל הנסים שבחורא או בנביאים לעשות

(ב) מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן־הַבְּהֵמָה לְמִינֵהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחְיֹת:

כ"י • מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ • (בראשית רבה) אוֹתָן שֶׁדָּבְקוּ בְּמִינֵיהֶם, וְלֹא הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם. וּמֵאֲלֵיהֶם בָּאוּ, וְכָל שֶׁהִתְבַּה קוֹלִטָתוֹ הִכְנִיס בָּהּ. רמב"ן

(כא) וְאַתָּה קַח־לְךָ מִכָּל־מֵאֵכֶל אֲשֶׁר יֹאכֵל וְאִסַּפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה לְךָ וּלְהֵם לֶאֱכֹלָה:

(כב) וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים בֵּן עֵשָׂה:

כ"י • וַיַּעַשׂ נֹחַ • זֶה בְּנֵין הַתִּיבָה (סנהדרין קח) • רמב"ן

♦ יום שני כ"ו תשרי ♦

ז (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בֶּאֱמַתָּה וּכְל־בֵּיתְךָ אֶל־הַתִּיבָה בִּי־אֲתָךְ רֵאִיתִי צְדִיק לִפְנֵי בְדוֹר הַזֶּה:

כ"י • רֵאִיתִי צְדִיק • וְלֹא נֶאֱמַר "צְדִיק תָּמִים". מִכָּאן שְׁאוֹמְרִים מְקַצֵּת שֶׁבָּחוּ שֶׁל אָדָם בְּפָנָיו, וְכָלוּ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו (ב"ר) • רמב"ן

(ב) מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח־לְךָ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הִוא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ:

כ"י • הַטְּהוֹרָה • הַעֲתִידָה לְהִיטֵט טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, לְמַדְנֵנוּ שֶׁלְּמַד נֹחַ תוֹרָה (עירובין יח) • שְׁבָעָה שְׁבָעָה • כְּדֵי שִׁיקְרִיב מֵהֶם קֶרְבֵּן בְּצִאתוֹ.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(א) וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ. הוֹדִיעוּנוּ הַשֵּׁם, כִּי בִמְדַת רַחֲמִים מָלַט אוֹתוֹ וְאֵת בֵּיתוֹ וַיַּחֲסֵה מִמֶּה שֶׁנֶּעַר לְדוֹרוֹת, וְזֶה טַעַם לַחֲיֹת זֶרַע עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ (לְהֵלֵךְ פְּסוּק ג'). כִּי מִתְחַלֵּל אָמַר לַחֲיֹת אֶתָּה (לְעֵיל ו' י"ט). וְנִמְנוּ לוֹ עֲתָה בִּמְדַת רַחֲמִים עַל הַקֶּרֶן, לְהוֹדִיעַ אוֹתוֹ שִׁישְׁעָה אֶל קֶרְבֵּנוֹ, וּבִזְכוּת קֶרְבֵּנוֹ יָקִים הָעוֹלָם וְלֹא יִכָּרֵת עוֹד מִפְּנֵי מִי הַמְּבוּל. וְעַל כֵּן מִזְכִּיר בּוֹ הַשֵּׁם הַמְּיֻחָד, כִּי בְּכָל עֶזְרָת הַקֶּרֶן לֹא יִזְכִּיר "אֱלֹהִים", כְּאֲשֶׁר אֲזַכִּיר (וַיִּקְרָא א' ט') בְּהִגִּיעֵי לֶשֶׁם בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם:

בֹּא אֲתָה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתִּיבָה. עֲשֵׂה נֹחַ אֶת הַתִּיבָה יָמִים רַבִּים קִדְּם הַמְּבוּל, וְכֹאֲשֶׁר קָרַב עַת הַמְּבוּל בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרֵי לַחֲדָשׁ, חֲזַר וְצִוָּהוּ שֶׁיָּבֵא הוּא וְכָל בֵּיתוֹ בַּתִּיבָה. הוּא שָׁאֲמַר לוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה (לְעֵיל ו' י"ח) אֲתָה וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׁי בְנֶיךָ. וְהוֹדִיעוּנוּ כִּי בִזְכוּתוֹ לְבָדוֹ יִנְצֵלוּ, שֶׁלֹּא אָמַר "אֲתָכֶם רֵאִיתִי צְדִיקִים לִפְנֵי". וְצִוָּה שִׁיקָח הוּא וְיָבִיא מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הָעוֹף הַטְּהוֹר שְׁבָעָה שְׁבָעָה. וְהוֹדִיעוּנוּ יוֹם הַמְּבוּל שֶׁבּוּ יָבֵא אֶל הַתִּיבָה. וְכֵן עֲשֵׂה, שֶׁבָּעָם

לְהַשְׁחִט, אֲכָל לֶקַח נֹחַ, כִּי הִצָּנָה שֶׁל שְׁבָעָה שְׁבָעָה הִיטָה כְּדֵי שִׁיכֹל נֹחַ לְהַקְרִיב מִקֵּן קֶרֶן:

וְטַעַם הַטְּהוֹרָה, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פָּרַשׁ לוֹ סִימְנֵי טְהוֹרָה. אֲכָל הַתִּיבָה קָצַר לוֹמַר הַטְּהוֹרָה עַל פִּי הַתוֹרָה. וְרַשִׁי קָתַב אֶת שְׁעִתִּידָה לְהִיטֵט טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, מִלְּמַד שֶׁלְּמַד נֹחַ תוֹרָה. וְהֵנָּה מִכָּאן שֶׁלֹּא הִכְשִׁירוּ בְּקֶרְבָּנוֹת בְּנֵי נֹחַ אֶלָּא בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְעוֹף טְהוֹר, וְכֵן אָמַר בְּהֵל (לְעֵיל ד' ד') מִבְּכֹרוֹת צֹאנֻ וּמִחֻלְבָּהֶן, אֲכָל כָּל הַמִּינִין הַטְּהוֹרִים כְּשִׁרִים בָּהֶם, כְּדִתִּיב (לְהֵלֵךְ ח' כ') וַיִּשָּׁח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֵלֶת בְּמִזְבֵּחַ. וְהוֹסִיף לְיִשְׂרָאֵל בְּמִצְוָה, שִׁיחֵי כָּל קֶרְבָּנוֹתָם מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן מִן הַתּוֹרִים וּמִן בְּנֵי הַיּוֹנָה. וְטַעַם גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם, הַטְּהוֹר, כִּי הַתִּיבָה נִמְשָׁךְ לְמַעְלָה:

(כב) וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים. שְׁעֵשָׂה אֶת הַתִּיבָה וְאִסַּף הַמֵּאֲכָל. וְדָרַךְ הַתִּיבָה לֵאמֹר וַיַּעַשׂ, וְכֵן עֲשֵׂה, לְבָאָר כִּי לֹא הִפִּיל דָּבָר מִכָּל אֲשֶׁר צִוָּה:

מִה שֶׁכִּיד אָדָם לַעֲשׂוֹת, וְהַשָּׂאָר יִהְיֶה בִּידֵי שָׁמַיִם.

וְאֵל תִּתְפַּתֵּה לֵאמֹר (רָאָה רַאב"ע לְהֵלֵךְ פְּסוּק ט"ז) כִּי הָיָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֲמוֹת בְּאֲמוֹת אִישׁ נֹחַ, וְהָיָה גָדוֹל, שֶׁאֵם כֵּן הָיָה גַם הָאֲנָשִׁים גָּדוֹלִים, גַּם הַחִיָּה וְהָעוֹפֹת בְּדוֹרוֹת הָהֵם גָּדוֹלִים עַד שֶׁלָּקַח הָעוֹלָם בְּמִבּוּל. וְעוֹד כִּי הָאֲמוֹת אֲמוֹת הַתּוֹרָה הֵנָּה:

תָּבִיא אֶל הַתִּיבָה לְהַחֲיֹת אֶתָּה. צִוָּהוּ שִׁיתַּעֲסֹק וַיַּעֲזֹר אוֹתָם הוּא בְּכִנְיֻסָּתָם בַּתִּיבָה,

וַיִּשְׁתַּדֵּל בָּהֶם שִׁיחֵיו, כְּאֲשֶׁר יִשְׁתַּדֵּל בְּנִפְשׁוֹ:

(כ) שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחְיֹת. הוֹדִיעוּנוּ כִּי מַעֲצָמָם יָבֹאוּ לִפְנֵי שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְלֹא יִצְטָרֵךְ הוּא לְצוֹר אוֹתָם בְּהָרִים וּבְאִיִּים, וְהוּא יָבִיאם בַּתִּיבָה אֲחֵרִי כֵן. וּבְמַעֲשֵׂה פֶרֶשׁ, שֶׁבָּאוּ זָכָר וּנְקֵבָה (לְהֵלֵךְ ז' ט'). וְזֶה הָיָה בְּכָלֵם. אֲחֵרִי כֵן צִוָּהוּ שִׁיקָח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה שְׁבָעָה שְׁבָעָה, וּבִאֲחֵלָה לֹא אָמַר שֶׁיָּבִאוּ אֵלָיו אֶלָּא שֶׁהוּא יָקַח אוֹתָם, כִּי הַבָּאִים לְהַנְצִיל וּלְחִיּוֹת לָהֶם זֶרַע בָּאִים מֵאֲלֵיהֶם, אֲכָל הַבָּאִים לְהַקְרִיב עוֹלוֹת לֹא גִזַּר שֶׁיָּבִאוּ מַעֲצָמָם

(ג) גם מעוף השמים שבָּעָה זָכַר וְנִקְבָּה לְחַיִּיתָ
זָרַע עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ:

כ"י"ג גם מעוף השמים וגו'. בַּשָּׁהוּרִים הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וּלְמַד סְתוּם מִן הַמִּפְרָשׁ.

(ד) כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבָעָה אֲנֹכִי מִמַּטֵּיר עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים
יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחֲיִיתִי אֶת־כָּל־הַיְּקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי
מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה:

כ"י"ד כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבָעָה • (סנהדרין קח) אֵלּוּ ז' יָמֵי אָבֵלוֹ שֶׁל מִתּוֹשֶׁלַח
הַצִּדִּיק, שְׁחָס הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כְּבוֹדוֹ וְעַכְבֹּת אֶת הַפְּרָעָנוּת. צֶא
וְחָשֹׁב שְׁנוּתָיו שֶׁל מִתּוֹשֶׁלַח, וְתִמְצָא שֶׁהֵם כָּלִים בִּשְׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת
שָׁנָה לַחַיִּי נֹחַ. כִּי לַיָּמִים עוֹד • מֵהוּ עוֹד? זָמַן אַחֵר זָמַן זֶה, נֹסֵף עַל מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה. אַרְבָּעִים יוֹם • כִּנְגֵד
יְצִירַת הַיּוֹלֵד, שֶׁקִּלְקְלוּ לְהַטְרִיחַ לַיּוֹצֵרִם לְצוּר צוּרַת מִמְּזוּרִים.

(ה) וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּכָל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יְהוָה:

כ"י"ה וַיַּעַשׂ נֹחַ • זֶה בִּיאָתוֹ לַתִּבְיָה.

(ו) וְנָח בְּנֵי־שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמְּבּוּל הָיָה מֵיִם עַל־הָאָרֶץ:
(ז) וַיָּבֵא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנִשְׁי־בָנָיו אִתּוֹ אֶל־הַתִּבְיָה מִפְּנֵי
מִי הַמְּבּוּל:

כ"י"ו נֹחַ וּבָנָיו • הָאֲנָשִׁים לְבָד וְהַנָּשִׁים לְבָד, לְפִי שֶׁנֶּאֱסָרוּ בְּתִשְׁמִישׁ הַמַּטָּה מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם שְׂרוּי בַּצָּעַר. מִפְּנֵי מִי
הַמְּבּוּל • אֵף נֹחַ מִקְטָנִי אֲמָנָה הָיָה, מֵאֲמִין וְאִינוּ מֵאֲמִין שֶׁיָּבֵא הַמְּבּוּל, וְלֹא נִכְנַס לַתִּבְיָה עַד שֶׁדִּחְקוּהוּ הַמֵּיִם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 196)

מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם שְׂרוּי בַּצָּעַר (רש"י ז, יז)

בְּתַנְחוּמָא אֲמָרוּ טַעַם אַחֵר: שְׁלֹא יִהְיֶה הַקִּבְ"ה עוֹסֵק בְּחִרְבֵּן הָעוֹלָם וְהוּא בּוֹנֶה. אָבֵל אֵין טַעַם זֶה מְכַרְח כָּלֵל בַּפְּשׁוּטִי שֶׁל מִקְרָא,
שִׁיטַת רַש"י. וְאִדְרָבָה: הַמְּבּוּל הָיָה עֹשֶׂה עַל הַשְׁחָתַת הָאָרֶץ, כִּי הַשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דִּרְכּוֹ, וְאִם כֵּן צָרִיכִים הַבְּרִיּוֹת לְהִיטִיב אֶת
דִּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ. וְעַל כִּרְחֻקִּי, שֶׁהַטַּעַם הוּא מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם שְׂרוּי בַּצָּעַר. וְעַיֵּן בְּרַש"י לְעִיל (בְּרַשִׁית ד, כד-כה): מָה אָנוּ יוֹלְדוֹת לַבְּהֵמָה
... אֲתֵם עֲשׂוּ מִצְוֹתֵכֶם, וְהוּא יַעֲשֶׂה אֶת שְׁלוֹ.

(ח) מִן־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה
וּמִן־הָעוֹף וְכָל אֲשֶׁר־רָמַשׁ עַל־הָאֲדָמָה: רמב"ן

(ט) שְׁנַיִם שָׁנִים בָּאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתִּבְיָה זָכַר וְנִקְבָּה בְּאֶשֶׁר
צִוָּה אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ:

כ"י"ז בָּאוּ אֶל נֹחַ • מֵאֲלִיהֶן. שְׁנַיִם שָׁנִים • כָּלֵם הָשׁוּוּ בְּמִנְיָן זֶה, מִן הַפְּחוּת הָיוּ שְׁנַיִם:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שְׁנַיִם. וְאַחֲרֵים אֲמָרוּ (רד"ק) כִּי פְרוּשׁ שְׁנַיִם
זוּגוֹת, לוֹמַר שֶׁהָיוּ בָּאִים זָכַר וְנִקְבָּה יַחַד. וְעַל
דַּעֲתִי שֶׁכֵּן הָיָה, שֶׁבָּאוּ מִכָּלִם שְׁנַיִם זָכַר וְנִקְבָּה
מַעֲצָמִם, וְנֹחַ הוֹסִיף לְהִבְיֵא מִן הַשָּׁהוּרִים שֶׁשָּׂה
זוּגוֹת, כִּי הִבָּאִים לְהַנְצִיל בָּאוּ מַעֲצָמִם, וְאֲשֶׁר
לְצַדֵּק קָרָבָן שָׂרַח בְּמִצְוָה, כִּי כֵן נֶאֱמַר לוֹ.

הָיָה נִכְנַס לַתִּבְיָה. אִם כֵּן יֹאמַר, שְׁלֹא נִכְנַס
שָׁם עַד שֶׁנִּגְבְּרוּ הַמֵּיִם וְכִסּוּ פְּנֵי כָל הָאָרֶץ
וְרָאָה כִּי טָבַע:

(ח-ט) מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר
אֵינָנָה טְהוֹרָה. שְׁנַיִם שָׁנִים בָּאוּ אֶל נֹחַ.
פְּרַשׁ רַש"י כָּלֵם הָשׁוּוּ בְּמִנְיָן זֶה, מִן הַפְּחוּת הָיוּ

הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ (לְהֵלֵךְ פְּסוּק י"ג). וְהוּא טַעַם
מִפְּנֵי מִי הַמְּבּוּל (לְהֵלֵךְ פְּסוּק ז'):
וְרַש"י כֹּתֵב אֵף נֹחַ מִקְטָנִי אֲמָנָה הָיָה וְלֹא
נִכְנַס לַתִּבְיָה עַד שֶׁדִּחְקוּהוּ הַמֵּיִם.
וְלִשׁוֹן בְּרַשִׁית רַבָּה (ל"ב ו') מְחַסֵּר אֲמוּנָה
הָיָה, אֱלוּלִי שֶׁהִגִּיעוּ הַמֵּיִם עַד קְרִסְלִיו לֹא

(י) וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וַיְמִי הַמַּבּוּל הָיָה עַל־הָאָרֶץ:

יְבוֹהֶה לְזִמְן שִׁבְעַת יוֹמִין וַיְמִי טוֹפָנָא הָוָה
עַל אָרְעָא:

י"א בַּשָּׁנָה שֶׁת מָאָה שָׁנִין לַחֲמִי נַח בִּירְחָא
תַּנְנָא בַּשִּׁבְעַת עֶשְׂרָא יוֹמָא לִירְחָא בְיוֹמָא
הַדִּין אֲתַבְּעוּ כָּל מַבּוּעֵי תְהוֹמָא רַבָּא וְכוּי
שְׂמִיָּא אֲתַפְּתָחוּ:

(יא) בַּשָּׁנָה שֶׁש־מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי־נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי
בַּשִּׁבְעָה־עֶשְׂרִי יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל־מַעְיָנוֹת
תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתָּחוּ:

כ"ט"י בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי • רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: זֶה מִרְחֻשׁוֹן, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: זֶה אֵיךְ (סנהדרין קח) • נִבְקְעוּ • לְהוֹצִיא
מִיַּמֵּיהֶן • תְּהוֹם רַבָּה • מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, הֵם חָטְאוּ בִּ"רַבָּה רָעַת הָאָדָם", וְלָקוּ בִּ"תְהוֹם רַבָּה".

(יב) וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה:
כ"ט"י בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי • רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: "וַיְהִי הַמַּבּוּל", אֵלָּא
יְבוֹהֶה מִטְרָא נַחַת עַל אָרְעָא אַרְבָּעִין
יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָוִן:

כ"ט"י בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי • רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: "וַיְהִי הַמַּבּוּל", אֵלָּא
יְבוֹהֶה מִטְרָא נַחַת עַל אָרְעָא אַרְבָּעִין
יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָוִן:

(יג) בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם־וְחָם וַיִּפֹּת בְּגִי־נֹחַ
וְאַשֶׁת נֹחַ וּשְׁלֹשֶׁת נְשֵׁי־בָנָיו אִתָּם אֶל־הַתֵּבָה:

כ"ט"י בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה • לְמִדָּה הַפְּתוּבָה, שְׁהָיוּ בָנֵי דָוִד אוֹמְרִים: 'אֵלּוּ
אָנוּ רוֹאִים אוֹתוֹ נִכְנָס לַתֵּבָה, אָנוּ שׁוֹבְרִין אוֹתָהּ וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ', אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: 'אֲנִי מַכְנִיסוּ לַעֲיָנִי כָּל־
וְנִרְאָה דְּבַר מִי יָקוּם'.

(יד) הִמָּה וְכָל־הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל־
הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְכָל־הָעוֹף לְמִינָהּ כָּל־
צִפּוֹר כָּל־כַּנָּף:

כ"ט"י צִפּוֹר כָּל־כַּנָּף • דְּבוּק הוּא, צִפּוֹר שֶׁל כָּל מִין כַּנָּף, לְרַבּוֹת חֲגָבִים (כַּנָּף זֶה, לְשׁוֹן נֹצָה, כְּמוֹ: (ויקרא א) "וְיִשָּׁע אוֹתוֹ בַּכַּנָּפִי",
שְׁאֵפְלוּ נֹצָתָה עוֹלָה. אֵף כֵּאֵן צִפּוֹר, כָּל מִין מְרִאִית נֹצָה) •

(טו) וַיָּבֹאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה שְׁנַיִם שָׁנִים מִכָּל־הַבֶּשֶׂר
אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים: רמב"ן

(טז) וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל־בֶּשֶׂר בָּאוּ כְּאִשְׁרֵי צִוָּה אֹתוֹ
אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה בַּעֲדוֹ:

כ"ט"י וַיִּסְגֹּר ה' בַּעֲדוֹ • הֵגֵן עָלָיו שְׁלֹא שִׁבְרוּהָ, הִקִּיף הַתֵּבָה דְּבָיִם וְאַרְיֹת וְהָיוּ הוֹרְגִים בָּהֶם. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא:
סָגַר כְּנָגְדוֹ מִן הַמַּיִם. וְכֵן כָּל בַּעַד שֶׁבִמְקָרָא לְשׁוֹן כְּנָגֵד הוּא: (בראשית כ) "בַּעַד כָּל־רָחֹם", (מלכים ב ד) "בַּעֲדָךְ וּבַעֲד
כְּנִיךָ", (איוב ב) "עוֹר בַּעַד עוֹר", (תהלים ג) "מִגֵּן בַּעֲדִי", (שמואל א יב) "הַתַּפְּלֵל בַּעַד עֲבֹדֶיךָ", כְּנָגֵד עֲבֹדֶיךָ. רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שֶׁלֹּא נֶאֱסַפּוּ אֵלָיו כָּל־לֹא בָּאוּ עַד עֲצָם הַיּוֹם
הַזֶּה שֶׁהָיָה הַגֶּשֶׁם, וְכֵן הוּא בַּתֵּבָה, כִּי הָאֵל
הוּא צָוָה, וְרוּחוֹ הוּא קֹבֵץ בְּרַעַע אֲחֵד:
(טז) וְשֵׁם וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל־בֶּשֶׂר
בָּאוּ. כִּי הַבָּאִים אֵל תוֹךְ הַתֵּבָה הָיוּ זָכָר
וּנְקֵבָה שֶׁהַכְּנִיסָם נֹחַ בְּתוֹכָהּ כֵּן, וְלִכְךָ אָמַר
כְּאִשְׁרֵי צִוָּה אוֹתוֹ אֱלֹהִים, כִּי הוּא מַצְוֶה עָלָיו
שֶׁיִּכְנִיס לְתוֹכָהּ:

כָּנִיז אֵל הַתֵּבָה וּמִן הַתֵּבָה וְהָיוּ הוֹרְגִים
שְׁנַיִם שָׁנִים שֶׁבָּאוּ אֵלָיו אֵל הַתֵּבָה, וְכָל־כֵּן בָּאוּ
אֵתוֹ, שֶׁנִּכְנָסוּ בַּתֵּבָה מִכָּנִיז מִי הַמַּבּוּל, כְּאִשְׁרֵי
צָוָה אוֹתוֹ אֱלֹהִים. וְחִזְרוּ וּפָרַשׁ הַחֹדֶשׁ וְהַיּוֹם
שֶׁבָּא הַמַּבּוּל, וְכִידֵּד בָּא. וְאָמַר כִּי בַּעֲצָם אוֹתוֹ
הַיּוֹם הוּא שֶׁבָּא נֹחַ אֵל הַתֵּבָה, וְעָמַד כָּל הַבֶּשֶׂר
הַחַי, לֹא קָדַם לָכֵן:
(טז) וְשֵׁם וְהַבָּאִים אֵל נֹחַ אֵל הַתֵּבָה. לְהוֹדִיעַ

וְשֵׁם וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צָוָה ה' (לְעִיל
פְּסוּק ה'), אָמַר וּבְרָאשִׁית רַבָּה (ל"ב
ה') זֶה שֶׁכִּינִי לְכִינוּס בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף, כְּלוּמַר
הַשְׁהוּרִים, שֶׁשָּׂרָח הוּא אֲחֵרֵיהֶם וְלִקְחָם אֵל
בֵּיתוֹ. וְהַפְּתוּבָה שֶׁאָמַר פַּעַם שְׁלִישִׁית כְּאִשְׁרֵי
צָוָה אֱלֹהִים אֵת נֹחַ, לומר שֶׁעָשָׂה כְּאִשְׁרֵי צָוָה
בְּכִנְיַת הַתֵּבָה, כִּי הוּא נִמְשָׁךְ לְמַעְלָה עִם:
וְכֵן נֹחַ, לומר שֶׁבָּא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי

♦ יום שלישי כ"ז תשרי ♦

יִוְהָה טוֹפָנָא אַרְבָּעִין יוֹמִין עַל אֶרֶץ
וּסְגִיאוֹ מִיָּא וְנָטְלוּ יֵת תְּבוּתָא וְאַתְרַמַּת מַעַל
אַרְעָא:

כ"ז"י וְתָרַם מַעַל הָאָרֶץ • מְשַׁקְּעַת הָיְתָה בַּמִּים אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה, כִּסְפִינָה טְעוּנָה הַמְשׁוֹקְעַת מִקְצָתָהּ בַּמִּים, וּמִקְרָאוֹת שְׁלֹפְנֵינוּ יוֹכִיחוּ.

יח וְתִקְיֵפוּ מִיָּא וּסְגִיאוֹ לַחֲדָא עַל אֶרֶץ
וּמַהֲלָכָא תְּבוּתָא עַל אִפִּי מִיָּא:

(יח) וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבוּ מְאֹד עַל־הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֵּבָה
עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:

כ"ז"י וַיִּגְבְּרוּ • מִאֲלִיָּהֶן • רַמְבַּ"ן

יט וּמִיָּא תִקְיֵפוּ לַחֲדָא לַחֲדָא עַל אֶרֶץ
וְאַתְחַפִּיאוּ כָּל טוּרֵיָא רַמִּיָּא דִּי תַחֲוֹת כָּל
שְׁמִיָּא:

(יט) וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל־הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ כָּל־הַהָרִים
הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר־תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם:

כ חֲמִשׁ עֶשְׂרֵי אַמָּה מִלְּמַעְלָה תִקְיֵפוּ מִיָּא
וְאַתְחַפִּיאוּ טוּרֵיָא:

(כ) חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעְלָה גָבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים:

כ"ז"י חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעְלָה • לְמַעְלָה שֶׁל כָּל גְּבוּהַ כָּל הַהָרִים, לְאַחַר שֶׁהָשׁוּ הַמַּיִם לְרֹאשֵׁי הַהָרִים.

כא וּמִית כָּל בִּשְׂרָא דְרַחֲשָׁא עַל אֶרֶץ בְּעוֹפָא
וּבְכַבְרֵיָא וּבְחִיָּתָא וּבְכָל רַחֲשָׁא דְרַחֲשָׁא עַל
אַרְעָא וְכָל אֲנָשָׁא:

(כא) וַיָּגָע כָּל־בֶּשֶׂר • הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ בְּעוֹף וּבְבִהֵמָה
וּבְחַיָּה וּבְכָל־הַשָּׂרִץ הַשָּׂרִץ עַל־הָאָרֶץ וְכָל הָאָדָם:

כב כָּל דִּי נִשְׁמַתָּא רוּחָא דְחַיִּין בְּאַנְפּוּהִי
מִכָּל דִּי בִּישְׁתָּא מִיתָּ:

(כב) כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת־רוּחַ חַיִּים בְּאַפִּיו מִכָּל אֲשֶׁר בַּחֲרָה
מָתוּ:

כ"ז"י נִשְׁמַת־רוּחַ חַיִּים • נְשִׁימָה שֶׁל רוּחַ חַיִּים. אֲשֶׁר בַּחֲרָה • וְלֹא דָגִים שְׂבִיִּים (סנהדרין קח).

כג וּמִחָא יֵת כָּל יְקוּמָא דִּי עַל אִפִּי אֶרֶץ
מִאֲנָשָׁא עַד בְּעִירָא עַד רַחֲשָׁא וְעַד עוֹפָא
דְּשָׂמִיָּא וְאַתְמַחִיאוּ מִן אֶרֶץ וְאַשְׁתָּאָר כָּרַם
נַח וְדִי עֲמָה בְּתִבּוּתָא:

(כג) וַיָּמָח אֶת־כָּל־הַיְּקוּם • אֲשֶׁר • עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם
עַד־בִּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמָּחוּ מִן־הָאָרֶץ
וַיִּשָּׂאָר אֲדָרְנָהּ וְאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה:

כ"ז"י וַיָּמָח • לְשׁוֹן וַיַּפְעֵל הוּא, וְאִינוּ לְשׁוֹן וַיַּפְעֵל, וְהוּא מִגְזֵרַת "וַיִּפֶן", "וַיִּכַּן". כָּל תֵּבָה שְׂסוּפָה ה"א, כְּגוֹן: בְּנֵה, מִחָה, קָנָה, כְּשֶׁהוּא נוֹתֵן וַי"ו יו"ד בְּרֹאשָׁה, נִקְוֵד בְּחִירִי"ק תַּחַת הַיּו"ד. אֵף נַח • לְבַד נַח, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁ

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה - מִהַדּוֹרֹת בְּלוּם, אַבְרָמֹוֹבִיץ

(יח"יט) וַיִּטַּע וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם. וְהַמִּים גָּבְרוּ. שְׁנֵי תִבּוּתֵי מֵאֹד, כִּי לְרֹבּוֹ הַגָּדוֹל יִקְרָא הַלְשׁוֹן גְּבוּרָה, וְכֵן וּפְשָׁעֵיהֶם כִּי יִתְגַּבְּרוּ (אִיּוֹב ל"ו ט'), רַבּוֹ מְאֹד, גָּבַר חֲסֵדוֹ עַל יִרְאָיו (תְּהִלִּים ק"ג י"א), גָּדַל, וְכֵן וְאִם גְּבוּרַת שְׂמוֹנִים שָׁנָה (שָׁם צ' י'), בְּרַבּוּי גָּדוֹל: וַיִּתְּכֵן כִּי טַעַם וַיִּגְבְּרוּ, שֶׁהָיוּ בָּאִים בְּשִׁטָּף וְעוֹקְרִים הָאֵילָנוֹת וּמִפְּלִים הַבְּגִינִים, כִּי לָכֵן יִקְרָאוּ גְבוּרָה, בְּעֵבֶר כִּי הַגְּבוּרָה בִּכְתּוּבָה, וְכֵן גַּם גָּבְרוּ חֵיל (אִיּוֹב כ"א ז').

אָכַל: וַיַּעַשׂ נַח כָּל אֲשֶׁר צִוְּהוּ, יָכַל הָעֵנָן כָּלוּ. יֹאמֶר, שֶׁעָשָׂה כָּל אֲשֶׁר נִצְטָוָה, לֹא הִפִּיל מִכָּל הָעֵנָן דָּבָר, עָשָׂה הַתֵּבָה וְאֶסֶף הַמֶּאֱכָל, וְלָקַח מִן הַתֵּבָה וְהָעוֹף הַשָּׁהוּרִים שֶׁבָּעָה שֶׁבָּעָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר צִוְּהוּ אוֹתוֹ. וְכֹאֲשֶׁר הָיָה בֶּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמְּבּוּל יָרַד עַל הָאָרֶץ בָּא עִם בֵּיתוֹ וְעִם הַבְּהֵמוֹת הַשָּׁהוּרִים וְכָל הַחַי אֲלֵהֶם. וְאַחֲרָיו (מִפְּסוּק י') וְהָלָאָה סֵפֶר בְּמַעֲשֵׂה וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים בִּשְׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת, וְגַמְרֵי הָעֵנָן:

וַיַּעַת רַבִּי אֲבָרְהָם, כִּי וַיְבֹא נַח וַיְבִינּוּ וְאַשְׁתוּ וַיִּנְשִׂי בְּנֵי אוֹתוֹ אֶל הַתֵּבָה (לְעֵיל פְּסוּק ז'), לֹא נִכְנסוּ בַּתֵּבָה, אֲלֵא שְׂבָאוֹ אֵלָיו כָּלם בְּעֶשְׂרֵי לַחֲדָשׁ הַשָּׁנִי, כִּי בֵּיתוֹ קָרוֹב אֶל הַתֵּבָה הָיָה. וַיִּטַּע מִפְּנֵי מִי הַמְּבּוּל, מִפְּחַד מִי הַמְּבּוּל. וְלִשְׁבָּעַת הַיָּמִים הָיָה מִי הַמְּבּוּל, וְנֶאֱסָפוּ כָּלם בַּתֵּבָה וְסָגַר הַפֶּתַח וְהִצִּיחַ. וְאֵין דְּבָרָיו נְכוּנִים: וַיִּתְּכֵן כִּי וַיַּעַשׂ נַח כָּל אֲשֶׁר צִוְּהוּ ה' וְנַח בֶּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְהַפְּסוּקִים עַד: בִּשְׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, אֵינָם מִסְפָּרִים מַעֲשֵׂה,

אגדה: (ב"ר) גונג וכוהה דם מטרח בהמהות והחיות. ויש אומרים שאחר מזונות לארי, והכישו, ועליו נאמר: (משלי
(א) "הן צדיק בארץ ישלם". רמב"ן

(כד) ויגברו המים על הארץ חמשים ומאת יום:
כד ותקיפו מים על ארעא מאה וחמשין יומין:

ח (א) ויזכר אלהים את־נח ואת כל־החיה ואת־כל־
הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על־הארץ
וישכו המים:

כ"א ויזכר אלהים. זה השם, מדת הדין הוא ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים, ורשעתם של רשעים
הופכת מדת רחמים למדת הדין, שנאמר: (בראשית ו) "וירא ה' כי רבה רעת האדם וגו' ויאמר ה' אמחה" והוא שם
מדת רחמים. ויזכר אלהים את נח וגו'. מה זכר להם לבהמות? זכות שלא השחיתו דרכם קדם לכן, ושללא
שמשו בתבה. ויעבר אלהים רוח. רוח תנוחמין ותנחה עברה לפניו. על הארץ. על עסקי הארץ. וישכו.
כמו: (אסתר ב) "כשוף חמת המלך", לשון הנחת חמה. רמב"ן

(ב) ויסכרו מעינת תהום וארבת השמים ויכלא הגשם
מן השמים:

כ"א ויסכרו מעינת. כשנפתחו כתיב: "כל מעינות", וכאן אין כתיב "כל", לפי שנשתירו מהם אותן שיש בהם
צורך לעולם, כגון חמי טבריא וכיוצא בהן. ויכלא. וימנע, כמו: (תהלים כ) "לא תכלא רחמך", (בראשית כג) "לא יכלה
ממך".

(ג) וישכו המים מעל הארץ הלך ושוב ויחסרו המים
מקצה חמשים ומאת יום:

כ"א מקצה חמשים ומאת יום. התחילו לחסר, והוא אחד בסיון, כיצד? - בכ"ז בכסלו פסקו הגשמים, הרי
ג' מכסלו וכ"ט מטבת, הרי ל"ב, ושבת ואדר וניסן ואיר - ק"ח, הרי ק"נ.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ויתכן שיהא שיעור הכתוב וימח את כל היקום
אשר על פני האדמה, כי מאדם ועד
בהמה עד רמש ועד עוף השמים נמחו מן
הארץ, לא נשאר רק נח. ורבותינו דרשו
(סנהדרין ק"ח) וימח בעולם הזה, וימחו מן
הארץ, מן העולם הבא. עשו הארץ הנזכרת
כאן ארץ חיים. וכבר רמזתי סודה (לעיל
א' כ"ו, ו' ג):

(א) ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה
ואת כל הבהמה. הזכירה בנח מפני
שהיה צדיק תמים וזכר לו ברית להצילו.
ונח יכלל ורעו אשר אתו שם, ולא הזכירם
כי בזכותו נצולו. אכל הזכירה שאמר בסיני
ובבהמה אינה בזכות, שאין בבעלי נפש זכות
או חובה זולתי באדם לבדו. אכל הזכירה
בהם, כי זכר את דבר קדשו שאמר והיה
העולם, והרצון אשר לו בבריאת העולם עלה
לפניו ורצה בקיום העולם במיניו אשר ברא
בו, והנה ראה עתה להוציאם שלא יכלו
בתבה. ולא הזכיר העוף והשרץ, כי זכירת
החיה שהו עמם, ויגיד עליו רעו:

ויחממו עליוני הים בלבד, והדגים נבואו
בעמקי המצלות ויחיו שם, או כדברי יש
אומרים שהיו דגי היםים שבתוף הארץ
הקרויים מהם לאקנוס בורחים שם בהרגישם
רתיחת המים, ונצולין מהם שם. ואפלו אם
זמותו כלם, הנה מרבית הדגה באקנוס היא,
ושם לא ירד מבול, כמו שנאמר (לעיל פסוק
י"ב) ויהי הגשם על הארץ, ומשם יחזרו
הדגים אחרי המבול, כי מן הים היו יוצאים
כל היםים, ושם הם שבים ללכת. ועל הכלל
נצולו הדגים, שהרי לא נכנסו מהם בתבה
לחיות ורע, ונאמר בברית (להלן ט' ט"ו)
הנני מקים את בריתי אתכם ואת כל נפש
החיה אשר אתכם בעוף ובבהמה ובכל חית
הארץ אתכם מכל יצאי התבה, ולא הזכיר
דגי הים:

וימחו מן הארץ. פרוש הפסל, לומר כי
נשפח ורעם שאין להם זרע. ומה צורך
לאמר בן אחר שמתו הכל, אולי מפני העופות
ומקצת השרץ, לאמר שלא נשאר בהם ביצים
בכל עץ או תחת הארץ כי הכל נמחו:

והגביר ברית לרבים שבוע אחד (דניאל ט'
כ"ז), נעמידנו בחזק. ולשון חכמים (פניני
ב'). גבורת גשמים, מפני שיוזדין בגבורה.
ואפשר שיהיה מזה ואם בגבורות שמונים
שנה, שאם היו עצמותיו וגופו חזקים והוא
בעל כח יתה שמונים. ואם בן יתה פרוש
גברו על הארץ שהיו בגבורתם כלם אף על
ההרים הגבוהים ושוטפים אותם:

(כג) וימח את כל היקום אשר על פני
האדמה. אחר שאמר ויגוע כל בשר,
ואמר מכל אשר בתרבה מתו, והוסיף לאמר
וימח, שנמחו הגופות ויהיו למים, כענין
ומחה אל מי הים (במדרש ה' כ"ג), כי
היו המים ורתחין כדברי רבותינו (סנהדרין
ק"ח). אכל אם בן יהי הדגים מתים. ואולי
היה כמו שאמר בבראשית רבה (ל"ב י"ט)
מכל אשר בתרבה, ולא דגים שבים, ויש
אומרים אף הן בכלל נאספין אלא שברחו
לאקנוס. ומכל מקום נצולו הדגים.
ושני הדעות האלו אפשריים, כי יתכן שמימי
המבול הורחתים יתעברו בימימי

(ד) וַתֵּנַח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בִּשְׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
עַל הָרִי אֲרָרְט:

כ"ז"י בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי • סִינן, וְהוּא שְׁבִיעִי לְכֶסֶלּוֹ שְׁבוּ פֶסְקוֹ הַגְּשָׁמִים. בִּשְׁבַע־עָשָׂר יוֹם • מִכָּאן אֵתָּה לְמַד שֶׁהִיָּתָה הַתֵּבָה מְשַׁקְעַת בְּמִים י"א אֲמָה, שֶׁהָרִי כְּתִיב: "בְּעֶשְׂרִי בָּאָחַד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים", זֶה אָב שֶׁהוּא עֶשְׂרִי לְמִרְחָשׁוֹן לִירִידַת גְּשָׁמִים, וְהֵם הָיוּ גְבוּהִים עַל הַהָרִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה, וְחִסְרוּ מִיּוֹם אֶחָד בְּסִינן עַד אֶחָד בָּאָב חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה לְשָׁשִׁים יוֹם, הָרִי אֲמָה ל'ד' יָמִים, נִמְצָא שֶׁבֶט"ז בְּסִינן לֹא חִסְרוּ אֶלָּא ד' אֲמוֹת, וְנִתְּנָה הַתֵּבָה לְיוֹם הַמִּחְרָת, לְמַדָּתָּה, שֶׁהִיָּתָה מְשַׁקְעַת אַחַת עֶשְׂרֵה אֲמָה בְּמִים שֶׁעַל רָאשֵׁי הַהָרִים. וּמִכָּאן

(ה) וְהַמִּים הָיוּ הָלוֹךְ וְחֹסֵר עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעֶשְׂרִי
בָּאָחַד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים:

כ"ז"י בְּעֶשְׂרִי וְגו' נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים • זֶה אָב, שֶׁהוּא עֶשְׂרִי לְמִרְחָשׁוֹן שֶׁהִתְחִיל הַגְּשָׁם, וְאֵם תֵּאֵמַר הוּא אֱלֹוֹל, וְעֶשְׂרִי לְכֶסֶלּוֹ שֶׁפֶסֶק הַגְּשָׁם. כִּשְׁם שֶׁאֵתָּה אוֹמֵר: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי", סִינן, וְהוּא שְׁבִיעִי לְהַפְסָקָה, אִי אֶפְשָׁר לומר כֵּן, עַל כִּרְחָה, שְׁבִיעִי אִי אֵתָּה מוֹנֶה אֶלָּא לְהַפְסָקָה, שֶׁהָרִי לֹא כָּלוּ אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל יְרִידַת גְּשָׁמִים, וּמֵאָה וְחֲמִשִּׁים שֶׁל תִּגְבֶּרֶת הַמִּים עַד אֶחָד בְּסִינן, וְאֵם אֵתָּה אוֹמֵר שְׁבִיעִי לִירִידָה, אִין זֶה סִינן. וְהַעֲשִׂירִי אִי אֶפְשָׁר לְמִנּוֹת אֶלָּא לִירִידָה, שֶׁאֵם אֵתָּה אוֹמֵר

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום. אברמוביץ

וּבִאֲרָץ וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם, כִּי חֲזָרוּ הַמִּים הַנוֹבְעִים מִמֶּהם אֶל מְקוֹמָם עַד אֲשֶׁר נִתְמַלְּא הַתְּהוֹם כְּמוֹ שֶׁהָיָה בַּתְּחִלָּה, וְנִסְגְּרוּ פִתְחֵי מַעֲיָנוֹתָיו וְאֲרָבוֹת הַשָּׁמַיִם נִסְגְּרוּ, וַיִּכַּשׁ הָאָוִיר מֵאֵד בְּרוּחַ הַמִּיבֶשֶׁת, וְהַמִּים אֲשֶׁר בָּאֲרָץ לְחִכָּה. וְהָיָה חִסְרוֹ הַמִּים הַרְבֵּה בְּיוֹם הַהוּא, וַתֵּנַח הַתֵּבָה שֶׁהִיָּתָה מְשַׁקְעַת בְּמִים כְּשִׁתִּים וְשִׁלֹּשׁ אֲמוֹת. וְאַחֲרֵי שֶׁבָּעִים וְשִׁלֹּשׁ יוֹם בָּאָחַד לַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי, הוּא חֹדֶשׁ תַּמּוּז, נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים. וּמִכָּאן אַרְבָּעִים יוֹם, בְּעֶשְׂרִי עֶשְׂרֵה חֹדֶשׁ בְּעֶשְׂרֵה לַחֹדֶשׁ, פִּתַּח נֹחַ חִלּוֹן הַתֵּבָה, וְאַחֲרֵי שִׁלֹּשׁ שְׁבִיעִים הִלְכָה הַיּוֹנָה מֵאֵתוֹ. וְאַחֲרֵי שִׁלֹּשִׁים יוֹם חִסְרוּ מִכֶּסֶה הַתֵּבָה:

וְטַעַם וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל הָאָרֶץ. שֶׁהָיָה רוּחַ גְּדוֹלָה וְחֹזֵק יוֹצֵאָה מִבֶּטֶן הָאָרֶץ עַל פְּנֵי הַתְּהוֹם וּמִרְחַפֶּת בְּמִים, וַיִּסְכְּרוּ בּוֹ מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם, כִּי לֹא אָמַר הַכְּתוּב "וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל הַמִּים".

וַיִּשְׁכּוּ הַמִּים, שֶׁהָיוּ נוֹבְעִין מִן הַתְּהוֹם וַיִּנְחוּ, מִלְשׁוֹן וַיִּחַמַּת הַיָּלָף שֶׁכָּבָה (אֶסְתֵּר ד') שָׁנָה. אוֹ לְשׁוֹן הַסֵּתֶר הַדָּבָר וְהַבְּלָעוֹ, לְלַמֵּד שֶׁנִּבְלָעוּ מִן הַתְּהוֹם בְּמִקְוָם. וְכָךְ אָמַר זֶה בְּסֵדֶר עוֹלָם (ד') הַמִּים הַעוֹלִים לְמַעַלָּה נִגְבָּה אוֹתָם הָרוּחַ, וְהַיּוֹדִידִים לְמַטָּה נִבְלָעוּ בְּמִקְוָם:

וְטַעַם וַיִּבְלָא הַגְּשָׁם מִן הַשָּׁמַיִם. שֶׁלֹּא יָרַד עוֹד גְּשָׁם עַד צֵאתָם מִן הַתֵּבָה, כִּי הָיוּ הַשָּׁמַיִם בְּרוּחַ הַזֶּה כְּכֹחַ וְלֹא הוֹרִידוּ טַל וּמָטָר כָּלָל, וַיִּכַּשׁ הָאָוִיר וְחִרְבוּ הַמִּים, כִּי גָשָׁם הַמִּבּוּל כָּבֵד כָּלָה מִיּוֹם הָאֲרָבָעִים:

וַיִּשְׁכּוּ הַמִּים מֵעַל הָאָרֶץ הָלוֹךְ וְשׁוֹב. יֵאֵמַר שֶׁהָיוּ חִסְרוּ מֵעַט מֵעַט עַד שֶׁחִרְבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה: וַיִּחְסְרוּ הַמִּים מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם. דְּבַק עִם וַתֵּנַח הַתֵּבָה, לומר שֶׁחִסְרוּ

וְכָלָה אֶל אֲמָה, כִּי הָיָה הַפֶּךְ הַסְפִּינוֹת, וַיִּשָּׁבָה כְּבִדּוֹת גְּדוֹלָה:

וְהִנֵּה נִרְאָה בְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט, כִּי חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם הָאֲמִירוֹת בְּתִגְבֶּרֶת הַמִּים יָכְלוּ אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל יְרִידַת הַגְּשָׁם, כִּי בֵּהֶם עָקַר הָרַבּוּי וְהַתִּגְבֶּרֶת. וְהָיָה חִלּוֹל לְחִסְרוֹ בִּשְׁבַע־עָשָׂר בְּנִינן, וַתֵּנַח הַתֵּבָה אַחֲרֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם עַל הָרִי אֲרָרְט בִּשְׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ אֲדָר, הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי לִירִידַת הַגְּשָׁם. וְאַחֲרֵי ע"ג יָמִים בָּאָחַד לַחֹדֶשׁ אָב, הוּא הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי לִירִידָה, נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים. וְהָיָה תַּקְנָה תַּקֵּן מֵעַט בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב:

וְהַנִּכּוֹן בְּעִנִּי, כִּי חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם הָיוּ מְשַׁבְּעָה עֶשְׂרֵה יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי, הוּא חֹדֶשׁ מִרְחָשׁוֹן, עַד שֶׁבָּעָה עֶשְׂרֵה יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, הוּא חֹדֶשׁ נִינן, וְהוּא יוֹם מִנּוֹחַ הַתֵּבָה, כִּי אֵז הָעֵבֶר הַשֵּׁם רוּחַ קָדִים עָזָה כָּל הַלֵּילָה וַיִּשֶׁם אֵת הַמִּים לְחִרְבָּה, שֶׁחִסְרוּ מֵאֵד, וַתֵּנַח הַתֵּבָה. וְהָרָאָה, כִּי לֹא אָמַר הַכְּתוּב כִּכָּאן "וַיִּחְסְרוּ הַמִּים בַּחֹדֶשׁ פְּלוֹנִי בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְהָיוּ הַמִּים הָלוֹךְ וְחֹסֵר עַד הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וַתֵּנַח הַתֵּבָה וְגו'", כִּי אֶפְשָׁר אָמַר בַּחֲסִירוֹן הָאֶחָד שֶׁנִּרְאוּ בּוֹ רָאשֵׁי הַהָרִים, כִּי בְּיוֹם הַחֲסִירוֹן נִתְּנָה הַתֵּבָה:

וְהַסֵּדֶר בְּעִנְיָן הַזֶּה, כִּי בְּיוֹם רִצַּת הַגְּשָׁם נִבְקְעוּ מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם וְנִפְתְּחוּ אֲרָבוֹת הַשָּׁמַיִם וַיִּרְדּוּ הַגְּשָׁם אַרְבָּעִים יוֹם, וּבֵהֶם גָּבְרוּ הַמִּים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה מִלְמַעַלָּה. וְנִפְסַק הַגְּשָׁם בְּסוֹף הָאֲרָבָעִים, וְנִשְׁאַרוּ מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם וְאֲרָבוֹת הַשָּׁמַיִם פְּתוּחוֹת, וְהָיָה הָאָוִיר לֹחַ מֵאֵד וְכָל הָאָרֶץ מִלֵּאָה מִים, וְאֵינָם נִגְרָרִים בַּמַּוֶּרֶד, וְלֹא יָכֻשוּ לְעוֹלָם. וְעָמְדוּ כֵּן בְּגִבְרַתָּם עַד מֵלֶאֱתָה ק"נ יוֹם לִירִידַת הַגְּשָׁם:

וְאֵז הָעֵבֶר הַשֵּׁם רוּחַ חֲזַק מֵאֵד בְּשָׁמַיִם

(ד) וַתֵּנַח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בִּשְׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ. כֵּתֵב רַשִׁי מִכָּאן אֵתָּה לְמַד שֶׁהִיָּתָה מְשַׁקְעַת בְּמִים י"א אֲמָה, כְּפִי הַחֲשָׁבוֹן הַכְּתוּב בְּפִרְשׁוֹ. וְהוּא כֵּן בְּכִרְאִשִּׁית רַבֵּה (ל"ג ג'), אָבֵל כִּינן שְׁרַשִׁי מִדְּקָדָק בְּמִקְוֹמוֹת אַחֲרֵי מִדְּרָשֵׁי הַהִגְדוֹת נוֹטְרָם לְכֹאֵר פְּשָׁטִי הַמִּקְרָא, הָרַשָּׁה אוֹתָנוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן, כִּי שְׁבָעִים פָּנִים לַתּוֹרָה. וּמִדְּרָשִׁים רַבִּים חֲלוּקִים בְּדַבְּרֵי הַחֲכָמִים:

וְאוֹמֵר אֲנִי שֹׁאִין הַחֲשָׁבוֹן הַזֶּה שֶׁאֲמָרוּ נֹאֹת בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב, כִּי אֵם נִסְבַּל לְפָרֶשׁ וַתֵּנַח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, לְיוֹם הַזֶּה הַנּוֹגֵךְ שֶׁכָּלָה בּוֹ הַגְּשָׁם וְשָׁבוּ הַמִּים מֵעַל הָאָרֶץ הָלוֹךְ וְחֹסֵר, שֶׁלֹּא מִכָּאן הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי הַנּוֹגֵךְ בַּתְּחִלָּה הַפְּרָשָׁה (ו' י"א), וּמִכָּאן הָאֲמִירוֹת בְּסוֹף הַפְּרָשָׁה (ח' י"ד), אִין יִתְכַּן שֶׁיִּחְזָר מִיָּד בְּפִסְקוֹ הַשְּׁנִי וַיֵּאמַר עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי לְמִנּוֹחַ אַחֲרֵי, שֶׁהָיָה הָעֲשִׂירִי לִירִידַת הַגְּשָׁמִים:

וְהִרְאָה מִן הַתֵּבָה שֶׁהִיָּתָה מְשַׁקְעַת בְּמִים מִפְּנֵי שְׁנוֹתָן חֲסִירוֹן שְׁנֵה לְכָל הַיָּמִים, אֲמָה ל'ד' יָמִים, אִינָה רָאָה, כִּי מִן הַיָּדוּעַ בְּחִסְרוֹן הַמִּים, כִּי נִחַח הַגְּדוֹל כֶּאֱשֶׁר יִחְסַר בַּתְּחִלָּתוֹ אֲמָה ל'ד' יָמִים, יִחְסַר כִּסּוּפֹ ד' אֲמוֹת לְיוֹם אֶחָד. וְהָרִי לְפִי הַחֲשָׁבוֹן הַזֶּה בָּאָחַד לַחֹדֶשׁ אָב נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים, וּבָאָחַד בְּתִשְׁרֵי חִרְבוּ הַמִּים, וְהָיָה בְּשָׁשִׁים יוֹם חִסְרוּ כָּל גְבוּהַ הַהָרִים הַגְּבוּהִים שֶׁהֵם כְּמֵה אֶלְפִים אֲמָה:

וְעוֹד, כִּי שִׁלַּח הַיּוֹנָה בִּשְׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ אֱלֹוֹל, וְהַמִּים עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ וְהָאֵילָנוֹת מְכֻסִּים, וְהָיָה חִרְבוּ כָּלֶם בְּשָׁנִים עֶשְׂרִי יָמִים. וְעַל דֶּרֶךְ הַסִּבָּרָא, אֵם הִיָּתָה מְשַׁקְעַת בְּמִים י"א אֲמָה, וְהוּא יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ קוֹמָתָה, תִּטְבַּע, בְּעִבּוֹר הִיָּתָה רִחְבָּה מִלְמַטָּה

להפסקה והוא אלול, אי אתה מוצא "בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ", שהרי מקץ ארבעים, משנארו ראשי ההרים, שלח את העורב, וכ"א יום הוחיל בשליחות היונה, הרי ששים יום משנארו ראשי ההרים עד שחרבו פני האדמה. ואם תאמר באלול נרא, נמצא שחרבו במרחשון והוא קורא אותו ראשון ואין זה אלא תשרי, שהוא ראשון לבריאת עולם, ולרבי יהושע הוא ניסן. רמב"ן

(ו) ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח את-חלון התבה אשר עשה:

כ"א מקץ ארבעים יום • משנארו ראשי ההרים. את חלון התבה אשר עשה • לצהר (כ"ד), ולא זה פתח התבה העשוי לביאה ויציאה.

(ז) וישלח את-העורב ויצא וישב עד-יבשת המים מעל הארץ:

כ"א יצוא ושוב • הולך ומקיף סביבות התבה, ולא הלך בשליחותו, שהיה חושדו על פת זוגו, כמו ששנינו באגדת חלק (סנהדרין קח). עד יבשת המים • פשוטו כמשמעו, אבל מדרש אגדה: מוכן היה העורב לשליחות אחרת, בעצירת גשמים בימי אליהו, שנאמר (מלכים א יז): "והעורבים מביאים לו לחם ובשר".

(ח) וישלח את-היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני האדמה:

כ"א וישלח את-היונה • לסוף ז' ימים, שהרי כתיב: "וייחל עוד שבעת ימים אחרים". מפלל זה אתה למד שאף בראשונה הוחיל ז' ימים. וישלח • אין זה לשון שליחות, אלא לשון שלוח, שלחה ללכת לדרך, ובזו יראה אם קלו המים, שאם תמצא מנוח, לא תשוב אליו.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

וימצאו העופות להם מנוח כאשר תקנינה, ופתח החלון לשלח העורב. ובחדש הראשון, הוא חדר תשרי, חרבו המים. ובחדש השני, הוא חדר מרחשון, בשבועה ועשרים בו יבשה הארץ, ובו ביום יצאו מן התבה. והנה כל מנין הפרשה כפשוטו ומשמעו:

ידע, כי אחרי שהסכימו שבתשרי נברא העולם, באשר תקנו "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון", וכן הוא סדר הזמנים, ורע וקציר וקר וחם, יהיה ראש השנים מתשרי. וכן התדשים מנוחם הם גמנים, עד שהגענו ליציאת מצרים, ואז צוה הקדוש ברוך הוא למנות בחדשים מנין אחר, שנאמר (שמות י"ב ב') החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. ומשם ואילך בכל הכתוב ימנה תשרי החדש השביעי, וצדין נשאר בשנים החשובות ממנו, דכתיב (שמות ל"ד כ"ב) וחס האסיר תקופת השנה. וכן תרגם יונתן בן עזראל "בגיד האתנים בחדש השביעי" (מ"א ח' ב'), אמר בגידא דעתיקא דקדן ליה ירחא קדמא וקצן הוא ירחא שבועא. ובמכילתא (בא א' ח') החדש הזה לכם, ולא מנה בו אדם הראשון:

כן, אבל נח לא ידע, רק כשהרגיש כי נחה התבה, והקמין לפי דעתו זמן שחשב כי קלו המים:

והנה גם לדברינו גם לדברי רבותינו וכל המפרשים יהיו הרי ארבע מן "ההרים הגבהים אשר תחת כל השמים" (לעיל ז' י"ט) שהיו המים עליהם ט"ו אמה, ולכן יקשה זה, כי הידוע בהר הינוי שגבה מהם הרבה מאד, וארץ אררט בשפל הכדור הקרוב לכבל. ואולי נאמר כי היה החסרון בי"ז לחדש השביעי גדול מאד מט"ו אמה, וקדם לכן נראו ראשי ההרים הגבוהים, לא הרי אררט, ויקר מקרה התבה שהיתה בארץ אררט בחדש השביעי, ותנח על ראשי ההרים ההם: והנה נח מצא שכלה הגשם היה פותח החלון וסוגר אותו כרצונו. ואחר ע"א יום ממנוח התבה השגית מן החלון ונראו לו ראשי הרי אררט, וחסר וסגר אותו. והגיד הכתוב כי אחר ארבעים יום שלח העורב, ולא אמר הכתוב "ויהי בחדש פלוני וביום פלוני ויפתח נח", ואמר ויהי מקץ ארבעים יום, להגיד כי מצא שנארו לנח ראשי ההרים הקמין ארבעים יום, כי חשב בלבו שבזמן הזה נראו המגדלים ונגלו האילנות,

ביום ההוא חסרון גדול שנקח בו התבה, כאשר פרשתי:

(ה) והמים היו הלוך וחסור עד החדש העשירי. טעמו מסרס, שהיו הלוך וחסור עד שנארו ראשי ההרים בחדש העשירי, הוא חדש תמוז. והודיענו הכתוב שחסרו בע"א יום חמש עשרה אמה. אבל החסרון אשר מתחלה למנוח התבה לא ידענו כמה היה, כי לא הדרך הכתוב להודיע השקוע ולא החסרון:

והנראה לדעתי בשוט התבה, כי היתה מפני היות המים נובעים מן התהומות, והיותם עוד רווחים כדברי רבותינו, כי בצבור כן תלך על פני המים. ואם לא מפני זה היתה נטבעת בכבדותה כי רבים אשר בתוכה, והמאכל והמשקה היה הרבה מאד. וכאשר שכו המים מנביחתם, או מרתיחתם גם כן, וחסרו ברוח, מיד נכנסה התבה אל תוך המים בכבד משאא ותנח על הדר:

ועל דעת המפרשים (הראב"ע בפסוק ג', ותרד"ק לעיל ז' כ"ד), המספר בתגברת המים חמשים ומאת יום, ומנוח התבה, וראית ראשי ההרים, וארבעים יום אחרי כן, הכל ידענו בדרך הנבואה, כי הכתוב מודיע אותנו

ט ולא מצאנה היונה מנוח לכף-רגלה ותשב אליו
ותבת לוֹתָה לַתְּבוּאָה אֲרִי מֵיָא עַל אִפִּי כָל
אֲרָעָא וְאוֹשִׁיט יָדָהּ וְנִסְבָּה וְאָעִיל יָתָה
לוֹתָה לַתְּבוּאָה:

י ואורִיךְ עוֹד שְׁבַעַת יוֹמִין אַחֲרָיִן וְאוֹסִיף
שִׁלַּח יָת יוֹנָה מִן תְּבוּאָה:

(ט) וְלֹא־מִצְאָהּ הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלָהּ וּתְשֹׁב אֵלָיו
אֶל־הַתֵּבָה בַּיָּמִים עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקְחָהּ
וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה: רמב"ן

(י) וַיַּחֲלֵ עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּסָּף שִׁלַּח אֶת־הַיּוֹנָה
מִן־הַתֵּבָה:

כז"י וַיַּחֲלֵ לְשׁוֹן הַמִּתְנָה, וְכֵן (אִיּוֹב כט): "לִי שְׁמֻעוֹ וַיַּחֲלוּ", וְהִרְבָּה יֵשׁ בַּמִּקְרָא.

יא וַאֲמַת לוֹתָהּ יוֹנָה לַעֲדוֹן רַמְשָׁא וְהָא טָרֶף
זִיתָא תְּבִיר נְחִית בְּפּוּמָה וַיִּדַּע נַח אֲרִי
קָלִיאָא מֵיָא מַעַל אֲרָעָא:

(יא) וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לַעֲת עֶרֶב וְהָיָה עַל־הַזֵּית טָרֶף
בְּפִיהָ וַיִּדַּע נַח בַּיָּקְלוֹ הַיָּמִים מַעַל הָאָרֶץ:

כז"י טָרֶף בְּפִיהָ • אוֹמֵר אֲנִי שֶׁזָּכַר הָיָה, לִכְן קוֹרְאוֹ פְּעָמִים לְשׁוֹן זָכַר וּפְעָמִים לְשׁוֹן נִקְבָּה, לְפִי שֶׁכָּל יוֹנָה שֶׁבַּמִּקְרָא
לְשׁוֹן נִקְבָּה, כְּמוֹ (שִׁיר הַשִּׁירִים ה): "כִּיּוֹנִים עַל אִפִּיקֵי מַיִם רוֹחֲצוֹת", (יחזקאל ו): "כִּיּוֹנֵי הַגָּאֲוִית כָּלֶם הוֹמּוֹת", (הושע ו):
"כִּיּוֹנָה פּוֹתָה". טָרֶף • חֲטָף, וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה: לְשׁוֹן מְזוֹן, וַדְרָשׁוּ (עֵירוּבִין יח): בְּפִיהָ, לְשׁוֹן מֵאֲמַר. אֲמָרָה: "הָיָה מְזוֹנוֹתִי
מְרוֹרִין בַּיּוֹם בְּיָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא מִתּוֹקִין כְּדִבְשׁ בִּידֵי בֶּשֶׂר וְדָם". רמב"ן

יב ואורִיךְ עוֹד שְׁבַעַת יוֹמִין אַחֲרָיִן וַיִּשְׁלַח
יָת יוֹנָה וְלֹא אוֹסִיפֶת לַמְּתוּב לוֹתָה עוֹד:

(יב) וַיַּחֲלֵ עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה
וְלֹא־יִסָּפֶה שׁוֹב־אֵלָיו עוֹד:

כז"י וַיַּחֲלֵ • הוּא לְשׁוֹן וַיַּחֲלֵ, אֲלֹא שֶׁזָּה לְשׁוֹן וַיִּתְפַּעַל: וַיַּחֲלֵ, וַיִּמְתֵּן. וַיַּחֲלֵ, וַיִּתְמַתֵּן.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לא שִׁיעֲשׂוּ בְּפִיהָ לְשׁוֹן מֵאֲמַר כָּלֵל, אֲבָל
מִדְרָשׁ מִפְּנֵי שֶׁהִבִּיֵּא הַעֲלָה הַזֶּה, כִּי אִם
נֹאמַר שֶׁאֲרַע כֵּן, לֹא עַל חֲנֹם פֶּרֶשׁ אוֹתוֹ
הַכְּתוּב, כִּי הָיָה לוֹ לומר וְהָיָה עֲלֶה טָרֶף
בְּפִיהָ. וְהָיָה אֵינָנו בֹּא מִן הָאֵילָנוֹת הַגְּבוּהִים
מֵאֵד שִׁישְׁכְּנוּ בּוֹ הַעוֹפּוֹת לֶאֱרֹךְ דְּלִיטָיו. וְלִכְךָ
אָמְרוּ כִּי הָיָה בִּזְהָרָה רְמֹז שֶׁהַעוֹפּוֹת נָח לָהֶם
לְהִיטֵּת מְזוֹנוֹתָם מֵרִים כְּלַעֲנָה בֵּיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא וְלֹא שִׁיחִיו טוֹבִים בִּידֵי אָדָם, וְכָל שֶׁפֶן
בְּנֵי הָאָדָם שֹׂאִין רְצוֹנָם לְהִתְפַּרְנֵס זֶה מִזֶּה:
וְלִשְׁוֹן בְּרִאשִׁית רַבָּה (ל"ג ט) אָמַר רַבִּי
אֲבָהוּ, אֵלּוּ מִנְּךָ עֲדָן הִבִּיֵּא אוֹתוֹ לֹא
הָיָה לָהּ לְהִבִּיא דְּכָר מִעֲלָה אוֹ קָנוֹן אוֹ
פּוֹלִסְמוֹן, אֲלֵא רְמֹז רְמִזָּה לוֹ, נָח מֵרֵז
מִתַּחַת יָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא מִתּוֹק
מִתַּחַת יָדָהּ. אֲבָל בַּגְּמָרָא (סְנִיְדְרִין ק"ח):
הוֹסִיפוּ מֵאִי מִשְׁמַע דְּהָאִי טָרֶף לִשְׁנֵי דְּמִזְוִי
הוּא, דְּכִתִּיב (מִשְׁלִי ל' ח') הַטְרִיפֵנִי לְחֶם
חֲקִי, כִּי מִפְּנֵי הַשֹּׁמֵעַ שֶׁאֲמָרְנוּ עֲשׂוּ לָנוּ סֶמֶךְ,
מִלְשׁוֹן "הַטְרִיפֵנִי", יִרְמֹז כֵּאלּוֹ אָמַר וְהָיָה
עֲלֶה זֵית טָרֶף בְּפִיהָ:

וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא פֶּרֶשׁוֹ בּוֹ (אֲנָקְלוֹס,
הֶרַבֵּי, וְהֶרֶד"ק) שֶׁהוּא תֹאֵר
לְעֲלָה, וְהָיָה עֲלֶה זֵית טָרֶף בְּפִיהָ. וְסִמָּךְ
לְדְּכָר שֶׁהוּא קָמוּץ כִּי כֵן מִשְׁפָּטוֹ, אֲבָל נִמְצָא
מִהֶם בְּזֵרוֹת, כִּי הוּא טָרֶף וַיִּרְפָּאנוּ (הוֹשֵׁעַ ו'
א'), וְהָשִׁיב אֶת הַגּוֹלָה אֲשֶׁר גָּזַל (וַיִּקְרָא ה'
כ"ג), עַל שִׁנְתוֹ אֲשֶׁר שִׁנָּה (שֵׁם שֵׁם י"ח),
וְזוּלָתָם רַבִּים:

שֶׁלֹּא יָבֵאוּ בָּהּ.
וְכָךְ אָמְרוּ בַּפְּרָקִי רַבִּי אֲלֵיעָזָר (פֶּרֶק כ"ג),
אֲרָץ יִשְׂרָאֵל לֹא יֵרֵד עֲלֶיהָ מִי הַמְּבּוּל
מִן הַשָּׁמַיִם אֲלֵא נִתְגַּלְגְּלוּ הַיָּמִים מִן הָאֲרָצוֹת
וְנִכְנְסוּ לְתוֹכָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר כֵּן אָדָם אָמַר לָהּ.
וְהָיָה לְדַעַת רַבִּי לוי, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יֵרֵד בְּאֲרָץ
הַהִיא הַגָּשֶׁם הַשּׁוֹטֵף וְלֹא נִתְחַחוּ עֲלֶיהָ אֲרָבוֹת
הַשָּׁמַיִם, נִשְׁאָרוּ בָּהּ הָאֵילָנוֹת, וְכָל הָעוֹלָם
נִשְׁבְּרוּ וְנִצְקְרוּ בַּמְּבּוּל וּמִטְרוֹת עוֹז:
וְאֲנִי תַּמָּה עַל מֵאֲמָרָם "מִנְּךָ עֲדָן", אִם כֵּן
לֹא יִדַּע נַח שֶׁקָּלוּ הַיָּמִים מַעַל הָאָרֶץ,
כִּי שֵׁם לֹא נִכְנְסוּ מִי הַמְּבּוּל. וְאוֹלֵי הָיוּ שְׁעָרֵי
סְגוּרִים שֶׁלֹּא יִכְנְסוּ שָׁם הַיָּמִים, וְכֹאשֶׁר קָלוּ
הַיָּמִים נִתְחַחוּ. וּמִדְּעֵתָם זֶה אָמְרוּ שֵׁם (ב"ר
ל"ו ד') וַיִּשַׁע כָּרֶם (לְהֵלֵן ט' כ'), וּמִהֵיכָן הָיָה
לוֹ, אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ בַּר כְּהָנָה בְּכִנְיֻסָּתוֹ לַחֲבֵה
הַכְּנִיס עִמּוֹ זְמוּרוֹת לְנִטְעוֹת: וְחֹרִים לְתַאנִּים
גְּרוּפִיּוֹת לְזִיטִים:

טָרֶף בְּפִיהָ. כְּתֹב רַש"י אוֹמֵר אֲנִי שֶׁזָּכַר הָיָה
וְלִכְךָ קוֹרְא אוֹתוֹ פְּעָמִים לְשׁוֹן זָכַר
וּפְעָמִים לְשׁוֹן נִקְבָּה, לְפִי שֶׁכָּל יוֹנָה שֶׁבַּמִּקְרָא
לְשׁוֹן נִקְבָּה הוּא. טָרֶף, חֲטָף. וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה
לְשׁוֹן "מְזוֹן", וַדְרָשׁוּ בְּפִיהָ לְשׁוֹן מֵאֲמַר, אֲמָרָה
הָיָה מְזוֹנוֹתִי מְרוֹרִין בַּיּוֹם וּבִידֵי שֶׁל הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא וְלֹא יִהְיוּ מִתּוֹקִים כְּדִבְשׁ בֵּיד אָדָם:
וְאֵין כָּל זֶה נִכּוֹן בְּעֵינֵי, כִּי חֲזוֹת זָכַר הַיּוֹנִים
מִנִּקְבָּה לְזָכַר בְּמִקּוֹם אֲחֵד מִן הַפְּרָשָׁה
אֵין בּוֹ טַעַם, וְאִם הִלְשׁוֹן לְקִרְא כָּלֶם בְּשֵׁם
הַנִּקְבוֹת לְמָה שֶׁנָּה כָּאֵן. וְכֵן מִדְרָשׁ בַּהֲגָדָה,

(ט) וְלֹא מִצְאָהּ הַיּוֹנָה מְנוּחַ. אֵין מְנָהָה
הַעוֹפּוֹת לְנוֹחַ בְּרִאשֵׁי הַהָרִים הַגְּבוּהִים
עַל הָאָרֶץ וְאֵין אֵילָן שָׁם, אִף כִּי בְּהִיּוֹת הַיָּמִים
עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ. וְלִכֵּן לֹא מִצְאָהּ הַיּוֹנָה מְנוּחַ
אֲשֶׁר יִיטֵב לָהּ, וּבַעֲת הַרְאוֹת הָאֵילָנוֹת הִלְכָה
לְנִפְשָׁהּ, כִּי בְּדִלְיֻתִיהֶם תִּקְנָנָה:

(יא) וְהָיָה עֲלֶה זֵית טָרֶף בְּפִיהָ. מִפְּשׁוּטוֹ
שֶׁל פְּסוּקָה זֶה יִרְאֶה שֶׁלֹּא נִצְקְרוּ הָאֵילָנוֹת
וְלֹא נִמְחוּ בַּמְּבּוּל, כִּי לֹא הָיָה שָׁם נַחַל שׁוֹטֵף,
בַּעֲבוּר כִּי נִתְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם מַיִם. אֲבָל
בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (ל"ג ט) אָמְרוּ מִהֵיכָן הִבִּיֵּא
אוֹתוֹ, רַבִּי לוי אָמַר, מִהֵר הַמִּשְׁחָה הִבִּיֵּא
אוֹתוֹ דְּלֹא טַפַּת אֲרָעָא דִּישְׂרָאֵל בְּמִנְא דְּמְבּוּלָא,
הוּא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לִיחִזְקֵאל: כֵּן
אָדָם אָמַר לָהּ אֵת אֲרָץ לֹא מִטְהַרָה הִיא לֹא
גִּשְׁמָה בַּיּוֹם זֶעַם (יחִזְקֵאל כ"ב כ"ד). רַבִּי
בִּירִי אָמַר, נִתְחַחוּ לָהּ שְׁעָרֵי גֵן עֲדָן וְהִבִּיֵּא
אוֹתוֹ: וְהָיָה בְּנִתְחַחוּ שְׁעָרֵי הָאֵילָנוֹת וְנִמְחוּ
בְּמִקּוּמוֹת הַמְּבּוּל, וְאִף כִּי הָיָה הָעֲלָה נָבֵל.
וְכֵן אָמְרוּ (ב"ר ל' ח') אֲפֵלוּ אֲצִטְרְבּוּלִין שֶׁל
רִיחִים נִמְחוּ בַּמְּבּוּל, וַדְרָשׁוּ בּוֹ אֲבָנִים שֶׁחֲקוּ
מִיָּם (אִיּוֹב י"ד י"ט):

וּמֵאֲמָרָם "דְּלֹא טַפַּת אֲרָעָא דִּישְׂרָאֵל בְּמִנְא
דְּמְבּוּלָא", שֶׁלֹּא הָיָה עֲלֶיהָ גָּשֶׁם
הַמְּבּוּל, כְּדִכְתִּיב לֹא גִשְׁמָה, וְלֹא נִתְחַחוּ בָּהּ
מַעֲשֵׂיוֹת תְּהוֹם רַבָּה, אֲבָל הַיָּמִים נִתְפַּשְׁטוּ בְּכָל
הָעוֹלָם וְכִסּוּ כָל הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר תַּחַת
כָּל הַשָּׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב מִפְּרֹשׁ (לְעִיל ד'
י"ט), וְאֵין סָבִיב אֲרָץ יִשְׂרָאֵל גֹּדֵר לַעֲכָב הַיָּמִים

(יג) וַיְהִי בְּאַחַת וְשֵׁשׁ־מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לְחֹדֶשׁ
חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיָּסַר נֹחַ אֶת־מִכְסֵּה הַתְּבָה
וַיֵּרָא וְהִנֵּה חָרְבוּ פְּנֵי הָאָדָמָה:

כש"י בְּרֵאשׁוֹן • לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא תִּשְׁרִי, וּלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא נִיסָן (ראש השנה יב) • חָרְבוּ • נֶעְשָׂה כְּמִין טִיט, שֶׁקָּרְמוּ פְּנִיָּה שֶׁל מַעֲלָה.

(יד) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בִּשְׁבַעַה וְעֶשְׂרִים יוֹם לְחֹדֶשׁ יִבְשָׁה
הָאָרֶץ:

כש"י בִּשְׁבַעַה וְעֶשְׂרִים • וַיִּרְדָּתָן בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בִּי"ז, אֱלֹו י"א יָמִים שֶׁהַתְּבָה יִתְּרָה עַל הַלְבָנָה, שֶׁמִּשְׁפֹּט דוֹר הַמְּבֹוּל שָׁנָה תְּמִימָה הָיָה. יִבְשָׁה • נֶעְשָׂה גָרִיד כְּהַלְכָתָהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת סד)

שֶׁמִּשְׁפֹּט דוֹר הַמְּבֹוּל שָׁנָה תְּמִימָה הָיָה (רש"י ח, יד)
אָמְרוּ רַז"ל, שֶׁבְּרִיָּה שֶׁאֵין בָּהּ עֶצֶם אֵינָה חַיָּה שֶׁשָּׂה חֲדָשִׁים וְאֵינָה מוֹתֶקֶיֶת י"ב חֲדָשׁ (חולין נח, א. ירושלמי שבת פ"א ג). וְקָשָׁה, אֵיךְ הַתְּקִימוּ בְּרִיּוֹת אֱלֹו בַּתְּבָה. וַיֵּשׁ לִוְמֹר, דִּהְנֶה דָּבָר זֶה תְּלוּי בְּסִיבּוּב הַמְּזֻלּוֹת וּבִקְדוּשׁ הַחֲדָשִׁים, שֶׁהָרִי אִם נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, מוֹתֶקֶיֶת בְּרִיָּה כְּזוֹ י"ג חֲדָשִׁים, גַּם חֲדָשׁ הָעֶבֶד (פמ"ג י"ד פ"ד סקכ"ד). וּמִכֵּיּוֹן שֶׁבִּשְׁנַת הַמְּבֹוּל לֹא שָׁמְשׁוּ הַמְּזֻלּוֹת, וְשָׁנָה זוֹ לֹא נִכְנָסָה לְמִסְפָּר שְׁנֵי עוֹלָם לְגַבִּי כְּמֹה דְּבָרִים - לֹא נִחְשְׁבָה לְשָׁנָה גַּם לְעֵנִין זֶה.

♦ יום רביעי כ"ח תשרי ♦

(טו) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ לֵאמֹר:

(טז) צֵא מִן־הַתְּבָה אַתָּה וְאַשְׁתְּךָ וּבְנֶיךָ וְנִשְׁי־בְנֶיךָ אִתָּךְ:
כש"י אַתָּה וְאַשְׁתְּךָ וְגו' • אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, כָּאֵן הַתִּיר לָהֶם תִּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.

(יז) כָּל־הַחַיָּה אֲשֶׁר־אִתָּךְ מִכָּל־בֶּשָׂר בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה
וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ הִיֵּצֵא אִתָּךְ וְשָׂרְצוּ בָּאָרֶץ
וּפְרוּ וּרְבוּ עַל־הָאָרֶץ:

כש"י הִיֵּצֵא • הוֹצֵא כְּתִיב, הִיֵּצֵא קָרִי. הִיֵּצֵא, אָמַר לָהֶם שִׁיֵּצְאוּ. הוֹצֵא, אִם אֵינֶם רוֹצִים לְצֵאתָ, הוֹצֵאֵם אַתָּה. וְשָׂרְצוּ בָּאָרֶץ • וְלֹא בַּתְּבָה, מִגִּיד שֶׁאֵף הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף נֶאֱסָרוּ בַּתִּשְׁמִישׁ.

(יח) וַיֵּצֵא־נֹחַ וּבָנָיו וְאַשְׁתּוֹ וְנִשְׁי־בְנָיו אִתּוֹ:

(יט) כָּל־הַחַיָּה כָּל־הָרֶמֶשׂ וְכָל־הָעוֹף כֹּל רֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ
לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן־הַתְּבָה:
כש"י לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם • קָבְלוּ עֲלֵיהֶם עַל מִנַּת לְדַבֵּק בְּמִיּוֹן.

(כ) וַיֵּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה
וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בְּמִזְבֵּחַ:

כש"י מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה • אָמַר: לֹא צָוָה לִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַכְנִיס מֵאֱלֹו שְׁבַעַה שְׁבַעַה, אֲלֹא כְּדִי לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן מִהֶם (בראשית רבה, פורשה כ"ו ופרשה ל"ד) •

יג וַיְהִי בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת וְחֹדֶשׁ שָׁנִין בְּקִדְמָאָה בְּחֹדֶשׁ
לִיְרֵחָא נְגוּבֹו מִיָּא מֵעַל אֶרְעָא וְאַעֲדִי נֹחַ יֵת
חוּפָאָה דְּתַבּוּתָא וְחִזָּא וְהָא נְגוּבֹו אִפִּי
אֶרְעָא:

יד וּבְיָרֵחָא תַנְיָנָא בְּעֶשְׂרִין וּשְׁבַעַה יוֹמָא
לִיְרֵחָא יְבִישַׁת אֶרְעָא:

טו וּמִלֵּיל י"ז עִם נֹחַ לְמִימָר:

טז פּוֹק מִן תְּבּוּתָא אֶת וְאַתְתָּךְ וּבְנֶיךָ וְנִשְׁי
בְּנֶיךָ עִמָּךְ:

יז כָּל חַיָּתָא דְּעָמָךְ מִכָּל בֶּשָׂרָא בְּעוּפָא
וּבְבִיעִירָא וּבְכָל רִחְשָׁא דְּרַחֲשׁ עַל אֶרְעָא
אִפִּיק עָמָךְ וַיִּתְּלִדוּן בְּאֶרְעָא וַיִּשְׁשׁוּן וַיִּסְגּוּן
עַל אֶרְעָא:

יח וּנְפִיק נֹחַ וּבְנֵיהּ וְאַתְתָּה וְנִשְׁי בְּנֵיהּ
עִמָּה:

יט כָּל חַיָּתָא כָּל רִחְשָׁא וְכָל עוּפָא כָּל דְּרַחֲשׁ
עַל אֶרְעָא לְרַעֲיָתָהוֹן נְפִיק מִן תְּבּוּתָא:

כ וַיִּבְנֵא נֹחַ מִדְּבָחָא קָדָם י"ז וַיִּסְיב מִכָּל
בְּעִירָא דְּכִיָּא וּמִכָּל עוּפָא דְּכִי וְאִסִּיק עֲלֹוֹן
בְּמִדְּבָחָא:

כא וְקָבִיל יְיָ בְּרַעְיוֹן יְת קוֹרְבָנָהּ וְאָמַר יְיָ
בְּמִימְרָהּ לֹא אוֹסֵף לְמִילֹט עוֹד יְת אֲרַעָא
בְּדִיל חוֹבֵי אֲנָשָׁא אֲרִי יִצְרָא לְבָא דְאַנְשָׁא
בִּיש מְזַעֲרִיהּ וְלֹא אוֹסֵף עוֹד לְמַמְחִי יְת כָּל
דְּחִי בְּמָא דְעֻבְדִּית:

(כא) וַיֵּרָח יְהוָה אֶת־תְּרִיחַ הַנִּיחָחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לִבּוֹ לֹא
אֶסְף לְקַלֵּל עוֹד אֶת־הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לִבִּי
הָאָדָם רַע מִנְעָרָיו וְלֹא־אֶסְף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת־כָּל־חַי
בָּאָשֶׁר עִשְׂתִּי:

רש"י: מְנַעְרָיו • מְנַעְרָיו כְּתִיב, מְשֻׁנָּעַר לְצִאת מִמְּעֵי אִמּוֹ, נִתֵּן בּוֹ יֵצֵר הָרַע. לֹא אֶסְף • וְלֹא־אֶסְף. כָּפַל הַדָּבָר
לְשׁוּבָה, הוּא שְׂכָתוֹב (ישעיה נד) "אֲשֶׁר נִשְׁכַּעְתִּי מִעֲבֹר מִי נַח", וְלֹא מְצִינוּ בָּהּ שְׁבוּעָה אֲלָא זֶה, שְׂכָפַל דְּבָרָיו, וְהִיא
שְׁבוּעָה, וְכֵן דְּרָשׁוּ חֲכָמִים בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת (דף לו). רמב"ן

כב עוֹד כָּל יוֹמֵי אֲרַעָא זְרוּעָא וְחֻצָּדָא וְקוֹרָא
וְחוֹמָא וְקִיטָא וְסִתְוָא וְיָמָם וְלֵילִיָּא לֹא
יִבְטְלוּן:

(כב) עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקָר וְחָם וְקִיץ וְחֹרֶף
וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשָּׁבְתוּ:

רש"י: עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ וְגו' לֹא יִשָּׁבְתוּ • ו' עֵתִים הִלְלוּ, שְׁנֵי חֳדָשִׁים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ: חֲצִי תִשְׁרִי
וּמִרְחֶשֶׁן וְחֲצִי כֶסֶל, זֶרַע. חֲצִי כֶסֶל וְטֵבֶת וְחֲצִי שְׁבֹט, קוֹר וְכו', בְּכַבָּא מְצִיעָא (דף קו:) (סְפָרִים אַחֲרֵים: "עַד כָּל־יְמֵי", כְּלוֹמֵר
תָּמִיד, כְּמוֹ (במדבר יט) "עוֹד טִמְאָתוֹ בּוֹ"). קָר • קֶשֶׁה מִחֹרֶף. חֹרֶף • עֵת זֶרַע שְׁעוּרִים וְקִטְנִיּוֹת, הַחֲרִיפִין לְהַתְּבַשֵּׁל מִהָרָה.
קָר, הוּא חֲצִי שְׁבֹט וְאֶדָר וְחֲצִי נִסָּן (מחורש"ל). קָצִיר, חֲצִי נִסָּן וְאֶדָר וְחֲצִי סִינֹן. קִיץ • הוּא זְמַן לְקִיטַת תְּאֵנִים וְזְמַן
שְׁמִיכָשִׁים אוֹתָן בְּשׁוֹדוֹת, וְשִׁמּוֹ קִיץ כְּמוֹ (שמואל ב טז): "וְהִלָּחֶם וְהִקְנִין לְאַחַל הַנְּעָרִים". וְחָם • הוּא סוּף יְמוֹת הַחֹמָה,
חֲצִי אֵב וְאֵלּוּל וְחֲצִי תִשְׁרִי, שֶׁהָעוֹלָם חָם בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמִסְכַּת יוֹמָא: "שְׁלַחִי קִיטָא קָשִׁי מְקִיטָא". וַיּוֹם
וְלַיְלָה לֹא יִשָּׁבְתוּ • מְכַלֵּל שֶׁשָּׁבְתוּ כָּל יְמוֹת הַמְּבוּל, שֶׁלֹּא שִׁמְשׁוּ הַמַּזְלוֹת, וְלֹא נָפַר בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה (בראשית ובה
פֶּרֶשׁ כ"ח ופרשה ל"ד). לֹא יִשָּׁבְתוּ • לֹא יִפְסְקוּ כָּל אֵלֶּה מִלְּהַתְּנֵהָג כְּסִדְרוֹן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 254)

חֲצִי אֵב וְאֵלּוּל וְחֲצִי תִשְׁרִי, שֶׁהָעוֹלָם חָם בְּיוֹתֵר (רש"י ה, כב)
יִמָּה שֶׁאִמְרוּ רַז"ל שֶׁמִּחְמֶשֶׁה עֶשְׂרֵי בָּאָב וְאֵילָף תִּשְׁשׁ כְּהָה שֶׁל חֲמָה - יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁהָעוֹלָם חָם בְּיוֹתֵר (לפי שְׂכָבֵר נִתְחַמֵּם כָּל הָאֱוִיר
וְגוֹף הַבְּרִיּוֹת בְּחֹם הַקִּיץ שֶׁעֲבַר עָלָיו - רש"י יומא כט, א ד"ה שִׁילָה), וְאֵלּוּל הַחֹם שֶׁל זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ כְּשֶׁלְעֲצֻמָּה נִחְלָשׁ מִחְמֶשֶׁה
עֶשְׂרֵי בָּאָב וְאֵילָף, כְּפִי שְׂרׁוּאִים בְּמִצִּיאוֹת.

א וּבְרִיךְ יְיָ יְת נַח וְיֵת בְּנוֹהֵי וְאָמַר לְהוֹן
פּוֹשִׁי וּסְגוּ וּמְלוּ יְת אֲרַעָא:

ט (א) וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת־בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ
וּרְבוּ וּמְלֹאוּ אֶת־הָאָרֶץ:

ב וַיְבָרֶכְהוּ וַיְבָרֶכְהוּ וַיְבָרֶכְהוּ תְּהִי עַל כָּל חַיִּת
אֲרַעָא וְעַל כָּל עוֹפָא דְשָׁמַיָא בְּכָל דִּי
תִּרְחִישׁ אֲרַעָא וּבְכָל גּוֹיָא יִמָּא בְּיָדְכוֹן יְהוֹן
מְסִירִין:

(ב) וּמִזִּרְאֵכֶם וּחִתְכֶּם יְהִי עַל כָּל־חַיִּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל־עוֹף
הַשָּׁמַיִם בְּכָל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל־דָּגֵי הַיָּם בְּיָדְכֶם
נִתְּנוּ:

רש"י: וּחִתְכֶּם • וְאִימְתַּכֶּם, כְּמוֹ: "תִּרְאוּ חֲתָת" (איוב ו). וְאֶגְדָּה לְשׁוֹן חֲתוֹת (סנהדרין צח שבת קנא), שְׂכָפַל זְמַן שֶׁהִתְיַנּוֹק בֵּין יוֹמָא
חִי, אֵין אַתָּה צָרִיךְ לְשָׁמְרוֹ מִן הָעֵבְרִים. עוֹג מֶלֶךְ הַבֶּשֶׁן מֵת, צָרִיךְ לְשָׁמְרוֹ מִן הָעֵבְרִים, שְׁנֵאמַר: "וּמִזִּרְאֵכֶם
וּחִתְכֶּם יְהִי" - אִימְתִּי יְהִיָּה מִזִּרְאֵכֶם עַל הַחֲתוֹת? כָּל זְמַן שֶׁאַתֶּם חַיִּים.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

נָתַן בּוֹ יֵצֵר הָרַע:
או יֹאמַר כִּי מִן הַנְּעוּרִים, כְּלוֹמֵר מִחֲמַתָּם
תְּהִיָּה רַעַת הַיֵּצֵר בְּאָדָם, שֶׁהֵם יִחְשִׂאוּ
אוֹתוֹ: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא כְּמוֹ בְּנֵעוּרָיו,
וְכַמוֹהוּ מִשְׁרָם שׁוֹם אֲבָן אֵל אֲבָן בְּהִיכַל ה'
(חגי ב' ט"ו), וְכֵן זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תְּפִילוּ
מִנְחָלָה לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל (יחזקאל מ"ח כ"ט):

נְצוּלִין אִף עַל פִּי שֶׁהִשְׁחִיתוּ גַם הֵם דְּרָכָם:
כִּי יֵצֵר לִבִּי הָאָדָם רַע מִנְעָרָיו. מְלַמֵּד עֲלֵיהֶם
זְכוֹת שִׁינְיָתָם בְּתוֹלְדַת רַעָה בִּימֵי הַנְּעוּרִים
וְלֹא בִּימֵי הַזְּקֻנָּה, וְאִם בֵּן אֵין לְהַכּוֹת אֶת כָּל
חֵי מִפְּנֵי שְׁנֵי הַטְּעָמִים הָאֵלֶּה. וְטַעַם הַמִּ"ם
כִּי מִתְחַלֵּת הַנְּעוּרִים הוּא בְּהֵם, כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ
(ב"ר ל"ד י"ב) מְשֻׁנָּעַר לְצִאת מִמְּעֵי אִמּוֹ

(כא) וַיֹּאמֶר ה' אֵל לִבּוֹ. לֹא גָלָה הַדָּבָר לְנִבְיָא
בְּזִמְנָן סְהוּא, רַק בְּיוֹם צוּתוֹ אֶת מֹשֶׁה
בְּכַתִּיבַת הַתּוֹרָה גָּלָה אֵלָיו, כִּי בָּאֲשֶׁר הִקְרִיב
נַח קֶרְבֶּנּוּ עָלָה לְפָנָיו לְרִצּוֹן, וְגִזַּר שְׁלֹא יוֹסִיף
לְהַכּוֹת אֶת כָּל חֵי. וּבְכָר כְּתַבְתִּי בְּזֶה (לְעִיל ו')
(ו') טוֹד נִרְמָז לְרִבּוֹתֵינוּ ז"ל. וְטַעַם בְּעִבּוֹר הָאָדָם.
כִּי בְּעִבּוֹרוֹ נִעְנָשׁ, וְאִם אָדָם לֹא חָטָא הָיָה הֵם

(ג) **כָּל־רִמְשׁוֹ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָה בִּירֶק עֹשֶׁב**
נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל:

כ"ט"י **לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָה** • (סנהדרין נט): שלא הרשיתי לאדם הראשון (לאכול) בשר, אלא ירק עשב, ולכם – בירק עשב שהפקרתי לאדם הראשון, "נתתי לכם את־כל". רמב"ן

(ד) **אֶדְ-בֶּשֶׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ:**
 דברים בשרא בנפשה דמה לא תכלון:

כ"ט"י **בֶּשֶׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ** • אסור להם אבר מן החי, כלומר כל זמן שנפשו בו, לא תאכלו הבשר. בנפשו דמו • בעוד נפשו בו. בשר בנפשו לא תאכלו • הרי אבר מן החי, ואף "בנפשו דמו לא תאכלו" הרי דם מן החי. רמב"ן

(ה) **וְאֵךְ אֶת־דַּמְכֶם לְנַפְשֵׁיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד כָּל־חַיָּה**
אֲדַרְשְׁנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֲדַרְשׁ אֶת־נַפְשׁ
הָאָדָם:

כ"ט"י **וְאֵךְ אֶת דַּמְכֶם** • אף על פי שהתירתי לכם נטילת נשמה בבהמה, "את דמכם אדרש" מהשופך דם עצמו. לנפשותיכם • אף החונק עצמו, אף על פי שלא יצא ממנו דם. מיד כל חיה • לפי שחטאו דור המבול והפקרו למאכל חיות רעות לשלט בהן, שנאמר (תהלים מט): "נמשל בבהמות נדמו", לפיכך הצריך להזהיר עליהן את החיות. ומיד האדם • מיד ההורג במזיד ואין עדים, אני אדרש. מיד איש אחיו • מיד (כ"ט) שהוא אוהב לו כצאן והרגו שוגג, אני אדרש אם לא יגלה ויבקש על עונו למחל, שאף השוגג צריך כפרה. ואם אין עדים לחיבו גלות, והוא אינו נכנע, הקדוש ברוך הוא דורש ממנו, כמו שדרשו רבותינו: "והאלהים אנה לידו" במסכת מכות: הקדוש ברוך הוא מזמנן לפונדק אחד וכו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מקוטי שיחות י' עמ' 138)

השופך דם עצמו (רש"י ט, ה) הינו שעל פי דרך הפשט אסור לו לאדם לשפך דם עצמו, אף שלא יבוא על ידי זה לחלי או למיתה (וכמו האסור של "דמו לא תאכלו", שהוא דם מן החי). לפי זה מובן מדוע לא מל אברהם אבינו את עצמו קדם שנצטווה, אף שקים את כל התורה עד שלא נתנה – שהרי נצטווה לא לשפך דמו, ופשוט שזה דוחה קיום מצוה שלא נתנה. מה שאין כן שנצטווה על המילה, הרי צווי זה דוחה את האסור של שופך דם עצמו.

(ו) **שֹׁפֵךְ דָּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹךְ כִּי בַצֵּלִם אֱלֹהִים**
עֲשֵׂה אֶת־הָאָדָם:

כ"ט"י **בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹךְ** • אם יש עדים המיתוהו אתם, למה? "כי בצלם וגו'". עשה את האדם • זה מקרא חסר, וצריך להיות: עשה העושה את האדם, וכן הרבה במקרא. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עצמו, את דמכם מנפשותיכם אדרש: מיד כל חיה אדרשנו. תמה אני, אם תדרישה במשמעה, מיד החיה כמו מיד האדם להיות ענש בדבר, ואין בחיה דעת שתענש או שתקבל שגר. ואולי יהיה כן בענין דם האדם לבדו, שכל החיה שתטרוף אותו תטרוף כי גזרת מלך היא, וזה טעם: סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו (שמות כ"א כ"ח), ואיננו להעניש את בעליו במקומו, כי אפלו שור המדבר חבי מיתה (ב"ק מ"ד:). וצוה כן בבני נח כבישרא:

(ו) ויהיה טעם שפך דם האדם. כל שופך, בין חיה בין אדם, והנה דמו נדרש בבית דין ובידי שמים:

דמכם לנפשותיכם. דמכם נפשותיכם, כלומר דמכם שהוא נפשותיכם, בדרך כלל כלי המשכן (שמות כ"ז י"ט), וכן השלשי לאבשלום (דהי"א ג' ב'). ויש לפרש את דמכם לנפשותיכם בנפשותיכם, כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא (ויקרא י"ז י"ד), וכמהו וכל דם לא תאכלו בכל מושבתיכם לעוף ולבהמה (שם ז' כ"ו), פתרונו בעוף או בבהמה:

והנכון שיאמר הדם שהוא לנפש בכם אדרש. הגיד כי הדם הוא הנפש, ודמו כי על שופך הנפש הוא מחיב מיתה, לא על דם האכיריים שאין הנשמה תלויה בהם. ורבותינו (ב"ק צ"א:) דרשו בו הורג את

(ג) **כָּל רִמְשׁוֹ אֲשֶׁר הוּא חַי** • ירמוז לבהמה ולחיה ולעוף וגם לדגי הים, כי כלם נקראים רמש, בדרתיב (לעיל א' כ"א) כל נפש החיה הרמשת אשר שרצו המים:

(ד) **אֵךְ בֶּשֶׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ** • כתב רש"י בעוד נפשו בו. בשר בנפשו לא תאכלו, הרי איבר מן החי, ואף דם לא תאכלו, הרי דם מן החי. אם כן יאמר בשר בנפשו ודמו לא תאכלו. וזה כפי הפשט איננו נכון, ולפי המדרש איננו אמת, שלא נצטוו בני נח אלא על איבר מן החי בדרתיב חכמים (סנהדרין נ"ט.), לא על דם מן החי בדרתיב רבי חנינא בן גמליאל (שם). אכל פרושו אף בשר בנפשו, שהיא דמו, לא תאכלו, כי נפש כל בשר דמו הוא:

וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ :

(ו) וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ :

כ"ט"י וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ : (כ"ט"י) : לְפִי פִשְׁוֹ, הָרָשָׁוָה לְבָרְכָהּ וְכָאן לְצוּרִי. וְלְפִי מִדְרָשׁוֹ, לְהַקִּישׁ מִי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בְּפָרִיָּה וְרִבְיָה לְשׁוֹפֵף דְּמִים (יבמות סג) • רמב"ן

♦ יום חמישי כ"ט תשרי ♦

ח וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ :

(ח) וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ : רמב"ן

ט וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ :

(ט) וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ : רמב"ן

כ"ט"י וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ : (כ"ט"י) : לְפִי פִשְׁוֹ, הָרָשָׁוָה לְבָרְכָהּ וְכָאן לְצוּרִי. וְלְפִי מִדְרָשׁוֹ, לְהַקִּישׁ מִי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בְּפָרִיָּה וְרִבְיָה לְשׁוֹפֵף דְּמִים (יבמות סג) • רמב"ן

י"א וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ :

(י"א) וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ : רמב"ן

כ"ט"ב וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ : (כ"ט"ב) : לְפִי פִשְׁוֹ, הָרָשָׁוָה לְבָרְכָהּ וְכָאן לְצוּרִי. וְלְפִי מִדְרָשׁוֹ, לְהַקִּישׁ מִי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בְּפָרִיָּה וְרִבְיָה לְשׁוֹפֵף דְּמִים (יבמות סג) • רמב"ן

י"ב וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ :

(י"ב) וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ : רמב"ן

כ"ט"ג וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ : (כ"ט"ג) : לְפִי פִשְׁוֹ, הָרָשָׁוָה לְבָרְכָהּ וְכָאן לְצוּרִי. וְלְפִי מִדְרָשׁוֹ, לְהַקִּישׁ מִי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בְּפָרִיָּה וְרִבְיָה לְשׁוֹפֵף דְּמִים (יבמות סג) • רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בְּיָשׁוּב כָּל הָאָרֶץ, כְּאִשֶּׁר פִּרְשִׁיתִי בְּסִדְרָא בְּרִאשִׁית (א' כ') :

וְרִשְׁ"י כִּתְבָה לְפִי פִשְׁוֹ הָרָשָׁוָה לְבָרְכָהּ וְכָאן לְצוּרִי, וְלְפִי מִדְרָשׁוֹ לְהַקִּישׁ מִי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בְּפָרִיָּה וְרִבְיָה לְשׁוֹפֵף דְּמִים. וְהַמְדִּישׁ הָיָה לֹא הוֹצִיאוּ אוֹתוֹ אֶלָּא מִן הַסְּמוּכִים, אֲבָל הַמִּקְרָא לְמַצָּה נִתְּבַב, וְהָרָשָׁוָה לְבָרְכָהּ. וְכָךְ אָמְרוּ וְהָרִי פָרִיָּה וְרִבְיָה שֶׁנֶּאֱמָרָה לְבָנִי נָח דִּקְתִּיב וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ, כְּדִאִיתָא בְּסִנְהֶדְרִין (נ"ט) :

(ח) וְטַעַם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ וְאֶל בְּנָיו אִתְּמוּן. עַל יְדֵי אֲבִיהֶם, כִּי בְּנָיו לֹא הָיוּ נְבִיאִים, וְלֹא הִגִּיעַ חֵם לְמַעְלַת הַנְּבוּאָה. וְכָן וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֶחָד (וְשִׁעָה ז' י'), וְכָן וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן (שְׁמוֹת ז' ח'), כְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ (ת"כ וְיִקְרָא א') אֶל מֹשֶׁה אָמַר שְׂיִאמְרָא לְאֶהֱרֹן, וְכָן פֶּרַשׁ בְּסוֹף וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ (לְהֵלֵךְ פְּסוּק י"ז) :

וְטַרְפוֹ בָּהֶם. וַיֹּאמֶר וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ : (א' כ') : לְפִי פִשְׁוֹ, הָרָשָׁוָה לְבָרְכָהּ וְכָאן לְצוּרִי. וְלְפִי מִדְרָשׁוֹ, לְהַקִּישׁ מִי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בְּפָרִיָּה וְרִבְיָה לְשׁוֹפֵף דְּמִים (יבמות סג) • רמב"ן

(ז) וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ וְאֶתְּמוּן פִּשְׁוֹ וְסִגּוֹ אֶתִּילִידוֹ בְּאַרְעָא וְסִגּוֹ בָּהּ : (ז) : לְפִי פִשְׁוֹ, הָרָשָׁוָה לְבָרְכָהּ וְכָאן לְצוּרִי. וְלְפִי מִדְרָשׁוֹ, לְהַקִּישׁ מִי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בְּפָרִיָּה וְרִבְיָה לְשׁוֹפֵף דְּמִים (יבמות סג) • רמב"ן

וְיִתְבַּן שִׁיעָה טַעַם מִיָּד כָּל חִיָּה, שֶׁתִּהְיֶה הַמִּקְרָא בְּשׁוֹפֵף הַדָּם מִיָּד כָּל חִיָּה, כְּמוֹ כִּי לְקַחַהּ מִיָּד ה' כְּפָלִים בְּכָל חֲטָאתֶיהָ (וְשִׁעָה מ' ב'). וַיֹּאמֶר, אִךְ דְּמִים אֲדָרֵשׁ וְאֶנְקֵם אוֹתוֹ בְּיָד כָּל חִיָּה, כִּי אֲשַׁלַּח בְּרוּצָה כָּל חִיָּה הָאָרֶץ וְאֲשַׁלַּח בּוֹ גַם הָאָדָם וְלֹא יִנְצֵל מִיָּדָהּ, וְכִמְדוּהוּ מִכָּל צָרִי הַיָּמִי הַרְפָּה (תְּהִלִּים ל"א י"ב) מִיָּדָהּ. זֶה חֶלֶק אָדָם רָשָׁע מֵאֱלֹהִים וְנִחְלַת אִמְרוֹ מֵאֵל (אִיּוֹב כ' כ"ט) : וְאוֹלֵי הַדְּרִישָׁה מִיָּד חִיָּה הִיא שְׁלֹא תִטְרֹף הָאָדָם, כִּי כֵן שֵׁם בְּטָבָעִם. וְסוֹדֵד הַעֲנָן, כִּי בַעַת הַיָּצִירָה נִתֵּן לְאָדָם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֹרֵעַ וְזֶרַע וְאֶת כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר בּוֹ פִּרִּי עֵץ לְאֶכְלָהּ, וְנִתֵּן לְחִיָּה אֶת כָּל יֶרֶק עֵשֶׂב לְאֶכְלָהּ, וְאָמַר הַתּוֹב (לְעִיל א' ל') וְהִי כֵן, כִּי הוּא טַבָּעִם וּמִנְהֶגָם. וְעַתָּה כְּאִשֶּׁר אָמַר בְּאֶדָם שִׁשְׁחֹט הַבְּעִלִּי הַחַיִּים וְהוֹשֵׁם בְּטָבָע אוֹ בְּמִנְהֶג שִׁיחִיו בְּעִלִּי הַחַיִּים זֶה לָזֶה לְאֶכְלָהּ, הָצָרָה לְצוּרֹת שִׁיחִיו שְׁאֵר בְּעִלִּי הַחַיִּים לְבָנִי אָדָם טָרַף לְשִׁנְיָהֶם, וְהֵם יִירָאוּ מֵהֶם וְלֹא

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אוֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם:

כ"ט" – לְדֹרֹת עוֹלָם • נִכְתָּב חֹסֶר, שֵׁשׁ דּוֹרוֹת שֶׁלֹּא הֶעֱרָכוּ לְאוֹת, לְפִי שֶׁצְדִיקִים גְּמוּרִים הָיוּ, כְּמוֹ דּוֹרוֹ שֶׁל חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי (בְּרַשִׁית רַבָּה) • רַמְבַּ"ן

(יג) אֶת־קִשְׁתִּי נָתַתִּי בָּעֵנָן וְהִיתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ:

(יד) וְהָיָה בָּעֵנָנִי עָנָן עַל־הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקִּשְׁתׁ בָּעֵנָן:

כ"ט" – בָּעֵנָנִי עָנָן • כְּשֶׁתַּעֲלֶה בְּמַחֲשָׁבָה לִפְנֵי לַהֲבִיא חֹשֶׁךְ וְאִבְדוֹן לְעוֹלָם.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת לֹה עַמּוֹ 35)

כְּשֶׁתַּעֲלֶה בְּמַחֲשָׁבָה לִפְנֵי לַהֲבִיא חֹשֶׁךְ וְאִבְדוֹן לְעוֹלָם (רש"י ט, יד)

יֵשׁ לְתַמָּה, כְּלוּם אֶפְשָׁר לומר שֶׁכָּל פַּעַם שֶׁנִּרְאָה הַקִּשְׁתׁ, הָעוֹלָם הוּא בְּמַצֵּב יְרוּד כְּזֶה שֶׁהוּא רָאוּי לְמַבּוּל, חֹס וְשָׁלוֹם? וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה הַמַּבּוּל לֹא הָיָה בְּגֵדֵר עֲנֵשׁ, אֲלֹא בְטוֹי שֶׁל חֲרָטָה, כְּכִיכּוֹל, עַל עֵצִים בְּרִיאַת הָאָדָם, וּכְדִכְתִּיב בּוֹ "וַיִּמָּח" – אַבּוּד מִחֻלָּט. לְפִי זֶה יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁאֵין כְּפֹנֶת רַשִׁ"י לַהֲשַׁחֲתַת הָעוֹלָם כְּלוֹ, אֲלֹא לַהֲשַׁחֲתַת מְקוֹם אֶחָד בְּעוֹלָם (שְׂבוֹ מִתְנַהֲגִים בְּנֵי אָדָם כְּדוֹר הַמַּבּוּל) בְּתוֹר חֹשֶׁךְ וְאִבְדוֹן (אַבּוּד מִחֻלָּט), וְלֹא בְתוֹר עֲנֵשׁ.

(טו) וְזִכַּרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל־בִּשּׁוֹר וְלֹא־יְהִיָּה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל־בִּשּׁוֹר:

(טז) וְהִיתָה הַקִּשְׁתׁ בָּעֵנָן וְרִאִיתִיהָ לְזִכָּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל־בִּשּׁוֹר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ:

כ"ט" – בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה • בֵּין מִדַּת הַדִּין שֶׁל מַעֲלָה וּבֵינֵיכֶם, שֶׁהָיָה לוֹ לְכַתּוֹב: בֵּינִי וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה, אֲלֹא זֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ: כְּשֶׁתַּבְּאֵא מִדַּת הַדִּין לְקִטְרָג עֲלֵיכֶם (לְחַיִּיב אִתְּכֶם), אֲנִי רוֹאֶה אֶת הָאוֹת וְנִזְכָּר.

(יז) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ זֹאת אוֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמַתִּי בֵּינִי וּבֵין כָּל־בִּשּׁוֹר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ:

כ"ט" – זֹאת אוֹת הַבְּרִית • הִרְאָהוּ הַקִּשְׁתׁ וְאָמַר לוֹ: הִנֵּה הָאוֹת שֶׁאֲמַרְתִּי.

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה – מִהֲדוֹרוֹת בְּלוֹם, אַבְרָמֹבִיץ

מִיָּדִי בַּעֲבוּר תְּהִיָּה לִי לַעֲדָה (לְהֵלֵךְ כ"א ל'), כִּי כָל הַדְּבָר הַנִּרְאָה שִׁיִּישֵׁם לִפְנֵי שְׁנַיִם לְהַזְכִּירָם עֲנִין דְּרוּר בֵּינֵיהֶם יִקְרָא אוֹת, וְכָל הַסִּבָּמָה בְּרִית, וְכֵן בְּמִילָה אָמַר וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם (לְהֵלֵךְ י"ז י"א) בַּעֲבוּר הַהִסְכָּמָה שֶׁמּוֹלֵד כָּל זֶרַע אֲבָרָהֶם לַעֲבֹדוֹ שָׂכָם אַחֵד: וְעוֹד, כִּי כָאֲשֶׁר תִּרְאֶה בַּהֲפוּף הַנּוֹכַח יְהִיָּה זָכַר לְשִׁלוֹם כָּאֲשֶׁר תִּכְבְּנוּ. וּבֵין שְׁתֵּיהֶם הַקִּשְׁתׁ עָתָה בֵּין שְׁתֵּיהֶם מְעוֹלָם בְּטֻבֵּעַ, הַטֵּעַם בְּאוֹת שְׂבָה אַחֵד הוּא:

אַבְל יֵשׁ לְרַבּוּתֵינוּ בְּפִרְשָׁה הַזֹּאת סוּד נֶעְלָם. אָמַרוּ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (ל"ה ג') אֶת קִשְׁתִּי נָתַתִּי בָּעֵנָן, קִשְׁתִּי, דָּבָר שֶׁהוּא מוֹקֵשׁ לִי.

בְּתוֹלָדָה, כִּי בְכָלִי מֵיָם לִפְנֵי הַשְּׁמַשׁ יִרְאֶה כְּמִרְאָה הַקִּשְׁתׁ, וְכָאֲשֶׁר נִסְתַּכַּל עוֹד בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב וְכֵן כֵּן, כִּי אָמַר אֶת קִשְׁתִּי נָתַתִּי בָּעֵנָן, וְלֹא אָמַר "אֲנִי נֹתֵן" בָּעֵנָן, כָּאֲשֶׁר אָמַר זֹאת אוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן. וּמִלַּת קִשְׁתִּי מוֹרָה שֶׁהָיָה לוֹ הַקִּשְׁתׁ תַּחֲלָה. וְלָכֵן נִפְרַשׁ הַכְּתוּב, הַקִּשְׁתׁ אֲשֶׁר נָתַתִּי בָּעֵנָן מֵיוֹם הַבְּרִיאָה תְּהִיָּה מִן הַיּוֹם הַזֶּה וְהָלָא לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאֲרָאָה אֶזְכִּיר כִּי בְרִית שְׁלוֹם בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם:

וְאִם תִּבְקֹשׁ מַה טֵּעַם בְּקִשְׁתׁ לְהִיּוֹת אוֹת, הִנֵּה הוּא כְּטֵעַם עַד הַגֹּל הַזֶּה וְעַד הַמַּצָּבָה (לְהֵלֵךְ ל"א נ"ב). וְכֵן כִּי אֶת שְׂבָע כְּבִשְׁתׁ תִּקַּח

(יב"י) זֹאת אוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן. הַמִּשְׁמַע מִן הָאוֹת הַזֶּה שֶׁלֹּא יִהְיֶה קִשְׁתׁ בָּעֵנָן מִמַּעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית, וְעָתָה בְּרִאשִׁית ה' תִּדְרֹשׁ לַעֲשׂוֹת קִשְׁתׁ בְּשָׂמִים בְּיוֹם עֲנָן. וְאָמַרוּ בְּטֵעַם הָאוֹת הַזֶּה, כִּי הַקִּשְׁתׁ לֹא עָשָׂא שְׁתֵּיהֶם וְגַלְיוֹ לְמַעֲלָה שִׁנְרָא כָּאֵלּוּ מִן הַשְּׂמִימִם מוֹרִים בּוֹ, וַיִּשְׁלַח חֲצִיו וַיִּפְיֹצֵם בְּאֶרֶץ (תְּהִלִּים י"ח ט"ו), אֲבָל עָשָׂא בַּהֲפֹךְ מִזֶּה לְהִרְאוֹת שֶׁלֹּא יוֹרֵד בּוֹ מִן הַשְּׂמִימִם, וְכֵן דֶּרֶךְ הַנִּלְחָמִים לְהַפִּךְ אוֹתוֹ בְּיָדָם כְּכֶה כָאֲשֶׁר יִקְרָאוּ לְשִׁלוֹם לְמִי שֶׁנִּגְדָּם.

וְעוֹד שֶׁאֵין לְקִשְׁתׁ יִתֵּר לְכוֹנֵן חֲצִים עֲלֵיו: וְאַנְחֵנוּ עַל כְּרַחֲנוּ נִאֲמִין לְדְבָרֵי הַיּוֹנִים שֶׁמִּלֵּט הַשְּׁמַשׁ בְּאוֹרֵי הַלַּח יְהִיָּה הַקִּשְׁתׁ

♦ יום שישי ל' תשרי ♦

(יח) וַיְהִי בִּגְיֹנֹת הַיִּצְאִים מִן־הַתֶּבֶה שֵׁם וַחַם וַיִּפֹּת וַחַם
הוא אָבִי כְנָעַן:

כ"י וַחַם הוא אָבִי כְנָעַן. למה הצריך לומר כאן? לפי שהפרשה עוסקה ובאה בשכרותו של נח, שקלקל בה חם ועל ידו נתקלל כנען, ועדין לא כתב תולדות חם ולא ידענו שכנען בנו. לפיכך, הצריך לומר כאן: "וַחַם הוא אָבִי כְנָעַן". רמב"ן

(יט) שְׁלֹשָׁה אֲלֶה בְּנֵי־נֹחַ וּמֵאֵלֶּה נִפְצָה כָּל־הָאָרֶץ:
אָרֶעָא:

כ וַיִּשְׂרִי נֹחַ גִּבֹּר פֶּלַח בְּאָרֶעָא וַיַּנְצִיב פְּרָמָא:
כ"י וַיִּחַל נֹחַ אִישׁ הָאָדָמָה וַיִּטַּע כָּרִם:

כ"י וַיִּחַל. (בראשית רבה) עשה עצמו חלין, שהיה לו לעסק תחלה בנטיעה אחרת. איש האדמה. אדוני האדמה, כמו (רות א): "איש נעמי". ויטע כרם. כשנכנס לתבה הכניס עמו זמורות ויחורי תאנים (בראשית רבה). רמב"ן

(כא) וַיִּשֶׁת מִן־הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְּגַל בַּתּוֹךְ אֶהֱלָה:
כ"י וַיִּתְּגַל. לשון ויתפצל. אהלה. אהלה כתיב, רמז לעשרת

השבטים שנקראו על שם שומרון, שנקראת אהלה, שגלו על עסקי היין, שנאמר (עמוס ו): "השותים במזרקי יין".

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ולכסות קלוננו, שלא יגידנו גם לאחיו, והוא הגיד הדבר לשני אחיו בפני רבים להלעיג עליו, וזה טעם "בחוץ", וכן תרגם אנקלוס "בשוקא". וטעם וידע את אשר עשה לו, שגלה חרפתו לרבים, והיה בוש בדבר. ורבותינו הוסיפו עליו חטא (עין סנהדרין ע').

(כ) איש האדמה. פרש רש"י אדוני האדמה, כמו איש נעמי (רות א' ג'). ואינו כן, כי איש נעמי, לשון אישות, כמו איש ואשתו (לעיל ד' ב'). ואחרים אמרו (הרד"ק בספר השרשים) גדול האדמה וראשה, והביאו דומים לו גרעון בן יואש איש ישראל (שופטים ד' י"ד), גם בני אדם גם בני איש (תהלים מ"ט ג'), הלוא איש אתה ומי כמוך בישוראל (ש"א כ"ו ט"ו), ורבים לפי דעתם: ועל דעתו, גרעון בן יואש איש ישראל, יחוס, איש ישוראלי. הלא איש אתה שאין כמוך בישוראל, וכן התחזקו והיו לאנשים (ש"א ד' ט'), שלא יהיו כנשים, גם בני אדם גם בני איש, פלוני הידוע במעלתו. אכל איש האדמה כמו אנשי העיר (להלן י"ט ד'), בעבור היותו דר בכל האדמה, לא בנה עיר ומדינה שיתחסם אליה, וכן איש שדה (להלן כ"ה כ"ו), העומד שם כל היום תמיד. ובמשנה (אבות א' ד') יוסי בן יעזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים:

או שנתן לבו לעבד את האדמה, לזרע ולנטע, בעבור מצאו הארץ שמימה. שכל נגדל

(יח) וַחַם הוא אָבִי כְנָעַן. פרש רש"י לפי שהפרשה עוסקה ובאה בשכרותו של נח שקלקל בה חם, ועל ידו נתקלל כנען, ועדין לא כתב תולדות חם, הצריך לומר שחם הוא אָבִי כְנָעַן:

ורבי אברהם אמר כי חם ראה והגיד לאחיו, וכנען עשה לו רעה, לא גלה אותה הכתוב, וזה טעם: את אשר עשה לו "בנו הקטן", כי כנען הוא הקטן לחם כאשר ימנה אותם (להלן י' ו'), ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען. והנה עוב רבי אברהם ורפ"ו בפשוטי המקרא והחל להנבא שקרים:

והנכון בעיני כי חם הוא הקטן לנח כאשר פרשתי בראש הסדר (לעיל ו' י'), וכנען הוא הבן הגדול לחם. ואשר אמר ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען, אחרי נמכר לעבד עבדים נתן לכל אחיו מעלה עליו, וכאשר ארע המעשה הזה לנח לא היה לחם זרע זולתי כנען, וזהו טעם ויבא חם "אבי כנען" (להלן פסוק כ"ב), כי אין לו בן אחר, וכאשר חטא לאביו קלל זרעו. ואם אמר "ארור חם עבד עבדים יהיה", לא יזיק רק לגופו, כי הזרע ששכר נולד איננו בכללו, ואולי לא יוליד ולא לקח ממנו נקמתו, כי מי יודע מה יהיה אחריו, על בן קלל הבן שהיה לו, ואם יוליד מאה די שקלל בנו הכבוד וכל זרעו אתו:

והנה החטא שראה חם ערות אביו ולא נהג בו כבוד, שהיה ראוי לו לכסות ערותו

אפשר כן, אלא קשין דפריא. והיה בעניני ענו, רבי יודן בשם ר' יהודה בר' סימון אומר, משל לאחד שבגדו סלת ורומח ובקש לתנו על בנו ונתנו על עבדו.

ושם עוד (שם ד') והיתה הקשת בענן וראיתה לזכר ברית עולם בין אלהים, זו מדת הדין של מעלה ובין כל נפש חיה בכל בשר אשר על הארץ זו מדת הדין של מטה, מדת הדין של מעלה קשה ומדת הדין של מטה רפה. וכבר ידעת מאמרם (חגיגה י"ט). במסתפל בקשת כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם:

ואם זכית להבין דבריהם תדע כי פרוש הכתוב כן, את קשתי שהיא מדת הדין הנתונה בענן בעת הדין תהיה לאות ברית:

והיה בעניני ענו על הארץ. שלא יאר ה' פניו אליה מחסאות יושביה ונראתה מדת הדין שלי בענן, ואזכור את הברית בזכר הרחמים, ואחמל על חטף אשר בארץ. והנה האות הזה והברית הוא אות המילה והברית שבה, ולשון המקראות נאות מאד לענון.

והנה פרשו בין אלהים מדת הדין של מעלה שהיא הגבורה, ואשר על הארץ מדת הדין של מטה, שהיא מדה נוחה מנהגת הארץ עם הרחמים, כי לא אמר אשר בארץ רק אשר על הארץ, ובכך רמזתי (לעיל ו' י"ג) סודם בשם הארץ. ורש"י כתב בין מדת הדין של מעלה וביניכם, אכל רבותינו לא לקף נתכוננו:

(כב) וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן אֶת עֲרוֹת אָבִיו וַיַּגֵּד לְשֵׁנֵי-אָחִיו
כַּבְוֹחָא חָם אָבוּהִי דְכְנָעַן יֵת עֲרִיתָא
דְאָבוּהִי וְחַי לְתַרְיָן אָחוּהִי בְשׁוּקָא:
בְּחוּץ:

כז"י וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן • (בראשית רבה) יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ אוֹמְרִים: כְּנָעַן רָאָה וְהִגִּיד לְאָבִיו, לְכָף הַזִּכָּר עַל הַדָּבָר וְנִתְקַלַּל.
וַיֵּרָא אֶת עֲרוֹת אָבִיו • יֵשׁ אוֹמְרִים: סָרְסוּ (סנהדרין ע), וְיֵשׁ אוֹמְרִים: רָכְעוּ (בראשית רבה).

(כג) וַיִּקַּח שָׁם וַיָּפֶת אֶת-הַשְּׂמֵלָה וַיְשִׁימוּ עַל-שִׁכְמָם שְׁנֵיהֶם
וַיִּלְכוּ אַחֲרָנִית וַיִּכְסּוּ אֶת עֲרוֹת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָנִית
וְעֲרוֹת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ:
כג וְנָסִיב שָׁם וַיָּפֶת יֵת כְּסוּתָא וְשׁוּיָא עַל כְּתָף
תְּרוּיָהוֹן וַאֲזָלוּ מִחֲזָרִין וְחִפְיָאוּ יֵת עֲרִיתָא
דְאָבוּהִין וְאִפְיָהוֹן מִחֲזָרִין וְעֲרִיתָא דְאָבוּהִין
לֹא חָזוּ:

כז"י וַיִּקַּח שָׁם וַיָּפֶת • אֵין כְּתִיב 'וַיִּקַּח' אֶלָּא "וַיִּקַּח" (סנהדרין ע), לְמַד עַל שֵׁם שְׁנֵתָאמֵץ בְּמַצָּה יוֹתֵר מִיָּפֶת, לְכָף
זְכוּ בְּנֵיו לְטָלִית שֶׁל צִיצִית, וַיָּפֶת זָכָה לְקַבֵּרָה לְבָנָיו, שְׁנֵאמַר (יחזקאל לט): "אֲתָן לְגוֹג מְקוֹם-שֵׁם קָבֵר", וְחָם שִׁבְּחָה
אֶת אָבִיו, נֶאמַר בְּזָרְעוֹ (ישעיה כ): "בֶּן יִנְהַג מִלֶּךְ-אַשּׁוּר אֶת שְׂבִי מִצְרַיִם וְאֶת-גָּלוּת פּוֹשׁ, נִעְרִים וְזַקְנִים עֲרוֹם וַיִּחַף
וַחֲשׁוּפֵי שֵׁת וְגו'". וּפְנֵיהֶם אַחֲרָנִית • לְמָד נֶאמַר פַּעַם שְׁנֵיהֶם? מְלַמֵּד שֶׁכְּשֶׁקְּרָבוּ אֶצְלוֹ וְהִזְכִּירוּ לְהַפְךָ עֲצָמָם
לְכַסּוֹתוֹ, הִפְכוּ פְנֵיהֶם אַחֲרָנִית.

(כד) וַיִּיקֶן נֹחַ מִיָּינוּ וַיַּדַּע אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן:
כד וְאִתְעַר נֹחַ מִחֲמַרְהָ וַיַּדַּע יֵת דִּי עֲבַד לֵהּ
בְּרָה זְעִירָא:
כז"י בְּנוֹ הַקָּטָן • הַפְסוּל וְהַבְּזוּי, כְּמוֹ (ירמיה כט): "הִנֵּה קָטָן נִתְתִּיד בְּגוֹיִם בְּזוּי".

(כה) וַיֹּאמֶר אֲרוּר בְּנֵעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאָחִיו:
כז"י אֲרוּר בְּנֵעַן • אִתְהָ גְרַמְתָּ לִּי שְׂלָא אוֹלִיד בֶּן רַבִּיעִי אַחֵר לְשִׁמְשֵׁנִי,
אֲרוּר בְּנֵךְ רַבִּיעִי לְהִיֹּת מְשֻׁמֵּשׁ אֶת זֶרַעַם שֶׁל אֱלוֹ הַגְּדוֹלִים שֶׁהִטְל עֲלֵיהֶם טֶרֶח עֲבוּדָתִי מֵעַתָּה. וְיִמָּה רָאָה חָם
שֶׁסָּרְסוּ? אָמַר לָהֶם לְאָחִיו: אָדָם הָרֵאשׁוֹן שְׁנֵי בָנִים הָיוּ לוֹ, וְהִרְגָּה זֶה אֶת זֶה בְּשָׂכִיל יִרְשֵׁת הָעוֹלָם, וְאָבִינוּ יֵשׁ לוֹ
ג', בָּנִים וְעוֹדְנוּ מִבְּקֵשׁ בֶּן רַבִּיעִי?!

(כו) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ:
כז"י בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם • שְׁעִתִּיד לְשִׁמְרָה הַבְּטָחָתוֹ לְזָרְעוֹ, לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן. וַיְהִי • לָהֶם כְּנָעַן לְמַס
עוֹבֵד. רַמְבַּם

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

וַיָּפֶת הֵנָּה הוּא עֶבֶד לְכָל הָעוֹלָם:
וּבְרַךְ תַּחֲלָה אֱלֹהֵי שָׁם, הוֹדִיעָנוּ כִּי יִהְיֶה שָׁם
עוֹבֵד הָאֱלֹהִים, וְכְנָעַן יִהְיֶה עוֹבֵד לוֹ.
וְ"לָמוֹ" יִרְמֹז לְזָרְעוֹ שֶׁל שָׁם שֶׁהָם רַבִּים. וַיִּתְּבֵן
שְׁיִיחָה לָמוֹ חֲזוֹר גַּם לְאָחִיו הַנּוֹקְרִים. וְחֲזוֹר
וּבְרַךְ יָפֶת בְּהַרְחֵקַת הַגְּבוּל, וְשָׁם בְּשִׁכְן
הָאֱלֹהִים בְּאֶהֱלִי, וְשְׁיִיחָה כְּנָעַן עֶבֶד לָמוֹ
לְשִׁיחָה. וְהֵנָּה הַעֲבִיד כְּנָעַן לְשָׁם שְׁנֵי פַעַמִּים,
רִמָּז כִּי הוּא יִנְחַל אֶרֶצוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ, כִּי מָה
שֶׁקָּנָה עֶבֶד קָנָה רַבּוֹ (פְּסָחִים פ"ח):
וְנִתְּבָחָה זֹאת הַפְּרָשָׁה לְהוֹדִיעַ כִּי בְּחֻטְאוֹ הָיָה
כְּנָעַן עֶבֶד עוֹלָם וְנֹכַח אֲבִירָהּ בְּאֶרֶצוֹ.
וְנִתְּבָח עֲנֵן הַיָּיִן בְּנֵחַ כִּי יֵשׁ בּוֹ אֲזִיזָה מְמִנָּה
יוֹתֵר מִפְּרִשֶׁת נְזִירוּת, כִּי הַצִּדִּיק תָּמִים אֲשֶׁר
צִדְקוֹ הֵצִיל כָּל הָעוֹלָם, גַּם אוֹתוֹ הִחְסִיא הַיָּיִן
וְהִבִּיא אוֹתוֹ לִידֵי בָּזִין וְקָלֵלֶת זָרְעוֹ:

אוֹיְבָיו בָּא וְהֵנָּה בִּרְכָם בְּרַךְ שְׁיִיחָה כְּנָעַן עֶבֶד
לְאֱלֹהִים.
וְרַש"י כְּתִיב בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם, שְׁעִתִּיד לְשִׁמְרָה
הַבְּטָחָתוֹ לְזָרְעוֹ שֶׁל שָׁם לְתַת לָהֶם
אֶרֶץ כְּנָעַן, וַיְהִי לָהֶם כְּנָעַן לְמַס עוֹבֵד. וְהַחֲזִיר
בֶּן פַּעַם אַחֲרָת לֹמַר אֵף מְשִׁיגִלוֹ בְּנֵי שָׁם
יִמְכְּרוּ לָהֶם עֲבָדִים מִבְּנֵי כְּנָעַן:
וְהַנִּכּוֹן בְּעִנְיָ, כִּי מִתְחַלָּה קָלַל אוֹתוֹ שְׁיִיחָה
עֶבֶד עֲבָדִים לְכָל הָעוֹלָם, וְהָיָה כָּל
מוֹצְאוֹ יַעֲבֹד בּוֹ, כִּי טַעַם לְאָחִיו לְכָל בְּנֵי
אָדָם, כְּעֵנֶן וְאִשְׁלָח אֶת כָּל הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְהוֹ
(זְכָרִיה ח'), כְּטַעַם אִישׁ בְּאִישׁ (יִשְׁעִיָה ג')
ה'. אוֹ לְאָחִיו שָׁם וַיָּפֶת, כִּי אֲחִי אָבִיו יִקְרָאוּ
אָחִיו, כְּטַעַם כִּי נִשְׁבָּח אָחִיו (לְהֵלֵן י"ד י"ד).
וְיֵשׁ אוֹמְרִים (הַרַבִּי ע', וְהַרְד"ק) לְאָחִיו בְּנֵי
אָבִיו, כִּי אַחֲרֵי הִיוֹתוֹ עֶבֶד לְבָנֵי אָבִיו וְלִשְׁם

לְדָבָר יִקְרָא בֶּן. אֲנָשִׁי הָעִיר (לְהֵלֵן י"ט ד'),
הֵם יוֹשְׁבֵיָהּ. וְאֲנָשִׁי דָּוִד (ש"א כ"ג ג'), עֲבָדָיו.
וְאִישׁ הָאֱלֹהִים (דְּבָרִים ל"ג א'), הַמִּיחֵד
בְּעַבְדּוֹתָיו. וְכָף אִמְרוּ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (ל"ו ו')
אִישׁ הָאָדָמָה, בּוֹרְגָר לְשָׁם בּוֹרְגָרוֹת. וְאִמְרוּ
(שָׁם) שְׁיִיחָה לְהוֹט אַחֲרֵי הָאָדָמָה, וְהֵנָּה הוּא
יְחֻס:

וְטַעַם וַיִּחַל. כִּי הוּא הִחַל לְנַטֵּעַ כְּרָמִים, כִּי
הָרֵאשׁוֹנִים נָטְעוּ גֶפֶן, וְהוּא הִחַל לְנַטֵּעַ
גִּפְנִים רַבִּים שׁוֹרֹת שׁוֹרֹת הַנִּקְרָא כְּרָם, כִּי
בְּרַצּוֹתָיו בֵּינָן לֹא נָטַע הֶגְפֵן כְּשֶׁאֵר הָאֵילָנוֹת,
וְעָשָׂה כְּרָם:

(כו) וַיְהִי כְּנָעַן עֶבֶד לָמוֹ. פֶּרֶשׁ רַבִּי אֲבִירָה
כִּי לָמוֹ שְׁיִיחָה כְּנָעַן עֶבֶד לְאֱלֹהִים וְלִשְׁם,
כִּי הוּא יִכְרִיחֵנוּ לְעַבֵּד הָאֵל. וּבְשִׁנֵּי פֶרֶשׁ
שְׁיִיחָה עֶבֶד לְיָפֶת וְלִשְׁם. וְאֵם בֶּן נֹחַ לְקַב

(כו) וַיִּפֹּת אֱלֹהִים לַיֶּפֶת וַיִּשְׁכֵּן בְּאַהֲלֵי־שָׁם וַיְהִי כִנְעָן עֶבֶד
לָמוֹ:
כז"י יִפֹּת אֱלֹהִים לַיֶּפֶת • מִתְּרָגֵם: יִפֹּת, 'יֶרֶחִיב'. וַיִּשְׁכֵּן בְּאַהֲלֵי־שָׁם • יִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בְּיִשְׂרָאֵל. וּמִדְּרַשׁ חֻכְמִים:

אף על פי שִׁיפֹת אֱלֹהִים לַיֶּפֶת, שְׁכָנָה כָּרֶשׁ, שְׁהִיָּה מִבְּנֵי יֶפֶת, בֵּית שְׁנִי, לֹא שָׁרְתָה בּוֹ שְׁכִינָה, וְהִיכָן שָׁרְתָה? בְּמִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן שְׁכָנָה שְׁלֵמָה, שְׁהִיָּה מִבְּנֵי שָׁם. וַיְהִי כִנְעָן עֶבֶד • אֵף מִשְׁיָגְלוֹ בְּנֵי שָׁם, יִמְכְּרוּ לָהֶם עֲבָדִים מִבְּנֵי כִנְעָן.

(כח) וַיַּחֲיֶינָה אַחֲרֵי הַמָּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים
שָׁנָה:
כט וַיְהִי כָל יוֹמֵי נֹחַ תִּשְׁעֵי מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁין
שָׁנִין וּמִית:

(כט) וַיְהִי כָל־יְמֵי־נֹחַ תִּשְׁעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה
וַיָּמָת:
א וַאֲלֵאֵל תּוֹלְדֹת בְּנֵי נֹחַ שֵׁם חָם וַיֹּלְדוּ לָהֶם
וַאֲתָנָחִידוֹ לְהוֹן בֶּנִין בְּתֵר טוֹפְנָא:

ב בְּנֵי יֶפֶת גֹּמֶר וּמֹגֹג וּמָדִי וַיֹּן וַתְּבֹל וַתִּירָם:
כז"י יֶפֶת גֹּמֶר • זו פָּרָס (בראשית רבה) • רמב"ן
ג וּבְנֵי גֹמֶר אֲשֻׁכָּנוּ וְרִיפָת וַתּוֹגְרָמָה:

ד וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וַתִּרְשִׁישׁ פְּתִים וַדְדָנִים:
ה מֵאֲלֵין אֶתְפָּרְשׁוּ נִגְוֹת עֲמֻמָּא בְּאַרְעָהוֹן
גָּבֵר לְלִישְׁנָה לְזִרְעִיתָהוֹן בְּעֲמֻמִּיהוֹן:

ו וּבְנֵי חָם כּוֹשׁ וּמִצְרַיִם וְפוּט וּכְנַעַן:
ז וּבְנֵי כּוֹשׁ סִבָּא וַחֲוִילָה וְסִבְתָּכָא וּבְנֵי
רַעְמָה שְׁבָא וַדְדָן:

ח וַיִּשְׁמְרוּ הַבְּרִית לְנֹחַ כִּי לֹא כָלָה אוֹתָם:
וְהָרֵב אָמַר בְּמִוְרָה הַנְּבוֹכִים (ג' נ') כִּי זֶה
אַמֶּת לְשׁוֹמְעִים חֲדוֹשׁ הַעוֹלָם. וְגַם זֶה
אַמֶּת, כִּי אֲבָרְהָם אָבִינוּ יִצְחָק אֶת בְּנָיו וְאֵת
בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וַיַּעֲזִיד לָהֶם עַל נֹחַ וּבְנָיו שֶׁרָאוּ
הַמָּבּוּל וְהָיוּ בַּתְּכָה, וְהָנָה הוּא עַד מִפִּי עַד
בְּעֵינָיו כָּל הַמָּבּוּל, וְעַד רִבְעִי עַל יִצְחָק, כִּי
נֹחַ רָאָה אָבִיו שֶׁרָאָה אֶדָם הָרֵאשׁוֹן, וַיִּצְחָק
וַיַּעֲקֹב רָאוּ שֶׁם הָעַד בַּמָּבּוּל, וַיַּעֲקֹב מִגִּיד כָּל
זֶה לְיִוְרֵי מִצְרַיִם, גַּם לְפָרְעָה וְאֲנָשֵׁי דוֹרוֹ.
וְהָאֲנָשִׁים בְּכָל דּוֹר יוֹדְעִים מֵאַבְרָהָם אֲרָבְעָה
וַחֲמִשָּׁה דוֹרוֹת, מִגִּידִים מַעֲשֵׂיהֶם וַתּוֹלְדוּתֵיהֶם:
(ז) וּבְנֵי כּוֹשׁ סִבָּא וַחֲוִילָה. הִיוּ אֵלֶּה רֵאשֵׁי
אַמּוֹת, וּבְנֵי רַעְמָה הִיוּ שְׁנֵי לְאֻמִּים, אֶבְל
נִמְרֹד לֹא הָיָה לָאוֹם, עַל כֵּן כָּתַב אַחֵר קֹדֶם

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(א) וַיִּשְׁמְרוּ הַבְּרִית לְנֹחַ כִּי לֹא כָלָה אוֹתָם:
וְהָרֵב אָמַר בְּמִוְרָה הַנְּבוֹכִים (ג' נ') כִּי זֶה
אַמֶּת לְשׁוֹמְעִים חֲדוֹשׁ הַעוֹלָם. וְגַם זֶה
אַמֶּת, כִּי אֲבָרְהָם אָבִינוּ יִצְחָק אֶת בְּנָיו וְאֵת
בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וַיַּעֲזִיד לָהֶם עַל נֹחַ וּבְנָיו שֶׁרָאוּ
הַמָּבּוּל וְהָיוּ בַּתְּכָה, וְהָנָה הוּא עַד מִפִּי עַד
בְּעֵינָיו כָּל הַמָּבּוּל, וְעַד רִבְעִי עַל יִצְחָק, כִּי
נֹחַ רָאָה אָבִיו שֶׁרָאָה אֶדָם הָרֵאשׁוֹן, וַיִּצְחָק
וַיַּעֲקֹב רָאוּ שֶׁם הָעַד בַּמָּבּוּל, וַיַּעֲקֹב מִגִּיד כָּל
זֶה לְיִוְרֵי מִצְרַיִם, גַּם לְפָרְעָה וְאֲנָשֵׁי דוֹרוֹ.
וְהָאֲנָשִׁים בְּכָל דּוֹר יוֹדְעִים מֵאַבְרָהָם אֲרָבְעָה
וַחֲמִשָּׁה דוֹרוֹת, מִגִּידִים מַעֲשֵׂיהֶם וַתּוֹלְדוּתֵיהֶם:
(ז) וּבְנֵי כּוֹשׁ סִבָּא וַחֲוִילָה. הִיוּ אֵלֶּה רֵאשֵׁי
אַמּוֹת, וּבְנֵי רַעְמָה הִיוּ שְׁנֵי לְאֻמִּים, אֶבְל
נִמְרֹד לֹא הָיָה לָאוֹם, עַל כֵּן כָּתַב אַחֵר קֹדֶם

(ח) וַיִּשְׁמְרוּ הַבְּרִית לְנֹחַ כִּי לֹא כָלָה אוֹתָם:
וְהָרֵב אָמַר בְּמִוְרָה הַנְּבוֹכִים (ג' נ') כִּי זֶה
אַמֶּת לְשׁוֹמְעִים חֲדוֹשׁ הַעוֹלָם. וְגַם זֶה
אַמֶּת, כִּי אֲבָרְהָם אָבִינוּ יִצְחָק אֶת בְּנָיו וְאֵת
בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וַיַּעֲזִיד לָהֶם עַל נֹחַ וּבְנָיו שֶׁרָאוּ
הַמָּבּוּל וְהָיוּ בַּתְּכָה, וְהָנָה הוּא עַד מִפִּי עַד
בְּעֵינָיו כָּל הַמָּבּוּל, וְעַד רִבְעִי עַל יִצְחָק, כִּי
נֹחַ רָאָה אָבִיו שֶׁרָאָה אֶדָם הָרֵאשׁוֹן, וַיִּצְחָק
וַיַּעֲקֹב רָאוּ שֶׁם הָעַד בַּמָּבּוּל, וַיַּעֲקֹב מִגִּיד כָּל
זֶה לְיִוְרֵי מִצְרַיִם, גַּם לְפָרְעָה וְאֲנָשֵׁי דוֹרוֹ.
וְהָאֲנָשִׁים בְּכָל דּוֹר יוֹדְעִים מֵאַבְרָהָם אֲרָבְעָה
וַחֲמִשָּׁה דוֹרוֹת, מִגִּידִים מַעֲשֵׂיהֶם וַתּוֹלְדוּתֵיהֶם:
(ז) וּבְנֵי כּוֹשׁ סִבָּא וַחֲוִילָה. הִיוּ אֵלֶּה רֵאשֵׁי
אַמּוֹת, וּבְנֵי רַעְמָה הִיוּ שְׁנֵי לְאֻמִּים, אֶבְל
נִמְרֹד לֹא הָיָה לָאוֹם, עַל כֵּן כָּתַב אַחֵר קֹדֶם

(ח) וַיִּשְׁמְרוּ הַבְּרִית לְנֹחַ כִּי לֹא כָלָה אוֹתָם:
וְהָרֵב אָמַר בְּמִוְרָה הַנְּבוֹכִים (ג' נ') כִּי זֶה
אַמֶּת לְשׁוֹמְעִים חֲדוֹשׁ הַעוֹלָם. וְגַם זֶה
אַמֶּת, כִּי אֲבָרְהָם אָבִינוּ יִצְחָק אֶת בְּנָיו וְאֵת
בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וַיַּעֲזִיד לָהֶם עַל נֹחַ וּבְנָיו שֶׁרָאוּ
הַמָּבּוּל וְהָיוּ בַּתְּכָה, וְהָנָה הוּא עַד מִפִּי עַד
בְּעֵינָיו כָּל הַמָּבּוּל, וְעַד רִבְעִי עַל יִצְחָק, כִּי
נֹחַ רָאָה אָבִיו שֶׁרָאָה אֶדָם הָרֵאשׁוֹן, וַיִּצְחָק
וַיַּעֲקֹב רָאוּ שֶׁם הָעַד בַּמָּבּוּל, וַיַּעֲקֹב מִגִּיד כָּל
זֶה לְיִוְרֵי מִצְרַיִם, גַּם לְפָרְעָה וְאֲנָשֵׁי דוֹרוֹ.
וְהָאֲנָשִׁים בְּכָל דּוֹר יוֹדְעִים מֵאַבְרָהָם אֲרָבְעָה
וַחֲמִשָּׁה דוֹרוֹת, מִגִּידִים מַעֲשֵׂיהֶם וַתּוֹלְדוּתֵיהֶם:
(ז) וּבְנֵי כּוֹשׁ סִבָּא וַחֲוִילָה. הִיוּ אֵלֶּה רֵאשֵׁי
אַמּוֹת, וּבְנֵי רַעְמָה הִיוּ שְׁנֵי לְאֻמִּים, אֶבְל
נִמְרֹד לֹא הָיָה לָאוֹם, עַל כֵּן כָּתַב אַחֵר קֹדֶם

(א) וַיִּשְׁמְרוּ הַבְּרִית לְנֹחַ כִּי לֹא כָלָה אוֹתָם:
וְהָרֵב אָמַר בְּמִוְרָה הַנְּבוֹכִים (ג' נ') כִּי זֶה
אַמֶּת לְשׁוֹמְעִים חֲדוֹשׁ הַעוֹלָם. וְגַם זֶה
אַמֶּת, כִּי אֲבָרְהָם אָבִינוּ יִצְחָק אֶת בְּנָיו וְאֵת
בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וַיַּעֲזִיד לָהֶם עַל נֹחַ וּבְנָיו שֶׁרָאוּ
הַמָּבּוּל וְהָיוּ בַּתְּכָה, וְהָנָה הוּא עַד מִפִּי עַד
בְּעֵינָיו כָּל הַמָּבּוּל, וְעַד רִבְעִי עַל יִצְחָק, כִּי
נֹחַ רָאָה אָבִיו שֶׁרָאָה אֶדָם הָרֵאשׁוֹן, וַיִּצְחָק
וַיַּעֲקֹב רָאוּ שֶׁם הָעַד בַּמָּבּוּל, וַיַּעֲקֹב מִגִּיד כָּל
זֶה לְיִוְרֵי מִצְרַיִם, גַּם לְפָרְעָה וְאֲנָשֵׁי דוֹרוֹ.
וְהָאֲנָשִׁים בְּכָל דּוֹר יוֹדְעִים מֵאַבְרָהָם אֲרָבְעָה
וַחֲמִשָּׁה דוֹרוֹת, מִגִּידִים מַעֲשֵׂיהֶם וַתּוֹלְדוּתֵיהֶם:
(ז) וּבְנֵי כּוֹשׁ סִבָּא וַחֲוִילָה. הִיוּ אֵלֶּה רֵאשֵׁי
אַמּוֹת, וּבְנֵי רַעְמָה הִיוּ שְׁנֵי לְאֻמִּים, אֶבְל
נִמְרֹד לֹא הָיָה לָאוֹם, עַל כֵּן כָּתַב אַחֵר קֹדֶם

(ב) בְּנֵי יֶפֶת גֹּמֶר. הַחֵל מִמֶּנּוּ כִּי הוּא הַכְּבוֹר.
וְנִתַּן אַחֲרָיו חָם, כִּי רָצָה לְאַחֵר תּוֹלְדֵת שָׁם
לְקָרֵב שְׁנֵי הַפְּרָשִׁיּוֹת בַּתּוֹלְדוּתֵיהֶם כִּי יֵשׁ לְאַחֲרֵיהֶם
בַּתּוֹלְדוֹת אֲבָרְהָם:

(ח) וְכֹשֶׁל יָלַד אֶת־נֹמֶרֶד הוּא הֵחָל לְהָיוֹת גִּבּוֹר בָּאָרֶץ:

ח וְכֹשֶׁל יָלַד אֶת־נֹמֶרֶד הוּא שְׂרֵי לְמַהֲרֵי

גִּבּוֹר תִּקְרִיף בָּאָרֶץ:

כ"ט לְהָיוֹת גִּבּוֹר • לְהִמָּרִיד כָּל הָעוֹלָם עַל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּעֶצֶת דּוֹר הַפְּלִגָּה. רמב"ן

(ט) הוּא־הָיָה גִבּוֹר־צִיד לִפְנֵי יְהוָה עַל־כֵּן יֹאמַר בְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צִיד לִפְנֵי יְהוָה:

ט הוּא הָיָה גִבּוֹר תִּקְרִיף קָדָם יי עַל כֵּן יִתְאַמֵּר בְּנִמְרֹד גִּבּוֹר תִּקְרִיף קָדָם יי:

כ"י גִּבּוֹר צִיד • צִיד דַּעְתָּן שֶׁל בְּרִיּוֹת בְּפִיו, וּמִטָּעֵן לְמַרְד בְּמָקוֹם. לִפְנֵי ה' • מִתְּכַוֵּן לְהַקְנִיטוֹ עַל פָּנָיו. עַל כֵּן יֹאמַר • עַל כָּל אֲדָם מְרֻשֶׁע בְּעֻזּוֹת פָּנִים, יוֹדֵעַ רְבוּנוֹ וּמִתְכַּוֵּן לְמַרְד בּוֹ, יֹאמַר: 'זֶה בְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צִיד' (בראשית רבה) • רמב"ן

(י) וְהָיָה רֹאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּכָל וָאָרֶץ וְאֶפְרַיִם וְכַלְנֶה בָּאָרֶץ שְׁנֵעֵר:

י וְהָיָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּכָל וָאָרֶץ וְאֶפְרַיִם וְכַלְנֶה בָּאָרֶץ דְּבָכָל:

(יא) מִן־הָאָרֶץ הָהִיא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיְכַן אֶת־נִינְוָה וְאֶת־רַחֲבָת עִיר וְאֶת־כַּלְח:

יא מִן אָרֶץ (נ"א עֵיצָה) הָיָה נֶפֶק אֶתְנִיחָה וַיִּבְנֶה אֶת נִינְוָה וְאֶת רַחֲבָת (נ"א רַחֲבִי) קִרְתָּא וְאֶת כַּלְח:

כ"י מִן־הָאָרֶץ • כִּינּוֹן שְׂרָאָה אֲשׁוּר אֶת בְּנָיו שׁוֹמְעִין לְנִמְרֹד וּמוֹרְדִין בְּמָקוֹם לְבָנוֹת הַמֶּגֶדָל, יֵצֵא מִתּוֹכָם (בראשית רבה) •

(יב) וְאֶת־רֶסֶן בֵּין נִינְוָה וּבֵין כַּלְח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה:

יב וְאֶת רֶסֶן בֵּין נִינְוָה וּבֵין כַּלְח הִיא קִרְתָּא רַבְתָּא:

כ"י הָעִיר הַגְּדֹלָה • הִיא נִינְוָה, שְׁנֵעֵר (י"ג): "וְנִינְוָה הָיְתָה עִיר גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים".

(יג) וּמִצֹּרִים יָלַד אֶת־לֹדִים וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־לֶהָבִים וְאֶת־נִפְתָּחִים:

יג וּמִצֹּרִי (כָּכָל ה'ס' וּמִצֹּרִים) אֲוִלִיד יֵת לֹדִיָּא וְיֵת עַנְמִיָּא וְיֵת לֶהָבִיָּא וְיֵת נִפְתּוּחִיָּא:

כ"י לֶהָבִים • שְׁפָנִיָּהֶם דּוֹמִים לְלֶהָב. רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

בְּכָל וָאָרֶץ וְאֶפְרַיִם וְכַלְנֶה. מִן הָאָרֶץ הַהִיא. בְּמַלְכוֹתָהּ, יֵצֵא אֲשׁוּר. פְּתוּרָהּ יֵצֵא אֶל אֲשׁוּר, כִּי אֲשׁוּר מִבְּנֵי שֵׁם הָיָה, וְזֶהוּ כָלְשׁוֹן וְיֵצֵא חֲצֵר אֲדָר וְעֵבֶר עֲצֻמָּה (בְּמִדְבָּר ל"ד ד'), וְיֵצֵא עוֹג מִלֶּךְ הַבָּשָׁן לְקִרְיַת־אֲדָרְעִי (דְּבָרִים ג' א'), וְיָשֵׁב אֶרֶצוֹ בְּרִכּוּשׁ גְּדוֹל (דְּבָרִים י"א כ"ח), וְרַבִּים בָּנִים. וְלִכְךָ תִּקְרָא אֶרֶץ אֲשׁוּר "אֶרֶץ נִמְרֹד", כְּמוֹ שְׁנֵעֵר (מִיכָה ה' ה') וְרָעוּ אֶת אֲשׁוּר בְּחֶרֶב וְאֶת אֶרֶץ נִמְרֹד בְּפִתְחָהּ, וְ"אֶרֶץ נִמְרֹד" יִרְמֹז אֶל נִינְוָה וְאֶל רַחֲבָת עִיר וְאֶל כַּלְח:

וְסִפְרָה עוֹד בְּגִבּוֹרָתָהּ, כִּי הוּא גִבּוֹר צִיד לְהִתְגַּבֵּר גַּם עַל הַחַיּוֹת לְצוּר אוֹתָן. וְאִמָּר לִפְנֵי ה' לְהַפְלִיג, כִּי אֵין תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם כְּמוֹהוּ בְּגִבּוֹרָה, וְכֵן וְתִשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים (לְעִיל ו' י"א), כִּי כָל אֲשֶׁר לִפְנֵי בָּאָרֶץ נִשְׁחַתּוּ, כְּעֵנֶן וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִלִּפְנֵי (וְיִקְרָא כ"ב ג'), כִּי בְּכָל מָקוֹם הוּא לִפְנֵי: (יג"ד) וּמִצֹּרִים יָלַד. יִזְכִּיר לְמִצֹּרִים תּוֹלְדוֹתָיו וְלֹא יִזְכִּיר מוֹשְׁבָם כְּמוֹ שֶׁהִזְכִּיר בְּאַחֲרֵים, כִּי בְּכָנִי יִפֹּת הִזְכִּיר אִיִּים, וּבְכָנִי

אֲנוֹשׁ לֹא הָיָה בְּמוֹרְדֵי אֹר, אֲכָל עֲבָדוֹ גַּם לְאֱלֹהִים אַחֲרֵים:

(ט"ב) הוּא הָיָה גִבּוֹר צִיד לִפְנֵי ה'. צִיד דַּעְתָּן שֶׁל בְּרִיּוֹת בְּפִיו וּמִטָּעֵן לְמַרְד בְּמָקוֹם. עַל כֵּן יֹאמַר עַל כָּל אֲדָם מְרֻשֶׁע בְּעֻזּוֹת פָּנִים יוֹדֵעַ רְבוּנוֹ וּמִתְכַּוֵּן לְמַרְד בּוֹ יֹאמַר זֶה בְּנִמְרֹד. לְשׁוֹן רַשִׁי, וְכֵן דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ (עֲרוּבִין נ"ג):

וְרַבִּי אֲבָרְהָם פָּרֵשׁ הַפָּז הָעֵנֶן עַל דֶּרֶךְ פְּשׁוּטוֹ, כִּי הוּא הֵחָל לְהָיוֹת גִּבּוֹר עַל הַחַיּוֹת לְצוּר אוֹתָן. וְפָרֵשׁ לִפְנֵי ה' שֶׁהָיָה בּוֹנֵה מִזְבְּחוֹת וּמַעֲלָה אֶת הַחַיּוֹת לְעוֹלָה לִפְנֵי הַשָּׁם. וְאֵין דְּבָרָיו נִרְאִין, וְהִנֵּה הוּא מִצְדִּיק רַשָּׁע, כִּי רַבּוֹתֵינוּ יִדְעוּ רַשָּׁעוֹ בְּקַבְלָה:

וְהִנֵּכֶן בְּעֵינֵי, כִּי הוּא הֵחָל לְהָיוֹת מוֹשֵׁל בְּגִבּוֹרָתוֹ עַל הָאֲנָשִׁים, וְהוּא הַמּוֹלֵךְ תַּחֲלָה, כִּי עַד יָמָיו לֹא הָיָה מִלְּחָמוֹת וְלֹא מִלֶּךְ מִלֶּךְ, וְגִבּוֹר תַּחֲלָה עַל אֲנָשִׁים בְּכָל עַד שְׁמִלֶךְ עֲלֵיהֶם, וְאַחֵר כֵּן יֵצֵא אֶל אֲשׁוּר וְעֹשֶׂה כְּרֻצּוֹ וְהַגְדִּיל, וּבִנָּה שָׁם עָרִים בְּצוּרוֹת בְּתִקְפּוֹ וּבְגִבּוֹרָתוֹ, וְזֶהוּ שְׁנֵעֵר וְהָיָה רֹאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ

וְכֹשֶׁל יָלַד אֶת נֹמֶרֶד, וְלֹא אִמָּר "וּבְכָנִי כֹשׁ נִמְרֹד וְסָבָא וְחִילָה". אֲכָל פּוֹט הָיָה לְגוֹי אֶחָד וְלֹא הָיָה מִמֶּנּוּ אֲמוֹת שׁוֹנוֹת כְּמִצֹּרִים וְכַנְעֵן, עַל כֵּן לֹא הִתְחַזְּרוּ הַתְּנוּבָה: וּבְכִרְאִשִּׁית רַבָּה (ל"ז ב') אִמָּר רִישׁ לְקִישׁ הָיִינוּ סְבוּרִים שְׁנִבְלָעָה מִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁל פּוֹט, וְכֵן יִתְחַלֵּל וּפָרֵשׁ, פּוֹט וְלֹד וְכָל הָעָרִב (יִתְחַלֵּל ל' ה'). כִּי מִפְּנֵי שְׁלֹא הִתְחַזְּרוּ הַתְּנוּבָה הָיִינוּ סְבוּרִים שְׁנִבְלָעָה וְנָרְעוּ בְּכָנִי כְּנָעֵן, וְלֹא הָיָה אִמָּה וְלֹא יִרְשׁוּ לָהֶם אֶרֶץ שְׁתִּקְרָא עַל שָׁמַם. אֲכָל גַּם בְּמִגּוֹג וּמִדִּי וְתַחֲלֵל וּמִשְׁחָר וְחִיָּס בְּכָנִי יִפֹּת לֹא הִזְכִּיר מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּתוֹלְדוֹתָם, וְכֵן בְּכָנִי שָׁם עֵינִים וְאֲשׁוּר וְאֶרְפָּכְשָׁד וְלֹד, רֹאשִׁי אֲמוֹת, וְלֹא הִזְכִּיר לָהֶם תּוֹלְדוֹת, כִּי כָל אֶחָד הָיָה לְגוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ וְלֹא הוֹלִיד אֲמוֹת שׁוֹנוֹת:

(ח) הוּא הֵחָל לְהָיוֹת גִּבּוֹר בָּאָרֶץ. כְּתִב רַשִׁי לְהִמָּרִיד כָּל הָעוֹלָם עַל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֶצֶת דּוֹר הַפְּלִגָּה. וְאִם כֵּן "הוּא הֵחָל" אַחֵר הַמְּבוּל, כִּי בִימֵי דּוֹר אֲנוֹשׁ הֵחָל. וְאֶפְשָׁר שְׁנֵעֵר כִּי הֵחָל בְּדוֹר הַפְּלִגָּה מִרְד, וּבִימֵי

(יד) וְאֶת־פִּתְרָסִים וְאֶת־כְּסָלָחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשֶּׁם מִתְּמֵן פִּלְשֶׁתִּי וְאֶת־כְּפֹטְקָאִי :
פִּלְשֶׁתִּים וְאֶת־כְּפֹתָרִים:

כז"י פִּתְרָסִים וְאֶת־כְּסָלָחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשֶּׁם פִּלְשֶׁתִּים • מִשְׁנֵיהֶם יֵצְאוּ, שֶׁהֵיוּ פִּתְרָסִים וְכְסָלָחִים מִחִלְפִּין מִשְׁכָּב נְשׁוּתֵיהֶם אֵלּוּ לֵאלּוּ, וְיֵצְאוּ מִמָּה פִּלְשֶׁתִּים.

(טו) וּכְנָעַן יָלַד אֶת־צִידֹן בְּכֹרֹו וְאֶת־חֵת: רמב"ן

(טז) וְאֶת־הַיְבוּסִי וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת־הַגְּרִזִּי:

(יז) וְאֶת־חֲחֹוֹי וְאֶת־הָעֶרְקִי וְאֶת־הַסִּינִי:

(יח) וְאֶת־הָאֲרֹרִי וְאֶת־הַצִּמְרִי וְאֶת־הַחֲמִי וְאַחֵר נָפְצוּ
מִשְׁפָּחוֹת הַכְּנַעֲנִי:

כז"י וְאַחֵר נָפְצוּ • מֵאֵלֶּה נָפְצוּ מִשְׁפָּחוֹת הַרְבֵּה.

(יט) וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֹן בְּאֶבְחָה גְרָרָה עַד־עֵזָה בְּאֶבְחָה
סְדֹמָה וְעַמּוֹרָה וְאַדְמָה וְצִבּוֹיִם עַד־לָשֹׁעַ:

כז"י גְבוּל • סוּף אֶרֶצוֹ, כָּל גְבוּל לְשׁוֹן סוּף וְקֶצֶה. בְּאֶבְחָה • שֵׁם דָּבָר. וְלִי נִרְאָה כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: גְבוּל זֶה מֵגִיעַ עַד אֲשֶׁר תָּבֹא לְמָקוֹם פְּלוֹנִי.

(כ) אֵלֶּה בְּנֵי־חָם לְמִשְׁפָּחוֹתָם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֵתָם בְּגוֹיֵיהֶם:
כִּי אֵלֶּיךָ בָּנֵי חָם לְזִרְעֵיהֶן לְלִישְׁנָהוֹן בְּאַרְצֵתָהוֹן בְּעַמְמֵיהוֹן:

כז"י לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֵתָם • אֵף עַל פִּי שֶׁנֶּחֱלְקוּ לְלִשְׁנוֹת וְאַרְצוֹת, כֻּלָּם בְּנֵי חָם הֵם.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

וְהָיוּ לְרֹאשֵׁי בְתֵי אֲבוֹת תִּקְרָא הָאֵמָה בְּשֵׁם
כְּנָעַנִי בְּשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:

וְהִנֵּה קִרְאָם בְּשֵׁם שֶׁהָיָה לָהֶם בְּיָמֵי אֲבֹתָם
בְּמִתְנַחֲלָם. וְהָיָה לְדָבָר, כִּי הָיוּ הַנִּזְכָּר
בְּכָאן אֵינָם נִזְכָּר בְּמִתְנַחֲלָם שֶׁל אֲבֹתָם, וְהָיוּ
הֵיכָּה מִמֶּנּוּ. שְׁנָאֵמֶר (דְּבָרִים ז' א') וְנָשַׁל גּוֹיִם
רַבִּים מִפְּנֵי הַחֲמִי וְהַגְּרִזִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי
וְהַפְּרִזִּי וְהָיוּ בְּכָנִי, שֶׁכָּעָה גּוֹיִם. וְכֵן בְּכָל
מָקוֹם. וְיִמְנָה הַכְּנַעֲנִי עִם בְּנָיו, וְלֹא יִמְנָה בָּהֶן
רַק עֲשֶׂה כִּי אֶחָד מִבְּנָיו לֹא גָבַר כְּאָחִיו,
וְנִקְרָא עִם אֲחֵי בְּשֵׁם אֲבִיו. וְיִתְכַּן שֶׁהָיָה צִידֹן
בְּכוֹרוֹ הַנִּקְרָא "כְּנַעֲנִי" עִם אֶחָד מֵאֲחֵי שֶׁלֹּא
הָיָה לָהֶם:

וְאֵל יִקְשֶׁה עֲלֵיךְ אֶרֶץ פִּלְשֶׁתִּים שֶׁהָיָה
לְאֲבֹתָם, כְּדֹחֲתִיב (לְהֵלֵךְ כ"ו ג') גֹּרֵר
בְּאֶרֶץ הַיָּדָה כִּי לֹךְ וּלְזַרְעֶךָ אֶתָּה אֵת כָּל הָאֶרֶץ
הָאֵל וְהֵם מִבְּנֵי מִצְרַיִם, כִּי הַתְּכֹוֹב אִמֵּר לְכַנְעֲנִי
תִּחְשַׁב חֲמִשָּׁת סָנִי פִּלְשֶׁתִּים (יְהוֹשֻׁעַ י"ג ג'),
כִּי בְּכָשׁוֹ מִקְצַת הָאֶרֶץ וְיִשְׁבּוּ בָּהּ.

וּבְכָאן תִּרְאֶה כִּי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֹן בּוֹאֶבְחָה
גְרָרָה עַד עֵזָה וְאֵלֶּה עֲרֵי פִּלְשֶׁתִּים, כִּי
אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גְּרָר וְעֵזָה לְעֵזָה הָיָה, וְכֵן לְעֵזָה

וְעַל דְּעַמִּי בְּרָדָה הַפֶּשֶׁט הָיוּ כְּסָלָחִים יוֹשְׁבֵי
עִיר שְׁשִׁמָּה כֵּן, וְהָיָה מִכָּלל אֶרֶץ כְּפִתּוֹר
אֲשֶׁר שֵׁם כְּפִתּוֹרִים אֲחִיהֶם, וְיֵצְאוּ מִשֶּׁם מִן
הַכְּפִתּוֹרִים אֲשֶׁר הֵם מִזְרַע כְּסָלָחִים וְהָלְכוּ
לְתוֹר לָהֶם מִנּוּחָה וְהָיָה הָאֶרֶץ לְאֲחִיהֶם
וְכָשׁוֹ לָהֶם אֶרֶץ שְׁשִׁמָּה פִּלְשֶׁת, וְנִקְרָא אַחֵר
כֵּךְ פִּלְשֶׁתִּים, עַל שֵׁם הָאֶרֶץ, וְהָיוּ מֵה שְׁכֵנֵי
(דְּבָרִים ב' כ"ג) כְּפִתְרִים הַיִּצְאִים מִכְּפִתּוֹר
הַשְּׁמִידִם וְיִשְׁבּוּ תַּחְתָּם, וְהֵם מִבְּנֵי כְּסָלָחִים
יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ כְּפִתּוֹר:

(טו) וּכְנָעַן יָלַד אֶת צִידֹן בְּכֹרֹו. אֵלֶּה עֲשֶׂה
עֲמִמִּים בְּנֵי כְנָעַן שֶׁנִּתְּנוּ לְאֲבֹתָם אֲבִינוּ
(לְהֵלֵךְ ט"ו י"ט-כ"א), כִּי כָּל זֶרַע כְּנָעַן נִקְרָא
לְעַבְד עוֹלָם, וְהֵם שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ, אֲבָל נִתְחַלֵּף
הַשֵּׁם בְּרָבִם בְּיָמֵי אֲבֹתָם, כִּי בְכָאן נִתְחַבֵּר
בְּשֵׁם שְׁקָרָא אֲבִיהֶם בְּיוֹם הַלְדָּם, וְאַחֲרֵי
שֶׁנִּפְרְדוּ בְּאַרְצוֹתָם לְגוֹיֵיהֶם נִקְרָאוּ בְּשֵׁמוֹת
אַחֲרִים, אוֹיֵל הֵעֵלוּ לָהֶם שֵׁם עַל שֵׁם הָאֶרֶץ,
כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁנוּ (בְּפִסּוֹק י"ג), וְכֵן שֶׁעִיר הַחֲרִי
(לְהֵלֵךְ ל"ו כ') שֵׁם הָעִיר שְׁעִיר, וְכֵן רַבִּים.
אוֹ שֶׁהוּלִידוֹ הָעִירִי וְהַסִּינִי מִשְׁפָּחוֹת וְנִקְרָאוּ
מִמֶּנּוּ, וּבְנֵיהֶם הָיוּ קִינִי וְקִנִּזִּי עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל,

כּוֹש אֶרֶץ שְׁעִיר וְאַשּׁוּר, וּבְכָנִי כְנָעַן הַזְּכִיר
תַּחְמוֹמִי אֶרֶץ, וְכֵן בְּכָנִי שֵׁם. וְהָיָה זֶה כִּי
מִצְרַיִם אֶרֶץ מוֹשָׁבוֹ יָדוּעַ כִּי הָיָה נִקְרָא עַל
שְׁמוֹ, וְהָיוּ כָּל בְּנֵי יוֹשְׁבִים סְבִיבוֹת מִצְרַיִם,
וְשֵׁם אֶרֶץ גַּם כֵּן בְּשֵׁם, כִּי כֵן מִצְרַיִם
לְפִתְרָסִים אֶרֶץ פִּתְרָס, וְהָיָה מִכָּלל אֶרֶץ מִצְרַיִם,
כְּמוֹ שְׁכֵנֵי (יְחִזְקֵאל ל' י"ג-י"ד) וְנִתְּתִי יָדָא
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁמַתִּי אֶת פִּתְרָס עַל אֶרֶץ
מִכְנֹתָם (שֵׁם כ"ט י"ד), וְכֵן לֹד וְכָל הָעָרִב
סְבִיבוֹת מִצְרַיִם (שֵׁם ל' ד'-ה'), וְשִׁמְם וְשֵׁם
אֶרֶץ שׁוּה, וְכֵן פִּלְשֶׁתִּים אֶרֶץ פִּלְשֶׁת, וְכֵן
כְּתוּב (שְׁמוֹת ט"ו י"ד) יִשְׁבִּי פִּלְשֶׁת:

וְאַמֵּר רַבִּי אֲבֹתָם כִּי אֵלֶּה שְׁמוֹת מְדִינוֹת
וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה מִשְׁפָּחָה אַחַת,
וְעַל כֵּן הֵם כָּלֵם לְשׁוֹן רַבִּים. וְהָיָה הַגְּמִמָּה
אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשֶּׁם כִּי זֶה רָמַז לְמָקוֹם.
וְטַעַם אֲשֶׁר יֵצְאוּ עַל דַּעַת הַמִּפְרָשִׁים
שֶׁהוּלִידִם, כְּלִשׁוֹן מִחֲלָצִיד יֵצְאוּ
(לְהֵלֵךְ ל"ה י"א), וְכֵתֵב רַשִׁי מִשְׁנֵיהֶם יֵצְאוּ,
שֶׁהֵיוּ הַפִּתְרָסִים וְכְסָלָחִים מִחִלְפִּים נְשׁוּתֵיהֶם
זֶה לָזֶה וְיֵצְאוּ פִּלְשֶׁתִּים מִבְּנֵיהֶם, בְּרֹאשִׁית
רַבָּה (ל"ז ה').

(כא) וְלִשְׁם יִלְדָּ גַם־הוּא אָבִי כָל־בְּנֵי־עֶבֶר אַחִי יִפְתָּ הַגָּדוֹל: כא וְלִשְׁם אֶתְלִיד אָף הוּא אָבוֹהוֹן דָּכָל בְּנֵי עֶבֶר אַחוּהִי דִפְתָּ רַבָּא:
 כז"י אָבִי כָל־בְּנֵי־עֶבֶר. הִנֵּה שֵׁם. אַחִי יִפְתָּ הַגָּדוֹל. אִינִי יוֹדֵעַ אִם יִפְתָּ הַגָּדוֹל, אִם שֵׁם? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "שֵׁם בֶּן־מֵאֵת שָׁנָה וְגו' שְׁנַתִּים אַחֵר הַמְּבוּל", הוּא אוֹמֵר יִפְתָּ הַגָּדוֹל, שֶׁהָיָה בֶּן ת"ק שָׁנָה הִיָּה נִחַ כִּשְׁהַתְחִיל לְהוֹלִיד, וְהַמְּבוּל הִיָּה בְּשַׁנַּת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה [לְנִח]. נִמְצָא, שֶׁהַגָּדוֹל בְּבָנָיו הִיָּה בֶּן מֵאָה שָׁנָה, וְשֵׁם לֹא הִגִּיעַ לְמֵאָה עַד שְׁנַתִּים אַחֵר הַמְּבוּל. אַחִי יִפְתָּ. וְלֹא אַחִי חָם, שְׁאֵלוֹ שְׁנֵיהֶם כִּבְדּוֹ אֶת אֲבִיהֶם, וְזֶה בְּזָהוּ. רַמְבַּ"ן

(כב) בְּנֵי שֵׁם עִילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלֹד וְאַרְם: כב בְּנֵי שֵׁם עִילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלֹד וְאַרְם:
 (כג) וּבְנֵי אָרַם עֻזַּן וְחוּל וְגִתֵּר וּמִשׁ: כג וּבְנֵי אָרַם עֻזַּן וְחוּל וְגִתֵּר וּמִשׁ:
 (כד) וְאַרְפַּכְשָׁד יִלְדָּ אֶת־שִׁלַּח וְשִׁלַּח יִלְדָּ אֶת־עֶבֶר: כד וְאַרְפַּכְשָׁד אוֹלִיד יֵת שִׁלַּח וְשִׁלַּח אוֹלִיד יֵת עֶבֶר:
 (כה) וְלִעֶבֶר יִלְדָּ שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בִימֹיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אַחִיו יֶקְטָן: כה וְלִעֶבֶר אֶתְלִידוֹ תְרִין בָּנִין שׁוּם חַד פֶּלֶג אָרִי בִימֹוֵהִי אֶתְפְּלִיגַת אֶרְעָא וְשׁוּם אַחוּהִי יֶקְטָן:

כז"י נִפְלְגָה. נִתְבַּלְּבוּ הַלְשׁוֹנוֹת וְנִפְצְצוּ מִן הַבְּקָעָה, וְנִתְפַּלְּגוּ בְּכָל הָעוֹלָם. לְמַדְנֹו שֶׁהָיָה עֶבֶר נָבִיא, שֶׁקָּרָא שֵׁם בְּנֹו עַל שֵׁם הָעֵתִיד, וְשְׁנֵינוּ בִּסְדֵּר עוֹלָם, שֶׁבְּסוֹף יָמָיו נִתְפַּלְּגוּ, שְׁאֵם תֹּאמַר בְּתַחֲלַת יָמָיו, הָיָה יֶקְטָן אַחִיו צָעִיר מִמֶּנּוּ וְהוֹלִיד כִּמְהָ מִשְׁפָּחוֹת קֵדָם לָכֵן, שְׁנֵאֲמַר: "וַיִּקְטֵן יִלְדָּ וְגו'", וְאַחֵר כִּי "וַיְהִי כָל הָאָרֶץ וְגו'". וְאִם תֹּאמַר בְּאֻמָּצֵעַ יָמָיו, לֹא בָּא הַכְּתוּב לְסַתֵּם אֶלָּא לְפָרֵשׁ, הָאֵל לְמַדְתָּ, שֶׁבְּשַׁנַּת מוֹת פֶּלֶג נִתְפַּלְּגוּ. יֶקְטָן. שֶׁהָיָה עָנּוּ וּמִקְטִין עֲצָמוֹ, לְכַךְ זָכָה לְהַעֲמִיד כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת הַלְלוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 64)

שֶׁהָיָה עֶבֶר נָבִיא, שֶׁקָּרָא שֵׁם בְּנֹו עַל שֵׁם הָעֵתִיד (י, כה) בְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט אֵין הַכֶּרֶחַ שֶׁשֵּׁם מְבֹטָא אֶת עֲנִינֹו שֶׁל בַּעַל הַשֵּׁם (רַק אִם הַפֶּסוּק עֲצָמוֹ מְדַגֵּשׁ זֹאת, כְּמוֹ אֲבָרְהָם – אַב הַמּוֹן גּוֹיִם), אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ הַכֶּרֶחַ בְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט שֶׁשֵּׁם זֶה שִׁי'ר לְבַעַל הַשֵּׁם, שֶׁלֹּכֵן מְצִינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּרַשִׁ"י הָעֲנִין דְּמִדְרַשׁ שְׁמוֹת. וְרֹאֵה פֶּרוּשׁ הַמִּיחָס לְרַשִׁ"י דה"א א, כג: נְבִיא גָדוֹל הָיָה עֶבֶר, אָבִל שְׁמוֹת אַחֵרִים לֹא נִתְּנוּ לְדִרְשׁ.

(כו) וַיִּקְטֵן יִלְדָּ אֶת־אֱלֹמֹדֶד וְאֶת־שִׁלַּח וְאֶת־חֲצַרְמֹות וְאֶת־יִרַח: כו וַיִּקְטֵן אוֹלִיד יֵת אֱלֹמֹדֶד וְיֵת שִׁלַּח וְיֵת חֲצַרְמֹות וְיֵת יִרַח:

כז"י חֲצַרְמֹות. עַל שֵׁם מְקוֹמוֹ, דְּבָרֵי אֲגָדָה (בראשית רבה).

(כו) וְאֶת־הַדּוֹרֶם וְאֶת־אוּזַל וְאֶת־דִּקְלָה: כו וְיֵת הַדּוֹרֶם וְיֵת אוּזַל וְיֵת דִּקְלָה:

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה – מַהְדּוֹרֶת בְּלוֹם, אֲבֵרֵמוּבִיץ

וְגַם בְּעֶבֶד. וְעוֹד אֲבָרָא בְּעֻנְתָּהּ הָאֵל יִתְעַלָּה (דְּבָרִים ב' כ"ג):
 (כא) וְלִשְׁם יִלְדָּ גַם־הוּא. בְּעֶבֶר שְׁאֵחַר תּוֹלְדוֹת שֵׁם וְסָפֵר תּוֹלְדוֹת אַחִיו הִקְטֵן מִמֶּנּוּ, כֹּאֵלּוֹ לֹא הָיָה לוֹ בָּנִים אֲמֵר בְּכֵאֵן גַּם הוּא: וְטַעַם אָבִי כָל בְּנֵי עֶבֶר. שְׁהוּא אָבִי כָל יוֹשְׁבֵי עֶבֶר הִנֵּה, שְׁהוּא מְקוֹם יְחִס אֲבָרְהָם, וְלֹא יִתְּנֵן שֶׁהָיָה עֶבֶר בְּמִקְוֶם הָיָה שֵׁם הָאִישׁ אָבִי פֶלֶג (כ"פ הַרְד"ק, וְהַרְבֵּא"ע שְׁמוֹת כ"א ב), כִּי לְמָה יְחִס אוֹתָן אֵלָיו:
 אַחִי יִפְתָּ הַגָּדוֹל. דֶּרֶךְ הַכְּתוּב לְיַחַס הִקְטֵן אֶל הַגָּדוֹל בְּאֻחִיו וְלֹא אֶל הַנוֹלֵד אַחֲרָיו, וְכֵן מְרִיָּם הַנְּבִיאָה אַחֻת אֶהֱרֹן (שְׁמוֹת ט"ו כ'). וְטַעַם לְהַזְכִּיר זֶה כָּלל, לוֹמַר כִּי הוּא אַחִי

הַנִּבְכָּד שָׁנָה אֵלָיו בְּכַבּוֹדוֹ, לְהַגִּיד שֶׁלֹּא אַחֵר אוֹתוֹ מִפְּנֵי מַעֲלַת חָם עָלָיו:
 וְהַנְּבִיאָה אֵלֵי שֶׁהָיָה הַגָּדוֹל תֹּאֵר לְשֵׁם, לוֹמַר שְׁהוּא הָאֵל הַגָּדוֹל שֶׁל יִפְתָּ כִּי חָם קָטָן מִפֶּלֶס, וְאִם הִקְדִּים אוֹתוֹ. וְכֵן בְּכָל מְקוֹם תֹּאֵר לְמַדְבָּר בּוֹ, כְּגוֹן יִשְׁעִיהוּ בֶּן אֱמוּנָה הַנְּבִיא (מ"ב כ' א'), חֲנַנְיָה בֶּן עֲזַרְיָה הַנְּבִיא (יִרְמְיָה כ"ח א'), לְחֻבָּב בֶּן רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מֹשֶׁה (בְּמִדְבָּר י' כ"ט):
 וְרַשִׁ"י כֹּתֵב אַחִי יִפְתָּ וְלֹא אַחִי חָם, שְׁאֵלוֹ שְׁנֵיהֶם כִּבְדּוֹ אֲבִיהֶם וְזֶה בְּזָהוּ. גַּם זֶה לוֹמַר שְׁהוּא אַחִי הַצָּדִיק וְלֹא אַחִי הַרָשָׁע אֶף עַל פִּי שְׁנִמְנָה אַחֲרָיו:

(כח) וְאֶת־עוֹבֵל וְאֶת־אֲבִימָאֵל וְאֶת־שָׂבָא:

כח וְנִת עוֹבֵל וְנִת אֲבִימָאֵל וְנִת שָׂבָא:

(כט) וְאֶת־אוֹפֶר וְאֶת־חִוִּילָה וְאֶת־יֹכָב בְּנֵי יֶקֶטָן:

כט וְנִת אוֹפֶר וְנִת חִוִּילָה וְנִת יוֹכָב בְּנֵי יֶקֶטָן:

(ל) וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמֶּשָׂא בֹאכָה סִפְרָה הָרַקְדָם:

ל וְנִתוּה מוֹשְׁבָם מִמֶּשָׂא מִמֶּשָׂא מִטִּי לִסְפֶּר טוֹר מְדִינָחָא:

(לא) אֵלֶּה בְנֵי־יִשָּׁם לְמִשְׁפַּחַתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצָתָם לְגוֹיָהֶם:

לא אֵלֶּה אֵלֶּיךָ בְּנֵי שָׁם לְזִרְעִיתָהוֹן לְלִישְׁנָהוֹן לְאַרְעִיתָהוֹן בְּעַמְמִיהוֹן:

(לב) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדָתָם בְּגוֹיָהֶם וּמֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בָּאָרֶץ אַחֵר הַמְּבוּל:

לב לִב אֵלֶיךָ זִרְעִית בְּנֵי נֹחַ לְתוֹלְדָתָהוֹן בְּעַמְמִיהוֹן וּמֵאֵלֶיךָ אֲתַפְּרְשׁוּ עַמְמִיָּא בְּאַרְעָא בְּתַר טוֹפְנָא:

♦ שבת קודש א' מרחשון ♦

יא (א) וַיְהִי כִלְהֲאָרֶץ שָׁפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֲחָדִים:

יא כ"א שָׁפָה אֶחָת • לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ • וּדְבָרִים אֲחָדִים • באו בַּעֲצָה אֶחָת וְאָמְרוּ: לֹא כָל הַיָּמִינוּ שֵׁיבֵר לוֹ אֶת הָעֲלִיּוֹנִים. נַעֲלָה לְרַקִּיעַ וְנַעֲשֶׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה. דְּבַר אַחֵר: עַל יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם. דְּבַר אַחֵר: "וּדְבָרִים אֲחָדִים", (סְפָרִים אֲחָרִים: דְּבָרִים אֲחָדִים). אָמְרוּ: אֶחָת לְאֶלֶף וְתַנּוּ שָׁנִים הָרַקִּיעַ מִתְמוּטֵט, כִּשְׁם שֶׁעָשָׂה בִּימֵי הַמְּבוּל. באו וְנַעֲשֶׂה לוֹ סְמוּכוֹת (בְּרַשִׁית רַבָּה).

(ב) וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקֶּדֶם וַיִּמָּצְאוּ בְּקָעָה בָּאָרֶץ שְׁנָעַר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:

ב וְנִתוּה בְּמִשְׁלָהוֹן בְּקִדְמִיתָא וְאַשְׁכְּחוּ בְּקָעָתָא בְּאַרְעָא דְּכַבֵּל וַיֵּתִיבוּ תַּמָּן:

כ"ב בְּנִסְעָם מִקֶּדֶם • שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים שָׁם, כְּדֹכְתִּיב לְמַעַלָּה: (לְעִיל) "וַיְהִי מוֹשְׁבָם וְגו' הָרַקְדָם" וְנִסְעוּ מִשָּׁם לְתוֹרָה לָהֶם מְקוֹם לְהַחֲזִיק אֶת כָּלָם, וְלֹא מִצָּאוּ אֶלָּא שְׁנָעַר. רַמְבַּ"ם

(ג) וַיֵּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִבֵּה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרְפָה וְתִהְיֶה לָהֶם הַלְבְּנָה לְאֹבֵן וְהַחֲמֹר הִיָּה לָהֶם לְחֹמֶר:

ג וַיֵּאמְרוּ גְבֵר לְחֻבְרָה הִבֵּה נִרְמִי לְבָנִים וְנִשְׂרָפּוּן בְּנִירָא יוֹקְדָתָא (נ"י בְּנִירָא) וְנִת לָהוֹן לְבִנְתָא לְאַבְנָא וְחִימָרָא תְּרוּה לָהוֹן לְשִׁיעַ:

כ"ג אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ • אָמַר לְאִמָּה: מִצָּרִים לְכוּשׁ, וְכוּשׁ לְפוּט, וְפוּט לְכַנְעַן. הִבֵּה • הַזְמִינוּ עֲצָמָכֶם. כָּל 'הִבֵּה', לְשׁוֹן הַזְמִנָּה הוּא, שֶׁמִּכְנִים עֲצָמָן וּמִתְחַבְּרִים לְמִלְאכָה, אוֹ לַעֲשֶׂה, אוֹ לְמִשָּׂא. הִבֵּה • הַזְמִינוּ, אֲפַקְרִי"ר בְּלַע"ז. לְבָנִים • שָׂאִין אֲבָנִים בְּכַבֵּל, שֶׁהִיא בְּקָעָה. וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרְפָה • כִּד עוֹשִׂין הַלְבָּנִים, שְׁקוּרִים טוֹוֹל"ש בְּלַע"ז (צִינְעֵל דֹּאכְשְׁטִינֵי), שׁוֹרְפִים אוֹתָן בְּכַבֵּשׁ. לְחֹמֶר • לְטוֹחַ הַקִּיר.

רַמְבַּ"ם עַל הַתּוֹרָה - מִתְּחִלַּת בְּלוֹם, אֲבִרְמוּבִין

אֵלָּא שֶׁהָיוּ יַחַד מִחֻבְרִים כִּי הִגִּיד הַכְּתוּב דַּעֲתָם "שֶׁן נְפוּץ", וְלֹא סִפֵּר עֲלֵיהֶם עֲנָן אַחֵר. וְאִם כְּדֻבְרֵיהֶם יִהְיוּ טַפְשִׁים, כִּי אִיךָ תִּהְיֶה עִיר אֶחָת וּמִגְדָּל אֶחָד מִסְפִּיק לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם. אוֹ שֶׁמָּא הָיוּ חוֹשְׁבִים שֶׁלֹּא יִפְרוּ וְשֶׁלֹּא יִרְבוּ, וְזֶרַע וְשִׁיעִים יִכְרֹת:

אֲבָל הַיּוֹדֵעַ פְּרוּשׁ שָׁם, יָבִין כּוֹנֵנָתָם מִה שֶׁאָמְרוּ וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שָׁם, וְיָדַע כִּמָּה הַשְּׁעוֹר שֶׁיָּקִימוּ בְּמִגְדָּל לַעֲשׂוֹתוֹ, וְיָבִין כָּל הַעֲנָן, כִּי חֲשָׁבוּ מִחֻבְרָה רָצָה, וְהַעֲשֶׂה שָׂבָא עֲלֵיהֶם לְהַפְרִידָם בְּלִשְׁנוֹת וּבְאַרְצוֹת מִדָּה כְּנָגֵד מִדָּה, כִּי הָיוּ

עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְאָז הוֹשְׁבוּ בְּאַרְצוֹתָם לְגוֹיָהֶם:

וְרַבִּי אֲבָרְהָם פֶּרֶשׁ כִּי הָרַי אֲרֵרֵט בְּמִזְרַח, וְזָפָה אָמַר, כִּי הֵם בְּמִזְרַח קְרוֹבִים לְאַשׁוּר, שְׁנֵאֲמַר (מ"ב י"ט ל"ז) וְהָמָּה נִמְלִטוּ אֶרֶץ אֲרֵרֵט. וְנִחַ בְּרִדְתּוֹ מִן הָהָר נִתְיָשֵׁב בְּאַרְצוֹת הָהֵם הוּא וְתוֹלְדוֹתָיו, וְכֹאשֶׁר רָבוּ נִסְעוּ מִשָּׁם אֶל הַבְּקָעָה הַזֹּאת:

וְאַנְשֵׁי הַפְּלִגָּה עַל דְּבָרֵי רְבוּתֵינוּ (סְנֵהֲדִרִין ק"ט) מוֹרְדִים בְּכוֹרָאם. וְרוֹדְפֵי הַשֵּׁשֶׁט (הֶרַב"ע, וְהַרְד"ק), אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הָיָה דַּעֲתָם

(ב) בְּנִסְעָם מִקֶּדֶם. פֶּרֶשׁ רַש"י שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים שָׁם, כְּכַתוּב לְמַעַלָּה (י' ל') וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמֶּשָׂא בֹאכָה סִפְרָה הָרַקְדָם, וְנִסְעוּ מִשָּׁם לְתוֹרָה לָהֶם מְקוֹם הַמִּחְזִיק אוֹתָם וְלֹא מִצָּאוּ אֶלָּא שְׁנָעַר. וְאִין זֶה נִכּוֹן, כִּי תוֹלְדוֹת שָׁם לְבָדֵן הֵם שְׁנֵאֲמַר עֲלֵיהֶם כֵּן, וְלָמָּה יָחַס הַפְּלִגָּה עֲלֵיהֶם, כִּי בְנֵי יִפֶּת וּבְנֵי חָם רַבִּים מֵהֶם. וְעוֹר, כִּי מוֹשְׁבָם בְּאַרְצוֹתָם הָיָה מִמֶּשָׂא עַד הָרַקְדָם, וְהַפְּלִגָּה הִתְחַלְתָּ טָרֵם שֶׁהָיָה מוֹשְׁבָם, כִּי לֹא בָּאוּ בְנֵי יִפֶּת מֵאִי הֵם אֶל הַבְּקָעָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ שְׁנָעַר. אֲבָל בְּהַפְּלִגָּה הַפִּיצָם הֵשֵׁם

(ד) וַיֹּאמְרוּ הִבֵּה | נִבְנֶה-לָּנוּ עֵיר וּמִגְדָּל | וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם
וְנַעֲשֶׂה-לָּנוּ שֵׁם | פֶּן-נָפוּץ עַל-פָּנֵינוּ כָּל-הָאָרֶץ:
כִּי׀ פֶּן-נָפוּץ • שְׁלֹא יָבִיא עָלֵינוּ שׁוֹם מִכָּה לְהַפְּיֵצֵנוּ מִכָּאן.

(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאוֹת אֶת-הָעִיר וְאֶת-הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ
בְּנֵי הָאָדָם:
כִּי׀ וַיֵּרֶד ה' לראות ה' לא הצטרף לכך, אלא בא ללמד לדנינים שלא ירשיעו הנדון עד שיזראו ויבינו. במדרש רבי תנחומא. בְּנֵי הָאָדָם • אלא בני מי, שְׁמָא בְנֵי חֲמוּרִים וּגְמִלִים? אלא בְנֵי אָדָם הָרָאוּ שׁוֹן שְׁכָפָה אֶת הַטּוֹבָה וְאָמַר: (לעיל א) "הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נִתְּתָה עִמָּדִי". אף אלו כפּו בַטּוֹבָה לְמַרְד בְּמִי שֶׁהִשְׁפִּיעַ טוֹבָה וּמִלֻּטְם מִן הַמַּבּוּל.

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וְשִׁפָּה אַחַת לְכָלֶם וְזֶה
הַחֹלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצֹר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ
לַעֲשׂוֹת:
כִּי׀ הֵן עִם אֶחָד • כל טובה זו יש עמָהּ, שְׁעַם אֶחָד הֵם וְשִׁפָּה אַחַת לְכָלֶם, וְדָבָר זֶה הַחֲלוֹ לַעֲשׂוֹת. הַחֹלֶם • כְּמוֹ: אָמַרְם, עֲשׂוֹתָם, לְהַתְחִיל הֵם לַעֲשׂוֹת. לֹא-יִבְצֹר מֵהֶם וְגו' לַעֲשׂוֹת • בְּתַמִּיחָהּ, יִבְצֹר לְשׁוֹן מְנִיעָה, כְּתַרְגוּמוֹ. וְדוּמָה לוֹ: "יִבְצֹר רוּחַ נְגִידִים" (תהלים עו).

(ז) הִבֵּה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ
שִׁפְתָּ רַעְהוּ:
כִּי׀ הִבֵּה נִרְדָּה • בְּבֵית דֵּינוּ נִמְלָךְ מַעֲנוֹתָנוֹתוֹ תִּרְהָ. הִבֵּה • מִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה, הֵם אָמְרוּ: "הִבֵּה נִבְנֶה", וְהוּא כִּנְגֵדָם מִדָּד וְאָמַר: "הִבֵּה נִרְדָּה". וְנִבְלָה • וְנִבְלָל, נו"ן מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וְהִיא אֲחֵרוֹנָה תִּרְהָ כִּי־א שֶׁל נִרְדָּה. לֹא יִשְׁמְעוּ • זֶה שׁוֹאֵל לִבְנֶה וְזֶה מִבִּיא טִיט, וְזֶה עוֹמֵד עָלָיו וּפּוֹצֵעַ אֶת מַחוֹ.

(ח) וַיִּפֹּץ יְהוָה אֹתָם מִשָּׁם עַל-פָּנֵינוּ כָּל-הָאָרֶץ וַיַּחֲדְלוּ לְבָנֵת
הָעִיר:
כִּי׀ וַיִּפֹּץ ה' אוֹתָם מִשָּׁם • בְּעוֹלָם הַזֶּה, מֵה שְׁאֲמְרוּ: "פֶּן נָפוּץ" נִתְקַזֵּם עֲלֵיהֶם. הוּא שְׁאֲמַר שְׁלֹמֹה (משלי ט): "מִגּוֹרֹת רָשָׁע הִיא תְּבוֹאָנוּ".

(ט) עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל כִּי-שָׁם בָּלָל יְהוָה שִׁפְתָּ
כָּל-הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפְּיֵצָם יְהוָה עַל-פָּנֵינוּ כָּל-הָאָרֶץ:
כִּי׀ וּמִשָּׁם הִפְּיֵצָם • לְמַד שְׁאִין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. וְכִי אִי זֶה קֶשֶׁה: שֶׁל דוֹר הַמַּבּוּל, אוֹ שֶׁל דוֹר הַפְּלָגָה, אֵלּוֹ לֹא פָשְׁטוּ יָד בְּעֶקֶר, וְאֵלּוֹ פָשְׁטוּ יָד בְּעֶקֶר לְהִלָּחֵם בּוֹ, וְאֵלּוֹ נִשְׁטְפוּ וְאֵלּוֹ לֹא נִאֲכְדוּ מִן הָעוֹלָם? אֵלּא שְׁדוֹר הַמַּבּוּל הָיוּ גִזְלָנִים וְהִיתָה מְרִיכָה בִּינֵיהֶם, לָכֵן נִאֲכְדוּ. וְאֵלּוֹ הָיוּ נוֹהֲגִים אַחֲבָה וְרַעוּת בִּינֵיהֶם, שְׁנֹאֲמַר: "שִׁפָּה אַחַת וּדְבָרִים אַחָדִים", לְמַדָּת שְׁשֹׁנָאוֹי הַמַּחֲלָקֶת וְגָדוֹל הַשְּׁלוֹם.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

קוֹצְצִים בְּנִטְעוֹת (חֲגִיגָה י"ד: זֶהר כָּאן ע"ה). וְהִנֵּה חֲטָאִים דוּמָה לְחֲטָא אֲבִיחָם, וְשָׁמָּה בְּשִׁבְלִי זֶה דְּרָשׁוּ (ב"ר ל"ח י"ב) אֲשֶׁר בָּנוּ בְנֵי הָאָדָם (פְּסוּק ו'), אָמַר רַבִּי בְרַכְיָה מֵהַ בְּנֵי חֲמִירָא בְּנֵי גְמִלְיָא, אֵלּא בְּנֵי דְאָדָם קְדָמָא וְכו'.

וְהַסְתַּכַּל כִּי בָּלָל עֵינֵי הַמַּבּוּל הַזֶּה "אֵלֵהֶם", וְכָל עֵינֵי הַפְּלָגָה הַזֶּה שֶׁהֵם

הַמִּיחָד, כִּי הַמַּבּוּל בְּעִבּוֹר הַשְּׁחָתָה הָאָרֶץ, וְהַפְּלָגָה בְּעִבּוֹר שְׁקָצָצוֹ בְּנִטְעוֹת, וְהֵנָּה עֲנוּשִׁים בְּשִׁמּוֹ הַגָּדוֹל, וְזֶה טַעַם הַיִּרְדָּה (פְּסוּק ו'), וְכֵן בְּמִדַּת סְדוּם. וְהַמִּשְׁכִּיל יִבְיִן:

למד שאין להם חלק לעולם הבא (רש"י יא, ט)

משמע, שחסידי אמות העולם יש להם חלק לעולם הבא, וכפי שכתב הרמב"ם (הלכות מלכים ספ"ח). ולכאורה יש לדיק בן מהמשנה (סנהדרין ר"פ חלק. וראה פרוש המשניות להרמב"ם שם): ארבעה הדייטות, בלעם כו'. ושם (קז, סע"ב): דור המבול . . דור הפלגה . . אנשי סדום כו'.

יאלין תולדת שם שם פר מאה שנים
ואוליד ית ארפכשד תרתין שנים בטר
טופנא :

(י) אלה תולדת שם שם בן־מאת שנה ויולד את־
ארפכשד שנתים אחר המבול:

רש"י שם בן מאת שנה • כשהוליד את ארפכשד שנתים אחר המבול.

יא וחיא שם בטר דאוליד ית ארפכשד חמש
מאה שנים ואוליד בנין ובגן :

(יא) ויחי־שם אחרי הולידו את־ארפכשד חמש מאות
שנה ויולד בנים ובנות: ם

יב וארפכשד חיא תלתין וחמש שנים
ואוליד ית שלח :

(יב) וארפכשד חי חמש ושלשים שנה ויולד את־שלח:

יג וחיא ארפכשד בטר דאוליד ית שלח
ארבע מאה ותלת שנים ואוליד בנין ובגן :

(יג) ויחי ארפכשד אחרי הולידו את־שלח שלש שנים
וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות: ם

יד ושלח חיא תלתין שנים ואוליד ית עבר :

(יד) ושלח חי שלשים שנה ויולד את־עבר:

טו וחיא שלח בטר דאוליד ית עבר ארבע
מאה ותלת שנים ואוליד בנין ובגן :

(טו) ויחי־שלח אחרי הולידו את־עבר שלש שנים וארבע
מאות שנה ויולד בנים ובנות: ם

טז וחיא עבר תלתין וארבע שנים ואוליד ית
פלג :

(טז) ויחי־עבר ארבע ושלשים שנה ויולד את־פלג:

יז וחיא עבר בטר דאוליד ית פלג ארבע
מאה ותלתין שנים ואוליד בנין ובגן :

(יז) ויחי־עבר אחרי הולידו את־פלג שלשים שנה וארבע
מאות שנה ויולד בנים ובנות: ם

יח וחיא פלג תלתין שנים ואוליד ית רעו :

(יח) ויחי־פלג שלשים שנה ויולד את־רעו:

יט וחיא פלג בטר דאוליד ית רעו מאתן
ותשע שנים ואוליד בנין ובגן :

(יט) ויחי־פלג אחרי הולידו את־רעו תשע שנים ומאתים
שנה ויולד בנים ובנות: ם

כ וחיא רעו תלתין ומרתין שנים ואוליד ית
שרוג :

(כ) ויחי רעו שתים ושלשים שנה ויולד את־שרוג:

כא וחיא רעו בטר דאוליד ית שרוג מאתן
ושבע שנים ואוליד בנין ובגן :

(כא) ויחי רעו אחרי הולידו את־שרוג שבע שנים ומאתים
שנה ויולד בנים ובנות: ם

כב וחיא שרוג תלתין שנים ואוליד ית נחור :

(כב) ויחי שרוג שלשים שנה ויולד את־נחור:

כג וחיא שרוג בטר דאוליד ית נחור מאתן
שנים ואוליד בנין ובגן :

(כג) ויחי שרוג אחרי הולידו את־נחור מאתים שנה ויולד
בנים ובנות: ם

כד וחיא נחור עשרין ותשע שנים ואוליד ית
תרח :

(כד) ויחי נחור תשע ועשרים שנה ויולד את־תרח:

(כה) וַיְחִי נַחֲוֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־תַּרְחַם הַשְּׁעֵעֲשָׂרָה שָׁנָה
וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ס

(כו) וַיְחִי־תַרְחַם שִׁבְעִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־אַבְרָם אֶת־נַחֲוֹר
וְאֶת־הָרָן:

(כז) וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת תַּרְחַם תַּרְחַם הוֹלִיד אֶת־אַבְרָם אֶת־נַחֲוֹר
וְאֶת־הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט:

(כח) וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תַרְחַם אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאוּר
כַּשְׂדִּים:

כח"ל על פני תרח אביו • בחיי אביו • ומדרש אגדה: יש אומרים שעל ידי אביו מת, שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרד על שפחת את צלמיו, והשליכו לכבשן האש, והרן יושב ואומר בלבו: אם אברם נוצח אני משלו, ואם נמרד נוצח אני משלו, וכשנצל אברם, אמרו לו להרן: משל אברם אני. השליכוהו לכבשן האש ונשרף, וזהו אור פשדים. ומנחם [בן סרוק] פרש אור, בקעה, וכן (ישעיה כד): "בְּאֵרִים כְּבֹדוֹ ה'", וכן (שם יא): "מְאוּרַת צַפְעוֹנִי". כל חור ובקע עמק קרוי אור. רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שישחית עליו ארצו ויסיר בני האדם מאמונתם וגרש אותו אל קצה ארץ כנען אחר שלקח כל הונן.

והנה על כל פנים במקום שהוא בארץ פשדים נעשה נס לאברהם אבינו, או נס נסתר, שנתן בלב אותו המלך להצילו ושלל מיתנו והוציא אותו מבית הסתר שילף לנפשו, או נס מפורסם שהשליכו לכבשן האש ונצל כדברי רבותינו:

ואל יפתה אותך רבי אברהם בקשיותיו שאומר שלא ספר הכתוב זה הפלא, כי עוד אמן לך טעם וראיה בזה ובכיוצא בו (להלן מ"ו ט"ו). אבל הגוים ההם לא הזכירו זה בספרם לפי שהם חולקים על דעתו, והיו חושבים בנסו שהוא מעשה קשפים כענין משה רבנו עם המצרים בתחלת מעשיו. ומפני זה לא הזכירו עוד הכתוב הנס הזה כי היה צריך להזכיר דברי החולקים עליו כאשר הזכירו דברי חרטומי מצרים, ולא נתבארו דברי אברהם עמם כאשר נתבארו דברי משה רבנו בסוף: וזהו שאמר הכתוב (להלן ט"ו ז') אני ה' אשר הוצאתיך מאור פשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, כי מלת "הוצאתיך" תלמד על נס, כי לא אמר "אשר לקחתך מאור פשדים", אבל אמר "הוצאתיך", שהוציא ממסגר אסיר, כמו אשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמות כ'). ב')

ואמר לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, כי מעת הוציאו אותו מאור פשדים היה הרצון לפניו יתעלה שיגדלו ויתן לו את הארץ ההיא, ותרח אביו ואברהם היה בלבם מן היום שהוא שניצל שילכו אל ארץ כנען

אדם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם, והנה הוא ואבותם מן הארץ ההיא מעולם: ומצינו בתלמוד (ב"ב צ"א.) כי אברהם נחבש פשדים, וזאת העיר איננה בארץ פשדים, דכתיב (מ"ב י"ז כ"ד) ויבא מלך אשור מבבל ומכּוּתָא ומעֵנָא ומחֵמָתָא, וכתוב (שם ל') ואנשי ככל עשו את סכות בנות ואנשי כות עשו את נרגל, אבל יראה כי היא עיר בעבר הנהר בארץ ארם נהרים, כי הרן שם עיר בארץ ארם נהרים, דכתיב (להלן כ"ד י') וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור שהיא הרן. ועוד חקרנו ונדענו על פי תלמידים רבים שהיו יושבי הארץ ההיא, כי כּוּתָא עיר גדולה בין הרן ובין אשור וחוקה ממדינת בבל, ובינה ובין הרן כמו ששה ימים, אבל היא נקללת בעבר הנהר בעבור היותה בין ארם נהרים ובין נהר פרת גבול ארץ ישראל, ובין חדל ההולך קדמת אשור.

והנה תרח הוליד בניו הגדולים אברהם ונחור בעבר הנהר ארץ אבותיו, והלך לו עם אברהם בנו אל ארץ פשדים ושם נולד לו בנו הקטן הרן, ונשאר נחור בנו בעבר הנהר בעיר הרן, או שנולד בעיר ההיא או שנתישב בה מכּוּתָא. וזה טעם בארץ מולדתו באור פשדים, כי שם מולדתו של הרן לבדו:

והענין המקביל הזה נמצא גם כן בספר קדמוני הגוים כמו שכתב הרב במורה הנבוכים (ג' כ"ט), כי הזכירו בספר "עבודת האפרים המצרים" כי אברם אשר נולד בכּוּתָא חלק על דעת ההמון שהיו עובדים השמש, ונתן המלך אותו בבית הסתר וזהו עמם בתוכחות ימים רבים שם, אחר כך פחד המלך

(כח) על פני תרח אביו בארץ מולדתו. כתב רש"י, כדרך דברי רבותינו (בב"ר ל"ח י"ג) תרח קבל על אברם בנו לפני נמרד על שבירת צלמיו והשליכוהו לכבשן, והרן ישב ואמר אם אברם נוצח אני משלו, ואם נמרד נוצח אני משלו, וכשנצל אברם אמרו לו משל מי אתה, אמר להם משל אברם אני. השליכוהו לכבשן ונשרף, וזהו אור פשדים. ומנחם פרש אור, בקעה, וכן על כן בארים כבדו ה' (ישעיה כ"ד ט"ו), וכן מאורת צפצפוני (שם י"א ח'), כל חור ובקע עמק קראו אור: והענין שקבלו רבותינו בזה הוא האמת, ואני מקבא אותו. אברהם אבינו לא נולד בארץ פשדים, כי אבותיו בני שם היו, וכשדים וכל ארץ שנער ארצות בני חם. והכתוב אמר ויגד לאברהם העברי (להלן י"ד י"ג), לא הפשדי, וכתוב (יהושע כ"ד ב') בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור. ומלת מעולם תורה כי משם תולדותיו מאו, וכתוב (שם פסוק ג') אנאקח את אביכם את ברהם מעבר הנהר. וראיה לדבר, כי נחור בחרן היה, ואם היה מקום תרח אור פשדים בארץ שנער, והכתוב ספר כי בצאתו מאור פשדים לא לקח אתו רק אברם בנו ולוט בן הרן בן בנו ושרי פלתו, אם כן היה נחור נשאר בארץ פשדים:

אבל באמת ארץ מולדתם ארץ ארם היא בעבר הנהר, והיא מנחלת אבותיו מעולם, והכתוב אומר בבני שם (לעיל י' ל') ויהי מושבם ממשא באכה ספרה הר הקדם, והוא שם כולל, דכתיב (שם פסוק ל"א) בארצתם לגויהם. וכתוב (במדבר כ"ג ז') מן

כט ונסכיב אברהם ונחור להון נשין שום אתם
אברהם שרי ושום אתם נחור מלכה בת הון
אבוהא דמלכה ואבוהא דיספה:

כס"י. יספה • זו שרה, על שם שסכתה ברוח הקדש, ושהכל סוכין ביפיה (ספרים אחרים: כמו שנאמר "ויקראו אותה שרי פרעה").
ועוד: יספה, לשון נסיכות (וכן הוא בסנהדרין ל"ט להדיא). כמו שרה, לשון שררה.

ל וחות שרי עקרה לית לה ולד:

לא וידבר תרח ית אברהם ברה וית לוט בר
הון בר ברה וית שרי בלטה אתם אברהם
ברה ונסקו עמהון מאורא דכסדאי למיזל
לארעא דכנען ואתו עד הון ויחיבו תמן:

לב ויהיו יומי תרח מאתן וחמש שנים ומית
תרח בחרן: פ פ פ

(כט) ויקח אברהם ונחור להם נשים שם אשת-אברהם שרי
ושם אשת-נחור מלכה בת-הון אבי-מלכה ואבי יספה:

(ל) ויהיו שרי עקרה אין לה ולד:

(לא) ויקח תרח את-אברהם בנו ואת-לוט בן-בנו
ואת שרי בלתי אשת אברהם בנו ויצאו אתם מאור
בשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד-חרן וישבו שם:

כס"י. ויצאו אתם • ויצאו תרח ואברהם עם לוט ושרי. רמב"ן

(לב) ויהיו ימי-תרח חמש שנים ומאתים שנה וימת תרח
בחרן*:

כס"י. וימת תרח בחרן • לאחר שיצא אברהם מחרן ובא לארץ כנען, והיה שם יותר מששים שנה, שהרי כתיב:
(לקמן יב) "ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן", ותרח בן שבעים שנה היה כשנולד אברהם, הרי קמ"ה
לתרח כשיצא אברהם מחרן. עדין נשארו משנותיו הרבה, ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של
אברהם? שלא יהא הדבר מפרסם לכל ויאמרו: לא קים אברהם את כבוד אביו, שהניחו זקן והלך לו. לפיכך, קראו
הכתוב מת. (ספרים אחרים: ועוד) שהרשעים אף בחייהם קרויים מתים, והצדיקים אף במיתתן קרויים חיים, שנאמר:
"ובניהו בן יהוידע בן איש חי". בחרן • הגו"ן הפוכה, לומר לך: עד אברהם חרון אף של מקום:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 310)

וימת תרח בחרן (יא, לב) שהניחו זקן והלך לו (רש"י) איתא בגמרא (קידושין לג, ב) בנו והוא רבו, מהו לעמוד מפני אביו. וכתב
הרא"ש: וספיקא דאורייתא הוא, ונעמדו זה מפני זה. אמרו על רבנו מאיר מרוטנבורג, שמיים שעלה לגדלה לא הקביל פני
אביו ולא רצה שאביו יבא אליו, עכ"ל. והנה, תרח היה תלמידו של אברהם, שהרי אברהם למד אותו להאמין בה', וכפי
שכתב רש"י (לר לך טו, טו) שתרח עשה תשובה. ויש לומר שלכן עזב אברהם את אביו, כדי שלא יצטרף לעמוד מפניו. רמב"ן

חסלת פרשת נח פפפ קנ"ג פסוקים, בצלא"ל סימן. אב"י יסכ"ה לו"ט סימן.

(* ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 36, ועמ' 324)

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

אורו וחמימותו הגדול, כמו שקורא אותו
"שרי". וראיתי במדרש "קומי אורי"
(פסיקתא דר"כ פסקא כ"א) על פן באורים
כבוד ה', במה מכבדין אותו, ר' אבא בר
כהנא אמר באילין פנסא, הן כגון העששיות
שמדליקין בבתי כנסיות, בכל מקום, אפלו
באי"ה, לבוד השם. הרי שעושין "בארים"
מלשון אש כפשוטו:

(לא) ויצאו אתם מאור בשדים. בעבור כי
אברהם נקבד מאביו, וההולכים בעצתו
ובעבורי ללכו, אמר הכתוב ויצאו אתם. ואף
על פי שאמר ויקח תרח, אכל לוט ושרי
בעבור אברהם הלכו אתם, כי גם אחרי שנפרד
אברהם מאביו הלכו אתו:

(לב) וימת תרח בחרן. כשיצא אברהם ונשארו
משנות תרח הרבה, ולמה הקדים הכתוב

והנה על דעת רבותינו יהיה אור בשדים
כפשוטו, מלשון חמותי ראיתי אור
(ישעיה מ"ד ט"ז). ואמרו ויצאו אתם מאור
בשדים, ותרח לא יצא מן הכבשן, אכל אברהם
הוא עקר. או המקום נקרא פן בעבור הנס.
כמו ובתערה ובמסה ובקברת התאנה (דברים
ט" כ"ב), וזולתם. וירמוז הכתוב כי בצאת
אברהם מן הכבשן ברחו להם כלם משם:
ופרוש בארים כבוד ה' (ישעיה כ"ד ט"ו)
על דעתי כדבריהם כי הם ההרים
הגבוהים ששם עושים אורות ומשיאין
משואות להודיע החדשות מהר במרחקים,
כאשר אמר (שם) באי"ה השם ה' אלהי
ישראל, והענין, שיוודעו בכל העולם הנס
והפלא הנעשה להם לכבוד השם. וכן מאורת
צפוני (ישעיה י"א ח'), החור שלו, ששם

להתרחק מארץ כשדים מפתח המלך, כי חרן
קרוב להם, ועם אחר ופשה אחת לכלם, כי
לשון ארמית לשניהם, ורצו ללכת אל עם
אשר לא ישמע לשונו המלך ההוא ועמו:
וזהו טעם ויצאו אתם מאור בשדים ללכת
ארצה כנען ויבאו עד חרן, אשר שם
משפחותיהם ואבותיהם מעולם, וישבו
בניהם ונתעכבו שם ימים רבים. ושם נצטוו
אברהם לעשות מה שעלה בדעתו ללכת
ארצה כנען ויבא את אביו, ומת שם בחרן
אצלו, והוא הלך עם אשתו ולוט בן אחיו
ארצה כנען. וזהו שאמר הכתוב (יהושע
כ"ד ג') ואקח את אביכם את אברהם מעבר
הנהר ואלוף אותו בכל ארץ כנען, כי בעבר
הנהר נצטוו בנה, ומשם לקחו והוליכו בכל
ארץ כנען:

(להלן ט"ו ט"ו), בשורו שיש לאביו חלק לעולם הבא. ואולי בונתם שעשה תשובה בשעת מיתה, אבל ימיו היו כלם ברשע והיה קרוי מת. ולשון רש"י, למדך שעשה תשובה תשובה בשעת מיתה. או שמא יש לו חלק לעולם הבא שצמח מן ה"ל בנכות בנו. והיא הבשורה, שהוא לא היה יודע עד שנתבשר בכך בעת שאמר לו ואתה תבוא אל אבותיך בשלום. וכן מצאתי במדרש (לק"ט, ויקרא ד' ב') כל העצם פשרין חוץ משל זית ושל גפן, שהשמן והזין קרובין לגבי מזבח. הצילו הפרות האילנות. וכן מצאו באברהם שהציל את תרח, שנאמר ואתה תבוא אל אבותיך בשלום:

חזר וכלל השנים, ובקאן חזר ותפש הסדר הראשון שבבעלי השנים הרבים מאדם ועד נח, וכלל: ויהיו כל ימי תרח וימת, והוסיף להזכיר עוד מקום המיתה שהיה בחרן, המקום שהזכיר לאברהם. ולכך דרשו שכל זה כדי שיראה מבלי עיון שהיה אברהם שם עמו. ועוד כי מפני שכבר התחיל בענין אברהם וספר שיצא עם אביו מאור כשדים ללכת ארצה כנען, יקשה בעניניהם כשלא סדר חיו ומיתתו על הסדר ויכתב אותה בזמנה: ואשר אמרו עוד (כב"ר שם) בתחלה אתה דורש שהרשעים בחייהם קרויין מתים, גם כן תמה הוא בעיני, שכבר דרשו (כב"ר ל"ד ד') מפסוק ואתה תבוא אל אבותיך בשלום

מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם, שלא יהא הזכר מפרסם לכל ויאמרו לא קים אברהם כבוד אב ואם שהניחו זמן והלך לו, לפיכך קראו מת, ועוד שאף הרשעים בחייהם קרויין מתים. ולשון רש"י, ובכרשית רבה (ל"ט ז') הוא. ואני תמה על דבריהם, שזה מנהג כל הכתוב לספר חיי האב והולידו הבן ומיתתו, ואחר כך מתחיל בענין הבן, בכל הדורות כך נהגו הכתובים. ונח עצמו הגה בימיו של אברהם עודנו חי, ושם בנו כל ימי אברהם היה חי: ויתכן שבאו למדרש הזה מפני ששנה הכתוב בתרח סדר הפרשה בלה, כי בשם ותולדותיו כלם לא הזכיר הכתוב מיתה, ולא

הפטרה לפרשת נח לשנים מקרא ואחד תרגום בישעיה פרק נד

אֲרֵנִי עֹקְרָה לֹא יִלְדָּה פִּצְחִי רָגָה וְצָהֳלִי לֹא־חָלָה בִּירְפִים בְּנֵי־שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי בְּעוּלָה אָמַר יְהוָה: בַּהֲרִחֲבִי מְקוֹם אֶהְיֶה וִירֵעוֹת מִשְׁכָּנוֹתֶיךָ יִטּוּ אֶל־תַּחֲשֻׁכֵי הָאָרֶץ מִיתְרֶיךָ וִיתְדֹתֶיךָ חֻזְקִי: גִּבְיִמֶיךָ וּשְׁמָאוֹל תִּפְרָצִי וְזִרְעֶךָ גּוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נִשְׁמֹת וְיֹשִׁיבוּ: וְאֶל־תִּירָאֵי בִּי־לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל־תִּכְלָמִי כִּי לֹא תַחֲפִירִי כִּי בִשְׁתַּעַל עָלַיִךָ תִּשְׁפָּחִי וְחִרְפַּת אֲלֻמְנוֹתֶיךָ לֹא תִזְכָּרֶנָּה: הִכִּי בְּעָלְיֶךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שָׁמוֹ וְגִאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא: וּבִי־כֹאשָׁה עֲזוּבָה וְעַצִּיבַת רֹחַ קָרָאךָ יְהוָה וְאִשְׁתִּי נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵם אָמַר אֱלֹהֶיךָ: וּבְרָגַע קָטָן עֲזוּבָתֶיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבֹּצֶךָ: חֲבִשְׁצָף קֶצֶף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִפֶּה וּבִחְסֵד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גִּאֲלֶךָ יְהוָה: טִפְרִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי־נָח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁפַּעְתִּי מִקֶּצֶף עָלְיֶךָ וּמִגֶּעֶר־בְּךָ: יִכִּי הָהָרִים יִמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמְוִטֶינָה וְחִסְדִּי מֵאֲתָךְ לֹא־יִמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמוּט אָמַר מֶרְחֶמֶךָ יְהוָה:

הפטרה פרשת נח לקריאה בציבור נדפסה בעמ' קנו

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' ב

1 דְּמִשּׁוּם דִּין שׁוֹמֵר הוּא, דְּאֵי סִלְקָא דְּעֵתֶךָ שְׂמִטָּמָא מִשּׁוּם יָד, יִקְשָׁה
2 לָךְ, נִימָא אַחַת לְמָא חַוִּי.
3 וְהַגְמָרָא דּוּחָה אֵת הָרָאִיה: שְׁלֵעוֹלָם יֵשׁ לִוְמֵר שְׂמִטָּמָא מִדִּין יָד,
4 וְאִפְשָׁר לְפָרֵשׁ הַמִּשְׁנָה בְּרִאמֶר רַבִּי אֶלְעָא לְפָרֵשׁ אֵת הַמִּשְׁנָה
5 בְּעוֹקְצִין שְׂמִדוּבֵר בְּמִלָּא שְׁבִין הַמִּלָּאִין, הָכָא נָמִי, מְדוּבֵר בְּנִימָא
6 שְׁבִין הַנִּימִין, וּבְשִׁמְטָלָא אֵת הַבֶּשֶׂר עַל יְדֵי כֹמָה נִימִים אֵינֵם נִפְסָקִים.
7 וְהַגְמָרָא מְבָרַרְתָּ: וְהִכָּא אֵיתִמֵּר דְּרַבִּי אֶלְעָא. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אֵהָא

8 דְּרַגְנָן מִלָּאִי שְׁבִשְׁבָלִים מִיטְמָאִין וּמִטְמָאִין וְאֵין מִצְטַרְפִּין. וְהַקְשׁוּ
9 עַל הַמִּשְׁנָה: מִלָּאִי לְמָא חַוִּי, וְאִמֵּר רַבִּי אֶלְעָא, שְׂמִדוּבֵר בְּמִלָּאִי
10 שְׁבִין הַמִּלָּאִים.
11 לְעִיל הַבִּיבָא הַגְמָרָא שְׂמִיחָלֻקָתָא שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ נִאמְרָה
12 עַל הַבְּרִיתָא בִּאֵהֱלוֹת, עֲכָשׁוּ מִבִּיבָא הַגְמָרָא דְּעָה שְׂאֻמְרָת
13 שְׂמִיחָלֻקָתָא נִאמְרָה עַל הַמִּשְׁנָה שְׂמִיחָלֻקָתָא הַפָּרֻק. אֻמְרָתָא הַגְמָרָא:
14 וְאִכָּא דְּמִתְנִי לָהּ – וִישׁ שְׁשֵׁנוּ מִחְלֻקָתָא זֶה שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ

שיעורי תהלים לשבת פרשת נח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום רביעי - כ"ח תשרי פרק כ מפרק קלה עד סוף פרק קלט	יום ראשון - כ"ה תשרי פרק כ פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
יום חמישי - כ"ט תשרי פרק כ מפרק קמ עד סוף פרק קמד	יום שני - כ"ו תשרי פרק כ פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
יום שישי - ל' תשרי פרק כ מפרק קמה עד סוף פרק קנ	יום שלישי - כ"ז תשרי פרק כ מפרק קכ עד סוף פרק קלד
שבת קודש - א' מרחשון פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט	

יום ראשון כ"ה תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלח, כה להבין אמרי... עד עמ' 276, לדבר מאומה.

ועל דרך מאמר הגמרא³: "אל"ף בי"ת – אלף בינה", מפרש רש"י:
למוד תורה, מה שכתוב בספר הנקרא "צוואת ריב"ש", –
צוואתו של רבי ישראל בעל שם טוב – כך נקרא הספר, הנגם
שנאמת אינה צוואתו כלל⁴, ו – הבעל שם טוב, לא צוה כלל
לפני פטירתו, רק –

אגרת הקדש

הענינים שבספר, הם לקומי

בה להבין אמרי בינה מ"ש בספר הנק' 1

צוואת ריב"ש הגם שבאמת 2

אינה צוואתו ולא ציוה כלל לפני פטירתו רק הם 3

לקומי אמרותיו הטהורות שלקטו לקומי בתר לקומי 4

ולא ידעו לכיון הלשון על מתכונתו. אך המכוון 5

הוא אמת לאמתו. והוא בהקדים מארז"ל כל הכועס 6

כאילו עובר עכו"ם וכו'. והטעם מוכן ליודעי בינה 7

לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה כי אילו היה 8

מאמין שמאת ה' היתה זאת לו לא היה בכעס כלל 9

ואף שכן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו 10

או מזיק ממונו ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על 11

רוע בחירתו אעפ"כ על הניזק כבר נגזר מן השמים 12

והרבה שלוחים למקום ולא עוד אלא אפילו בשעה 13

ידעו לבון הלשון על מתכונתו, – שבתבטא במדויק תוכן הענין,

כפי שיסביר להלן, שהבעל שם טוב היה אומר תורתו בשפת אידיש,

ואילו התורות שבספר "צוואת הריב"ש" לשונן לשון הקודש, אך

המכוון הוא אמת לאמתו. – וזאת מתחיל רבנו הזקן להסביר

המאמר המובא ב"צוואת הריב"ש" סימן ק"כ: והוא, – המאמר

יוסבר, בהקדים מאמר דו"ל: "כל הפועם באילו עובר עכו"ם

וכו", והטעם – מדוע הכועס הוא כאילו עובר עבודה זרה, מוכן

ליודעי בינה⁸, לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה; –

בהקדוש ברוך הוא והשגחתו, שהיא השגחה פרטית על כל נברא

ונברא, כי אלו היה מאמין שמאת ה' היתה זאת לו – הדיבורים

או המעשים שהביאו אותו לידי כעס – שהם באו מהקדוש ברוך

הוא, לא היה בכעס כלל. – על מי שדיבר אותם דיבורים או עשה

אותם מעשים. ואף שכן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או

מכהו או מזיק ממונו, ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על

רע בחירתו – שבחר לעשות מעשים רעים אלה, לקללו או להכותו

וכו, אי אפשר הרי, לכאורה, לומר שהוא לא אשם, מפני שהוא

שליח בלבד של הקדוש ברוך הוא והשגחתו; וראיה לדבר, שהרי

הוא מחוייב בדיני אדם ובדיני שמים? אף-על-פי-כן, על הנזק בכך

נגזר מן השמים, – שיינוק באותו נזק, ואם אותו אדם לא היה

עושה זאת מפני שלא היה רוצה לבחור בבחירתו להרע להלן, הרי

את הנזק היה הלו מקבל בין כה וכה, שכן; והרבה שלוחים

למקום. – לבצע גזירה שנגזרה. כל הענין המדובר כאן, הוא על

1 כה. תוכנה של אגרת הקודש, סימן כ"ה, הוא ביאור על תורה של הבעל שם

2 טוב, שנדפסה בספר "צוואת הריב"ש" (סימן ק"כ בהוצאת קה"ת משנת

3 תשל"ה). בה מדובר איך כל דבר הוא התפשטות מהקדוש ברוך הוא באמצעות

4 המדות אהבה ויראה, אלא שיכול להיות שהאהבה או היראה הן בגלות וכו'.

5 בהמשך כתוב שם, שכן הדבר

6 גם כשהוא שומע משהו מדבר

7 בשעה שהוא מתפלל, יחשוב

8 לעצמו "לשם מה הביא אותי –

9 הקדוש ברוך הוא כאן שהלו

10 ידבר בשעת תפילתי, הרי זה

11 הכל בהשגחה פרטית", אלא,

12 הדיבור הוא השכינה והיא

13 (השכינה) "שרתה" (כך כתוב

14 שם הלשון, אך כפי שיסביר רבנו

15 הזקן (באגרת זו) הלשון

16 המתאימה היא לא "שרתה" כי

17 אם "נתלששה" בפיו של אותו

18 אדם, כדי שאתחזק בעבודת

19 התפלה, ובפרט (כתוב שם להלן)

20 אם המדבר הוא גוי או קטן, הרי

21 יוצא שהשכינה צמצמה עצמה כדיכול בסוג אדם כזה, צריך הדבר בודאי

22 להביא אותו לזיכר יתר בעבודתו. כפי הנראה, התנכלו מנגידי תורת החסידות

23 למאמר זה של הבעל שם טוב האומר שהשכינה שרתה בגוי המדבר בשעה

24 שיהודי מתפלל – הדבר היה קשה בעיניהם, לומר ענין של השראה (או

25 אפילו התלבשות) של השכינה בגוי וכו'. ענין זה בא רבנו הזקן להסביר

26 באגרת זו, בהקדמת ביאור מאמר רבותינו ז"ל "כל הכועס כאילו עובר עבודה

27 זרה" – שעל יהודי לדעת שכל דבר הוא מהקדוש ברוך הוא, וכשהלו הכה

28 אותו או דיבר דיבורים העלולים להביאו לידי כעס, התלששה בזה הארה

29 מהשכינה המחיה כל נברא כולל גם אותו אדם, בשעת מעשה, כשהכה אותו

30 או כשדיבר אותם דיבורים.

31 וכפי שהוא מביא ראיה על כך ממה שאמר דוד המלך כששמע בן גרא קילל

32 אותו: "ה' אמר לו קלל", שלמרות שאין אנו מוצאים שהקדוש ברוך הוא יאמר

33 זאת לשמע, אך הרי כיוון שרוח פיו יתברך החיה בשעת מעשה את שמעי

34 ונתן לו הכוח לדבר אותם דיבורים, הוא קורא לכך "ה' אמר לו קלל", וכפי

35 שרבנו הזקן מסביר בפרוטרוט ענין התלבשות הארת השכינה גם בקליפות

36 וכו'. מה שאין רבנו הזקן מביא מאמרו של הבעל שם טוב והקושיא האמורה

37 שהקשו עליו – אפשר אולי לומר, על דרך מה שאנו מוצאים בסיפורי מאסרו

38 של רבנו הזקן, שמסר נפשו בפועל ממש שלא להיות נפרד חס ושלום מתנועה

39 של הבעל שם טוב, אף לא לשעה קלה ואף לא למראית עין¹, כך גם בענינו.

40 שרבנו הזקן נזהר גם שלא להוכיח ענין של קושיא על תורת הבעל שם טוב,

41 אלא הוא מסביר את הענין, ובמילא מתורצת הקושיא שהקשו על כך.

42 להבין אמרי בינה, – בהבנה של תורה, על דרך הלשון במשלי²,

1. "התמים" חוברת ב' ע' נו. 2. א, ב. 3. שבת קד, א. 4. בתניא לפנינו ליתא לתיבת "כלל", וניתוספה ע"פ הגהת כ"ק אדמו"ר הצ"צ, הובאה
ב"לוח התיקון" שבסוף ספר התניא הוצאת קה"ת. 5. משפטים כד, ו. 6. ו, ב. 7. זח"א כז, ב. ח"ג קעט, א. רמב"ם הל' דעות פ"ב הי"ג בשם
"חכמים הראשונים", ובכ"מ. 8. ביאור הקשר לתואר "יודעי בינה" דוקא – ראה לקומי לוי יצחק לתניא כאן.

וזאת מפני שחסרה לו האמונה שהסיבה להזיקו היא גזר-דין מן
השמים ולא בחירתו הרעה של הלו. ובלשון רבנו הזקן: **וְלֹא עוֹד,**
— מה שהגירה מן השמים נתנה את הרשות והאפשרות הכללית
שהוא יינזק, **אֲלָא אֶפְלוּ בְּשַׁעָה זֶה מִמֶּשׁ שֶׁמֶכְהוּ אוּ מְקַלְלוּ** —
הרי באותו זמן ממש,
מְתַלְשֵׁשׁ בּוֹ — במזיק, **בְּחַ**
ה' וְרוּחַ פִּי וְתִפְרֹד
הַמְחִייוּ וּמְקִימוּ, וְכִמּוּ
שְׁכִתוֹב¹²: "כִּי ה' אָמַר לוֹ
קָלָל", — דוד אומר זאת,
שהקדוש ברוך הוא אמר
לשמעי בן גרא לקלל את
דוד, **וְהִיכֵן אָמַר** — הקדוש
ברוך הוא לְשִׁמְעִי? — היכן
מוצאים אנו שהקדוש ברוך הוא יאמר לשמעי לקלל את דוד? **אֲלָא**
שְׁמַחְשִׁבָה זֶה שֶׁנִּפְלָה לְשִׁמְעִי בְּלִבּוֹ וּמִחוֹ — לקלל את דוד, **וְיָדָה**
מֵאֵת ה', — הקדוש ברוך הוא סיבב הסיבות שתעלה בלבו ובמוחו
של שמעי מחשבה זו, **וְ"רוּחַ פִּי"** — של הקדוש ברוך הוא, **הַמְחִייוּ**
כָּל צָבָאָם — כלשון הפסוק¹³: "וברוח פיו כל צבאם", **הַחֲיָה רוּחוֹ**
שֶׁל שִׁמְעִי בְּשַׁעָה שֶׁדָּבַר דְּבָרִים אֵלָיו לְדוֹד; כִּי אֵלָיו נִסְתַּלַּק
"רוּחַ פִּי" וְתִפְרֹד רָגַע אַחַד מְרוּחוֹ שֶׁל שִׁמְעִי — לֹא יָכוֹל
לְדַבֵּר מֵאוֹמָה

1 דרך המכילתא (שמביא רש"י) על הפסוק: "והאלקים אנה לידו",
2 שזהו מה שכתוב¹⁰: "מרשעים יצא רשע", שלמרות שנגזר על הניזק
3 לקבל אותו נזק — מסבב הקדוש ברוך הוא שאותו אדם מסויים יהיה
4 המזיק שזיזק לניזק. אך, שם מדובר בשוגג, מה שאין כן כשהדבר
5 הוא במזיד, כשהמזיק עושה
6 זאת בבחירתו, ואם הוא לא
7 היה עושה זאת, הרי (כפי
8 שהגמרא אומרת במסכת
9 תענית¹¹) הרבה שלוחים
10 למקום לבצע על ידם את
11 הגזירה. על כל פנים, מוכח
12 מהאמור, שאין לניזק להיות
13 בכעס על האדם שהזיק לו
14 וכדומה, שכן לא הוא היה
15 הסיבה על מה שאירע לו, הסיבה היא גזר הדין מן השמים. להלן
16 יאמר רבנו הזקן יתירה מזו, שלא זו בלבד כשכבר היה גזר הדין,
17 דבר הנותן את האפשרות הכללית שהלז יוכל להרע לו — אלא
18 אפילו הרעיון להרע לזולת והכוח שיש לו בשעת מעשה לעשות
19 זאת, הרי הכוח לרעיון זה בא מהקדוש ברוך הוא (אלא מובן הדבר
20 שאותו אדם שהוא בעל בחירה, היה יכול לדחות מחשבה זו ולא
21 לעשות אותו מעשה), אך כעסו הוא הרי לא מפני שמרגיז אותו
22 שהלז בחר בבחירתו להרע לו, אלא מרגיז אותו למה הוא הזיק לו,

יום שני כ"ו תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 276, (וזהו כי ה'... עד עמ' קלט, וחיות רוחניית).

מדוע עשית כן? אין הכוונה לשמעי בן גרא (כפי שיש מפרשים
כך) אלא הכוונה היא "לו" לה' ש"אמר לו קלל": מי יכול לומר
להקדוש ברוך הוא מדוע עשית כך לצוות לשמעי לקלל את
דוד?
וְכַנּוּדַע מֵה שֶׁכָּתַב הַבַּעַל-
שִׁם-טוֹב וְ"ל עַל פְּסוּק¹⁶:
"לְעוֹלָם ה' דְּבָרָה נֶצֶב
בְּשָׁמַיִם", — הסביר הבעל
שם טוב פסוק זה באריכות
ובביאור והפיץ את הנקודה
המובאת במדרש תהלים
(כמובא לעיל — "שער
היחוד והאמונה" פרק א'),
שֶׁצִּירוֹת אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בְּהֵן הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא מֵאִמֶּר: "הִי רָקִיעַ
כּוֹ" — בתוך המים¹⁷, שממאמר זה נבראו השמים, הֵן — אותיותיו
של מאמר זה, נֶצֶבּוֹת וְעוֹמְדוֹת מְלַבְּשׁוֹת בְּשָׁמַיִם לְעוֹלָם
לְהַחְיֹתָם וּלְקִיָּתָם. — וכפי שמוסבר בפרוטרוט ב"שער היחוד
והאמונה" פרק א' ופרק ב' — שכן הדבר בכל הנבראים. וְלֹא
בְּהַפְלִיטוֹפִים שְׂבוּפָרִים בְּהַשְׁנָחָה פְּרָטִית, — בהשגחתו הפרטית

45 (וְזֶהוּ "כִּי ה' אָמַר לוֹ" — בְּעֵת הַהִיא מִמֶּשׁ — כשדיבר אותם
46 דיבורים, "קָלָל" אֵת דָּוִד, — בכך שבשעת מעשה החיה אותו
47 ונתן לו הכוח לדבר אותם דיבורים, "וְיָמִי יֵאֱמַר לוֹ וְגוֹ". —
48 מדוע עשית כן, על המלה "לו" מציין הרבי ב"הערות ותיקונים
49 בדרך אפשר" (שנדפס בסוף
50 "תניא") שלכאורה מלה זו
51 ("לו") מיותרת, שהרי
52 בפסוק כאן¹⁴ כתוב: "ומי
53 יאמר מדוע עשית כן", בלי
54 המלה "לו". — מה שהרבי
55 אומר ש"לכאורה" המלה
56 "לו" מיותרת, יש שרוצים
57 לפרש, שזה מפני שיכול
58 להיות שכונת רבנו הזקן היא על פסוק אחר בקהלת¹⁵: "ובאשר
59 דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה", שמשמעותו "מי יכול
60 לומר להקדוש ברוך הוא מה אתה עושה?"; אך כיוון שהרי דוחק
61 לומר שבדברו אודות הפסוק המסתיים ב"ומי יאמר", יביא רבנו
62 הזקן פסוק אחר (בקהלת), אפשר אולי לומר, שהמלה "לו"
63 שמביא רבנו הזקן הוא לא מהפסוק אלא הוא מפרש ש"מי יאמר

9. משפטים כא, יג. 10. שמואל א' כד, יד. 11. יח, ב. 12. שמואל ב' טז, י. 13. תהלים לג, ו. 14. ש"ב שם. 15. ח, ד. 16. תהלים קיט, פט.
17. בראשית א, ו.

1 של הקדוש ברוך הוא על כל נברא ונוצר, והם טוברים שלמרות
2 שהעולם נברא מהקדוש ברוך הוא ואינו קדמון, אך אין הקדוש ברוך
3 הוא משגיח על הנבראים, שכן, **וּמַדְמִין בְּדַמְיוֹנָם הַבּוֹזֵב אֶת**
4 **מַעֲשֵׂה ה', עֲשֵׂה שְׁמִים וְאַרְץ, לְמַעֲשֵׂה אֱנוֹשׁ וְתַחבּוּלוֹתָיו;** –

5 למעשים שאדם עושה
6 מגולם (מחתיכת זהב או
7 כסף וכדומה) כלי,
8 ולתחבולותיו שמערבב
9 חומרים שונים ועושה מהם
10 כלי, **כִּי בְּאִשֶּׁר יֵצֵא לְצִוְרָה**
11 **כְּלִי – שׁוֹב אֵין הַכְּלִי צָרִיד**
12 **לְיָדֵי הַצִּוְרָה, שְׁאֵף שִׁדְּיוֹ**
13 – של הנפח, **מִסְקִלּוֹת**
14 **הַיָּמָנוּ – מהכלי, הוא –**
15 הכלי, **קָנָם מַעֲצָמוּ.** – בלי
16 עזרתו של הנפח; כך הדבר,
17 חושבים הם, בבריאת שמים
18 וארץ, שאחרי שהקדוש
19 ברוך הוא ברא אותם, אין
20 הם זקוקים יותר חס ושלום

21 להקדוש ברוך הוא, ולכן הם כופרים בהשגחה פרטית – שעל
22 הקדוש ברוך הוא להשגיח תמיד על הנבראים, **וְכֵחַ מְרִאֻת**
23 **עֲיִנְהֶם,** – עיניהם דבוקות מלראות, **הַהֶבְדֵּל הַגָּדוֹל שֶׁבֵּין מַעֲשֵׂה**
24 **אֱנוֹשׁ וְתַחבּוּלוֹתָיו, שְׁהוּא יֵשׁ מִיֵּשׁ –** מדבר שכבר קיים יוצר
25 האדם "יש" שני, כמו למשל מחתיכת כסף, שהחומר שלו כבר ישנו,
26 יוצר האדם כלי, הרי שאת הכסף הוא לא היה צריך לייצר, שכן זה
27 כבר היה קיים, **רַק שְׁמַשְׁנָה הַצִּוְרָה וְתַחבּוּלוֹתָהּ,** – מצורת חומר
28 הכסף הוא מייצר דמותו וצורתו של הכלי; הרי, כיוון שלא יצר שום
29 דבר חדש, שכן הדבר היה קיים כבר, ואף תבניתו של הכלי שהוא
30 יצר מהכסף, איננה **חידוש** נוסף בכסף, שכן לכסף יש מלכתחילה
31 ה"עלוליות" (האפשרות) לעשות ממנו כלי, שהרי הכסף נברא כך,
32 שיכולים לכופפו בכל צורה שהיא, הרי שהאדם לא חידש בכך שום
33 דבר, לכן אין הכלי, לאחר יצירתו, זקוק לידי האדם שיצר אותו, –
34 אין הפילוסופים רואים את ההבדל בין מעשה אדם אלה, **לְמַעֲשֵׂה**
35 **שְׁמִים וְאַרְץ, שְׁהוּא יֵשׁ מִאֵין.** – לפני בריאת שמים וארץ, לא היה
36 קיים שום דבר, ועם בריאתם, נתהווה "יש", דבר שהוא חדש לגמרי
37 שלא היה קיים לפני זה כלל, ואז, כשנברא דבר חדש (יסביר רבנו
38 הזקן להלן) מן ההכרח שהכוח שברא את הדבר החדש, יהיה בו
39 ויחדש אותו תמיד, שאילולא כך היה הדבר החדש מתבטל. על כל
40 פנים, הרי בריאת שמים וארץ היא "יש מאין", **וְהוּא פְּלֵא גָדוֹל**
41 **יוֹתֵר מִקְרִיעֵת יִסְכּוֹף עַל דְּרָךְ מַשָּׁל, אֲשֶׁר הוֹלִידָה ה' –** את הים,
42 **בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה פֶּל הַלִּילָה –** הכוח האלקי שבקע את הים
43 התלבש ברוח מזרחית עזה, **וַיִּבְקְעוּ הַיָּםִים¹⁸, –** ונצבו כחומה, **וְאָלוּ**
44 **פֶּסֶק הָרוּחַ בְּרָגַע –** היו הים חוזרים וננגרים **בְּמוֹרָד בְּדִרְבָּם**
45 **וּמִבְּקָעָם, וְלֹא קָמוּ בְּחוֹמָה, –** ב"שער היחוד והאמונה" הוא מוסיף
46 שזה "בלי ספק", כלומר, שאין שום מקום לחשוב שהמים היו

אגרת הקדש

נשארים ניצבים כחומה אחרי שהרוח היתה פוסקת לרגע, אלא הם
היו בוודאי חוזרים לטבעם לזרזם במורד, **אֵף שְׁמַכֵּעַ זֶה בְּמִים –**
להיות ניגרים במורד, **הוּא גַם בֵּן נִבְרָא וּמַחְדֵּשׁ יֵשׁ מִאֵין, –**
שבמקום שלפני זה היה "אין", לא היה טבע כזה, נוצר "יש", נוצר
טבע כזה. כלומר, בהתאם
לפירושו של הרבי, טבע זה

1 פרטית ומדמין בדמיונם הכוזב את מעשה ה' עושה
2 שמים וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו כי כאשר יצא
3 לצורף כלי שוב אין הכלי צריך לידי הצורף שאף
4 שידיו מסולקות הימנו הוא קיים מעצמו וטח מראות
5 עיניהם ההבדל הגדול שבין מעשה אנוש ותחבולותיו
6 שהוא יש מיש רק שמשנה הצורה והתמונה למעשה
7 שמים וארץ שהוא יש מאין והוא פלא גדול יותר
8 מקריעת ים סוף עד"מ אשר הוליד ה' ברוח קדים עזה
9 כל הלילה ויבקעו המים ואילו פסק הרוח כרגע היו
10 המים חוזרים וניגרים במורד כדרכם וטבעם ולא כמו
11 כחומה אף שטבע זה במים הוא ג"כ נברא ומחודש
12 יש מאין שהרי חומת אבנים נצבת מעצמה בלי רוח
13 רק שטבע המים אינו כן וכ"ש וק"ו בבריאת יש מאין
דבר חדש, "יש" מ"אין",

אלא היה עליה לשנות "יש" אחד ל"יש" שני, לשנות את טבע המים
מלהיות זורמים ומתנועעים, ל"יש" אחר של טבע, להיות ניצבים
כחומה, ובכל זאת, כיוון שיש בכך משום חידוש במים להיות ניצבים
כחומה – מן ההכרח שאותו כוח שפעל את החידוש, הרוח שעשתה
את המים ניצבים, ייצר את החידוש כל רגע, ומשך פוסק כוח זה –
מתבטל החידוש, הרי זה מוכיח שגם בחידוש של "יש מיש" מן
ההכרח שעל הכוח המחודש להיות ולפעול תמיד את החידוש. אלא,
על כך שהטבע במים להיות ניגרים במורד הוא נברא "יש מאין" –
מביא רבנו הזקן ראיה להלן, שאין זה ענין עצמי במים, שנאמר שאם
ישנו נברא (דבר שנברא), שזהו מים, מן ההכרח שיזרום במילא
במורד, כמו למשל שנאמר שמה שנברא "תופס מקום" הוא ענין
עצמי בנברא, ואין זה צריך להיבראות במיוחד "יש מאין", אלא עם
בריאת הנברא הוא במילא באופן שהוא "תופס מקום"; אך זרימת
המים איננה כך – שכן, ישנם הרי נבראים שהטבע שלהם אינו כך,
הטבע שלהם הוא אחר לגמרי, הם עומדים, כמו למשל חומת אבנים
שעומדת – ואינה זקוקה לדבר מן החוץ שיחזיק אותה, ובלשון רבנו
הזקן: **שִׁתְּרֵי חוֹמַת אֲבָנִים נִצְבֵּת מַעֲצָמָה בְּלִי רוּחַ, רַק שְׁמַכֵּעַ**
84 **הַיָּםִים אֵינּוּ בֵּן.** – ואם יש בטבע המים שלא להיות עומדים אלא
להיות זורמים במורד, הרי טבע זה הוא דבר נברא "יש מאין" בתוך
המים. מה, איפוא, היה על הכוח האלקי שהתלבש ברוח, לפעול? –
הוא לא היה צריך לפעול "יש מאין", ליצור דבר חדש לגמרי שלא
היה לפני זה בנבראים, היה עליו רק לשנות "יש" אחד ל"יש" אחר
(מטבע הורימה לטבע היציבות כחומה), ובכל זאת זה פלא גדול,
"חידוש", שאנו מבינים שעל הכוח המחודש – הכוח שפעל חידוש זה
– לפעול תמיד בחידוש, אחרת יתבטל החידוש מיד, הרי כל שכן
וקל וחומר, יסביר להלן רבנו הזקן, שבחידוש של "יש מאין", כפי

1 שהדבר בבריאת כל הנבראים – בודאי שמן ההכרח שעל הכוח
2 המחדש – הכוח האלקי שברא את הדבר – לפעול תמיד את
3 החידוש, שהדבר יהיה "יש", ולא לחזור מיד כבתחילה ל"אין". הרי
4 שגם בהתאם להשוואה המדומה שמדמים הפילוסופים מעשה שמים

5 וארץ למעשה אדם שבכוחו
6 ליצור רק "יש מיש" – הרי

7 גם ב"יש מיש" – באופן
8 שצריך להיות חידוש, שינוי
9 מ"יש" אחד ל"יש" אחר (כמו)
10 מטבע המים לזרם במורד
11 לטבע של להיות עומדים
12 (כחומה) מן ההכרח שעל
13 הכוח המחדש לפעול תמיד,
14 הרי זה מחייב, שהכוח
15 האלקי שברא את הנברא מן
16 ההכרח שיהיה תמיד
17 בנברא. הרי שנוסף על

18 השקר שבהשוואתם מעשה שמים וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו,
19 הם טועים גם בכך שהם חושבים שאין זה מן ההכרח שהכוח
20 המחדש יעמוד תמיד בדבר המחדש, ואם כן, שהחידוש הוא רק
21 בשינוי "יש" אחד ל"יש" שני – מן ההכרח שהכוח המחדש יעמוד
22 ויפעל תמיד בדבר המחדש – וכל שכן וכל וחמך בבריאת יש
23 מאין, שהיא למעלה מהטבע, והפלא ופלא יותר מקריעת
24 ים־סוף, הרי על אחת כמה וכמה שבהסתלקות חס ושלום בן
25 הנברא יש מאין מן הנברא – ישוב הנברא לאין ואפס ממש,
26 אלא צריך להיות בן הפועל – הכוח היוצר ופועל את הנברא,
27 בנפגע – בנברא, תמיד, להחיותו ולקיומו, ובחינה זו – של כוח
28 הבורא העומד תמיד בנברא להחיותו ולקיימו, הוא "דבר ה"

אגרת הקדש

שהיא למעלה מהטבע והפלא ופלא יותר מקריעת
י"ם עאכ"ו שבהסתלקות ח"ו כה הבורא יש מאין
מן הנברא ישוב הנברא לאין ואפס ממש אלא צ"ל
כה הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו ובחי' זה
הוא דבר ה' ורוח פיו שבעשרה מאמרות שבהן
נברא העולם ואפילו ארץ הלזו הגשמית ובחי' דומם
שבה חיותו וקיומו הוא דבר ה' מ' מאמרות המלוכש
בהן ומקיימן להיות דומם ויש מאין ולא יחזרו לאין
ואפס ממש כשהיו וז"ש הארזי"ל שגם בדומם כאבנים
ועפר ומים יש בהם בחי' נפש וחיות רוחנית.

ו"רוח פיו" שבעשרה מאמרות שבהן נברא העולם, – "דבר ה"
שבעשרה מאמרות הבורא את הנברא, עומד תמיד בנברא,
שמעשרה המאמרות באים צירופי אותיות הדיבור המרכיבות את
דבר ה" הבורא כל נברא, כפי שהוא אומר ב"שער היחוד
והאמונה" בפרק א', שגם
הנבראים שאינם נזכרים
בעשרה המאמרות נמשך
להם חיות מעשרה
המאמרות על ידי צירופי
האותיות השונים ועל ידי
חילופים ותמורות של
האותיות (שאות אחת
מחליפה אות שניה וכו'),
ואפילו ארץ הלזו הגשמית
ובחינת דומם שבה –
שעפר²⁰ יש בו הרי גם כוח
הצומח להצמיח צמחים,

וצמיחה היא הרי ענין שנראה בו חיות לצמח מקטן לגדול, ואילו
הדומם שבעפר, שלא נראה בו שום ענין של חיות, אפילו לא חיות
של צמיחה מקטן לגדול חיותו וקיומו הוא "דבר ה" מ'
מאמרות המלכש בהן ומקיימן להיות דומם ויש מאין, ולא
יחזרו לאין ואפס ממש שבהן. – לפני שנבראו מ"אין" ל"יש".
וזהו שכתב הארזי"ל²¹, שגם בדומם, כאבנים ועפר ומים, –
שלא נראה בהם לכאורה שום חיות, יש בהם בחינת נפש וחיות
רוחנית. – והוא "דבר ה" שברא אותו ומחיה ומקיים אותו להיות
דומם ולא לשוב להיות "אין" כפי שהאבן או העפר או המים היו
לפני שנתהוו. להלן מסביר רבנו הזקן, ש"דבר ה" המהווה כל
הנבראים – הוא ה"שכינה":

יום שלישי כ"ז תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלט, והנה נודע לי"ח... עד עמ' 278, מתחת לארץ.

ולכן הוא נקרא "שכינה", מלשון "שוכן", ו"אימא תתאה"
ו"מטרוניתא", המתייחסים לבחינה שהיא "אמא" ו"מלכה" המחיה
את ילדיה ואת החוסים בקרבה, ובלשון המקבלים נקרא בשם
"מלכות", על שם "דבר מלך שלטון"²², כי המלך מנהיג
מלכותו בדבור, ועוד
מעמים אחרים ידועים
ליודעי חן. – חכמה נסתרה
(תורת הקבלה). ומודעת
זאת, – וידוע הדבר, כי –
בבחינת "מלכות", דבר ה',
ישנן דרגות רבות, שכן, יש
בחינת ומדרגת "מלכות"
ראשית, – ספירת

57 והנה, נודע ליודעי חן, – ליודעי חכמה נסתרה (תורת הקבלה). כי
58 "דבר ה" – המהווה ומחיה את הנבראים, בחינת זו באלקות נקרא
59 בשם "שכינה" בלשון רז"ל, – בש"ס ומדרשים וכדומה, ו – היא
60 נקראת "אמא תתאה" – ה"אמא התחתונה", ו"מטרוניתא" –
61 מלכה, בלשון הוזהר,
62 ובפרט – בזהר, פריש –
63 בתחילת פרשת וארא, –
64 דף כב, ב. – שם מובא משל
65 על הבחינה בה הקדוש ברוך
66 הוא מדבר, מבט מלך,
67 "מטרוניתא", לפי ש – "דבר
68 ה", שוכן ומלכש
69 בנבראים להחיותם, –

אגרת הקדש

והנה

נודע לי"ח כי דבר ה' נק' בשם שכינה בלשון רז"ל
ואימא תתאה ומטרוניתא בלשון הוזהר ובפרט בר"פ
וארא לפי ששוכן ומתלבש בנבראים להחיותם ובלשון
המקובלים נק' בשם מלכות ע"ש דבר מלך שלטון
כי המלך מנהיג מלכותו בדיבורו ועוד טעמים אחרים
ידועים לי"ח ומודעת זאת כי יש בחי' ומדרגת מל'

19. בתניא לפנינו: "זה", אבל ב"לוח התקיון" תיקן כ"ק רבינו שצ"ל "זו", ככפנים. 20. הערת כ"ק רבינו: "כנראה מפרש 'ארץ' דכאן – עפר (כמו בתדשא הארץ). לי נראה הפי' כאן – בניגוד ל(דברך ה' נצב ב)שמים שקדמו, ול'עולמות עליונים ותחתונים" (שהיחודה"א פ"א ע"י"ש). וא"צ לחילוק דכח הצומח כו'. והרי מפרש תומי "בדומם כאבנים ועפר כו'". 21. ע"ח שער ל"ט פרק ג. וראה ג"כ שם שער נ"י. 22. קהלת ח, ד.

1 ה"מלכות" של עולם ה"אצילות", ובחינת "מלכות דבריה" –
 2 ספירת ה"מלכות" של עולם ה"בריא", וכו'. – הרי שבחינת "דבר
 3 ה" ישנן דרגות רבות, ופרוש "מלכות דאצילות", הוא "דבר ה"
 4 המהותי ומהות נשמות הגדולות שהן מבחינת אצילות, כמו

5 נשמת אדם הראשון,
 6 שנאמר בראשית: "ויפח באפיו

אגרת הקדש

7 דאצילות ובחי' מל' דבריה וכו'. ופי' מל' דאצילות
 8 הוא דבר ה' המחי' ומהות נשמות הגדולות שהן
 9 מבחי' אצילות כמו נשמת אדה"ר שנא' בו ויפח באפיו
 10 כו' וכמו נשמות האבות והנביאים וכיוצא בהן (שהיו
 11 מרכבה לה' ממש ובטלים ממש במציאות אליו
 12 כמארו"ל שכינה מדברת מתוך גורנו של משה וכן
 13 כל הנביאים ובעלי רוח"ק היה קול ודבור העליון
 14 מתלבש בקולם ודבורם ממש כמ"ש האריז"ל) ומל'
 15 דבריה הוא דבר ה' המהותי ומהות הנשמות והמלאכי'
 16 שבעולם הבריה שאין מעלתם כמעלת האצו' וכו'
 17 ומלכות דעשיה הוא דבר ה' המהותי ומהות את עוה"ז
 18 בכללו עד יסוד העפר והמים אשר מתחת לארץ.
 19 מתוך גורנו של משה.

20 כלומר, ביטולו של משה היה גדול כל כך, שנבואתו אינה נחשבת
 21 כאילו הוא המדבר מה שהקדוש ברוך הוא מצווה עליו לדבר, אלא
 22 שמלכתחילה מדבר הקדוש ברוך הוא עצמו באמצעות גורנו של

יום רביעי כ"ח תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 278, (אלא שבארצות... עד עמ' קמ, עמהם):

45 (אלא שבארצות האמות – בחוץ לארץ, החיות – מ"דבר ה"
 46 המהותי שם את העולם, הוא על ידי התלבשות שרים תחיצונים
 47 הממנים על ע' אמות.

אגרת הקדש

48 דהיינו, שיוצא ניצוץ
 49 מ"דבר ה", הנקרא בשם
 50 "מלכות דעשיה", –
 51 שם"דבר ה" עצמו בא ניצוץ
 52 בלבד, ומאיר על השרים –
 53 המלאכים, של מעלה
 54 בבחינת מקיף מלמעלה,
 55 – והוא מפרש שוב אך אינו
 56 מתלבש בהם ממש, אלא
 57 נמשך להם חיות מהארה
 58 שפאיר עליהם
 59 מלמעלה בבחינת מקיף.
 60 ומחשבים – מהמלאכים,
 61 נשפע חיות לאמות,
 62 ולבהמות חיות ועופות
 63 שבארצותיהם, – בחוץ

64 לארץ; כלומר, בתחילה נשפעת החיות באומות עצמן, מ"מ המדברר",
 65 ולאחר מכן בבהמות וכדומה, מין החי, וילמין הדומם, לארץ

1 של "מקיף", ואף על-פירכּו, החיות הנמשך לתוכם – במלאכים
2 ובשרים העליונים, מהארה זו הוא בְּחִינַת גְּלוּת בתוכם, שְׁלֵכֵן
3 נִקְרָאִים – השרים של הגוים, בָּשָׂם "אַלְקִים אֲחֵרִים", וְקָרוּ לָיָה:
4 "אֱלֹהֵא דְאַלְהֵיא"²⁸, – והם קוראים להקדוש ברוך הוא האלוהה של
5 האלקיות (כלומר שגם הם
6 נחשבים, לעצמם,
7 כ"אלקים", שָׁנָם הֵם, הֵן
8 בְּחִינַת אֱלֻקִּית. –
9 בהרגשתם ובישותם. וְלֵכֵן –
10 כיוון שהחיות של אומות
11 העולם (וכל אשר ברשותם)
12 היא מההארה האלקית
13 המאירה בשרים העליונים,
14 במילא הם אכן מקבלים
15 חיותם מהם, ולכן הַגּוֹיִם
16 הַנִּשְׁפָּעִים מֵהֶם – מזהשים
17 העליונים, הֵם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה
18 זָרָה מִבָּשָׂר, עַד עַתָּה קָזָה –
19 של הגאולה העתידה,
20 שִׁיכָלֶע הַמּוֹת וְהַסְמָרָא
21 אֲחֵרָא, – הקליפות, וְאִי אֲחֵפָּה אֶל עַמִּים כּו' לְקָרָא כָּלֶם בָּשָׂם
22 ה"²⁹. – רבנו חזקן חזר כאן למה שהסביר שהניצוץ האלקי המחיה
23 את השרים העליונים, ודרכם את העובדים עבודה זרה, הוא בגלות,
24 ואומר: וְהַחַיּוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה עַל יְדֵי הַחַיּוֹת הָאֱלֻקִּית,
25 נִקְרָא גַם בֵּן בָּשָׂם "גְּלוּת הַשְּׂכִינָה", מֵאַחֵר שְׁחִיתָה זֶה אֲשֶׁר

אגרת הקדש

מלמעלה ואעפ"כ החיות הנמשך לתוכם מהארה זו
הוא בבחי' גלות בתוכם שלכן נקראי' בשם אלקי'
אחרים וקרו ליה אלהא דאלהיא שגם הם הן בחי'
אלקות ולכן העו"ג הנשפעים מהם הם עע"ז ממש עד
עת קץ שיבולע המות והסמ"א ואז אהפוך אל עמים
כו' לקרוא כולם בשם ה' ונקרא גם כן בשם גלות
השכינה מאחר שחיות זה אשר בבחי' גלות בתוכם
הוא מהארה הנמשכת להם מהניצוץ מדבר ה' הנקרא
בשם שכינה (וגלות זה נמשך מחטא עה"ד ואילך והוא
בחי' אחוריים לבד דקדושה אך כשגלו ישראל לבין
האומות ואחיות ישראל ושרשם הוא בבחי' פנים
העליונים הנה זו היא גלות שלימה וע"ז ארו"ל גלו
לאדום שכינה עמהם):

ישראל לבין האמות, ואחיות ישראל ושרשם הוא בְּחִינַת פְּנִים
הַעֲלִיּוֹנִים – הפנימיות של הקדוש ברוך הוא, הֵנָּה זֶה הִיא גְּלוּת
שְׁלֵמָה, – שכן, גם הפנימיות של אלקות נמשכה בשרים של האומות;
כמוסבר בפרוטרוט לעיל ב"אגרת התשובה" פרק ו', עיין שם, וְעַל זֶה
אָמְרוּ רַז"ל³⁰: "גָּלוּ לְאֲדוֹם – שְׂכִינָה עִמָּהֶם":

יום חמישי כ"ט תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמ, והנה אף כי... עד עמ' קמ, האר"י ז"ל:

51 וְהֵנָּה, אֵף כִּי ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד³¹, דְּהֵינּוּ – שִׁמּוֹ הוּא דְּבוּרוֹ
52 וְ"רוּחַ פִּי"ו" הַמְכֻנָּה בְּזֶהֱרָה קְדוּשָׁה³² בָּשָׂם "שְׁמוֹ" הוּא יְחִיד
53 וּמִיּוֹחַד – אֶחָד-עַל-פִּירְכּוֹ,
54 הַהָאָרָה וְהַמְשַׁכֵּת הַחַיּוֹת
55 הַנִּמְשָׁכֶת מִ"רוּחַ פִּי"ו"³³
56 יִתְבָּרֵךְ מִתְחַלֶּקֶת לָד'³⁴
57 מִדְּרָגוֹת שׁוֹנוֹת, שֶׁהֵן ד'³⁵
58 עוֹלָמוֹת: אֲצִילוּת, בְּרִיאַת, וְיִצְרָה עֲשִׂיתָ וְהַשְׁגִּי' – בֵּין
59 יִצְרָה עֲשִׂיתָ וְהַשְׁגִּי' – בֵּין
60 אַרְבַּע הַמְּדִירָגוֹת, הוּא
61 מִחֲמַת צִמְצוּמִים וּמִסְכִּים
62 (רַבִּים), לְצִמְצוּם הָאוֹר
63 וְהַחַיּוֹת וְהַתְּחִיּוֹת, שֶׁלֹּא
64 יֵהָא מֵאִיר כָּל כֶּךָ בְּעוֹלָם
65 הַבְּרִיאָה כְּמוֹ – שְׁהוּא
66 מֵאִיר בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת,
67 וּבְעוֹלָם הַיְצִירָה הוּא –
68 הוּא וְהַחַיּוֹת מוֹסְתֵרִים עַל
69 יְדֵי צִמְצוּמִים וּמִסְכִּים

אגרת הקדש

והנה אף כי ה' אחד ושמו אחד דהיינו דבורו ורוח
פיו המכונה בזה"ק בשם שמו הוא יחיד
ומיוחד אעפ"כ ההארה והמשכת החיות הנמשכת מרוח
פיו יתברך מתחלקת לד' מדרגות שונות שהן ד'
עולמות אבי"ע והשינוי הוא מחמת צמצומים ומסכים
(רבים) לצמצם האור והחיות ולהסתירו שלא יהא
מאיר כ"כ בעולם הבריאה כמו בעולם האצילות
ובעולם היצי' הוא ע"י צמצומים ומסכים יותר וכו'
אבל אין שום שינוי ח"ו בעצמות השכינה שהיא דבר
ה' ורוח פיו וגם בבחי' ההארה והמשכת החיות הנה
ההארה שבאצילות בוקעת המסך ומתלבשת בבריאה
וכן מבריאה ליצירה ומיצירה לעשיה ולכן אור א"ס
כ"ה שבאצילות הוא ג"כ בעשיה ובעוה"ז החומרי ע"י
התלבשותו במלכות דבי"ע כמבואר הכל בכתבי
האר"י ז"ל:

28. מנחות קי, א. ובחדא"ג מהרש"א שם. 29. צפני" ג, ט. 30. מגילה כט, ב. מכילתא בא יב, מא. ובכ"מ. 31. זכרי' יד, ט. 32. ראה תקו"ז תכ"ב (ס, ב). 33. ראה ע"ח שמ"ב פ"ד. ובכ"מ.

יום שישי ל' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמ, והנה נפש... עד עמ' 280, בלא דבור:

- 1 והנה, נפש האדם, – היהודי, ידוע לכל שהיא כלולה מ' ספירות:
- 2 חכמה בינה דעת וכו'. – כמבואר ב"תניא" חלק א' פרק ג', ואף
- 3 שכלן – כל עשר הכוחות שכנגד עשר הספירות, באים מ"רוח פיו"
- 4 יתברך, ברכתיב: – כמו
- 5 שכתוב: "ויפח באפיו כו'",
- 6 – נשמת חיים, "הלשון ויפח"
- 7 מורה שהנשמה באה מהרוח
- 8 והחיות הפנימיים שנופחים
- 9 מבפנים, כמסבר בפרוטרוט
- 10 ב"תניא" חלק א' פרק ב' וחלק
- 11 ג' פרק ה', מכל מקום – יש
- 12 קשר בין כל אחד מעשרה
- 13 הכוחות לבין כל אחת מעשר
- 14 הספירות שלמעלה, דרך
- 15 פרט – חכמה-בינה-דעת
- 16 שבנפשו הן דוגמא לחכמה-בינה-דעת שבי' ספירות, –
- 17 שלמעלה, המכנות בשם "אבא" ו"אמא"; – כמו שכתוב בזהר
- 18 שחכמה דאצילות נקראת "אבא", ו"בינה" נקראת "אימא", וספירת
- 19 ה"דעת" נכללת בשתיקה, כפי המוסבר בחסידות, ומדות אהבה
- 20 ויראה וכו' שבנפשו – של יהודי – הן דוגמא למדות שבי' ספירות,
- 21 – דאצילות,
- 22 הנקראות בשם "ועיר
- 23 אנפין"; וכח הדבור
- 24 שבנפשו דוגמא לרבור
- 25 העליון, הנקרא בשם
- 26 "מלכות" ו"שכינה", – כפי
- 27 שהוסבר לעיל. ולכן – כיוון
- 28 שדיבורו של יהודי הוא
- 29 דוגמא לדיבור שלמעלה,
- 30 לשכינה, כששומר דברי
- 31 תורה – מעורר דבור
- 32 העליון ליחד השכינה,
- 33 ומשום הכי קומא לוי – ולכן מקובל, בקריאת שמע וברכת
- 34 המזון ודברי תורה – לא יצא בהרהור בלא דבור:

אגרת הקדש

והנה נפש האדם ידוע לכל שהיא כלולה מ' ספירות
חב"ד וכו' ואף שכולן מרוח פיו ית' כדכתיב
ויפח באפיו כו' מ"מ דרך פרט חב"ד שבנפשו הן
דוגמא לחב"ד שבי"ס המכונות בשם או"א ומדות
אהבה ויראה וכו' שבנפשו הן דוגמא למדות שבי"ס
הנקראות בשם ז"א וכח הדבור שבנפשו דוגמא לדבור
העליון הנקרא בשם מלכות ושכינה ולכן כשמדבר
ד"ת מעורר דבור העליון ליחד השכינה ומשום הכי
קיי"ל בק"ש ובהמ"ז וד"ת לא יצא בהרהור בלא דבור:

יום שבת קודש א' מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 280, והנה זלעז"ז... עד עמ' 280, עד רום המעלות:

- 35 והנה, – כשם שבקדושה ישנם עשר הספירות ועשרה כוחות הנפש
- 36 האלקית, כך גם "זה לעמית זה", – עשה האלקים, שכנגד כל ענין
- 37 בקדושה ישנה דוגמה בצד
- 38 הנגיד, ב"סטרא אחרא", יש
- 39 עשרה בתרי
- 40 דמסאבותא³⁵, – עשרה
- 41 כתרין מן הטומאה, כשם
- 42 שישנן עשר ספירות
- 43 בקדושה, ומקחן נמשכות
- 44 נפשות האמות, גם בן
- 45 כלולות מעשר בתינות
- 46 אלו ממש. ומודעת זאת
- 47 בארין, – וידוע הדבר על פני
- 48 תבל, מה שכתוב בספר
- 49 הגלגלים³⁶ על פסוק³⁷:
- 50 "אשר שלט האדם באדם
- 51 לרע לו", שהוא סוד גלות
- 52 השכינה בתוך הקליפות,
- 53 להחיותם ולהשליטם בזמן
- 54 הגלות, – זה משמעות
- 55 "אשר שלט האדם באדם",
- 56 שאדם בליעל שמהקליפה שולט באדם שמהקדושה, אבל הוא
- 57 "לרע לו" וכו'. – כפי המוסבר ב"ספר הגלגלים" שם, שזה כדי לברר
- 35 ניצוצי הקדושה מהקליפה. ולכן האמות היו שולטין על ישראל,
- 36 להיות נפשות האמות – באות מהקליפות אשר השכינה
- 37 מתלבשת בבחינת גלות
- 38 בתוכם. – כדי שהן תהיינה
- 39 השולטות. ורבעו הזקן
- 40 מסכם: והנה, אף שזה –
- 41 אופן התלבשות השכינה
- 42 בגלות בתוך הקליפות,
- 43 צריך באור רחב איך
- 44 ומה, מכל מקום האמת
- 45 בן הוא. אלא שאף-על-
- 46 פייבן, אין הקליפות
- 47 והאמות יונקים ומקבלים
- 48 חיות אלא מהארה
- 49 הנמשכת להם מבחינת
- 50 אחרים דקדושה, כמאן
- 51 דשדי בתר בתפיה, – כמי
- 52 שמשליך אל מאחורי כתפו
- 53 (כפי המוסבר ב"תניא" חלק
- 54 א' פרק כ"ב). ואף גם זאת
- 55 – דבר זה עצמו בא על ידי
- 56 צמצומים ומסכים רבים ועצומים, עד שנתלבשה הארה זו
- 57 בקמירות עולם הזה, ומשפעת לאמות עשר וכבוד וכל

אגרת הקדש

1 תענוגים נשמים. מה שאין

2 בן ישראל, יונקים - חיותם, 1

3 מבחינת פנים העליונים, - 2

4 מהפנימיות של הקדוש ברוך 3

גשמיים. משא"כ ישראל יונקים מבחי' פנים העליונים
כמ"ש יאר ה' פניו אליך כל אחד ואחד לפי שרש
נשמתו עד רום המעלות:

הוא, כמו שכתוב³⁸: "יאר

ה' פניו אליך", כל אחד

ואחד לפי שרש נשמתו

עד רום המעלות:

38. נשא ו, כה.

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' א

ומטמאת אפילו במשא, וכל דבר שסופו לטמא טומאה חמורה, לא
בעי הכשר משקים, דתני רבי ר' שמעאל, כתוב בתורה לגבי
טומאת אוכלים (והקרא יא לח) 'וכי יתן מים על זרע', ומאחר שדין
הכשר כתוב לגבי זרעים אנו למדים דין הכשר בשאר דברים מזרעים,
מה - כשם שמצינו בורעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה -
שאינם נעשים אב הטומאה עולמית, ואפילו אם נגעו במת שהוא אבי
אבות הטומאה, אינם נעשים אב הטומאה לטמא אדם וכלים,
וצריכין הכשר במשקים כדי לקבל טומאה, אף כל דבר שדומה

לזרעים, דהיינו שאין סופו לטמא טומאה חמורה - שאינו מטמא
אדם וכלים לעולם, צריך הכשר, ולמעט בהמה טמאה המפרכסת,
שכיון שסופה לטמא טומאה חמורה כשתמות, אינה צריכה הכשר,
וקשה על התנאים ששנו לעיל שצריכה הכשר.
וכן תניא בברייתא, אמר רבי יוסי, מפני מה אמרו (טהרות פ"א מ"א)
שנבלת עוף טהור צריכה מחשבה לאכילה כדי שתקבל טומאת
אוכלים מן השרץ, ואינה צריכה הכשר משקים כדי לקבל טומאה,
מפני

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' ב

מתרצת הגמרא: שרק בשמלאה לעור על גבי כלי נטוה אף על גב
דלא הילף בו כדי עבודה, שכיון שנתנו טלאי לכלי, עשה בעור
מעשה וביטלו, אבל כשלא מלאה ולא עשה מעשה בעור, רק אם
הילף על גבי העור אין - כן, כלומר, ביטלו מתורת בשר ולא מטמא,
אבל לא הילף על גביו כדי עבודה לא ביטלו מתורת בשר ולא נטוה.
מבאר הגמרא מהו השיעור של הליכה לעיבוד: שואלת הגמרא,
כמה השיעור של כרי עבוד, שיהלכו על גביהם ויטהרו. משיבה
הגמרא, אמר רב הונא אמר רבי ינאי ארבעת מילין.
מביאה הגמרא מקומות נוספים שהשיעור ארבעה מיל: אמר רבי

אבהו אמר ריש לקיש השיעור לנגב שלש את עיסת בעל הבית
בטהרה ונטמאו כליו, שצריך ללכת לטבול את כליו כדי שהעיסה
תעשה בטהרה. ואף לתפלה כדי להתפלל בבית הכנסת להתפלל
במנין, ולנטיילת ידים קודם האכילה, כדי ללכת למקום שיש בו מים,
צריך ללכת לדברים אלו ארבעת מילין, ואם רחוק יותר מארבעה
מיל ילוש בטומאה, וכן יתפלל בביתו, וכן יכול לאכול בלא נטילת
ידים על ידי שיכרוך את ידיו במפה.
הגמרא מביאה גירסא אחרת במימרא שהובאה לעיל: אמר רב נחמן
בר יצחק

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' ב

כיון שאינו עתיד לחזור לבשר לעולם. ואינו כעור שנקרע שעתיד
לתפרו יחד שיהא חתיכת עור גדולה.
מביאה הגמרא קושיא נוספת על שיטת ריש לקיש: מתיב רב יוסף,
למדנו במשנתנו, שהמפשיט את העור לחמת ומתחיל להפשיט
מרגלי הבהמה, העור יד לבשר עד שיפשיט את החזה, ואם הפשיט
את העור שעל החזה והגיע לעור שעל הצוואר, רבי יוחנן בן נורי
אומר העור שעל הצוואר אינו חבור ואינו יד לבשר. מקשה הגמרא:
לשיטת ריש לקיש שאומרים בעור שאף כשקרעו, הרי הוא 'חלים'
ועדיין טמא, אמאי עור שעל הצוואר אינו חיבור לבשר, הא חלים
וקאי - הרי העור שעל הצוואר עדיין עומד מחובר לבשר, ומדוע
שלא יאה העור יד לבשר.
אביי דוחה את קושיית הגמרא על ריש לקיש: אמר ליה אבבי, אימא
סיפא - אמור ובאר את הסיפא של המשנה, וחקמים אומרים עור
שעל הצוואר כשלא הפשיטו הרי הוא חבור והרי הוא יד לבשר,
ולשיטתך יש להביא ראייה לריש לקיש משיטת חכמים שעור הצוואר
חיבור, ואם כן עור שקרעו ויכולים לתפרו הוא כמחובר ויטמא.
הגמרא מביאה ביאור דברי המשנה אף לשיטת ריש לקיש: אמר
אמר אבבי דברי המשנה אינם דומים לעור שנקרע ויכולים לחזור

ולתפרו, שבוה טמא כיון שבתפירתו חוזר לחזקו הראשון אין זה
נחשב כמו שנפרד, ובמשנה נחלקו באופן שאין חוזר לחזקו הראשון,
והטעם שנחשב עור הצוואר 'חבור' לבשר הוא מדין שומר של הבשר,
ורבי יוחנן וחכמים במשנה פשוט העשוי לנתק מאליו קא מפלגי,
שהעור שעל הצוואר אינו דבוק בחזקה בבשר, ואף אם לא יפשיטו
הוא יפול מאליו מעל גבי הבשר, ואין הוא נחשב אף כעור שנקרע
ויכולים לתפרו, אלא בדין זה נחלקו חכמים ורבי יוחנן בן נורי, מר
קבר - חכמים סברו שאף שומר שעשוי להינתק מאליו, כשלא ניתק
הוי שומר לבשר והעור הצוואר נטמא יחד עם הבשר בעודו מחובר
לו. ומר קבר - ורבי יוחנן בן נורי סבר ששומר העשוי להינתק מאליו
לא הוי שומר.
מביאה הגמרא קושיא נוספת על שיטת ריש לקיש: מתיב רבי ירמיה,
שנינו במשנה בכלים, תנור שננטמא, שאינו נטוה בטבילה אלא
בנתיצה, כיצד מטהרין אותו, על ידי ניתוצו כשלא רוצה לכתות
אותו לחלקים קטנים, מהו שיעור גודל השברים שיטהרו כיון שלא
יהא בהם שם תנור. שוברו וחולקו לשלשה חלקים, ועל ידי כך לא
ישאר בשום חלק רובו של התנור שישאר טמא, וגזר - וצריך לגרד
את המפילה - הטיט שהיו מורחים על גבי התנור לחברו,

יום ראשון	יום ראשון	כה תשרי	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: נח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי...מצותך מאד. תניא: כה. להבין...לדבר מאומה.			
עשרה נגונים – מהם תנועות בלבד – מיחסים לרבנו הזקן שהוא בעצמו חברה. המיחסים לרבנו האמצעי, הינו שנתחברו בזמנו והיו מנגנים אותם לפניו, אבל לא שהוא מחברה. והיתה אצלו קבוצת אברכים מנגנים – וידועה בשם "דעם מיטעלען רבי'ס קאפעלע" [=מקהלתו של הרבי האמצעי"] – ונחלקה לשתי פלגות: בעלי שיר – בפה, ובעלי זמרה – בכלים שונים.			

יום שני	יום שני	כו תשרי	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: נח, שני עם פירש"י. תהלים: קיט, מה...לא שכחתי. תניא: וזהו כי...קלט רוחניית.			
הענין על פסוק "לעולם ה' דברך נצב בשמים", מביא רבנו הזקן (שער היחוד והאמונה פרק א, אגרת הקדש כ"ה) בשם הבעל שם טוב, הגם שיש ענין זה במדרש תהלים, וכמו שנתבאר גם ב"לקוטי תורה" בדבור המתחיל "כי ביום הזה יכפר", וכונה מיחדת בזה, כי ביום שני היה המאמר "היה רקיע" – שהוא הנצב בשמים – וזה יהיה לזכרון עולם, כי ביום שני ח"י אלו נולד הבעל שם טוב.			

יום שלישי	יום שלישי	כז תשרי	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: נח, שלישי עם פירש"י. תהלים: קכ"קלד. תניא: והנה נודע . . . 278 לארץ.			
התורה והמצות מקיפות את חיי האדם מיום גיחו מבטן אמו עד עת פקדתו, ומעמידות אותו בקרן אורה בשכל בריא ובקנין מדות נעלות והנהגות ישרות לא רק בין אדם למקום אלא גם בין אדם לחברו, כי המתנהג על פי התורה והוראות חז"ל הוא חי חיים מאשרים בגשם וברוח.			

יום רביעי	יום רביעי	כח תשרי	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: נח, רביעי עם פירש"י. תהלים: קלה"קלט. תניא: (אלא שבארצות . . . עמהם).			
"אם בחקתי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם".. למוד התורה וקיום המצות הם טבעת הקדושין שבהם קדש הקדוש ברוך הוא את ישראל להתחייב לזון אותם ולפרנסם.			

יום
חמישי

יום חמישי

כט תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קמ"קמד.

תניא: והנה . . . האר"י ז"ל.

מְבָרְכִים בְּרֶכֶת הַקֶּשֶׁת, וְלֹא כִישׁ מִפְקָפָקִים בָּזֶה.

איינער פון די מעזיבוזשער בעלי בתים האָט געהאַט א מחלוקת מיט נאָך א בעל הבית, און זייענדיג אַמאָל בא דעם בעש"ט אין שוהל האָט ער געשריען, אַז ער וואָלט זיין בר פלוגתא קורע כדג זיין.

דער בעש"ט האָט געהייסען די תלמידים געבען איינע די אנדערע די הענט, און זיך שטעלען לעבען אים מיט צוגעמאַכטע אויגען. דער בעש"ט האָט ארויפגעלייגט זיין הייליגע הענט אויף די אקסלען פון די צוויי תלמידים, וועלכע זיינען געשטאַנען לעבען אים, פלוצלונג האָבען די תלמידים אָנגעהויבען שרייען פון גרויס שרעק: זיי האָבען געזעהן ווי דער בעל הבית איז קורע כדג זיין בר פלוגתא.

דאָס באַווייזט קלאָהר, אַז פון יעדער כח איז פאראן א פועל דבר: אָדער אין א לבוש חומרי, אָדער א רוחני וואָס מי קאָן אים אָנעמען נאָר מיט העכערע און איידעלערע געפילען.

אַחד מִהַבְעֵלֵי בְּתִים שֶׁל הָעִיר מְעֻבְּזוֹ הָיְתָה לוֹ מְרִיבָה עִם עוֹד בְּעַל בֵּית, וּבְהִיּוֹתוֹ פָּעַם אֶצֶל הַבַּעַל שֶׁם טוֹב בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הוּא צָעַק, שֶׁהִיָּה "קוֹרֵעַ אֶת יְרִיבוֹ כְּדָג".

הַבַּעַל שֶׁם טוֹב צִוָּה אֶת תַּלְמִידָיו לְשַׁלֵּב יָדֵים כָּל אֶחָד עִם חֲבִירוֹ, וּלְהַתְּצֵב לְיָדוֹ בְּעֵינָיִם עֲצוּמוֹת. הַבַּעַל שֶׁם טוֹב הִנִּיחַ יָדָיו הַקְּדוּשׁוֹת עַל כַּתְּפֵי שְׁנֵי הַתַּלְמִידִים שֶׁעָמְדוּ בְּסֻמוֹךְ אֵלָיו. לְפִתְעָה הִחְלוּ הַתַּלְמִידִים לְצַעֲקוֹק מִתּוֹךְ אֵימָה גְּדוֹלָה: הֵם רָאוּ כִּיצַד בְּעַל הַבֵּית קוֹרֵעַ אֶת יְרִיבוֹ כְּדָג!

זֶה מוֹכִיחַ בְּבִירוֹר, שֶׁמִּכָּל כַּח יִשְׁנוּ פֶּעַל דְּבָר: אִם בְּלִבוֹשׁ חֲמָרִי, אִם רֹחֲנִי שְׂאֲפָשֶׁר לְתַפְסוֹ רַק בְּחוּשִׁים נְעִלִים וְעֵדִינִים יוֹתֵר.

יום
ששי

יום ששי

ל תשרי, א דר"ח

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, ששי עם פירש"י.

תהלים: קמח"קנ.

תניא: והנה נפש . . . 280 בלא דבור.

הַלֵּל: כּוֹפְלִין "הוֹדוּ לָהּ" אַחֵר כָּל אֶחָד מֵהֶג' פִּסּוּקִים "יֹאמַר נָא", וְגַם כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִים בִּיחִיד. – "וְאֶבְרָהָם זָקֵן גו' וְבִדְיָה יִשְׁמְרֵנִי כו'" – ג' פְּעָמִים.

שבת
קורש

שבת

א חשון, שר"ח

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: והנה זלעז"ז . . . המעלות.

בְּמִנְחָה – וְכֵן בְּשַׁנִּי וְחֲמִישִׁי דְּשַׁבּוּעַ הָבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה – קוֹרִין לְיִשְׂרָאֵל מִפִּסּוּק וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם גו'. כְּבוֹד קִדְשֵׁת אֲדֹנֵי אֲבֵי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] אָמַר לְאַחַד עַל יְחִידוֹת: מֵאֲזוּ שְׂאֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם "לֵךְ לָךְ מֵאַרְצְךָ גו'" וְכָתִיב "וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה", הִתְחַל סוּד הַבְּרוּרִים. וְעַל פִּי גִזְרַת הַהִשְׁגָּחָה הָעֲלִיוֹנָה הָאֵדָם הוֹלֵךְ לְמַסְעָיו בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר הִנְצִיחוֹת הַצִּירִים לְהַתְּבָרַר עַל יְדוֹ מַחֲכִים לְגֹאֲלָתָם.

הַצִּדִּיקִים שֶׁהֵם בְּעָלֵי רְאִיָּה, רוֹאִים הֵם בְּאִיזָה מְקוֹם הַבְּרוּרִים שֶׁלָּהֶם מַחֲכִים לָהֶם וְהוֹלְכִים שָׁמָּה בְּעֲצָמָם. וְעֲמָא דְּבִר [=וְהַאֲנָשִׁים חוּץ מֵהֶם] הֵנָּה עִזְלַת כָּל הָעֲלוֹת וְסִבַּת כָּל הַסְּבוֹת מְסַבֵּב כְּמָה עֲלוֹת וְסִבּוֹת שֶׁיִּבְאוּ לְמִקּוֹם הַהוּא, אֲשֶׁר שֵׁם הַטְּלָה עֲלֵיהֶם הָעֲבוּדָה בְּעִבּוּדַת הַבְּרוּרִים.

ספק בדיון וספק במציאות

יום ראשון כ"ה תשרי ה'תשע"ב

החזקה אף שמבחינה הגיונית היא איננה מכריעה את הספק, כגון בטמא שטבל במקוה ולא ידוע האם בשעת הטבילה היה במקוה שיעור ארבעים סאה, שמפאת חזקת הטומאה שהיתה על האדם מלכתחילה נוקטים שנשאר בטומאתו והמקוה היה חסר, אף שבדאי אין טעם לומר שחזקת הטומאה של האדם תברר את מצב המקוה! ואם כן, מדוע לא תוכל החזקה להכריע גם את הספק בדיון?

ופירשו באופן אחר: בספק האם המקוה היה מלא או חסר בשעת הטבילה, אין הספק נוגע עתה אלא לדיון של הטובלים בו, ולכן מעמידים אותם על חזקתם, אך בספק בדיון שהוא תמידי ואף אם נכריע את דין האדם שלפנינו על פי החזקה עדיין יישאר הספק לעולם, אין בכח החזקה לברר את הספק ולהכריע (שערי יושר שער ב' פ"ט).

הלכות טומאת צרעת פרק ב, הלכה א: וְכִמְהָ יִהְיֶה אֲרָבָן?
כְּדִי שִׁיחִיו נְפִלּוֹת בְּזוּג.

במשנה (נדה נב, ב) נחלקו תנאים בשיעור השערות לטומאה, והרמב"ם פוסק מספק לחומרא כשיעור הקטן ביותר. ויש להקשות: בכל דיני התורה, אדם שהיה טהור ואחר כך התעורר ספק האם נטמא או לא – מעמידים אותו על חזקתו הקודמת, ומדוע כאן אין הולכים אחר חזקת טהרה? ויש לומר: בכח החזקה להכריע רק כאשר הספק הוא במציאות – האם אירעה טומאה או לא, אך כאשר הספק הוא רק בדיון, האם במצב זה טמא או טהור – זאת אין ביכולת החזקה להכריע, כי לא יתכן שמפני חזקתו של האדם שהיה טהור, נקבע מהו הדין במצב מסוים. ובענינו – מהו השיעור שנמסר למשה בסיני (משנה למלך). ויש שתמחו על חילוק זה: הלא לעיתים מעמידים על

בין 'מחיה' לשיעור לבן

יום שני כ"ו תשרי ה'תשע"ב

מטמאין ומעכבין את הנהפך כולו לבן" (להלן ה"ד). כלומר, אף שראשי איברים אינם מטמאים במחיה כשלא פרח בכל הגוף, כאן – כאשר הנגע פרח בכל הגוף – המחיה היא סימן טומאה אף בראשי איברים, שנאמר "וביום הראות בו בשר חי – יטמא" (תו"כ שם). ו'בשר חי' שבפסוק, הכוונה למחיה בראשי איברים (כי אם המחיה היא בשאר חלקי הגוף הרי היא סימן טומאה אפילו אם לא פרח הנגע בכולו, ואם פרח בכולו בוודאי טמא). ואם כן, איך נוכל לומר שפסוק זה מלמד גם ששיער לבן החוזר אינו מטמא?

וביאר:

אם כוונת הפסוק היא רק להשיעור ששיער לבן שחזר לאחר פריחת הנגע נשאר בטהרתו – די היה לכתוב: "וראה הכהן והנה כסתה הצרעת את כל בשרו, והיא הפכה שיער לבן – טהור", ובהכרח שתוספת הלשון "וביום הראות בו בשר חי – יטמא" באה ללמד שאם אחר פריחת הנגע נתגלתה מחיה בראשי האיברים – סימן טומאה הוא.

(ותוספת יו"ט נגעים פ"ח מ"א ומ"ב)

הלכות טומאת צרעת פרק ז, הלכה ג: הִיָּתָה בּוֹ בְּהֵרָת כְּגֵרִים וְכִּי מָחִיָּה פָּעֲדָהּ וְהִחַלְטָה בְּמָחִיָּה, וּפְרָחָה הַצִּרְעָת בְּכָלּוֹ וְאַחֲרֵי כֵן הִלָּכָה הַמָּחִיָּה, או שֶׁהִלָּכָה הַמָּחִיָּה תַּחֲלָה וְאַחֲרֵי כֵן פְּרָחָה בְּכָלּוֹ – הָרִי זֶה טָהוֹר, וְאַפְּלוֹ נֹלֵד לוֹ שֶׁעַר לָבָן. נֹלְדָה בּוֹ מָחִיָּה – טָמֵא; שְׁנֵאמַר: וּבְיוֹם הָרְאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי יִטְמָא.

נגע שהיו בו סימני טומאה ופרח בכל הגוף, הרי זה טהור (לעיל ה' א') אף שהפריחה לא היתה בבת אחת, אלא "הלכה המחיה תחילה ואח"כ פרח בכולו". ואם אחר כך שוב "נולדה בו מחיה – טמא", אבל אם נולד שער לבן נשאר בטהרתו. ומדוע אין שיער לבן חוזר ומטמא, והרי גם הוא סימן טומאה? כי נאמר בפסוק (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו בשר חי יטמא", ודרשו חז"ל "בשר חי החוזר טמא, ואין שיער לבן החוזר טמא" (תורת כהנים תוריע, פ"ה).

והקשה ה'תוספות יו"ט': הרי פסוק זה נדרש כבר לענין אחר. אם לאחר פריחת הנגע בכל הגוף (המטהרת את הנגע) – נתגלה בשר חי (כעדשה) הרי זה טמא. והחידוש הוא ש"אף ראשי איברים שאינם מטמאים משום מחיה שבתוך הבהרת –

גילוח שדוחה עשה ולא תעשה

יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"א

מובן שהעשה ('והתגלח') דוחה את הלא תעשה ('לא תקיפו'); ואולם כאשר אדם זר – שאינו מצווה לגלח – מגלח אותו, הכיצד הדבר מותר?

והביאר:

מהפסוק 'והתגלח' לומדים שפעולת הגילוח מותרת בכל אופן, ללא התחשבות באיסורים אחרים. ולכן, אף כאשר המגלח הוא מי שאין עליו כל מצוה, יכול הוא לגלח ללא חשש מאיסור 'לא תקיפו'.

וזה גם ההסבר להמשך ההלכה – "ואפילו היה נזיר הרי זה

הלכות טומאת צרעת פרק ח, הלכה ג: וְתִגְלַחְתּוּ בְּשָׂרָה בְּכָל אָדָם, שְׁנֵאמַר: וְהִתְגַּלַּח... וְאַפְּלוֹ הָיָה נֹזֵר – הָרִי זֶה מְגַלַּח.

התורה מצווה על בעל הנתק להתגלח, אך המצוה מתבטאת בתוצאה ולא בפעולה, כלומר, בעובדה שהאדם יהא ללא שערות ולא במעשה הגילוח כשלעצמו. על כן "תגלחתו כשרה בכל אדם", אפילו גוי.

וצריך להבין:

הרי ישנו איסור לגלח את כל שער הראש שנאמר "לא תקיפו פאת ראשכם". ואם כן, מילא כאשר בעל הנתק מגלח את עצמו

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ עה

— בכל זאת מותר לו להתגלח, שכן גילוח הנתק מותר בכל אופן.

[אפקי ים, ח"ב סי' ל"ד, ד"ה אולס]

מגלח": למרות שנזיר שגילח עובר הן על עשה ("גדל פרע שער ראשו"), והן על לא תעשה ("תער לא יעבור על ראשם"), ולכאורה "אין עשה (של תגלחת הנתק) דוחה לא תעשה ועשה"

יום רביעי כ"ח תשרי ה'תשע"ב

חבילות של מצוות

וכן מצות ישיבה בסוכה ומצות סעודת יו"ט באכילת כזית בסוכה בליל ראשון של סוכות, ומדוע אין זה בכלל עשיית מצוות 'חבילות'?

ויש לומר שהאיסור הוא רק כאשר כדי לקיים את שתי המצוות צריך לעשות שני מעשים נפרדים, כגון לטהר שני מצורעים, והממהר לעשותן יחדיו נראה כמעונין להפטר מהן, אך כאשר מקיים שני חיובים במעשה אחד, אין זה נראה כממהר להפטר מהמצוות. וכן לפי הטעם שיהא לבו פנוי לכל מצוה, הרי כשעושה רק מעשה אחד ואינו צריך להרהר במעשה אחר, לבו פנוי למעשה זה ואין חסרון בכך שמתקיימים בו שני חיובים (חמודי ציון פסחים שם. אג"מ אור"ח ח"א סי' קפט).

ויש שחידשו, שאין עושים שתי מצוות כאחת רק במצוות שבגופו. אך במצוות שיכול לקיימן ע"י שליח, כגון הפרשת תרומות ומעשרות, אין מניעה לעשותן כאחת שהרי רשאי לקיימן ע"י אחר אף שנראה כפורק את משא המצוות מעל צווארו. וכך אין לאסור גם קיום שתי מצוות כאחת אף שנראה עליו כמשא (אור שמח).

הלכות טומאת צרעת פרק יא, הלכה ו': ואין מטהרין שני מצרעין כאחת, שאין עושין מצות חבילות.

יש מפרשים שהטעם לכך שאין עושים מצוות חבילות חבילות" הוא משום שבעשיית שתי מצוות כאחת, האדם מראה שהן עליו כמשא שממהר להפטר ממנו (רש"י ותוס' סוטה ח, א). ויש אומרים שהטעם הוא כדי שיהא לבו פנוי לכל אחת מהמצוות בשעת עשייתה ולא ירהרר בשניה (תוס' מו"ק ח, ב).

ונפקא מינה בין הטעמים כאשר כבר קיים את המצוה הראשונה ואחר כך נזכר שאין עושין שתי מצוות יחדיו: לפי הטעם השני, האיסור הוא מצד המצוה הראשונה — שלא ירהרר בעת עשייתה בשניה, אך כאשר הראשונה כבר נעשתה, אין טעם לאסור את קיום השניה אחריה. ואילו לפי הטעם הראשון, האיסור הוא בעשיית המצוה השניה מיד לאחר הראשונה כי בכך מראה שממהר להיפטר מהמצוות שעליו, ולכן עליו להמתין מעט ולא לעשותה מיד (דבר שמואל פסחים קב, ב).

ויש לעיין: הרי במצוות רבות מקיימים שתי מצוות במעשה אחד, כגון מצות מצה ומצות סעודת יו"ט באכילת כזית מצה,

יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"ב

יש כניסה ויש כניסה

בטומאת האדם! ויש לחלק בין המכניס ידיו באופן רגיל ('דרך ביאה') שאינו נטמא משום שנכנס רק מקצתו והנכנס שלא כדרך ביאה שאינו נטמא אפילו בכניסת רובו:

מהפסוק 'והבא אל הבית' למדים שלגבי טומאת צרעת, כניסה שלא כדרך אינה כניסה. מאידך, כניסה כדרך נחשבת כניסה, אבל כשנכנס רק מקצתו חסר בשיעור הכניסה הדרוש לטומאה, ומכל מקום לגבי אותו המקצת שנכנס הרי זו כניסה. ונפקא מינה לגבי הכלים שעליו: כניסה שלא כדרך אינה כניסה אפילו לגבי החלק שנכנס, ולכן גם הכלים שעליו אינם נטמאים, כאילו לא נכנסו. אך כשהכניס ידו, ביחס ליד יש כאן כניסה, אלא שאין די בכך כדי לטמא את האדם, כי היד מהווה רק מקצת מגופו וחסר בשיעור הכניסה ואילו הכלים שעל היד שנכנסו במילואם טמאים.

(חידושי הגר"ח)

הלכות טומאת צרעת פרק טז, הלכה ה': מְחֹרֵר שְׁנֹכְנֵם לְבֵית מִנְעֵה דֶרֶךְ אַחֲרָיו, אִפְּלוּ נִכְנֵם בְּלוּ חוּץ מִחֻטְמוֹ — מְחֹרֵר; שְׁנֹאֲמֵר: וְהָבָא אֶל הַבַּיִת — דֶּרֶךְ בִּיָּאָה טִמְאָה תוֹרָה.

לכאורה, אף שאם נכנס דרך אחוריו חוץ מחוטמו, האדם עצמו טהור, הדין נותן שהכלים שעליו יטמאו, כיון שנכנסו במלואם, והרי גם האדם עצמו כשנכנס כולו טמא אפילו שלא כדרך ביאה, אך מלשון הרמב"ם שלא חילק בין האדם לכלים משמע שבאופן כזה גם הכלים טהורים. וצריך ביאור מדוע? ולכאורה יש לומר: כיוון שטומאת הכלים היא ע"י האדם, הרי כאשר האדם אינו נטמא משום שלא נתקיימו לגביו תנאי הטומאה, אף הכלים אינם נטמאים למרות שלגביהם כן נתקיימו התנאים.

אך יש להקשות על כך מהמבואר להלן (ה"ח) שהמכניס את ידיו לבית, נטמאו הכלים שעליהם, אף שהאדם עצמו טהור (משום שנכנס רק מקצתו), הרי שטומאת הכלים אינה תלויה

יום שישי ל' תשרי ה'תשע"ב

מיקום הכתם קובע

שעת הבדיקה, אפילו עברו מאז ימים רבים. וטומאת כתם חמורה מראיית דם שטמאת למפרע רק מעת לעת (ואם בדקה מעל"ע — עד שעת הבדיקה), כי במציאת דם אין לחשוש יותר מאשר מעת לעת, מה שאין כן בכתם שאין לדעת מתי יצא הדם יש לחשוש עד הפקידה או עד הבדיקה (כסף משנה). והנה, בהלכות איסורי ביאה (פ"ט ה"ג) כתב הרמב"ם: "כל

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ג, הלכה ז': הָרֹאָה בָּתָם — טִמְאָה לְמַפְרָע עַד עֵת הַפְּקִידָה. וְכֵן הַגֵּד שְׁנֹמָצָא עָלָיו הַבָּתָם טָמָא לְמַפְרָע... עַד שְׁעַת הַבְּדִיקָה; שְׂאֵנִי אֹמֵר: מִיָּמִים הָיָה שָׁם.

טומאת הכתם היא עד שעת הפקידה, אף אם עבר מאז יותר ממעת לעת, כשם שהבגד שנמצא עליו הכתם טמא למפרע עד

הרואה כתם, טמאה למפרע עד עשרים וארבע שעות, ואם בדקה בתוך זמן זה ומצאה טהור – טמאה למפרע עד זמן בדיקה". והרי זו סתירה לדבריו כאן שכתם מטמא למפרע עד זמן הבדיקה, ואפילו אם עברו מאז יותר מעשרים וארבע שעות! וביאר ה'חסדי דוד' (תוספתא נדה פ"ג ה"ב) שיש לחלק בין טומאת כתמים לטהרות, לאיסור האשה לבעלה. שלטהרות טמאה למפרע עד הבדיקה אפילו עברו כמה ימים ואילו לבעלה אין להחמיר ולאסור יותר מ'מעת לעת'. ולכן בהלכות איסורי ביאה, שם מובאים דיני איסור אישה לבעלה, כתב הרמב"ם שהכתם

מטמא רק עד עשרים וארבע שעות.
וה'חזון יחזקאל' (תוספתא שם ה"א) חילק:

בהלכות איסורי ביאה מדובר באישה שמצאה כתם על בשרה שדינה כרואה דם, ומאחר שבראית דם חוששים מעת לעת גם בכתם אין להחמיר יותר מזה. ואילו כאן מדובר בכתם שנמצא על הבגד, ובזה האשה נטמאת למפרע ימים רבים עד שעת הבדיקה, כמשמעות לשון המשנה (נדה נז, א) "כתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע עד שיאמר בדיקתי את החלוק הזה ולא היה בו כתם".

תקנת הבדיקה

שבת קודש אי מר חשון ה'תשע"ב

ואמר רבי חנינא בן אנטיגנוס (נדה יב, ב) שאשה משמשת בשני עדים "הן עותוה הן תקנוה". ונחלקו בפירוש הדבר. יש מפרשים ששני העדים הם אחד לו ואחד לה ושניהם לאחר תשמיש. ויש מפרשים ששני העדים הם אחד לפני התשמיש ואחד אחרי התשמיש.

בגמרא (שם) נפסקה הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס ונחלקו ראשונים בדבר:

יש אומרים שלא אמרו הלכה כמותו אלא באשה העוסקה בטהרות, שהיא צריכה בדיקת שני עדים, אבל אשה שאינה עוסקה בטהרות אינה צריכה בדיקה כלל, לא לפני תשמיש ולא לאחריו. ואף שרבי חנינא בן אנטיגנוס עצמו סובר שצריכה בדיקה, בפרט זה אין הלכה כמותו (ר"ן שביעות פ"ב). וכן פסק הרמב"ם כאן.

(אנציקלופדיה תלמודית ערך בדיקת אשה)

הלכות משכב ומושב פרק ד, הלכה ז: חֲכָמִים תִּקְנוּ לָהֶן לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהוֹיֹת בּוֹדֵקוֹת עֶצְמָן בְּכָל יוֹם, בְּשַׁחֲרִית מִפְּנֵי טְהוֹרוֹת שֶׁל עֶרְבִית, וּבְעֶרְבִית מִפְּנֵי טְהוֹרוֹת שֶׁל שַׁחֲרִית... וְכָל אִשָּׁה בּוֹדֵקֶת בְּשַׁעֲהָ שְׁעוֹבֶרֶת לְשִׁמֶשׁ מִטָּהָה מִפְּנֵי הַטְּהוֹרוֹת. אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה עוֹסֶקֶת בְּטְהוֹרוֹת – אֵינָה צָרִיכָה בְּדִיקָה לְבַעֲלָהּ. בזמן שהיו הטהרות נוהגות בישראל היתה כל אשה העוסקה בטהרות חייבת לבדוק עצמה פעמיים בכל יום, בבוקר ובערב. בדיקה זו היא מתקנת חכמים – וייעודה הוא: בדיקה של בוקר בשביל להכשיר את הטהרות של הלילה (ואם תמצא עצמה טהורה בבוקר – הרי שלא ראתה טומאה בלילה, ואם בבדיקת הערב ימצא שאינה טהורה – הטהרות של הלילה יצאו מכלל ספק כי כבר בדקה עצמה בבוקר); ובדיקה של ערב – כדי להכשיר את הטהרות של היום. והנידה אינה צריכה בדיקה שחרית וערבית, שהרי אף אם לא תראה – עדיין היא טמאה.

המשך ביאור למס' חולין ליום שישי עמ' א

גמרא

הגמרא מבארת מתי נאמר במשנה שכזית בשר לא מתבטל לעור: **אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, דִּין הַמִּשְׁנָה שְׁעוֹר שִׁישׁ עָלָיו כּוֹזֵית בֶּשֶׂר טָמְא וְלֹא מִתְבַּטֵּל לְעוֹר, **לֹא שָׁנוּ אֱלָא כְּשֶׁפִּלְטָתוּ חֵיָה** – שְׁנִיךְ כִּלְבֵּי אֶת הַבְּהֵמָה וְדָלְדַל חֲתִיכָה מִן הַבֶּשֶׂר בְּסַמִּיכוֹת לְעוֹר, וְהִשְׁאִירוּ מִחוּבֵר לְעוֹר, **אֲבָל פִּלְטָתוּ סָבִין** – אֲבָל אִם בִּשְׁעָה שֶׁהִפְשִׁיט אֶת הָעוֹר, הִפְלִיט הַסָּכִין חֶלֶק מִהַבֶּשֶׂר הַסָּמוּךְ לְעוֹר יָחַד עִם הָעוֹר, מִבְּטַל הָאֵדָם אֶת הַבֶּשֶׂר שֶׁהִפְלִיט בְּסַמִּיכוֹת לְעוֹר וְאֵינוּ חָשׁוּב לוֹ, וְאִף כּוֹזֵית בֶּשֶׂר בְּטִיֵּל.

אָמַר לִיָּה רַב נַחֲמָן לְעוֹלָא, הָאֵם **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** דִּין זֶה שֶׁהַבֶּשֶׂר מִתְבַּטֵּל לְעוֹר **אֲפִילוּ כְּשֶׁהִפְלִיט הַסָּכִין חֲתִיכָת בֶּשֶׂר גְּדוּלָּה** שֶׁהִיא **כְּתִרְמָא** – כְּשִׁיעוֹר רֹבֵעַ הַקֵּב. **אָמַר לִיָּה עוֹלָא אֵין** – כֵּן. חֲזוֹר וּשְׁאִלוּ רַב נַחֲמָן וְהָאֵם רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר **אֲפִילוּ כְּנִפְיָא** – כְּשִׁיעוֹר נִפְהָ. **אָמַר לִיָּה אֵין** – כֵּן, שֶׁאִף שִׁיעוֹר כּוֹזֵה מִתְבַּטֵּל לְעוֹר. **אָמַר לִיָּה רַב נַחֲמָן הָאֵלֵלִיָּם** – לְשׁוֹן שְׁבוּעָה, אִף **אִם אָמַר לִי רַבִּי יוֹחָנָן** בְּעֶצְמוֹ **מִפְּוִמִּיהָ** – מִפּוֹי **לֹא צִיִּיתָנָא לִיָּה** – לֹא אֶצִּיתָ לוֹ, שֶׁאֵין מִסְתַּבֵּר שִׁיעוֹר גְּדוֹל שֶׁל בֶּשֶׂר יִתְבַטֵּל לְעוֹר.

כִּי פִּלְקִי – כְּשֶׁעָלָה **רַב אוֹשְׁעִינָא** מִבְּבֶל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, **אֲשַׁכְּחִיהָ לִיָּה רַב אוֹשְׁעִינָא לְרַבִּי אָמִי**, **אָמַרָה לְשִׁמְעוֹנִיָּה קָמִיָּה** – אָמַר לִפְנֵי שְׁמוּעָה זֶה שֶׁהִבִּיאה הַגְּמָרָא קוֹדֵם, וְהוֹסִיף שֶׁחֲבִי **אָמַר עוֹלָא** שֶׁכְּשֶׁהִפְלִיט אֶת הַבֶּשֶׂר בְּסָכִין מִתְבַּטֵּל, **וְהָכִי אֶתְדַר לִיָּה** – וְכָךְ עָנָה לוֹ **רַב נַחֲמָן** שֶׁאִף אִם יִשְׁמַע מִפּוֹי שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן לֹא יִקְבַּל אֶת דְּבָרָיו. **אָמַר לִיָּה רַבִּי אָמִי וּמִשּׁוֹם דְּרַב נַחֲמָן חֲתִינִיה דְּכִי נִשְׁיָאָה הוּא מְזוּלָּל בְּשִׁמְעוֹנִיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן**.

הגמרא מביאה שיטות הסוברים שרבי יוחנן אמר את דינו על הסיפא

של המשנה: **זְמַנִּין אֲשַׁכְּחִיהָ** – פֶּעַם אַחַת מִצָּא רַב אוֹשְׁעִינָא אֶת רַבִּי אָמִי, **דִּיתִיב וְקָאָמַר לָהּ** – שִׁישַׁב וְאָמַר אֶת דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן **אֲסִיפָא** של המשנה. שִׁכְתְּבָה הָיוּ עָלָיו – עַל הָעוֹר שֶׁנִּי חֲצָאִי וְזִיתִים מִטְּמָאִים **בְּמִשְׁאָה** כִּיּוֹן שְׁנוּשָׂא כּוֹזֵית וְלֹא בְּמִנְעָה כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נִגּוּעַ בְּכוֹזֵית, **דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל**. **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר** אֵינוּ מִטְּמָא **לֹא בְּמִנְעָה וְלֹא בְּמִשְׁאָה**. ואמר רבי אמי שעל זה **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** **לֹא שָׁנוּ** שלשיטת רבי ישמעאל שני חצאי זיתים מטמאים במשא ולא מתבטלים לעור, **אֱלָא** באופן שֶׁפִּלְטָתוּ חֵיָה אֶת הַכֶּשֶׂן חֲצָאִי זִיתִים, **אֲבָל** באופן שֶׁפִּלְטָתוּ סָבִין **בְּטִיֵּל** – הָרִי הוּא מִתְבַּטֵּל לְעוֹר וְלֹא מִצְטָרֵף לְטָמָא בְּמִשְׁאָה. **אָמַר לִיָּה** – שָׁאֵל רַב אוֹשְׁעִינָא אֶת רַבִּי אָמִי, הָאֵם **מָר אֲסִיפָא** של המשנה בדין שני חצאי זיתים **מִתְנִי לָהּ** אֶת דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן, וְאִם כֵּן לִכְךָ לֹא הִבְנַת מְדוּעַ רַב נַחֲמָן וְזוֹלַל בְּשִׁמוּעָתוֹ שֶׁל עוֹלָא. **אָמַר לִיָּה רַבִּי אָמִי אֵין** – כֵּן. שָׁאֵלוּ רַבִּי אָמִי, וְאֱלָא מַה כּוֹוֹנְתָךְ בְּשִׁאֲלָתְךָ, הָאֵם **עוֹלָא אָרִישָׁא אָמַרָה נִיְהִלִּיבוּ** – עַל הָרִישָׁא אָמַר לָכֵם אֶת דְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁאִף בְּשִׁיעוֹר כּוֹזֵית מִתְבַּטֵּל הָעוֹר. **אָמַר לִיָּה רַב אוֹשְׁעִינָא אֵין** – אֲבָן עוֹלָא אָמַר שְׁמוּעָה זֶה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן עַל הָרִישָׁא.

אָמַר לִיָּה רַבִּי אָמִי, הָאֵלֵלִיָּם, אִף **אִי אָמַר לִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹנִן מִשְׁמִיָּה**, **לֹא צִיִּיתָנָא לִיָּה** כִּיּוֹן שֶׁאֵין מִסְתַּבֵּר שִׁיעוֹר גְּדוֹל שֶׁל בֶּשֶׂר יִתְבַטֵּל לְעוֹר.

כִּי אֶתָּא רַבִּין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכָל נְחוּתֵי – וְכָל הַסִּיעָה שִׁירְדוּ עִמּוֹ לִבְבַל וַחֲזוּרוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל **אָמְרוּ** לְדָבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן **אָרִישָׁא** כְּדָבְרֵי עוֹלָא.

מקשה הגמרא: וְאֱלָא קָשִׁיָּא שֶׁלֹּא מִסְתַּבֵּר שֶׁבֶשֶׂר בְּשִׁיעוֹר כּוֹזֵית יִתְבַטֵּל. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: **כִּדְאָמַר רַב סָפָא** בְּבִיאוֹר הַסִּיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, שֶׁהַעֲמִיד שְׁעוֹסֶקֶת

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ה תשרי א' מרחשון ה'תשע"ב

יום ראשון כ"ה תשרי ה'תשע"ב

הלכות טומאת צרעת

פרק שני

א. שער לבן שהוא סימן טמא בצרעת - אין פחות משתי שערות.¹ וכמה יהיה ארפן? כדי שיהיו נטלות בזוג.² היתה אחת ארפה ואחת קצרה משעור זה, או אחת שחרה ואחת לבנה, או אחת מלמטה ונחלקה למעלה ונראית כשתיים, או שהיה עקרון משחיר³ וראשן מלבין⁴ - הרי זה טהור. היתה עקרון מלבין וראשן משחיר, אף על פי שהלכן כל שהוא - טמא.
ב. שתי שערות לבנות שהן בתוך הנגע, אף על פי שיש שער שחור ביניהן והן מפגרות אחת כאן ואחת כן - הרי אלו סימן טמא.⁵ אפילו היה הנגע כגריס מצמצם - אין מקום שער השחור ממעטו.⁶ ובין שהיו שתי השערות בתוך הפגרת והיא מקפתן ובין שהיו בסופה - הרי זה

טמא.⁹ אבל אם היו בצדה מבחוץ - הרי זה טהור.¹⁰ עד שיהיה העור שצומחות בו שתי השערות הלכות לבן. היו שתי שערות בתוך הנגע¹¹ ושוכבות חוצה לו¹² - טמא¹³; הרי חוצה לו ושוכבות בתוכו - אינן סימן טמא.¹⁴
ג. לבן¹⁵ השערות מטמא בכל מראה, בין שהיו לבנות כשילג בין שהיו לבנות לבן דקה ביותר¹⁶, הואיל ומראיתן לבן - טמא.
ד. אין שער לבן סימן טמא עד שיהיה בגוף הפגרת¹⁷. כיצד? פגרת וכתובה שחין או מכנה או בהק או מחית השחין או מחית המכנה, ושתי שערות לבנות בתוך השחין או המכנה או הבהק שבתוך הנגע - אינן סימן טמא.¹⁸ והרי זו כפגרת שאין בה שער לבן וסגיר. אף על פי שהפגרת מקפת¹⁹ את השחין או את המכנה או את מחיתן או את הבהק שיש בהן שתי השערות. וכן אם היה שחין או מכנה או מחיתן או בהק מקיף את שתי השערות²⁰ - הרי אלו אינן סימן טמא.²¹ והרי הפגרת כפגרת שאין בה שער לבן וסגיר.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר שיעור לבן שהוא סימן טומאה, וכמה שערות יהיו ושיעורם, לובן השערות מטמא בכל מראה ובאי זה מקום יהיו, אם קדם שיעור לבן את הבהרת, שיעור פקודה אם הוא סימן טומאה, היתה בו בהרת כגריס ובה שתי שערות והוחלט והלך ממנה כחצי גריס וטהר. 2) בתורת כהנים על הכתוב (ויקרא יג, ג): "ושער בנגע הפך לבן" דרשו: "ושער - מיעוט שיעור שניים", פירוש "שערה" משמעותה - אחת, אבל "שיער" הוא שם כולל היינו שם המין וכולל כמה פרטים. 3) שאפשר יהיה לגוון במספריים. במשנה נדה נב, ב נחלקו תנאים בדבר שיעורן של השערות, ובגמרא שם אמר מר עוקבא: "הלכה כדברי כולם להחמיר", ומפני שלדעת רבינו (בפירושו למשנה שם) שיעור זה הוא הקטן שכולם קיבלו כאן להלכה. ולקמן בפרק ח הלכה ו בעניין שתי שערות שחורות שהן מצילות בנגעי ראש וזקן ומטהרות את המנוגע, מצריך רבינו השיעור הגדול היינו כדי לכוף ראשן לעיקרן גם כן להחמיר. [נראה שרבינו מפרש שמר עוקבא, באמרו: "הלכה כדברי כולם להחמיר" לא התכוון להגיד שמחמירים מפני הספק, אלא קבע הלכה וודאית, שלטמא ולפסול מספיק השיעור הקטן, אבל להציל מן הטומאה או מן הפסול צריך שיעור גדול, ולפיכך סתם רבינו כאן וכן לקמן בפרק ח הלכה ו כתב סתם "טמא" ולא כתב "טמא מספק". והוכחה חותכת לפירושו זה ממה ששינוי בנגעים פרק ה משנה א: "ספק נגעים טהור", וכן פסק רבינו לקמן פרק ו הלכה ה, ולמה החמירו כאן? שמע מינה, שהלכה וודאית אמרו ולא חומרא מפני הספק]. 4) לא דווקא שחורה, אלא כל צבע שהוא חוץ מלבן, ונקט שחורה, מפני שרוב בני האדם במקומם ובזמנם שערותיהם שחורות היו. 5) אפילו כל שהוא. 6) בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב למדו זה מהכתוב (שם) "ושער בנגע הפך לבן". משמע חלק השיעור שנוגע בנגע הלבין. 7) ששיער לבן מטמא וכו' במכונס ובמפוזר. וכשהן מפוזרות יש ביניהן שערות מצבע הטבעי. 8) אם היה נגע כגריס מצומצם ובו שיעור שחור אין אנו אומרים שמקום השיעור השחור ממעט את גודל הנגע ואין בו שיעור כגריס, ולמדנו למעלה בפרק א הלכה ז שפחות מכגריס אינו מטמא (שם משנה ד). ומובן מאליו ששיער לבן - שהוא סימן טומאה וודאי אינו ממעט. 9) שם משנה ג אמרו: "מטמא וכו' במבוצר ושלל במבוצר", פירוש בין שהשערות מוקפות נגע כעיר בצורה מוקפת חומה ובין כשאין הנגע מקיף אותן אלא עומדות על גבולו ממש. 10) שם משנה א: שער לבן מטמא בתוך הנגע הלבד. 11) פירוש, צמחו בתוך הנגע. 12) נכפפו לצד העור הבריא ושוכבות עליו. 13) תורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב: "ושער בנגע, להביא את מה שבתוכו (פירוש שצמח בתוך הנגע) ואפילו שוכב חוצה לו". 14) שם: "פרט שחוצה לו ושוכב בתוכו". 15) נגעים פרק ד משנה א: "שיער לבן ... ומטמא בכל מראה לובן". 16) אפילו למטה מקרום ביצה, "ומראה הנגע עמוק - אין שער לבן עמוק" (תורת כהנים פרשת נגעים פרק ב, ה). 17) נגעים פרק א, משנה ה. נקדים פירוש המונחים: א. שחין - מכה בעור שלא מחמת האש ונפשט העור; ב. מכוה - כמו שחין, אבל מכוויית אש; ג. מחית השחין - התחיל להתרפאות ועלתה על השחין כעין קליפה דקה. בתורה: "צרבת השחין"; ד. מחית המכוה - כמו מכוות השחין; ה. בוהק, ראה למעלה פרק א הלכה א. 18) והמדובר כשהשחין או המכוה הם פחות מכגריס, שאם הם כגריס, מטמאים מחמת עצמם מבלי צירוף הבהרת כשיש בהם שיעור לבן. 19) אין אנו רואים את השערות כאילו הן בתוך הבהרת, ומכל שכן אם הבהרת אינה מקיפה אותם מכל צדדיהם, שזה כבהרת הסמוכה לשחין שהיא טהורה אפילו כשיש בה סימני טומאה, מפני שהבהרת אינה מטמאה אלא אם כן "כל שחוצה לנגע הוא בעור הבשר וראוי לפשוט" (לשון רבינו שם), ומקום השחין או המכוה אינו ראוי לכך, ואם פשה הנגע לתוכם אין זה סימן טומאה. 20) והם מחלקים את הבהרת לשני חלקים: בהרת פנימית שבה שתי שערות והיא מוקפת טבעת של שחין ובהרת חיצונה בצורת טבעת. 21) מפני שאין השערות שבבהרת הפנימית מועילה לבהרת החיצונה.

ה. הָלְכוּ לָהֶן הַשְּׁחִין²² וְהִבְהִיק וְהִמְכָּה שֶׁהָקִיפוּ אֶת
הַשְּׁעָרוֹת הַלְּבָנוֹת אוֹ נִסְמְכִין לָהֶן אוֹ חוֹלְקִין אוֹתָן, וְנִמְצְאוּ
שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת בְּתוֹךְ הַבְּהֵרֶת²³ בְּגוֹפָה²⁴ בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ
הָרִאשׁוֹן אוֹ בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ הַשְּׁנִי - הָרִי זֶה מְחֹלֵט; וְאִם לֹא
הָלְכוּ לָהֶן - יִפְטָרוּ²⁵.

ו. אֵין שְׁעָר לָכֵן²⁶ סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁתִּקְדִּים הַבְּהֵרֶת אֶת
הַשְּׁעָר הַלָּבָן; שְׁנֵאֲמַר: וְהִיא הִפְכָּה שְׁעָר לָבָן - שֶׁתִּהְיֶה
אוֹתוֹ²⁷ הַבְּהֵרֶת. אֲכַל אִם קִדְּם שְׁעָר לָבָן אֶת הַבְּהֵרֶת - הָרִי
הִיא כְּבִהְרֶת שְׁאִין בֶּה סִימָן טְמֵאָה וְיִסְגִּיר.

ז. הִיתָה בּוֹ בְּהֵרֶת וְכֵה שְׁעָר לָבָן וְהִחֲלֵט בּוֹ, וְאַחֵר כִּף
הַלָּכָה הַבְּהֵרֶת וְהִנִּיחָה שְׁעָר לָבָן בְּמִקְוָמוֹ וְטָהַר²⁸, וְאַחֵר כִּף
חִזְרָה בְּהֵרֶת אַחֶרֶת בְּמִקְוָם הַבְּהֵרֶת הָרִאשׁוֹנָה וְהָרִי הַשְּׁעָר
לָבָן בְּתוֹכָהּ - זֶהוּ הַנִּקְרָא שְׁעָר פְּקֻדָּה²⁹, וְאִינוּ סִימָן טְמֵאָה;
שְׁנֵאֲמַר: וְהִיא הִפְכָּה שְׁעָר לָבָן - שֶׁהִפְכָּתוּ הִיא, לֹא
שֶׁהִפְכָּתוּ חִבְרָתָהּ³⁰.

ח. הִיתָה בּוֹ בְּהֵרֶת כְּגָרִיס וְכֵה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וְהִחֲלֵט, וְהִלֵּךְ
מִמֶּנָּה כְּפָצִי גָרִיס וְטָהַר³¹, וְנִשְׁאָרוּ שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת כְּפָצִי גָרִיס
הַנִּשְׁאָר, וְחִזְרוּ כְּפָצִי גָרִיס בְּמִקְוָם זֶה שֶׁהִלֵּךְ וְהָרִי שְׁתֵּי
שְׁעָרוֹת לְבָנוֹת בְּבִהְרֶת כְּגָרִיס - אֵינָן סִימָן טְמֵאָה³², עַד
שֶׁיִּהְיֶה שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת בְּהֵרֶת אַחַת.

ט. בְּהֵרֶת כְּפָצִי גָרִיס וְאֵין בֶּה כְּלוּם, וְנוֹלְדָה בְּצִדָּה³³ בְּהֵרֶת
כְּפָצִי גָרִיס וְכֵה שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי זֶה לְהִסְגִּיר³⁴. בְּהֵרֶת כְּפָצִי
גָרִיס וְכֵה שְׁעָרָה אַחַת, וְנוֹלְדָה לָהּ בְּהֵרֶת כְּפָצִי גָרִיס וְכֵה
שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי זֶה לְהִסְגִּיר³⁵. בְּהֵרֶת כְּפָצִי גָרִיס וְכֵה שְׁתֵּי
שְׁעָרוֹת, וְנוֹלְדָה לָהּ בְּהֵרֶת כְּפָצִי גָרִיס וְכֵה שְׁעָרָה אַחַת -
הָרִי זֶה לְהִסְגִּיר³⁶. בְּהֵרֶת כְּפָצִי גָרִיס וְאֵין בֶּה כְּלוּם, וְנוֹלְדָה

לָהּ בְּהֵרֶת כְּפָצִי גָרִיס וְכֵה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת - הָרִי זֶה לְהִחֲלִיט,²⁷
שֶׁהָרִי קִדְּמָה בְּהֵרֶת לְשְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת הַלְּבָנוֹת³⁷. סֶפֶק שְׁעָר²⁸
לָבָן קִדְּם סֶפֶק הַבְּהֵרֶת קִדְּמָה - הָרִי זֶה טְמֵאָה³⁸. וְיִרְאָה לִי,²⁹
שֶׁטְמֵאָתוֹ בְּסֶפֶק.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. אֵין הַמְּחִיָּה סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁתִּהְיֶה כְּעֶדְשָׁה מְרַבֶּעֶת אוֹ
יָתֵר עַל זֶה. וְכֵה שְׁעוּרָה? כְּדִי צְמִיחַת אֲרֻבַּע שְׁעָרוֹת,³³
שְׁתֵּים אֲרֻבָּה וּשְׁתֵּים רַחֲב. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה הַמְּחִיָּה בְּאֻמָּצָה
הַבְּהֵרֶת, וְהַבְּהֵרֶת מִקְפָּת אוֹתָהּ מִכָּל צֶדֶד, וְהִיא יָתֵרָה עַל
הַמְּחִיָּה רַחֲב שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אוֹ יָתֵר. אֲכַל אִם הִיתָה הַמְּחִיָּה
כְּעֶדֶד הַבְּהֵרֶת - אֵינָה סִימָן טְמֵאָה. הִיתָה מִפְּזוּרָה, כְּגוֹן שֶׁהִיא
בְּשׂוּר מִי כְּחֶדְלָל בְּמִקְוָם זֶה וּבְשׂוּר מִי כְּחֶדְלָל בְּמִקְוָם אַחֵר,
אֵף עַל פִּי שֶׁהִפְכָּה בְּאֻמָּצָה הַבְּהֵרֶת - אֵינָן מְצֻטְרָפִין
לְכַעֲדָשָׁה, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּמִקְוָם אַחֵר בְּאֻמָּצָה הַבְּהֵרֶת כְּעֶדְשָׁה
מְרַבֶּעֶת אוֹ יָתֵר.

ב. הַמְּחִיָּה מְטֵמְאָה בְּכָל מְרָאָה, בֵּין שֶׁהִיא מְרָאָה הַמְּחִיָּה
אֲדָם אוֹ שְׁחוֹר אוֹ לָבָן. וְהוּא שְׁלֹא יִהְיֶה הַלָּבָן מְאֻרָּבַע
הַמְּרָאוֹת שֶׁבְּאֻרָּנוּ.

ג. אֵין הַמְּחִיָּה סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁתִּהְיֶה בְּגוֹפָה שֶׁל בְּהֵרֶת.
כִּיצַד? בְּהֵרֶת שֶׁהִיתָה בְּאֻמָּצָה שְׁחִין אוֹ מְכֹה אוֹ מְחִיָּה אוֹ
בֶּהֱק, וְהַמְּחִיָּה בְּתוֹךְ הַשְּׁחִין אוֹ בְּתוֹךְ הַמְּכֹה אוֹ בְּתוֹךְ
מְחִיתָן אוֹ בְּתוֹךְ הַבֶּהֱק, אֵף עַל פִּי שֶׁהַמְּחִיָּה בְּאֻמָּצָה הַבְּהֵרֶת
- אֵינָה סִימָן טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַשְּׁחִין אוֹ הַמְּכֹה
אוֹ בְּתוֹךְ הַבֶּהֱק אוֹ מְחִיתָן. וְכֵן אִם הָקִיף הַשְּׁחִין אוֹ מְחִיתָו
וְהַמְּכֹה אֶת מְחִיתָהּ וְהִבְהִיק אֶת הַמְּחִיָּה, אוֹ שֶׁנִּסְמְךְ אַחֵד

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

והפנימית גם כן אינה מטמאה מפני שאין עור בשר ראוי לפשוין מקיף אותה. במשנה שם נמצא עוד דין אחד: "או שחילקן", פירוש, השחין נכנס בין שתי השערות והפריד ביניהן - טהור. (22) בסוף הסגר ראשון או שני וכן מסיים רבינו לקמן. (23) כגון שנרפא השחין לגמרי והתפשטה הבהרת למקומו וכן בבוקר המדובר כשהתפשטה שמה הבהרת. (24) בלי הפסק שחין או מכוה בינו ובין הבהרת. (25) יטהרנו, כדין כל בהרת שלא נולדו בה סימני טומאה אחרי ההסגר. והמדובר בסוף הסגר שני, אבל אם לא הלכו בסוף שבוע ראשון אין פוטרין אותו אלא מסגירים אותו שנית. (26) שם פרק ד משנה יא: "אם בהרת קדמה לשיער לבן - טמא, ואם שיער לבן קדם לבהרת - טהור". (27) כלומר, המלה "והיא" נמשכת אל הצרעת. והכוונה, שהצרעת הפכה את השיער השחור ללבן. (28) אף על פי שהשערות נשארו, המנוגע טהור כיוון שהבהרת נתרפאה. (29) כאילו הבהרת הראשונה שהלכה לה הפקידה כאן את שערותיה הלבנות (רבינו בפירושו על המשנה). (30) והפירוש, שאינה מטמאה אלא אם נגע זה הפך את השיער ללבן אבל לא כשנגע אחר עשה זאת. (31) מפני שלא נשאר בה כשיעור. (32) גם במקרה זה אין אנו אומרים שחצי הגריס שהלך הוא שחור, אלא אנו רואים את הגריס החדש כצירוף של שתי בהרות ויוצא מזה שבהרת אחרת הפכה את השיער. (33) כלומר, סמוך לה ללא הפסק עור בריא ביניהם. (34) ואפילו אם גם בחצי גריס השני אין כלום גם כן מסגירים. בבא זו אין בה כל חידוש ונאמרה כהקדמה לבבות הבאות אחיה, וכולן נשנו בסדר "לא זו אף זו". פירוש, כל בבא יש בה יותר חידוש. (35) אף על פי שיש בה שתי שערות לבנות אין מחליטים אלא מסגירים, מפני שהשערה הראשונה נהפכה על ידי חצי הגריס הראשון ולא על ידי כל הגנע. שנינו בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ג, הלכה ו: "והיא הפכה, שהפכה כולה את כולו ולא שהפכה כולה את מקצתו". (36) ולא להחליט, מפני שחצי הגנע הפך את שתי השערות ולא כולו. וברור, שמכל שכן אם אין שערה בחצי השני הדין כך. (37) כשנהפכו ללבן היתה כבר בהרת שלימה והפכה "כולה את כולו". (38) כתנא קמא שם בסוף הפרק. בבבא מציעא פא, א מסופר, ששאלה זו נידונה בשמים בשיביה של מעלה, הקדוש ברוך הוא אמר טהור וכל בני הישיבה אמרו טמא, ושאלו את רבה בר נחמני ואמר טהור. ומבאר הכסף משנה כאן, שנקבעה הלכה: "תורה לא בשמים היא", פירוש, הקדוש ברוך הוא מסר לחכמי ישראל את הסמכות הבלעדית להכריע הלכות, וההכרעה בישיבה של מעלה אינה קובעת. (1) יבאר המחיה שהיא סימן טומאה כמה שיעורה ואם היתה מפורזת, אם המחיה מטמאה בכל מראה ואם צריך שתהיה בגופה של בהרת, ודין אם קדמה מחיה את הבהרת או בהרת למחיה, בהרת כגריס מצומצם ובאמצע כעדשה מצומצמת, איזה הם ראשי איברים שאינם מטמאים במחיה.

ט. וְכָל רֹאשִׁי אֵיבָרִים אֵלּוּ שֶׁהִיא מְקוֹמָן יוֹשֵׁב בְּגָרִים - 43
מִטְמָאִין בְּנִגְעִים; אָבָל אִם הָיָה עֲגָלִין כָּרֵב בְּרִית בְּנֵי אָדָם 44
- טְהוֹרִין. כִּיצַד? בִּהְרֹת בְּגָרִים בְּרֹאשׁ חֲטָמוֹ אוֹ בְּרֹאשׁ 45
אֶצְבָּעוֹ שׁוֹפֵעַת אֵילָף וְאֵילָף - טְהוֹר; שְׁנֹאמֶר: וְרָאֵהוּ הִכְהֵן 46
47 - עַד שֶׁיֵּרָאֵהוּ כָּלּוּ כְּאֶחָת.

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. הַפְּשִׁיּוֹן מִטְמָא בְּכָל שֶׁהוּא. וְהוּא שֶׁהִיא הַפְּשִׁיּוֹן מֵאֶחָת 49
מִמֵּרְאוֹת הַנִּגְעִים; אָבָל אִם הָיָה הַפְּשִׁיּוֹן מֵרָאָה בִּהָק - אֵינוֹ 50
פְּשִׁיּוֹן. וְאֵין הַפְּשִׁיּוֹן סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁיִּפְשֹׁעַ חוּץ לְנֶגַע; 51
אָבָל אִם פִּשָּׁה לְתוֹךְ הַנֶּגַע - הָרִי הוּא כְּמוֹת שֶׁהִיא. כִּיצַד? 52
בִּהְרֹת וּבִתּוֹכָהּ בְּשָׂר חֵי פָחוֹת מִכְּעֻדְשָׁהּ וְהִסְגִּירָהּ, וּבִסּוּף 53
הַשְּׂבֹעַ נִתְמַעֵטָה הַמַּחֲיָה מִמָּה שֶׁהִיָּתָה אוֹ שֶׁהִלָּף הַבְּשָׂר 54
הַחֵי כָּלּוּ - אֵין זֶה פְּשִׁיּוֹן; שְׂאִין הַבִּהְרֹת פּוֹשָׁה לְתוֹכָהּ אֲלָא 55
חֲצוּצָה לָהּ. 56

ב. אֵין הַפְּשִׁיּוֹן סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁהִיא אַחֵר הַסָּגֵר; אָבָל 57
אִם בָּא בַּתְּחִלָּה וְרָאָה הִכְהֵן אֶת הַנֶּגַע שֶׁהוּא פּוֹשָׁה וְהִלָּף 58
- אֵינוֹ מַחֲלִטוֹ, אֲלָא מִסְגִּירוֹ עַד סוּף הַשְּׂבֹעַ וְיִרְאָה. 59

ג. אֵין הַבִּהְרֹת פּוֹשָׁה לְתוֹךְ הַשְּׂחִין וְלֹא לְתוֹךְ הַמְּכֹה, וְלֹא 60
לְתוֹךְ מַחֲיַת הַשְּׂחִין וְלֹא לְתוֹךְ מַחֲיַת הַמְּכֹה, וְלֹא לְרֹאשׁ 61
וְלֹא לְזָקָן אֶף עַל פִּי שֶׁנִּקְרָחוּ וְהִלָּף הַשְּׂעִיר מִהֵן; שְׁנֹאמֶר: 62
וְאִם פִּשָּׁה תִּפְשֹׁעַ הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹר. אָבָל בִּהְרֹת שֶׁפִּשְׁתָּהּ 63
לְתוֹךְ הַבִּהָק - הָרִי זֶה פְּשִׁיּוֹן. 64

ד. הַשְּׂחִין וְהַמְּכֹה וְהַבִּהָק וּמַחֲיַת הַשְּׂחִין וּמַחֲיַת הַמְּכֹה 65
שֶׁהֵן חוֹלְקִין בֵּין הָאוֹם לַפְּשִׁיּוֹן - אֵינוֹ סִימָן טְמֵאָה. הִסְגִּירוֹ 66
וְהִלְכוּ לָהֶן עַד שֶׁנִּמְצָא הַפְּשִׁיּוֹן סְמוּךְ לָאוֹם - הָרִי זֶה 67
מַחֲלִט. 68

ה. בִּהְרֹת בְּגָרִים וּפִשְׁתָּהּ בְּחִצֵּי גָרִים וְעוֹד, וְהִלָּף מִן הָאוֹם 69
בְּחִצֵּי גָרִים, אֶף עַל פִּי שֶׁהִנּוּחַ מִן הָאוֹם עִם הַפְּשִׁיּוֹן יָתֵר 70
מִבְּגָרִים - [הָרִי] זֶה טְהוֹר. הִיָּתָה בְּגָרִים וּפִשְׁתָּהּ בְּגָרִים וְעוֹד, 71
וְהִלְכָה לָהּ הָאוֹם - תִּרְאָה בַּתְּחִלָּה וְיִסְגִּיר שְׂבֹעַ אַחֵר שְׂבֹעַ. 72
הִיָּתָה בּוֹ בִּהְרֹת וְהִסְגִּירוֹ, וְהִלְכָה הַבִּהְרֹת בְּסוּף יְמֵי הַסָּגֵר, 73
וְחִזְרָה בִּהְרֹת בְּמִקוֹמָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה - הָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁהִיא. 74
נִתְמַעֵטָה [בְּתוֹךְ יְמֵי הַסָּגֵר] וּפִשְׁתָּהּ וְחִזְרָה כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה, 75
אוֹ שֶׁפִּשְׁתָּהּ וְנִתְמַעֵט הַפְּשִׁיּוֹן וְחִזְרָה כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה - הָרִי 76
זֶה יִסְגִּיר אוֹ יִפְטֹר. 77

ו. בִּהְרֹת בְּגָרִים וּפִשְׁתָּהּ בְּגָרִים, וְנוֹלַד בַּפְּשִׁיּוֹן מַחֲיָה אוֹ 78
שְׂעִיר לָבָן, וְהִלְכָה לָהּ הָאוֹם - תִּרְאָה בַּתְּחִלָּה. הִיָּתָה בּוֹ 79
בִּהְרֹת בְּגָרִים וְהִסְגִּירוֹ, בְּסוּף הַשְּׂבֹעַ וְהָרִי הִיא כְּסֻלַּע, סִפֵּק 80
שֶׁהִיא הִיא סִפֵּק שֶׁהִיא אַחֲרָת בָּאָה תַּחְתֶּיהָ - הָרִי זֶה טְמֵא. 81
ז. בִּהְרֹת בְּגָרִים וְחֹט יוֹצֵא מִמֶּנָּה, אִם יָשׁ בּוֹ רֹחֵב שְׁתֵּי 82
שְׂעֻרוֹת - זִקְקָה לְשַׂעַר לָבָן וּלְפִשְׁיּוֹן, אָבָל לֹא לְמַחֲיָה; 83

מִהֵן לְמַחֲיָה מִצְדָּה, אוֹ שֶׁחִלַּק אַחֵר מִהֵן אֶת הַמַּחֲיָה וְנִכְנַס 1
לְתוֹכָהּ - אֵינָה סִימָן טְמֵאָה, וְהָרִי זֶה בִּבְהִרֹת שְׂאִין בֶּה סִימָן 2
וְיִסְגִּיר. הִלְכוּ לָהֶן הַשְּׂחִין אוֹ הַמְּכֹה אוֹ הַבִּהָק שֶׁהִיוּ תַּחַת 3
הַמַּחֲיָה אוֹ שֶׁהִיוּ בְּצֻדָּה אוֹ שֶׁהִיוּ מְקִיפִין אוֹתָהּ אוֹ שֶׁהִיוּ 4
נִכְנְסִין לְתוֹכָהּ, וְנִמְצְאוּ הַמַּחֲיָה לְבִדָּה בְּתוֹךְ הַבִּהְרֹת בְּסוּף 5
שְׂבֹעַ רֹאשׁוֹן אוֹ בְּסוּף שְׂבֹעַ שְׁנִי - הָרִי זֶה יִחֲלִיט; אִם לֹא 6
הִלְכוּ לָהֶן - יִפְטֹר. 7

ד. הַמַּחֲיָה סִימָן טְמֵאָה לְעוֹלָם, בֵּין שֶׁקָּדְמָה מַחֲיָה אֶת 8
הַבִּהְרֹת בֵּין שֶׁקָּדְמָה בִּהְרֹת אֶת הַמַּחֲיָה, לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בֶּה 9
'וְהִיא הַפְּכָה'. זֶה שְׁנֹאמֶר בַּתּוֹרָה: וְהִיא הַפְּכָה שְׂעִיר לָבָן 10
וּמַחֲיַת בְּשָׂר חֵי בִּשְׂמָתָה - אֵינוֹ צָרִיף לְשִׁנְיָהֶן, לְשַׂעַר וּלְמַחֲיָה, 11
אֲלָא כָּל אַחֵר מִהֵן סִימָן טְמֵאָה; וְלֹא נֶאֱמַר שְׂעִיר לָבָן עִם 12
הַמַּחֲיָה אֲלָא לְתַן שְׂעִיר לְמַחֲיָה, שֶׁתִּהְיֶה כְּדִי לְקַבֵּל שְׂעִיר 13
לָבָן, שֶׁהוּא שְׁתֵּי שְׂעֻרוֹת. 14

ה. בִּהְרֹת בְּגָרִים מִצְמָצֵם וּבִאֲמִצְעָה מַחֲיָה כְּעֻדְשָׁהּ 15
מִצְמָצֵמָה - הָרִי זֶה מַחֲלִט. נִתְמַעֵטָה הַבִּהְרֹת אוֹ שֶׁנִּתְמַעֵטָה 16
הַמַּחֲיָה - טְהוֹר. וְכֵן אִם רִבְתָּה הַמַּחֲיָה שְׂבִיתוֹךְ בִּהְרֹת זֶה - 17
טְהוֹר; שְׂאִין הַבִּהְרֹת מִטְמָאָה בְּמַחֲיָה עַד שֶׁתִּהְיֶה יִתְרָה עַל 18
הַמַּחֲיָה רֹחֵב שְׁתֵּי שְׂעֻרוֹת מִכָּל צֶדֶד. הִיָּתָה הַמַּחֲיָה פָּחוֹתָהּ 19
מִכְּעֻדְשָׁהּ וּרְבִתָּהּ הַמַּחֲיָה עַד שֶׁנִּעֲשִׂיתָ כְּעֻדְשָׁהּ - הָרִי זֶה 20
מַחֲלִט. נִתְמַעֵטָה הַמַּחֲיָה מִמָּה שֶׁהִיָּתָה אוֹ שֶׁהִלְכָה לָהּ - הָרִי 21
זֶה כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה, וְאֵין כָּאֵן סִימָן טְמֵאָה. 22

ו. בִּהְרֹת יִתְרָה מִבְּגָרִים וּבִהָּ מַחֲיָה יִתְרָה מִכְּעֻדְשָׁהּ, וְרָבּוֹ 23
אוֹ שֶׁנִּתְמַעֵטוּ - טְמֵא; וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְמַעֵט בִּהְרֹת מִבְּגָרִים, 24
וְלֹא תִתְמַעֵט הַמַּחֲיָה מִכְּעֻדְשָׁהּ, וְלֹא תִקְרַב הַמַּחֲיָה לְסוּף 25
הַבִּהְרֹת בְּפָחוֹת מִכְּדִי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׂעֻרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. 26
ז. בִּהְרֹת בְּגָרִים וּבְשָׂר חֵי כְּעֻדְשָׁהּ אוֹ יִתֵּר מְקִיפָה מִבְּחוּץ, 27
וּבִהְרֹת שְׁנִיָּה מְקַפֵּת אֶת הַבְּשָׂר הַחֵי - הָרִי הַבִּהְרֹת הַפְּנִימִית 28
לְהִסְגִּיר, שֶׁהָרִי אֵין בֶּה סִימָן טְמֵאָה, וּבִהְרֹת הַחִיצוֹנָה 29
לְהַחֲלִיט, שֶׁהָרִי הַמַּחֲיָה בִּאֲמִצְעָה. נִתְמַעֵט הַבְּשָׂר הַחֵי 30
שֶׁבִּינְיָהּ אוֹ שֶׁהִלָּף כָּלּוּ, בֵּין שֶׁהִיא מִתְמַעֵט וְכָלָה מִבְּפָנִים 31
בֵּין שֶׁהִיא מִתְמַעֵט מִבְּחוּץ - הָרִי שֶׁתִּהְיֶה בִּבְהִרֹת אַחַת שְׂאִין 32
בֶּה סִימָן טְמֵאָה. 33

ח. בִּהְרֹת שֶׁהִיָּתָה בְּרֹאשׁ אֵיבָר מִן הָאֵיבָרִים, וְהַמַּחֲיָה 34
בִּאֲמִצְעָה הַבִּהְרֹת בְּרֹאשׁ הָאֵיבָר - אֵינָה סִימָן טְמֵאָה. מִפְּנֵי 35
שֶׁהַמַּחֲיָה חוֹלְקָתָ אֶת הַנֶּגַע, וְנִמְצָא מְקַצְתּוֹ שׁוֹפֵעַ וְיִוֹרֵד 36
מִכָּאֵן וּמְקַצְתּוֹ שׁוֹפֵעַ וְיִוֹרֵד מִכָּאֵן, וְנֶאֱמַר בְּנִגְעִים: וְרָאֵהוּ 37
הִכְהֵן - שֶׁהִיא רֹאָה הַנֶּגַע כָּלּוּ כְּאֶחָת. וְאֵלּוּ הֵן רֹאשֵׁי 38
אֵיבָרִים שְׂאִינָם מִטְמָאִין בְּמַחֲיָה: רֹאשֵׁי אֶצְבָּעוֹת יָדִים 39
וְרִגְלִים, וְרֹאשֵׁי אֹזְנִים, וְרֹאשׁ הַחֲטָם, וְרֹאשׁ הָעֵטְרָה, וְרֹאשֵׁי 40
דָּדִין שֶׁל אִשָּׁה. אָבָל רֹאשֵׁי דָּדִין שֶׁל אִישׁ וְהִיבִלְתָּ 41
וְהִדְלִידוּלִין מִטְמָאִין בְּמַחֲיָה. 42

1 שאין המחיה סימן טמאה עד שתמקף אותה בהפרת ויהיה
2 בין סוף המחיה וסוף הפרת רחב צמיחת שתי שערות.
3 היו שתי בהרות וחוט יוצא מזו לזו: אם יש בו רחב שתי
4 שערות - מצרפן, ואם לאו - אינו מצרפן.
5 ח. בהרת ששהרה מתוך הסגר או מתוך החלט, שהלכו
6 ממנה סימני טמאה - אין מסגירין בה לעולם.
7 ט. בהרת שפנסה אחר הפטור ופשתה לכמות שהיתה, או
8 שפשתה וחזרה לכמות שהיתה - הרי הוא בטהרתו.
9 י. בהרת כגריס ובה מחיה כעדשה ושער לכן בתוך המחיה
10 והחליטו, ולאחר החלט הלכה המחיה - טמא מפני שער
11 לכן: הלף השער לכן - טמא מפני המחיה. היה השער לכן
12 בתוך הפרת והלף לו - טמא מפני המחיה; הלכה המחיה
13 - טמא מפני שער לכן.
14 יא. בהרת ובה מחיה ופשיזן: הלכה המחיה - טמא מפני
15 הפשיזן; הלף הפשיזן - טמא מפני המחיה. וכן בשער לכן
16 ובפשיזן. החליטו בשער לכן והלף השער וחזר בו שער
17 לכן אחר או שגולדה לו מחיה או פשיזן, או שהחליטו
18 במחיה והלכה המחיה וגולדה לו מחיה אחרת או שער לכן
19 או פשיזן, או שהחליטו בפשיזן והלף הפשיזן וחזר בו
20 פשיזן אחר או שגולדה בה מחיה או שער לכן - הרי זה
21 בטמאתו פמות שהיה. אחד הטמא שהחלט בתחלה או
22 שהחלט בסוף שבו ראשון או בסוף שבו שני או אחר
23 הפטור, הואיל והחלט מכל מקום - אינו טהור עד שלא
24 ישאר בו סימן טמאה, לא סימן החלט ולא סימן אחר.

יום שני כ"ו תשרי ה'תשע"ב

פרק חמישי

26
27 א. מי שהיתה לו מכה בעור בשרו ונפשט העור מחמת
28 המכה: אם היתה המכה מחמת האש, גגון שנקבה בגחלת
29 או ברמץ² או בברזל או באבן שלבנו באש³ וכיוצא בהן -
30 הרי זו נקראת מכה; ואם היתה המכה⁴ שלא מחמת האש,

31 בין שלקה באבן או בעץ וכיוצא בהן בין שהיתה המכה
32 מחמת חלי הגוף, גגון גרב או חזית⁵ שהפסיד העור, או
33 שחפת או קדחת ודלקת וכיוצא בהן שהשחיתו העור - הרי
34 זה נקרא שחין.
35 ב. לבן שפוד⁶ והכה בו⁷: אם היה ראשו (מברז) [פדור] -
36 הרי זו מכה, ואם היה ראשו חד⁸ - הרי זו ספק⁹ אם היא
37 מכה או שחין. לקה במי טבריא או בגפת¹⁰ וכיוצא בהן -
38 הרי זה שחין.
39 ג. השחין והמכה כל זמן שהן מכות טריות הן נקראין
40 מורדין, ואינן מטמאין בנגעים כלל. חיו השחין והמכה
41 ונתרפאו רפוי גמור, אף על פי שהמקום צלקת ואינה דומה
42 לשאר העור - הרי הן בעור הבשר לכל דבר, ומטמאין
43 בשלשה סימנין¹¹ ויש בהן הסגר שני שבועות כמו שבאנו.
44 ד. התחילו¹² השחין והמכה לחיות ולהתרפאות ונעשית
45 עליהן קלפה קלפת השום - זו היא צרבת השחין האמורה
46 בתורה ומחית המכה האמורה שם, ומטמאות בשני
47 סימנין: בשער לכן או בפשיזן¹³, ואין בהן הסגר אלא שבוע
48 אחד¹⁴. ביצד? בהרת¹⁵ שהיתה בצרבת השחין או במחית
49 המכה: אם היה בה שער לכן - יחליט; לא היה בה שער
50 לכן - יסגיר שבוע אחד. ויראה בסוף השבוע: אם נולד בה
51 שער או פשתה - יחליט; ואם לא נולד בה כלום - יפטר.
52 פשתה לאחר הפטור או נולד בה שער לכן - יחליט¹⁶.
53 ח. השחין והמכה אין מצטרפין¹⁷ זה עם זה. לפיכך חלקן
54 הכתוב, לומר שאין מצטרפין זה עם זה. ואין פושין זה
55 לזה, ואין פושין לעור הבשר, ולא בהרת עור הבשר פושה
56 לתוכן. ביצד? היתה שחין בצד המכה ובהרת כגריס
57 בשתייה¹⁸ - הרי זה טהור. היתה באחת מהן ופשתה לשניה
58 או שפשתה לעור הבשר - טהור¹⁹. היתה בהרת בעור
59 הבשר ופשתה לאחת מהן - אינו פשיזן. היה בתוך כפו
60 צרבת שחין כגריס²⁰ ובה בהרת כגריס²¹ - יסגיר; שאף על
61 פי שאינה ראיה לשער לכן²² ולא לפשיזן, שמה נולד לו
62 שחין אחר בצדה ותפשה לתוכו.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1 יבאר אי זו היא מכוה ושחין וצרבת השחין ודיניהם, ואם מצטרפים זה עם זה, שחין שנעשה מכוה או בהיפך, ומי שהסגירו
בעור הבשר ובסוף השבוע נעשית שחין, ואי זה קרח גיבח ומה דינם, והראש והזקן שלא העלו שיער מעולם. (2) אפר חס.
(3) אבל מכה באבן וברזל שנתלבנו במעיינות חמים או בלוע הר געש אינה מכוה אלא שחין. (4) בכתב-יד תימן: "המכה".
(5) מיני צמחים חולניים בעור. (6) כעין רומח. (7) מכת דקירה. (8) לא חד ממש אלא מחורד קצת וההכאה פוצעת. (9) אביעא
שלא נפשטה שם, אבל בסכין חד ממש אמר שם "חידודה קודם לליבוה" כלומר, הפצע מחורד הסכין קודם להכווייה ולפיכך נידון
כשחין. (10) רש"י שם פירש: פסולת זיתים שנחסו להוציא שגמם. (11) פשיזן, שיער לבן ומחיה. (12) שם. בתורת כהנים
פרשת נגעים פרק ו הלכה ה שנינו: "שחין", יכול (יכול אני לפרש) מורד, תלמוד לומר "ונרפא", אי "ונרפא" יכול עד שיעשה
צלקת (שיתרפא לגמרי, ותישאר במקומו צלקת בלבד), תלמוד לומר "שחין", הא כיצד? נרפא ולא נרפא. (13) אבל מחיה אינה
סימן טומאה. (14) ואם לא נולד סימן טומאה אחר הסגר - טהור. בתורה נאמר רק הסגר אחד בשחין ומכוה. (15) כבר ביארנו,
שבכל מקום שרבינו כותב "בהרת" סתם ללא קשר עם דיוור הלבנונית, הכוונה לכל ארבעת המראות, שלג, צמר, סיד, קרום ביצה.
(16) בזה דין שחין ומכוה כדן נגע בעור הבשר. (17) אם היו בו כחצי גריס שחין וכחצי גריס מכוה אין מצטרפים לכגריס
ומטהרים את המנוגע, ואף על פי שדיני שחין ומכוה שווים. בתורת כהנים שם למדו מהכתוב "או ... מכוות אש" המלה "או"
באה לחלק ביניהם. (18) בשניהם יחד. (19) והפשיזן מטמא רק אם פשה במקום אותה המחיה עצמה. (20) מצומצם.
(21) ומילא את כל מקום הצרבת ואם כן אין כל אפשרות של פשיזן, שהרי אמרנו שאינה פושה לעור הבשר. (22) אין שערות
צומחות על כף היד.

וּשְׂבֹזָן - הָרִי הֵן כְּעוֹר הַבָּשָׂר וּמִתְטַמָּאִין בְּשִׁלְשָׁה סִמְנֵינִי³⁷
וּשְׁנֵי שְׂבֻעוֹת. וְכֵן זָקֵן הָאִשָּׁה וְהַפָּרִיס³⁸ עַד שֶׁלֹּא הָעֵלּוּ שָׁעַר
- הָרִי הֵן כְּעוֹר הַבָּשָׂר; וְאִם הָעֵלּוּ שָׁעַר - הָרִי הֵן כִּזְקָן הָאִישׁ,
שֶׁמִּתְטַמָּא בְּנִתְקִין כְּמוֹ שִׁיתְכַּבֵּר, וְאִינוּ מִתְטַמָּא בְּכַהֲרָתוֹ.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

א. אֵלּוּ מְקוֹמוֹת בְּאֶדָם שֶׁאֵין מִתְטַמָּאִין בְּכַהֲרָתוֹ: תוֹךְ הָעֵינַן,
וְתוֹךְ הָאָזָן, וְתוֹךְ הַחֹטֶם, וְתוֹךְ הַפֶּה, וְהַקְּמִטִּים שֶׁבִּבְטֵן,
וְהַקְּמִטִּים שֶׁבְּצוּאָר, וְתַחַת הַדָּד, וּבֵית הַשְּׁחִי, וְכַף הָרֶגֶל,
וְהַצִּפֹּרֶן, וְהָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן שֶׁשֶּׁן בֶּהֶן שָׁעַר, וְהַשְּׁחִין וְהַמְּכוּה
הַמּוֹרְדִין. כָּל אֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת אֵין מִתְטַמָּאִין בְּנִגְעִים, וְאֵין
מִצְטַרְפִּין בְּנִגְעִים, וְלֹא הִנָּגַע פּוֹשֵׁה לְתוֹכָן, וְאֵין מִתְטַמָּאִין
מִשּׁוֹם מַחֲיָה, וְאֵין מִעֲפָכִין אֶת הַהוֹפֵךְ כְּלוּ לָכֵן. שְׁנֵי אֲמָר:
כְּעוֹר בָּשָׂרוֹ, וְכָל אֵלּוּ אֵינוּ עוֹר גָּלוּי, אֲלֹא מִהֵן שֶׁאֵינוּ עוֹר
וּמִהֵן שֶׁהוּא עוֹר וְהוּא מְכֻסֶּה וְאֵינוּ גָּלוּי. וְאֶדָם הַשְּׁפָתִים
נִדּוֹן בְּבֵית הַסְּתָרִים וְאֵינוּ מִטְּמָא בְּנִגְעִים.
ב. הָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן שֶׁנֶּשֶׂר כָּל שָׁעֲרָן, וְהַשְּׁחִין וְהַמְּכוּה שֶׁהָעֵלּוּ
צִרְכָּת - מִטְּמָאִין בְּכַהֲרָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְאֵין מִצְטַרְפִּין זֶה
עִם זֶה, וְאֵין נִגַּע עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשֵׁה לְתוֹכָם, וְאֵין מִטְּמָאִים
מִשּׁוֹם מַחֲיָה, אֲכָל מִעֲפָכִין אֶת הַהוֹפֵךְ כְּלוּ לָכֵן.
ג. בַּהֲרַת הַסְּמוּכָה לְרֹאשׁ אוֹ לְעֵין אוֹ לְאָזָן וְכִיּוֹצֵא בֶּהֶן אוֹ
לְשָׁחִין אוֹ לְמְכוּה - טְהוֹרָה; שְׁנֵי אֲמָר: וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנִּגַּע
כְּעוֹר הַבָּשָׂר - שִׁיחִיָּה כָּל שְׁחֻצָּה לִנְגַע כְּעוֹר הַבָּשָׂר וְרָאִי
לְפָשִׁיּוֹן.
ד. אֵלּוּ בַּהֲרוֹת טְהוֹרוֹת: עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהֵיחָה בּוֹ בַּהֲרַת
וְנִתְגַּיֵּר, הֵיחָה בְּעֶבֶר וְנוֹלֵד, בְּקֶמֶט וְנִגְלָה, בְּרֹאשׁ וּבִזְקָן
כִּשְׁהֵיחָה בֶּהֶן שָׁעַר וְנִקְרָחוֹ וְנִשֵּׁר כָּל הַשָּׁעַר וְנִתְגַּלְתָּה בַּבַּהֲרַת,
הֵיחָה בְּשָׁחִין וּבַמְּכוּה כִּשְׁהֵן מוֹרְדִין וְהָעֵלּוּ צִרְכָּת - הָרִי אֵלּוּ
טְהוֹרוֹת. וְכֵן אִם הֵיחָה בַּבַּהֲרַת בְּרֹאשׁ אוֹ בִּזְקָן קֶדֶם שֶׁיַּעֲלֶה
שָׁעַר מְעוֹלָם וְהָעֵלּוּ שָׁעַר וְהִלֵּךְ הַשָּׁעַר, אוֹ שֶׁהֵיחָה בַּבַּהֲרַת
כְּעוֹר וְנִעֲשֶׂה מְקוּמָה שָׁחִין אוֹ מְכוּה וְחִי וְהָרִי הֵן כְּעוֹר
הַבָּשָׂר, אִף עַל פִּי שֶׁתְּחַלְתָּה וְסוּפָה טְמָאִין, הוֹאִיל וְהֵיחָה
טְהוֹרָה בִּינִיתִים - הָרִי זֶה טְהוֹרָה. נִשְׁתַּנּוּ מִרְאִיָּהֶן, בֵּין שֶׁהָעֵזוּ

ו. שָׁחִין שֶׁנֶּעֱשֶׂה מְכוּה - בְּטִלָּה מְכוּה אֶת הַשְּׁחִין²³; וּמְכוּה
שֶׁנֶּעֱשֶׂה שָׁחִין - בְּטִלָּה שָׁחִין מְכוּה. אִם אֵין יָדוּעַ אִם שָׁחִין
הֵיחָה אִם מְכוּה - אֵין בְּכָף כְּלוֹם²⁴; שֶׁשְּׁנֵיהֶם סִמְנֵי אֶחָד
וְטְמָאָה אַחַת, וְלֹא חִלְקֵן הַכְּתוּב אֲלֵא לומר שֶׁאֵין מִצְטַרְפִּין.
ז. הַסְּגִירוֹ בְּכַהֲרָת שֶׁבְּשָׁחִין וּבְסוּף הַשָּׂבִיעַ נִעֲשֶׂה עוֹר
הַבָּשָׂר²⁵, אוֹ שֶׁהַסְּגִירוֹ כְּעוֹר הַבָּשָׂר וּבְסוּף הַשָּׂבִיעַ נִעֲשֶׂה שָׁחִין - יִרְאֶה בַּתְּחִלָּה²⁶.
ח. מִי שֶׁנֶּשֶׂר²⁷ כָּל שָׁעַר רֹאשׁוֹ, בֵּין מִחֲמַת חֲלִיטָה²⁸ בֵּין מִחֲמַת
מְכָה שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לְגַדֵּל שָׁעַר, בֵּין שֶׁאֲכַל דְּבָרִים הַמְּשִׁירִין
אֶת הַשָּׁעַר אוֹ סֵף דְּבָרִים שֶׁהַשִּׁיר שָׁעֲרוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁרָאִי
לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, הוֹאִיל וְאֶבֶד כָּל שָׁעַר רֹאשׁוֹ עֵתָה - הָרִי זֶה
נִקְרָא קֶרַח אוֹ גִּבְתָּה. אִם נִשֵּׁר שָׁעֲרוֹ מִן הַקֶּדֶד²⁹ וְלִמְטָה שׁוֹפֵעַ
לְאַחֹר וְעַד פֶּקֶה שֶׁל צוּאָר³⁰ - נִקְרָא קֶרַח; וְאִם נִשֵּׁר מִן
הַקֶּדֶד וְלִמְטָה שׁוֹפֵעַ לְפָנָיו עַד כְּנִגְדַּת פְּדֻחָתוֹ³¹ - נִקְרָא גִּבְתָּה.
ט. הַקֶּרַח וְהַגִּבְתָּה מִטְּמָאוֹת³² בְּשְׁנֵי סִמְנֵינִי: בַּמַּחֲיָה
וּבַפְּשִׁיּוֹן, וְיֵשׁ בֶּהֶן הַסְּגִיר שְׁנֵי שְׂבֻעוֹת; שְׁנֵי אֲמָר בֶּהֶן:
כְּמִרְאֶה צִרְעַת עוֹר בְּשָׂר³³. וְלִפִּי שֶׁאֵין בֶּהֶן שָׁעַר, אֵין הַשָּׁעַר
לְהֵלֶךְ סִמְנֵי טְמָאָה בֶּהֶן³⁴. וְכִיּוֹצֵא מִטְּמָאִין בְּשְׁנֵי סִמְנֵינִי
וּבְשְׁנֵי שְׂבֻעוֹת? שֶׁאִם הֵיחָה בַּהֲרַת בְּקֶרַח אוֹ בְּגִבְתָּה
וְהֵיחָה בֶּהֶן מַחֲיָה - יַחֲלִיט; לֹא הֵיחָה בֶּהֶן מַחֲיָה - יִסְגִּיר.
וְיִרְאֶה בְּסוּף הַשָּׂבִיעַ: אִם נוֹלֵד בֶּהֶן מַחֲיָה אוֹ פְּשִׁיּוֹן -
יַחֲלִיט; לֹא נוֹלֵד בֶּהֶן כְּלוֹם - יִסְגִּיר שְׂבֻעַ שְׁנֵי פְּשִׁיּוֹת אוֹ
שְׁנוֹלֵד בֶּהֶן מַחֲיָה - יַחֲלִיט; לֹא נוֹלֵד בֶּהֶן כְּלוֹם - יִפְטֹר. וְאִם
פְּשִׁיּוֹת אוֹ נוֹלֵד בֶּהֶן מַחֲיָה לְאַחַר הַפְּטוּר - יַחֲלִיט³⁵.
י. הַקֶּרַח וְהַגִּבְתָּה אֵינֶן מִצְטַרְפוֹת זֶה עִם זֶה; שְׁנֵי אֲמָר:
בְּקֶרַח אוֹ בְּגִבְתָּה - מְלַמֵּד שֶׁהֵן שְׁתֵּים. וְאֵין פּוֹשֵׁת מִזֶּה
לְזֶה וְלֹא לְשָׂאֵר עוֹר הַבָּשָׂר, וְלֹא בַּהֲרַת עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשֵׁה
לְתוֹכָן.
יא. הַקֶּרַח אוֹ הַגִּבְתָּה אוֹ הַזָּקֵן שֶׁנֶּקְרַח וְנִעֲשֶׂה בֶּהֶן שָׁחִין
אוֹ מְכוּה - מִטְּמָאִין בְּשָׁחִין וּבַמְּכוּה שֶׁכְּעוֹר הַבָּשָׂר; שֶׁהָרֹאשׁ
אוֹ הַזָּקֵן שֶׁנֶּקְרַחוּ - כְּעוֹר הַבָּשָׂר לְכָל דֶּבֶר, אֲלֵא שֶׁאֵין
מִטְּמָאִין בְּשָׁעַר לָכֵן. הָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן קֶדֶם שֶׁיַּצְמַח בֶּהֶן הַשָּׁעַר
וְעִדֵּין לֹא הָעֵלּוּ שָׁעַר מְעוֹלָם³⁶, וְכֵן הִדְלִדּוּלִין שֶׁפִּרְאֵשׁ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(23) השני מבטל את הראשון. ונפקא מינה לעניין צירוף, שאמרנו בהלכה הקודמת שאינם מצטרפים זה עם זה. (24) ומטמא.
(25) נתרפא לגמרי ויש לפנינו עכשיו נגע בעור הבשר. (26) צריך להיות: כתחילה. כאילו הוא נגע חדש וטעון שני הסגרים.
(27) הלכה זו היא כעין הקדמה להלכות הבאות עד סוף הפרק העוסקות בדיני נגעים שבקרח ובגבחת. כתוב בתורה (ויקרא יג,
מ) "קרח הוא טהור הוא" ובפסוק שלאחריו כתוב: "גבחת הוא טהור הוא". ובפסוקים הבאים נכתבו דיני הנגעים שפרחו בקרח
או בגבחת. ובכן הקרחת והגבחת כשהן לעצמן אינן מטמאות, אלא הנגעים שבהן, ומבאר רבינו בהלכה זו פירוש שני המונחים?
האלה. (28) בתורת כהנים פורשת נגעים פרק י הלכה ו גורס רבינו: יכול נשר מחמת חולי יהא טהור (פירוש, לא יטמא בנגעים)?
תלמוד לומר "קרחתו ראוייה לגדל שיער, מה קרחת ביד שמים אף גבחת ביד שמים. או (אם כן) מה קרחת שאינה ראוייה לגדל שיער אף
גבחת שאינה ראוייה לגדל שיער, שיער, אכל נשם (סם שמשי את השערות) סך נשם? תלמוד לומר קרחת קרחת (פעמיים) - ריבה
(כל קרחת שהיא. - כסף משנה). ראה לקמן בפרק ח מה בין נתק לנגע בקרחת וגבחת. (29) הנקודה האמצעית בגובה הראש.
(30) החוליה הראשונה מחוליות הצוואר. (31) מצחו. (32) אם נראה בהן נגע. (33) משמע שדין כעור בשר. (34) פירוש, אפילו אם צמח שיער לבן. כן כתוב בפירוש בתורת כהנים שם ולמדו זה מהמלה "היא". (35) כאמור למעלה בנגעי עור בשר.
(36) כגון נער שטרם צמח לו זקן ותינוק רך שטרם צמחו שערות ראשו. (37) פשוט, מחייה ושיער לבן. (38) הסנטר. (1) יבאר מקומות באדם שאינם מתטמאים בבהרת ומה דינם, גוי שהיתה בו בהרת והתגיייר או בעובר, נולד בקמט ונגלה ונשתנו מראהו, וכל ספק הנגעים אם ספיקם טהור.

מתוך מהדורת וגשל

1 או שפּהו - יראה בתחלה. כיצד? עובד כוכבים שהיתה בו
2 בהרת כקרום ביצה ולאחר שנתגיר נעשית בשלג, או
3 שהיתה בשלג ולאחר שנתגיר נעשית כקרום ביצה - תראה
4 בתחלה. וכן בקטן שנולד, ובקטן שנולד, ובקטן שנולד
5 שנקרחו, ובשחין ובמכה שחיו: אם נשתנה מראה אותן
6 הבהרות - יראו בתחלה, ואם לאו - טהורות.

7 ה. כל ספק נגעים, חוץ משני ספקות שמנינו כבר, טהור
8 עד שלא נזקק לטמא; אבל משנזקק לטמא - ספקו
9 טמא. כיצד? שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת כגריס ובה
10 כסלע, והסגיר, ובסוף השבוע היה בזה כסלע ובה
11 ואין ידוע באיזה מהן פשטה, בין בשני אנשים בין באיש
12 אחד - הרי זה טהור. שאף על פי שודאי פשה הנגע בזה,
13 הואיל ואינו ידוע אי זו היא הבהרת שפשטה - הרי זה
14 טהור, עד שידע באי זה נגע טמא.

15 ו. משנזקק לטמא - ספקו טמא. כיצד? שנים שבאו אצל
16 כהן, בזה בהרת כגריס ובה כסלע, והסגיר, בסוף השבוע
17 והרי בזה כסלע ועוד ובה כסלע ועוד - שניהן טמאין.
18 חזרו שניהן להיות כסלע, שהרי הלך הפשיון מאחד מהן,
19 הואיל ואינו ידוע אי זהו - שניהן טמאים, עד שיחזרו
20 שניהן להיות כגריס. והווי שאמרו: משנזקק לטמא - ספקו
21 טמא. וכן מי שהיתה בו בהרת ובה שער לכן שקדם את
22 הבהרת ושער לכן שהפכתו הבהרת, ואינו ידוע זה שקדם
23 מזה שנהפך: אם מתוך הסגר נסתפק לו - הרי זה טהור,
24 ואם אחר החלט - הרי זה טמא. אף על פי שהלך שער
25 אחד מהן ואינו ידוע אי זה הלך, אם השער שהיה סימן
26 טמא או השער האחר.

27 ז. מי שבא אצל כהן וראהו שצריך הסגר או שהוא פטור,
28 ועד שלא הסגירו או פטרו נולדו לו סימני טמא - הרי זה
29 יחליט. וכן אם ראהו שיש בו סימני טמא וקדם שיחליטו
30 ויאמר לו 'טמא אתה' הלכו להן סימני טמא: אם היה
31 בתחלה או בסוף שבוע ראשון - יסגירו, ואם היה בסוף
32 שבוע שני או לאחר הפטור - יפטר אותו.

פרק שביעי

33 א. מי שהיתה בו בהרת והחלט באחד מסימני טמא, בין
34 בתחלה בין אחר הסגר, או שהסגר, ואחר כך פרחת הצרעת
35 בכל ונהפך לכן, בין שנהפך מתוך הסגר בין מתוך החלט
36 - הרי זה טהור. אבל אם הסגר ולא נולד לו סימן טמא
37 ונפטר, ולאחר הפטור פרחת הצרעת בכל - הרי זה טמא
38 מחלט.

39 ב. הבא בתחלה והוא כלו הפך לכן: אם היתה בו מחיה
40 או שתי שערות לבנות - מחליטין אותו; אם אין שם סימן

42 טמא - מסגירין אותו שבוע ראשון. נולד לו שער לכן או
43 מחיה - מחליטו; לא נולד בו כלום - מסגירו שבוע שני.
44 לא נולד לו סימן טמא - הרי זה טהור. שדין בהרת זו
45 הגדולה בדין הקטנה. החליטו בשער לכן שנולד בו
46 והשחירו שתייהן או אחת מהן, הקצירו שתייהן או אחת
47 מהן, נסמך השחין לשתייהן או לאחת מהן, הקיף השחין
48 את שתייהן או אחת מהן, או שחלקן השחין ומחית השחין
49 והמכה ומחית המכה והבהק - הרי זה טהור. נולד לו
50 שער לכן אחר או מחיה - הרי זה טמא, מפני שבא כלו
51 לכן בתחלה. אחד שפרחה הצרעת בכלו כאחת ואחד
52 שפשטה ופרחה מעט מעט עד שהלכין כלו, אם מתוך
53 הסגר או מתוך החלט - טהור, ואם אחר הפטור - טמא,
54 ואם בתחלה - יסגיר. אחד שהיה כלו מראה אחד או שהיה
55 כלו לכן בארבע המראות שכלכן ובארבע של פתוח - הכל
56 מצטרפין, בין לטהרו בין לטמאו, כמו שבארנו.

57 ג. היתה בו בהרת כגריס ובה מחיה כעדשה והחלט
58 במחיה, ופרחה הצרעת בכלו ואחר כך הלכה המחיה, או
59 שהלכה המחיה תחלה ואחר כך פרחת בכל - הרי זה טהור,
60 ואפלו נולד לו שער לכן. נולדה בו מחיה - טמא; שנאמר:
61 וכיום הראות בו בשר חי יטמא. והוא שתייה כעדשה
62 מרבעת או יתר. היתה בו בהרת ובה שער לכן והחלט בשער
63 לכן, ואחר כך פרחת בכלו, אף על פי ששער לכן במקומו
64 עומד - טהור; שנאמר: וכיום הראות בו בשר חי יטמא -
65 במחיה מתטמא זה שנהפך כלו לכן אחר החלט או אחר
66 הסגר, ואינו מטמא בשער לכן. החליטו בפשיון ואחר כך
67 פשטה ופרחה בכל - טהור. ואם נראית בו מחיה - טמא.

68 ד. אף ראשי איברים שאינן מטמאין משום מחיה שבתוך
69 הבהרת, מטמאין ומעכבין את הנהפך כלו לכן. כיצד?
70 מחלט או מסגר שהלכין כלו בצרעת חוץ מעדשה בשר
71 חי אפלו בראש אצבעו או בראש חטמו וכיוצא בהן - הרי
72 הוא בטמאות. וכן זה שנהפך כלו לכן וטהר, אם חזר בו
73 כעדשה בשר חי אפלו בראש אחד מן האיברים - הרי זה
74 מחלט. נהפך כלו למראה צרעת חוץ מעדשה, אפלו
75 בראש אחד מן האיברים, שנהפך לבהק - הרי זה טמא
76 מחלט; שנאמר: והנה כסתה הצרעת - לא הבהק. אפלו
77 היתה מקצת העדשה בשר חי ומקצתה בהק - הרי זה סימן
78 טמא. נהפך כלו למראה צרעת וטהר, ואחר כך חזר בו
79 בשר כמראה הבהק - הרי זה טהור, עד שיראה בו כעדשה
80 בשר חי; שנאמר: וכיום הראות בו בשר חי - לא בהק.
81 חזר בו כעדשה מקצתה בשר חי ומקצתה בהק - אינו סימן
82 טמא והרי הוא בטהרתו.

83 ה. כל טמא שפרחה הצרעת בכלו - טהור, נתגלה ממנו

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

1 יבאר מי שהיתה בו בהרת והוחלט באחד מסימני טמא, ודין הבא בתחילה והוא כולו הפך לכן, ואם החליטו בשער לכן
והשחירו שתייהם, אם פרחת הצרעת בכלו כאחת או שפרחה מעט מעט, היתה בו בהרת כגריס ובה מחיה כעדשה והוחלט במחיה
ופרחה צרעת בכולו, ראשי אברים שאינם מטמאים משום מחיה אם מטמאים הנהפך כולו לכן, מי שאינו ראוי ליטמא בנגע הבהרת
אם מעכב ההופך כולו לכן, ודין יש נגע שנשכר מפני שהקדים להראותו לכהן ויש מפסיד.

פחות מכגריס³ המרבע. בין שהיה מראהו עמק בין שלא
היה עמק. ולא נאמר עמק בנתקין אלא לומר לו: מה
מראה עמק - בידי שמים, אף נתק המטמא - בידי שמים;
להוציא שנתקו אדם⁴, שהוא טהור. והאשה והסריס
שהעלה זקנם שער - הרי זה מטמא בנתקים⁵.
ב. הנתקין מטמאין בשני סימנים: בשער צהוב דק ובפשיון,
ולש בהן הסגר שני שבועות. וכל זה מפרש בתורה. כיצד?
מי שנולד לו נתק בראשו או בזקנו: אם היו בו שתי שערות
צהבות דקות ולא יותר⁶ ואין שם בנתק שער שחור כלל -
יחליט; לא היה בו שער לא שחור ולא צהוב - יסגיר שבוע
אחד. ובשביעי רואהו: אם נולד בו שער צהוב דק או
שפשה הנתק - יחליט; נולדו בו שתי שערות שחורות -
יפטר אותו; לא פשה ולא נולד בו שער צהוב ולא שער
שחור - יגלח סביבות הנתק ולא יגלח הנתק⁷ ויסגיר שבוע
שני. וחזור ורואהו בסוף שבוע שני: אם פשה הנתק או
נולד בו שער צהוב דק - יחליט; לא נולד בו כלום - יפטר,
שאין הסגר בנתקין יתר על שני שבועות. ואם אחר שפטר
נולד בו שער צהוב או פשה - יחליט⁸.
ג. כיצד מגלחין את הנתק? מגלח חוצה לו ומניח שתי
שערות סמוך לו, כדי שיהיה נכר הפשיון. ותגלחתו כשרה
בכל אדם⁹, שנאמר: והתגלח¹⁰. וכן כשרה בכל דבר¹¹.
ואפלו היה נזיר¹² - הרי זה מגלח. הסגירו ולא גלחו - הרי
זה מסגר.
ד. שער צהוב האמור בתורה הוא שיהיה כתבנית¹³ הזהב.
ונה שנאמר דק הוא שיהיה קצר¹⁴; אבל אם היה ארך, אף
על פי שהוא צהוב כתבנית הזהב - אינו סימן טמאה.
ה. שתי שערות הצהבות הדקות סימן טמאה בין שהיו זו
בצד זו בין שהיו מרחקות זו מזו, בין שהיו באמצע הנתק
בין שהיו בסוף הנתק, בין שקדם הנתק את השער הצהוב
בין שקדם השער הצהוב את הנתק - הרי הוא סימן טמאה.
והוא שיהיו נטלות בזוג¹⁵, כמו שבארנו בשער הלכן.
ו. השער השחור המציל בנתקין¹⁶ אין פחות משתי שערות.
ואין מצילות עד שיהיה ארכן כדי לכף ראשן לעקרון¹⁷. בין

כעדשה בשור חי - נטמא. חזר ונתפסה בצרעת - טהור, חזר
ונתגלה - נטמא, אפלו מאה פעמים. התחיל השער החי
להתגלות והרי הוא מוסיף והולך והצרעת מתמעטת - הרי
זה בטמאתו עד שתמעט הפהרת מכגריס.
ו. כל הראוי לטמא בנגע הפהרת - מעכב ההופך כלו לכן,
וכל שאינו ראוי לטמא בנגע הפהרת - אינו מעכב. כיצד?
פרחה בכלל לא בראש ובזקן, בשחין ובמכה
המודין, או שנשא פחות מעדשה בשור חי סמוך לשחין
ולמכה המודין ולראש ולזקן - הרי זה טהור. חזר הראש
והזקן ונקרחו, וכן אם חיו השחין והמכה והעלו צרבת -
הרי זה טמא עד שתפרח הצרעת בהן, שהרי הן ראויין
לבהרת. היו בה שתי כהרות, אחת יש בה סימן טמאה
ואחת טהורה, ופרחה הטהורה לטמאה ואחר כך פרחה
בכלו - הרי זה טהור, מפני שהיה מחלט בטמאה, אף על
פי שהטהורה היא שפרחה. ולא עוד, אלא אפלו היו אחת
בשפתו העליונה ואחת בשפתו התחתונה, או בשתי
אצבעותיו או בשני ריסי ציניו, וכשהן נדבקין זה לזה נראין
שתי הפהרות כבהרת אחת, הואיל ופרחה בכלו - טהור.
ז. יש מראה נגעו לכהן ונשפך מפני שהקדים להראותו ולא
נאחר, ויש מראה ומפסיד. כיצד? מי שהיה מחלט והלכו
להן סימני טמאה, ולא הספיק להראותו לכהן עד שפרחה
בכלו - טהור; ואלו קדם והראה לכהן ופטר קדם שיהפך
ונהפך אחר הפטור - היה מחלט, כמו שבארנו. היתה בו
בהרת ואין בה כלום, ולא הספיק להראותו לכהן עד
שפרחה בכלו - הרי זה טמא וצריך הסגר; ואלו קדם
והראה לכהן והסגירו קדם שיהפך ונהפך מתוך הסגר -
היה טהור, כמו שבארנו.

יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"ב

פרק שמיני

א. נגעי הראש והזקן הוא שיפל השער שבהן מעקרו
וישאר מקום השער פנוי. וזה הוא הנקרא נתק. ואין נתק

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר הנתקים ובכמה סימנים מטמאים ואם יש בהם הסגר וכל דיניהם, כיצד מגלחים את הנתק, ומה שיער צהוב האמור בתורה,
הראש והזקן אם מעכבים זה את זה ואם מצטרפים. (2) ואפילו אין כל שינוי בעור, מריטת השיער עצמו הוא הנגע. וחלקו על
רבינו רבים וסוברים שאין נגע בלי שינוי בעור. ולפי שיטת רבינו יש לשאול: מה בין קרחת וגבחת ובין נתק? ומבאר שם בסוף
משנה, שקרחת וגבחת פירושן, שנקרח כל הצד האחורי או לצד הפנים וזהו דבר טבעי ולא חולני, ונתק הוא אם נקרח באמצע
הראש או הזקן ושערות מקיפות את הקרחת מכל צדיה. (3) "הקיש נגע לנתק, מה נגע (בעור הבשר) אינו פחות מכגריס אף
נתק אינו פחות מכגריס". (4) שהשערות לא נפלו מאליהן אלא אדם מרט אותן. (5) תוספתא נגעים פרק ד הלכה ז: "זקן האשה
והסריס ... משהעלו שיער הרי הן זקן לכל דבר". (6) טעות סופר, צריך להיות "או יותר" וכן הוא בכתב יד תימן. בתורת כהנים
שם: "ושער", מיעוט שער שתי שערות. (7) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ט הלכה ז שנינו: וכי מה יש בו (בנתק לגלח)? ...
סמוך לנתק לא יגלח, הא כיצד? מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי שיהא ניכר אם פשה. (8) כדין נגע בעור הבשר.
(9) ואינה זקוקה לכהן כגילוח הטהרה אחר שנתרפא. (10) משמע בכל אופן שהוא. (11) ולא דווקא בתער כתגלחת הטהרה.
(12) שאסור לו לגלח שער. (13) כגון. (14) משאר השערות, אבל צריך להיות בו כדי שיינטל בזוג. (15) שאפשר יהיה לגזור
אותן במספרים, כמו בשיער לבן למעלה בפרק א הלכה א ושם הסברו בפרוטרוט. (16) אם נמצא בנתק שיער שחור, בין שנשאר
בתחילה בין שצמח אחר ההסגר - טהור. לפני ההסגר כתוב בתורה (ויקרא יג, לא): "ושער שחור אין בו והסגיר" ודרשו בתורת
כהנים (שם פרק ח הלכה ט): ואם יש בו פטור; ולאחר ההסגר כתוב בתורה בפרוש (שם לו): ושער שחור צמח בו נרפא הנתק
טהור הוא. (17) שיעור זה הוא יותר גדול מהשיעור ניטלות בזוג.

- 1 שְׁהִיּוּ זֶה בְּצַד זֶה בֵּין שְׁהִיּוּ מְפֹרָת. וְהוּא שְׁהִיּוּ בְּאֻמָּצָה
- 2 הַנֶּחֱקִי¹⁸ וְיִשְׁאָר מִן הַנֶּחֱקִי פְּנוּי בֵּין הַשָּׁעַר הַשְּׁחֹר שֶׁבְּתוֹכוֹ וּבֵין
- 3 הַשָּׁעַר שֶׁחֻצָּה לוֹ כְּדִי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת; אֲכָל אִם נִשְׁאָרוּ
- 4 הַשְּׁתֵּי שְׁעֵרוֹת הַשְּׁחֹרוֹת בְּצַד הַנֶּחֱקִי בְּסוּפוֹ - אֵינָן מִצִּילוֹת.
- 5 כִּי צִד מִצִּילוֹת? שָׁאִם נִשְׁאָר בְּתוֹךְ הַנֶּחֱקִי שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת
- 6 שְׁחֹרוֹת, אִף עַל פִּי שְׁנוֹלָד בְּנֶחֱקִי שָׁעַר צָהָב דֵּק אוֹ שְׁפֹשֶׁה -
- 7 הָרִי זֶה טְהוֹר. הַחֲלִיטוֹ בְּשָׁעַר צָהָב אוֹ בְּפִשְׁיוֹן וְצִמַּח בְּנֶחֱקִי
- 8 שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת שְׁחֹרוֹת - טְהוֹר הַנֶּחֱקִי, וּמִצִּילוֹת מִיַּד הַפִּשְׁיוֹן
- 9 וּמִיַּד הַשָּׁעַר הַצָּהָב. בֵּין שְׁעָמְחוֹ בְּאֻמָּצָה הַנֶּחֱקִי בֵּין שְׁעָמְחוֹ
- 10 בְּסוּפוֹ. שְׁהַצֹּמֶח¹⁹ מִצִּיל כָּל מְקוֹם²⁰, וְהַנִּשְׁאָר²¹ אֵינּוּ מִצִּיל
- 11 עַד שְׁהִיּוּ רְחוֹק מִן הַקָּמָה²² שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת.
- 12 ז. שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת שְׁעָמְחוֹ, אַחַת שְׁחֹרָה וְאַחַת לְכַנֶּה²³ אוֹ
- 13 צָהָבָה, אַחַת אֶרְכָּה וְאַחַת קְצָרָה - אֵינָן מִצִּילוֹת.
- 14 ח. נֶחֱקִי שֶׁהֶחֱלַט בְּשָׁעַר צָהָב אוֹ בְּפִשְׁיוֹן וְנוֹלָד בּוֹ שָׁעַר
- 15 שְׁחֹר וְטְהוֹר, אִף עַל פִּי שֶׁהֶלֶךְ הַשָּׁעַר הַשְּׁחֹר - הָרִי זֶה טְהוֹר,
- 16 עַד שֶׁיִּנְלָד בּוֹ שָׁעַר צָהָב אַחֵר אוֹ יִפְשֹׁה פִּשְׁיוֹן אַחֵר מֵאַחֵר
- 17 שֶׁהֶלֶךְ הַשָּׁעַר הַשְּׁחֹר. שְׁנֵאֲמַר: נִרְפָּא הַנֶּחֱקִי טְהוֹר הוּא - בֵּין
- 18 שְׁנוֹתֵרפָּא טְהוֹר הוּא, אִף עַל פִּי שֶׁסִּימְנִי טְמָאָה בְּמִקְוָמוֹ²⁴.
- 19 ט. הַחֲלִיטוֹ בְּשָׁעַר צָהָב, בֵּין שֶׁהֶחֱלִיטוֹ בַּתְּחֵלָה בֵּין
- 20 שֶׁהֶחֱלִיטוֹ בְּסוּף שְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן אוֹ בְּסוּף שְׁבוּעַ שְׁנִי אוֹ
- 21 שֶׁהֶחֱלִיטוֹ אַחֵר הַפִּטְטוֹר²⁵, וְהֶלֶךְ הַשָּׁעַר הַצָּהָב וְנוֹלָד בּוֹ שָׁעַר
- 22 צָהָב אַחֵר אוֹ שְׁנוֹלָד לוֹ פִּשְׁיוֹן - הָרִי זֶה מְחֻלָּט בְּשִׁהִיּוֹ²⁶.
- 23 וְכֵן אִם הַחֲלִיטוֹ בְּפִשְׁיוֹן, בֵּין בְּסוּף שְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן אוֹ בְּסוּף
- 24 שְׁבוּעַ שְׁנִי אוֹ אַחֵר הַפִּטְטוֹר, וְהֶלֶךְ הַפִּשְׁיוֹן וְחֹדֶר פִּשְׁיוֹן אַחֵר
- 25 אוֹ שְׁנוֹלָד לוֹ שָׁעַר צָהָב - הָרִי זֶה מְחֻלָּט בְּשִׁהִיּוֹ. עַד שֶׁלֹּא
- 26 יִשְׁאָר סִימֵן טְמָאָה אוֹ עַד שֶׁיִּצְמִיחַ בּוֹ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת שְׁחֹרוֹת.
- 27 י. שְׁנֵי נֶחֱקִים זֶה בְּצַד זֶה²⁷ וְשִׁטְהָ²⁸ שֶׁל שָׁעַר שְׁחֹר
- 28 מִפְּסָקֶת בֵּינֵיהֶן²⁹, וְנִפְרִיץ³⁰ הַשָּׁעַר הַשְּׁחֹר [וְנֶחֱקִי] מִמְּקוֹם
- 29 אֶחָד - הָרִי הוּא כְּמוֹת שִׁהִיּוֹ³¹, שֶׁהַשָּׁעַר הַשְּׁחֹר הַנִּשְׁאָר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(18) ולא על גבול הנחק ממש סמוך לשערות המקיפות אותו, וזה נקרא "מבוצר" בלשון המשנה. (19) אחרי החלט. (20) אפילו אינו מבוצר. (21) השערות השחורות שלא נקרחו כלל. (22) השיער הבריאי המקיף את הנחק. (23) שתי שערות ושתיים שחורות מצילות ואין לבנה מצטרפת להציל. (24) כלומר, סימני הטומאה שהוחלט על ידם נשארו במקומם, אבל אם נולדו סימני טומאה חדשים מטמאים. (25) כשצמחו שתי שערות צהובות. (26) וכל הדינים הללו מתאימים למה שנאמר למעלה בסוף פרק ד בנגעי עור ובשר. (27) ובכל אחד מהם כגריס. (28) שורה. (29) ואינו מציל, מפני שאינו מבוצר. (30) למעלה או למטה והשיער השחור נשאר בלתי מבוצר. (31) במשנה כתוב "טמא" ומפרשי המשנה מבארים שטמא מפני שנגע אחד פשה. ורבינו מפרש, שהמדובר כשנפרץ לפני ההסגר ופישיון אינו מטמא אלא אחר ההסגר (ראה למעלה פרק ד הלכה ב), ולפיכך הוא מפרש שלא טמא ממש אמרו, אלא הכוונה שהשיער השחור אינו מציל וטעון הסגר. (32) למעלה ולמטה ואם כן הפרצות מחברות את שני הנחקים והשיער השחור מוקף נתק מכל צדדיו. (33) פחות מזה אינו נקרא מבוצר. (34) קשה להבין, למה אינו נידון כפישיון הנחק הראשון. ראה משנה אחרונה על המשנה, ששינה הגירסה כאן. ונראה שרבינו התכוון לומר שאם נולדה פירצה באמצע השיטה ואינה מגיעה עד הנחקים הראשונים דינה כנחק חדש ואין אנו אומרים שפניו שהיא עומדת בין שני הנחקים תידון כחלק מהם. (35) האדם. (36) אבל החיציון ניצל, שהרי השיער השחור שבו מבוצר. (37) אין אנו דנים אותה כנגע חדש. (38) מחברם. (39) הנגוע בנחק. (40) אם נולד בחוט אחד מסימני הטומאה הרי זה כאילו נולדו בנחקים עצמם. (41) אם צמח בחוט שיער שחור הוא מציל ואפילו אם יש סימן טומאה בנחקים. (42) מפני שהמשואר אינו מציל אלא במבוצר ואי אפשר שיהיה מבוצר אם אין ברוחב החוט כגריס היינו מקום צמיחת שש שערות, שהרי אינו נקרא מבוצר אלא אם הוא מוקף נתק ברוחב שתי שערות מכאן ומכאן ושתי השערות השחורות באמצע וביחד שש שערות. (43) כך דרשו בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו, הלכה ב. ראה למעלה פרק ז הלכה א, שבהרת אם פרחו בכלול אחר הפיטור - טמא, מפני שדין פריחה נאמר בתורה שם בקשר לכתוב "טמא הוא" (שם יג, יא) ומשמע שהפריחה מטהרת אחר הטומאה בלבד. (44) והוא הדין לעור הראש. (45) ואין זה דומה לקרחת

בכהנתם. אכל בעלי מומין פשרים לראית נגעים, וכלבד שלא
יהיה סומא ואפלו באחת מעיניו. ואפלו כהן שפכה מאור
עיניו לא יראה את הנגעים, שנאמר: לכל מראה עיני הכהן.
ו. אין רואין את הנגעים אלא ביום, בין להסגיר בין
להחליט בין לפטר, שהרי בכל הענין הוא אומר 'ביום'
'וביום'. ואין רואין לא בשחרית ולא בין הערבים ולא בתוך
הבית ולא ביום המענן, לפי שפכה נראית עזה; ולא
בצהרים, לפי שעזה נראית כהה. אימתי רואין אותן?
בשעה רביעית ובחמישית ובשמינית ובתשיעית. בין נגעי
אדם בין נגעי בגדים ובתים.
ז. בכל יום רואין את הנגעים, חוץ משבת ויום טוב. חל
יום שביעי שלו להיות בשבת או ביום טוב - מעבירין
לאחוריו. ויש בדבר להקל ולהחמיר. שאפשר שיהיה ביום
שבת זה, שהוא יום הראוי לראות, טמא, ולמחר ילכו להן
סימני טמא; ואפשר שיהיה טהור, ולמחר ילכו לו סימני
טמא. ואין דנין אותו אלא בשעת ראיתו לאחר השבת.
ח. חתן שנראה בו נגע - נותנין לו כל שבעת ימי המשתה.
וכן אם נראה בבגדיו או בביתו - אין רואין אותו עד לאחר
המשתה. וכן כרגל נותנין לו כל ימות הרגל. שנאמר: וצנה
הכהן ופנו את הבית וגומר. אם המתנה תורה לדבר
הרשות שלא יטמאו בליו, קל וחומר לדבר מצוה.
ט. אין מסגירין ולא מחליטין ולא פוטרין אלא ביום
שיראה בו בתחלה, או בשביעי, או ביום שלשה עשר
בנגעים שמסגירין כהן שני שבועות, מפני שיום שביעי
עולה למנין שבוע ראשון ולמנין שבוע שני בכל הנגעים,
בין בנגעי אדם בין בנגעי בתים ובגדים.
י. אין מסגירין בתוך ימי הסגר, ולא מחליטין בתוך ימי
הסגר אם נולד לו סימן החלט, ולא מחליטין המחלט אם
נולד לו נגע אחר, ולא מסגירין אותו בתוך ימי חלוטו אם
נולד לו נגע אחר שראוי להסגר. אבל אם היו בו שני נגעים
וראה זה וחרור נראה זה - הרי זה מתר לומר לו: הרי אתה
מסגר בזה ומחלט בזה, או מחלט בזה ומסגר בזה. בין
בתחלה בין בסוף, בין בסוף שבוע ראשון בין בסוף שבוע
שני. ואין רואין שני נגעים כאחת, בין בשני אנשים בין
באיש אחד; שנאמר: וראה הכהן את הנגע.
יא. נגוע שקבא לכהן לראותו - לא יאמר לו לך ושוב, אלא
נזקק לו מיד. באו לפני שנים - רואה את הראשון, מסגירו
או פוטרו או מחליטו, וחזור ורואה את השני.

1 נולד לו שער שחור⁴⁶ - הרי זה טהור⁴⁷. הפא פלו נתוק
2 ראש או זקן ונולד לו שער שחור⁴⁸ - טהור, כמו שבארנו.
3 הלך השער השחור - טמא משום פשיון⁴⁹.
4 יד. הראש והזקן אינן מעכבין זה את זה⁵⁰, ואינן מצטרפין
5 זה עם זה, ואין פושין מזה לזה; שנאמר: צרעת הראש או
6 הזקן - מלמד שהן חשובין שנים. ואי זהו זקן? מהפך של
7 לחי העליון עד פקה של גרגרת. מותח את החוט מאן
8 לאזן, כל שמן החוט ולמעלה - הרי הוא מקבל הראש, ומן
9 החוט ולמטה - מקבל הזקן.

פרק תשיעי

10
11 א. הכל מתטמאין בנגעים, אפלו קטן בן יומו והעבדים,
12 אבל לא עובד כוכבים ולא גר תושב. והכל פשרין לראות
13 את הנגעים. וכל הנגעים אדם רואה אותן, חוץ מנגעי עצמו.
14 ב. אף על פי שהכל פשרין לראות נגעים, הטמא והטהור
15 תלויה בכהן. כיצד? כהן שאינו יודע לראות - החכם רואה
16 ואומר לו: אמר טמא, והכהן אומר טמא; אמר טהור,
17 והכהן אומר טהור; הסגירו, והוא מסגירו. שנאמר: ועל
18 פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. ואפלו היה הכהן קטן או שוטה
19 - החכם אומר לו והוא מחליט או פוטר או סגר. במה
20 דברים אמורים? כשהיה הכהן סומך על דברי החכם; אבל
21 אם היה הכהן רואה וסומך על עצמו - אסור לו לראות נגע
22 מכל נגעים עד שיוצאו רבו, ויהיה בקי בכל הנגעים
23 ובשמותיהן בנגעי אדם כלם ובנגעי בגדים ובנגעי בתים.
24 ג. כהן שטמא את הטהור או טהר את הטמא - לא עשה
25 פלוס; שנאמר: טמא הוא וטמא הכהן, טהור הוא וטהור
26 הכהן. ומצאנו שגורפא, בין מתוך הסגר בין מתוך החלט,
27 אפלו אחר כמה שנים - הרי זה בטמאתו עד שיאמר לו
28 כהן טהור אתה.
29 ד. אין הכהן רשאי לטמא את הטמא עד שיהיו עיניו במקום
30 הנגע בעור הפשר שחוצה לו. וכהן שראה הנגע בתחלה -
31 הוא שרואהו בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני, והוא
32 שמסגירו או מחליטו או פוטרו. מת הכהן שראהו תחלה או
33 שתלה - רואהו כהן אחר. ואין השני יכול לטמאו בפשיון,
34 שאין יודע אם פשה אם לא פשה אלא ראשון. ונאמן כהן
35 לומר: נגע זה פשה ונגע זה לא פשה, ושער לכן זה קדם
36 את הבהרת או בהרת זו קדמה את שער לכן.
37 ח. חלל פסול לראית נגעים; שנאמר: אחד מקביו הכהנים -

וגבחת שנקרח רק חצי הראש, אבל אם נקרח כולו הרי זה נתק. (46) אחר שצמח שיער הצהוב. (47) ואפילו הלך השחור ונשאר הצהוב, כמו בנתק קטן. (48) אחר ההסגר. (49) תוספתא שם. והמדובר כשיער השחור הוא מן הצד, אבל אם הוא באמצע אינו מטמא משום פשיון, שהרי אין הנגע פושה לתוכו אלא מחוצה לו. (50) אם פרח בכל הראש ולא פרח בזקן - טהור, וכן להיפך. פסק רבי יהודה. (1) יבאר מי הם המתטמאים בנגעים, והכשרים לראות שטמא וטהרה תלויים בהם, כהן המטמא את הטהור או איפכא, הכהן שרואהו בתחלה הוא שרואהו בסוף, אין רואים נגעים אלא ביום ובאיו שעה מן היום, וחתן שנראה בו נגע, אין מסגירים ולא פוטרם אלא ביום שיראה בו תחילה או בשביעי או ב"ג, אם מסגירים או מחליטים בתוך ימי הסגר, ואם רואים שני נגעים כאחד, אם יאמר הכהן לנגוע לך ושוב, אין הכהן צריך לבדוק במקום מוסתר, וכיצד יעמוד לפני הכהן כשהוא בודק.

טהור. היתה יתרה מפעדה: פנה המותר והלך פעדה - 42
הרי זה טהור; פנה פעדה והלך המותר - הרי זה טמא. 43
ה. מי שהיתה בהרת בערלתו - ימול, ואף על פי שהיא 44
מילה שלא בזמנה; שמצות עשה דוחה את לא תעשה בכל 45
מקום. ואם מל והלך בעור הערלה סימן שהיה מחלט בו 46
- הרי זה חייב בקרבן מצרע. 47
ו. מצות עשה שהיה המצרע המחלט מקסה ראש כל 48
ימי חלוטו, ועוטה על שפם כאכל, ופורם בגדיו, ומודיע 49
העוברים עליו שהוא טמא; שנאמר: והצורע אשר בו 50
הנגע וגומר. אפלו כהן גדול שנצטרע פורע ופורם, 51
שעשה דוחה את לא תעשה. ואסור בשאילת שלום כל 52
ימי חלוטו כאכל, שנאמר: ועל שפם יעטה - שהיה 53
שפתיו דבוקות. אבל קורא ושונה ודורש. ואסור לספר 54
ולכבס כל ימי חלוטו. ונוהג בכל הדברים האלו אפלו 55
בשבתות וימים טובים. והרי הוא מתיר בהחיצה ובסיכה 56
ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה וזוקף את מפתו 57
כשאר העם. 58
ז. דין המצרע שהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר, שנאמר: 59
מחוץ למחנה מושבו. ודבר זה בעירות המקפות חומה 60
בארץ ישראל בלבד. 61
ח. המצרע אינה פורעת ואינה פורמת ולא עוטה על 62
שפם, אבל יושבת היא מחוץ לעיר ומודיעה לאחרים שהיא 63
טמאה. ולא המצרעים בלבד, אלא כל המטמאים את האדם 64
חייבין להודיע לכל שהן טמאין, כדי שיפראשו מהן; 65
שנאמר: וטמא טמא יקרא - הטמא מודיע שהוא טמא. 66
ט. וטמאים ואנדרוגינוס פורע ופורם ועוטה על שפם, 67
מפני שהוא ספק. 68
י. אחד מצרע מסגר ואחד מצרע מחלט לענין טמאה. ואין 69
בין מצרע מסגר למצרע מחלט לענין טמאה, אלא פריעה 70
ופרימה ותגלחת וצפרים, שהטהור מתוך הסגר פטור מן 71
התגלחת ומן הצפרים והטהור מתוך החלט חייב בהן, אבל 72
טמאת שניהן שוה בכל דבר. 73
יא. המצרע - אב מאבות הטמאות. מטמא אדם וכלים 74
במגעו וכלי חרס באוירו, ומטמא אדם במשא, ומטמא 75
משקב ומושב אפלו תחת אבן כזב וכוכה. שנאמר: וכבס 76
בגדיו וטהר. מפי השמועה למדו, שטהר מלטמא משקב 77
ומושב. ואחד המסגר ואחד המחלט בכל אלו. 78
יב. חמרא יתרה יש במצרע, שמטמא בביתא לבית, בין 79
בימי החלט בין בימי הסגר. ביצר? נכנס לבית - נטמא כל 80
אשר בבית, בין אדם בין בלים, אף על פי שלא נגע בהן, 81
נעשו ראשון לטמאה. שנאמר: מחוץ למחנה מושבו - מה 82
הוא טמא, אף מושבו טמא. היה עומד תחת האילן ועבר 83

יב. אין הכהן זקוק לבקש תחת אצילי ידיו של נגוע או בין 1
פחדיו או בתוך הקמטים שמא שם נגע, שנאמר: לכל מראה 2
עניי הכהן. וכן בהופף כלו לכן. וכיצד יעמד לפני הכהן? 3
אם איש הוא - נראה ערם, ועומד כעודר וכמוסס זיתים. ואם 4
אשה היא - נראית צרמה, ויושבת כעורכת וכמניקה את בנה 5
וכאורגת בעומדים, שמגבהת ידה הימנית עד שיגלה בית 6
השחי. אם היה הנגע נראה בהן בזמן שהן עומדין כף - הרי 7
זה טמא; ואם אינו נראה בהן כשהן עומדין כף - אין נזקקין 8
לו. וכשם שהאדם נראה לנגעו, כף הוא נראה לתגלחתו. 9
שאם לא יראה שער בכל בשרו כשיעמד ערם כעודר 10
וכמוסס או כשתשב האשה כמו שבארנו - הרי זו תגלחת 11
כשרה, ואין כהן זקוק לחפש בשאר מקומות שמא נשאר 12
בהן שער, אף על פי שהוא צריך לגלח הכל, כמו שיתבאר. 13

פרק עשירי

א. התולש סימני טמאה, בין כלן בין מקצתן, או הכוה 14
את המחיה, בלה או מקצתה, או הקוצץ הנגע כלו מבשרו 15
או מן הבגד או מן הבית, בין קדם שיבא לכהן בין בתוך 16
הסגר או בתוך החלט או אחר הפטור - הרי זה עובר בלא 17
תעשה. שנאמר: השמר בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות 18
ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים באשר צויתם תשמרו 19
- שלא יתלש או שיקץ. אבל אינו לוקה עד שיועילו 20
מעשיו, ואם לא הועילו - אינו לוקה. ביצר? היתה בו 21
בהרת ובה שלש שערות לבנות ותלש אחת, פנה מקצת 22
המחיה ונשאר ממנה פעדה - אינו לוקה, שהרי הוא טמא 23
כשהיה. וכן כל פיוצא בזה. ומפני אותו מפת מרדות. וכן 24
המגלח את הנתק - לוקה, שנאמר: ואת הנתק לא יגלח. 25
ואינו חייב עד שיגלח כל הנתק בתער. ומתיר למצרע לשא 26
במוט על כתפו שיש בה הצרעת ולקשר הסיב על רגלו, 27
ואם הלכו סימני טמאה - ילכו. והוא שלא נתפנו לכהן. 28
ב. התולש סימני טמאה או שפנה את המחיה עד שלא בא 29
אצל כהן - הרי זה טהור. וכן אם עשה פן בימי הסגר - 30
הרי זה טהור לאחר ימי הסגר. ואם תלשן אחר שהחלט 31
בהן - הרי זה מחלט כשהיה, ואין לו טהרה עד שתפרח 32
הצרעת בכלו או עד שתתמעט בהרתו מכפרים. 33
ג. מי שנקצצה בהרתו בלה שלא בכונה - טהור. קצצה 34
בכונה: אם קצץ כל הבשר החי המקיפה אפלו כחוט 35
השערה - אין לו טהרה עולמית; קצצה בצמצום - אין לו 36
טהרה עד שתפרח בכלו. 37
ד. התולש שיערה לבנה אחת ונשרה השניה - הרי זה טהור. 38
היו שלש, תלש שתיים ונשרה אחת - הרי זה בטמאתו. 39
היתה בו מחיה פעדה, פנה חציה והלך חציה - הרי זה 40
טהור. 41

המטה¹⁴, ואזוב שאין לו שם לוי¹⁵, כמו שבארנו, אין פחות
מטפח¹⁶, ושני תולעת¹⁷, משקלו שקל. ואם טעמו¹⁸ -
פסלו¹⁹, כצביעת התכלת²⁰. וכל השעורים - הלכה²¹. ולוקח
עם שלששת הצפור החיה. וארבעה מינין אלו²² מעכבין זה
את זה. ועץ ארז ואזוב שנתקלפו²³ - פסולין. וכורף האזוב
עם הארז בלשון של זהורית²⁴, ומקיף²⁵ להן ראשי אגפים
וראש הנזב של צפור החיה, וטובל ארבעתן במים שבכלי
ובדם שעליהן, ומזה שבע פעמים על אחר ידו של מצרע,
ומשליח את הצפור. וכיצד משלחה? עומד בעיר וזורקה
חוץ לחומה. ואינו הופך פניו לא לים ולא לעיר ולא
למדבר²⁶, שנאמר: מחוץ לעיר אל פני השדה. שלחה
וחזרה - חזר ומשלחה, אפלו מאה פעמים²⁷. ואחר כך
מגלח הכהן את המצרע. כיצד מגלחו²⁸? מעביר תער על
כל בשרו הנראה, אפלו בית השחי ובית הערוה שער שעל
כל הגוף, עד שיעשה כדלעת. שנאמר: את כל שעריו²⁹. אם
כן, למה נאמר ראשו וזקנו וגבות עיניו³⁰? לרבות כל פיוצא
בהן, ולמעט שער שבתוך החוטם, לפי שאינו נראה³¹. ואחר
כך מכבס בגדיו וטובל, ויטהר מלטמא בביתא ומלטמא
משפכ ומושב, ויכנס לפניו מן החומה, ומונה שבעת ימים.
ואסור בהן בתשמיש המטה, שנאמר: מחוץ לאהל³² -
מלמד שאסור בתשמיש המטה. והמצרעת מתרת³³
בתשמיש המטה.

אדם טהור תחת האילן - נטמא. היה הטהור עומד תחת
האילן ועבר המצרע תחתיו - לא טמאהו; ואם עמד -
נטמא, שהרי נעשה לו מושב. ספק עמד ספק לא עמד -
טהור. הכניס המצרע ראשו ורבו לבית - נטמא כל שיש
בתוכו. ונכנס לבית הפנסת - עושין לו מחיצה גבוהה עשרה
טפחים ורחבה ארבע אמות על ארבע אמות, ונכנס ראשו
ויצא אחרון, כדי שיהיה מושבו לבדו ולא יעמד עם העם
בערבוב ויטמא אותם.

יום רביעי כ"ח תשרי ה'תשע"ב

פרק אחד עשר

א. טהרת מצרע מצות עשה², ותגלחתו כשיטהר מצות
עשה³. כיצד מטהרין את המצרע? מביא מזרק⁴ של חרש
חדש, וקבלה היא⁵ שיהיה [חדש], ונותן לתוכו רביעית⁶
מים חיים⁷ הראויין לקדש אותן מי חטאת⁸, ושעור זה
מדברי סופרים. ומביא שתי צפרים דרורי⁹ טהורות¹⁰ לשם
טהרת צרעת¹¹, שנאמר: ולקח למטהר. ושוחט את
הבורה¹² שפשתינה על המים שבכלי חרס, וממזה עד
שיהיה הדם נכר במים, וחופר וקובר הצפור השחוטה
בפניו¹³. ודבר זה קבלה מפי השמועה. ונוטל עץ ארז,
ומצותו שיהיה ארכו אמה ועביו פרע מפרעי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

יבאר שטהרת המצרע ותגלחתו מצוות עשה וכיצד מטהרים אותו, ודין שחיטת הצפור ותגלחת והזייה, ושאר מעשיו אם
כשרים בלילה, ודין טהרת מצרע איפה ומתי נוהגת, והכשרים לטהר מצרע, ואם מטהרים שנים כאחת, צפור השחוטה והמשתלחת
אם הן מותרות בהנאה וכל דיניהן. (2) מצוה זו כוללת כל האמור בתורה (ויקרא יד, ד - ח) וגם תגלחת ראשונה בכלל. (3) בפני
עצמה. והכוונה לתגלחת שנייה שהכהן מגלחו ביום השביעי לתגלחתו הראשונה. כן כתב רבינו במפורש בספר המצוות עשה קיא.
[בספר המצוות שם מבאר רבינו למה תגלחת שנייה אינה כלולה במצוה של הבאת הקרבנות, ואף על פי שזו וזו הן גמר הטהרה:
"תכלית תגלחתו היא טהרתו מלטמא ... ואילו תכלית הבאת קרבנותיו היא להשלים כפרתו"]. (4) ספל גדול. (5) אמנם בגמרא
סוטה טו, ב דרשו "מה מים חיים שלא נעשתה בהם מלאכה אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה" סובר רבינו שדרשה זו "אסמכתא"
ואינה דרשה גמורה. (6) רביעית הלוג - שמונים גרם בערך. (7) מי מעיין או נהרות שוטפים. (8) לתת בהם אפר פרה אדומה
להזאה על אדם שנטמא במת. (9) מין צפרים חפשיים, שאינן מקבלות תרבות. (10) כשרות לאכילה. (11) שיקח אותן הכהן
בכוונה לשם טהרת צרעת, אבל אינו צריך לקבוע, שלוקח לטהרת מצרע זה. דין זה שנינו בתורת כהנים מצרע פרשתא א הלכה
ו: "ולקח למיטהר" לשם מיטהר, בין איש בין אשה בין קטן, מיכן אמרו: לקח לאיש כשרות לאשה, לאשה כשרות לאיש, לבית
כשר למצרע, למצרע כשר לבית. (12) הבריאה יותר. (13) בפני המצרע. (14) נגעים פרק י"ד משנה ו. ולא נתפרש שיעור
כרע המטה. (15) אלא קוראים לו "איזוב" סתם והוא שיח ראוי למאכל אדם. (16) נדה כו, א תני רבי חייא: איזוב - טפח.
(17) צמר צבוע במין גרגירים אדומים שבתוכם כמו יתוש ומכאן השם "תולעת". ויש מפרשים צמר צבוע בדם תולעת או בנוול
המתמזה מביצי תולעת. (18) פירוש, אם טבל בנוול זה צמר אחר. (19) פסול לצבוע בו הצמר לטהרת צרעת. (20) תכלת הוא
צמר צבוע בדם ברייה שבים, ששמה חילון. וגם בה פוסלת טעימה. (21) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו, שקבלה מסיני
(עירובין ד, א ובכמה מקומות בתלמוד). (22) צפרים, ארז, איזוב ושני תולעת. (23) שהורדה קליפתם. (24) היא תולעת השני
שנאמרה למעלה, ומפני שהיא ארוכה וכתבנית של לשון נקראה: לשון של זהורית. (25) מקרב, אבל אינו קושר אותה. וכן במסכת
ביצה לב, ב "אין מקיפין שתי חביות", בעירובין ל, ב "שלא מן המוקף", בחולין מו, ב אין מקיפין בבועי, ועוד. (26) בתורת
כהנים פרשת מצרע פרשתא ב הלכה ה אנו שונים: שלא יעמוד ביפו וישלחנה לים, שלא יעמוד בגבתי וישלחנה למדבר, שלא
יעמוד חוץ לעיר וישלחנה לעיר. (27) תוספתא נגעים פרק ח הלכה ד. שם אמרו: "חמש ושש פעמים" ומובן שהכוונה הרבה
פעמים בלי הגבלה, והמדובר, כשלא הגיעה עדיין אל השרה, אבל כשהגיעה לשרה דינה ככל הצפרים והיא מותרת באכילה ולטהרת
מצרע אחר. (28) תגלחת ראשונה. (29) לרבות מקומות שאינם גלויים. (30) פסוק זה נכתב בתגלחת שנייה, ולמדו ראשונה
משנייה. (31) כלל, ואינו דומה לשיער של בית השחי, שנגלה לפעמים כשהאדם מגביה זורעו (כסף משנה). (32) "וישב מחוץ
לאהל שבעת ימים" ודרשו (בגמרא מועד קטן ז, ב) אהלו זו אשתו. (33) כריתות ח, ב "מחוץ לאהל" ולא מחוץ לאהלה. לא
ביאר רבינו אם אסור בתשמיש המטה בימי חלוטו (לפני ריפוי). במועד קטן ז, ב נחלקו בזה רבי יוסי ברבי יהודה ורבי ושם אמרו
שהמלך יותם נולד לעזיזה בימי צרעתו, ומזה למד רבי שמותר בתשמיש המטה, שהרי עזיזהו שמר על המצוות כמו שכתוב

- 1 ב. כל שבועת הימים³⁴ האלו עדין הוא אב הטמאה. מטמא
2 אדם וכלים במגע, לא במשא. שהרי הוא אומר: והיה ביום
3 השביעי וכבס את בגדיו וגומר - מלמד שהיה מטמא
4 בגדים. וכשם שהיה מטמא בגדים במגע, כך מטמא אדם
5 במגע; שכל המטמא בגדים - מטמא אדם. וביום השביעי
6 מגלחו הכהן תגלחת שניה פראשונה, ומכבס בגדיו וטובל,
7 ויטהר מטמא אחרים, והרי הוא ככל טבולי יום³⁵ ואוכל
8 במעשר. העריב שמשו - אוכל בתרומה³⁶; הביא כפרתו -
9 אוכל בקדשים, כמו שבארנו³⁷.
- 10 ג. כשהוא מגלח בשתי התגלחות אינו מגלח אלא בתער.
11 ואם גלח שלא בתער או שהניח שתי שערות - לא עשה
12 כלום. ואינו מגלחו אלא כהן. ואם שיר שתי שערות בתגלחת
13 ראשונה וגלחן בשנייה - לא עלתה לו אלא תגלחת אחת
14 בלבד, והרי היא ראשונה³⁸. וכל היום כשר לטהרת המצרע.
15 ד. תגלחת³⁹ המצרע וטבילתו והזאתו אינן מעכבות זו את
16 זו, ושאר כל מעשיו מעכבים.
- 17 ה. שחיטת הצפור והתגלחת וההזיה - ביום, ושאר כל
18 מעשיו - בין ביום בין בלילה. אלו - באנשים, ושאר כל
19 מעשיו - בין באנשים בין בנשים. אלו - בכהנים, ושאר כל
20 מעשיו - בין בכהנים בין בישראל.
- 21 ו. טהרת מצרע זו נוהגת בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית
22 ושלל בפני הבית. וכהן שטמא מזוה לטהרו, שנאמר:
23 לטהרו או לטמא. והכל כשרין⁴⁰ לטהר את המצרע, אפלו
24 זב⁴¹ ואפלו טמא מת. ואין מצרע מטהר מצרע. ואין
25 מטהרין שני מצרעין כאחת, שאין עושין מצות חבילות.
26 ז. עץ ארז ואזוב ושני תולעת שטהר בהן מצרע זה - מטהר
- 27 בהן מצרעים אחרים. וכן צפור המשתלחת מתר לטהר בה
28 מצרעים אחרים מאחר שנשתלחה, ומתרת באכילה⁴². אבל
29 הצפור השחוטה אסורה בהנאה. ומאימתי תאסור? משעת
30 שחיטתה. שחטה ואין שם אזוב ולא עץ ארז ולא שני
31 תולעת⁴³ - הרי זו אסורה בהנאה, ששחיטה שאינה ראויה
32 שמה שחיטה⁴⁴. והאוכל בזה מצפור השחוטה - עובר על
33 עשה ועל לא תעשה. שנאמר: וזה אשר לא תאכלו מהם.
34 מפי השמועה למדו, שהן לרבות הצפור השחוטה. ונאמר:
35 טהורה תאכלו - הא אחרת לא תאכלו; ולאו הבא מקלל
36 עשה - עשה.
- 37 ח. אין לוקחין שתי הצפרים מצפרי עיר הנדחת, ולא
38 מצפרים שהחליפן בעבודה זרה, ולא מצפרים שהרגו את
39 הנפש. ומצותן⁴⁵ שיהיו שתיהן שוות במראה, בקומה
40 ובכמים, ולקחתן כאחת. אף על פי שאינן שוות או שלקח
41 אחת היום ואחת למחר - כשרות. לקח שתי הצפרים לשם
42 איש - כשרות לטהר בהן אשה; לשם אשה - כשרות לטהר
43 בהן איש; לטהר בהן בית מגע - כשרות לטהר אדם;
44 לקחן לאדם - כשרות לבית מגע. שנאמר: ולקח למטהר.
45 ט. שחט⁴⁶ אחת מהן ונמצאת שלא היתה דרור - יקח זוג
46 לשנייה, והראשונה מתרת באכילה. שחט האחת ונמצאת
47 טרפה - יקח זוג לשנייה, והראשונה מתרת בהנאה.
48 י. נשפך הדם⁴⁷ - מניחין את המשתלחת עד שתמות⁴⁸.
49 מתה המשתלחת - ישפך הדם⁴⁹ ויקח שתיים אחרות.
- 50 **פרק שנים עשר**
- 51 א. צרעת בגדים - כגרים, כצרעת אדם; אבל פחות מכגרים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(מלכים-ב טו, ג): "ויעש הישר בעיני ד'". ונכשל רק בהקרבת קרבנות. (34) נגעים פרק י"ד משנה ב: "מטמא כשרץ", ושרץ מטמא אדם וכלים במגע ולא במשא. (35) טמא שטבל ביום נקרא טבול יום עד שקיעת השמש ואסור לאכול תרומה וקדשים ומותר באכילת מעשר שני. (36) אף על פי שלא הקריב עדיין קרבנותיו, שמחוסרי כפרה מותרים באכילת תרומה. (37) בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א. (38) וצריך תגלחת שנייה אחר שבועת ימים. (39) בתוספתא שם הלכה ו אמרו: "תגלחת של (מצוה) מצורע, טבילתו והזאתו מעכבים ושאר כל מעשיו אינם מעכבים". ובתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ד למדו, שדברים הנעשים בגופו של המצורע - מעכבים, והנעשים שלא בגופו, כגון שליחת הציפור החיה וכיבוס בגדים, אינם מעכבים. (40) כל הכהנים. (41) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא א, ה, דרשו שטהרת מצורע היא בכהן שומרת לו להיכנס למחנה, אשר המצורע אסור להיכנס לה, ולפיכך כהן מצורע אינו כשר לטהרת מצורע, ומכאן נלמד שזה וטמא מת, שאינם משתלחים מחוץ לערים מוקפות חומה כמצורע - כשרים לטהרה. (42) והמדובר כשהגיעה לשדה וחזרה, אבל אם חזרה תיכף אחר שילוחה ולא הגיעה כלל לשדה, כתב רבינו למעלה בהלכה א שצריך לשלחה אפילו מאה פעמים. (43) ואמרנו למעלה בהלכה א שהבאתם מעכבת ואם כן השחיטה לא נעשתה כהלכתה. (44) מחלוקת תנאים שם ורבינו פוסק בכל מקום ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה (פרט לכיסוי הדם). (45) לכתחילה. (46) לשון המשנה שם, ובתוספתא שם פרק ח הלכה ח ישנן גירסאות שונות. ראה ראב"ד וכסף משנה ולחם משנה, והלכה: אם השחוטה אינה דרור יקח זוג לשנייה, שהרי לא נקבע לה עדיין בן זוג דרור, והראשונה מותרת באכילה, מפני שאינה צפור מצורע: ואם רצה המצורע רשאי הוא להביא שתי ציפורים אחרות ואז שתיים הראשונות מותרות באכילה (לפי התוספתא), שציפור אחת אינה נקבעת אלא זוג; אם שחט אחת ונמצאת טריפה מותרת בהנאה ואסורה באכילה מפני הטריפות. ואף על פי שרבינו פסק למעלה בהלכה ז ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, אין שחיטת הטריפה מועילה לקבוע את השנייה כבת זוגה, מפני שהתורה כתבה "חיות טהורות" ולמדו מזה בתורת כהנים פרשת מצורע א, יב, שטריפות אינן כשרות לטהרת מצורע. וכל אלו ההינים כוחם יפה גם כשהשנייה אינה דרור או שנולדה בה טריפות לפני שחיטת הראשונה. (47) לפני ההזאות. (48) ואסור לקחת לה בת זוג, מפני ששחיטת הראשונה קבעה אותה לבת זוגה ואינה ראויה לזוג אחר, מה שאין כן כשנטרפה לפני השחיטה, ששחיטה פסולה אינה קובעת. מובן שגם השחוטה אסורה בהנאה. (49) המדובר, כשמתה לפני ההזאות, שהזאות מעכבות, אבל אם מתה המשתלחת אחר ההזאות - נטהר המצורע והשילוח אינו מעכב. (1) יבאר שיעור צרעת בגדים וכמה סימני טומאה יש בהם ואם מצטרפין, וכל דיניהם, קרחת וגבחת הבגדים, ואם הם צבועים או שתי

שבויע אחר שבוע. אם עמד בו שני שבועות - ישרף. אכל
בגד שהסגירו ופשה הנגע בכולו ונעשה ירקרק או אדמדם,
או שפטרו ואחר שפטרו בא כלו ירקרק או אדמדם - הרי
זה טהור. כנס ופשה - ישרף.
ט. בגד שמוכין יוצאין על פניו מן האריג, כגון סגוס של
צמר, ונראה בו נגע - אינו מטמא, עד שיראה הנגע
במוכין ובאריג עצמו. וזה שנאמר בבגדים: בקרחתו או
בגבחתו, קרחתו - אלו השחקים, גבחתו - אלו החדשים.
י. הבגדים הצבועים אינן מטמאין בנגעים, בין שצבועין
בידי אדם בין שצבועין בידי שמים, עד שיהיו לבנים. בגד
ששתיו צבוע וערבו לכן, ערבו צבוע ושתיו לכן - הכל
הולך אחר הנראה. פחות משלש אצבעות על שלש
אצבעות מן האריג אינו מטמא בנגעים.
יא. בגד שארג בו פחות משלש על שלש ונראה בו נגע
ואחר כך השלימו לשלש על שלש - טהור.
יב. התופר מטליות שאין בכל אחת מהן שלש על שלש
ועשה מהן בגד - הרי זה מטמא בנגעים; שהתפור בארוג,
וכלו בגד אחד הוא.
יג. בגד שהוא מטליות מטליות, מהן צבועין ומהן לבנים,
ונראה נגע בלכן שבו - מסגירין אותו. אם עמד שני
שבועות - נטמא כלו וישרף. וכן אם פשה הנגע במטלית
לבנה אחרת - הרי זה פשוט, אף על פי שיש ביניהם צבוע.
היה כלו צבוע ובו פס אחד לכן, אפלו כגריס, ונראה בו
נגע - יסגיר; שאם עמד בעניו ולא הוסיף ולא כהה שני
שבועות - ישרף.

פרק שלשה עשר

א. אין מטמא בנגעים אלא בגדי צמר ופשתים בלבד, או
השתי או הערב של צמר ופשתים, וכל כלי העור, בין קשה
בין רך. אף העור הצבוע בידי שמים מטמא בנגעים.
והלכדים - כבגדים, ומטמאין בנגעים. והאהלים מטמאין
בנגעים, בין שהיו של צמר ופשתים בין שהיו של עור.
ב. כל הבגדים של צמר ופשתים מטמאין בנגעים, חוץ
מבגדי עובדי כוכבים. הלוקח בגדים מן העובדי כוכבים -
יראו בתחלה. בגד שהוא כלאים מן הצמר ומן הפשתים -
מטמא בנגעים.
ג. צמר גמלים וצמר רחלים שטון זה עם זה: אם רב מן
הגמלים - אינו מטמא בנגעים, ואם רב מן הרחלים -
מטמא בנגעים; מחצה למחצה - מטמא בנגעים. והוא הדין
בפשתן וקנבוס שטרפן זה בזה. ורחל בת עז - אין הצמר
שלה מטמא בנגעים. בגד שהיה שתיו פשתן וערבו קנבוס
או שתיו קנבוס וערבו פשתן - אינו מטמא בנגעים. וכן אם
היה שתיו או ערבו פשתן או צמר והשאר נוצה של עזים
וכיוצא בה - אינו מטמא בנגעים.

1 טהור. ושלשה סימני טמאה יש בהן: ירקרק, אדמדם,
2 והפשוט. ושלשתן מפרשין בתורה. ירקרק הוא הירק
3 שבירקין, שהוא ירק הרבה, ככנף הטוס וכהוצי הדקל;
4 ואדמדם הוא אדם שבאדמים, שהוא אדם הרבה, כזהורית
5 יפה. ושני מראות אלו מצטרפין זה עם זה. במראה ירקרק
6 או אדמדם מסגירין את הבגד, ואם עמד במראה זה שני
7 שבועות - מחליטין ושוורפין. וכן אם פשה - מחליטין
8 ושוורפין. כיצד? בגד שנראה בו נגע ירקרק או אדמדם -
9 מסגירו שבועת ימים, ובשביעי רואה: אם פשה - מחליטו
10 ושוורף את כל הבגד; ואם עמד במראהו ולא פשה, או
11 שפשה וכהה משני המראות שהסגר בהן, או שהוסיף
12 המראה להאדים ולהוריק ולא פשה - יכבס מקום הנגע
13 ויסגיר שבועת ימים שנית. ובסוף שבוע שני, שהוא יום
14 שלשה עשר, רואה: אם כהה למראה שלישית - הרי זה
15 טעון כבוס וטהור; ואם נשתנה הנגע ממה שהיה, כגון
16 שהיה ירקרק ונעשה אדמדם או אדמדם ונעשה ירקרק -
17 קורע מקום הנגע ושוורף מה שקרע, ותופר מטלית במקום
18 שקרע, ופותר שאר הבגד, ומכבסו כלו כבוס שני ומטבילו
19 וטהר; ואם עמד במראה שהסגר בו בתחלה - יחליטו
20 וישרף את כלו.
21 ב. נגע שהיה ירקרק ופשה אדמדם או שהיה אדמדם ופשה
22 ירקרק - הרי זה פשוט.
23 ג. נגע שהיה באמצעו מקום נקי בלא נגע ופשה לו הנגע
24 - אינו פשוט, עד שפשה לחוץ. שאין פשוט הנגע לתוכו
25 פשוט בין באדם בין בבגדים ובתים.
26 ד. הפשוט הסמוך בבגדים - כל שהוא, והרחוק או החוזר
27 - כגריס. כיצד? בגד שהסגר ונולד בו נגע אחר כגריס רחוק
28 מן הנגע שהסגר בו - הרי זה פשוט וישרף; ואם היה פחות
29 מכגריס - אין משגיחין בו. וכן בגד שקרע ממנו הנגע בסוף
30 שבוע שני, כמו שבארנו, וחזר בו נגע כגריס - ישרף. וכן
31 בגד שפשה בו הנגע אחר שנפטר - ישרף.
32 ה. מי שמכבס את הנגע בשבוע ראשון, כמו שבארנו,
33 צריך לכבס מעט מן הבגד שחוצה לו, שנאמר: את אשר
34 בו הנגע. וכל נגעי בגדים שמכבסין אותן - מעבירין עליהן
35 שכבה סממנין שמעבירין על הפתם, כדרך שמעבירין על
36 הכתמים, כמו שבארנו בענין נדה.
37 ו. בגד שקרע ממנו מקום הנגע ותפר מטלית, כמו שבארנו,
38 וחזר נגע כגריס על הבגד - מתיר את המטלית ומצילה,
39 ושוורף שאר הבגד. חזר הנגע על המטלית - שוורף את הכל.
40 ז. הטולה מן המסגר בטהור וחזר נגע על הבגד - שוורף את
41 המטלית. חזר על המטלית - הבגד הראשון המסגר ישרף,
42 והמטלית תשמש את הבגד שהיא תפורה בו כסימנין: אם
43 עמד בעניו שני שבועות או פשה - שוורפין הכל.
44 ח. בגד שבא כלו בתחלה ירקרק או אדמדם - מסגירו

ד. העור שאינו מעבד - אינו מטמא בנגעים. וכן העור
 שהוא גלם קדם שעשה ממנו בליים - אינו מטמא בנגעים;
 שנאמר: כלי העור. וכל כלי העור, בין פשוטיהן בין
 מקבליהן כל שהן - מטמאין בנגעים.
 ה. עורות חיה שבים - אין מטמאין בנגעים. חבר להן מן
 הגדל בארץ, אפלו חוט או משיחה של צמר או פשתים או
 עור בהמה וחיה המעבדין כל שהוא, ועשה מהן בליים -
 מטמאין בנגעים. והוא שייחברנו לו בדרך חבורי בגדים
 לטמאה.
 ו. כל כלי הראוי להתטמא בשאר הטמאות, אף על פי
 שאינו מטמא במדרס הדב מפני שלא נעשה למשכב או
 למושב - הרי זה מטמא בנגעים. כגון קלע של ספינה,
 והפרכת, ושבים של שוכה, ומטפחות ספרים, והאבנט,
 ורצועות מנעל וסנדל שיש בהן רחב כגרים - הרי אלו וכל
 פיוצא בהן מטמא בנגעים. ואין צריך לומר שאר הכלים,
 כגון כרים וכסתות. החמת והתרמל נראין כדרפן, ופושא
 הנגע מתוכן לאחוריהן ומאחוריהן לתוכן. וכן כל פיוצא
 בהן מפלי העור הפולין.
 ז. סדין המקמט - מפשיטין את קמטיו ורואין את נגעו.
 ח. השתי והערב, בין של צמר בין של פשתן, מטמאין
 בנגעין מיד משיטו, אף על פי שלא לבן הפשתן ולא שלק
 הצמר. וכמה יהיה הפקעת של טוי ותטמא בנגעים? כדי
 לארג ממנו שלש על שלש שתי וערב, בין שהיתה פלה
 שתי בין שהיתה פלה ערב. היתה הפקעת מקבצת מחוטים
 פסוקין - אינה מטמאה בנגעים.
 ט. שתי פקעיות המערות זו לזו בחוט, וכן השתי שמקצתו
 לפוף על הכבד העליונה ומקצתו לפוף על הכבד
 התחתונה, וכן שגי דפי חלוק שמערות בחוט אחד, ונראה
 הנגע באחד מהן - השני טהור, אף על פי שחוט אחד
 מחבר ביניהן. נראה הנגע בנפש המסכת ובשתי העומד,
 אף על פי שמקצת הנגע בבגד ומקצתו בשתי - הרי זה
 טמא. נראה הנגע בשתי העומד לבדו - הארוג טהור; נראה
 בארוג לבדו - השתי העומד טהור. נראה בסדין - שורף
 את הנימין; נראה בנימין - הסדין טהור. פשה מן הנימין
 לסדין - הסדין טמא.
 י. חלוק שנגאה בו נגע - מציל את האמירות שבו. אפלו
 היתה האמרה צמר או פשתים - מצילה ואינה נשרפת.
 יא. בגד מסגר שצבעו או מכרו לעובד כוכבים - טהור.

וכן אם נתערב באחרים - כלן טהורים. קצצו ועשהו מוכין
 פחות משלש על שלש - טהור, ומתר בהניתו. היתה בהן
 אחת שלש על שלש ונראה בה נגע - היא לבדה טמאה.
 יב. בגד מחלט שנתערב באחרים - כלן טמאין וישורפו,
 אפלו אחד בכמה אלפים. וכן אם קצצו ועשהו מוכין - הרי
 הן טמאין, ואסור בהניתו.
 יג. אחד בגד או כלי עור או שתי או ערב המסגר או
 המחלט לענין טמאה. הרי הוא אב מאבות הטמאה, כאדם
 מצרע לכל דבר. מטמא במגע ובמשא ובכיהא, ועושה
 משכב ומושב אפלו מתחת האבן. כיצד? בגד מנגע או שתי
 או ערב או כלי עור המנגעין שהקנים מהן אפלו כזית לבית
 טהור - נטמא כל אשר בבית, בין אדם בין בליים, ונעשו כלן
 ראשון לטמאה. וכן משכב ומושב המנח תחת האבן, והניח
 כזית מהן למעלה מן האבן - נטמא המשכב או המושב.
 יד. מטלית שיש בה שלש על שלש, אף על פי שאין בה
 כזית - כיון שנקנס רבה לבית טהור טמאתו. היו בה כמה
 זיתים - כיון שנקנס ממנה כזית לבית טהור נטמא. אף על
 פי שכל השעורין הלכה למשה מסיני, הרי הוא אומר: לכל
 נגע הצרעת ולנתק, ולצרעת הבגד ולכזית - הקיש נגעי אדם
 לנגעי בגדים ובתים. והשוה המצרע למת, שנאמר: אל נא
 תהי כמת. מה המת בכזית, אף אלו בכזית.
 טו. בגדים המנגעים - משלחין אותן חוץ לעיר, בין
 שהיתה מקפת חומה בין שאינה מקפת. וזה חמר בבגדים
 מבאדם.

יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"ב

פרק ארבעה עשר

א. צרעת בתים - כשני גריסין² זה בצד זה. נמצא רחב
 הנגע כמו מקום צמיחת שש שערות³ בגוף, וארכו כשתיים
 עשרה שערות ברבוע⁴. והפחות משעור זה בבתים - טהור.
 וכל השעורין הלכה למשה מסיני.
 ב. שלשה סימני טמאה⁵ יש בבתים: מראה ירקרק,
 ואדמדם, והפשיזון. וכלן מפדשין בתורה. ושני המראות
 מצטרפין זה עם זה⁷. ופשיזון הסמוך⁸ - כל שהוא, והרחוק⁹
 - כגרים. אבל החוזר אחר הטוח - כשני גריסין.
 ג. אין נגעי בתים מטמאין עד שיהיה מראה הנגע שפל מן
 הקיר¹⁰; שנאמר: שקערות - שיהיו שוקעין בקירות. ובשני

(1) יבאר שיעור צרעת בתים וכמה סימני טומאה יש בהם ומה בין זה לזה, ודין כשיראה נגע בתוך הבית איך יאמר האומר לכהן, ובית אפל אם פותחים בו חלונות, התנאים שהיו בבית לטמא בנגעים, וירושלים וחוצה לארץ אם מטמאים, בתי גויים שבארץ ישראל והלוקח בתים מגויים. (2) נגעים פרק י"ב משנה ג. נגעי אדם ובגדים שיעורם כגרים (למעלה פרק א הלכה ז) ונאמר בנגעי בתים: וראה את הנגע והנה הנגע (ויקרא יד, לו) הרי זה בא ללמד ששיעורם כשני נגעים. (3) שיעור הגרים. (4) לא כגרים מעוגל. (5) דעת רבינו, שהדרשה שהבאנו למעלה אינה דרשה גמורה אלא אסמכתא לשיעור שקיבל משה מסיני בעל פה. (6) לא הוברר למה קרא רבינו למראות אלה "סימני טומאה", הלא בנגעי אדם אין ארבעת המראות נקראים סימני טומאה אלא "נגע", ומראות אחרים אינם נגע כלל, וסימני הטומאה הם: פשיזון, ושיעור לבן ומחירה. (7) למד דין זה מבגדים (למעלה יב, א). (8) נוגע באדם (אדם = נגע העיקרי). (9) אם יש הפסק בינו לבין האדם. (10) כמו בנגעי אדם שצריכים להיות עמוק מן העור.

1 אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הִנֵּגַע. וְכַמָּה עֲצִים²¹ יִהְיוּ בוֹ? כְּדִי לִתֵּן
2 תַּחַת הַמִּשְׁקוֹף²². וְעַפְרָ? כְּדִי לִתֵּן בֵּין פְּצִים²³ לְחַבְרוֹ. אָבָל
3 אִם הָיָה בוֹ פְּחוֹת מִשְׁעוּרִים אֵלּוּ - אֵינוֹ מִטְמֵא בִּנְגָעִים.
4 ח. הַלְבָנִים וְהַשֵּׁשׁ אֵינָן חֹשְׁבִין כְּאֲבָנִים. בֵּית שְׁאָחַד
5 מִצְדֵי מִחֶפֶה בְּשֵׁשׁ וְאֶחָד בְּסֵלַע וְאֶחָד בְּלִבְנִים וְאֶחָד בְּעֶפֶר
6 - אֵינוֹ מִטְמֵא בִּנְגָעִים.
7 ט. בֵּית שְׁלֹא הָיוּ בוֹ אֲבָנִים וְעֲצִים פֶּשְׁעוֹר וְנִרְאָה בוֹ נִגְעַע
8 וְאַחֵר כִּף הַבַּיִת לוֹ אֲבָנִים וְעֲצִים וְעֶפֶר - טְהוֹר²⁴.
9 י. בֵּית שֶׁסֶפְכוּ בְּנִרְעִים - בְּטָלָן²⁵. הוֹאִיל וּמִשְׁמָשִׁין תִּשְׁמִישׁ
10 עַץ - הָרִי הֵן כְּעֵץ, וְאִם נִטְמָא הַבֵּית - נִטְמָאוּ עִמּוֹ טְמָאָה
11 חֲמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר.
12 יא. יְרוּשָׁלַיִם וְחוּצָהּ לְאֶרֶץ אֵין מִטְמָאִין בִּנְגָעִים; שְׁנֵאמַר:
13 בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם, וִירוּשָׁלַיִם לֹא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים²⁶.
14 וּבְתֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים שְׁבָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל²⁷ אֵין מִטְמָאִין
15 בִּנְגָעִים.
16 יב. הַלּוֹקֵחַ בְּתִים מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים - יִרְאָה בְּתַחֲלָה²⁸.
17 יג. בֵּית שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד עוֹבֵד כּוֹכְבִים וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵל, צִדּוֹ
18 אֶחָד בְּאֶרֶץ וְצִדּוֹ אֶחָד בְּחוּצָהּ לְאֶרֶץ - אֵינוֹ מִטְמֵא בִּנְגָעִים.
19 וְשֶׁאֵר כָּל הַבְּתִים שְׁבָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִטְמָאִין בִּנְגָעִים בֵּין
20 צְבוּעִים בְּיַד אָדָם בֵּין צְבוּעִים בְּיַד שְׁמַיִם²⁹.
21 יד. בֵּית הָאִשָּׁה³⁰, בֵּית הַשְּׁתִּפְנִין, בֵּית הַכְּנִסָּה אוֹ בֵּית
22 הַמִּדְרָשׁ שֵׁשׁ בָּהֶן דִּירָה לַחֲנִינִן אוֹ לַתְּלִמִּידִים - מִטְמָאִין
23 בִּנְגָעִים.
24 טו. קִירוֹת הָאֲבוֹס³¹ וְקִירוֹת הַמִּחְצִיעָה³² שֶׁבִּבְּתֵי - אֵין
25 מִטְמָאִין בִּנְגָעִים.

1 הַמִּרְאוֹת³³ מִסְגִּירִין אוֹ מִחֲלִיטִין³⁴, וּבִפְשִׁיּוֹן נּוֹתֶצִין³⁵, וְאִם
2 פֶּשֶׁה אַחֲרֵי הַטּוֹחַ - נּוֹתֵץ אֶת כָּל הַבֵּית, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר.
3 ד. כְּשִׁירְאָה נִגַּע בַּבֵּית - אֶפְלוּ חֶכֶם, שִׁיּוּדַע וְדֹאֵי שְׁוָה נִגַּע,
4 לֹא יִגְזֹר וְיֹאמַר: נִגַּע נִרְאָה לִי בַּבֵּית, אֲלֹא אוֹמֵר לִפְנֵיהֶן³⁶:
5 כִּנְגַע נִרְאָה לִי בַּבֵּית. וְצוּהָ הִכָּהּ וּפָנּוּ אֶת הַבֵּית, אֶפְלוּ
6 חֲכִילֵי עֲצִים וְחֲכִילֵי קָנִים³⁷, וְאַחֵר כִּף יָבֹא הִכָּהּ וְיִכְנַס
7 וְיִרְאָה הַנֵּגַע.
8 ה. בֵּית אֶפֶל - אֵין פּוֹתֶחֱתִין בוֹ חֲלוֹנוֹת לְרֹאוֹת אֶת נִגְעוֹ³⁸;
9 אֲלֹא אִם אֵין הַנֵּגַע נִרְאָה בוֹ - טְהוֹר. וְאַחֵר שִׁירְאָה הִכָּהּ
10 אֶת הַנֵּגַע יֵצֵא וְיַעֲמֵד עַל פֶּתַח הַבֵּית בְּצַד הַמִּשְׁקוֹף וְיִסְגִּיר
11 אוֹ יַחֲלִיט³⁹ אוֹ יִפְטֹר; שְׁנֵאמַר: וְיֵצֵא הִכָּהּ מִן הַבֵּית וְהִסְגִּיר
12 אֶת-הַבֵּית. - לֹא שִׁסְגִּיר וְהוּא בְּתוֹף בֵּיתוֹ, אוֹ בְּתוֹף הַבֵּית
13 הַמִּנְגַּע, אוֹ תַּחַת הַמִּשְׁקוֹף, אֲלֹא בְּצַד פֶּתְחוֹ⁴⁰. וְאִם עָמַד
14 תַּחַת הַמִּשְׁקוֹף אוֹ שֶׁהִלֵּךְ לְבֵיתוֹ וְהִסְגִּיר - הָרִי זֶה מִסְגֵּר.
15 ו. אֵין הַבֵּית מִטְמֵא בִּנְגָעִים עַד שֶׁיִּהְיֶה בוֹ אֲרָבַע אֲמוֹת עַל
16 אֲרָבַע אֲמוֹת אוֹ יֶתֶר, וְיִהְיֶה לוֹ אֲרָבַעָה כְּתָלִים, וְהוּא בְּנוֹי
17 בְּאֶרֶץ בְּאֲבָנִים וְעֶפֶר וְעֲצִים, שְׁנֵאמַר: אֶת אֲבָנָיו וְאֶת עֲצָיו
18 וְאֶת עֶפְרוֹ. אָבָל אִם הָיָה בוֹ פְּחוֹת מֵאֲרָבַע אֲמוֹת עַל אֲרָבַע
19 אֲמוֹת, אוֹ שֶׁהָיָה עָגֹל, אוֹ שֶׁהָיָה בַּעַל שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים אוֹ בַּעַל
20 חֲמִשָּׁה, אוֹ שֶׁהָיָה בְּנוֹי בְּסִפִּינָה אוֹ תְּלוּי עַל אֲרָבַע קוֹרוֹת⁴¹
21 - אֵינוֹ מִטְמֵא בִּנְגָעִים. הָיָה בְּנוֹי עַל אֲרָבַעָה עֲמוּדִים⁴² -
22 מִטְמֵא בִּנְגָעִים.
23 ז. כְּמָה אֲבָנִים יִהְיוּ בוֹ? אֵין פְּחוֹת מִשְׁמוֹנָה, שְׁתֵּי אֲבָנִים בְּכָל
24 כְּתָל, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה כָּל כְּתָל רְאוּי לְנִגַּע; שְׁאֵין הַבֵּית מִטְמֵא
25 בִּנְגָעִים עַד שִׁירְאָה בוֹ כְּשֶׁנִּי גִרְסִין עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים, שְׁנֵאמַר:

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

11 יִרְקַק אוֹ אֲדַמְדֵם. 12 כְּלוּמֵר, אֵין מִחֲלִיטִים לַעֲלוֹם אֲלֹא בֶּאֱחָד מִשְׁנֵי הַמִּרְאוֹת הָאֵלֶּה. 13 אֶת הַמָּקוֹם הַמְנוּגָע. 14 מִשּׁוּם
כְּבוֹדוֹ שֶׁל כֹּהֵן. בְּתוֹרַת כְּהִנִּים פֶּרֶשֶׁת מִצְוֵה פֶּרֶשֶׁת הַלֶּכֶה ז' אִמְרוּ: יֹאמֵר לוֹ הַכֹּהֵן דְּבָרֵי כְבוֹשִׁים (תוֹכַחַת מוֹסֵר): "בְּנִי, אֵין
הַנֵּגַעִים בָּאִים אֲלֵי עַל לִשּׁוֹן הָרַע שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים כד, ח"ט): "הַשֹּׁמֵר בִּנְגַע הַצִּרְעָה וְכו' זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ד' לַמִּרְיָם". מִה עֲנִיִּין
זֶה לִזֶּה? אֲלֹא לַלְמַד שֶׁלֹא נַעֲנִשָׁה אֲלֵי עַל לִשּׁוֹן הָרַע (שְׂדִיכְרָה בַּמִּשָּׁה)". מִטַּרְת הַתוֹכַחָה הַזֶּה הָיָה לַעֲוֹרָה לַתְּשׁוּבָה וְשִׁישְׁמֵר מִלִּשּׁוֹן
הָרַע. 15 שְׁאִינִם מִקְבִּלִים טוּמְאָה בַּמָּקוֹם אַחֵר, גּוֹרָה הַתּוֹרָה שִׁיטְמָאוּ בְּבֵית הַמְנוּגָע. וּמִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה חֹסֶה עַל מְמוֹנֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
צִוְּתָהּ לַפְּנוּת לִפְנֵי שִׁבּוּא הַכֹּהֵן וְיִסְגִּיר אֶת הַבֵּית. בִּירוֹנוֹ כְּבֵר כְּמָה פְּעָמִים, שְׁטוּמָאֵת נִגְעִים תְּלוּיָהּ בְּדְבָרֵי הַכֹּהֵן וְכָל זְמַן שֶׁלֹא
הִסְגִּיר אוֹ הַחֲלִיט הַכָּל טְהוֹר. 16 שֶׁם פֶּרֶק ב' מִשְׁנָה ג'. תּוֹרַת כְּהִנִּים פֶּרֶשֶׁת מִצְוֵה פֶּרֶשֶׁת הַלֶּכֶה י"א: "כִּנְגַע נִרְאָה לִי" - וְלֹא
לְאוּרִי. 17 בַּמִּשְׁנָה אִמְרוּ דִּין זֶה בַּהֲסָגָר בְּלִבָּד וְכֵן בְּתוֹרַת כְּהִנִּים. וְדַעַת רַבֵּינוּ שְׁאֵין הַבְּדֵל בּוֹה בֵּין הַחֲלֵט וּפִיטוֹר וּבֵין הַסָּגָר.
18 עוֹמֵד עַל יָד פֶּתַח הַבֵּית הַמְנוּגָע מִבְּחוּץ וְאוֹמֵר: הַבֵּית מוֹסָגָר, אֲבָל אֵינוֹ צָרִיךְ לְסוּגָרוֹ מִמֶּנּוּ (מִשְׁנָה לַמֶּלֶךְ. וְדַעַת רִשִּׁי וְרִ"ן
בְּנִדְרִים נו, ב' שִׁסְגִּירָה מִמֶּנּוּ אִמְרוּ). 19 הַבּוֹלְטוֹת מִתְקַרֵּת בֵּית, וְעֲלִיָּהּ בְּנוֹי הַבֵּית הַמְנוּגָע. 20 בְּאֲרָבַע זְוִיּוֹתָיו וְהִגָּג נִשְׁעָן
עֲלֵיהֶם. 21 שֶׁם מִשְׁנָה ד'. רַבֵּינוּ בִּפְרִירוֹשׁוֹ לַמִּשְׁנָה אוֹמֵר שְׁצִירֵךְ שִׁיחִיו שְׁנֵי עֲצִים. וְנִרְאָה שְׁכוּוֹנָתוֹ כֹּאֵן לְשִׁיעוֹר גּוֹשֵׁם שֶׁל שְׁנֵי
הָעֲצִים. 22 הַכּוֹוֹנָה לַעֲץ שֶׁהַנִּגְעִים מִחֲבָרִים בְּאִמְצַע הַמִּשְׁקוֹף, כְּדִי שֶׁהַדֵּלֶת תִּתְעַכֵּב עַל יָדוֹ. 23 הַסְּדָקִים שְׁבִין נִדְכֵּי הָאֲבָנִים
אוֹ בֵּין הַקְּרוֹת וְהָאֲבָנִים. 24 מִפְּנֵי שֶׁבִּשְׁעַת רֵאִיִּת הַנֵּגַע לֹא הָיָה הַבֵּית רְאוּי לַטְמָא בִּנְגָעִים. 25 בִּיטָל אֶת הַזְּרָעִים לִגְבֵי הַבְּנִינִים
וְאֵין עֲלֵיהֶם דִּין אוֹכְלִים שְׁאִינִם מִטְמָאִים טוּמְאָה חֲמוּרָה. 26 וְאִינָה אֲחֻזַּתְכֶּם, מְגִילָה כו, א. וּפְסוּק זֶה מִמַּעַל גַּם חו"ל, מִפְּנֵי
שְׁאִינָה אֲחֻזָּתוֹם שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל. 27 אִפִּילוּ שְׁבָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. 28 כֹּאִילוּ נּוֹלַד הַנֵּגַע כְּשֶׁהַבֵּית בִּידֵי יִשְׂרָאֵל. אִם נּוֹלַד בְּהֵם נִגַּע לַפְּנִי
שְׁקָנָה אוֹתוֹם הַיִּשְׂרָאֵלִי דָּנִים אֶת הַנֵּגַע כֹּאִילוּ נּוֹלַד עַכְשָׁיו בְּיַד יִשְׂרָאֵל. וְאֵין זֶה דּוּמָה לַגּוֹי שֶׁנִּתְגַּוֵּר אוֹ עוֹבֵר וְנּוֹלַד שֶׁנִּגְעִים אֵינוֹ מִטְמָא
כָּל (לַמַּעֲלָה פֶּרֶק ו' הַלֶּכֶה ד), מִפְּנֵי שֶׁבֵּית זֶה רְאוּי הָיָה לַטְמָא בִּנְגָעִים גַּם לַפְּנִי כֵן, אֲלֹא שֶׁבְּעֲלִיו אֵינִם רְאוּיִים, אֲבָל שֶׁם אוֹתוֹ הַגּוֹף
עֲצֻמוֹ לֹא הָיָה רְאוּי. וְהַמְדוּבָר כְּשֶׁרֹאֵה הַכֹּהֵן אֶת הַנֵּגַע לַפְּנִי שְׁקָנָה יִשְׂרָאֵל, וְהִסְגִּירָה אוֹ הַחֲלִיטָה בְּטַעוֹת, כְּגוֹן שֶׁחֲשַׁב שֶׁהַבֵּית שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, שֶׁאִם לֹא כֵן גַּם בְּבֵית שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵין מִבְּאִיָּן בַּחֲשָׁבוֹן אֶת הַיָּמִים שֶׁקִּדְמוֹ לְרֵאִיִּת הַכֹּהֵן. 29 וְלֹא כְּבִגְדִים שֶׁרַק הַלְבָנִים
מִיטְמָאִים. 30 יוֹמָא יא, ב' מִפְּרָשׁ שֶׁם בַּגְמָרָא, מִפְּנֵי שְׁנֵאמַר (וִיקְרָא יד, לה): "וּבֹא אֲשֶׁר לוֹ הַבֵּית" אֲפֶשֶׁר יַעֲלֶה עַל דַּעַתָּה לְדַרְוֹ:
לוֹ וְלֹא לָהּ, לוֹ וְלֹא לָהֶם (בֵּית הַשְּׁוֹתִפִּים), מִשְׁמִיעֵנוּ שְׁמִיטָמָאִים, מִפְּנֵי שְׁנֵאמַר (שם, לד): "בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם" מִשְׁמַע כָּל בֵּית
שֶׁהוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. 31 אִם בְּנָה קִיר בְּבֵית, כְּדִי לַתְּלוֹת עָלָיו אֶת הָאֲבוֹס לְהַאֲכִיל בוֹ אֶת הַבְּמָתוֹ. 32 בִּפְרִירוֹשׁוֹ עַל הַמִּשְׁנָה
מִפְּרָשׁ רַבֵּינוּ שֶׁהַכּוֹוֹנָה לַתְּקָרָה שֶׁנַּעֲשָׂתָה לְצַל לַהֲגֵן עַל הַבְּמָתוֹ מִפְּנֵי הַשֶּׁמֶשׁ וְאִפִּילוּ הָיָה בְּבֵית מִמֶּנּוּ מִיטְמָא בִּנְגָעִים.

פרק חמשה עשר

א. נגעי בתים יש בהן הסגר שלשה שבועות, שהן תשעה
 עשר יום; שיום שביעי עולה לכאן ולכאן, ויום שלשה
 עשר עולה לכאן ולכאן. נמצאת אמה למד, שאם צריך
 לשלשה שבועות - וראהו בשביעי, וביום שלשה עשר,
 וביום תשעה עשר. והסגר בתים שלשה שבועות אינו
 מפרש בתורה. וכן רב דיני נגעי בתים דברי קבלה הן.
 ב. וכל הדינין המפרשין בהן בתורה ובדברי קבלה כף הם:
 כשיבוא הכהן ויראה הנגע שזקע ירקק או אדמדם, כמו
 שבארנו, יסגיר שבועת ימים. ואפלו מצאו בלו בתחלה
 ירקק או אדמדם - יסגיר. ובשביעי וראהו: אם כהה הנגע,
 ואין צריך לומר אם הלך - קולף מקום הנגע בלבד, והבית
 טהור; מצאו שעמד בעינו ולא פשה - מסגיר שבוע שני.
 וראהו ביום שלשה עשר: אם כהה הנגע או הלך לו -
 קולף מקום הנגע ומטהר את הבית בצפרים; ואם מצא
 הנגע שפשה בסוף שבוע שני או שעמד בעינו - חולץ את
 האבנים שבהן הנגע ומקצה העפר אל מחוץ לעיר וטח את
 כל הבית ומסגירו שבוע שלישי. וביום תשעה עשר וראהו:
 אם חזר בו נגע כשני גריסין - הרי זה פשיון אחרי הטוח,
 ונותן את כל הבית; ואם לא חזר בו נגע - מטהרו בצפרים.
 וכל זמן שיחזר בו הנגע קדם שיהיהו בצפרים - הרי זה
 ינתן; ואם נראה בו נגע אחר שטהרו בצפרים - יראה
 בתחלה. וכן אם פשה הנגע בסוף שבוע ראשון - חולץ את
 האבנים שבהן הנגע וקוצה העפר חוץ לעיר וטח את כל
 הבית ומסגירו שבוע שני. וראהו: אם מצא בו נגע כשני
 גריסין - הרי זה פשיון אחרי הטוח, ונותן את כל הבית;
 ואם לא חזר בו נגע - מטהרו בצפרים. וכל זמן שיראה בו
 נגע קדם טהרה בצפרין - ינתן; ואם נראה בו אחר שטהרו
 בצפרים - יראה בתחלה.
 ג. כשהוא חולץ את האבנים שבהן הנגע - אינו חולץ
 פחות משתי אבנים. ואינו נוטל אבנים מצד זה ומביאן לצד
 זה, שנאמר: ולקחו אבנים אחרות. ולא עפר מצד זה ומביא
 לצד זה, שנאמר: ועפר אחר יקח וטח את הבית. ואינו טח
 בסיד, אלא בעפר, שנאמר: ועפר אחר יקח וגומר. אינו
 מביא אבן אחת תחת שמים שחלץ, ולא שתי אבנים תחת
 אבן אחת חלוצה, אלא מביא שמים תחת שמים. ויש לו
 להביא שמים תחת שלש.
 ד. היה הפתל בינו לבין חברו - שניהן חולצין ושניהן
 קוצים את העפר ושניהם מביאין אבנים אחרות, אבל בעל
 הבית מביא לבדו את העפר; שנאמר: ועפר אחר יקח וטח -
 אין חברו מטפל עמו בטיחה.

ה. אבן שבנוית, בזמן שהוא חולץ - חולץ את כלה, ובוזמן
 שהוא נותן - נותן את שלו ומניח את של חברו. ויש בדבר
 ספק, אם תהיה זו של חברו כמו יד לאבן שלו.
 ו. בית שנראה בו נגע והיתה עליה על גביו - נותן את
 הקורות לעליה; נראה בעליה - נותן את הקורות לבית. לא
 היתה עליה על גביו - אבניו ועציו ועפרו כלן נתצין עמו.
 ומציל את המלכנין ואת סריגי החלונות.
 ז. הלוקח אבנים מבית מסגר וכןאן בבית טהור: חזר הנגע
 למסגר - חולץ את האבנים שבטהור; נראה נגע על
 האבנים שבנה - המסגר ינתן, והבית השני מסגירין אותו
 בנגע זה, כדין כל בית שנראה בו נגע בתחלה.
 ח. כיצד מטהרין את הבית המנגע? אחר החליצה והטיחה
 מביא מים חיים בכלי חרס ושתי צפרים ועץ ארו ואזוב
 ושני תולעת, כטהרת אדם שבארנו לכל דבר. אלא שבאדם
 מזה שבע פעמים לאחר ידו של מצרע, ובבית מזה שבע
 פעמים על המשקוף של בית מבחוץ. ושאר כל מעשיהן
 שוין.

פרק ששה עשר

א. בית המנגע - אב מאבות הטמאות, כל הנוגע בו נטמא.
 וכן אבנים שחולצין ממנו אחר הסגר או אבנים ועצים ועפר
 של בית כשנותצין אותו - כלן אבות טמאות, וכל כזית
 מהם מטמא אדם וכלים בנגע ובמשא ובביאה. כיצד? אם
 נכנס כזית מהן לבית טהור - נטמא כל אשר בבית מאדם
 וכלים, שכלן מטמאין בביאה כאדם מצרע. וכלן אסורין
 בהנאה. ואם שרפן ועשה מהן סיד - הרי זה אסור בהנאה.
 שנאמר: צרעת ממארת - תן בו מארה ואל תהנה בו. וכלן
 משלחין אותן חוץ לעיר, אף על פי שאינה מקפת חומה.
 ב. בית מסגר אינו מטמא אלא מתוכו, שנאמר: והבא אל
 הבית כל ימי הסגר אתו יטמא עד הערב. אבל המחלט
 מטמא מתוכו ומאחוריו, שהנוגע בו מאחוריו - טמא.
 שנאמר: צרעת ממארת בבית טמא הוא. וכי טהור היה? !
 אלא להוסיף לו טמאה על טמאתו, שיהיה בלו טמא ויטמא
 מאחוריו. וכן אבנים שיש בהן הנגע במסגר מטמאין
 מאחוריהן.
 ג. אחד המסגר והמחלט מטמא בביאה. כיצד? בית שהיה
 מסוף על גבי בית מנגע, בין מחלט בין מסגר, או אילן
 שהוא מסוף עליו - העומד תחת האילן או הנכנס לבית
 החיצון טמא, שהרי הוא והבית הטמא תחת אהל אחד. וכן
 אבן מנגעת הנכנסת לאהל והנחה שם - נטמא כל אשר
 באהל. היתה מנחת תחת האילן והטהור עובר - נטמא. היתה

ש' עולם, אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהירן
מלשון הרע. שהמספר בלשון הרע - משתנות קירות ביתו.
אם חזר בו - יטהר הבית; אם עמד ברשעו עד שהתפז הבית
- משתנין כלי העזר שבביתו שהוא יושב ושובב עליהן.
אם חזר בו - יטהרו; ואם עמד ברשעו עד שישיטפו -
משתנין הבגדים שעליו. אם חזר בו - יטהרו; ואם עמד
ברשעו עד שישיטפו - משתנה עורו ויצטרע, ויהיה מכדל
ומפרסם לבדו, עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים, שהוא
הליצנות ולשון הרע. ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר:
השמר בנגע הצרעת. וזכור את אשר עשה יי אלהיך למרים
בדרך. הרי הוא אומר: התבוננו מה ארע למרים הנביאה!
שדברה באחיה, שהיתה גדולה ממנו בשנים וגדלתו על
ברפיה וסכנה בעצמה להצילו מן הים, והיא לא דברה
בגנותו אלא טענה שהשונותו לשאר נביאים, והוא לא
הקפיד על כל הדברים האלו, שנאמר: והאיש משה ענו
מאד, ואף על פי כן מיד נענשה בצרעת; קל וחמור לבני
אדם הרשעים הטפשים, שמרבים לדבר גדולות ונפלאות.
לפיכך ראוי למי שרוצה לכוון אחרותיו להתרחק משיבת
ומלדבר עמהן, כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים
וסכלותם. וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחלה מרבין
בדברי הבאי, כענין שנאמר: וקול כסיל ברב דברים. ומתוך
כך באין לספר בגנות הצדיקים, כענין שנאמר: תאלמנה
שפתי שקר הדברות על צדיק עתק. ומתוך כך יהיה להן
הרגל לדבר בנביאים ולתת דפי בדבריהם, כענין שנאמר:
ויהיו מלעבים במלאכי האלהים וכוזים דבריו ומתעתעים
בנביאיו. ומתוך כך באין לדבר באלהים וכופרין בעקר,
כענין שנאמר: ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על
יי אלהיהם. והרי הוא אומר: שתו בשמים פיהם ולשונם
תהלך בארץ. מי גרם להם לשית בשמים פיהם? לשונם
שהלכה תחלה בארץ. זו היא שיחת הרשעים, שגורמת להן
ישיבת קרנות וישיבת כנסיות של עמי הארץ וישיבת בתי
משתאות עם שותי שכר. אבל שיחת כשרי ישראל אינה
אלא בדברי תורה וחקמה. לפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר
על ידן ומזכה אותן בה. שנאמר: אז נדברו יראי יי איש
אל רעהו, ויקשב יי וישמע ויכתב ספר ופרון לפניו ליראי
יי ולחשבי שמו.

סליקו להו הלכות טמאת צרעת

יום שישי ל' תשרי ה'תשע"ב

הלכות מטמאי משכב ומושב

יש בכללן ארבע מצות עשה, וזהו פרטן: (א) דין טמאת נדה.
(ב) דין טמאת יולדת. (ג) דין טמאת זבה. (ד) דין טמאת זב.
ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

הטהור עומד תחת האילן ועבר אדם באבן מנגעת - לא
טמאהו; ואם הניחה שם - טמאהו. שמושב המנגע כמותו,
בין אדם בין כלים בין אבנים ועציו ועפרו.
ד. המאחיל בידו על אבן מנגעת או שהאחילה עליו -
טהור, עד שיגע.
ה. טהור שנקנס לבית מנגע דרך אחוריו, אפלו נכנס בלו
חוץ מחטמו - טהור; שנאמר: והבא אל הבית - דרך ביאה
טמאה תורה.
ו. טהור שהקנים ראשו ורבו לבית טמא - נטמא. וכן טלית
טהורה שהקנים ממנה שלש על שלש לבית טמא - נטמאת.
וכן כלי חרס שהקנים אורו לבית טמא - נטמא. אבל שאר
כלים - עד שיכניס רב הפלי, משיכניס רבו נטמא מיד. במה
דברים אמורים? בכלים שנקנסו חלוצין; אבל אדם
מישראל שנקנס לבית מנגע והוא לבוש בגדיו וסנדליו
ברגליו וטבעותיו בידיו - הרי האדם טמא מיד, ובגדיו
טהורים עד שישקה שם כדי שישב אדם ויאכל פשלו
ביצים פת חטים בלפתן. שנאמר: והשכב בבית יכבס את
בגדיו, והאכל בבית יכבס את בגדיו. וכי תעלה על דעתך
שאין בגדיו מתטמאין עד שיאכל שם? אלא לתן שעור
לשובב כאוכל. ואחד השוכב או היושב או העומד, אם
שהה כדי לאכל שעור אכילה האמורה - נטמאו בגדיו.
ז. מי שנקנס לבית מנגע וכליו על כתפיו וסנדליו וטבעותיו
בכפיו - הוא והן טמאין מיד; שאינו מציל מלטמא מיד
אלא כלים שהוא לבוש בהן. וכן העובד כוכבים והבהמה
שהיו לבושים בכלים ונקנסו לבית המנגע - נטמאו הכלים
מיד. אבל העובד כוכבים אינו מקבל טמאה, כבהמה.
ח. מי שהיה עומד בבית מנגע ופשט ידו חוץ לבית
וטבעותיו בידיו, אם שהה כדי אכילת השעור - נטמאו
הטבעות אף על פי שהם בחוץ. וכן העומד בחוץ ופשט
ידו לבית מנגע - נטמאו ידיו בלבד מיד. ואם נשתהו שם
כדי אכילת השעור - נטמאו טבעותיו, ואם לאו - טהורות.
ט. כל המציל בצמיד פתיל באהל המת - מציל מכסה
בבית מנגע; וכל המציל מכסה באהל המת, אפלו היה
מגלה בבית המנגע - הרי זה טהור. כיצד? כלי חרס או
כלי אבנים וכלי אדמה וכיוצא בהן שהיו אכלין ומשקין
וכלים בתוכן והיו מכסין בבית המנגע, אף על פי שאינן
מקפין צמיד פתיל - הן וכל מה שבתוכן טהור. הבור
והדות שפבית המנגע, אף על פי שהן מגלין - כלים
שבתוכן טהורין.
י. הצרעת הוא שם האמור בשתפות, כולל ענינים הרבה
שאין דומין זה לזה. שהרי לבן עור האדם קרוי צרעת,
ונפילת קצת שער הראש או הזקן קרוי צרעת, ושנוי עין
הבגדים או הבתים קרוי צרעת. וזה השנוי האמור בבגדים
ובבתים, שקראתו תורה צרעת בשתפות השם, אינו ממנהגו

פרק ראשון

1 א. הַזָּבִּי וְהַזֵּבֶה³ וְהַנִּדָּה⁴ וְהַיּוֹלֵדֶת⁵ - כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעַת אָב
2 מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת⁶. מְטַמֵּא בָּלִים בְּמִגָּע, וּמְטַמֵּא אָדָם בְּמִגָּע
3 וּבְמִשָּׁא, וּמְטַמֵּא מְשֻׁכָּב וּמוֹשָׁב וּמִרְכָּב מִתְחַמְּיוּ וְעוֹשֶׂה
4 אוֹתָן אֵב טְמֵאָה⁷, וּמְטַמֵּא מִדֶּף⁸ עַל גְּבוֹ⁹.
5 ב. אֶחָד¹⁰ זָכָה קִטְנָה וְאֶחָד זָכָה גְדוֹלָה, וְאֶחָד זָכָה מִחֲמַת
6 עֲצָמָה¹¹ אוֹ מִחֲמַת אֲנָס¹², וְאֶחָד זָכָה בְּעַל שְׁתֵּי רֵאיוֹת¹³ אוֹ
7 בְּעַל שְׁלֹשׁ - טְמֵאָה כָּלן שָׁוִי לְטֵמֵא אֲחֵרִים¹⁴.
8 ג. קִטְנָה בֵּית יוֹם אֶחָד מִטְּמֵאָה בְּנִדָּה; בֵּית עֶשְׂרֵה יָמִים -
9 בְּזִיכָה¹⁵; בֵּית שְׁלֹשׁ שָׁנִים יוֹם אֶחָד מִטְּמֵאָה אֶת בּוֹעֲלָהּ¹⁶,
10 כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.
11 ד. קָטָן בֶּן יוֹם אֶחָד מִטְּמֵא בְּזִיכָה. וְאֶחָד גָּרִים וְעֶבְדִּים
12 וְאֶחָד¹⁷ יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאִין בְּנִדָּה וּבְזִיכָה.
13 ה. סָרִיס אֶדָם¹⁸, סָרִיס חֲמָה¹⁹ מִטְּמֵאִין בְּזִיכָה כְּשֶׁאֵר
14 הַכְּרִיאִין.
15

1 ו. אֵין הָאִשָּׁה מִטְּמֵאָה בְּלִבָּן²⁰, וְלֹא הָאִישׁ בְּאֶדָם²¹; אֶלָּא
2 הָאִשָּׁה בְּאֶדָם, וְהָאִישׁ בְּלִבָּן.
3 ז. טְמֵטוֹם²² וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס²³ - נוֹתֵנִין עֲלֵיהֶם חֲמָרֵי הָאִישׁ
4 וְחֲמָרֵי הָאִשָּׁה²⁴: מִטְּמֵאִין בְּלִבָּן כְּאִישׁ, וּבְאֶדָם כְּאִשָּׁה.
5 וּמְטַמֵּאתָן בְּסִפֶּק²⁵. לְפִיכָךְ אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה
6 וְקִדְּשִׁים²⁶, וְאֵין חֲזִיבִין עֲלֵיהֶן עַל טְמֵאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשִׁיו²⁷.
7 רָאָה לִבָּן וְאֶדָם כְּאֶחָד - שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה וְאֶת
8 הַקִּדְּשִׁים²⁸, אֶכָּל אֵין חֲזִיבִין עֲלֵיהֶן עַל בֵּית מִקְדָּשׁ וְקִדְּשִׁיו;
9 שְׁנֵאֲמַר: מְזַכֵּר עַד נִקְבָּה תִּשְׁלַח²⁹ - עַד שֶׁיִּהְיֶה הַטְּמֵאָה
10 טְמֵאָת זָכָר וְדָאִי אוֹ טְמֵאָת נִקְבָּה וְדָאִית³⁰. וְכֵן הַנוֹגֵעַ בְּלִבָּן
11 וְאֶדָם שְׁלֹשׁ³¹ כְּאֶחָד³² - אֵינוֹ חֲזִיב עַל טְמֵאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשִׁיו.
12 נִגַּע הוּא בְּעֲצָמוֹ בְּלִבָּן וְאֶדָם שְׂרָאָה - הָרִי זֶה חֲזִיב עַל בֵּית
13 הַמִּקְדָּשׁ.
14 ח. דָם הַנִּדָּה אוֹ דָם הַזָּכָה אוֹ דָם הַיּוֹלֵדֶת מְטַמֵּא כָּל
15 שֶׁהוּא בְּמִגָּע וּבְמִשָּׁא. שְׁנֵאֲמַר: וְהַנִּדָּה בְּנִדָּתָהּ וְהַזָּבִי בְּכָל
16

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר שזב וזבה נידה ויולדת כל אחת מארבעתן אב מאבות הטומאה, ודין קטן וקטנה וסריס אדם וסריס חמה טומטום ואנדרוגינוס, ודין דם הנידה ודם היולדת ושאר משקין היוצאים ממנה, ואם יצא הוולד מדופנה, ודין מקור האשה שנעקר או שהזיע, וזוב וראייה ראשונה שלו ושל מצורע, משקין היוצאים מהם, ואם היה מוצץ ורוקק דם. (2) כתוב בתורה (ויקרא טו, ב): "איש איש כי יהיה זב מבשרו וזבו טמא הוא". "בשרו" היינו אבר כלי הזרע (ספורנו). במסכת נדה לה, ב מוסר רב הונא סימני היכר בין זרע האדם הטבעי ובין זוב חולני. (3) שם כה: ואשה כי יזוב דמה, ימים רבים בלא עת נדתה ... טמאה היא. (4) האשה הרואה דם בהתאם לטבעה נקראת נדה וטמאה שבעת ימים. (5) יולדת זכר טמאה שבעת ימים כנידה ויולדת נקבה טמאה ארבעה עשר יום. (6) ראשי טומאות, שטמאים גם אדם וכלים מה שאין כן בוולד הטומאה, שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. ארבעה אלו נמנו במסכת כלים פרק א בין אבות הטומאות. ורבינו בהקדמתו לספר טהרות מונה אחד עשר חלקי אבות הטומאות. (7) דינים אלה כתובים בתורה (ויקרא פרק טו) ומפורשים במשנה זבים פרק ה ופרטיהם מבוארים לקמן. (8) זבים פרק ד משנה ו. רבינו מפרש שם שזה מלשון "ריחו נודף" שמורגש מרחוק בלי נגיעה. (9) דברים הנמצאים על גבי הזב ואינם נוגעים בו, כגון שכלים חוצצים בינם לבין הזב, טמאים מדף (שם), כלומר, טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין, אבל לא אדם וכלים. ולפיך מסיים רבינו דיני משכב ומושב באמרו: "ועושה אותם אב הטומאה" ולאחר מכאן מוסיף: ומטמא מדף (פירוש, טומאה קלה) על גבו. (10) נקדים דינים יסודיים אחדים, שדירתם תכל הבנת ההלכות שלפנינו: א. איש הרואה ראייה אחת אין עליו דין זב אלא בעל קרי וטמא יום אחד ואינו מטמא משכב ומושב. ב. ראה שתי ראיות, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, הרי הוא זב גמור לכל דבר מחוץ להבאת קרבנות, ואם ראה שלוש ראיות מחוייב הוא להביא קרבנות אחרי טהרתו. ג. אשה שראתה דם יום אחד, אפילו כמה ראיות, בתקופה שבין נידה לנידה (לדעת רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה כל ימי חיי האשה, החל מראיית דם ראשונה, מחולקים לתקופת נידה הנמשכת שבעת ימים ולתקופת זיבה של אחד עשר יום ולאחריהם מתחילה שנית תקופת נידה וכן לעולם) טמאה יום אחד ושומרת כל היום שלאחרי, ואם עבר בטהרה - טהורה אחר טבילה במקווה. ד. אם ראתה גם ביום השני, טמאה כל אותו היום ושומרת היא כל יום השלישי, ואם עבר בטהרה - טהורה. מובן שצריכה טבילה. ובשני המקרים האלה היא נקראת "שומרת יום כנגד יום", מפני שהיא שומרת יום טהרה נגד יום הטומאה, או "זבה קטנה". ה. אם תראה דם גם ביום השלישי תיקרא זבה גדולה וצריכה לספור שבעה ימים בטהרה וטובלת בליל שמיני, ולמחרת היום מביאה קרבנות. (11) בלי כל סיבה חיצונית. (12) על ידי השפעה של איזה מקרה שהוא, כגון שנבהלה או שקפצה וכדומה, אבל זב אינו מטמא באונס. (13) פרט לבעל ראייה אחת. (14) לענין זה בלבד כולם שווים. אבל יש הבדלים שונים ביניהם ויבוארו בהלכות הבאות. (15) שבעת ימים הראשונים הם תקופת הנידה ואפילו ראתה דם בכלום דינה כנידה ולא כזבה. ואם תראה שלושה ימים בזה אחר זה, היינו, שמיני, תשיעי ועשירי תהיה זבה. (16) להיות אב הטומאה וליטמא שבעת ימים ככתוב בתורה (ויקרא טו, כד): "ואם שוכב ישכב איש אותה ... וטמא שבעת ימים". קטנה למטה מגיל זה אין בעילתה בעילה ודין בועלה כנוגע בה. (17) בין ובין. (18) שנותר על ידי אדם. (19) נולד סריס. מיום שראה את החמה הוא סריס (רבינו בפירושו למשנה יבמות פרק ח). (20) אם הזיבה היא לבנה. (21) בזיבה אדומה. (22) שאינו יודעים אם הוא איש או אשה. (23) ישנם בו סימנים הן של איש והן של אשה. (24) מפני שהם ספק איש ספק אשה וכל ספק איסור תורה - לחומרא. (25) אם ראו לובן, שמא הם זכרים, ואם ראו אודם, שמא הם נקיבות. (26) אם ראו זיבה ונגעו בתרומה, או קדשים ונטמאו, אין שורפים אותם כדין תרומה וקדשים וטמאים, שמא הם טהורים ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. (27) אם נכנסו לבית המקדש או אכלו בשר קדשים בשוגג פטורים מקרבן, ובמזיד פטורים ממלקות אפילו התרו בהם למלקות. (28) שהרי טומאתם וודאית. (29) והכוונה להרחיק טמאים מבית המקדש. (30) ובנידון זה אין אנו יודעים אם טומאת זכר עליו או טומאת נקיבה. (31) של הטומטום ואנדרוגינוס. (32) ונטמא וודא.

- השמועה³³ למדו, שפדוה כמזה. וכבר בארנו בענין אסור
נדה, שחמשה דמים טמאים באשה; אבל אם ראתה דם
ירק - הרי הוא טהור. ואינו כמו רקה ושאר משקין היוצאין
ממנה³⁴, שהרק מתעגל ויוצא וזה שותת ויורד³⁵.
ט. אשה שיצא הולד מדפנה ויצא עמו דם מן הדפן - הרי
אותו דם אב מאבות הטמאות כדם הנדה והלדה והזיבה,
שהמקור³⁶ מקומו טמא³⁷; והאשה טהורה³⁸ עד שיצא
ממנה דם דרך הרחם.
י. מקור האשה שנעקר³⁹ ונפל לארץ - האשה טמאה
טמאת ערב⁴⁰. וכן מקור שהזיע כשתי טפי מרגליה⁴¹ -
האשה טמאה טמאת ערב⁴². אבל אינה נדה⁴³ עד שתראה
אחד מחמשה דמים המטמאין אותה.
יא. הזיעה טפה אחת - הרי האשה טהורה, שאינה אלא
מחוץ למקור⁴⁴.
יב. זובו של זב - אב מאבות הטמאות כזב, שנאמר: זובו
טמא הוא. ומטמא במגע ובמשא ככל שהוא. ראייה ראשונה
של זב אינה מטמאה במשא והרי היא כשכבת זרע⁴⁵, בין
מאיש גדול בין מאיש קטן. וכן המשכבות והמושבות
שישבו עליהם משראה ראייה ראשונה עד שראה השנייה -
טהורים. שאינו קרוי זב אלא אחר ראייה שנייה, כמו שבארנו
בהלכות מחסרי כפרה. ראה אחת מרבה כשפים⁴⁶ - אין
טמא אלא המסיט⁴⁷ טפה אחרונה⁴⁸.
יג. ראייה ראשונה של מצרע מטמא במשא. שנאמר: כל
צורע וכל זב וכל טמא לנפש. הרי הצורע כזב גמור: מה
זב גמור - זובו מטמא במשא, אף מצרע - ראיתו הראשונה
מטמאה במשא.
יד. רק הזב ושכבת זרע ומימי רגליו - כל אחד משלשתן
אב טמאה דין תורה, ומטמא ככל שהוא במגע ובמשא⁴⁹.
הרי הוא אומר ברק: וכי ירק הזב בטהור. ומימי רגליו
ושכבת זרעו אי אפשר שלא יהיה בהם צחצוחי זיבה⁵⁰ כל
שהוא.
טו. אחד זב ואחד נדה וילדת וזכה - כל אחד מהן רק

ומימי רגליו אב טמאה כזב. וכן כל מקום שנאמר בהלכות
אלו הזב - אחד הזב ואחד שאר הארבעה⁵¹.
טז. תשעה משקין כזב. שלשה מהן אב טמאה. והן: רקו,
ושכבת זרעו, ומימי רגליו. כל אחד מאלו מטמא אדם
ובכלים ככל שהוא, כמו שבארנו. שלשה מהן כולד הטמאה.
ואלו הן: דמעת עינו, ודם מגפתו⁵², וחלב האשה. כל אחד
מאלו כמשקין טמאין, שאין מטמאין אדם⁵³ אבל מטמאין
כלים מדברי סופרים, כמו שבארנו. ושלשה מהן טהורין.
ואלו הן: זעתו, ולחה סרוחה היוצאים ממנו, והרעי. הרי
אלו שלשה מן הזב וחבריו⁵⁴ כמותן⁵⁵ משאר האדם⁵⁶. כיחו
וניעו⁵⁷ ורירו⁵⁸ ומי האף שלו - הרי הן כרקו לכל דבר,
ובכלל הרק הן חשויבין. דם היוצא מפי אמה⁵⁹ ודם השותת
מפיו - הרי הן בכלל דם מגפתו. היה מוצץ ורוקק דם -
הרי זה מטמא כרק; שהדם שמוצץ אי אפשר לו בלא
צחצוחי רק.

פרק שני

- א. דם נדה וזכה וילדת מטמא לח ויבש, אבל זובו של
זב ורקו ושכבת זרעו אינו מטמא אלא כל זמן שהוא לח,
אבל יבש יותר מדאי אינו מטמא. ועד כמה? אם שורין
אותן בפזרין מעת לעת וחוזר לכמות שהיה - הרי זה
מטמא בלח. אם היו הפזרין פזרין בתחלתו, אף על פי
שאין פזרין בסופו. וכל הדברים האלו דברי קבלה הן.
ב. פשתן שטואתו נדה - המסיט טהור. ואם היה לח -
מטמא, מפני רק פיה.
ג. זב שהניח פיו על פי הכוס ונמלך שלא לשותותו -
המסיט את הכוס טהור. שתה ממנו הזב כל שהוא -
המסיט טמא, מפני משקה פיה.
ד. זב שנשף את הפת ואת הבצל - המסיט טהור. נשף
את הקישות והמלפפון - המסיט טמא, מפני משקה פיה
הזב המתערב בהן.
ה. קלפי פולין וקלפי תורמוסין שקצצן העובד כוכבים -

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(33) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו. (34) שהם טמאים ומטמאים. (35) טומאת משקים היוצאים מזב וזבה למדנו מרוקם, שנאמר (ויקרא טו, ח): "וכי ירוק הזב בטהור וכו' וטמא עד הערב" ולפיכך מטמאים את הדומה לרוק בלבד. (36) המקום בגוף שבו נקווים דמיה לצרכי תפקידיה הטבעיים המיוחדים לאשה. (37) והדמים הנקווים בו טמאים טומאה חמורה, לטמא אדם וכלים. (38) פירוש, אינה טמאה טומאת שבעה כנידה או יולדת, אבל טמאה יום אחד מפני שנגעה בדם הטמא. (39) נעקרה ממנו חתיכת בשר. (40) מפני שנגעה בבשר המקור הטמא. (41) נוזל לבן, ויצאו דרך הרחם. (42) שכל מה שנמצא במקור הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים טומאת ערב (יום הנגיעה עד הערב). (43) ליטמא שבעת ימים. (44) והנוזלים הבאים מחוץ למקור שלא בימי טומאתה - טהורים. (45) טבעית שמטמאה במגע אבל לא במשא. (46) זיבה רצופה כשיעור טבילה וניגוב אחריה. היינו, כדי הילוך חמשים אמה של אדם בינוני. (47) מזיזה ממקומה על ידי דבר אחר ואינו נוגע בה. (48) שהרי טיפה זו עושה אותו זב, אבל הקדמות דין כשכבת זרע. (49) כזוב. (50) טיפות זעירות. (51) כלומר, השאר של הארבעה. (52) דם הזב מפצע שבגופו. (53) על ידי נגיעה, אבל מטמאים כששתה רביעית. (54) זבה נידה ויולדת. (55) דינם כמו משקין אלו. (56) מאנשים טהורים. (57) הליחה שהאדם מוציא על ידי שיעול או חרחור בגרון. (58) נוזל הזב מן הפה מאליו. (59) אבר הזכר. (1) יבאר דם נידה וזבה וזובו של זב אם מטמא לח ויבש, ודין המסיט כוס ששתה ממנה הזב או פשתן שטוהוה נידה וכיוצא בזה, ודין דם או רוק טמא שנתערב במים או מי רגליו שנתערבו במי רגלים של גויים, אם שואלין כלי מי רגלים מכל מקום, וזבה או גויה שנתגיירה שנעקרו מימי רגליהן וטבלו והטילו, ודין מי היא המטמאה בזיבה ובנידה ובלירה.

המסיטן טמא; שפל העובדי כוכבים לכול דבריהן, כמו שיתבאר. הקלפין שפשוטין - הולכין בהן אחר הרב. ו. דם טמא שנתערב במים, אם בטלו מראיו - הכל טהור. נתערב בדם טהור וביין - רואין אותו כאלו הוא מים. וכן רק טמא שנתערב במים: אם היה קרוש כפריתו - הרי זה טמא; ואם נמחה במים, אם בטלו מראיו - הכל טהור. נתערב ברוק אחר - רואין אותו כאלו הוא מים. וכן מי רגליו של טמא שנתערבו במים: אם בטלו מראיהן - הכל טהור, ואם לאו - טמא. נתערב ביין או במי רגלים טהורין - רואין אותו כאלו הוא מים. נתערבו במי רגלים של עובדי כוכבים - הולכין אחר הרב. כיצד? כלי שהיו ישראל ועובדי כוכבים מטילין שם מי רגליהם: אם רב עובדי כוכבים - הכל טמא, ואם רב ישראל - הכל טהור; מחצה למחצה - הכל טמא. וכן אם נתערב מי רגלי עובדי כוכבים זה במי רגלי ישראל זה - הולכין אחר הרב.

ז. שואלין [פלין] מי רגלים מפל מקום ואין חוששין שפא של נדות הן, שלא נחשדו בנות ישראל לכנס את מי רגליהן כשהן נדות.

ח. חרס שהיה הזב או הזבה מטילין בו מי רגליהן וכבסו פעם ראשונה ושניה - הרי המשקין שפכסו בהן טמאין, ופעם שלישית - טהורין, בין שפכסו במים בין שפכסו במי רגלים, שהרי לא נשאר בה לחלוות מימי רגלים.

ט. זבה שנגעקרו מימי רגליה בסוף שבעת ימי הספירה, וירדה וטבלה, והטילה מים אחר הטבילה - הרי הן ספק, אם אחר עקירה הולכין וזבה היתה, או אחר היציאה שהיא טהורה. וכן עובדת כוכבים שנגעקרו מימי רגליה, ונתגירה וטבלה, והטילה מים אחר שטבלה - הרי זה ספק, אם אחר עקירה הולכין והרי הן כמי רגלי העובדי כוכבים הטמאים, או אחר יציאה והרי הם כמימי רגלי ישראל הטהורים.

י. העבדים מטמאין בזיבה ובגדה וכלה כישוראל, אבל העובדי כוכבים אין מטמאין לא בזיבה ולא בגדות ולא בגדה דין תורה. שנאמר: ודברו אל בני ישראל ואמרתם אליהם איש איש כי יהיה זב - בני ישראל מטמאין בזיבה, ולא העובדי כוכבים. וחכמים גזרו על כל העובדי כוכבים שיטמאו כזבים לכל דבריהן, זכרים ונקבות. והוא שיהיה הזכר בן תשע שנים ויום אחד ולמעלה, והנקבה בת שלש שנים ויום אחד ומעלה; אבל הקטנים למטה מזמן זה - לא גזרו עליהן טמאה. שעקר הגזירה היא, כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצל העובד כוכבים במשפכ זכור, ופחות מזמן זה אין ביאתן ביאה. בעת שגזרו עליהן - לא גזרו על שכבת זרע שלהן, אלא שכבת זרעו של עובד כוכבים טהורה כדין תורה. ומפני מה לא גזרו עליה טמאה? כדי להודיע שטמאתן מדברי סופרים. שהרי הכל יודעין, שאלו היו זבין דין תורה - היתה שכבת זרעם אב

הטמאה כשכבת זרע הזב. ומאחר שידעין בטמאתם שהיתה מדברי סופרים, לא יבואו לשורף עליה תרומה וקדשים. נמצאת למד, שזובו של עובד כוכבים, ודם נדה או דם זיבה ולדה של בת עובדת כוכבים, ובת עובד כוכבים והעובדי כוכבים עצמן אף על פי שהם נקיים מן התורה מדם הזב, ורק העובדי כוכבים ומימי רגליהן, ומשכבן ומרפבן, ובוזעל עובדת כוכבים - כל אחד מאלו אב טמאה מדברי סופרים. לפיכך אין חביבן עליהן על ביאת מקדש וקדשיו, ואין שורפין עליהן את התרומה. וכלן מטמאין אדם וכלים במגע, ומטמאין אדם במשא, כזב לכל דבר; אלא שהטמאה מדבריהן, כמו שבארנו. ודם הנקרת - כרקה וכמימי רגליה, מטמא לח ואינו מטמא יבש.

פרק שלישי

א. בוצעל נדה - פנדה, שהוא אב מאבות הטמאה של תורה. מטמא כלים במגע, ומטמא אדם במשא ובמגע, ומטמא בהסוט, ומטמא משכב ומרפב פנדה.

ב. אין משכב בוצעל נדה ומרפבו כמשכב נדה ומרפבה. שהמשכב או המרפב שדרסה עליו נדה - אב מאבות הטמאה, ומשכב בוצעל נדה ומרפבו - ולד טמאה, ככלים שנוגע בהן, שאינן מטמאין אדם ולא כלים אלא אכלין ומשקין בלבד. ולמה נגרעה טמאת משכבו מטמאת משפכה? מפני שנאמר בבוצעל נדה: ויתהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים; ונאמר בו: כל המשכב אשר ישכב עליו יטמא. מאחר שנאמר: ויתהי נדתה עליו, איני יודע שהוא מטמא משכב?! ולמה נאמר? מפי השמועה למדו, שהפתוב נתקו מטמאה חמורה, מלטמא אדם וכלים, ותלאו בטמאה קלה, שהיה משכבו ולד, ולא יטמא אדם וכלים אלא אכלין ומשקין בלבד, כשאר ולדות הטמאות.

ג. אחד הבא על הנדה או על שומרת יום פגד יום או על היולדת. [בין פדרפן בין שלא פדרפן] אחד המערה ואחד הגומר. בין גדול שבא על הקטנה בין קטן שבא על הגדולה - מתטמא משום בוצעל נדה. במה דברים אמורים? כשהיה הבוצעל בן תשע שנים ויום אחד, והנבעלת היתה בת שלש שנים ויום אחד; אבל פחות מכאן - אינו מתטמא משום בוצעל נדה, אלא משום נוגע בגדה בלבד, שהוא ולד ואינו אב. וכן בוצעל הזב - הרי הוא כנוגע בו. ואחד הנוגע בזב או הנבעלת מן הזב.

ד. הנדה והזבה ושומרת יום פגד יום והיולדת אף על פי שלא נאקה דם - כלם מטמאות למפרע מעת לעת או מפקידה לפקידה. וזהו הנקרא מעת לעת שפנדה. כיצד? אשה שהיתה טהורה ואין לה נסת,

מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה, אֵלָּא מִשּׁוּם נוֹגֵעַ בְּלִבּוֹ. אֲבָל הָרוּאָה
כֶּתֶם - הַבּוֹעֵל אוֹתָהּ מֵאַחַר שֶׁנִּמְצָא הַכֶּתֶם טָמֵא מִשּׁוּם
בוֹעֵל נִדָּה.
ט. מֵעֲבֵרַת שֶׁהוּצִיא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ וְהִחְזִירָהּ - אָמֹו טָמְאָה
לָדָּה. וְטָמְאָת יוֹלֶדֶת יָד, וְטָמְאָת מַעַת לַעַת אוֹ מִפְּקִידָה
לְפִקְידָה לְמִפְרָע כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְטָמְאָת וְסִתּוֹת, וְטָמְאָת
כְּתָמִים - הַכֹּל מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְטָמְאָתָן מִסֻּפָּק. לְפִיכָּךְ אֵין
שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקֳדָשִׁים, אֵלָּא תוֹלִין. וְכֵן חֲלִין
שֶׁנִּעֲשֹׂו עַל טְהֻרַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּטְמָאוּ בָּאֵלוֹ - תוֹלִין. אֲבָל
הַנִּעֲשִׂים עַל טְהֻרַת הַתְּרוּמָה, וְחֲלִין הַטְּבוּלִין לַחֲלָה - אֵין
מִתְטַמְּאִין בְּכָל אֵלוֹ הַטָּמְאוֹת שֶׁהֵן מִדְּבָרֵיהֶן. נִמְצָאָת אֹמֶר,
שֶׁכָּל אַחַת מֵאֵלוֹ הַנָּשִׂים, וּמִשִּׁכָּן וּמִרְכָּבָן וְרֶגֶן וּמִימֵי
רְגִלִּיהֶן, וּבוֹעֵל רוּאָה כֶּתֶם מֵאַחַר שֶׁנִּמְצָא הַכֶּתֶם, וּבוֹעֵל
יוֹלֶדֶת מֵאַחַר שֶׁנִּצָּא הָאִיכָר וְחֹזֵר - כֵּלָן אֲבוֹת טָמְאוֹת מִדְּבָרֵי
סוּפְרִים.

יום שבת קודש א' מרחשון ה'תשע"ב

פרק רביעי

א. אַרְבַּע נָשִׁים דִּין שְׁעָתָה² וְאֵין מִטְמְאוֹת לְמִפְרָע. וְאֵלוֹ
הֵן: מֵעֲבֵרַת וּמִנִּיקָה, וּבְתוּלָה וְזִקְנָה. אִי זֶה הָיָה מֵעֲבֵרַת?
מִשִּׁכָּר עֲבָרָה³. הֵיתָה בְּחֻזָּק מֵעֲבֵרַת וְרָאָתָהּ דָּם, וְאַחַר כֵּן
הִפִּילָה רֹחַ אוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ יוֹד - הָרִי זֶה בְּחֻזָּקָה⁴ וְדִיָּה
שְׁעָתָה. רָאָתָה דָּם וְאַחַר כֵּן הִפִּיר עֲבָרָה⁵ - הָרִי זֶה מִטְמְאָה
לְמִפְרָע כְּכָל הַנָּשִׂים. אִי זֶה הָיָה מִנִּיקָה? כָּל עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה
חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַלֵּדָה. אֲפֹלוּ מֵת בְּנֵה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה אוֹ שֶׁנִּמְלָתָהּ
אוֹ נִתְנַתְּהוּ לְמִנִּיקָה - דִּיָּה שְׁעָתָה. אֲבָל אַחֵר עֲשָׂרִים
וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ, אִף עַל פִּי שֶׁהָיָה מִנִּיקָה וְהוֹלָכָתָה - הָרִי זֶה
טָמְאָה לְמִפְרָע כְּכָל הַנָּשִׂים. אִי זֶה הָיָה בְּתוּלָה? כָּל שְׁלָל
רָאָתָה דָּם מִימֶיהָ. בְּתוּלַת דָּמִים⁷ אָמֹר, לֹא בְּתוּלַת
בְּתוּלִים⁸. כִּיצַד? אֲפֹלוּ נִשְׁאָת וְרָאָתָה דָּם מִחֻמַּת נְשׁוּאִין⁹,
אוֹ יִלְדָה וְרָאָתָה דָּם מִחֻמַּת לָדָה - עֲדִין הָיָה בְּתוּלָה לְעִנְיָן
טָמְאָה וְדִיָּה שְׁעָתָה. אִי זֶה הָיָה זִקְנָה? כָּל שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ
שְׁלֹשָׁה חֹדָשִׁים סָמוּךְ לְזִקְנוּתָהּ וְלֹא רָאָתָה דָּם. וְאִי זֶה הָיָה
סָמוּךְ לְזִקְנוּתָהּ? כָּל שֶׁחֲבֵרֻתֶיהָ קוֹרְאוֹת לָהּ זִקְנָה בְּפִנִּיקָה
וְאֵינָה מִקְפֶּדֶת¹⁰. עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֹנוּת¹¹ וְרָאָתָה, וְחֹזְרוּ
וְעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֹנוּת אַחֲרוֹת אוֹ פָּחוֹת אוֹ יִתְר¹² וְרָאָתָה
- הָרִי הָיָה כְּכָל הַנָּשִׂים וּמִטְמְאָה לְמִפְרָע.
ב. בְּתוּלָה¹³ שֶׁרָאָתָה דָּם אֲפֹלוּ שׁוֹפְעֵת¹⁴ כָּל שִׁבְעָה אוֹ

וּבְדָקָה עֲצָמָה בְּשַׁחְרִית וּמִצָּאָה טְהוֹרָה, וּבִכְחָצִי הַיּוֹם
בְּדָקָה עֲצָמָה וּמִצָּאָה דָּם - הָרִי כָּל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָשְׂתָה
מִשְׁעַת פְּקִידָה וְרִאשׁוֹנָה עַד שְׁעַת פְּקִידָה שְׁנִיָּה טָמְאוֹת
לְמִפְרָע. וְכֵן אִם בְּדָקָה הַיּוֹם וּמִצָּאָה טְהוֹרָה, וְלֵאחֲרַי
שְׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּדָקָה וּמִצָּאָה דָּם - כָּל הַטְּהוֹרוֹת
שֶׁעָשְׂתָה מַעַת שֶׁבְּדָקָה וּמִצָּאָה דָּם עַד עֲשָׂרִים וְאַרְבָּע
שָׁעוֹת לְמִפְרָע טָמְאוֹת. וְעַד שֶׁלֵּאחֲרַי הִתְשַׁמִּישׁ - הָרִי
הוּא כְּפִקְדָה, וְשֶׁלִּפְנֵי הִתְשַׁמִּישׁ - אֵינוֹ כְּפִקְדָה, מִפְּנֵי
שֶׁאֵינָה בּוֹדֶקֶת בּוֹ יָפָה.
ה. אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וְסִת וְרָאָתָה דָּם בְּשְׁעַת וְסִתָּה - דִּיָּה
שְׁעָתָה וְאֵינָה טָמְאָה לְמִפְרָע. הִגִּיעַ שְׁעַת וְסִתָּה וְלֹא בְּדָקָה
עֲצָמָה, וְלֵאחֲרַי יָמִים בְּדָקָה עֲצָמָה וּמִצָּאָה דָּם - הָרִי זֶה
טָמְאָה לְמִפְרָע וְהָרִי הָיָה בְּחֻזָּק נִדָּה מִשְׁעַת וְסִתָּה. וְזֶה הָיָה
טָמְאָת וְסִתּוֹת הָאִמּוּרָה כְּכָל מְקוֹם. וְאִם מִצָּאָה עֲצָמָה
טְהוֹרָה כְּשֶׁבְּדָקָה אַחֵר הַיּוֹם - הָרִי זֶה טְהוֹרָה.
ו. כָּל אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וְסִת - תְּרִגִּישׁ בְּעֲצָמָה: מִפְּקִידָה, אוֹ
מִתְעַטְשֵׁת, אוֹ חוֹשֶׁשֶׁת פִּי כְּרִסָּה וְשְׁפוּלִי מַעִיָּה, אוֹ
אוֹחֻזָּתָה צְמֻרוֹרִית, אוֹ רֹאשָׁה כְּבֹד עָלֶיהָ אוֹ אִיבְרִיָּה כְּבִדִּין
וְכִיּוּצָא בָּאֵלוֹ. וְיֵשׁ אִשָּׁה שֶׁדִּרְכָּה לְרִאוֹת בְּעַת שִׁתְּחִיל בָּהּ
מִקְרָה אֶחָד מֵאֵלוֹ מִיָּד בְּתַחֲלָתוֹ, וְיֵשׁ אִשָּׁה שֶׁתִּמְתִּין
בְּמִקְרָה זֶה שְׁעָה אוֹ שְׁתֵּים וְאַחֵר כֵּן תִּרְאֶה הַדָּם בְּסוֹף
הַיּוֹם. הֵיתָה לְמוּדָה לְהִיּוֹת רוּאָה בְּתַחֲלַת הַיּוֹם - כָּל
הַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָשְׂתָה בְּתוֹךְ הַיּוֹם טָמְאוֹת; הֵיתָה לְמוּדָה
לְהִיּוֹת רוּאָה בְּסוֹף הַיּוֹם - כָּל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָשְׂתָה בְּתוֹךְ
הַיּוֹם טְהוֹרוֹת, וְאֵינָה חוֹשֶׁשֶׁת אֵלָּא מִשְׁעָה שֶׁדִּרְכָּה לְרִאוֹת
עַד עַת שֶׁנִּמְצָאָה דָּם.
ז. הָרוּאָה כֶּתֶם - טָמְאָה לְמִפְרָע עַד עַת הַפְּקִידָה. וְכֵן הַבְּגָד
שֶׁנִּמְצָא עָלָיו הַכֶּתֶם טָמֵא לְמִפְרָע. וְעַד כַּמָּה? עַד שֶׁתֵּאֱמַר:
בְּדִקְתִּי הַחֲלוּק הָיָה וְלֹא הָיָה עָלָיו כֶּתֶם. אֲפֹלוּ בְּכִסְתּוֹ וְלֹא
בְּדִקְתּוֹ - טָמֵא מִקֳּדָם הַכִּבּוּס לְמִפְרָע עַד שְׁעַת בְּדִיקָה.
וְאֲפֹלוּ נִמְצָא הַכֶּתֶם לֹח - הָרִי זֶה מִטְמָא לְמִפְרָע עַד שְׁעַת
הַבְּדִיקָה; שֶׁאֵין אֹמֶר: מִיָּמִים הָיָה שָׁם וְעַתָּה נָפְלוּ עָלָיו
מִים וְנִעֲשָׂה לֹח.
ח. וְכָל הַנָּשִׂים שֶׁדִּין שְׁעָתָה - כְּתָמָן כְּרָאִיתָן, וְאֵינוֹ מִטְמָא
אוֹתָן לְמִפְרָע. כָּל אֵלוֹ הַנָּשִׂים הַטָּמְאוֹת לְמִפְרָע, בֵּין רָאָתָה
דָּם בֵּין מִצָּאָה כֶּתֶם - מִטְמְאוֹת מִשִּׁכָּב וּמִרְכָּב לְמִפְרָע
לְטָמֵא אָדָם וּבְגָדִים. וְכֵן רֶגֶן וּמִימֵי רְגִלִּיהֶן טָמְאִין
לְמִפְרָע. וְאֲפֹלוּ כָּלִי חֶרֶשׁ הַמִּקֵּף צְמִיד פְּתִיל מִטְמְאוֹת
אוֹתוֹ לְמִפְרָע. אֲבָל אֵין מִטְמְאוֹת אֶת הַבּוֹעֵל לְמִפְרָע

(1) יבאר הנשים שדיין שעתן ואין מטמאות למפרע, תקנת חכמים שבכל יום בודקות עצמן שחרית וערבית, כל הכתמים הבאים מבין ישראל או מהגויים, הכשר כתמים המטמאים, והאשה שמתה ויצאה ממנה דם. (2) אין טמאות למפרע (ראה למעלה פרק ג הלכה ה). (3) שם ה, ב אמר סומכוס בשם רבי מאיר, שהכרת העובר היא שלושה חדשים אחר תחילת העיבור. (4) שלפוחית מליאה רוח. (5) בחזקת מעוברת ואין אנו אומרים שההפלה הפסיקה את העיבור. (6) סמוך לראייתה. (7) שלא ראתה דם לפני כן. (8) שלא נבעלה. (9) מחמת בעילה, והדמים הם דם בתולים. (10) ואף על פי שהיא מתביישת. (11) עונה היא שלושים יום. (12) ימי העונות לא היו מכוונות בדיוק לימי העונות הראשונות. (13) בתולת דמים. (14) בלי הפסק.

- 1 דולפת¹⁵ - הרי זו פעם אחת¹⁶. ראתה דם ופסקה וחתרה
- 2 וראתה - הרי זו שתי פעמים.
- 3 ג. תינקת שלא הגיע זמנה¹⁷ לראות וראתה דם פעם
- 4 ראשונה ושניה - דיה שעתה; ראתה פעם שלישית -
- 5 מטמאות למפרע¹⁸. [עברו עליה שלשה חדשים¹⁹ ואחר כך
- 6 ראתה - דיה שעתה²⁰; עברו עליה שלשה חדשים אחרים
- 7 ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו עליה שלשה חדשים
- 8 אחרים וראתה - מטמאה למפרע²¹.
- 9 ד. תינקת שהגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה - דיה
- 10 שעתה; שניה - מטמאה למפרע²². עברו עליה שלשה
- 11 חדשים²³ ואחר כך ראתה - דיה שעתה²⁴; עברו עליה
- 12 שלשה חדשים אחרים ואחר כך ראתה - מטמאה למפרע²⁵.
- 13 ה. מעברת ומניקה וזקנה וכתולה שהגיע זמנה לראות
- 14 שראו ראיה ראשונה - דין שעתה; ראו פעם שניה -
- 15 מטמאות למפרע בכל הנשים, כמו שבארנו. ואם ראו
- 16 הראשונה באנס²⁶ - אף בשניה דין שעתה.
- 17 ו. מעברת או מניקה שראתה דם ועברו עליה שלשה
- 18 חדשים ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו עליה שלשה
- 19 חדשים אחרים וראתה פעם שניה, שהיא שלישית לראיה
- 20 ראשונה - מטמאות למפרע²⁷. הרוצה דם אחר דם טהר²⁸
- 21 בתוך עשרים וארבע שעות²⁹ - דיה שעתה. וכל שדיה
- 22 שעתה, אף על פי שאינה מטמאה למפרע - צריכה שתבדק

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(15) טיפה אחר טיפה בלי הפסק ניכר. (16) ודיה שעתה. (17) בגיל למטה משתים עשרה שנה ויום אחד או טרם שצמחו לה שתי שערות במקום מסוים. הרשב"א בתורת הבית הארוך (מביאו הכסף משנה כאן) מפרש טעם דינים אלה ואומר: סתם תינוקת שלא הגיע זמנה לראות אין לה דמי נידות ואם ראתה פעם אחת הרי זה מקרה שאינו מעיד על שינוי טבעה, ולפיכך ראייה שנייה נידונה כראשונה ואינה מחזקת את כוחה של הראשונה, אבל כשראתה פעם שלישית מעידות השניים על הראשונה שקדמה להן שאינה מקרה והחזקה תינוקת זו בדם נידות. (18) מעת לעת או מפקידה לפקידה. והמדובר בראיה שלישית, אבל שתי הראיות הראשונות נשארו כדין ודין שעתה אף על פי שהוברר הדבר שלא היו מקירות, וטעמו של דבר, מפני שהטמאה למפרע אינה מן התורה הקילו בה בתינוקת. (19) בלי ראייה, אנו אומרים נסתלקו דמיה. (20) נידונה כראיה ראשונה. (21) בראיה השלישית, אבל שתי הראיות הראשונות אינן מטמאות למפרע. (22) אם הגיע זמנה לראות, היינו כשגילה משתים עשרה שנים ויום אחד ולמעלה וצמחו לה שתי שערות, דמי נידה מצויים בה ולפיכך ראייה שנייה מעידה על בגרותה לדבר זה וזו היא בתולת דמים שבהלכה א בפרק זה. (23) ללא ראייה. (24) ההפסק הזה מוכיח שלא הגיעה עדיין לנידות קבועה. (25) אומרים אנו שכך הוא וסת שלה. (26) כגון שקפצה או נבהלה. אף על פי שראייה באונס מטמאה, אינה מועילה להוציאה מחזקת סילוק דמים. (27) במשנה שם (ז, ב) שנינו: "רבי יוסי אומר, מעוברת או מניקה שעברו עליהן שלוש עונות (ולא ראו) דין שעתה". ומפרש רבינו שהמדובר, כשראתה דם ואחרי כן עברו עליה שלוש עונות ולא ראתה, ורבי יוסי ממשיך ואומר: בראייה ראשונה, אבל בשנייה מטמאה מעת לעת, וזה לא כפירוש רש"י. (28) דם של יולדת מיום שמיני ללידת זכר עד יום ארבעים ומיום חמישה עשר ללידת נקיבה עד שמונים נקרא דם טוהר ואינו מטמא. (29) משעה שנגמרו ימי דם טוהר. (30) בימי נידות אפילו אם לא תמצא כלום היא נשארת בטומאתה, ובימי דם טוהר אפילו אם תמצא דם היא טהורה ולפיכך הבדיקה מיותרת. (31) צריכה לבדוק. (32) הערב שעבר, אם לא תבדוק שחרית ותראה דם במשך היום ייטמא למפרע כל הטהרות שעשתה אחר הבדיקה האחרונה. (33) בודקת. (34) שנגעה בהן במשך היום. (35) בת כהן שלא נישאה לישראל או ללוי, אשת כהן ושפחתו הנכנעית. (36) וטמא אסור לאכול תרומה. (37) כלומר, לפני תשיש. (38) שם יא, ב. פירוש, מפני שהיא צריכה לבדוק עצמה אחר תשיש מפני הטהרות, שמא ראתה דם מחמת תשיש חייבה לבדוק גם לבעלה, היינו לפני תשיש. (39) זמן קבוע לראיית דם נידות. (40) משמע, שאשה שאין לה וסת קבוע חייבת לבדוק לבעלה אף על פי שאינה עוסקת בטהרות וכן פסק רבינו בפירוש בפרק ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט. (41) שלא הגיע זמן לראות דם נידות. ראה למעלה הלכה ד. (42) מניחים אנו שלא ראו והן טהורות לכל דבר. (43) מניחים אנו, שכבר זב ממנה דם נידות ולא הבחינה בדבר מחוסר ידיעה ואין לסמוך על בדיקתה כל זמן שאינה בקיאה בבדיקה ולפיכך נשים מבוגרות בודקות אותה. (44) אינה שומעת ואינה מדברת ודינה כשוטה. (45) בודקות ומטבילות אותן אם היא צריכה טבילה. (46) בגדים שעליהם כתמי דם. (47) ראינו שבאו מבין ישראל. (48) לא גזרו טומאה על כתמיהן, אף על פי שגזרו על דמן (ראה למעלה פרק ג הלכה ט). (49) ולפיכך יש להניח שכתמי גויות הם. (50) שהם מקום מוצנע. (51) חדר מיוחד לנשים בימי טומאתן (רש"י שם). (52) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה א. הספק הוא, שמא דם זה אינו מן החדר

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום שבת קודש א' מרחשון – הלכות מטמאי משכב ומושב צט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יא. כל הפתמים הטמאין מעבירין עליהן⁵³ שבעה סממנים,
2 ואחר כך - בין עבר הפתם בין לא עבר - מטבילו וטהרו⁵⁴.
3 שאם לא עבר כלל - הרי הוא צבע; ואם עבר או כהה -
4 הרי זה פתם, ומאחר שעברו עליו הסממנים כבר בטל, אף
5 על פי שרשומו נכר. ואפלו פתם של דם נדות ודאי - פיון
6 שהעביר עליו שבעה סממנים בטל⁵⁵, ומטבילו ועושה
7 טהרות על גביו.
8 יב. בגד שאבד⁵⁶ בו פתם - מעבירין על כל הבגד שבעה
9 סממנים ומטבילו. אבדה בו שכבת זרע: אם היה חדש⁵⁷ -
10 בודקו במחט⁵⁸; ואם היה שחוק⁵⁹ - בודקו בתמה⁶⁰.
11 יג. בגד⁶¹ שהיה עליו פתם והטבילו ועשה על גביו טהרות,
12 ואחר כך העביר על הפתם שבעה סממנים ולא עבר - הרי
13 זה צבע, והטהרות שעשה טהרות, ואין צריך להטבילו
14 פעם אחרת. ואם עבר הפתם או כהה עינו - הרי זה פתם,
15 והטהרות טמאות⁶², שהרי הקפיד על הפתם להסירו, וצריך
16 להטבילו פעם שנייה לטהרו.
17 יד. פתם שהעביר עליו ששה סממנים ולא עבר, ואחר כך
18 העביר עליו צפון⁶³ ועבר - הרי הטהרות שנעשו על גביו
19 טמאות. אף על פי שהצפון מעביר הצבע⁶⁴, הואיל ולא
20 העביר עליו שבעה הסממנים - הרי זה בחזקת פתם⁶⁵,
21 ושמא אלו העביר השביעי היה עובר. העביר עליו שבעה
22 הסממנים ולא עבר, וחזר והעבירן עליו פעם שנייה ועבר⁶⁶
23 - כל הטהרות שנעשו על גביו בין תכבסת ראשונה לשנייה

פרק חמישי

- 34 א. הזב והזבה והנדה והיולדת לעולם הם בטמאתן
35 ומטמאין אדם וכלים ומשכב ומרכב עד שיתבטלו. אפלו
36 נתאחרו כמה שנים בלא ראית טמאה ולא טבלו - הרי הן
37 בטמאתן.
38 ב. יולדת שלא טבלה אחר שבעה לזכר וארבעה עשר
39 לנקבה, כל דם שתראה אף על פי שהוא בתוך ימי טהר -
40 הרי הוא כדם הנדות ומטמא לח ויבש. לא תלה הפתם
41 בימים בלבד, אלא בימים וטבילה.
42 ג. יולדת שיצדה לטבל מטמאה לטהרה ונעקר ממנה דם
43 בירידתה ויצא חוץ לבין השנים - הרי זו טמאה, ואין
44 הטבילה מועלת לדם זה, ואף על פי שעדין היא בבשרה.
45

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שדמיו טמאים אלא מן הפרוזדור, שדמיו טהורים. (53) מכבסים את מקום הכתם. (54) פליאה, שהרי במשנה כתוב בפירוש, שאם לא עבר "הרי זה צבע וכו' ואינו צריך להטבילו". ורבינו עצמו כותב כאן: "הרי הוא צבע" ואם כן למה צריך טבילה? ופירש בכסף משנה, שמפני שהיה על הבגד ספק טומאה טעון טבילה, ומה שאמרו במשנה אינו צריך להטביל פירוש, אינו צריך טבילה שניה, אחר הכביסה כשהטבילו לפני הכביסה. ובמשנה המדובר כשהטביל לפני הכביסה, ואם עבר צריך להטבילו שנית. [וקשה להבין מה מועילה הטבילה לפני הכביסה, הלא הכתם קיים ומטמא גם אחרי הטבילה?]. (55) אפילו אם ניכר רושם הכתם רואים אותו כאילו אינו, מפני שאין דרכם של אנשים להקפיד על הרושם שנשאר אחרי כביסה יסודית שכוון (רב אשי שם בראש העמוד). (56) מקום הכתם אינו ידוע, אבל ברור הדבר שיש בו כתם. (57) אם הבגד חדש. (58) עובר בחודו של מחט על שטח הבגד וכשיגיע למקום הזרע יתעכב המחט. (59) בגד ישן שנשחק. (60) מעמידו נגד השמש וקרניה חודרות לעיני המסתכל מפני שהבגד שחוק, אבל המקום שנבלע בו הזרע הוא סתום, ואין אור השמש נראה. ובגד חדש כולו עבה ואין האור עובר בו. (61) עיקרי הדינים שבהלכה זו נאמרו כבר בהלכה יא והוכפלו כאן מפני דיני הטהרות שנעשו על גבו לפני הכיבוס, שלא נאמרו שם. (62) מלשונו משמע שהמדובר בטהרות שנעשו לפני הכביסה, אבל ברור שגם אלה שנעשו אחר הכביסה לפני הטבילה - טמאות. (63) רש"י מפרש: "שאבון בלעז", פירוש, סבון. (64) ואם כן אפשר שאין כאן דם כלל (ראה פרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה לו ומגיד משנה שם). (65) מכיוון שחכמים הצריכו בדיקה אין לטהרו בלי אותה הבדיקה. (66) ברייתא שם: "העביר עליו שבעה סימנים ולא עבר, שנאן (חזר והעבירם) ועבר, טהרותיו טהורות". ופירשה רבי זירא שהכוונה לטהרות שנעשו בין תכבוס ראשונה לשנייה אבל אלה שנעשו אחר תכבוס שנייה - טמאות. (67) עבר דווקא, שהועילו מעשי, אבל אם לא עבר אין הקפדתו מועילה לטמא. [והטהרות שלפני כיבוס ראשון טהורים מפני שכיבוס זה אינו מוכיח הקפדה לנקות הבגד, שהרי הוא רוצה שהכיבוס לא יועיל]. (68) שטבל גם את הרישום שנשאר. (69) כלומר, כל שחוק. (70) כלומר, משום דם נידות. (71) וכל הנמצא בו הוא אב הטומאה. (72) פירוש, שנעקר ממקומו במקור אחר מיתה, אבל אם נעקר מחיים ויצא לבית החיצון, אף על פי שיש יצא חוץ לגופה הרי זו נידה ממש (ראה פרק ה מהלכות איסורי ביאה הלכה ב). (73) טומאת נידות. (74) טומאת מת. כל דבר הראוי לקבל טומאה הנמצא באוהל שהמת בתוכו טמא שבעת ימים וטעון הזיית אפר פרה אדומה. ורביעית דם מן המת דינו לעניין זה כמת שלם. (75) לטמא משכב ומושב ומרכב כנידה ממש. מת חמור מנידה שהוא מטמא באוהל, ונידה חמורה שהיא מטמאה משכב ומושב ומרכב. (1) יבאר שנידה זבה ויולדת והזב לעולם הם בטומאתם עד שיתבטלו, ודין יולדת לטבול מטמאה לטהרה ונעקר דם ממנה בירידתה, ודין יולדת שטבלה אחר שבעה של זכר או י"ד של נקבה, ואם היא מצורעת מה דינה, זבה קטנה שטבלה בימי שימור שלה או בליל השימור, הרואה דם ביום י"א וטבלה לערב ליל שנים עשר או ביום שנים עשר.

ועוסקת בטהרות. אבל הרוצה דם בעשירי - טובלת ביום
אחד עשר ומשמרת אותו, שאם תראה בו דם אחר טבילה
- נטמאו כל טהרות שעשתה ונטמא בועלה, אף על פי
שאינה ראויה להיות זבה גדולה, כמו שבארנו בענין נדה.
ט. זב וזבה גדולה שטבלו ביום שביעי שלהן, כמו
שבארנו - לא יתעסקו בטהרות עד לערב; שמה יראו
טמאה ויסתרו שבעת ימי הספירה, ונמצאו אותן הטהרות
טמאות למפרע. אף על פי שהן עושין משכב ומושב
למפרע - אין מטמאין כלי חרס בהסט מאחר שטבלו, אף
על פי שהזרו וראו טמאה וסתרו הכל, וכל כלי חרס
שהסיתו עד שלא ראו טהור.

פרק נשיי

א. כבר בארנו, שהזב וחבריו מטמאין משכב ומושב
ומרכב. והמשכב והמושב אחד הוא. ולמה נאמר בתורה
משכב ומושב? שהמשכב - הראוי לשיכבה, והמושב -
הראוי לשיכבה. ובין שישב על המשכב או שישכב על
המושב - טמאהו. לפיכך אני אומר בכל מקום משכב לבר,
והוא הדין למושב. ואי זהו מרכב? זה הראוי לרכיבה, כגון
מרדעת החמור ופטיטן הסוס.

ב. המשכב והמרכב - כל אחד מהן אב מאבות הטמאות
של תורה. מטמאין אדם וכלים במגע, ומטמאין את האדם
במשא. ומה בין משכב למרכב? שהנוגע במשכב, אם היה
אדם ונגע בבגדים ובשאר כלים עד שלא פרש ממטמאיו -
הרי זה טמאם ועשאן ראשון לטמאה; והנוגע במרכב -
אינו מטמא בגדים ולא כלים אפלו בשעת מגעו. אבל
הנושא את המשכב או את המרכב - הרי זה מטמא בגדים
ושאר כלים בשעת נשיאתו עד שלא פרש ממטמאיו. ומניין
שבטמאת מרכב חלק מגעו ממשאו ובמשכב לא חלק?
שהרי הוא אומר במשכב: ואיש אשר יגע במשכבו יכבס
בגדיו. ובמרכב הוא אומר: וכל המרכב אשר ירכב עליו
וכל הנגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב, ולא
נאמר בו יכבס בגדיו. מלמד, שאינו מטמא בגדים בשעת
מגעו. ונאמר: והנושא אותם יכבס בגדיו. אחד הנושא את
המרכב או הנושא משכב מטמא בגדים בשעת נשיאתו.
נמצאת למד, שהזב והזבה והנדה והיוולדת, ומשכבן וזרן
וימימי רגליהן, ודם נדה וזבה ויוולדת וזובו של זב - כל
אחד מאלו אב. ואדם שנגע באחד מכל אלו או נשאן -
מטמא בגדים ושאר כלים בשעת נגיעתו או בשעת נשיאתו,
ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרש; שכל המטמא אדם -
מטמא כלי חרש, וכל שאינו מטמא אדם - אינו מטמא כלי
חרש. הנה למדת, שכל טמא שנאמר בו יכבס בגדיו - הרי

ואם נעקר ממנה בעלייתה מן המקוה - הרי זו טהורה, מפני
שהוא דם טהור, והטבילה מועלת לכל הדם המבלע
באיברים ומשימה אותו דם טהור.

ד. יולדת שטבלה אחר שבעה של זכר וארבעה עשר של
נקבה, או אחר ספירת שבעה ימים נקיים אם היתה יולדת
בזוב - הרי היא בכל ימי טהור שלה כטמא שטבל ועדין
לא העריב שמשו, והרי היא טבולת יום בכל אותן הימים.
ואינה צריכה טבילה אחרת בסוף ימי טהור, אלא במשלים
הימים הרי היא כטבול יום שהעריב שמשו. במה דברים
אמורים? שהיא כטבול יום? לענין תרומה ומעשר; אבל
לקדשים הרי היא כראשון לטמאה שעדין לא טבל, אלא
כמי שנגע בנדה או בטמא מת שעדין לא טבל וכיוצא בהן.
נמצאת אתה למד, שהיולדת בתוך ימי טהור אוכלת במעשר
ופוסלת את התרומה כטבול יום, כמו שיתבאר. ואם נפל
מקרה ומדם טהרה על כר של תרומה - הרי הוא
בטהרתו, שמשקה טבול יום טהור כמו שיתבאר. ומטמאה
את הקדשים כולד הטמאות עד שתשלים ימי טהור ותהיה
טהורה לכל. ויראה לי, שמאחר שהיא מטמאה את הקדש
- שהיא צריכה טבילה אחרת בסוף ואחר כך תגע בקדש,
אף על פי שאינה צריכה טבילה אחרת לאכילת התרומה.
ה. יולדת שהיא מצרעת וטבלה אחר שבעה של זכר או
ארבעה עשר של נקבה - הרי דם טהור שלה טמא כרקה
וכמימי רגליה. וכלן כמשקין טמאין. שכל המשקין הטמאין
היוצאין מהן כמשקין שהן נוגעין בהן; חוץ מזב וכיוצא
בו, שהרי שלשה משקין היוצאין ממנו אבות טמאות, כמו
שבארנו.

ו. זבה קטנה שטבלה ביום השמור שלה אחר הגין, כמו
שבארנו בענין אסור נדה - הרי מגעה ובעילתה תלויים:
אם נגמר היום ולא ראתה - כל שנגעה בו טהור, ובוועלה
טהור ופטור; ואם ראתה דם אחר שטבלה - כל טהרות
שעשתה טמאות, ועושה משכב ומרכב, ובוועלה חיב
חטאת. טבלה בליל השמור קדם שיעלה עמוד השחר -
הרי זו כמי שלא טבלה, ועדין עושה מרכב ומושב.
ז. הרוצה דם ביום אחד עשר וטבלה לערב ליל שנים עשר
- הרי זו מטמאה משכב ומושב, אף על פי שאינה ראויה
להיות זבה גדולה, כמו שבארנו בענין אסור נדה.

ח. טבלה ביום שנים עשר אחר הגין החמה, אף על פי
שאסורה לשמש [עד] לערב, אם שמשה - בועלה טהור,
ומשכבה ומרכבה טהורין, אף על פי שראתה דם ביום
שנים עשר אחר הטבילה. מפני שהוא תחלת נדה, כמו
שבארנו שם באסור נדה, ואינו מצטרף ליום אחד עשר,
לפיכך אינה צריכה לשמור יום שנים עשר, אלא טובלת

או המרפב ונעשה אב טמאה. אפלו אלף משפב או מרפב
 זה למעלה מזה ואכן על העליון, וישב אחד ממטמאי
 משפב ומושב למעלה מן האבן - נטמאו הכל. ואחד
 המשפב הנוגע בארץ או המשפב של מעלה אם נגע בו
 בשעת שכיבתו - כל אחד מהן אב הטמאה. וכן אם היה
 אחד ממטמאי משפב ומושב למטה ואכן על גביו, ואכלין
 ומשקין וכלים ואדם על גבי האבן זה למעלה מזה - כלן
 טמאין וראשון לטמאה. ואחד כלי או אכל ומשקה או אדם
 הנוגע בבב, או כלי או אכל ומשקה או אדם שהוא למעלה
 על האבן שעל גביו - הכל ולד טמאה, ואינו מטמא לא
 אדם ולא כלים; חוץ מן האדם שעל גבי הנב, שעד שלא
 פרש ממטמאיו מטמא שאר כלים, כמו שבארנו.
 ו. האכלים והמשקין והכלים שאינן עשויים לא למשפב
 ולא למושב ולא למרפב שהיו למטה, וישב הנב וכיוצא בו
 עליהם למעלה ולא נגעו בהן - כלן טהורין. אבל אם היה
 האדם למטה והנב למעלה, אף על פי שאינו נוגע בו - הרי
 זה טמא משום נושא נב, ככל נושא דבר שטמא במשא,
 שהנושא ראשון לטמאה. הא למדת, שכל שיהיה למעלה
 מן הנב - טמא. בין אדם, בין כלים העשויין למשפב
 ולמושב ולמרפב בין שאר כל הפלים, בין אכלים בין
 משקין. הכל ראשון לטמאה. וכל שיהיה למטה מן הנב ולא
 יגע בו - טהור, חוץ מן האדם או כלי העשוי למשפב או
 למושב או למרפב; אלא שהאדם ראשון, והכלים העשויים
 למושב או למשפב או למרפב אב הטמאה, כמו שבארנו.

49

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ה תשרי 'א' מרחשון ה'תשע"ב

ברבית - עובר על ששה לאוין: לא תהיה לו פנשה; את
 בספף לא תתן לו בנשף; ובמרבית לא תתן אכלך; אל תקח
 מאתו נשף ותרבית; לא תשימון עליו נשף; ולפני עור לא
 תתן מכשל. והלזה עובר בשנים: לא תשיף לאחיד; ולפני
 עור לא תתן מכשל. ערב ועדים וכיוצא בהן - אין עוברין
 אלא משום לא תשימון עליו נשף. וכל מי שהיה סרסור
 בין שניהם, או שספיע אחד מהן, או הורהו - עובר משום
 לפני עור לא תתן מכשל.
 ג. אף על פי שהמלוה והלוה עוברין על כל אלו הלאוין
 - אין לוקין עליו, מפני שנתן להשבון. שכל המלוה ברבית,
 אם היתה רבית קצוצה, שהיא אסורה מן התורה - הרי זו
 יוצאה בדינין, ומוציאין אותה מן המלוה ומחזירין ללוה.
 ואם מת המלוה - אין מוציאין מיד הבנים.
 ד. הנית להם אביהם מעות של רבית, אף על פי שהן
 יודעין שהן של רבית - אינן חייבים להחזיר. הנית להם
 פרה וטלית של רבית וכל דבר המסים - חייבים להחזיר,

80

זה מטמא בגדים שיגע בהם כל זמן שלא פרש ממטמאיו,
 ועושה אותן ראשון לטמאה כמוהו. ומטמא שאר כלים
 כבגדים, חוץ מקלי חרש, שאינו מטמא לא אדם ולא כלי
 חרש אף על פי שעדין לא פרש. וכל טמא שלא נאמר בו
 יכבס בגדיו - הרי הוא עד שלא פרש כאחר שפרש, שאינו
 מטמא בגדים, מפני שהוא ולד, ואין צריך לומר שאינו
 מטמא אדם ולא כלי חרש. ולפיכך, הנוגע במרפב אינו
 מטמא בגדים בשעת מגעו, והנושא את המרפב מטמא
 בגדים בשעת נשיאתו, כמו שבארנו.
 ג. כל הכלים שינשאו למעלה מן הנב - הם הנקראין מדף,
 והם כלם ככלים שהוא נוגע בהם, שהם ראשון לטמאה,
 ואינן מטמאין לא אדם ולא כלים אבל מטמאין אכלין
 ומשקין, כשאר ולדות הטמאה. וטמאת מדף מדבריהם.
 ד. הנב והנזה והנדה והיולדת והמצרע שמתו - הרי הן
 מטמאין משפב ומרפב אחר מיתתן כשהיו בשעה חיה עד
 שימוק הבשר. וטמאה זו מדבריהם, גזרה שמה יתעלה
 אחד מאלו וידמו שמת והוא עדין לא מת. נמצא משפבו
 ומרפבו של אחר מיתה אב טמאה של דברי סופרים. אבל
 נכרי שמת - אינו עושה משפב, שהרי כשהוא חי אינו
 מטמא אלא מדבריהם, כמו שבארנו.
 ה. כל מקום שאתה שומע טמאת משפב ומרפב - אינו
 שיגע הטמא במשפב או במרפב כשינשא עליהן, אלא
 אפלו היו אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשפב
 או למרפב ונשא הנב על האבנים מלמעלה - נטמא המשפב

51

יום ראשון כ"ה תשרי ה'תשע"ב

הלכות מלוה ולוה

פרק רביעי

א. נשף ומרבית אחד הוא. שנאמר: את בספף לא תתן לו
 בנשף, ובמרבית לא תתן אכלך; ולהלן הוא אומר: נשף
 בסף נשף אכל נשף כל דבר אשר ישף. ולמה נקרא שמו
 נשף? מפני שהוא נושף, שמצער את חברו ואוכל את
 בשרו. ולמה חלקן הכתוב? לעבר עליו בשני לאוין.
 ב. בדרך שסאסור להלוות, כן אסור ללוות ברבית; שנאמר:
 לא תשיף לאחיד. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה ללוה.
 כלומר: לא תנשף לאחיד. וכן אסור להתעסק בין לוה
 ומלוה ברבית. וכל מי שהיה ערב או סופר או עד ביניהן
 - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תשימון עליו נשף.
 זו אזהרה אף לעדים ולערב ולסופר. הא למדת, שהמלוה

64

1 מפני כבוד אביהן. במה דברים אמורים? כשעשה תשובה
2 ולא הספיק להחזיר עד שמת; אבל אם לא עשה תשובה
3 - אין חוששין לכבודו, ואפלו דבר המסים אין מחזירין.
4 ה. הגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו - אין מקבלין מהן, כדי
5 לפתח להן דרך לתשובה. וכל המקבל מהן - אין רוח
6 חכמים נוחה הימנו. אם היתה גולה קצת והרבית דבר
7 המסים והרי הוא בעצמו - מקבלין מהן.
8 ו. שטר שכתוב בו רבית, בין קצוצה בין של דבריהם -
9 גובה את הקרן, ואינו גובה את הרבית. קדם וגבה הפל -
10 מוציאין ממנו הרבית קצוצה; אבל אבק רבית, שהוא
11 מדבריהם - אינו גובה מן הלוה למלוה, ואין מחזירין אותו
12 מן המלוה ללוה.
13 ז. כל הפותב שטר רבית - הרי זה כפותב ומעיד עליו עדים
14 שפטר בשם אלהי ישראל. וכן כל הלוה ומלוה ברבית בינו
15 לבין עצמן - הרי הן כפופים בשם אלהי ישראל, וכפרו
16 ביציאת מצרים; שנאמר: את כסףך לא תתן לו בנשף וגו',
17 אני יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים.
18 ח. אסור לאדם להלוות בנזי ובגני ביתו ברבית. אף על פי
19 שאינו מקפיד ומתנה הוא שנותן להן - הרי זה אסור, שמה
20 ירגילים בדבר זה.
21 ט. תלמידי חכמים שהלוו זה את זה, ונתן לו יתר על מה
22 שלוה ממנו - הרי זה מתר; שהדבר ידוע שלא נתן לו אלא
23 מתנה, שהרי הן יודעין חמור אסור הרבית.
24 י. המלוה את חברו ומצא הלוה יותר, [ואו שהחזיר לו חובו
25 ומצא המלוה יותר]: אם בכדי שהדעת טועה - חייב
26 להחזיר; ואם לאו - מתנה הוא שנותן לו, או גולה היתה
27 לו בידו והבליע לו בחשבון, או אחר צוה להבליע לו.
28 בכמה הדעת טועה? באחד ובשנים או בחמשה או
29 בעשרה; שמה מנה חמשה חמשה או עשרה עשרה. וכן
30 אם מצא יתר מנן החמישיות או מנן העשיריות אחד אחד
31 - חייב להחזיר לו; שמה האחדים שהיה מונה בהן
32 החמישיות או העשיריות נתערכו עמהם.
33 יא. המלוה את חברו על המטבע, וכן הפותב לאשתו
34 בכתבתה מטבע ידוע, ופרש משקלו, והוסיפו על משקלו;
35 אם הוזהלו הפרות מחמת התוספת - מנכה לו שיעור
36 התוספת, ואפלו הוסיפו עליו כל שהוא; ואם לא הוזהלו
37 מחמת התוספת - אינו מנכה לו, אלא נותן לו ממטבע
38 היוצא באותה שעה. במה דברים אמורים? בשהוסיפו עליו
39 עד חמישיתו, כגון שהיה משקלו ארבעה ועשרה חמשה;
40 אבל אם הוסיפו לו יותר על חמישיתו - מנכה לו כל
41 התוספת, אף על פי שלא הוזהלו הפרות. והוא הדין למלוה
42 על המטבע ופחתו ממנו.
43 יב. המלוה את חברו על המטבע, ונפסל: אם יכול
44 להוציאו במדינה אחרת, ויש לו דרך לאותה מדינה - נותן
45 לו ממטבע שהלוהו, ואומר לו: לך והוציאו במקום פלוני;
46 ואם אין לו דרך לשם - נותן לו ממטבע היוצא באותה
47 שעה. וכן בכתבה.

יג. הורו מקצת הגאונים: שהלוה שמחל למלוה ברבית
48 שלקח ממנו או שעתיד לקח, אף על פי שקנו מידו שמחל
49 או נתן מתנה - אינו מועיל כלום; שכל רבית שבועולם
50 מחילה היא, אבל התורה לא מחלה ואסרה מחילה זו,
51 ולפיכך אין המחילה מועלת ברבית, אפלו ברבית של
52 דבריהם. יראה לי, שאין הוראה זו נכונה. אלא מאחר
53 שאומרים למלוה להחזיר לו, וידע המלוה שדבר אסור
54 עשה ויש לו לטל ממנו, אם רצה למחל - מוחל, בדרך
55 שמוחל הגזל. ובפרוש אמרו חכמים, שהגזלנין ומלוי
56 ברבית שהחזירו - אין מקבלין מהן. מפלל שהמחילה
57 מועלת.
58 יד. נכסי יתומים - מתר לתן אותם לאדם נאמן, שיש לו
59 נכסים טובים, קרוב לשכר ורחוק להפסד. ביצר? אומרים
60 לו: תהיה נושא ונותן בהן; אם יש שם רוח - תן להם חלקן
61 מן הרוח; ואם יש שם הפסד - תפסיד אותה בדרך. שזה
62 אבק רבית הוא, וכל אבק רבית אינה אסורה אלא
63 מדבריהם, ובנכסי יתומים לא גזרו.
64

יום שני כ"ו תשרי ה'תשע"ב

פרק חמישי

א. העובד כוכבים וגר תושב - לזין מהן ומלוין אותן
67 ברבית; שנאמר: לא תשיף לאחיך - לאחיך אסור, ולשאר
68 העולם מתר. ומצות עשה להשיף לעובד כוכבים; שנאמר:
69 לנכרי תשיף. מפי השמועה למדו שזו מצות עשה. וזהו דין
70 תורה.
71 ב. אסרו חכמים שיהיה ישראל מלוה את העובד כוכבים
72 ברבית קצוצה, אלא בכדי חיו. גזרו שמה ללמד ממששיו
73 ברב ישיבתו עמו. לפיכך מתר ללוות מן העובד כוכבים
74 ברבית, שהרי הוא בורח מלפניו ואינו רגיל אצלו. ותלמיד
75 חכם, שאינו רגיל בו ללמד ממששיו - מתר להלוות לעובד
76 כוכבים ברבית אפלו להרויח. וכל אבק רבית עם העובד
77 כוכבים - מתרת לכל.
78 ג. ישראל שלוה מעות מן העובד כוכבים ברבית, ובקש
79 להחזירם לו, מצאו ישראל אחר ואמר לו: תנם לי, ואני
80 מעלה לך בדרך שאתה מעלה לעובד כוכבים - הרי זו רבית
81 קצוצה. אפלו העמידו אצל העובד כוכבים. עד שיטל
82 העובד כוכבים מעותיו, ויחזיר ויתנם ביד ישראל האחר.
83 ד. עובד כוכבים שלוה מעות מישראל ברבית, ובקש
84 להחזירם לו, מצאו ישראל אחר ואמר לו: תנם לי, ואני
85 מעלה לך בדרך שאתה מעלה לישראל - הרי זה מתר. ואם
86 העמידו אצל ישראל, אף על פי שנותן העובד כוכבים
87 המעות בידו, הואיל ומדעת ישראל נתן - הרי זו רבית
88 קצוצה.
89 ה. אסור לישראל לתלות מעותיו ביד עובד כוכבים, כדי
90 להלוותן ברבית לישראל. ועובד כוכבים שהלוה את ישראל
91 ברבית - אסור לישראל אחר להיות לו ערב; שפיון

תורה אלא רבית הבאה מן הלואה למלוה. וכן אומר אדם
לחברו: הא לך דינר זה ואמר לפלוני שילוני; שלא נתן
אלא שכר אמירה.

טו. יש דברים שהן מתרין, ואסור לעשותן מפני הערמת
רבית. ביצד? אמר לו: הלוני מנה; אמר לו: מנה אין לי,
חטים יש לי במנה; ונתן לו חטים במנה, וחזר ולקחן ממנו
בתשעים - הרי זה מתר, אבל אסוריהו מפני הערמת רבית,
שהרי נתן לו תשעים ולוקח מנה. ואם עבר ועשה כזה -
הרי הוא מוציא ממנו מאה בדיו, שאפלו אבק רבית אין
פאן. וכן מי שהיתה שדה משכנת בידו - לא יחזר וישפיר
אותה לבעל השדה, מפני הערמת רבית; שהרי זה עומד
בשדהו כשהיה, ונותן לזה שכר בכל חדש בשביל מעותיו
שהלוהו.

טז. אסור להשפיר הדינרין. שאין זה דומה למשפיר את
הכלי, שהכלי חוזר בעצמו, וזה מוציא אלו ומביא דינרין
אחרים, ונמצא זה אבק רבית.
יז. מלך שהיו דיניו, שכל מי שיתן המס הקצוב על כל
איש ואיש על ידי זה שלא נתן לשמעבד בו, ונתן על ידו
דינר, אף על פי שמשתעבד בו יתר מדינר - הרי זה מתר.
וכן כל ביצא כזה.

יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"ב

פרק נשי

א. המלוה את חברו סלע בחמשה דינרים, או סאתים חטים
בשלש, או סלע בסלע וסאה, או שלש סאין בשלש סאין
ודינר, כללו של דבר: כל הלואה בתוספת כל שהו - הרי
זו רבית של תורה, ויוצאה בדינין. וכן המלוה את חברו,
והתנה עמו שידור בחצרו חנם עד שיחזיר לו הלואתו, או
ששכר ממנו בפחות, וקצב הדבר, שפוחת לו מן השכר עד
שיחזיר לו הלואתו, או שמשכן בידו מקום שפרותיו מצויין
בעת ההלואה, כגון שמשכן חצרו על מנת שידור בו בחנם
- הרי זו רבית של תורה, ויוצאה בדינין. וכן המוכר שדה
או חצר באסמכתא, הואיל ולא קנה הגוף - הרי כל הפרות
שאכל רבית, ומחזיר אותן. והוא הדין לכל מי [שלא] קנה
קנן גמור מתחלה, שהוא מחזיר את הפרות; מפני שאם
אכל את הפרות - הרי זו רבית של תורה. וכל דבר שהוא
אסור משום רבית חוץ מאלו - הרי הוא אסור מדבריהם,
גנבה שמא יבוא לרבית של תורה. והוא הנקרא אבק רבית.
ואינו מוציא בדינין.

ב. המלוה את חברו - לא ימשך את עבדו כדי שיעשה בו
מלאכה, אף על פי שהעבד יושב ובטל. ולא ידור בחצרו
חנם, אף על פי שאין החצר עשויה לשכר, ואין דרך בעל
החצר להשפיר. ואם דר - צריך להעלות לו שכר. ואם לא
העלה לו - הרי זה אבק רבית, לפי שלא התנה עמו שילוהו
וידור בחצרו. לפיכך, אם עדין לא החזיר לו חובו, ובא
לנכות שכר החצר שדור בה מן החוב, אם היה השכר כנגד

שבדיניהם שתובע הערב תחלה, נמצא הערב תובע את
ישראל ברבית שהערב חייב בה לעובד כוכבים. לפיכך, אם
קבל עליו העובד כוכבים שלא יתבע את הערב תחלה -
הרי זה מתר.

ו. ישראל שלוה מעות מן העובד כוכבים ברבית, וזקפן
עליו במלוה, ונתגיר: אם עד שלא נתגיר זקפן עליו במלוה
- גובה את הקרן והרבית; ואם משנתגיר זקפן עליו במלוה
- גובה את הקרן ולא הרבית. אבל עובד כוכבים שלוה
מישראל ברבית, וזקף עליו את הרבית במלוה, אף על פי
שזקפן עליו אחר שנתגיר - גובה את הקרן ואת הרבית;
שלא יאמרו: בשביל מעותיו נתגיר זה. וגובה הישראל
ממנו אחר שנתגיר כל מעות הרבית שנתחייב בהן כשהיה
עובד כוכבים.

ז. מצוה להקדים הלואה ישראל בחנם להלואה עובד
כוכבים ברבית.

ח. אסור לאדם שיתן מעותיו קרוב לשכר ורחוק להפסד,
שהו אבק רבית הוא. והעושה כן - נקרא רשע. ואם נתן -
חולקין בשכר ובהפסד כדין העסק. והנותן מעותיו קרוב
להפסד ורחוק לשכר - הרי זה נקרא חסיד.

ט. אין מושיבין חנוני למחצית שכר, ולא יתן מעות לקח
בהן פרות למחצית שכר, ולא ביצים להושיב תחת
התרנגולין שלו למחצית שכר, ואין שמין עגלים וספיחין
לפטמן למחצית שכר, אלא אם כן נתן לו שכר עמלו
ומזונו. או יהיה רוח המתעסק יותר על הפסדו, כמו
שבארנו בענין השתפות.

י. המשתתף עם חברו במעות או בקרקע, או הנותן לו עסק
- לא יצורף השכר עם הקרן; שמא לא יהיה שם שכר,
ונמצאו באין לידי רבית. וכן לא יתן לו מעות בתורת עסק
או שתפות ויכתב אותן מלוה; שמא ימות, ונמצא השטר
בידי הירוש, וגובה בו את הרבית.

יא. אסור להקדים הרבית או לאחר אותו. ביצד? נתן עיניו
ללוות ממנו, והיה משלח לו סבלונות בשביל שילוהו - זו
היא רבית מקדמת. לזה ממנו והחזיר לו מעותיו, והיה
משלח לו סבלונות בשביל מעותיו שהיו בטלין אצלו - זו
היא רבית מאתרת. ואם עבר ועשה כן - הרי זה אבק רבית.
יב. מי שלוה מחברו, ולא היה רגיל מקדם להקדים לו
שלום - אסור להקדים לו שלום, ואין צריך לומר שיקלסו
בדברים או ישפכים לפתחו; שנאמר: נשך כל דבר - אפלו
דברים אסורים. וכן אסור לו ללמד את המלוה מקרא או
גמרא כל זמן שמעותיו בידו, אם לא היה רגיל בזה מקדם;
שנאמר: נשך כל דבר.

יג. המלוה את חברו - לא יאמר לו: דע אם בא איש פלוני
ממקום פלוני. כלומר, שתכבדו ותאכילו ותשקוהו כראוי.
וכן כל ביצא כזה.

יד. יש דברים שהן כמו רבית, ומתרין. ביצד? לוקח אדם
שטרותיו של חברו בפחות ואינו חושש. ומתר לאדם לתן
לחברו דינר, כדי שילוה לפלוני מאה דינרין; שלא אסרה

קצוצה. משפן לו שדה וכיוצא בה, ובאו שם פרות ואכלן
 - הרי זו אבק רבית. וכן אם משפן חצרו וכיוצא בה בנכוי
 - הרי זה אבק רבית. משפן שדהו בנכוי - הרי זה מתר.
 כיצד הוא הנכוי? כגון שהללוהו מאה דינרין, ומשפן לו בהן
 חצרו או שדהו, ואמר לו המלוה: הריני מנכה לך מזה פסוף
 בכל שנה בשכר קרקע זו, כדי שיהיו כל פרותיו שלי,
 בחצר וכיוצא בה - אסור, ובשדה וכיוצא בה - מתר.
 ח. הורו מקצת גאונים: שכל משכונא שאין בה נכוי כלל
 - הרי היא רבית קצוצה. ולא ירדו לעמק הדבר להפריש
 בין שדה לחצר, ולפיקף נתקשו להן דברי חכמי הגמרא.
 וכן הורו: שכל משכונא, אפלו בנכוי - אסור בין בחצר בין
 בשדה. ואין להם משכונא מתרת אלא בדרך הזאת: כיצד?
 כגון שהללוהו מאה דינרין, ומשפן לו בהן בית או שדה,
 והתנה עמו שאחר עשר שנים תחזיר קרקע זו לבעליה חנם
 - הרי זה מתר לאכל פרותיה כל עשר שנים, אפלו היה
 שכרה שנה אלף דינרים בכל שנה, שאין זה אלא כמי
 ששכר בפחות. וכן אם התנה בעל השדה עמו: שכל זמן
 שביא לו מעות, יחשב לו עשר בכל שנה ויסלקו ממנה -
 הרי זה מתר. וכן אם התנה הלוח: שכל זמן שירצה, מחשב
 לו מה שדר בו, ויחזיר לו שאר הדמים ויסתלק - הרי זה
 מתר. שאין זה אלא בשכירות, וכל תנאי שבשכירות - מתר,
 כמו שבארנו.

יום רביעי כ"ח תשרי ה'תשע"ב

פרק שביעי

א. המלוה את חברו, ומשפן לו את השדה עד זמן קצוב
 או עד שיביא לו מעות ויסתלק, והיה המלוה אוכל כל
 פרותיה, אפלו אכל בשעור חובו - אין מסלקין אותו בלא
 כלום; שאם תסלק אותו בלא מעות - הרי זה כמי שהוציא
 ממנו בדינין. ואין צריך לומר, שאם אכל יתר על מעותיו
 - אין מוציאין ממנו. וכן אין מחשבין משטר לשטר
 במשכונא. היתה הקרקע הממשכנת בידו של יתומים, ואכל
 שעור חובו - מסלקין אותו בלא כלום; אכל יתר על חובו
 - אין מוציאין ממנו היתר. ומחשבין לו משטר לשטר. כיצד
 מחשבין משטר לשטר? הרי שהיתה שדה זו ממשכנת לו
 במאה דינר, ושדה אחרת ממשכנת לו בשטר אחר במאה
 דינר, ושתי השדות לאדם אחד, ואכל מפרות השדה האחת
 בחמשים, ומפרות השניה במאה וחמשים - אומרים לו:
 הרי אכלת מן הפרות במאתים, ואין לך כלום. וכאלו השני
 שטרות שטר אחד ומשכונא אחת.
 ב. מקום שנהגו לסלק המלוה כל זמן שיביא לו מעות -
 הרי זה כמו שפירש, ואין צריך לפרש דבר זה. וכן מקום
 שנהגו שלא יסתלק המלוה עד סוף זמן המשכונא - הרי
 זה כמו שפירש. וכל הממשכן סתם - אינו יכול לסלקו עד
 שנים עשר חדש.
 ג. מקום שדרפן לסלק המלוה כל זמן שירצה הלוח, והתנה

החוב - אינו מנכה לו הכל, אלא כמו שיראו הדינים. שאם
 תסלק אותו בלא כלום - הרי זה כמו שהוציא אותו בדינין,
 ואבק רבית אינה יוצאה בדינין.
 ג. הורו רבותי: שהמלוה את חברו, ולאחר זמן תבע חובו,
 ואמר לו הלוח: דור בחצרי עד שאחזיר לך חובך - הרי זה
 אבק רבית, לפי שלא קצץ בשעת הלואה; שנאמר: לא תתן
 לו בנשך.
 ד. המלוה את חברו על השדה, ואמר לו: אם לא תחזיר
 לי מכאן עד שלש שנים, הרי היא שלי - הרי זה לא קנה,
 מפני שהיא אסמכתא. לפיקף מנכה כל הפרות שאכל, מפני
 שהוא רבית של תורה. אבל אם אמר לו המוכר: אם לא
 אחזיר לך עד שלש שנים, קנה אותה מעכשו, והביא לו
 בתוך שלש - אין לו פרות; הביא לו לאחר שלש - הרי כל
 הפרות ללוקח.
 ה. המוכר בית או שדה, ואמר המוכר ללוקח: לכשיהיו לי
 מעות תחזיר לי קרקעי - לא קנה; וכל הפרות שאכל -
 רבית קצוצה, ומוציאין אותם בדינין. אבל אם אמר לו
 הלוקח מדעתו: כשיהיו לי מעות אני אחזיר לך קרקע זה
 - מתר, והלוקח אוכל פרות עד שיחזיר לו מעותיו.
 ו. מכר לו את השדה, ונתן לו מקצת הדמים; אם אמר לו
 המוכר ללוקח: קנה בשעור מעותיך - כל אחד משניהם
 אוכל פרות בשעור מעותיו. אמר המוכר ללוקח: לכשתביא
 שאר המעות תקנה מעכשו - שניהם אסורים לאכל הפרות
 מיד: המוכר אסור - שמא יביא הלוקח שאר המעות,
 ונמצאת השדה שלו, ונמצא המוכר אוכל פרות בשביל
 המעות שנסארו לו אצל הלוקח; וכן הלוקח אסור - שמא
 לא יביא, ונמצא שאכל בשביל מקצת המעות שיש לו אצל
 המוכר. לפיקף מניחין את הפרות על ידי שליש עד שינתנו
 לאחד מהן. אמר לו המוכר: לכשתביא שאר המעות תקנה
 - הרי המוכר אוכל פרות עד שיביא הלוקח; ואם אכל
 הלוקח - מוציאין ממנו. אמר לו המוכר: קנה מעכשו,
 ושאר המעות הרי הן חוב אצלך - הרי הלוקח אוכל פרות;
 ואם אכל המוכר - מוציאין ממנו כל מה שאכל.
 ז. הורו רבותי: שהמלוה את חברו, ומשפן לו שדהו על
 מנת שיאכל פרותיה כל ימי המשכונא, אף על פי שאינו
 מנכה לו כלום - הרי זו אבק רבית, ואינה יוצאה בדינין.
 שאין הממשכן את השדה דומה לממשכן בית, שהרי אין
 בשדה פרות מצויין בעת ההלואה, ואפשר שיריות ויהיו
 שם פרות, ואפשר שיפסיד בוריעתה וצבדיתה, ולפיקף היא
 אבק רבית. וכן אין המשכונא דומה למי שמכר באסמכתא;
 שהמוכר באסמכתא לא גמר והקנהו, והממשכן גמר
 והקנהו גוף זה לפרותיו. וכזה יראה מן הגמרא, שהמשכונא
 אבק רבית, ואין לך להעמידה אלא בממשכן שדהו, כמו
 שהורו רבותי. נמצאת למד, ששלש משכונות הן: משכונא
 שהיא רבית קצוצה, ומשכונא שהיא אבק רבית, ומשכונא
 שהיא מתרת. כיצד? משפן לו מקום שפרותיו מצויין תדיר,
 כגון חצר או מרחץ או חנות, ואכל פרותיהן - הרי זו רבית

למחר, עדר עמי היום ואעדר עמך למחר. אבל לא יאמר
לו: נפש עמי ואעדר עמך, עדר עמי ואנפש עמך. כל ימי
גרדי - אחת, וכל ימי רביעה - אחת. ולא יאמר לו: חרש
עמי בגרדי, ואני אחרש עמך ברביעה; שהרי טרח החרישה
בימות הגשמים יתר. וכן כל פיוצא בזה.
יב. השוכר את הפועל בימי החורף לעשות עמו בימי הקר
בדינר בכל יום, ונתן לו השכר, והרי שכרו שנה בימי החורף
סלע בכל יום - הרי זה אסור, מפני שנראה כמלוה אותו
היום כדי שיוזיל לו בשכרו. אבל אם אמר לו: עשה עמי
מהיום ועד זמן פלוני בדינר בכל יום, אף על פי ששנה
שכרו סלע בכל יום - הרי זה מותר; הואיל והוא מתחיל
לעשות מעשה - אינו נראה כנוטל שכר מעותיו, שהקדים
ונתן לו בשכרו.

יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"ב

פרק שמיני

א. אסור להרבות על המכר. ביצד? המוכר לחברו קרקע
או מטלטלין, ואמר לו: אם מעכשיו תתן לי הדמים, הרי הן
שלך במאה; ואם עד זמן פלוני, הרי הם שלך בעשרים
ומאה - הרי זה אבק רבית, שנה דומה כמי שנוטל עשרים
בשכיל שנתן לו מאה להשתמש בה עד זמן פלוני.
וכשיתבענו בדין - אינו חייב לתן אלא מה שהיה שנה
בשעת המכר, או יחזיר ממכרו מידו, אם היה קיים. וכן אם
מכר לו מטלטלין עד זמן פלוני במאה, והיו שוין בשוק
למי שקונה במעותיו מיד תשעים - הרי זה אסור; ואינו
נותן לו אלא תשעים, או מחזיר מידו סחורתו, אם הייתה
קיימת.
ב. הלוקח מחברו חפץ בשוהו על מנת שיתן לו מכאן ועד
שנים עשר חדש - הרי זה רשאי לומר לו: תן [לי] מיד
בפחות, ואינו חושש משום רבית.
ג. חבית של יין שהיא שנה עתה דינר, ומכרה לו בשנים
עד הקיץ, על מנת שאם תארגע בה תקלה הרי היא ברשות
המוכר עד שימכרנה הלוקח - הרי זה מותר; שאם אכדה
או נשברה - אינו משלם כלום, ואם לא מצא למכרה
וליהרויח בה - היה לו להחזירה לבעלים. וכן אם מכרה לו
בשנים, ואמר לו: היתר על שנים יהיה שכרך בשכיל
שאתה מטפל למכרה, ואם לא תמצא למכרה כמו שתמצא
החזירה לי - הרי זה מותר, אף על פי שאם אכדה או נגנבה
או החמיצה תהיה ברשות הלוקח.
ד. היו לו פרות, שאם ירצה למכרן בשוק ולקח דמיהן
מיד, מוכרן בעשרה; ואם תבע אותן הלוקח לקנותן ויתן
המעות מיד, יקנה אותן בשנים עשר - הרי זה מותר למכרן
בשנים עשר עד שנים עשר חדש; שאפילו הביא זה מעותיו
עתה, בשנים עשר היה קונה אותן. וכן כל פיוצא בזה.
ה. אסור לקנות פרי הפרדס קדם שיגמר ויתבשל; מפני
שזה שמוכר בזול עתה, בעשר, הוא פרי ששנה עשרים

1 עמו המלוה שלא יסתלק עד סוף זמן המשכונא - הרי זה
2 אינו יכול לסלקו. היה המנהג שאין המלוה מסתלק עד סוף
3 זמנו, וקבל המלוה עליו שיסתלק בכל עת שיביא לו
4 מעותיו - הרי זה צריך לקנות מידו על כף.
5 ד. המשכונא, במקום שמנהגם לסלק המלוה בכל עת
6 שיביא מעותיו - אין בעל חוב של מלוה גובה ממנה בדרך
7 שגובה מן הקרקע; ואין הבכור נוטל בה פי שנים;
8 ושבועית משמטתה. וכשמסלק אותו - אינו נוטל אפילו
9 פרות שפשלו ונפלו לארץ. ואם הגביה אותן קדם שישלכו
10 - קנה אותן. ומקום שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו - בעל
11 חוב גובה הימנו; והבכור נוטל בה פי שנים; ואין
12 השבועית משמטתה.
13 ה. אף על פי שמשכונא זו אסורה היא ואבק רבית, כמו
14 שבארנו, אפשר שיהיה מנהג זה בטעות, או לעוברי
15 כוכבים, או דרך כל מי שחוטא ומשכן באותה מדינה,
16 הואיל ואבק רבית הולכין אחר המנהג. ויש מי שהורה,
17 שזאת המשכונא בנכרי.
18 ו. עובד כוכבים שמשכן חצרו לישראל, וחזר העובד
19 כוכבים ומכרה לישראל אחר - אין הממשכן חייב להעלות
20 שכר לישראל מעת שקנה הישראל, אלא דר בחצר בלא
21 שכר עד שיחזיר לו העובד כוכבים את המעות שיש לו על
22 חצרו זו; שהרי הוא ברשות הממשכן בדיניהם עד שיתן לו
23 מעותיו ויסתלק.
24 ז. הממשכן בית או שדה ביד חברו, והיה בעל הקרקע
25 אוכל פרותיה, ואמר לו המלוה: לכשתמכר קרקע זו לא
26 תמכרנה אלא לי בדמים אלו - הרי זה אסור. ואם אמר לו:
27 אל תמכרנה אלא לי בשויה, ועל מנת כן אני מלוה אותך
28 - הרי זה מותר.
29 ח. מותר להרבות בשכר הקרקע. ביצד? השכיר לו את
30 החצר ואמר לו: אם מעכשיו אתה נותן לי, הרי היא לך
31 בעשר סלעים בכל שנה; ואם תתן שכר חדש בחדש, הרי
32 היא בסלע בכל חדש - הרי זה מותר.
33 ט. המשכיר שדה לחברו בעשרה כורים לשנה, ואמר לו:
34 תן לי מאתים וזו שאפרנס בהן את השדה, ואני אתן לך
35 שנים עשר כור בכל שנה - הרי זה מותר; מפני שאם יפרנס
36 את השדה בדינרין אלו, יהיה שכרה יותר. וכן אם השכיר
37 לו חנות או ספינה בעשרה דינרין בשנה, ואמר לו: תן לי
38 מאתים וזו שאבנה בהן חנות זו ואצירנה ואכירנה, או
39 אתהן בהן ספינה זו וכלי תשמישיה, ואני אעלה לך שנים
40 עשר דינר בכל שנה - הרי זה מותר. אבל אם אמר לו: תן
41 לי מאתים וזו כדי להתעסק בהן בחנות, או אציאם
42 בסחורה של ספינה, או אשכר בהן מלחין, ואני אעלה לך
43 בשכר - הרי זה אסור.
44 י. אסור להרבות בשכר האדם. ביצד? לא יאמר לו: עשה
45 עמי היום מלאכה זו שהיא שנה כסף, ואני אעשה עמך
46 בשבוע אחר מלאכה שהיא שנה שתיים.
47 יא. מותר לאדם לומר לחברו: נפש עמי היום ואנפש עמך

יד. משכרת אשה לחכרתה תרנגלת לישב על הפיצים
בשני אפרוחים, ואין חוששין משום רבית.
טו. מי שהיה נושה בחברו ארבעה דינרים של רבית, ונתן
לו בהן חפץ ששנה חמשה, כשמוציאין ממנו - מוציאין
ממנו חמשה, הואיל ובתורת רבית בא לידו. וכן אם נתן
לו בהן כסות או כלי - מוציאין ממנו את הכלי עצמו ואותו
הכסות עצמו. השכיר לו בהן מקום ששנה שכו ששנה
דינרין, כשמוציאין ממנו - מוציאין ממנו ארבעה; שהרי
בארבעה שכר ממנו מקום זה, שקבל עליו.

יום שישי ל' תשרי ה'תשע"ב

פרק תשיעי

א. אין פוסקין על הפרות עד שיצא השער. יצא השער -
פוסקין; אף על פי שאין לזה - יש לזה. ביצד? הנה השער
לחטים קבוע לשוק ארבע סאין בסלע - הרי זה פוסק עמו
על מאה סאין, ונותן לו חמש ועשרים סלעים; ואם יתן לו
מאה סאה של חטים אחר זמן, בעת שיהיו החטים סאה
בסלע - אין בזה רבית כלל, אף על פי שלא היה למוכר
חטים כלל בעת שפסק. במה דברים אמורים? בשלא היה
לו כלום מאותו המין בעת שפסק עליו; אבל אם היה
למוכר מאותו המין כלום, אף על פי שעדיין לא נגמרה
מלאכתו - הרי זה מתר לפסק עליו אף על פי שעדיין לא
יצא השער. ביצד? הנה הוא תחלה לקוצרים - הרי זה
פוסק על החטים אף על פי שעדיין הן גדיש. ופוסק על
הזין משיבצר הענבים ויתנם בעביט; ועל השמן - משנתן
זיתים במעטן; ועל הסיד - משישקענה בכבשן. וכן פוסק
על כלי חרש משיעשה היוצר ביצים שלהן. במה דברים
אמורים? בשהיה צפון לכן; אבל עפר שחר - פוסק על
הכלים הנעשין ממנו אף על פי שלא נעשו, מפני שהוא
מצוי לכל, ואף על פי שאין לזה - יש לזה. וכן פוסק עמו
על הנבל כל ימות השנה אף על פי שאין לו נבל, מפני
שהוא מצוי תמיד.

ב. כל דבר שהוא מחסר מלאכה אחת או שתיים - פוסק
עמו עליו. הנה מחסר שלש מלאכות - אינו פוסק אלא אם
כן יצא השער; שבין שהוא מחסר שלש מלאכות - הרי
זה כמי שאין לו מאותו המין כלום, וכמו לא בא לעולם
עדין. ביצד? גדיש שהיה מחסר הנחה בשמש שייבש
ודישה וזריה - אינו פוסק עליו אלא אם כן יצא השער;
הנה יבש, ואינו מחסר אלא דישה וזריה - פוסק עליו.
ביצים של יוצר שהיו מחסרין לפיפה ויבוש והולכה לכבשן
ושרפה והוצאה - אינו פוסק עליהן; היו יבשין, ואינן
מחסרין אלא הולכה לכבשן ושרפה - פוסק עליהן. והוא
שהיה דרך הלוקח להוציא אותו מן הכבשן; אבל אם היה
המוכר הוא שמוציא - הרי אלו מחסרין שלש, ואינו פוסק
עליהן עד שיצא השער. וכן כל פיוצא בזה.

ג. ההולך לחלב את עזיו ולגזו את רחליו ולרדות את

כשיגמר, נמצאת התוספת בשביל ההקפה. אבל אם קנה
עגל בזול, ויהיה אצל הבעלים עד שיגדיל - הרי זה מתר;
שהרי אם מת או כחש - ברשות הלוקח הוא, והכחש
והמיתה דבר מצוי תמיד.

ו. הנותן מעות לבעל הפרס על השריגים ועל הזמורות
לכשיפרתו, שהם ביקר, והוא קונה אותן בזול עד שייכשו
ויפרתו - הרי זה צריך להפך בהן כשהם מחברים, שנמצא
בקונה אילן לזמורותיו. ואם לא הפך - נמצאו המעות
הלואה, והן לוקחין בזול מפני ההקפה, ואסור.

ז. שומרי השדות שנותנין להם חטים בשכרן בזול מן הגרן
כשיבואו לגרן, צריכין להתעסק עמהן במלאכה בגרן,
כדי שיהיו החטים האלו שנטלו בסוף זמן השכירות. ואם
לא עשו כן - נמצאת השכירות אצל הבעלים כמלוה, וזה
שלקחו בזול מפני שאחרו שכרן עד הגרן.

ח. אריסין שהיו בעלי השדות מסלקין אותן מן השדה
בניסן, ונותנין להם האריסין בכל זרע חמר ארבע סאין,
והניח זה אריסין בתוך שדהו עד איר, ונטל מהן שש סאין
- הרי זה מתר, ואין שם רבית.

ט. הלוקח חטים ארבע סאין בסלע, וכן השער, ונתן לו
את המעות, וכשבא לגבות את החטים לאחר זמן הוסיף לו
במדה ונתן לו יתר - הרי זה מתר; שהרי ברצונו הוסיף לו,
ואלו רצה - לא הוסיף, שהרי לא היה שם תנאי.

י. מתר לאדם לתן דמי חבית של זין לחברו ולומר לו: אם
החמיצה מכאן עד יום פלוני - ברשותך, אבל אם הוזילה
או הוקירה - הרי היא שלי; שבין שקבל עליו הזול, הרי
זה קרוב לשכר ולהפסד. וכן כל פיוצא בזה. וכן מתר לאדם
לקנות מחברו בתשרי מאה פדין של זין בדינר, ואינו נוטלן
עד טבת, וכשנוטלן בודק, ומחזיר החמץ ולוקח הנין
הטוב; שלא קנה ממנו אלא זין טוב, ואלו שהחמיצו -
מתחלה היו ראויין להחמיץ, אבל לא נודע הדבר עד אחר
הזמן.

יא. מקום שנהגו לשכר הספינה ולטל שכרה, ואם נשברה,
שמן לו מה שפחתה ומשלם יתר על שכרה - הרי זה מתר.
וכן מתר להשכיר סיר של נחשת וכיוצא בו, ונוטל השכר
ודמי מה שפחת ממשקלו. וכן כל פיוצא בזה.

יב. אין מקבלין צאן ברזל מישראל, מפני שהוא אבק
רבית. וביצד הן צאן ברזל? הרי שהיה לו מאה צאן, וקבלם
ממנו להטפל בהן, ויהיו הגוזות והולדות והחלב לאמצע,
לשליש או לרביע, עד שנה או עד שנתים, כמו שהתנו
בניהם; ואם מתו הצאן, הרי המקבל משלם דמיהם - הרי
זה אסור, שהרי בעל הצאן קרוב לשכר ורחוק להפסד.
לפיכך, אם קבל עליו בעל הצאן, שאם הוקרו או הוזלו או
אם נטרפו הרי הן ברשותו - הרי זה מתר. וכן כל פיוצא
בזה.

יג. השם פרה מחברו, ואמר לו: אם מתה, הרי היא עתה
עלי בשלשים דינרים, ואני אעלה לך סלע בכל חדש -
מתר; לפי שלא עשאה מחיים דמים, אלא לאחר מיתה.

48 אבטיחים אלו, והרי הן קטנים, והתנה עמו שיתנם לו
49 לכשיגדילו - הרי זה מתר; שהרי הוא מניחן והם גדלים
50 מאליהן, ואלו קצצן עתה כשהן קטנים - לא היו באים
51 אחרים תחתיהן. וכן כל כיוצא בזה מדבר שאין בו הפסד
52 ולא חסרון על המוכר.

יום שבת קודש א' מרחשון ה'תשע"ב

פרק עשירי

54 א. בשם שמתר למוכר לפסק על שער שבשוק, כך מתר
55 ללוות הפרות סתם ופורעין סתם בלא קביעת זמן על שער
56 שבשוק. כיצד? היה השער קבוע ונדוע לשניהם, ולזה
57 מחברו עשר סאין - חייב להחזיר לו עשר סאין, אף על פי
58 שהוקרו החטים; שהרי בשללה ממנו היה השער ידוע, ואלו
59 רצה היה קונה ומחזיר לו, שהרי לא קבע לו זמן.
60 ב. היה לו מאותו המין שלוה - הרי זה מתר ללוות סתם
61 בלא קביעת זמן ופורע סתם, אף על פי שעדין לא יצא
62 השער. ואפלו היתה לו סאה בלבד - לזה עליה כמה סאין.
63 היתה לו טפה אחת של שמן או של יין - לזה עליה כמה
64 גרבי יין ושמן. לא היה לו מאותו המין כלום, ולא נקבע
65 שער השוק עדין או שלא ידעו שער השוק - הרי זה אסור
66 ללוות סאה בסאה. וכן בשאר הפרות - לא ילוה אותן עד
67 שיצטו אותן דמים. ואם לזה ולא עשה אותן [דמים],
68 והזילו - מחזיר לו פרות במדה שלוה או כמשקל; ואם
69 הוקרו - נוטל דמים שהיו שוין בשעת הלואה. אף על פי
70 שיש לו מאותו המין או שהיה השער קבוע בשוק - הרי
71 זה אסור ללוות פרות בפרות עד זמן קבוע; אלא לזה סתם,
72 ופורע באיזה זמן שיפרע.
73 ג. לא יאמר אדם לחברו: הלוני כור חטים ואני אחזיר לך
74 כור לגרן; אלא אומר לו: הלוני עד שיבוא בני או עד
75 שאמצא המפתח.
76 ד. לזה פרות עד זמן קבוע: אם הזילו - מחזיר לו פרות
77 בזמן שקבע; ואם הוקרו - נותן לו דמים שהיו שוין בשעת
78 ההלואה.
79 ה. מלוה אדם את ארסיו חטים בחטים לזרע, בין קדם
80 שיירד הארץ לשדה בין אחר שיירד. כמה דברים אמורים?
81 במקום שנהגו שיתן הארץ את הזרע, שהרי ביד בעל
82 הקרקע לסלקו כל זמן שלא נתן. אבל במקום שדרך בעל
83 הקרקע לתן את הזרע: אם עדין לא ירד הארץ - הרי זה
84 מתר להלוות חטים בחטים; שעדין יש לו לסלקו, נמצא
85 בעת שיירד לשדה ירד על דעת שיחזיר לו חטים שהלוהו.
86 אבל אחר שיירד לשדה, הואיל ואינו יכול לסלקו - הרי הוא
87 ככל אדם, ואסור להלוותו חטים בחטים לזרע, אבל מלוהו
88 סתם על שער שבשוק.
89 ו. מי שהיה נושה בחברו מעות, ואמר לו: תן לי מעותי,
90 שאני רוצה לקח בהן חטים; אומר לו: צא וצטו אותן עלי
91 כשער של עכשו, ויהיה לך אצלי חטים בהלואה: אם יש

1 פורתו, ומצאו חברו ואמר לו: מה שעזי חולבות מכור לך,
2 מה שרחלי גוזזות מכור לך, מה שפנתי רודה מכור לך -
3 הרי זה מתר. אבל אומר לו: מה שעזי חולבות כך וכך מכור
4 לך כך וכך, מה שרחלי גוזזות כך וכך מכור לך כך וכך, מה
5 שפנתי רודה כך וכך מכור לך כך וכך - אסור, אלא
6 אם בן פסק עמו כשער שבשוק. וכן כל כיוצא בזה.
7 ד. אין פוסקין על שער של עירות, מפני שאין השער
8 קבוע, אלא על שער שבמדינה. היו החטים החדשות
9 במדינה ארבע סאין בסלע, וישנות שלש בסלע - אין
10 פוסקין עד שיצא השער לחדש ולישן. היו חטין של
11 לקוטות ארבע סאין בסלע, ושל בעל הבית שלש - פוסק
12 ללקוטות כשער לקוטות, ולא פוסק לבעל הבית עד שיקבע
13 השער לבעל הבית.
14 ה. כיון שנקבע השער מתר לפסק על השער הגבוה. כיצד?
15 היו החטים נמכרות ארבע סאין בסלע, ופסק עמו שיתן לו
16 החטים כשער הזול, אם עמדו אחר בן עשר סאין בסלע -
17 נותן לו עשר סאין, כשער שהיה בשוק, שהרי פסק עמו
18 כשער גבוה. נתן לו המעות סתם, ולא פסק עמו כשער
19 הגבוה, והזילו - נותן כשער שהיו שוין בשנתן לו המעות;
20 ומי שחזר - מקבל מי שפרע. כמה דברים אמורים? בפוסק
21 על דעת עצמו; אבל אם היה שליח לאחרים, בין המוכר
22 בין הלוקח - אינו נוטל אלא כשער הזול או מחזיר את
23 הדמים; ואינו מקבל מי שפרע בשליח, שהרי המשלח
24 אומר: לתתן שלחתיך ולא לענות, כמו שבארנו.
25 ו. היו החטים נמכרות ארבע סאין בסלע, ונטל את הדמים,
26 ונתן לו חמש בסלע, אם יש לו חטים - מתר. היו לו חטים
27 חוב אצל אחרים, ונטל המעות עד שיגבה חטיו ויתן לו -
28 אסור; שהרי הן מחסרין גביה, וכאלו אינם, והרי זה קבוע
29 לו זמן והזילו לו מפני שמקיפו.
30 ז. היו החטים במדינה ארבע סאין בסלע, ובכפרים שש
31 בסלע - הרי זה מתר לתן סלע לתגר כדי שיביא שש סאין מן
32 הכפר. והוא שהיה ברשות הלוקח, אם אבדו בדרך או נגבו
33 - אבדו לו. ואדם חשוב אסור לעשות זה. ובמיני סחורה -
34 אסור לכל אדם, לפי שאין מיני סחורה מצויין בפרות.
35 ח. החמיר שנקנסו לעיר, והרי החטים ארבע סאין בסלע,
36 הזילו ומכרו למכריהן או לספסריהן חמש בסלע, במעות
37 שנתנו להן תחלה כשיקנסו לעיר עד שיפתחו שוקיהן
38 וימכרו לכל אדם - הרי זה מתר; שאין אלו מוכרין להם
39 בזול מפני שנתנו מעות עתה ולא יקחו אלא לאחר זמן,
40 אלא מפני שמודיעין להם את השער ומסעדין אותם.
41 ט. המוליך פרותיו ממקום למקום, מצאו חברו ואמר לו:
42 תנם לי, ואני אעלה לך פרות שיש לי במקום פלוני באותו
43 מקום: אם יש לו שם - מתר, ואם לאו - אסור. היה מוליך
44 סחורה ממקום למקום, אמר לו: תנם לי, ואני אעלה לך
45 דמיה כמו ששנה באותו מקום: אם היתה ברשות המוכר
46 עד שהגיע לשם - מתר, ואם היתה ברשות לוקח - אסור.
47 י. הנותן לבעל הגנה דמי עשרה קשואין אלו, דמי עשרה

1 לו חטים כְּשֶׁעוֹר מְעוּתָיו - מִתָּר; וְאִם אֵין לוֹ אוֹתוֹ הַמִּין -
2 הָרִי זֶה אֲסוּר. שְׁלֹא אָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁמִּתָּר לְפֶסֶק עַל שֶׁעַר
3 שְׁבִשׁוּק אֵף עַל פִּי שְׁאִין לוֹ כְּלוּם מֵאוֹתוֹ הַמִּין, אֲלֹא בְּנוֹתָן
4 מְעוּתָיו לְקִנּוּת בֶּהֶן פְּרוֹת; אֲבָל הַרוֹצֶה לְהַעֲמִיד הַלְוָאתוֹ עַל
5 גֹּב הַפְּרוֹת - אֲסוּר, עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ פְּרוֹת. הִיָּה לְלוֹה חֲטִים,
6 וְעָשָׂה הַלְוָאתוֹ עָלָיו חֲטִים, וְכֹא אַחֵר זָמַן וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי

7 חֲטִים, שְׁאֵנִי רוֹצֶה לְמַכֵּרְךָ וְלִקַּח בְּדַמִּיהֶן זֵין; אָמַר לוֹ: צֹא
8 וְעָשָׂה אוֹתָן עָלֶי זֵין כְּשֶׁעַר שְׁבִשׁוּק עֲתָה: אִם יֵשׁ לוֹ זֵין -
9 הָרִי זֶה מִתָּר, וְנִעֲשִׂית הַלְוָאתוֹ אֲצִלוֹ זֵין; וְאִם אֵין לוֹ זֵין -
10 אֲסוּר. הָרִי שְׁלֹא הִיָּה לוֹ, וְעֹבֵר וְהַחֲזִיר הַהַלְוָא פְּרוֹת, אֵף
11 עַל פִּי שְׁקָנָה פְּרוֹת אַחֵר כֶּף - אֵינוֹ חֵיב לְתֵן לוֹ פְּרוֹת, אֲלֹא
12 נוֹתֵן לוֹ מְעוֹת שֶׁהַלְוָהוּ.

13

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ה תשרי-א' מרחשון ה'תשע"ב

יום ראשון כ"ה תשרי ה'תשע"ב

15 מצות לא תעשה שח. שזו.
16 המצוה הש"ח — האזהרה שהזהרנו מלתלוש
17 סימני צרעת או לכותם (באש) כדי שישתנה
18 מראיה, והוא אמרו: "השמר בנגע-הצרעת"
19 (דברים כד, ח). ולשון ספרי (פרשת תצא שם):
20 "השמר בנגע הצרעת" (דברים כד, ח) — בלא-
21 תעשה". ולשון המשנה (נגעים פרק ז משנה ד):
22 "התולש סימני טמאה והכנה את-המחיה (הבשר
23 החי שבנגע) — עובר בלא-תעשה" ולוקה, כמו
24 שנתבאר במקומו.
25 המצוה הש"ז — האזהרה שהזהרנו מלגלח שער
26 הנתק (נגע בשער), והוא אמרו: "ואת-הנתק לא
27 יגלח" (ויקרא יג, לג). ולשון ספרא (פרשת תזריע):
28 "מנין לתולש סימני טמאה מתוך נתקו שעובר
29 בלא-תעשה? שנאמר: ואת-הנתק לא יגלח".

יום שני כ"ו תשרי ה'תשע"ב

32 מצות עשה קיב.
33 המצוה הקי"ב — הצווי שנוצטוינו לעשות הכר
34 במצרע כדי שיפרשו ממנו, והוא אמרו יתעלה:
35 "והצרוע אשר-בו הנגע בגדיו יהיו פרומים
36 וראשו יהיה פרוע ועל-שפם יעטה וטמא טמא
37 יקרא" (ויקרא יג, מה). והראיה שזוהי מצות עשה
38 היא אמרם בספרא (תזריע): "לפי שנאמר (בכחן
39 גדול) 'ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרו' (שם כא,
40 י), יכול אף-על-פי שהוא מנגע? ומה אני מקיים:
41 'בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע' בכל-
42 אדם חוץ מכהן גדול, תלמוד לומר: 'אשר בו

הנגע" — אף כהן גדול יהיו בגדיו פרומים,
קרועים, וראשו יהיה פרוע, יגדל פרוע (כך נקרא
שער הגדל פרא). ברוור, אם כן, שפרימה או
פריעה של כהן גדול בלא-תעשה, והכלל הוא
אצלנו: "כל-מקום שאתה מוצא עשה ולא-
תעשה, אם אתה יכול לקיים את-שניהם מוטב;
ואם לאו יבוא עשה ויחדה את-לא-תעשה". וכיון
שמצאנו שהם אומרים, כי כהן גדול אם נצטרע
פורע ופורם, הרי ראיה שזו מצות עשה. וכבר
נמסר לנו בקבלה, שגם שאר טמאים צריכים
לעשות לעצמם הכר, כדי שיפרשו בני אדם מהם.
ולשון ספרא (שם): "טמא מת ובויעל נדה וכל-
המטמאין את-האדם מניין? תלמוד לומר: וטמא
טמא יקרא". ענינו: כל-טמא (שאינו פורם) צריך
להכריז על עצמו שהוא טמא, והוא: (שצריכין
היכר כלומר, או שיכריז בפה מלא, והיינו בשאר
טמאים ובמצורעת, או כבמצורע ש"כריז" באמצעות
סימני פריעה ופרימה שאז אין אלא צורך להכריז
ממש בפה) שישים לעצמו הכר המראה שהוא
טמא ושהנוגע בו נטמא, כדי שיבדלו ממנו. וכבר
נתבאר שהכר זה של מצרע אין כלו (כל סימני
ההיכרות) חובה לנשים, והוא אמרם (סוטה כג.):
"האיש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת"
אבל עוטה (מכסה בבגדיה) על שפם ומודיעה על
עצמה (בהכרזה ממש בפה) כשאר הטמאים (ובהל'
טומאת צרעת פרק ו הלכה ה פסק דאינה עוטה).

יום שלישי כ"ז תשרי ה'תשע"ב

מצות עשה קי.
המצוה המשלימה מאה ועשר — הצווי

תלויה בימיו (בימי נזרו), כלומר: הנזיר, ומצרע
 טהרתו תלויה בתגלחתו: "אם גלח המצרע
 ונשלמה תגלחתו השנייה — טהר מלטמא בשרץ,
 כמו שנתבאר בסוף נגעים, וישאר מחסר כפורים
 עד שיביא קרבנותיו כשאר מחסרי כפורים, כמו
 שנתבאר שם. לכן, תכלית תגלחתו היא טהרתו
 מלטמא בשרץ, בין שהביא קרבנותיו ובין שלא
 הביא; ואלו תכלית הבאת קרבנותיו היא להשלים
 כפרתו כשאר מחסרי כפרה, כלומר: זב וזבה
 ויולדת (שאף שנטהרו אין מושלמת כפרתן לאכול
 בקדשים וכדומה, עד שיביאו קרבנותיהם). וכבר
 הזכרנו קדם לכן (מצות עשה עה) את דבריהם:
 "ארבעה מחסרי כפרה, ושם נתבאר, שאין הנזיר
 מחסר כפרה, אלא אותם המעשים בכללותם
 (ביחד), כלומר: התגלחת והבאת קרבן —
 מתירים לו לשנות יין. ואין אחד מהם מספיק
 בלעדי השני, אלא התגלחת קשורה בקרבן
 והקרבן קשור בתגלחת, ובכלם יחד תשג התכלית
 האחת, והיא: שיתרו לו דברים שהיו אסורים
 עליו בימי נזירותו. ובפרק ו' מנזירות (מו.) אמרו:
 "גלח על הזבח ונמצא פסול — תגלחתו פסולה
 וזבחו לא עלו לו". הנה נתבאר לך, שהתגלחת
 היא מתנאי הזבח והזבח מתנאייה. ונתבאר עוד
 בתוספתא (נזיר טו.): "שנזיר שפלו (שהסתיימו)
 ימיו אסור לגלח ולשנות יין ולהטמא למתים"
 עד שיעשה כל-אותם המעשים והם (הקרבנות,
 נקראים) תגלחת טהרה, כמו שנתבאר בפרק ו'
 מנזירות, והוא שיגלח פתח אהל מועד ויזרוק
 שערו תחת הדוד ויקריב את הקרבנות, כמו
 שנתבאר בכתוב. ואתה תמצאם (שחז"ל) ברב
 המקומות קוראים להבאת הקרבנות 'תגלחת'.
 ובפרוש אמרו במקומות במשנה (נזיר פרק ב משנה
 ה — יא): (מי שמתבטא בלשון) "הריני נזיר ועלי
 לגלח נזיר (אחר)", הפונה בזה: שיביא קרבנות
 נזיר ויקריבם בעדו (הנזיר האחר). הנה נתבאר לך
 שהתגלחת היא בטיי להבאת הקרבנות. והטעם
 בכך, שהם חלק ממנה, כמו שבארנו, ועל-ידי
 הכל יחד יסתלק דין הנזירות וישתה הנזיר יין.
 אבל תגלחת טמאה הרי היא מהלכות המצוה,
 כמו שבארנו לעיל (מצות עשה צג).

שנצטוינו שתהא טהרה מן-הצרעת על ידי
 המעשה המפרש במקרא (ויקרא יד), והוא: עץ
 ארז ואזוב ושני תולעת (פיסת צמר צבועה במיץ
 אדום — היוצא מגרגירים המתאפיינים בתופעה
 שתולעת זעירה מצויה בכל אחד —) ושתי צפרים
 ומים חיים, ושיעשה בהם כל מה-שנזכר.
 ובמעשה הזה עצמו יטהר האדם והבית. כמו
 שבאר הכתוב. הנה נתבאר לך, שמיני הדברים
 המטהרים מן-הטמאה לפי תורתנו, הם שלשה
 מינים: אחד כללי ושנים המיוחדים לשני מינים
 ממיני הטמאות. הכללי — הוא הטהרה במים,
 שכל-טמא לא תשג לו הטהרה אלא אחר שיטהר
 במים; והמין השני — מי נדה (מי הזאה עם אפר
 הפרה), והוא דבר מיוחד לטמאת מת; והמין
 השלישי עץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים
 ומים חיים. והוא דבר מיוחד לצרעת. וכבר
 נתבארו פל-דיני מצוה זו, כלומר: טהרת מצרע
 הראשונה — במסכת נגעים (פרק יד).

יום רביעי כ"ח תשרי ה'תשע"ב

מצות עשה קיא.

המצוה הקי"א — הצווי שנצטוה המצרע
 להתגלח, והיא לו הטהרה השנייה (שלב שני. אחרי
 מה שמבואר במצוה קי — שיעור קטז), כמו
 שנתבאר בסוף נגעים (פרק יד), והוא אמרו
 יתעלה: "והיה ביום השביעי יגלח" (ויקרא יד, ט).
 וכבר הזכרנו מקדם (מצות עשה צג) את דבריהם
 (ספרא ויקרא יד, ט): "שלשה מגלחין ותגלחתן
 מצוה: הנזיר והמצרע והלוים". וכבר נתבארו
 דיני מצוה זו בסוף נגעים. וכאן אבאר לך מאיזה
 טעם מנינו תגלחת מצרע מצוה בפני עצמה
 והבאת קרבנותיו מצוה בפני עצמה (מצות עשה
 עז), ולא עשינו כן בנזיר אלא קבענו תגלחתו
 והבאת קרבנותיו כמצוה אחת (מצות עשה צג) —
 שהמצרע, אין קשר בין תגלחתו להבאת
 קרבנותיו, והתכלית המשגת מתגלחתו אינה
 התכלית המשגת מהבאת קרבנותיו לפי שהמצרע,
 טהרתו תלויה בתגלחתו (והבאת קרבנותיו למטרה
 שונה — לאכול קדשים). ובפרק ו' מנזירות (מד):
 אמרו: "מה בין נזיר למצרע? אלא שזה טהרתו

יום חמישי כ"ט תשרי ה'תשע"ב

יום שישי ל' תשרי ה'תשע"ב

מצות עשה קב. קג.

מצות עשה צט.

המצוה הק"ב — הצווי שְנַצְטוּינוּ להיות בְּגֵד מְנַגַע טָמֵא [מְטֵמֵא]. ומצוה זו כוללת כָּל-דִּינֵי צִרְעַת בְּגָדִים: אֵיךְ מְטֵמְאִים וְאֵיךְ מְטֵמְאִים, מֵהַ מֶהֱם צָרִיךְ הַסֵּגֵר אוֹ קָרִיעָה אוֹ שִׁרְפָּה אוֹ רְחִיצָה וְטָהֳרָה וְזוּלָת זֶה, מְכַל מֵה-שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָתוּב וּמֵמָה שֶׁבָּא בַּקֶּבֶלָה (מסכת נגעים פרק יא).

המצוה הק"ג — הצווי שְנַצְטוּינוּ להיות בֵּית מְנַגַע טָמֵא [מְטֵמֵא] ומצוה זו כוללת טָמֵאת בְּתִים: אֵיזָה מֵהֶם צָרִיךְ הַסֵּגֵר אוֹ נְתִיצַת הַקִּירוֹת אוֹ נְתִיצַת כָּלוּ, בְּמָה מְטֵמֵא וְאֵיךְ מְטֵמֵא.

יום שבת קודש א' מרחשון ה'תשע"ב

מצות עשה ק.

המצוה המְשַׁלְמֶת מָאָה — הצווי שְנַצְטוּינוּ להיות הַיּוֹלֶדֶת טָמֵאָה. ומצוה זו כוללת כָּל-דִּינֵי הַיּוֹלֶדֶת.

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' ב

לומר כך ואפשר לומר גם כמו שאמר רב ששת, אי אפשר להוכיח דין זה מהברייתא. הגמרא מביאה פסק של אביי בענין זה: אָמַר אַבְי, בהמה המפרכסת אֵינָה מַצְלֶת עַל הַכֹּלִים הַכְּלוּעִים שֶׁבְּתוֹכָהּ, דִּהָא מְטֵמְאָה טוּמְאָת אוֹכְלִין, ואם כן יש לחשוש שמא דינה כמתה, וצריך להחמיר מספק, וְהַרְבֵּעָה חַיִּב מִיתָה אִם עָשָׂה כֵּן בְּמִזִּיד, ומביא חטאת אם עשה כן בשוגג, דִּהָא אֵינָה מְטֵמְאָה טוּמְאָת נְבִלָה, ואם כן דינה כבהמה חיה שהרובעה חייב. שנינו במשנה: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הָאֵלֶּל [וְכוּ'] שֶׁל נְבִלָה הַמְכּוּנָס

במקום אחד, אם יש בו כזית במקום אחד חייבים עליו משום נבילה. אומרת הגמרא: אָמַר רַב הוֹנָא, מה שמחייב רבי יהודה, וְהוּא – היינו דווקא כְּשֶׁכָּנְסוּ בעצמו, שאז החשיבו וגילה דעתו שלא בטלו מתחילה, אבל אם נתכנס מאליו, כגון שכנסו אותו התינוקות לאחר הפשטו, מודה רבי יהודה שאין חייבים עליו, שמאחר שבטלו הוא מתחילה ונעשה עור, שוב אינו חוזר להיות עליו דין נבלה. הגמרא מביאה עוד דין של רב הונא לגבי טומאת נבלות: וְאָמַר רַב הוֹנָא, שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים שֶׁל נְבִלָה, שְׁשִׁישָׁן – שנמצאים עַל גְּבִי הָעוֹר, הָדִין הוּא שֶׁהָעוֹר מְכַמְלֵן מִדִּין בָּשָׂר, ואין בהם טומאת נבלה כלל.

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' א

השיעור של נֶמֶל הַרְבֵּה. אָמַר לִיה רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בַּר אָבָא לְרִישׁ לְקִישׁ, הָכִי – כִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא מַעֲנֶה מִשָּׂא. אָמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בַּר אָבָא, הָיִב לְקַבְּלִי – שב מולי, שאמרת לי דברי טעם וישר כחך. וְהִיב רַבִּי יוֹרָא וְקָמִיפֵיָא לִיה – והיה מתקשה בָּמָה – מהו השיעור של נֶמֶל הַרְבֵּה. אָמַר לִיה רַבִּין בַּר חִינָנָא לְרַבִּי יוֹרָא, הָכִי אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי, כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא מַעֲנֶה מִשָּׂא. מספרת הגמרא: הָיָה קָתְנִי לָהּ – היה רבין חוזר ואומר לרבי זירא שוב את אותו הדבר, אָמַר לִיה רַבִּי יוֹרָא, תָּדָא הָוִיָא לָךְ – דבר חידוש אחד היה לך וְאָמַרְתָּ אותו כבר, ומדוע אתה שונה אותו שוב להראות את חכמתך. אומרת על כך הגמרא: תָּא חַזִּי – בא ותראה מֵה בֵּין תְּקִיפֵי אֶרְעָא דִּישְׂרָאֵל – התקיפים שבארץ ישראל, שריש לקיש שהיה מתקיפי

ארץ ישראל, כשחידש לו רבי ישמעאל בר אבא שיעור גמל הרכה, אמר לו שישב מולו, לְחִסְדִּי דְּבָבָל – החסידים שבבל, שרבי זירא שהיה מחסידיו בבל, כשחזר רבין בר חנינא ואמר לו את שיעורו של גמל הרכה, אמר לו שיש לו חידוש אחד וחוזר ואומר אותו כל הזמן. שנינו במשנה: וְעוֹר הָרֹאשׁ וְכוּ' שֶׁל עֵגֶל הָרֶךְ. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא מֵהוּ שִׁיעוּרוֹ שֶׁל עֵגֶל הָרֶךְ: וְכֵמָּה הוּא שִׁיעוּרוֹ שֶׁנֶּחֱשֵׁב עֵגֶל הָרֶךְ. עוֹלָא אָמַר עֵגֶל בֶּן שְׁנָתוֹ, לְלִידָתוֹ נֶחֱשֵׁב רֶךְ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר כָּל זֶמֶן שֶׁהָעֵגֶל יוֹנֵק הוּא נֶחֱשֵׁב רֶךְ. אִיפִּיעֵיָא לָהּ, הָיִב קָאָמַר – כיצד סובר עוֹלָא, האם כוונתו דווקא כשהוא בֶּן שְׁנָתוֹ וְהוּא שְׁיוֹנֵק, כלומר, באופן שמלבד היותו בן שנה הוא יונק רך, אבל לאחר שהפסיק לינק אף כשעדיין הוא בן שנתו, או לאחר שעברה שנתו אף שעדיין יונק הוא, מתקשה עורו.

המשך ביאור למס' חולין ליום שישי עמ' ב

ומה הוסיף רבי אליעזר, אֵלֶּא לֹא הָכִי קָאָמַר תְּנָא קמא, אַחַד הַנּוֹגַע וְאַחַד הַמְּסִיט אֶפְּלוּ כֹּלָא נִישָׂא בִּיחוד, שהחצאי זיתים מחולקים מטמא, ולא כעולא שיהיו החצאים נישאים יחד. וְאָתָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְמִימַר שֶׁמִּטְמֵא בֵּין בְּמַגַע וּבֵין בְּמִשָּׂא, וְהוּא דִּנִּישָׂא יָחִיד כְּעוֹלָא. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְיֵאָא אֵף שֶׁאִמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שְׁהָרִי בֹא לְמַעַט מִדְּבָרֵי חֲכָמִים. מִתְרַצַת הַגְּמָרָא: אֵימָא – תְּגַרְסוּ וְהוּא דִּנִּישָׂא.

משנה

משנתנו מבארת דין עצמות לגבי טומאה, והאם המוח שבתוך העצם גורם לטומאה. קוּלִית ו-עצם חלולה הסתומה משני צידיה ויש בתוכה מוח מְהֵמָה,

שמואל ב יד

יד וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַתְּקַעִית אֶל־הַמֶּלֶךְ וַתִּפֹּל עַל־אַפֵּיהָ אֶרְצָה וַתִּשְׁתַּחֲוֶה וַתֹּאמֶר הוֹשַׁעְהָ הַמֶּלֶךְ: הַיָּאמֶר־לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ וַתֹּאמֶר אָבֵל אִשָּׁה־אֶלְמָנָה אָנִי וַיָּמָת אִישִׁי: וּלְשַׁפְּחָתְךָ שְׁנֵי בָנִים וַיִּנְצֻוּ שְׁנֵיהֶם בַּשָּׂדֶה וְאִין מִצִּיל בִּינֵיהֶם וַיָּבֹו הָאֶחָד אֶת־הָאֶחָד וַיָּמָת אֹתוֹ: וַהֲנִה לָמָּה כָּל־הַמִּשְׁפָּחָה עַל־שַׁפְּחָתְךָ וַיֹּאמְרוּ תֵּנִי | אֶת־מִכָּה אֲחִיו וְנִמְתְּהוּ בַּנֶּפֶשׁ אֲחִיו אֲשֶׁר הָרָג וְנִשְׁמִידָה גַם אֶת־הַיּוֹרֵשׁ וְכָבֹו אֶת־גִּחְלָתִי אֲשֶׁר נִשְׁאַרָה לְבִלְתִּי שׁוֹם (שִׁים־קרי) לְאִישִׁי שֵׁם וְשִׁאֲרִית עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: ח וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־הָאִשָּׁה לָכִי לְבֵיתְךָ וְאִנִּי אֲצִוָּה עָלֶיךָ: ט וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַתְּקַעִית אֶל־הַמֶּלֶךְ עָלִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ הָעוֹן וְעַל־בֵּית אָבִי וְהַמֶּלֶךְ וְכִסְאוֹ נָקִים: י וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הַמְדַּבֵּר אֵלַיךְ וַהֲבֵאתוֹ אֵלַי וְלֹא־יִסִּיף עוֹד לָגַעַת בָּךְ: יא וַתֹּאמֶר יִכְרֹנָא הַמֶּלֶךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִהֶרְבַּית (מִהֶרְבַּת קרי) גָּאֵל הַדָּם לְשַׁחַת וְלֹא יִשְׁמִידוּ אֶת־בְּנֵי וַיֹּאמֶר חִי־יְהוָה אִם־יִפֹּל מִשְׁעַרְת בִּנְךָ אֶרְצָה: יב וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה תְּדַבֵּר־נָא שַׁפְּחָתְךָ אֶל־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ דְּבַר וַיֹּאמֶר דְּבָרִים: יג וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה וְלָמָּה חֲשַׁבְתָּה כְּזָאת עַל־עַם אֱלֹהִים וּמְדַבֵּר הַמֶּלֶךְ הַדְּבַר הַזֶּה כְּאִשֶּׁם לְבִלְתִּי הָשִׁיב הַמֶּלֶךְ אֶת־נִדְחוֹ: וְשׁ"י

(ה) אבל אשה אלמנה אני. אבל, בקושטא: (ט) עלי אדני המלך העון. כנוי הוא לכבודו, כלומר אתה מדחה אותי לאמר אני מצוה עליך ואני אלך לדרכי, ואתה לא תצוה עלי, ובני יורג, על מי העון הזה: (יא) יזכר נא המלך את ה'. שהקפיד על אורך הדרך להציל נפשות, שנאמר (דברים יט ז): והשיגו כי ירבה הדרך, וזהו מהרבות גואל הדם לשחת, ואתה דוחה אותי: (יג) ולמה חשבתה כזאת. שחשדת לישראל, שיבאו להרוג את השני בלא עדים והתראה: ומדבר המלך הדבר הזה כאשם. והדבר הזה שחרצת לאחרים, שאמרת לי לא יפול משערת בנך ארצה, עכשיו שאגלה לך שאין הדבר הזה אלא על שני בנים, אל תתחרט לאמר דברתי זה כאשם, והנני חוזר בי, לבלתי השיב המלך את אבשלום בנו שנדחה ממנו וברח לו: ומדבר המלך. אוקינון פרלטי"ש בלע"ז:

מצודת ציון

(ה) אבל. באמת, כמו (שם נב כא): אבל אשמים אנחנו: (ו) וינצו. ענין מריבה, כמו (שמות ב יג): שני אנשים עברים נצים: (ט) וכסאו. רוצה לומר המלכות: (יא) מהרבת. ענין גדולה וחשיבות, כמו (אסתר א ח): על כל רב ביתו: גואל הדם. קרוב הנרצח הרוצה לנקום נקמת דמו, נקרא גואל הדם, שהוא כאלו נחשב לדם לגאולה: משערת בנך. אמר דרך הפלגה, כדרך שאומרים הבריות: (יג) כאשם. ענין שגגה:

מצודת דוד

(ד) ותאמר האשה. בבואה לפני המלך, אמרה בתחילה מה שראוי לומר להבאים לפני המלך, כמו יחי המלך וכדומה, ואחרי זה נפלה על אפיה: (ה) אבל אשה אלמנה. כדרך דברי אלמנה זוכרת בעל נעוריה, דואגת על מיתתו, וכאלו תאמר באמת רואה אנכי ומרגשת בדבר שאשה אלמנה אני, כי אלמלא היה בעלי חי, לא קרה לי כזאת: וימת אישי. גם זה מדרך אלמנה, תקונן ותכפיל דברי יללותה: (ו) ואין מציל. לא היה ביניהם איש נכרי להציל המוכה מיד מכהו:

(ז) כנפשו. בעבור שהרג נפש אחיו, ועם שלא היה בעדים והתראה: גם את היורש. רוצה לומר: כמו שהשמיד הוא את אחיו מורישו, כן נשמיד גם אותו, שהוא היורש את אחיו: וכבר את גחלתי. ובזה יכבו מעט האורה הנשארה לי, כי אישי מת, ואחיו איננו, והוא לבדו נשאר, ואם גם אותו ימיתו, לא ישאר מאומה: לבלתי שים. רוצה לומר: כוונת המשפחה היא, לבל יושם לאישי שארית, לשהם ירשו נחלת אישי: (ח) אצוה עליך. אצוה את מי מאנשי, לדרוש ולחקור בדבר, אם האמת אתך: (ט) עלי אדוני המלך העון וגו'. כאלו תאמר, יאמין לי שהאמת אתי, ומיד תזכהו, ואם יודע לאחר זה שלא כן הוא, אזי יהיה העון עלי על שהטעיתי את המלך, אבל המלך וכסאו יהיה נקי מעון זה, רוצה לומר: לא יעונש, לא בגופו ולא בדבר המלוכה, היות כי מהראוי להאמין לי בזה, כי שניהם ילדי הם: (י) המדבר אליך. על כי ראה המלך אשר כנים אמריה, חזר ואמר לה: מי המדבר אליך מאז, אשר תמסור לו בנך להמיתו, אותו תביאו אלי, ואזהירו שלא יוסיף לגעת בך ולכופך למסור את בנך: (יא) יזכר נא המלך וגו'. כאלו חששה פן כאשר יבוא גואל הדם לפני המלך, ולפי רוב גדלו ישא לו המלך פנים ולא ירחם עוד על בנה, ולזה אמרה: יזכר נא את ה', ולדבק במעשיו, מה הוא רחום וכו', מבלי להגדיל לישא פני גואל הדם הבא לשחת, ולא ישמידו את בני: חי ה'. הריני נשבע שלא יעשה לו מאומה רע: (יב) תדבר נא. שאלה רשות לדבר דבריה, עם שאינם נוגעים אליה: (יג) ולמה חשבתה. רוצה לומר: איך עלתה על דעתך להאמין דברי, לחשוב על בני המשפחה עם ה', להתאכזר על בני להרגו מבלי עדים והתראה, והיה לך להשכיל אמיתת הענין, שלמשל נאמר, ובנועם אמריה הפליגה ברוב מעשה הריגת הרוצח מבלי עדים והתראה: ומדבר המלך. רוצה לומר: עוד אתמה, מה שדבר המלך הדבר הזה שלא יפול משערת וגו', אשר הוא כאשם וכשגגה היוצאת, על בלתי משיב המלך את אבשלום אשר נדח בארץ נכריה, כי הלא הוא דומה בדומה, כי גם לאבשלום לא התרו, ועוד דברים כאלה שאין לו משפט מות (ועל כי חששה פן יחזור המלך מדבריו ולומר כי באמת שגגה היא, לזה הקדימה אמריה ותאמר: למה חשבת כזאת וגו', לומר שהדין דין אמת, ועם אבשלום נעשה השגגה, ולחלוק כבוד למלכות, תלתה השגגה בהאמירה, ולא בהמעשה):

תהלים לה טו-כח

לח. טו ובצלעי שמחו ונאספו נאספו עלי נכים ולא ידעתי קרעו ולא דמו: טז בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שנימו: ז אדני כמה תראה השיבה נפשי משאיהם מכפירים יחידתי: יח אודך בקהל רב בעם עצום אהללך: יט אלישמחולי איבי שקר שנאי חנם יקרצו עין: כ פי לא שלום ידברו ועל רגעי ארץ דברי מרמות יחשכון: כא וירחיבו עלי פיהם אמרו האח | האח ראתה עינינו: כב ראתה יהוה אליתחרש אדני אליתרחק ממני: כג העירה והקיצה למשפטי אלהי ואדני לריבי: כד שפמני בצדק יהוה אלהי ואלישמחולי: כה אלואמרו בלבם האח נפשנו אלואמרו בלענוהו: כו יבשו ויחפרו | יחדו שמחי רעתי ילבשו כשת וכלמה המגדילים עלי: כז ירנו וישמחו חפצי צדקי ויאמרו תמיד יגדל יהוה החפץ שלום עבדו: כח ולשוני תהגה צדקך בל'היום תהלתך:

רש"י

אלה: משואיהם. מחשך שלהם: מכפירים יחידתי. מוסב על השיבה נפשי השיבה מכפירים יחידתי, (יחידתי נשמתי ס"א): (יט) אויבי שקר. ששונאין אותי על דבר שקר שמעידין עלי מה שלא עלה במחשבתי מעולם אל ישמחו במפלתי: שונאי. ששונאי אותי אל יקרצו עלי עין וללעוג בעיניהם על מפלתי: יקרצו. צינאנ"ט בלע"ז: (כ) על רגעי ארץ. על דכאי ארץ, וכן רוגע הים (ירמיה ל"א) עורי רגע (איוב ד'), וכן פירש דונש: (כא) האח האח. לשון שמחה מתהלל בתאות לבו מרוב שמחת שרואים תאותם מתקיימת: (כג) העירה והקיצה. פמליא של מעל, לשפוט משפטי מאויבי:

(טו) ובצלעי שמחו ונאספו. וכשאני צולע ששבר בא עלי שמחו ונאספו: נאספו עלי נכים. אנשי פסחי' כמו שאנו מתרגמין נכה חגירא, ומנחם חברו כמו נכאי (ישעיה ט"ז) אימנויישי"ץ בלע"ז: קרעו ולא דמו. אילו היו קורעין את בשרי לא היה דמי שותת לארץ כשמלבינין פני: (טז) בחנפי לעגי מעוג וגו'. בשביל חניפות של ליצנות אכילה ושתיה שמחניפין לשאול בשביל שיאכילם וישקם חורקים עלי שניהם: מעוג. לשון אכילה כמו אם יש לי מעוג דאליהו (מלכים א י"ז), ומנחם פתר אותו לשון עוגה קטנה (שם) וכן אם יש לי מעוג: (יז) כמה תראה. כמה ארך אפים יש לפניך לראות כל

מצודת ציון

(טו) ובצלעי. ענין חגר ופסח כמו והוא צולע (בראשית ל"ב): נכים. מוכה ברגל כמו נכה רגלים (ש"ב ד'): קרעו. כן יקרא פתיחת הפה לשחוק וכאשר כן יקרא פתיחת חלונות כמ"ש וקרע לו חלונו (ירמיה כב): ולא דמו. ולא שתקו: (טז) מעוג. חררה ועוגה כמו אם יש לי מעוג (מ"א ז'): חרוק. ענין שחיקת וטחינת השנים אלו באלו בהתקצף כמו ויחרקו שן (איכה ב): (יז) כמה. ענין זמן רב: משואיהם. ענין חושך: מכפירים. חזקים ככפירים: יחידתי. נשמתי: (יח) עצום. ענין רבוי וכן עצמו לי אלמנותיו (ירמיה טו): (יט) לי. עלי: יקרצו. ענין נדנוד העין ללעג וכן קורץ בעיניו (משלי כ'): (כ) רגעי. ענין בקוע כמו עורי רגע (איוב ד'): (כא) האח. ענין לי שמחה הוא וכן אמרה צור על ירושלים האח (יחזקאל כ"ז): (כו) המגדילים. מל' גדול: (כח) תהגה. תדבר:

מצודת דוד

(טו) ובצלעי. ר"ל בחליי כי אז ילאה האדם לעמוד על רגליו ביושר כ"א כחגר ופסח: נכים. אף המוכים ברגליהם נאספו עלי ור"ל כולם נאספו איש לא נעדר: ולא ידעתי. על מה נאספו הלא לא הרעתי אחד מהם: קרעו. והמה פותחים פיהם בשחוק ואינם יכולים להתאפק ולשתוק מן השחוק: (טז) בחנפי. המה יתחברו עם החנפים הלועגים ומתלוצצים בבני אדם ובעבור מתן החררה שמקבלים ממי שרוצה בזה וכל אחד מהם חרק עלי שניו דרך כעס וקצף: (יז) כמה תראה. עד מתי תראה בעניי ולא תושיע: השיבה. הצל נפשי מחשכת הצרות אשר יביאו עלי: (יח) אודך. ואז אודך בקהל רב: (יט) אויבי שקר. אויבים לי בחנם: יקרצו עין. מלת אל משמשת בשתים כאלו אמר אל יקרצו עין בדרך לעג: (כ) כי לא שלום ידברו. כל דבריהם בריב ומצה: ועל רגעי ארץ. על הנסתרים מפניהם בבקעי ארץ יחשבו מרמה:

(כא) וירחיבו. בשחוק רב: ראתה עינינו. מה שחפצנו לראות: (כב) ראתה. הלא ראתה שמחתם עלי אל תשתוק להם מלקחת מהם נקמתי: (כג) למשפטי. לעשות משפטי ולריב ריבי: (כד) כצדקך. כפי מדת צדקך ולא כמעשי: (כה) האח נפשנו. שמחה נפשנו: בלענוהו. בלענו את דוד: (כו) יחדיו. כולם יחדו וכ"א יראה בבושת חבירו: שמחי רעתי. השמחים בבוא עלי הרעה: המגדילים עלי. המתגאים ומחזיקים עצמם לגדולים למולי: (כז) חפצי צדקי. החפצים שאמצא צדקה מה: ויאמרו תמיד. בכל עת יאמרו יגדל כבוד ה' החפץ בשלום עבדו: (כח) צדקך. הצדקה שעשית לי: כל היום. אספר תהלתך:

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

קול לו קול אליו. וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז) לו היה יכול לומר וכתב מדבר אליו ללמדך שאליו לבדו היה נמשך הקול באהל מועד משהוקם המשכן ונדבר עמו מעל הכפורת לא היה הקול נשמע לישראל דהאי קרא דוישמע את הקול באהל מועד כתיב רישיה דקרא ובבא משה אל אהל מועד וגו': שהוא ככל יאמר בו'. תלמוד לומר לאמר לא אמור הדברים אלא אם כן נותן לו רשות:

ללמדך שרק משה שמע וכל ישראל לא שמעו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא בסיני - מה שביארו שכל ישראל שמעו היינו רק במעמד קבלת התורה, והא - פסוק זה שדרשוהו שנשמע הקול רק אל משה, היינו באהל מועד. עוד מתרצת הגמרא: ואי בעית אימא, לא קשיא, הא בקריאה הא בדבור - היכן שכתוב 'קריאה' שמעו כולם והיכן שכתוב 'דבור' לא שמע אלא משה.

רבי זריקא רמי קראי - הקשה סתירה בפסוקים קמיה [לפני] דרבי אלעזר, ואמרי לה, אמר רבי זריקא שרבי אלעזר רמי - הקשה כן, כתיב (שמות מ לה) 'ולא יכל משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן', ומבואר שהענן מנע את כניסתו, ומצד שני כתיב (שם כד יח) 'ויבא משה בתוך הענן' ויכל להכנס בתוכו. ויישב המקראות, מלמד שתפסו הקדוש ברוך הוא למשה והביאו בענן, ומעצמו לא יכול היה להכנס לענן. תירוצ' נוסף: דבי רבי ישמעאל תנא, נאמר פאן 'ויבא משה בתוך הענן' ונאמר להלן בקריעת ים סוף 'בתוך', בפסוק (שם יד כח) 'ויבאו בני ישראל בתוך הים', ולמדים בגזירה שוה, מה להלן עברו את הים על ידי שביל בתוך המים כדכתיב בהמשך הפסוק 'והמים להם חומה מימנם ומשמאלם', אף פאן נכנס משה להר סיני על ידי שביל שהיה בתוך הענן.

שנינו דרשה נוספת בברייתא: נאמר (ויקרא א א) 'ויקרא אל משה וידבר', למה הקדים קריאה לדבור, לימדה תורה דרך ארץ שלא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורוהו בשמו תחילה, ולכך קרא ה' למשה בשמו לפני שדיבר עמו. וזה מסייע ליה לרבי חנינא, דאמר רבי חנינא לא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורוהו. ועוד דרשו בפסוק זה: 'וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר'. אמר רבי מוסיא בר בריה דרבי מסיא משמיה דרבי מוסיא רבה, מניין לאומר דבר לחבירו ביחידות וניכר בכך שאינו חפץ בפרסום הדברים, שהוא ב'בל יאמר' - שאסור לו לספר את הדבר לאחרים, עד שיאמר לו המספר בפירוש לך אמור, שנאמר 'וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר', ותיבת 'לאמר' נדרשת כשתי תיבות 'לא אמור' הדברים אלא אם כן ניתנה רשות לכך.

מקשה הגמרא: **וְרַב** שסובר שאין יד לפחות מכזית ואין שומר לפחות מכפול, **הָאֵי** – ברייתא זו, **בְּמֵאֵי מוֹקִים לָהּ** – באיזה אופן הוא מעמידה שלא יהא אחד מאלו התנאים חלוקים עליו, **אִי בִיד** – אם מעמיד את הברייתא בעצמות שהם יד לבשר, **קִשְׁיָא מְהֵרִישָׁא**, כלומר מהתנא קמא שמטמא, ורואים שהוא סובר שיש יד לפחות מכזית, **וְאִי בְּשׁוּמְר** – ואם מעמיד את הברייתא בעצמות שהם שומר לבשר, **דְּהֵיִינוּ** בעצמות שיש בתוכם מוח, והכניס שני ראשיהם הריקנים לתוך הבית, **קִשְׁיָא מְהֵרִישָׁא**, כלומר מרבי יהודה בן נקוסא שמטהר ומשום שסובר שאין על העצם דין שומר, והרי מודה רב שיש דין שומר לשיעור כפול, וחצי זית הוא יותר מפול, ומדוע מטשר רבי יהודה בן נקוסא.

הגמרא אומרת שיש שתי אפשרויות ליישב את הברייתא לפי רב. מתרצת הגמרא: **אִיבְעִית אִמָּא** שהברייתא מדברת דוקא בַּעֲצֻמוֹת שהם **שׁוּמְר** לבשר, **וְאִיבְעִית אִמָּא** שהברייתא מדברת דוקא בַּעֲצֻמוֹת שהם יד לבשר.

מסבירה הגמרא: **אִיבְעִית אִמָּא בִיד**, וְרַב שסובר שאין יד לפחות מכזית, **הוּא דְאָמַר (כְּרַבִּי יְהוּדָה) [בִּיהוּדָה] בְּן נְקוּסָא** שמטהר, שגם הוא סובר שאין יד לפחות מכזית. **וְאִיבְעִית אִמָּא בְּשׁוּמְר**, וְרַב שסובר שיש שומר לפחות מכזית, **הוּא דְאָמַר בְּתַנָּא קְמָא** שמטמא, שגם הוא סובר שיש שומר לפחות מכזית.

הגמרא מתרצת את הברייתא, לפי רבי יוחנן שסובר שיש יד לפחות מכזית ויש שומר לפחות מכפול: **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר**, שהברייתא בּוֹלָה מדברת דוקא בַּעֲצֻמוֹת שהם יד לבשר, וְרַבִּי יוחנן שסובר שיש יד לפחות מכזית, **הוּא דְאָמַר בְּתַנָּא קְמָא** שמטמא, שסובר גם כן שיש יד לפחות מכזית.

הגמרא מקשה על רב מברייתא אחרת (תוספתא עוקצין פ"ב ה"א): **הָא שְׂמַע, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר**, קולית – עצם העליון של הירך, **שֵׁשׁ עֲלֶיהָ בְּזִית בָּשָׂר**, אותו כזית בשר גוֹרֶדֶת את בּוֹלָה להכניס את ה**מוֹמָאָה**, דהיינו, שאם הכזית בשר היה ביחד עם כביצה אוכלים, ונגע שרץ באיזה מקום שהוא בקולית, נטמא הבשר, **אֲחֵרִים אָמְרִים, אֶפִּילוּ אִם אֵין עָלֶיהָ אֶלָּא בָּשָׂר בְּפֹל**, אותו בשר גוֹרֶדֶת את בּוֹלָה להכניס את ה**מוֹמָאָה**.

מקשה הגמרא: **וְרַב** שסובר שאין יד לפחות מכזית, ואין דין שומר לפחות מכפול, **הָאֵי** – ברייתא זו, **בְּמֵאֵי מוֹקִים לָהּ, אִי בִיד** – אם הוא מעמיד את הברייתא בעצם שהיא יד לבשר, **קִשְׁיָא מְהֵרִישָׁא**, כלומר מאחרים שאומרים שאפילו אם אין בבשר שיעור כזית נטמא הבשר, ומוכח מדבריהם שסוברים שיש דין יד לפחות מכזית, **וְאִי בְּשׁוּמְר** – ואם הוא מעמיד את הברייתא בעצם שהיא שומר לבשר, **קִשְׁיָא מְהֵרִישָׁא**, כלומר מרבי יהודה שאומר שדווקא אם יש בתוכה כזית בשר נטמא, אבל אם יש פחות מכזית בשר לא נטמא, ומוכח מדבריו שסובר שאין שומר לפחות מכזית, ובשיעור כפול שהוא פחות הרבה מכזית, מודה רב שיש לו דין שומר, ואם כן מדוע לא נטמא.

הגמרא אומרת שיש שתי אפשרויות ליישב את הברייתא לפי רב. מתרצת הגמרא: **אִיבְעִית אִמָּא** שהברייתא מדברת דוקא בַּעֲצֻמוֹת שהיא יד לבשר, וְרַב שסובר שאין דין יד לפחות מכזית, **הוּא דְאָמַר בְּרַבִּי יְהוּדָה** שמטהר את הבשר אם הוא פחות מכזית, ומשום שהוא סובר שאין יד לפחות מכזית, **וְאִיבְעִית אִמָּא** שהברייתא מדברת דוקא בַּעֲצֻמוֹת שהיא **שׁוּמְר** לבשר, ורב שסובר שיש דין שומר לפחות מכזית, הוא סובר **בְּאֲחֵרִים** שמטמאים את הבשר גם כשהוא פחות מכזית, ומשום שהם סוברים שיש דין שומר לפחות מכזית.

הגמרא מתרצת את הברייתא לפי רבי יוחנן שסובר שיש יד לפחות מכזית ויש שומר לפחות מכפול: **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר**, שהברייתא בּוֹלָה מדברת בקולית שהיא **שׁוּמְר** לבשר, וְרַבִּי יוחנן שסובר שיש דין שומר לפחות מכזית, **הוּא דְאָמַר בְּאֲחֵרִים** שמטמאים את הבשר גם כשהוא פחות מכזית, שהם גם כן סוברים שיש שומר לפחות מכזית.

מקשה הגמרא: איך אפשר לומר שרבי יוחנן סובר **בְּאֲחֵרִים, הָא בְּפֹל קָא אָמַר** – הרי הם אמרו שהבשר טמא בשיעור כפול, ומשמע מדבריהם שאם המוח הוא פחות מכפול, אז הם מודים שאין לקולית

דין שומר והבשר טהור, ורבי יוחנן הרי סובר שיש דין שומר גם לאוכל שהוא פחות מכפול. מתרצת הגמרא: **אִיבְעִית דְּקָאָמַר** – מאחר שהזכיר **הַתַּנָּא קְמָא שִׁיעוּרָא** – שיעור כזית, **קָאָמַר אֵינְהוּ נָמִי** – לכך הזכירו גם אחרים **שִׁיעוּרָא** – שיעור כפול, אבל לעולם גם לפחות משיעור כפול מודים אחרים שהבשר טמא.

רבא מוכיח מלשון הברייתא, שהברייתא מדברת בשומר: **אָמַר רַבָּא, דִּיקָא נָמִי, דְּבַעֲצָם** שהוא **שׁוּמְר עֲסָקִין** – מדברת הברייתא, **דְּקָתְנִי** בברייתא 'קולית' – עצם העליון של הירך, ותמיד יש בתוכה מוח, וממה שנקטה הברייתא קולית ולא שאר עצמות, **שְׂמַע מִינָהּ**, שהברייתא מדברת בעצם שהיא שומר לבשר ואינה משמשת כיד כלל.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בכונת 'אחרים' כשהזכירו שיעור כפול האם הוא בדווקא או לא: **אִיתָמַר, רַבִּי חֲנִינָא אָמַר**, כשהזכירו אחרים כפול, **וְהוּא שִׁיעוּר** – כונתם היא דווקא לשיעור זה, אבל אם יש בתוכה בשר פחות מכפול, לא נחשב העצם כשומר, וכדברי רב. **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר**, כשהזכירו אחרים כפול, **אֵין זֶה שִׁיעוּר** – אין כונתם לשיעור זה בדווקא, אלא גם בשר שהוא פחות מכפול יש לו דין שומר.

ומקשה הגמרא: איך אפשר לומר שמה שאמרו אחרים כפול, **אֵין זֶה שִׁיעוּר, וְהָא קָתְנִי** בברייתא **בְּפֹל**, ואם גם פחות משיעור כפול יש לו דין שומר, מדוע הזכירו בדבריהם כפול.

מתרצת הגמרא: **אִיבְעִית דְּקָאָמַר** – מאחר שהזכיר **הַתַּנָּא קְמָא שִׁיעוּרָא** – שיעור כזית, **קָאָמַר אֵינְהוּ נָמִי** – לכך הזכירו גם אחרים **שִׁיעוּרָא** – שיעור כפול, אבל לעולם גם לפחות משיעור כפול מודים אחרים שהבשר טמא.

הגמרא מקשה עוד על רב, ממשנה במסכת עוקצין (פ"א מ"ה), לגבי שרביט של קטניות שהפולים והקטניות גדלים בתוכו, וריקנו את השרביט מגרגיריו, ושייר בתוך השרביט גרגיר אחד, שתנא קמא סובר שמאחר שהשרביט הוא שומר לגרגיר שבתוכו, הרי הוא מקבל טומאה מדין שומר, והוא מצטרף עם הגרגיר שבתוכו לכביצה לטמא טומאת אוכלין, ורבי אלעזר בן עזריה מחלק בין פול לשאר קטניות, שבפול אין השרביט נחשב לשומר, אבל בשאר קטניות נחשב השרביט כשומר. **הָא שְׂמַע, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּן עֲזַרְיָה מְטַהֵר בְּשֻׁרְבִיט שֶׁל פֹּל**, שהפולים גסים הם, ונוח לאחוזם ולנקותם, ואינם צריכים לשומר, ולכך אין על השרביט דין שומר להכניס ולהוציא את הטומאה, ואינו מצטרף עם האוכל להשלימו לשיעור כביצה לטמא טומאת אוכלים, **וּמְטַמֵּא בְּשֻׁרְבִיטִים שֶׁל קִטְנִית, מִפְּנֵי שְׂרוּצָה בְּמִשְׁמִישָׁן** – למשמש בקטניות על ידי שרביטיהם, שהקטניות דקים הם, ואין יכולים לנקותם, ונוח לו שיהיו בתוך שרביטיהם בשעה שממשמשים בהם כדי שלא יתערב בתוכם פסולת, ולכך יש עליהם דין שומר, ומכניסים את הטומאה לאוכל, ומצטרף עם הקטניות לשיעור כביצה לטמא טומאת אוכלין. ואף שקטניות פחותים מכפול, בכל זאת סובר רבי אלעזר בן עזריה שיש על השרביט דין שומר, וקשה על רב שאמר לעיל, שאין דין שומר לאוכל שהוא פחות מכפול.

מתרצת הגמרא: שיש לומר כאן **בְּדָאָמַר** – כמו שתירץ רב **אָחָא בְּרִיהַ דְּרַבָּא** להלן (ע"ה) על קושיא אחרת שמדובר שנגעה הטומאה בְּקוֹלָא – בקלח של הצמח שמחוברים בו השרביטים, ולא בשרביט עצמו, ומה שהקטניות נטמאים, **מִשּׁוּם** דין יד הוא ולא מדין שומר, שהקלח נעשה יד לקטניות, **וְהָכָא נָמִי** נפרש שהמשנה מדברת שנגעה הטומאה בְּקוֹלָא, ומה שהקטניות נטמאים, **מִשּׁוּם** דין יד הוא, ולא מדין שומר, וכיון שהרבה שרביטים מחוברים בקלח, נמצא שהקלח הוא יד ליותר מכזית, ולא קשה על רב.

שואלת הגמרא: ולפי מה שבארנו שהמשנה מדברת כשנגעה טומאה בקלח, והקטניות נטמאים מדין יד, **מָאֵי** כונת רבי אלעזר בן עזריה, במה שכתב 'מפני שרוצה בְּמִשְׁמִישָׁן', הרי אינו ממשמש בקטניות על ידי הקלח.

חולין. פרק טשיעי - העור והרוטב דף קיט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קטו רש"י

ורב האי במאי מוקים לה - שלא יהא אחד מאלו חלוק עליו? אי ביד - שבעצם
הוה אין בו מוח, אבל בשר יש בראשו האחר. קשיא רישא - דקתני "הבית טמא"
אלמא, יש יד לפחות מכזית. ואי בשומר - כגון בעצמות שיש בהן מוח, והכניס
שני ראשיהן הריקנין לבית, ומשום הכי הבית טמא, דיש שומר לחצי זית, ואף על פי
שאין המוח בבית - שומר מכניס ומרציא
טומאה ומביאה לבית. ואם תאמר: צעם הוה
הכנס לבית אינו שומר למוח, שהרי אין
המוח כנגדו אלא בראשו האחר. ואנן תנן:
הנוגע כנגד הבשר מאחוריו, דלא הוי שומר
אלא מה שכנגד האוכלו על כרחך שומר
הוא, שכל זמן שהקולית טתומה - אוכל
שבתוכה נשמר, נפתחה - אין מה שבתוכה
נשמר. קשיא סיפא - דקא מטער רבי יהודה
בן נקוסא, ורב אמר לעיל: אין שומר לפחות
מכפול, הא לכפול - יש שומר. וחצי זית יתר
על כפול, וארבי יוחנן נמי הוה מצי לאקשווי
מרבי יהודה בן נקוסא, כל היכי דמוקמת לה,
אי ביד אי בשומר מתנא קמא. אי בשומר
מוקמין לה - דרמנקט "שני חצאי זיתים"
משמע דבארבע וחמש עצמות וככל אות
פחות מכפול - מודי הוא דטהור, ורבי יוחנן
אמר: יש שומר לפחות מכפול! ומיהו לחד
מיניהו פריך, והדר מתרצי לה תרוייהו, מר
לעטמיה ומר לעטמיה. איבעית אימא ביד
כו' - בין ביד בין בשומר ליכא לאוקמא -
דאם כן, רב דאמר כמאן? האי רב - ביד
מטער ובשומר מטמא, ותנא קמא - מטמא
בתרוייהו, ורבי יהודה בן נקוסא - מטער
בתרוייהו! אלא כדא מוקים, וקאים כדו
מיניהו. איבעית אימא ביד קאי, והוא דאמר
כרבי יהודה, אבל בשומר, אפילו רבי יהודה
מודי. ואיבעית אימא בשומר - מוקי לה.
והוא דאמר כהנא קמא - וביד, אפילו תנא
קמא מודי. ורבי יוחנן - מוקי לה ביד,
ואשמיעין תנא קמא דיש יד לפחות מכזית.
דאי בשומר - אפילו בארבע עצמות נמי הוי
מטמא, דיש שומר לפחות מכפול. אלא ביד
קאי, הילכך שיש חצי זית, דניהוי מיהא כפול.

דמודי רבי יוחנן דאין יד לפחות מכפול, כדפרישית לעיל מדלא עריב ותנא להו.
בשומר לא מצי לאוקמיה - דקשיא ליה: אם כן, אפילו ארבע עצמות נמי, דיש שומר
לפחות מכפול. קולית - הוא עצם עליון של ירך ובו מוח תמיד. *דרונדיל בלעז.
גורר את כולה לטומאה - אותו זית גורר את כל הקולית לטומאה. שאם היה עם
כביצה אוכלין, וגנע השרץ בה בכל מקום שבה - טמא. קשיא סיפא - דאחרים,
דהאמר רב: אין יד לפחות מכזית. אי בשומר קשיא רישא - דקאמר תנא קמא: כזית
אין, בציר מכזית - לא. ורב אמר: אין שומר לפחות מכפול, הא לכפול - יש
שומר ורבי יוחנן אמר לך כולה בשומר והוא דאמר כאחרים - דיש שומר מיהא
לפחות מכזית. הא כפול קאמר - ורבי יוחנן אמר: יש שומר לפחות מכפול. אמרי
אינהו נמי שיעור - ולעולם לפחות מכפול נמי אמרי. וכל שכן דאי הוה מוקי לה
רבי יוחנן ביד, הוה ניתא ליה טפי, הואיל והוא דאמר כאחרים. אלא משום דקתני
קולית, ולא נקט עצם אחר - אי הוה מוקי לה ביד, ודוקא כפול קאמר כאחרים,
הוה משקטין ליה: וזאת "קולית" קתני, וסתם קולית שומר היא, ואפילו הכי קאמר
אחרים כפול ורבי יוחנן הכי נמי לה דאחרים לאו דוקא כפול אמר, כדאמר לקמן,
רבי יוחנן אמר: אין זה שיעור, הילכך מוקי לה בשומר. דיקא נמי דבשומר עסקין מדרקת קולית - וסתם קולית יש בה מוח. אתמר רבי חנינא אמר - האי "כפול" דקאמר
אחרים - דוקא קאמר, וזה הוא שיעור. דבציר מכפול ליכא שומר, כרב. אין זה שיעור - לאו דוקא קאמר. רבי אלעזר בן עזריה מטהר - בשומר של פול דלאו שומר
הוא כגון אותן השרביטים שהפולים גדלין בהן, **קושט בלעז, מפני שהפולין גסין ואין צריכין לשומר, דנח למשמשן ולנקרן. לפיכך אין שומר זה מכניס ומרציא ומצטרף
כשאר שומרין. ומטמא בשל קטנית - דשומר הוא. דדקים הן, ואין יכולין לנקרן. וניתא ליה שיהו באותם שרביטין, ואל יתערב בהן פסולת. במשמשישן - שממשמש בהן
על ידי השרביטין. ורישא דהך מתניתין הכי: "שרביט שריקנו - טהור. שיש בו גרגיר אחד - טמא". שיש שרביטין הרבה, ובגון שיש בין השרביטין הפול כביצה. "רבי אלעזר
בן עזריה מטער בשל פול" - דאין שומר מצטרף לו לכביצה. "ומטמא בשל קטניות". אלמא, יש שומר לפחות מכפול! בקולחא - דלא בטמא בשל קטנית - לאו שברביט
ומשום שומר. אלא בקלח נגעה טומאה, ומשום יד. דהשתא הוי האי יד, יד לדבר חשוב, שהוא יותר מכזית. שהרי כל השרביטים מחוברין בו. ובפול הואיל וגסיס הן - לא
איכפת ליה לדיהוי להו יד. בתשמשישן - שמטלטלן באותו קלח, ואותו קלח תשמיש לאוכל. עדשים בקליפתן - אלמא, יש שומר לפחות מכפול. בריה שאני - וכי קאמר
רב שאין שומר לפחות מכפול - כגון חצי פול, שאין ברייתו שלמה, או בשר שיעור חצי פול ועור עליו שמשלימו לכביצה. ולעיל נמי גבי שרביטין מצי לתרצא: בריה שאני.

ורב במאי מוקי לה אי ביד קשיא רישא - הוה מצי למימר "לרבי יוחנן, אי ביד אי בשומר
- קשיא סיפא". ולא קשיא גמורה היא דמקשה לרב, אלא פירוש בעלמא דמפרש
מילתיה אליבא דכולהו תנאי.
ורבי יוחנן אמר כולה ביד וכתנא קמא - הוה מצי למימר: "כולה בשומר, וכתנא קמא".
דלתנא קמא אפילו בשלשה עצמות שיש שכל
אחד פחות מכפול - מצטרפין לכזית. ובכל
עצמות דנקט - להודיעך כחו דרבי יהודה בן
נקוסא. אלא משום דאמר התלמוד לרב "אי ביד
קשיא רישא" קאמר רבי יוחנן מוקי לה ביד, ולא
קשיא רישא, הוה הדין בשומר. ומשום דלרבי
יוחנן אתי שפיר בין ביד בין בשומר כתנא קמא,
דייק מעיקרא אליבא דרב. ורבי יוחנן אמר
כולה בשומר והוא דאמר כאחרים - וביד לא
בעי לאוקומי, אף על גב דהוה ניתא טפי, כדפירש
בקנטרס - משום דמשמע דבשומר מיירי, וזה
דמוקי לה ביד לרב - כי היכי דליקום כרבי
יהודה, דהלכתא כותיה לגבי רבי מאיר,
ד"אחרים" היינו רבי מאיר. רבי יוחנן אמר אי
זה שיעור - אין להקשות: הא אמר רבי יוחנן
לעיל (ק"ח ב), שיש יד לפחות מכזית, ושומר
לפחות מכפול. ואם כן על כרחך אחרים לאו
שיעורא קאמר, כדאקשין ושנינן לעיל - דהבא
אתא לפרשוי מילתא דאחרים, דלא תטעה
לאוקמיה ביד, ולמימר דהוי דוקא. ומוקח מילתא
לא הוה שמענין דסבירא ליה כאחרים, דדלמא
הא דאצטרף לאחרים דאין זה שיעור, משום
דהכי הוה שמעי ליה מרביה. דהשתא נמי דסבר
רבי יוחנן הכי, צריך לומר כדפרישתי מדלא מוקי
לה ביד, והוי כפול דוקא. כי היכי דמוקי לה רב
ביד למיקם כרבי יהודה, אף על גבי דמשמע
דבשומר מיירי, הכי נמי הוה ליה לרבי יוחנן
לאוקומי ביד, כי היכי דלהוי כפול דוקא.
שרביט שריקנו - פירש בקנטרס: קופא,
קושט. ולא משמע כן, דהא כתיב
בכל הספרים "שייר גרגיר אחד בכל שומר -
טמא", מכלל דשרביט לאו היינו קופא, שהוא
שומר עצמו, אלא הוא הקלח שהשומרים דבוקים
בו, ששריט רייס. "שריקנו" - שהוציא האוכל ביד
השומרים, "טהור". שייך גרגיר אחד לכל שומר ושומר טמא - וקא סלקא דעתיה דמקשה
דמיירי כשנגע טומאה בשומר, וכל הגרגין שבשאר שומרים מצטרפין לכביצה - אלמא,
יש שומר לפחות מכפול, וקשיא לרבי חנינא דאמר "היי זה שיעור". ואף על גב דאליבא
דאחרים קאמר, מכל מקום פריך: הוה ליה לפרשוי מלתייהו כמו שמפרש רבי יוחנן, דאין זה
שיעור, ולא לפלוגי אחרים אוך ברייתא ומשני: "בקולחא" - דנגע בקולחא, ומשום יד ולא
בשומר. ולפי מה שפירשתי מיתני מנה שפיר ראייה לקמן גבי אוכל. דקא סלקא דעתך
דמיירי כגון שנגע בשומרים ומשום שומר, ומצטרפין כל השומרים יחד. אלא לפירוש
הקנטרס דגריס "שייר בה גרגיר אחד טמא" צריך לומר דלקמן סלקא דעתך דמיירי בהרבה
שרביטים, כדפירש בקנטרס לקמן. דאי לא מיירי אלא אחד - אם כן, לא איירי מידי
בצירוף, דלא איירי אלא בשומר אחד. הכא נמי בקולחא ומשום יד - ואם תאמר: אם כן,
מה לי ריקנו, ומה לי לא ריקנו, כיין דקולחא הוי יד ליתר מכזית. דלמאי דסלקא דעתך
מעיקרא ניתא, דקמשמע לן דאף על גב דליכא כפול הוי שומר! ויש לומר: דקמשמע לן דאף
על גב דליכא כזית במקום אחד, אלא כאן גרגיר וכאן גרגיר - הוי קולחא יד.
שומר

שני

שומר אוכל שחלקו – לא שחלקו לגמרי, דאם כן פשיטא דלא מצטרפו, כדפרישית לעיל, ולהכי נקט נמי דוקא "חלקו". אבל שני אגודים שהן שני אוכלים שלמים – פשיטא דלא מצטרפין. אלא מיירי כגון שיש כאן בשר ועליו עור, וחלקו לעור, והיה חציו מצד זה וחציו מצד זה. ומייתי ראייה מרבי אלעזר בן עזריה דמטמא בשל קטנית משום דכל השומרים שבשרביט מצטרפין, אף על גב דכל

חד לא מנן אלא אדיריה. ואם תאמר: ואמאי לא משני דאין השומרין מצטרפין, ומיירי כגון שיש בין כל הגרגרין כביצה בלא שומרין, והשומרין מכניסין ומוציאין ואין מצטרפין. ואמאי משני ליה "בקולחא. ומשום ד"י? יש לומר: דבלאו הכי נידח ליה טפי לאוקומי בקולחא ומשום ד, ומעיקרא לא היה מוקי לה משום שומר אלא משום ד"במשמין" היה משמע ליה משום שומר. אבל השתא דמרפש "מאי במשמישן – בתשמישן", נידח ליה טפי לאוקומא בקולחא. **בחה"י** דרבי שמעון בן שטח – וערשים נמי – כעדרים דרבי שמעון בן שטח שהיו כדירי וזהב. ועם שומריהם יש בהם כביצה.

לא משום שומר – ואם תאמר: אמאי קאמר רבי שמעון לעיל "אכל נימא לא הוה יד", מטעם שומר מידא ליטמא ויש לומר: דלעיל מיירי בנוגע בנימא שלא כנגד הבשר, וכן פירש בקונטרס. ואם תאמר: ורבי יוחנן דמוקי לה משום יד, אמאי נקט "ובשער שנגדר"? וצריך לומר: דכ"שכנגדו. לא דוקא, כדפירש בקונטרס. **איכא** דמתני לה אמתניתין כו' עד לא שנו אלא עצם – הכי נמי היה מצי למימר: "לא שנו אלא קרנים וטלפים", שהן עצמן משום שומר. אלא אידי דנקט לעיל "לא שנו אלא עצם" נקט נמי הכא "עצם".

הוא

שני שומרין מהו שיצטרפו? היכי דמי, אילמא כזה על גב זה – וימי איכא שומר על גב שומר? והתנן, רבי יהודה אומר: שלש קליפות בבצל, פנימית, בין שלמה בין קדורה – מצטרפת. אמצעית, שלמה – מצטרפת, קדורה – אין מצטרפת. חיצונה – בין כך ובין כך מותרת! – רב אשיעי שומר אוכל שחלקו קמיעעי ליה. בין דהאי לא מגין אהא, והאי לא מגין אהא – לא מצטרפת. או דלמא, בין דהאי מגין אדיריה, והאי מגין אדיריה – מצטרפין? תא שמע: רבי אלעזר בן עזריה מטהר בשל פול, ומטמא בשל קטנית, מפני שרוצה במשמישן. אמר רב אחא בריה דרבא: בקולחא, ומשום יד, ומאי "במשמישן" – בתשמישן, תא שמע, דתנא דבי רבי ישימאלי: "על כל ידע ידע (אשר ידע)" – בדרך שגבני אדם מוציאין לזריעה, חפה בקליפתה, ושעורה בקליפתה, וערשים בקליפתה. – בדאמר רב אחא בריה דרבא: בקולחא, ומשום יד. הכא נמי: בשדרה, ומשום שומר. – בשלמא עיליתא צריכי לתתיתא, אלא תתיתא מאי צריכי לעיליתא? – בחד דרא. מי איכא כביצה אוכלין בחד דרא? – בחה"י דשמעון בן שטח. השתא דאתית להכי, חדא חפה נמי – בחה"י דשמעון בן שטח. גופא, שני עצמות ועליהן שני חצאי זיתים, והכנים ראשיהן שנים

לבית, והבית מאהיל עליהן – הבית טמא. יהודה בן נקוסא אומר משום רבי יעקב: היאך שני עצמות מצטרפין לבית? אמר ריש לקיש: לא שנו אלא עצם דהוה יד, אכל נימא – לא הוה יד. ורבי יוחנן אומר: אפילו נימא נמי הוה יד. איתביה רבי יוחנן לריש לקיש: עור שיש עליו פיות בשר, הנוגע בצים היוצא ממנו ובשערה שפגגו – טמא. מאי לאו משום יד? – לא, משום שומר. – וימי איכא שומר על גבי שומר? – חלחולי מחלחל. מתקוף לה רב אחא בר יעקב: אלא מעתה תפילין היכי כתבינן? הא פשינן פתיבה תמה, וליכא! אשתמימיתיה הא דאמרי במערבא: כל נקב שהדין עובר עליו – אינו נקב. ואיבעית אימא: כוליה משום יד, בדאמר רבי אלעא במלאי שבין המלאים, הכי נמי: בנימא שבין הנימין. והיכא אתמר דרבי אלעא? אהא: מלאי שבין המלאים – מיטמאין ומטמאין ואין מצטרפין. – מלאי למאי חזי? אמר רבי אלעא: במלאי שבין המלאים. לישנא אחרתא אמרי לה: הכי נמי מסתברא דמשום שומר, דאי סלקא דעתך משום יד, נימא אחת למאי חזי? – בדאמר רבי אלעא במלאי שבין המלאים, הכא נמי – בנימא שבין הנימין. והיכא אתמר דרבי אלעא? אהא. דתנן: המלאי שבין המלאים – מיטמאין ומטמאין ואין מצטרפין. – מלאי למאי חזי? אמר רבי אלעא: במלאי שבין המלאים. ואיכא דמתני לה אמתניתין:

שני שומרין מהו שיצטרפו – לאוכל שבתוכן לכביצה? **פנימית** – היינו אותה לבנה הראשונה, הראייה לאכול. **קדורה** – נקובה. **מצטרפת** – שהרי היא עצמה אוכל. **אמצעית** – שומר היא. **שלמה מצטרפת** – דהוי שומר. **קדורה אינה מצטרפת** – דלא הוה שומר. **חיצונה מותרת** – שאין שומר על גבי שומר חשוב שומר. **שומר אוכל שחלקו** – כגון אוכל כביצה ושומר עליו, וחלקו. או כגון שני בצלים קטנים, שאין בשניהם אלא כביצה עם שומריהם, וקמביעי ליה אי מצטרפי הני שומרין עם האוכל אי לא. **ומטמא בשל קטנית** – קא סלקא דעתיה: ששנים ושלשה שרביטים מצטרפין לכביצה עם אוכלין שבהן, ודאי אין שרביט אחד כביצה. אלמא, שני שומרין מצטרפין עם שני אוכלין לכביצה, אף על גב דהאי לא מגין אהא. **בקולחא** – האי "מטמא" ו"מטהר" בקולחא קאי, ומשום יד, דהוי יד לכולהו שרביטין. **חטין בקליפתן** – אלמא, חטין עם שומריהן מצטרפין לכביצה. אלמא, שני שומרין מצטרפין, והוא חטין לאוכל שחלקו. והכי נמי היה מצי לתרצי "בריה שאני", אלא תירצא דחיקא הוא. **כדאמר רב אחא בקולחא ומשום יד** – דיד אחד הוא. הך קליפה נמי בשדרה – קאמר בסאסא דשבולתא, שהחטין קבועין בשדרה בדיקף סביב. ומשום שומר – דכל השבולת שלמה, וכל הסאסא הוא חד שומר. דכולן צריכין זה לזה, שאם יפול אחד – כולם נופלין, ולא הוה שומרין. **בשלמא עיליתא צריכי לתתיתא** – כלומר, דשורות עליונות שהחטין קבועין בהן צריכות שיהיו שורות התחתונות קיימות. שאם נשרה הקליפה התחתונה של שבולת, נשרת הקליפה הסמוכה לה. עד שיפלו כל הקליפות והחטין עד ראש השבולת. **אלא דרא תתיתא מי צריכי לעיליתא** – בלא עיליתא נמי מקיימי תתיתא, ואפילו הכי מצטרפין שומרים דדרי עיליתא בהדי אוכלים תתאי ושומרין תתאי. **בחד דרא** – קאמר דמצטרפי שומרים, דחד שומר הוא. דמותר שקבועים בדוחק – מתקיימין, ואם יטול אחד מבניהם – יש ריוח לחבירו, ליפול. **חטי דשמעון בן שטח** – כשתי כליות של שור הגדול, במסכת תענית (כגא, עין שם). **השתא דאתית להכי** – מתריצא לך נמי: דהא דקאמר "חטין בקליפתן" – לאו דלצטרפו שני חטין עם שומריהם, אלא אם יש בין חטה אחת וקליפתה כביצה, כגון חטי דשמעון בן שטח – מצטרפו שומר לחטין. **לא שנו אלא עצם** דהוי יד **אכל נימא** – אחת לא חשיבא למידי יד, דפסקא, אלא שומר היא. ויש חומר ביד במשומר: דיד מביאה את הטומאה

בכל ענין שהיא, אבל שומר אם יש תחית עור ועליה בראשה אחד כוית בשר, ונגע באחד מן הנימין בראש האחר – טהור, דשומר אין מביא טומאה במעשה יד, אלא אם כן נגע כנגד הבשר, כדאמרין בריש פרקין (חולין קיחא): הנוגע כנגד הבשר מאחוריו. ורבי יוחנן אמר **אפילו נימא** **הוה יד** – ומביאה טומאה אפילו נגע בנימא שלא כנגד הבשר. **בציב** – חוט הבשר. **מאי לאו משום יד** – ר"שכנגדו? לאו דוקא. **לא משום שומר** – כיון דאיכא כוית – עביד שומר מעשה יד, להכניס ולהוציא. **שומר על גבי שומר** – נימא על גבי עור. **חלחולי מחלחל** – ומנקיב נימא לעור, ויורד על הבשר, ולא הוה שומר על גבי שומר. **אי חלחולי מחלחל תפילין היכי כתבינן** – והלא העור חלול כנגד השער, ובעינן "כתיבה תמה" – שלמה ולא פסוקה, דכתיב (דברים ו') "וכתבתם" – שיהא כתיבה תמה. **איבעית אימא כולה** – ציב ושערה – משום יד. וכן קאמר דהוי יד – בנימא שבין הנימין, דאיכא נימין הרבה. דאי מטלטל הבשר על ידי נימין, לא פסקי. **מלאי** – זקן העליון של שבולת. **מיטמאין ומטמאין ואין מצטרפין** – דיד היא, ואינה שומר. **למאי חזי** – הא נפסק מאליו כשאוחזין בו? **שבין המלאים** – שאוחז בכל המלאים של שבולת, ולא באחד מהן. **לישנא אחרתא אמרי לה כו'** – מאן דתני דך לישנא סבר דבנימין הרבה אמר ריש לקיש נמי דלא הוה יד. ולתביה מהא ממתניתא. **ותרצי ליה: משום (יד)** שומר. והכי נמי מסתברא דמשום שומר דמקני "שערה", דאי משום יד – נימא אחת למאי חזיא? לעולם משום יד, ומאי "שערה" דקתני? נימא שבין הנימין. **המלאים שבין המלאים** – מוציאין ומכניסין טומאה לשבולותיה, ואין מצטרפין, דאין שומר אלא יד. **ואיכא דמתני לה** – להא פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש.

ומקשה הגמרא: ומי איכא כביצה אוכלין בחד דרא. מתרצת
הגמרא: שמצינו כן בחפשי – בחטים שהיו בדורו דשמעון בן שטח,
שהיו גדולים כשתי כליות של שור הגדול.
אומרת הגמרא: השתא דאתית להכי – מעתה כיון שהגעת לידי כך
לתרץ שמדובר בחטים גדולים, יש לפרש שמדובר בחדא חטה נמי
– אפילו בחיטה אחת, וכגון בחפשי דשמעון בן שטח.
הגמרא חוזרת לדון בדברי הברייתא שהובאה לעיל (דף), ומביאה
מחלוקת האם שיערה היא יד לטומאה או לא: גופא, שני עצמות –
של מת, ויש עליהן שני חצאי זיתים בשר, והכנים ראשיתן שנים
לתוך הפית, והפית מאהיל עליהן, הפית טמא. יהודה בן נקוסא
אומר משום רבי יעקב, היאך שני עצמות – שאין בכל אחד מהם
כזית, מצטרפין לכזית לטמא.
אמר ריש לקיש, לא שנו שיש לבשר יד, אלא בעצם, דהוי יד, אבל
נימא – שיערה אחת, לא הויא יד לבשר, שכשמגביה הבשר על ידה
היא נפסקת, ואינה ראויה לשמש לבשר בתורת יד. ורבי יוחנן אמר,
אפילו נימא נמי הויא יד לבשר.
רבי יוחנן מקשה על ריש לקיש ממשנה להלן (קדר): איתביה רבי
יוחנן לריש לקיש, עזר שיש עליו כזית בשר נבילה, הנוגע בצינ –
בחוט של בשר היוצא ממנו (ומהבשר), ובשערה שנגנדר – שהיא
כנגד אותו בשר, טמא, מאי לאו משום דין יד, וקשה על ריש לקיש.
מתרצת הגמרא: לא, כוונת המשנה היא שהשערה מטמאת משום
דין שומר.
ומקשה הגמרא: ומי איכא דין שומר כשהיא על גבי שומר אחר,
הרי העור שומרת לבשר, והשערות הם מעל העור, נמצא שהשערות
הם שומר על גבי שומר, ומדוע מטמאים. מתרצת הגמרא: שהשערה
תלחולי מחלחל – מנקבת לעור ויורדת עד לבשר, נמצא שהיא שומר
של הבשר ממש.
הגמרא מקשה על תירוצו זה מכתבת תפילין: מתקיף לה רב אחא
בר יעקב, אלא מעתה, תפילין היכי תתבנין – איך כותבים תפילין
על עור, הא בעינן – הרי צריכים שיהיה כתובה תפלה (שלמה) ולא
כתובה פסוקה, ובמקום שהיה שערה, ליכא כתובה תמזה, כיון שיש
שם נקב. מתרצת הגמרא: אשתמיטתיה – נשמטה מזיכרונ שר לב
אחא בר יעקב, הא דאמרי במערבא (בארץ ישראל), כל נקב
שהוא קטן כל כך, שתדיו עובר עליו וממלא אותו, והאות אינה
נראית חלוקה לשתיים, אינו חשוב נקב לפסול.
הגמרא מיישבת את הקושיא דלעיל מהמשנה (קדר) על ריש לקיש
באופן אחר: ואיבעית אימא, כוליה – כל המשנה, בין הציב ובין
השערה מטמאים משום דין יד, ולא יקשה לך על ריש לקיש שאומר
ששערה אין לה דין יד, משום שאפשר לפרש את המשנה בדאמר
רבי אלעא לפרש המשנה (עוקצין פ"א מ"א) שהובאה להלן, שמדברת
במלא – בוקן של שיבולת שצנמצא בין הרבה מלאים, ומדובר
שאוחר בכולם ולא רק באחד מהם, הקב נמי, אפשר לפרש
המשנה מדברת בנזיקא שפין הנזיקא – בשערה שבין השערות,
וכשמטלטל את הבשר על ידי כמה שערות אינם נפסקים, ומודה ריש
לקיש שנחשבים יד.
הגמרא מבררת על מה נאמרו דברי רבי אלעא: והיכא אתמר דרבי
אלעא. משיבה הגמרא: אחא – על משנה זו, מלא ששפלים – זקן
העליון של השיבולת, מוטמאין – השיבולת מקבלת טומאה על ידו,
ומטמאין את האחרים בנגיעתם, ואין מצטרפין עם השיבולות
להשלימים לכביצה, שאין להם דין שומר אלא דין יד.
הקשו על המשנה: מלאי למה חיו – לאיזה דבר הוא ראי, הרי
כשאוחזים בו הוא נפסק, ומדוע חשוב יד. ואמר רבי אלעאי,
המשנה מדברת במלאים שפין המלאים, ומדובר שאוחר בכל
הזקנים, וכיון שאינם נפסקים חשובים יד.
הגמרא מביאה לשון אחר במשא ומתן על דברי ריש לקיש: לישנא
אחרנא אמרי לה, שהקשו על ריש לקיש מהמשנה דלהלן (קדר).
שאומרת שהנוגע בשערה שכנגד הבשר טמא, ותירצו שמה
שהשערה מטמאת מדין שומר הוא, ועל זה אמרו, הכי נמי מסתברא

שני שומרי, מהו שצטרפו עם האוכל שבתוכם להשלימו לכביצה.
מבררת הגמרא: היכי דמי – באיזה שני שומרים הספק, אימא
באוכל שיש לו שני שומרים זה על גב זה, והספק הוא האם השומר
החיצון מצטרף.
מקשה הגמרא: ומי איכא דין שומר, כשהוא על גב שומר אחר,
והתנן (עוקצין פ"ב מ"ד), רבי יהודה אומר, שלש קליפות יש בכזל,
הפנימית, בין אם היא שלמה ובין אם היא קדורה (נקובדה),
מצטרפת עם האוכל, שהרי היא עצמה אוכל, האמצעית, דין שומר
עליה, ולכן אם שלמה היא, מצטרפת, שאז היא נחשבת כשומר,
אבל אם קדורה היא, אין מצטרפת, שאז אינה חשובה שומר.
החיצונה, בין כך ובין כך – בין אם היא נקובה ובין אם אינה נקובה,
מהורה היא, שכיון ששומר על גבי שומר היא אינה חשובה שומר,
ולא יתכן שרב אושעיא נסתפק בכך.
משיבה הגמרא: רב אושעיא, בשומר של אוכל שחלקו לשנים
קמיעא ליה, דהיינו, באוכל שיש בו שיעור כביצה בצירוף השומר
שעליו, וחילקו לשנים, האם אומרים, כיון דהיא – השומר של החלק
הזה לא מגין אהא – על האוכל של החלק האחר, והאי לא מגין
אהא, לא מצטרפת שומר זו עם האוכל האחר, או דלמא, כיון
דהאי מגין אדריה – על האוכל שבתוכו, והאי מגין אדריה,
מצטרפין שני השומרים עם האוכלים.
הגמרא מנסה לפשוט את הספק ממשנה שהובאה לעיל (ע"א): תא
שמע, רבי אלעזר בן עזריה מטהר בשרביט של פול שנשאר בו
גרגר אחד, שהפולים אינם צריכים לשומר, ומטמא בשרביט של
קמנית, מפני שרוצה במשמישן – למשמש בהם על ידי שרביטיהם,
לכך יש עליהם דין שומר, ומצטרפים עם הקטניות. וסברה הגמרא
שמדובר בשנים או שלשה שרביטים, שהרי אין בשרביט אחד עם
האוכל שבתוכו שיעור כביצה, ואפשר לפשוט מכאן, ששני שומרים
מצטרפים.
דוחה הגמרא: אמר רב אחא בריה דרבא, המשנה מדברת שנגעה
הטומאה בקולחא – בקלח שמחוברים בו השרביטים, ומה שהקטניות
נטמאים, משום דין יד הוא, ואין לפשוט מכאן הספק בשני שומרים.
שואל הגמרא: ולפי מה שבארנו, מאי כוונת המשנה 'מפני שרוצה
במשמישן' הרי אינו ממשמש בקטניות על ידי הקלח.
משיבה הגמרא: שכונת המשנה להסביר הטעם שיש לקלח דין יד,
משום שרוצה בתשמישן – שעל ידו מטלטל את השרביטים.
הגמרא מנסה לפשוט את הספק מברייתא (לעיל קד): תא שמע, דתנא
רבי רבי ישמעאל, נאמר אצל טומאת אוכלים (ויקרא י"א לו) 'על כל
דבר ודבר (אשר ידע)' ותיבות 'אשר ידע' מלמדנו, שהרעים
מטמאים בדרך שפני אדם מוציאים אותם לדריעה, דהיינו חטה
בקליפתה, ושעורה בקליפתה, ועדשים בקליפתה, ולמידים מכאן
שהשומרים מצטרפים עם האוכל. והרי גרעין אחד של חיטה אין בו
כביצה, ובהכרח שכונת התנא הוא שכמה חטים ביחד מצטרפים עם
שומריהם, ואפשר לפשוט מכאן ששני שומרים מצטרפים.
דוחה הגמרא: שאפשר ליישב את הברייתא בדאמר רב אחא בריה
דרבא לעיל, לפרש המשנה בעוקצין (פ"א מ"ד) בקולחא, ומשום יד,
הא נמי, יש לפרש שהברייתא מדברת בשעורה של שיבולת, כלומר
בשיבולת מלאה חטים, והטעם שהקליפות מצטרפים, הוא משום
ששומר אחד הוא, שהרי אם יפול אחד מהם יפול כולם.
ומקשה הגמרא: בשלמא שורות התחתונות נעשים שומרים לשורות
העליונות, משום שעיליתא – העליונות צריכי לתתתא –
להתחתנות, שאם נושרת התחתונה נושרת גם השורה שמעליה,
אלא תתתא מאי צריכי – מדוע צריכים לעיליתא, הרי יכולות
להתקיים גם בלי העליונות, ואם בכל זאת רואים שמצטרפים
שומרים של העליונות עם התחתונה, אפשר לפשוט מכאן ששני
שומרים מצטרפים. מתרצת הגמרא: הברייתא מדברת בחד דרא –
בחטים של שורה אחת, שמתוך שהחטים קבועות בדוחק מתקיימות,
ואם יטול אחת מביניהם יש ריוח לחבירו ליפול, נמצא שכל השורה
הוא שומר אחד.

אִמְתַּנִּיתִין שְׁשִׁינּוּ בֹה, הָעוֹר, וְהָרוֹמָב, וְהַקִּיפָה, וְכו' וְהַעֲצֻמוֹת שִׁישׁ
 בְּתוֹכָם מוֹחַ, מִצְּרִיפִין עִם הַבֶּשֶׂר לְטָמֵא טוֹמְאָת אוֹכְלִין מִדִּין שׁוֹמֵר.
 וְעַל זֶה אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, לֹא שָׁנוּ – לֹא נִשְׁנָה דִין זֶה שֶׁמִּצְטָרֵף עִם
 הָאוֹכֵל מִדִּין שׁוֹמֵר, אֲלָא בְּעָצָם, דְּהָיִי שׁוֹמֵר לְמוֹחַ שְׁבִתוֹכָהּ, אֲכָל
 נִימָא לֹא הָיִי שׁוֹמֵר לְבֶשֶׂר, מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׁעֵרוֹת הֵם מַעַל הָעוֹר,
 וְהָעוֹר שׁוֹמֵר לְבֶשֶׂר, נִמְצָא שֶׁהַשְּׁעֵרוֹת הֵם שׁוֹמֵר עַל גְּבִי שׁוֹמֵר,
 וְשׁוֹמֵר עַל גְּבִי שׁוֹמֵר לֹא נִחְשָׁב שׁוֹמֵר. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילוּ נִימָא
 נָמִי הָיִי שׁוֹמֵר.
 לִפְיָ לָשׁוֹן זֶה הַמִּשְׁאֵל וּמִתָּן בְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ הוּא כְּדִלְהֵלָן:
 אָמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, וְכִי אֵיכָא דִין שׁוֹמֵר כְּשֶׁהִיא עַל
 גְּבִי שׁוֹמֵר אַחֵר. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: שֶׁשְּׁעֵרוֹת חֲלָחֲלִי מִחֲלָחֵל, נִמְצָא
 שֶׁהֵם עֲצָמָם שׁוֹמְרִים לְבֶשֶׂר, וְאִינֵם שׁוֹמֵר עַל גְּבִי שׁוֹמֵר.
 מִתְקִיף לָהּ רַב אֲחָא, אֲלֵא מַעֲתָה, תְּפִלִּין הֵיכִי בְּתִבְיָן עַל עוֹר,
 הָא בְּעִינֵי בְּתִיכָה תִּמָּה וְלִיכָא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִישְׁתַּמִּימִיתִיה הָא
 דְּאֲמַרִי בְּמַעֲרָבָא, כָּל נֶבֶךְ שֶׁהָיִי עוֹבֵר עָלָיו, אֵינִי נֶבֶךְ לִפְסוֹל.
 רַבִּי יוֹחָנָן הִקְשָׁה עַל רִישׁ לְקִישׁ מִמִּשְׁנֵה לַהֲלֵל (קכד.). אִיתִיבִיה רַבִּי
 יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, שְׁנִינּוּ (שם), עוֹר שִׁישׁ עָלָיו בְּיָתִי בֶּשֶׂר נִבְלִיהָ,
 הַנּוֹנֵעַ בְּצִיב – בְּחוֹט שֶׁל בֶּשֶׂר הֵיזָא מִמֶּנּוּ – מֵאוֹתוֹ בֶּשֶׂר, וְכִשְׁעָרָה
 שֶׁבִּנְגְדוּ – שְׁהִיא כְּנֶגֶד אוֹתוֹ בֶּשֶׂר, טָמֵא, מָאִי לֹא מִשּׁוּם דִּין שׁוֹמֵר,
 וְקִשְׁתָּה עַל רִישׁ לְקִישׁ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא, כּוֹונֵת הַמִּשְׁנָה הִיא
 שֶׁהַשְּׁעֵרוֹת מְטַמְּאוֹת מִשּׁוּם דִּין יָד.
 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: נִימָא אַחַת לְמָא חוּיָא – לֵאמֹר שִׁימוֹשׁ הִיא רֵאוּיָה,
 הִרִי כְּשֶׁאֲחוּזִים בָּהּ הִיא נִפְסָקֶת וְאִינָה רֵאוּיָה לְטַלֵּט אֶת הָאוֹכֵל עַל
 יָדָהּ, וּמִדּוּעַ מְטַמְּאוֹת מִדִּין יָד.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: שֶׁאֲפֹשֶׁר לִפְרֹשׁ אֶת הַמִּשְׁנָה בְּדָאָמַר רַבִּי אִלְעָא
 לִפְרֹשׁ אֶת הַמִּשְׁנָה בְּעוֹקֶצֶן (פ"א מ"א) שֶׁהוּבָא לַהֲלֵל, שֶׁמִּדְּבַרְתָּ בְּמִלָּא
 שְׁבִין הַמִּלָּאִין, וּמִדּוּבֵר שֶׁאוֹחֹז בְּכוֹלָם, הֵבָא נָמִי, הַמִּשְׁנָה מִדְּבַרְתָּ
 בְּנִימָא שְׁבִין הַנִּימִין, כְּלוֹמֵר, שִׁישׁ שְׁעֵרוֹת הִרְבָּה, וְכִשְׁמַטְלֵט אֶת
 הַבֶּשֶׂר עַל יָדִי כְּמָה שְׁעֵרוֹת אִינֵם נִפְסָקִים וְנִחְשָׁבִים יָד.
 מִבְּרִית הַגְּמָרָא: וְהִיא וְהִיא מִתְּרַצָּת דְּרַבִּי אִלְעָא. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲחָא
 דְּתַנִּין בְּעוֹקֶצֶן (שם), הִמְלֵא שְׁבִשְׁבָּלִין, מְטַמְּאִין אֶת הָאֲחֵרִים
 בְּנִיגִיעָתָם, וְכִיפְטָמִין – הַשִּׁיבּוֹלֶת מִקְבֶּלֶת טוֹמְאָה עַל יָדוֹ, וְאֵין חֻקִּים
 מִצְּרִיפִין עִם הַשִּׁיבּוֹלוֹת. וְהִקְשׁוּ עַל הַמִּשְׁנָה: מִלָּא לְמָא חוּיָא,
 וְאָמַר רַבִּי אִלְעָא, שֶׁהַמִּשְׁנָה מִדְּבַרְתָּ בְּמִלָּא שְׁבִין הַמִּלָּאִין, וּמִדּוּבֵר
 שֶׁאוֹחֹז בְּכָל חֻקִּים.
 שְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנָה: וְהָרוֹמָב מִצְטָרֵף עִם הַבֶּשֶׂר. מִבְּרִית הַגְּמָרָא: מָא
 רוֹמָב. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבָּא, שׁוֹמְנָא – שׁוֹמֵן שֶׁעַל הַמֶּרֶק.
 אֲבִי דְחוּחַ פִּירוּשׁ זֶה וּמִפְרֹשׁ בְּאוֹפֵן אַחֵר: אָמַר לִיה אֲבִי לְרַבָּא,
 לְדַבְרִיךְ יִקְשָׁה, שֶׁהוּא בְּפִי עֲצָמוֹ טוֹמְאָת אוֹכְלִין, שְׁהִי
 אוֹכֵל גְּמוֹר הוּא, וּמִדּוּעַ שְׁנִינּוּ רַק שֶׁמִּצְטָרֵף עִם הַבֶּשֶׂר, וּמִשְׁמַע שֶׁבְּפִי
 עֲצָמוֹ אֵינוֹ מְטַמֵּא. אֲלֵא אָמַר אֲבִי, רוֹטֵב הוּא חֶלֶב – לִיחָה הִיוּצָאֵת
 מִן הַבֶּשֶׂר דְּקָרִישׁ (– שְׁנִקְרָשָׁה) שֶׁאֵין הָדָר לְאוֹכְלָהּ בְּפִי עֲצָמָה, וְלִכְךָ
 דּוּקָא כְּשֶׁהִיא בִּיחָד עִם הַבֶּשֶׂר חֻשְׁבָה אוֹכֵל אֲגַב הַבֶּשֶׂר, אֲבָל בְּפִי
 עֲצָמָה לֹא.
 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל פִּירוּשׁ זֶה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מָא אִירֵא – מִדּוּעַ נִקֵּט
 אֲבִי חֶלֶב שֶׁהָקָרִישׁ, כִּי לֹא הָקָרִישׁ נָמִי יִצְטָרֵף, דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ
 (יזמא פ), צִיר – מִשְׁקָה הִיוּצָא מִן הִירֵק, שְׁהוּא עַל גְּבִי הִירֵק, מִצְּמִרָף
 עִם הִירֵק לְכִשְׁעוֹר בּוֹתֶבֶת – תִּמְרָה בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים, וְאִם אֵם לֹא
 נִקְרַשׁ הַצִּיר, שְׁכִינָן שֶׁהוּא בִּיחָד עִם הָאוֹכֵל, יֵשׁ עָלָיו דִּין אוֹכֵל, וְאִם
 כֵּן הוּא הָדִין כֵּאֵן.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הֵתָם לִגְבִי יוֹם הַכִּיפּוּרִים, הֵטַעַם שְׁחִיבִים עַל אֲכִילָה
 וְשִׁתִּיָּה מִשּׁוּם יְתוֹכִי דְעֵתָא – שְׁמִיּוּשְׁבַת אֶת דַּעַת הָאֲדָם מַעֲיִנִי
 הָרַע וְהַעֲצָמָה הוּא, וְלִכְךָ בְּכָל דָּהוּ – בְּכָל דְּבֵר שְׁמִיּוּשְׁבַת דְעֵתִיָּה,
 חִיב, וְזֶה שֶׁאֲכָל יֵרֶק וְצִיר בְּשִׁיעוֹר כּוֹתֶבֶת, כִּינן שְׁמִיּוּשְׁבַת דַּעְתּוֹ
 מַעֲיִנִי הָרַע נִמְצָא שֶׁלֹּא הִתְעַנָּה, אֲבָל הֵבָא לַעֲנִין טוֹמְאָת אוֹכֵלִים,
 מִשּׁוּם אִיִּצְטָרֵף הוּא – הַדְּבַר תְּלוּי בְּצִירוֹף אוֹכֵלִים, וְלִכְךָ אִי הָקָרִישׁ
 הַצִּיר, חֻשְׁבָּה אוֹכֵל וּמִצְּמִרָף עִם הִירֵק, וְאִי לֹא הָקָרִישׁ, חֻשְׁבָּה מִשְׁקָה,
 וְלֹא מִצְּמִרָף, שְׁשֵׁנִי דְּבָרִים שֶׁאֵין שִׁיעוֹר שׁוֹה אִינֵם מִצְטָרֵפִים, וְאוֹכֵל

וּמִשְׁקָה אֵין שִׁיעוֹר שׁוֹה לַעֲנִין טוֹמְאָת אוֹכֵלִים, שֶׁאוֹכֵל שִׁיעוֹרוֹ הוּא
 כְּבִיצָה, וּמִשְׁקָה שִׁיעוֹרוֹ רְבִיעִית.
 שְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנָה: וְהַקִּיפָה מִצְטָרֵף עִם הַבֶּשֶׂר. מִבְּרִית הַגְּמָרָא: מָא
 קִיפָה. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא, אָמַר רַבָּה, פִּירָמָא – רִיסוּקִי הַבֶּשֶׂר שֶׁשׁוֹקַע
 לְתַחֲתֵית הַקִּדְרִיהָ.
 אֲבִי מִקְשָׁה עַל פִּירוּשׁוֹ שֶׁל רַבָּה וְרַב פֶּפֶא אֹמֵר פִּירוּשׁ אַחֵר: אָמַר
 לִיה אֲבִי לְרַבָּה, לְדַבְרִיךְ יִקְשָׁה, שֶׁהוּא בְּפִי עֲצָמוֹ טוֹמְאָת
 אוֹכְלִין, וּמִדּוּעַ שְׁנִינּוּ רַק שֶׁמִּצְטָרֵף עִם הַבֶּשֶׂר. אֲלֵא אָמַר רַב פֶּפֶא,
 קִיפָה הוּא הַתְּבָלִין שְׁנוֹתִים עַל הַבֶּשֶׂר, שֶׁאֵין הָדָר לְאוֹכְלָם בְּפִי
 עֲצָמָם, וְלִכְךָ דּוּקָא כְּשֶׁהֵם בִּיחָד עִם הַבֶּשֶׂר חֻשְׁבִים אוֹכֵל אֲגַב
 הַבֶּשֶׂר.
 הַגְּמָרָא דְנָה בְּכַמָּה מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת שְׁחִיב עֲלֵיהֶם אֲפִילוּ אִם נִמְחוּ
 וְנִהְפְּכוּ לְמִשְׁקִים, וּמִבִּיאָה מִקּוֹר לְכָל אֶחָד מֵהֶם. הַגְּמָרָא מְבִיאָה
 בְּרִייתָא לִגְבִי אִיסוּר אֲכִילַת חֶלֶב שְׁחִיב עַל שְׁתֵּי כֹאכִילָה: תַּנִּין הֵתָם
 (מִנְחוֹת כ"א), הַקִּשָּׁה – הַקִּישָׁה – הַקִּישָׁה אֶת הָדָם עַל יְדֵי הָאוֹר וְאֲכָלוּ, אוֹ
 שְׁהִמָּחָה – שֶׁהִמִּים אֶת הַחֶלֶב וְנִמְעוּ – וְשִׁתּוֹ חִיב כֵּרֶת.
 וּמִקְשָׁה הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא הַקִּשָּׁה אֶת הָדָם וְאֲכָלוּ חִיב, שְׁכִינָן
 דְּאֲקִיפָה, אֲחֻשְׁבִי אֲחֻשְׁבִי – הַחֻשְׁבּוֹ גַּם בְּמִצַּב זֶה, אֲלֵא הִמָּחָה אֶת
 הַחֶלֶב וְנִמְעוּ, הִרִי לָשׁוֹן אֲכִילָה בְּתִיכָא בִּיה, וְהָא – וְכִשְׁנִימוֹת, לֹא
 אֲכִילָה הִיא אֲלֵא שְׁתִּיָּה.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, אָמַר קְרָא (שם י"ב כה) 'וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ'
 הָאֲכָלֶת, וְתִיבֵת 'נֶפֶשׁ' בֹּא לְרִבּוֹת גַּם אֶת הַשְּׁוֹתָה.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא לִגְבִי אִיסוּר אֲכִילַת חֶמֶץ שְׁחִיב עַל שְׁתֵּי
 כֹאכִילָה. אֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: תַּנִּין נָמִי (פסחים לה) לְנֶפֶשׁ חֶמֶץ בְּהָא
 נְוִוָּנָא, הִמָּחָה לְחִתִּיכַת לֶחֶם בְּמִים וְנִמְעוּ בִּפְסוֹ, אִם חֶמֶץ הוּא,
 עֲנוּשׁ בְּרֵת, וְאִם מִצָּה הִיא, אֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתָה – חוֹבֵת
 אֲכִילַת מִצָּה בְּפִסָּה.
 וּמִקְשָׁה הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא מַה שֶׁהִבְרִיתָא אֹמֶרֶת שֶׁאִם מִצָּה הִיא,
 אֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּפִסָּה, שְׁהִי 'מִצּוֹת לֶחֶם עוֹנִי' (דברים
 א טו) אָמַר רַחֲמָנָא, וְהָא, כִּינן שֶׁהִמִּיסוּ לֹא לֶחֶם (עוֹנִי) הוּא, אֲלֵא
 מַה שֶׁהִבְרִיתָא אֹמֶרֶת שֶׁאִם חֶמֶץ הוּא, עֲנוּשׁ עָלָיו בְּרֵת קִשָּׁה, שְׁהִי
 לָשׁוֹן אֲכִילָה בְּתִיכָא בִּיה, וְכִינן שֶׁהִמִּיסוּ לֹא חֻשְׁבָּה אֲכִילָה אֲלֵא
 שְׁתִּיָּה.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, אָמַר קְרָא (שמות יב טו) 'וְנִכְרְתָה
 הַנֶּפֶשׁ, לְרִבּוֹת אֶת הַשְּׁוֹתָה.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא לִגְבִי טוֹמְאָת נִבְלַת עוֹף טָהוֹר שְׁחִיב עַל
 שְׁתֵּי כֹאכִילָה. אֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: וְתַנִּין נָמִי (נזיר ג) לְנֶפֶשׁ טוֹמְאָת
 נִבְלַת עוֹף טָהוֹר בְּהָא נְוִוָּנָא, הִמָּחָה לְכוֹתֵיב מִנְבֵּלַת עוֹף טָהוֹר בְּאוֹר
 וְשִׁתּוֹ, טָמֵא, אֲבָל אִם הִתִּיכּוּ בְּחִמָּה, פִּרְחָה טוֹמְאָתוֹ מִמֶּנּוּ, וְהוּא
 טָהוֹר.
 אֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: וְהוֹינִן בָּהּ – וְהִקְשִׁינוּ עַל הַבְּרִייתָא, שֶׁלִּשְׁוֹן אֲכִילָה
 בְּתִיב בִּיה, וְכִינן שֶׁהִמִּיסוּ לֹא חֻשְׁבָּה אֲכִילָה אֲלֵא שְׁתִּיָּה.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, אָמַר קְרָא (שם יז טו) 'כָּל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר
 תֹּאכַל וְגו', לְרִבּוֹת אֶת הַשְּׁוֹתָה.
 וּמִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הֵכִי, הִתִּיכָה בְּחִמָּה נָמִי יֵהָא טָמֵא אִם שְׁתוּ.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: כְּשִׁמְתִּיכָה בְּחִמָּה אִיִּסְרוּחִי מִפְּרָח – הִיא מִסְרִיחָה
 וְאִינָה רֵאוּיָה לְשְׁתִּיָּה, וְאִינָה מְטַמְּאָת. אֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: וְצִירִי תְּהוֹרָה
 לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּכָל הַשְּׁלֵשָׁה מִקּוֹמוֹת (חֶלֶב חֶמֶץ וְנִבְלָה) שֶׁאִם נִימוּרוֹ
 דִּינָם כֹּאכֵל, וְלֹא הִינּוּ יוֹכִלִים לְלַמּוֹד אֶת כּוֹלָם מֵאֶחָד מֵהֶם בְּמָה
 מַצִּינוּ. דְּאִי בְּתִיב רַחֲמָנָא כֵּן רַק לִגְבִי אִיסוּר חֶלֶב, חֶמֶץ לֹא אֲתִי
 מִינִיָּה – לֹא הִינּוּ יוֹכִלִים לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ, מִשּׁוּם שֶׁחֶלֶב חָמוֹר מִחֻמְצָא שְׁבִין
 לֹא הִתֵּתָה לוֹ שְׁעֵת חֲבוּשָׁר – שְׁעָה שְׁהִיא מוֹתֵר, אֲבָל חֶמֶץ הִיא לוֹ
 שְׁעַת הַכּוֹשֵׁר לִפְנֵי פֶסַח. וְנִבְלָה – וְנִבְלַת עוֹף טָהוֹר גַּם כֵּן לֹא אֲתִי
 מִינִיָּה – מִחֻלָּב, שְׁכִינָן הָאוֹכֵל חֶלֶב עֲנוּשׁ בְּרֵת, אֲבָל נִבְלָה אֵין עָלֶיהָ
 חֻיּוֹב כֵּרֶת אֲלֵא לֹא.
 וְאִי בְּתִיב רַחֲמָנָא כֵּן רַק לִגְבִי חֶמֶץ, חֶלֶב לֹא אֲתִי מִינִיָּה, שְׁכִינָן חֶמֶץ
 לֹא הוֹתֵר מִכָּלָל – מִכָּלל אִיסוּרוֹ בְּשׁוּם מִקּוֹם, אֲבָל חֶלֶב מַצִּינוּ מִקּוֹם
 שְׁהוֹתֵר אִיסוּרוֹ. וְנִבְלָה גַּם כֵּן לֹא אֲתִי מִינִיָּה – מִחֻמְצָא, שְׁכִינָן הָאוֹכֵל

חולין. פרק תשיעי – העור והרוטב דף קכ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קיט רש"י תוספות

1 **אמתניתין** – דקתני: עצמות מצטרפין, ועל כרחך – משום שומר, דהא יד לא
2 מצטרף, אבל נימא לא הוי שומר, ולא מצטרף – דאין שומר על גבי שומר. שומנא
3 – שומן שעל המרק. **אמר ליה אביי** – שומן למה לי לאצטרופי? דקתני: מצטרפין
4 לטמא טומאת אוכלין בחדרי בשר, הא בפני עצמו – לא. ושומן אמאי לא? אוכל
5 מעליא הוא! חלב דקריש – לחה היוצאה מן
6 הבשר, שקריש *גלירא. ציר שעל גבי ירק
7 – משקה היוצא מן הדירק. לישנא אחרינא:
8 ציר – שהיו מטבילין מכלול בציר. **מצטרפין**
9 **לכבותה** – ואף על גב דלא קריש, כיון
10 דבהיה אוכל מיתרב – אוכל הוא. ופשוט
11 התם טעמא דיום הכפורים לאו משום אוכלא
12 הוא, דאי נמי לאו אוכלא – כיון דמייכתב
13 דעתיה, מחייב. דהא "לא תעונה" כתיב
14 (ויקרא כג), וזה לא התענה. אבל הכא –
15 אוכל ומשקה אין מצטרפין, דהא לא שוו
16 שיעוריהו. ואף על גב דהתם נמי תנן (יומא
17 עגב): אבל ושתה, אין מצטרפין – הני מילי
18 אבל ושתה, דקים להו לרבנן דלא מייכתב
19 דעתיה בהכי. אבל ציר שעל גבי ירק, קים להו
20 לרבנן דמייכתב. קיפה – **פונדיריליא. דק
21 שבבשר שצולל ליסוד הקדרה, שקורין
22 פונדיריליא. תבלין – באנפי נפשיה, ולא
23 אכלי להו אינשי. הקפה – הקרישו על גבי
24 האור. לרבות את השותה – מדכתב (ויקרא
25 ז) "ונכרתה הנפש", "נפש" – משמע כל דבר
26 המיישב דעתו של אדם, ואפילו שותה, כמו
27 (בראשית כג) "אם יש את נפשכם", שהיא
28 לשון תאוה וקורת רוח, שהנפש נהנה ממנו.
29 המחמה – התיכו לעוף טהור באור, שקורין
30 ***פונדרא, וגמעו – מטמא בגדים אבית
31 הבליעה. המחמה בחמה – וגמעו – טהור,
32 וטעמא מפרש לקמן. וכל נפש אשר תאכל
33 נבלה וגו' – גבי נבלת עוף טהור כתיב
34 (ויקרא יז) משלחן גבוה וכו' – והיתרא
35 משום גבוה הוא, אבל לגבי הדייט לא
36 אשכחן דהותר. **הטמאים** – בשרצים כתיב,
37 וד"א יתירא קא דריש. ליגמר – מחלב וחמץ
38 ונבלה דמיוחי שלחם כמותם.
39 **המחה את החלב וגמעו, אכילה פתיבא ביה, והא לאו אכילה היא! אמר ריש לקיש: אמר קרא**
40 **"נפש" – לרבות את השותה. תניא נמי גבי חמץ כהאי גוונא: המחמה וגמעו, אם חמץ הוא –**
41 **עגוש פרת, אם מצה היא – אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. בשלמא אם מצה היא אין**
42 **אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח "לחם עני" אמר רחמנא, והא לאו "לחם עני" הוא, אלא אם**
43 **חמץ הוא עגוש פרת, אכילה פתיבא ביה! אמר ריש לקיש: אמר קרא "נפש" – לרבות את**
44 **השותה. ותניא נמי גבי נבלת עוף טהור כהאי גוונא: המחמה פאור – טמא, בחמה – טהור,**
45 **והיונין בה, אכילה פתיבא ביה! אמר ריש לקיש: אמר קרא "נפש" – לרבות את השותה. אי**
46 **הכי בחמה נמי! – בחמה איסורו מפרס. וצריכי, דאי פתב רחמנא חלב – חמץ לא אתי מיניה,**
47 **שכן לא היתה לו שעת הפוש. נבלה לא אתי מיניה – שכן עגוש פרת. ואי פתב רחמנא חמץ**
48 **– חלב לא אתי מיניה, שכן לא הותר מכללו. ונבלה לא אתי מיניה, שכן עגוש פרת. ואי פתב רחמנא פגבלה – הנה לא אתי**
49 **מינה, שכן מטמאה. – חדא מחדא לא אתי, תיתי חדא מפרת! – הי תיתי? לא לכתוב רחמנא פגבלה ויתיתי מהנהך – מה להנהך**
50 **שכן עגוש פרת! לא לכתוב רחמנא בחמץ ויתיתי מהנהך – מה להנהך שכן לא היתה להן שעת הפוש! לא לכתוב רחמנא פגבלה ויתיתי**
51 **מהנהך – מה להנהך שכן לא הותר מכללו, תאמר בחלב שהותר מכללו! – ומאי ניהו? אי לימא חלב בהמה לגבוה – נבלה נמי אשתראי**
52 **מליקת עוף לגבוה! ואלא חלב חיה להדיוט – נבלה נמי אשתראי, מליקה דתפארת העוף לפנהינים! – לעולם חלב חיה להדיוט, ודקא**
53 **קשיא לך כהנים – כהנים משלחן גבוה קא וכו'. – והא דתניא: "הטמאים" – לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן, למה לי? ליגמר מהני**
54 **– צריכי, דאי לא פתב רחמנא, הוה אמינא: דיו לבא מן הדיון להיות פגדו, מה התם עד דאיכא פתית, אף הכא נמי עד דאיכא פתית.**
55 **ולכתוב**

ליכתוב בשרצים וליתו חך כ' – ובמה הצד חד מכולו לא אתי, דחמץ מכולו לא אתי – שלא היה להם שעת הכושר, וחלב נמי לא אתי מכולו – שכן לא התירו מכללן, אך קשה דתיתי נבלה מכולה ושנא לא הייתי אומר אלא לענין איסור אכילה, אבל לענין טומאת נבלת עוף טהור – לא, ואף על גב דאפקיה בלשון אכילה "לא

יאכל לטמאה בה". **היבא** דלאו איסור הבא מאליו מנלן – ואם תאמר: בודי מבטא ליה: **חדש** ושביעית – איסור הבא מאליו, ואי טבל – הא וליף "חלול" "חלול" מתרומה בסוף "אלו הן הנשרפים" (סנהדרין פד, א), ותרומה – ילפין מנכורים, ובסמוך משמע דצריך למילף במה הצד. ואי כלאים – הא לא כתיב בהו אכילה, והקדש נמי לא כתיב ביה אכילה. ועוד: דאיכא למילף "חטא" "חטא" מתרומהו וצריך לומר: דאכלאים בעי, דאף על גב דלא כתיב בהו אכילה, סברא היא דלא אסרה תורה אלא כשהאיסור בעי, ולעיל דפריך "אלא חלב, אכילה כתיב ביה" – בלאו הכי הוה מצי למפרך, אלא כיון דכתב בה בהדיא אכילה, פריך מינה. והרב רבינו שמואל היה אומר: דגבי חלב שהמחהו – אי לא היה כתיב ביה אכילה, הוה מחייבין, כיון שהוא גוף החלב, וכן החמץ, אלא שנמחו. אבל משקה היוצא מכלאים – אפילו לא כתיב בהו אכילה, כמאן דכתיב בהו דמי, שאין זה גוף הפרי. ומה שפירש בקונטרס: דבכולו קרי "איסור הבא מאליו", לבר מהקדש – אי אפטר לומר כן, אלא ככלאים קאמר, כדפירשתי. שאין זה איסור הבא מאליו, שעל ידי מעשה של זריעה נאסרין הכלאים, וגם העבירה היה בשעת זריעה. ואם תאמר: ושביעית היכי אתי מכולו – דאית בהו לאו, ובשביעית עשה – כלה לזיה מן השדה כ"ז ויש לומר: דילפין טומאות שרצים, דלא שייך בהו לאו.

הביא ענבים ודרכן כ' – אף על גב דשתיה בכלל אכילה בענבים חיתים – לענין הבאת בכורים לא כתיבא אכילה, דתהי שתייה בכלל פרי.

מה לתרומה שכן חייב עליה מיתה וחומש – לרבי דאמר בסנהדרין (א, גס.) הדיד במעילה, במיתה – על כרחך לאו אהדרש בעי לעיל, כדפירש בקונטרס, דהא בהקדש נמי איכא מיתה וחומש לרבי. **אלא** אי מתרומה וחד מהך כ' – פירוש: מנבלה ובכורים או תרומה, או משרצים ובכורים או תרומה. אבל לא כמו שפירש בקונטרס: חמץ ובכורים או תרומה – דמה להך שכן שן בהן נטילת נשמה מיתה וכתר. וכן מוחלב ותרומה או בכורים לא אתי – מהאי טעמא. **דון** מינה ומינה – פירש בקונטרס: דלאו דוקא. ומיהו אפשר דהוי דוקא, משום דגן שהמחהו, דתרומת דגן דאורייתא. דרבי אליעזר מחייב דגן מדאורייתא, ושאר מינין מדרבנן. ורבי יהושע פטר בדגן שהמחהו, דאין מינה ואוקי

באתרה. תירוש ויצהר – אין, ולאפילו דגן. ולהכי פטר נמי בשאר מינין, שאין להחמיר בהן יותר מדגן.

אף תרומה אפילו שאר מינין – ואם תאמר: אכתי אימא דוקא שבעה מינים שהבכורים נהגים בהן, ויין ונפוחים מנלן? ויש לומר: כיון דהויא אפילו במילי דרבנן, היא ככולהו. והדר

ולכתוב רחמנא בשרצים, וליתו חך וליגמרו מיניהו? – משום דאיכא למיפרך: מה לשרצים – שכן טומאתן במשהו. – והא דתנאי: הטבל והחדש וההקדש והשביעית והכלאים, כולן – משקין היוצאין מהן כמותן, מנלן? וכי תימא: ליגמר מהנה, מה להנה שכן איסור הבא מאליו הוה. – תינח היכא דאיסור בא מאליו, היכא דלאו איסור הבא מאליו, מנלן? – גמרין מבכורים. – ובכורים גופייהו מנלן? דתני רבי יוסי: "פרי" – פרי אתה מביא, ואי אתה מביא משקה. הביא ענבים ודרכן, מנלן? תלמוד לומר: "תביא". – איכא למיפרך: מה לבכורים – שכן מעניני קרייה והנחה! אלא, גמר מתרומה. – ותרומה גופה מנלן? דאי תקש לבכורים. דאמר מר: "ותרומת ידך" – אלו בכורים. מה לתרומה – שכן חייבין עליה מיתה וחומש! אלא גמר מתרומהו מתרומה ובכורים. – מה לתרומה ובכורים – שכן חייבין עליהם מיתה וחומש! אלא, אתיא מתרומה וחד מהנה, או מבכורים וחד מהנה. והא דתנן: דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ סיתוניות ושאר מיני פירות של תרומה – רבי אליעזר מחייב קרן וחומש, ורבי יהושע פטר. במאי פליגי? – בידון מינה ומינה, ובידון מינה ואוקי באתרה קמפילגי. דרבי אליעזר סבר: דון מינה ומינה, מה בכורים – משקין היוצא מהן כמותן, אף תרומה נמי – משקין היוצא מהן כמותן. ומינה, מה בכורים – אפילו שאר מינין, אף תרומה נמי – אפילו שאר מינין. ורבי יהושע סבר: דון מינה, מה בכורים – משקין היוצאין מהן כמותן, ואוקי באתרה, מה משקין דקדשים בתרומה תירוש ויצהר – אין, מיד אחרניא – לא. אף משקין היוצאין מהן כמותן, תירוש ויצהר – אין, מיד אחרניא – לא. והא דתנן: אין מביאין בכורים משקה אלא היוצא מן היתים ומן הענבים מני? – רבי יהושע היא, דאמר: דון מינה ואוקי באתרה, וגמר להו לבכורים מתרומה. והא דתנן: אין סופגין את הארבעים משום ערלה, אלא על היוצא מן היתים ומן הענבים מני? – רבי יהושע היא, דאמר: דון מינה ואוקי באתרה, וגמר להו לבכורים מתרומה. והדר

למשקין היוצאין מהן כמותן. הכי נמי רבנן בדידהו, כעין דאורייתא תקן. ורבי יהושע סבר – אי נמי הוא דאורייתא – לא הויין משקין היוצאין מהן כמותן, דאית לן "דון מינה ומינה ואוקי באתרה", "דון מינה" – לקמה שהיה צריכה ללמוד הימנה, דהיינו שהיו המשקין ממנה כמותה. וכו' לא תרין מינה, אלא העמד אותה במקומה. תירוש ויצהר – כתיב בה, ולא שאר משקין. והך משקין דנהוג בה תרומה הוא דילפין

מכבורים, דאם קרא עליהן שם תרומה קודם שדרכן – נאסרין משקה היוצא מהן. אבל שאר משקין, דלא כתיבא בהו תרומה, אפילו היא כתיבא בפירות עצמן – לא. **אין מביאין בכורים משקה** – לגמרי משמע, אפילו פירות ודרכן. דאי בדרוכן ועומדין, אפילו ענבים נמי לא, דהא אמרן "פרי אתה מביא, ואי אתה מביא משקה". **רבי יהושע היא דאמר** – גבי תרומה לא קדיש, דאית ליה "דון מינה ואוקי באתרה". וכיון דבתרומה לא מתסרי, הדר גמר לבכורים מינה. דהא דרבי רחמנא בהו "תביא" – יתים וענבים הוא דרבי. **אין סופגין** – משום משקה הבא מפירות ערלה. **רבי יהושע היא דאמר** – בתרומה לא מתסרי, ואתו בכורים גמרי מתרומה בהיקשא, דאי קרו "תרומה", ואתיא ערלה וגמר מבכורים מגזירה שוה.

שרצים – איסור אכילתם בכעדרה, כטומאתן. דתני רבי יוסי ברבי חנינא: "והבדלתם בין הבכמה הטהורה לטמאה" וגו' – פתח הכתוב באכילה, וסיים בטומאה, לומר לך: מה טומאה – בכעדרה, אף אכילה – בכעדרה. במעילה, בפרק "קדש מזבח" (מעילה טז, ב). הילכך אי לא כתיב מיחוי בגופייהו, וילף מהנך, הוה אמנא: לא

מחייב אמיתותן בפחות מכזית. **מה לשרצים** – דין הוא שיהא מיחוי שלחן כמותן. **שכן טומאתן** – ואיסורן במשהו. החדש – קודם שקרב העומר, ועושה שכן מן השעורין. **והשביעית** – משקין היוצאין מהן נוהגת בהן שביעית, וחיבין בבכור כמותן. מהנך – חלב וחמץ ונבלה. **שכן איסור הבא מאליו** – ותינח למילף מיניהו טבל וחדש ושביעית וכלאי הכרם, אבל הקדש לא אתי מיניהוה **בכורים** – אין איסורן בא מאליו, שעל ידי שמפירשין הן קדושים. **פרי** – "מראשית כל פרי". **תביא** – "אשר תביא מארצך", דהוה ליה למכתב "אשר מארצך". **בכורים מעונין קרייה** – "ארמי אובד אבי". והנחה – על הרעפה, "והנחתו לפני ה'". **מה לתרומה ובכורים שכן חייבים עליהן מיתה** – במזיד וחומש בשוגג, וכי פרטת: מה לתרומה שכן חייבין עליה מיתה וחומש ליכא למימר בכורים יכתיבו. מתרומה וחד מהנך – חמץ או נבלה דכי פרטת מה לתרומה שכן מיתהו נבלה תוכיח. מה לנבלה שכן איסור הבא מאליו – תרומה תוכיח. וחזר הדין, הצד השוה שבהן – שאסורין הן עצמן, ומשקין היוצאין מהן כמותן. אף אני אביא את אלו. **סיתוניות** – ענבים הנמצאין בגפנים בימות החורף, שאין מתבשלין לעולם, ועושין מהן חומץ, ושאר כל מיני פירות – חוץ מענבים ויתים, שדרכן בכר. **מחייב קרן וחומש** – אם אכלן בשוגג. **במאי קמפילגי** – הואיל דילפין תרומה מבכורים למשקין היוצאין מהן כמותן? **בדון מינה ומינה** – בכל גזירות שוות ובנין אב שבתורה שאנו למדים דבר מחבירו, אי דיינינן ליה וגמרין ליה לכל מילי. או "דון מינה" – מה שאנו צריכין לו, "ואוקי באתרה" – למילי אחרניא דמפירשי בגופיה קמפילגי. **בכורים** – במביאן מכל שבעת המינין. **אף תרומה נמי** – שהפירשה בפירות, כגון תמרים ותפוחים. כיון דתרומה נוהגת בפרך, אף על גב דאיתה נוהגת במשקין שלחן אלא בתירוש ויצהר בלבד – הך משקין, כיון דמפירשי תרומה הדין, הדין הך בתרומה. והאי "דון מינה ומינה" – לאו דוקא קאמר, דהא תמרים ותפוחים גופייהו אין תרומתן מן התורה אלא מדברי סופרים. וחכי הוא דקאמרין: כיון דרבימי דאורייתא אית לן דון מינה ומינה, ואי הואי תרומת תמרים דאורייתא – הוה גמרי לה מבכורים

למשקין היוצאין מהן כמותן. הכי נמי רבנן בדידהו, כעין דאורייתא תקן. ורבי יהושע סבר – אי נמי הוא דאורייתא – לא הויין משקין היוצאין מהן כמותן, דאית לן "דון מינה ומינה ואוקי באתרה", "דון מינה" – לקמה שהיה צריכה ללמוד הימנה, דהיינו שהיו המשקין ממנה כמותה. וכו' לא תרין מינה, אלא העמד אותה במקומה. תירוש ויצהר – כתיב בה, ולא שאר משקין. והך משקין דנהוג בה תרומה הוא דילפין

חולין דף קכ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קכא

ביחד, שכשם שבתרומה וביכורים משקים היוצאים מהם דינם כמותם, אף הקדש משקים היוצא מהם דינם כמותם. הגמרא דוחה את הלימוד מתרומה וביכורים ומביאה מקור אחר לדין הקדש שמשקים היוצאים מהם דינם כמותם. דוחה הגמרא: שיש לדחות ולומר, שמה שמצינו לתרומה וביכורים שמשקים היוצאים מהם דינם כמותם, הוא משום ששם זרים חייבין עליהם מיתה וחומש. **אָלָא אַתְּיָא** – למדים דין הקדש שמשקים היוצאים מהם דינם כמותם, או מדין תרומה ויחד מהנהך – ואחד מאלו (חמץ או נבלה), או מדין בבורים ויחד מהנהך. הגמרא שואלת, לפי מה שאמרנו לעיל שלמדים תרומה מביכורים לענין המשקים היוצאים מהם שיהא דינם כמותם, אם כן במה נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע במשנה (תרומות פ"א מ"ב), במשקים של שאר מיני פירות של תרומה שאינם זיתים וענבים אם דינם כמותם. שואלת הגמרא: והא דתנן (שם) דבש תמרים, וזין תפוחים, וחומץ של ענבים סיתוניות [של ימות החורף] של תרומה, ומשקים משאר מיני פירות של תרומה, רבי אליעזר מתיב קרן וחומש לזר השותה מהם בשוגג, ורבי יהושע פוטר מחומש, משום שאין בהם קדושת תרומה. במאי פליגי – במה נחלקו, הרי אמרנו לעיל שלמדים תרומה מביכורים לענין המשקים היוצאים מהם שיהא דינם כמותם, ואם כן מדוע פוטר רבי יהושע מקרן וחומש. הגמרא משיבה, שרבי אליעזר ורבי יהושע נחלקו בכל מקום שבתורה שאנו למדים דבר מחבירו על ידי גזירה שזה או על ידי בנין אב, באיזה אופן הוא הלימוד. משיבה הגמרא: שנחלקו בהלכה הנלמדת ממקום אחר בגזירה שזה או בבנין אב, האם אומרים 'דון מינה ומינה' – למוד ממנה את עיקר ההלכה, ושוב למוד ממנה גם שאר פרטיה, וב'דון מינה ואוקי באתרה' – או שאומרים למוד ממנה רק את עיקר ההלכה מה שאנו צריכים למוד, ואחר כך העמד את ההלכה במקומה, ופרטים האחרים המפורשים במקומה למוד ממקומה, קמפליגי – בזה נחלקו. **דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר כָּבֵר**, שאומרים דון מינה ומינה, ותאמר כך, מה בבכורים משקין היוצא מהן דינם כמותם, אף בתרומה נמי, משקין היוצא מהן דינם כמותם, ומינה – ולמוד תרומה מביכורים גם לענין פרטי ההלכה, ותאמר, מה בבכורים אפילו משקים היוצאים משאר המינין שאינם מזיתים וענבים דינם כמותם, אף תרומה נמי שהפרישה בפירות, אפילו משקים היוצאים משאר המינין כגון תמרים ותפוחים דינם כמותם. **וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ כָּבֵר**, שאומרים דון מינה, ותאמר כך, מה בבכורים משקין היוצאין מהן דינם כמותם, אף בתרומה משקין היוצאין מהן דינם כמותם, ואוקי באתרה – אמנם אחר כך העמד את ההלכה במקומה, ותאמר, מה משקין דקדשים – שקדושים בתרומה, תירוש ויצהר אין – יין ושמן אכן קדושים בתרומה, מדי אחריתא לא – משקים של פירות אחרים אינם קדושים בדין תרומה, אף לענין משקין היוצאין מהן שיהא דינם כמותם, תירוש ויצהר אין, מדי אחריתא לא. הגמרא מביאה משנה (שם מ"א) ושואלת כדעת מי היא שנויה. שואלת הגמרא: והא דתנן, שאין מביאין בבורים ממשקה היוצא משאר פירות שהפרישם בעזרם פירות ודרכם אחר כך, אלא ממשקה היוצא מן היתים ומן הענבים בלבד. מני – כדעת מי שנויה משנה זו. משיבה הגמרא: המשנה כדעת רבי יהושע היא שנויה, דאמר לגבי תרומה, שמשקים של שאר פירות אינם קדושים בקדושת תרומה, משום שסובר 'דון מינה ואוקי באתרה' וכמו שנתבאר לעיל, וגמר להו – וחזר ולומר לבכורים מדין תרומה. הגמרא מביאה הרישא של המשנה ושואלת כדעת מי היא שנויה. שואלת הגמרא: והא דתנן (שם) שאין סופגין את הארבעים – אין עונש מלקות על שתיית משקים משום לאו של אכילת ערלה, אלא על משקה היוצא מן היתים ומן הענבים בלבד. מני. משיבה הגמרא: רבי יהושע היא, דאמר לגבי תרומה, שמשקים של שאר פירות אינם קדושים בקדושת תרומה, משום שסובר 'דון מינה ואוקי באתרה', וגמר להו לבכורים מתרומה,

ומקשה הגמרא: וליכתוב להמא רק בשקצים את הדין שאם נימוחו דינם כאוכל, וליתו הנה – ויבואו האחרים וליקמרו מיניהו – וילמדו אותם משרצים. מתרצת הגמרא: שאי אפשר ללמוד את האחרים משרצים, משום דאיכא למיפרך – שיש לדחות ולומר, מה שמצינו לשקצים שנימוחו שדינם כאוכל, הוא משום ששם שיעור מומחית ואיסורם הוא במשהו, כלומר בכעדרשה שהוא שיעור מועט, מה שאין כן האחרים שאיסורם רק בכזית. הגמרא מביאה עוד איסורים שמשקים היוצאים מהם דינם כמותם, והגמרא מבררת מהזיכין למדים כן. שואלת הגמרא: והא דתניא, המכל, והחמש – תבואה חדשה לפני הקרבת העומר, ועשה שבר מן השעורים, והתקדש, והשביעית, והכלאים – כלאי הכרם, כולן – כל אלו הנזכרים כאן שהוציא מהם משקים, משקין היוצאין מהן דינם כמותם, מלן. וכי תימא ליגמר מהנהך – שנלמדם מאלו וחלב וחמץ ונבלה. הרי יש לדחות ולומר, מה שמצינו להנהך שאם נימוחו דינם כאוכל, הוא משום ששם איסורם איסור הקא מאליו הו – בידי שמים הם באים, ולא נגרם איסורם על ידי מעשה אדם. הגמרא מבארת, שזה קשה רק על הקדש שאותו אין ללמוד מחלב וחמץ ונבלה, אבל על שאר הדברים המזכירים לעיל לא קשה. אומרת הגמרא: תינה – מובן הדבר שיש ללמוד מחלב וחמץ ונבלה, הקא דאיסור הקא מאליו הוא, כגון טבל וחדש ושביעית וכלאים, אבל היכא הלא איסור הקא מאליו, כגון בהקדש שהאיסור נעשה על ידי דיבור, מלן שמשקים היוצאים מהם דינם כמותם. הגמרא מביאה מקור לדין הקדש שמשקים היוצאים מהם דינם כמותם. משיבה הגמרא: גמרינן – למדים דין הקדש מדין בבורים, שמצינו בביכורים שהמשקים היוצאים מהם דינם כמותם, וביכורים אין איסורם בא מאליו, שעל ידי שמפריש אותם בדיבורם הם קדושים. הגמרא מבררת המקור לדין ביכורים שמשקים היוצאים מהם דינם כמותם. שואלת הגמרא: ובכורים גופייהו [עצמם], מלן. משיבה הגמרא, דתני רבי יוסי בברייתא (ערכין י"א), נאמר בתורה אצל ביכורים (דברים כ"ו) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארץ וגו', ומתיבתא פרי' אנו לומדים שדווקא הפרי עצמו אתה מביא ביכורים, ואי אתה מביא ביכורים מהמשקה היוצא ממנו, אמנם אם הביא ענבים לעזרה לביכורים, ואחר כך דרך [סחטן], מנין שיוצא בהם ידי חובת ביכורים, תלמוד לומר אשר תביא מארץ, לרבות שלאחר שהביאם לעזרה, אף אם סחטם נשאר עליהם קדושת ביכורים. הגמרא דוחה את הלימוד מביכורים. דוחה הגמרא: איכא למיפרך ולומר, שמה שמצינו לבכורים שמשקים היוצאים מהם דינם כמותם, הוא משום ששם מענינן קריתיה – שהמביא ביכורים צריך לקרוא פרשת 'אָרַמְי אֲבָד אֲבִי' (דברים כ"ו), וטעונים הנהך על רצפת העזרה, מה שאין כן בהקדש, ואם כן אי אפשר ללומדה מביכורים. הגמרא מביאה מקור אחר לדין הקדש שמשקים היוצאים מהם דינם כמותם: אלא גמר – למדים את דין הקדש שמשקים היוצאים מהם דינם כמותם. דוחה הגמרא: שיש לדחות ולומר, שמה שמצינו לתרומה שמשקים היוצאים מהפירות דינם כמותם, הוא משום ששם זרים שאוכלים אותה במזיד חייבין עליה מיתה בידי שמים, ואם אכלה בשוגג משלם לכהן את הקרן ומוסיף עליה חומש, מה שאין כן בהקדש, ולכן אי אפשר ללמוד מתרומה שמשקים היוצאים מהם דינם כמותם. **אָלָא גַּמַר** – למדים דין הקדש מתרומהו והיינו מתרומה ובכורים

והדר מיתי לה – ואחר כך למדים לדין ערלה בגזירה שזה 'פרי'
'פרי' מפורים, שכשם שביכורים דווקא משקים היוצאים מזיתים
וענבים יש להם קדושת ביכורים, כך בערלה לוקים רק על משקים
היוצאים מזיתים וענבים.

שנינו במשנה: והאלל מצטרף עם הבשר לטמא טומאת אוכלים.
מבררת הגמרא: מאי אלל. רבי יוחנן אמר, מרמקא – גיד השדרה
והצוואר, והוא רחב ולבן וקשה מאד, וריש לקיש אמר, בשר
שפלטתו – (שדילגו) הסכין, כלומר, כשמפשיטים את העור, לפעמים
נשאר מקצת מהבשר דבוק לו מחמת שהסכין לא הפרידו, ובשר זה
אינו חשוב, ולכן אינו מקבל טומאה בפני עצמו.

הגמרא מקשה על ריש לקיש: מיתיבי, כתוב בפסוק (איוב יג ד) שאיוב
אמר לחבריו 'ואולם אתם טפלי שקר רפאי אלל כלכם' – דוברי
שקר אתם, ודבר שאין בו רפואה אתם אומרים לי לעשות לרפואתי,
ומבואר ש'אלל' הוא דבר שאין לו רפואה. בשלמא למאן דאמר
ש'אלל' היינו מרמקא, היינו – לכן נקרא 'אלל', כיון דלאו בר
רפואה הוא, שמשנפסק גיד השדרה והצוואר אין לו רפואה
להתחבר עוד עם הבשר, אלא למאן דאמר שהוא בשר שפלטתו
הסכין, הלא בר רפואה הוא שהמודלדל בשר מן החי פעמים
שקושרים אותו במקומו, והוא נדבק עם שאר הבשר ומתפרא, ומדוע
נקרא 'אלל'.

מתרצת הגמרא: ב'אלל' דקרא, דבולי עלמא לא פליגי – בין רבי
יוחנן ובין ריש לקיש אינם חולקים שהוא מרמקא, כי פליגי, ב'אלל'
דמתניתין, שלרבי יוחנן הוא מרמקא, ולריש לקיש אינו מרמקא אלא
בשר שפלטתו הסכין.

הגמרא מביאה ראיה לריש לקיש ממשנתנו (לעיל קכ): תא שמע,
שנינו בסיפא של המשנה, רבי יהודה אומר, האלל של נבלה
המכונס – הנאסף במקום אחד, אם יש בו כזית במקום אחד, הרי
הוא חשוב כבשר נבילה, ותיבין עליו משום נבלה, בין לענין שאם
אכלו לוקה עליו, ובין לענין שאם נגע בו ונכנס לבית המקדש קודם
שיטוה את עצמו חייב כרת. ואמר רב הונא, שמה שמחייב רבי
יהודה, והוא – דיינו דווקא כשכונסו הוא בעצמו למקום אחד, שאז
החשיבו וגילה דעתו שלא בטלו מתחילה, אבל אם נתכנס מאליה
כגון שלא במתכוון, או על ידי תיגוקות, מודה רבי יהודה שאינו חשוב
נבלה.

ומקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר ש'אלל' היינו בשר שפלטתו
הסכין, היינו דבי איבא – לכן כשיש כזית במקום אחד מיתניב,
שכיון שכנסו, החשיבו לאוכל, וגילה דעתו בזה שלא בטלו מתחילה,
אלא למאן דאמר מרמקא, כי איבא כזית במקום אחד מאי הוי,
הלא עין בעלמא הוא, ואינו ראוי לאכילה, ומדוע יהא חייב עליו.

מתרצת הגמרא: אליבא דרבי יהודה – באלל שהזכיר רבי יהודה,
לא פליגי – לא נחלקו ריש לקיש ורבי יוחנן, ושניהם סוברים שהוא
בשר שפלטתו הסכין, כי פליגי, אליבא דרבנן – באלל שהזכיר תנא
קמא. שרבי יוחנן אמר, מרמקא נמי נקרא אלל, כמו שמצינו בפסוק
(איוב שם), ולכן, אלל שהזכיר התנא קמא שמצטרף עם הבשר, בכל
מיני אלל מדבר, בין בבשר שפלטתו הסכין ובין במרמקא, וריש
לקיש אמר, שהיינו דקא בשר שפלטתו הסכין, אבל מרמקא עין
בעלמא הוא, ולא מצטרף עם הבשר.

הגמרא מקשה לפי ריש לקיש שסובר שהאלל שכתוב ברישא של
המשנה שהוא מצטרף עם שאר הבשר, מדובר דווקא בבשר שפלטתו
הסכין, באיזה אופן מדובר. מקשה הגמרא: הא בשר שפלטתו
הסכין היכי דמי – במה מדובר, אי – אם מדובר דחשיב עליה –
שחישב עלי לאכלו, אפילו פאנפי נפשיה – בפני עצמו מרמקא
טומאת אוכלים, ומדוע שנינו במשנה רק שמצטרפת עם הבשר,
ומשמע שבפני עצמו אינו מטמא, ואי דלא חשיב עליה לאכלו, הלא
בפוליה במלית מתורת אוכל, ואפילו ביחד עם הבשר לא יטמא.

מתרצת הגמרא: רבי אבין ורבי מיישא שניהם תירצו את הקושיא,
אלא שכל אחד מהם העמיד את המשנה באופן שונה. חד אמר,
שמדובר כאן כגון שרק מקצתו (ומהאלל) חישב עליו לאכלו, ולא

פירש לאיזה מקצת היתה כוונתו, וכיון שלא חישב על כולו לאכילה,
אין כביצה ממנו מקבל טומאה כשהוא בפני עצמו, אבל כשהוא ביחד
עם שאר אוכלים, אותו מקצת שהיה בו מחשבה לאכילה מצטרף עם
שאר האוכלים. וחד אמר, שמדובר כאן באופן שמקצתו פלטתו
חיה – נשאר דבוק על העור מחמת נשיכת חיה, כגון שנשכה כלב
ודלדל מקצת מן הבשר שלצד העור, ואחר כך שחט את הבהמה,
ומקצתו פלטתו הסכין בשעת הפשטו, ואין ידוע מהו הבשר
שפלטתו חיה ומהו הבשר שפלטתו הסכין, ומדובר שלא חישב על
האלל לאכילה, ולכן הבשר שפלטתו הסכין בטל מתורת אוכל כיון
שבטלו הוא מדעתו, אבל הבשר שפלטתו חיה, כיון שמאליו הוא
נעשה, לא בטל מתורת אוכל, הלכך כביצה ממנו בפני עצמו אינו
מקבל טומאה, אבל כשהוא ביחד עם שאר אוכלים, אותו מקצת
הבשר שפלטתו חיה מצטרף עם שאר האוכלים.

הגמרא מביאה משנה (טהרות פ"א מ"ב) הדנה בחלקי נבלת עוף טהור
המצטרפים עם הבשר לטמא טומאת אוכלים: תנן היתם, החרטום
שהעוף ממקו בו, וכן הצפרנים שלו, מיטמאין – מכניסים את
הטומאה לבשרו מדין 'יד', שאם נגע בהם שרץ נטמא הבשר,
ומיטמאין – ומוציאים את הטומאה ממנה מדין 'יד', שאם קיבל העוף
טומאה מן השרץ, ונגעו אלו באוכל טהור נטמא האוכל, ומצטרפין
עם בשרו להשלימו לשיעור כביצה לטמא טומאת אוכלים.

ומקשה הגמרא: חרטום עין בעלמא הוא ואינו ראוי לאכילה כלל,
ומדוע מצטרפת עם הבשר. מתרצת הגמרא: אמר רבי אלעזר,
המשנה מדברת בחרטום התחתון של העוף. ומקשה הגמרא: הלא
חרטום התחתון נמי עין בעלמא הוא ואינו ראוי לאכילה. מתרצת
הגמרא: אמר רב פפא, המשנה מדברת בחלק התחתון של החרטום
העליון – שבתוך הפה יש קליפת רצועה דקה שהיא דבוקה לחרטום
העליון לארבו, וחלק זה ראוי לאכילה אגב הבשר.

ומקשה הגמרא עוד: צפרנים גם כן אינם ראויים לאכילה, ומדוע
מצטרפים עם הבשר. מתרצת הגמרא: אמר רבי אלעזר, המשנה
מדברת במקום המונבלעים בבשר – בשרשי הצפרנים שמובלעים
בבשר, ששם ראויים הם לאכילה.

שנינו במשנה: הקרנים מצטרפים עם הבשר לטמא טומאת אוכלין.
אמר רב פפא, המשנה מדברת במקום שחזיתו את הקרנים ויוצא
מהן דם, והיינו במקום שמחוברים בבהמה ששם הם רכים, וכיון
שנאכלים אגב שאר הבשר לכן הם מצטרפים עמו, אבל שאר
הקרנים אינם חשובים אוכל כלל, ואינם מצטרפים.

שנינו במשנה: כיוצא בו – מצינו דבר נוסף שנוהג בו טומאת אוכלין
ואין נוהג בו טומאת נבלה, ישראל השוחט בהמה טמאה לצורך
עובד כוכבים, אף אם הבהמה לא מתה לגמרי אלא עדיין מפרכסת,
דהיינו שמנענעת את איבריה, יש לה דין אוכל ומטמאת טומאת
אוכלים. הגמרא מביאה שני תנאים נוספים הנצרכים כדי שהבשר
יקבל טומאה: אמר רבי אסי, יש תנאים ששונים, שחישת ישראל
בהמה טמאה, וכן שחית עיבוד כוכבים בבהמה טהורה, והבהמה
עדיין מפרכסת, צריכין מחשבה לאכילה כדי שיחול עליה שם אוכל,
כלומר, ישראל ששחט בהמה טמאה, אינו חל עליה שם אוכל מיד
בשחיתתה, אלא אם כן חישב עליה להאכילה לעובד כוכבים, וכן
עובד כוכבים ששחט בהמה טהורה, אינו חל עליה שם אוכל מיד
בשחיתתה אלא אם חישב עליה להאכילה לישראל, אבל אם
שחטה סתם, אין עליה שם אוכל עד שתמות, וכן צריכים הקשר
מים במקום אחר, כדי לטמא טומאת אוכלין, שדם שחיתתה אינו
מכשירה לקבל טומאה, ואף שדם הוא אחד מהמשקים המכשירים,
היינו דווקא דם של שחיטה כשירה, או דם חללים, דהיינו שהתזו את
ראשה מצווארה, אבל כאן שאינה שחיטה כשירה, וגם לא דם
חללים, דינו כדם מכה שאינו מכשיר.

הגמרא מקשה מבריייתא על התנאים ששנו לעיל שבהמה טמאה
המפרכסת צריכה הכשר כדי לקבל טומאה. ומקשה הגמרא: הקשר
משקים כדי לקבל טומאה למה לי, הרי סופו של בהמה זו לטמא
טומאה חמורה – שכשתמות ותהיה נבלה טמאת אדם וכלים בכזית,

חולין. פרק תשיעי – העור והרוטב דף קבא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קבג רש"י

1 **מרטקא** — גיד השדרה והצואר, והוא רחב ולבן וקשה מאד, וקורין אותו *יברל.
2 **בשר שפלטו סכין** — כשמפשטין את הבחמה, פעמים שהסכין פולט מן הבשר אצל
3 העור, ולא חשיב. ולקמינה פריך: דייכי דמי דאצטרופי מצרף, ובאפי נפשיה אין מקבל
4 טומאה? ו**אולם אתם טופלי** שקר — איוב אמר לחביריה מחבירי דברי שקר אתם,
5 דובר שאין בו רפואה אתם אומרים לרפואתי.

6 ומרטקא שפנספס, אין לו רפואה להחבר עור.
7 **בשר שפלטו סכין בר רפואה הוא** —
8 המדלדל בשר מן החי, פעמים שקושרין אותו
9 במקומו והוא נדבק ומעלה ארוכה. המכונס
10 — הנאסף יחד יפה. חייבין עליו — משום
11 נבלה, בין שאוכלו בין שנוגע בו, ותכנס
12 למקדש. ופליגא אמתניתין דקתני: אבל לא
13 טומאת נבלות. והוא שכנסו — דאחשביה,
14 וגלי דעתיה דלא בטליה מעיקרא. אבל
15 מתכנס מאליה, או על ידי תינוקות שלא
16 במתכוין — לא פליג רבי יהודה דליהו נבלה.
17 **בשלמא למאן דאמר** — "אלל" היינו בשר
18 שפלטו סכין — היינו דמחייב, דאיכא
19 למימר: בין דכנסו אחשביה, והדר למילתיה
20 וגלי דעתיה דלא בטליה מעיקרא. **באלל**
21 **דרכי יהודה לא פליגי** — דרואי רבי יהודה
22 אי"בשר שפלטו סכין? קאי. ורבי יוחנן נמי
23 מדי דבשר שפלטו סכין איקרי "אלל",
24 ובמרטקא הוא דפליגי. ולתנא קמא רבי יוחנן
25 אמר מרטקא נמי מקרי "אלל", כדאשכחן
26 בקרא, "וראלל" דמתניתין דקאמר מצטרף —
27 בבולחא אלל קאמר דמצטרף, ובאפי נפשיה
28 לא מטמו. ואתא רבי יהודה למימר: באלל
29 מרטקא מודינא דלא הוי בשר באנפי נפשיה
30 לענין נבלות. אבל בשר שפלטו סכין, אם
31 חזר וכינסו — גלי אדעתיה דלא בטליה,
32 דחייבין עליו משום נבלה. **אבל מרטקא לא**
33 **מצטרף** — דעץ בעלמא הוא. **אי דחשיב**
34 **עליה** — אפילו בחר הכי. **באנפי נפשיה** —
35 נמי לישמא טומאת אוכלין, דקיימא לן
36 דמחשבה הוא אוכלא כל מידי דמצי
37 למיכליה, ואף על גב דלא אורחיה, כדאמרן
38 בפרק "בהמה המקשה" (חולין ע"ב): עור
39 ששלקו ושליא שחושב עליה — מטמא
40 טומאת אוכלין. ונהי דתו לא הדר הוי בשר
41 לענין טומאת נבלות, דהא נעשה עור בבטלו
42 הראשון, אבל לאוכלו מיהא הוי לטמא
43 טומאת אוכלין, אם נגע בשרץ, דלא גרע
44 מעור ששלקו. **מקצתו חישב עליו** — ולא פירש איזה קצת. הלכך, כביצה מיניה לא מקבל טומאה — דהא לא חישב על כולו. אבל כי מצטרף בהדי שאר אוכלין — מצטרף
45 והוא קצת מחשבה דאית ביה לאשלומו שיער. **פלטתו חיה** — נשכה כלב ודלדל מן הבשר לצד העור, ואחר כך שחטה והפליט גם הסכין עור, ואין ידוע אי זה מן פלטה
46 חיה ואיזה סכין. וההוא דפלטתו חיה — לא בטיל מטמא, וההוא דסכין — בטליה מדעת. וכולהו, בדלא חשיב עליה. הלכך, כי הוי בהדי שאר אוכלין — מצטרף ההוא קצת
47 דחיה בהדיהו, ולטומאת נבלות — לא. ואף על גב דפלטתו חיה — דמתניתין רבי עקיבא היא, דאמר: העור מבטלו מטומאת נבלות, ואפילו פלטתו חיה, לקמן (חולין קכ"ב),
48 **תנן התם** — במסכת טהרות (פרק ראשון משנה ב) בסדר טהרות גבי נבלת עוף טהור. **החריטום** — **בי"ק בלעז. **מיטמאין** — אם קבל העוף טומאה מן השרץ אלו נעשין יד
49 להכניס ולהוציא טומאת עוף אין לו טומאת מגע משום נבלה אלא אם כן קבלה מאחרים. שהרי אין לך אלא האמור בה, טומאת אכילה לטמא בבית הבליעה. **ומצטרפין** —
50 לכביצה. **תחתון של עליון** — קליפת רצועה דקה יש בתוך הפה דבוקה לחרטום בעליון לארכו. **צפרנים** — דיכא הוו אוכל. **מקום המובלע בבשר** — רששי הצפרנים. **השוחט**
51 **בהמה טמאה לגוי** — הא פרישתי לה (חולין ק"ב). דבין דרכותיה בשחטת ישראל בטוהרה משויה לה אוכלא בעודה מפרכסת. דהא בשחטתה תליא להו
52 מילתא — והשחט נמי, והואיל וישראל שחטה שחטת מעליא. אף על גב דבטמאה לא שייכא שחטה, ולגוי לא משתרי עד שתמות, דאברא מן החי הוא לגביה, **אפילו הכי**,
53 **מדינא מחשבת ישראל להאכילה לגוי לשויה אוכלא בעודה מפרכסת**. וכל שכן טוהרה, שאוכל היתר גמור הוא בעודה מפרכסת. והא דאמרין: אסור לאכול מבמהה קודם
54 שתצא נפשה — מדרבנן הוא. וכן גוי בטוהרה — תניא נמי לקמן, דהואיל וטהורה היא, ואשכחן היתר בטוהרה מפרכסת שחטה ישראל — השתא נמי כי שחטה גוי, היא
55 אוכל לטמא טומאת אוכלין מן השרץ. שאם תחזור ותגע באוכלין אחרים קודם שתמות ותעשה נבלה — תטמא. אבל ישראל בטוהרה — אין צריכה מחשבה, וגוי בטמאה —
56 לא מהניא לה מחשבה בעודה מפרכסת, דלא אשכחן היתר בדכותיה. **שוניים** — יש תנאים ששונים שישראל בטמאה צריך מחשבה להאכילה לגוי, ואי לא חישב — לא היא
57 **אול על שחטתו**. וכן גוי בטוהרה. **הכבשר** — במקום אחר. הכשר מים, דרש שחטה דילה לא מכשר לה — דלא איקרי "משקה" אלא "דם חללים", כדאמרין ב"השוחט" (חולין
58 לה"ב). ומיזר דרש שחטה הוגנת — מכשיר, דאיתקש למים, דכתיב "על הראשית שתשכנו במים", כדאמרין ב"השוחט" (חולין לה"ב). אבל דגיו — לאו "דם חללים" הוא, ולכא
59 שחטה" הוא, והוי כדם מגופתו וכדם המת. ד"חלל" לא מיקרי אלא על ידי גיסטרא ומצואר, כדאמרין בסוטה (מה"ב). לתת אותה על צוארי חלל רשע. **הרי סופה לטמא טומאה**
60 **חמורה** — אדם וכלים בכזית, ואפילו במשא כשתמות. **ורעים** — אינן נעשין אב הטומאה עולמית, ואפילו נגעו במת שהוא אבי אבות, ואינן נעשין אב לטמא אדם וכלים.
61 דמזיכא נפקא דנוגע במת מטמא אדם? מהאי קרא דכתיב (במדבר ט"ו) "וכל אשר יגע בו הטמא שימא, והנפש הנוגעת" באותו טמא "טמא עד הערב". וכי כתיב האי קרא —
62 דברר שיש לו טהרה בהואה ובטבילה כתיב. דכתיב לעיל מיניה "זהוהו הטהור על הטמא" וגו', ובהואה טמא קאי "הנפש הנוגעת" — יצאו אוכלין ומשקין וכלי חרס. והואיל
63 ואין להם טהרה במקוה, אין נעשין אב הטומאה. **נבלת עוף טהור צריכה מחשבה** — לקבל טומאת אוכלים מן השרץ. שאם לא חישב עליה לאוכלה — אינה מקבלת טומאה.
64 ואם חזרה ונגעה באוכלים — לא נטמא. **ואינה צריכה הכשר** — משנה היא במסכת טהרות (פרק ראשון משנה א): שלשה עשר דברים נאמרו בעוף טהור, וזו אחת מהן.

1 **והדר מייתי ולה** לערלה פרי פרי מבכורים — ואם תאמר: דבפרק "כל שעה" (פסחים כ"ב),
2 פשיט מהך משנה דכל איסורים שבתורה אין לוקין עליהם אלא בדרך הנאמן, והכא
3 קאמר משום דגמרו לה מבכורים ויש לומר: דרבי דהכא צריכי, דלא נימא דיעה בעלמא היא.
4 **מרטקא** — פירש רבינו תנאל: בשר מת, וכן נראה לרבינו תם. ולא בפירוש הקנטרס
5 שפירש: גידי הצואר, דאמרין פרק "כל
6 הפסולות" (ובחים לה"א): פגל בלא — נתנגלה
7 מוראה, פגל במוראה — לא נתפגלה אלל. ובעוף
8 אין גידי צואר קשין, ומוראה לא שייך אלא בעוף.
9 ולמאן דמפרש בשר שפלטו סכין — לא קשה
10 ליה מהתם. דהא אמרין בסמוך דלכולי עלמא
11 מרטקא נמי הוי אלל. **רבי** יהודה אומר חייבים
12 עליו — הא דלא קאמר "מטמא טומאת נבלות"
13 — דלא תימא: מדרבנן, דלחי קאמר "חייבין
14 עליו".
15 **והוא** שכנסו — תימא: מה שייכא מחשבה
16 לאיסור: דגבי טומאה שייך לחלק, דאי
17 מבטל ליה — עץ בעלמא הוא, אבל משום
18 דבטליה — לא משתרי באכילתו לכך נראה
19 ד"חייבין עליו" לא מיזרי לענין אכילה, דלא צריך
20 כנסו אלא לענין אם נכנס למקדש, כמו שפירש
21 בקנטרס בלשון אחר. והא דלא נקט "טמא" —
22 דלא תימא: מדרבנן, כדפירשתי. וכן נראה: דאי
23 אכילה — הא כיון דאכלה, אין לך כינוס גדול
24 מזה. **ורבי** יוחנן אמר אף מרטקא מצטרף — ולא
25 בכדאי גתא דהוי שומר — דאם כן, מנאי טעמא
26 דריש לענין עור וצמצום מצטרפים משום שומר,
27 וצירוף שומר מקראי דרשינן לעיל (ק"ח, א)? אלא
28 מידי כגון שיש בראשו כזית בשר, דאף על גב
29 דלא הוי שומר — מצטרף, דהא הוי שייכל אנב
30 בשר. וריש לקיש סבר דלא מצטרף — דאין ראוי
31 לאכילה, דעץ בעלמא הוא. **חכי** גרסינן במשנה
32 בטוהרות החרטום המצטרף מטמאין כן, ולא
33 גרסינן בה "קרינים", וקרינים דמפרש רב רב פפא
34 בסמוך — אמתניתין דהכא קאי.
הואיל

1 **השוחט בהמה**. **אמר רבי אסי**, **שונין**: **ישראל** **בטומאה** **וגוי** **בטהורה** — **צריכין** **מחשבה** **והכשר** **מים**
2 **ממקום אחר**. — **הכשר** **למה** **לי**? **סופו** **לְטַמֵּא** **טוֹמְאָה** **חַמּוּרָה**, **וְכָל** **שְׂפּוֹפוֹ** **לְטַמֵּא** **טוֹמְאָה** **חַמּוּרָה**
3 **לֹא** **בְּעֵי** **הַכֶּשֶׁר**. **דְּתַנִּי** **דְּרַבִּי** **רַבִּי** **יִשְׁמַעֵאל**: **"וְכִי** **יִתֵּן** **מִים** **עַל** **זֶרַע"** **מִה** **זֶרַעִים** **שֶׁאֵין** **סוֹפָן** **לְטַמֵּא** **טוֹמְאָה**
4 **חַמּוּרָה** **צָרִיכִין** **הַכֶּשֶׁר**, **אֵף** **כֹּל** **שֶׁאֵין** **סוֹפוֹ** **לְטַמֵּא** **טוֹמְאָה** **חַמּוּרָה** **צָרִיךְ** **הַכֶּשֶׁר**. **וְתֵנִיא**, **אָמַר** **רַבִּי**
5 **יוֹסִי**: **מִפְּנֵי** **מָה** **אָמְרוּ** **נִבְלַת** **עוֹף** **טָהוֹר** **צָרִיכָה** **מִחֲשָׁבָה** **וְאִינָה** **צָרִיכָה** **הַכֶּשֶׁר** — **מִפְּנֵי**
6 **שְׂפּוֹפָה**

7 אבל כי מצטרף בהדי שאר אוכלין — מצטרף
8 והוא קצת מחשבה דאית ביה לאשלומו שיער. **פלטתו חיה** — נשכה כלב ודלדל מן הבשר לצד העור, ואחר כך שחטה והפליט גם הסכין עור, ואין ידוע אי זה מן פלטה
9 חיה ואיזה סכין. וההוא דפלטתו חיה — לא בטיל מטמא, וההוא דסכין — בטליה מדעת. וכולהו, בדלא חשיב עליה. הלכך, כי הוי בהדי שאר אוכלין — מצטרף ההוא קצת
10 דחיה בהדיהו, ולטומאת נבלות — לא. ואף על גב דפלטתו חיה — דמתניתין רבי עקיבא היא, דאמר: העור מבטלו מטומאת נבלות, ואפילו פלטתו חיה, לקמן (חולין קכ"ב),
11 **תנן התם** — במסכת טהרות (פרק ראשון משנה ב) בסדר טהרות גבי נבלת עוף טהור. **החריטום** — **בי"ק בלעז. **מיטמאין** — אם קבל העוף טומאה מן השרץ אלו נעשין יד
12 להכניס ולהוציא טומאת עוף אין לו טומאת מגע משום נבלה אלא אם כן קבלה מאחרים. שהרי אין לך אלא האמור בה, טומאת אכילה לטמא בבית הבליעה. **ומצטרפין** —
13 לכביצה. **תחתון של עליון** — קליפת רצועה דקה יש בתוך הפה דבוקה לחרטום בעליון לארכו. **צפרנים** — דיכא הוו אוכל. **מקום המובלע בבשר** — רששי הצפרנים. **השוחט**
14 **בהמה טמאה לגוי** — הא פרישתי לה (חולין ק"ב). דבין דרכותיה בשחטת ישראל בטוהרה משויה לה אוכלא בעודה מפרכסת. דהא בשחטתה תליא להו
15 מילתא — והשחט נמי, והואיל וישראל שחטה שחטת מעליא. אף על גב דבטמאה לא שייכא שחטה, ולגוי לא משתרי עד שתמות, דאברא מן החי הוא לגביה, **אפילו הכי**,
16 **מדינא מחשבת ישראל להאכילה לגוי לשויה אוכלא בעודה מפרכסת**. וכל שכן טוהרה, שאוכל היתר גמור הוא בעודה מפרכסת. והא דאמרין: אסור לאכול מבמהה קודם
17 שתצא נפשה — מדרבנן הוא. וכן גוי בטוהרה — תניא נמי לקמן, דהואיל וטהורה היא, ואשכחן היתר בטוהרה מפרכסת שחטה ישראל — השתא נמי כי שחטה גוי, היא
18 אוכל לטמא טומאת אוכלין מן השרץ. שאם תחזור ותגע באוכלין אחרים קודם שתמות ותעשה נבלה — תטמא. אבל ישראל בטוהרה — אין צריכה מחשבה, וגוי בטמאה —
19 לא מהניא לה מחשבה בעודה מפרכסת, דלא אשכחן היתר בדכותיה. **שוניים** — יש תנאים ששונים שישראל בטמאה צריך מחשבה להאכילה לגוי, ואי לא חישב — לא היא
20 **אול על שחטתו**. וכן גוי בטוהרה. **הכבשר** — במקום אחר. הכשר מים, דרש שחטה דילה לא מכשר לה — דלא איקרי "משקה" אלא "דם חללים", כדאמרין ב"השוחט" (חולין
21 לה"ב). ומיזר דרש שחטה הוגנת — מכשיר, דאיתקש למים, דכתיב "על הראשית שתשכנו במים", כדאמרין ב"השוחט" (חולין לה"ב). אבל דגיו — לאו "דם חללים" הוא, ולכא
22 שחטה" הוא, והוי כדם מגופתו וכדם המת. ד"חלל" לא מיקרי אלא על ידי גיסטרא ומצואר, כדאמרין בסוטה (מה"ב). לתת אותה על צוארי חלל רשע. **הרי סופה לטמא טומאה**
23 **חמורה** — אדם וכלים בכזית, ואפילו במשא כשתמות. **ורעים** — אינן נעשין אב הטומאה עולמית, ואפילו נגעו במת שהוא אבי אבות, ואינן נעשין אב לטמא אדם וכלים.
24 דמזיכא נפקא דנוגע במת מטמא אדם? מהאי קרא דכתיב (במדבר ט"ו) "וכל אשר יגע בו הטמא שימא, והנפש הנוגעת" באותו טמא "טמא עד הערב". וכי כתיב האי קרא —
25 דברר שיש לו טהרה בהואה ובטבילה כתיב. דכתיב לעיל מיניה "זהוהו הטהור על הטמא" וגו', ובהואה טמא קאי "הנפש הנוגעת" — יצאו אוכלין ומשקין וכלי חרס. והואיל
26 ואין להם טהרה במקוה, אין נעשין אב הטומאה. **נבלת עוף טהור צריכה מחשבה** — לקבל טומאת אוכלים מן השרץ. שאם לא חישב עליה לאוכלה — אינה מקבלת טומאה.
27 ואם חזרה ונגעה באוכלים — לא נטמא. **ואינה צריכה הכשר** — משנה היא במסכת טהרות (פרק ראשון משנה א): שלשה עשר דברים נאמרו בעוף טהור, וזו אחת מהן.

שְׁסוּפֶה לְטַמֵּא טוֹמְאָה חֲמוּמָה	השתא נמי סופו לטמא טומאה	6
לְגוֹרְרָה וּלְהַעֲמִידָה עַל פֶּה	חמורה, כיון דאילו מצטרף ליה עץ חצי אחר	7
יִרְמָה לְרִבִּי יִזְרָא: וּמִי אִמֵּי	— מנמא. כדאמר פירק "דס שחיטה" (בריתות	8
שָׁחַט בֶּה שְׁנַיִם אוֹ רוֹב	כא,א! ויש לומר דהתם בבבלי שנתה לגמרי	9
חֻזְקִיהָ אָמַר: אֵינֶה לְאֶבֶר	מודני צירוף. אבל הכא, הואיל וסופו לטמא	10
חֻזְקִיהָ אָמַר: אֵינֶה לְאֶבֶר	טומאה חמורה אחר שנתה, שיערפנה לכזית —	11
חֻזְקִיהָ אָמַר: אֵינֶה לְאֶבֶר	לא אמרין.	12

21 תְּפֹרֶשׂ מִמֶּנָּה - כְּפֹרֶשׂ מֶלֶךְ
22 כְּפֹרֶשׂ מִן הַחַיִּי. וְאֶסּוּר לִבְנֵי נָח, וְאֶפִּילוּ לְאַחֵר שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁהּ. שֶׁ
23 אֵינָה מִטְּמֵאָה טוּמְאָת אוֹכְלִין. נִחְרָה - אֵין בָּהּ טוּמְאָה שֶׁל כָּלוּם.
24 אוֹתָהּ מְרַפָּה, וְבֵא יִשְׂרָאֵל וְגִמְרָה - בְּשֶׁרָה. שֶׁחֲטָא יִשְׂרָאֵל בֵּין בְּמִקָּם
25 בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין עוֹשֶׂה אוֹתָהּ מְרַפָּה, וְבֵא גוֹי וְגִמְר - שֶׁחֲטִיתוּ פֶסֶם
26 קוֹדֵם שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁה - חוֹתֵךְ בַּיִת בְּשֶׁר מִבֵּית שְׁחִיטָתָהּ, וּמוֹלְחָהּ
27 וּמִמֶּתִין לָהּ עַד שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁה, וְאוֹכְלוּ. אַחֵד גוֹי וְאַחֵד יִשְׂרָאֵל מוֹחֵה
28 בֶּרֶךְ אֲבִין, דְּאָמַר רַב אִידִי בֶר אֲבִין, אָמַר רַב יִצְחָק בֶּר אֲשִׁין: הֵן
29 בְּשֶׁר מִבֵּית שְׁחִיטָה, וּמוֹלְחוֹ יָפָה יָפָה וּמִדִּיחוֹ יָפָה יָפָה, וּמִמֶּתִין
30 גוֹי וְאַחֵד יִשְׂרָאֵל מוֹתְרִים בּוֹ. כְּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר: שֶׁהָ בָּהּ, דְּרַם
31 סָכָא: הֲכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, צְרִיכָה הֲבָשֶׁר שְׁחִיטָה כִּבְהֵמָה מִחוּ
32 שְׁמוּאֵל בֶּר יִצְחָק: בְּדִיקַת סָפִין. כְּעֵא מִינֵיהּ רַבִּי יִזְרָא מֵרַב שֵׁשׁ
33 שְׁבָתוּכָה? אָמַר לִיה: מִטְּמֵאָה טוּמְאָת אוֹכְלִין, וּמִצֵּלָת? אָמַר
34 נְבִלוֹת, וְלֹא תִצִּיל? אָמַר אֲבִין: אֵינָה מִצֵּלָת עַל הַבְּלוּעִים שֶׁבְּתוֹ
35 אוֹכְלִין, וְהוֹרֵבָעָה חַיִּיב דְּהֵא אֵינָה מִטְּמֵאָה טוּמְאָת נְבִלָה. "רַבִּי יְהוֹשֻעַ
36 רַב הוֹנָא: וְהוּא שֶׁכְּסוֹ. וְאָמַר רַב הוֹנָא: שְׁנֵי חֲצָאֵי זִיתִים שֶׁיִּשְׁשֹׁן

דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור. אבל הנך דלעיל, שחיטת טמאה וכן שחיטת לרב **אירי** — הא דקתני שאף הגוי מותר בו. **שיבירא** — בשר זה טוב לרפואה. **בעי** דר שחיטה היא, דהא נחרה אין בה טומאה. **שהה בה או דרס מהו** — מי הוי כנחירה ול האי "הכשר שחיטה בטוהרה"? **מהו שתיצל על הכלועין שבתוכה** — ישראל בטמא עליהן? כדאמרן ב"במהה המקשה" (חולין עא,ב): בלע טבעת טהורה ונכנס לאהר או דילמא כיון דמטמאה טומאת אוכלין — אינה מצלת, דלאו בלוע הוא. ובישר בטמאה — פשיטא לן דמצלת, הואיל ואין בה טומאה של כלום, אלמא חיה היא. **אביי אינה מצלת כו'** — לחומרא. **חייב** — מיתה במידי דחטאת בשוגג. והוא תינוקות אחר הפשט — לא, הואיל ובטל מתחלה ונעשה עור, תו לא חיה הוי מטמא טומאת אוכלין אדרי שע

הוא אמר חזקה: הואיל ויכול
תת מפזית. אמר ליה רבי
חזקה הכי? והא איתמר,
גנים ועדיין היא מפרכסת.
רבי יוחנן אמר: ישנה
לאברים - מתה היא. רבי
אבא מתה היא! אמר ליה:
תה לא באת. גופא, שחט
דיין היא מפרכסת. חזקה
יוחנן אמר: ישנה לאברים.
דרבי יוחנן בידה, דתני רב
אושעיא: ישראל ששחט
בה שנים או רוב שנים
ת אוכלין, אבל לא טומאת
- כפורש מן החי, וכשר
ש מן החי, ואסור לבני נח,
שחט בה אחד או רוב אחד
לן, נתר - אין בה טומאה
מהורה ישראל ומפרכסת
וכל לא טומאת נבלה. אבר
החי, וכשר חפורש ממנה -
ש בה אחד או רוב אחד -
שחט גוי במקום שאין עושה
ש שעושה אותה כרפה ובין
ה. הרוצה שיאכל מבהמה
יפה יפה ומידחו יפה יפה,
ין בו. מסייע ליה לרב אידי
צוה שבירא - חותך פזית
ה עד שתצא נפשה, אחד
נה, מהו? אמר ליה ההוא
ה. הכשר למאי? אמר רב
: מהו שתציל על הבלועין
יה: אינה מטמאה טומאת
ה - דהא מטמאה טומאת
ה אומר האל"ל [וכו']. אמר
ל גבי העור, העור מבטל.
אליבא

י בטהורה — אין בה היתר לישראל
אלקו — מתניתין דירשאל בטמא
מטמאה? כבהמה טהורה — כאילו
וגוי בטהורה, ומפרכסת, ובלעה כל
הבמה — לא נטמא. הכא מאי? כ
ל בטהורה לא מביעין — דרמי
אמר ליה מטמאה מומתא אוכלין
ששכנסו — דגלי דעתיה דלא בטלי
שור. לטומאת אוכלין הוא מנהיגא
או ר. אבל לשויה בור — לא.

1 ים ובגדים, אם יאכלנה. הילכך, אינה צריכה
 2 מחשבד; משום דסתמא לאו לאכילה קיימא,
 3 עופות. אבל בברכים נתן (ועוקצים פרק שליש
 4 וא לאכילת גרים עומדת. **אמר חזקיה** — שאני
 5 מתניין בדמפרכסת קיימין, שעדיין אין תב
 6 טומאה חמורה. וטופה נמי — שמא לא תב
 7 לדי טומאה חמורה. שהרי הוא יכול לגוררה
 8 לגירורים דקים פחותים, פחותים מכזית, עד
 9 שנתכל כולה. ושוב לא תטמא טומאת
 10 נבלות. אבל נבלת עוף טהור — כבר מתה,
 11 ואיך לטמא טומאה חמורה. **ומי אמר**
 12 **חזקיה הכי** — אלמא סבירא ליה לחזקיה לא
 13 דתן דאין טומאת נבלות במפרכסת. **שחט**
 14 **בה** — בטמאה. **אינה לאכרים** — אין בן נח
 15 מחזר עליה משום אבר מן החי. וכל שכן
 16 בטהור — דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי
 17 אסור, ואפילו רבי יוחנן מודי בה בטהורה.
 18 **אמר ליה** — רובי חזקיה דאניה טמאה
 19 כנבילה, ואף על פי שמותרת לבני נח —
 20 דיצאה מכלל חיה, ולכלל מתה לא באת,
 21 ובטומאת נבלות כתיב "וכי ימות". **דתני רב**
 22 **אושעיא** כותיה — דאסורה לבני נח.
 23 **טמאה טומאת אוכלין** — אם נגעה בשרץ
 24 חמורה ונגעה באוכלין, הואיל ישראל שחטה
 25 שחטה במלואות, וחושב עליה לאכילה
 26 לגוי, כדפרישית לעיל. **כפורש מן החי** —
 27 ומטמא מיד כאבר מן הנבלה, דאמרין בהאי
 28 פירקא (חולין קכח.ב) אבר מן החי טמא
 29 כנבילה. **ובשר הפורש ממנה כפורש מן החי**
 30 — אין בו טומאה, דשרש חפורש מן החי —
 31 טהור. ולכיה חי כמנ דהי, כמאסור לבני נח.
 32 **אפילו לאחר שתצא נפשה** — והואל ונחתך
 33 מחיים, והיינו כרבי יוחנן. **שחט בה אחד אינה**
 34 **טמאה טומאת אוכלין** — דלא אשכחן
 35 היתר אכילה ברכותה, ולא לישראל ולא
 36 לבני נח, וכן בנחרה ועודה מפרכסת. **מטמאה**
 37 **אכילין** — הואיל גוי היתר אכילה
 38 ברוגמתה אם שחטה ישראל, השתא נמי
 39 מהניא לה חך מחשבת גוי לצורך ישראל
 40 לשייה אוכל. **במקום שאין עושה אותה**
 41 **טרפה** — כגון חצי קנה. **שחט ישראל**
 42 **נגמר גוי**, והואל וגמרו ביד גוי — טרפה. **יפה**
 43 **יגמר** — יותר מבשר אחר, כמני שלא חספך
 44 דמו לצאת, ומשחיתו בנבלע בתוכה, לפי
 45 שכשהבמה מוציאה נשמה היא מתאנחת,
 46 ומוציא דמה יפה. **ומתנין לה עד שתצא**
 47 **נפשה** — כדתניא ביארבע מיתות" (סנהדרין
 48 א.א), מנין לאוכל מבמה קדם שחטא
 49 נפשה שואו בלע עששו? כשנאמר "ולא
 50 תאכלו על הדם", ואסמכתא דרבנן בעלמא
 51 היא. **אחד גוי ואחד ישראל מותרים בו** —
 52 דהואיל ומותר לישראל, הותר אף לגוי.
 53 לגוי נמי לא משתריא, דידה היא. **מסייע ליה**
 54 **יטהר**, דטעמא דמשויין לה אוכלא משום
 55 **יהר לאכילה. למא** — הלכתי קא דייק כולי
 56 בחייה, דהרי היא באהל המת, מהו שתצל
 57 דאינה מטמאה טומאת נבלות — וזה היא,
 58 נה מצלת, הואיל ואף באכילה מותרת. וגוי
 59 אלמא מתה היא. **ומצלת** — בתמידה. **אמר**
 60 מעיקרא. אבל נתבנס מאליו, כמו שכנסהו
 61 תחבה לשייה אוכלא. דאפילו עור ששלף

חולין דף קכא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קכה

מפרכסת לא לישראל ולא לנכרי, וכן אם נָתְרָה ועודה מפרכסת, אִין
 בָּהּ טוּמְאָה שֶׁל כָּלוּם.
 הברייתא עוברת לדון בדין שחיטת נכרי. ממשכה הברייתא: שָׁחַט
 עוֹבֵד בּוֹכְבִּים בהמה טהורה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה – כגון
 ששחט חצי מזקנה, וְכֵּן יִשְׂרָאֵל וְנִמְרָה, ששחט את שני הסימנים או
 רובם, הרי זו שחיטה כְּשֵׁרָה. שָׁחַט יִשְׂרָאֵל בהמה טהורה, בֵּין אִם
 שחטה בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה – כגון ששחט רוב הקנה, וְכֵּן
 אִם שחטה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה, וְכֵּן עוֹבֵד בּוֹכְבִּים
 וְנִמְרָה שְׁחִיטָתוֹ, הוֹאִיל וגמר השחיטה נעשית על ידי עובד כוכבים
 הרי זו שחיטה פְּסוּלָה.
 ממשכה הברייתא: הָרוּצָה שִׂיאֵכָל מְבַשֵּׁר הִבְחָקָה קוֹדֵם שֶׁתֵּצֵא
 נִפְשָׁהּ וְשִׁתְמוּתָהּ, חוֹתֵךְ בְּזֵית בְּשָׂר מִבֵּית – מִמָּקוֹם שְׁחִיטָתָהּ,
 וּמוֹלְחָהּ יָפָה יָפָה כְּדִי לְהוֹצִיא אֶת דָּמָהּ, וּמְדִיחָהּ – וּרוֹחֵץ אֶת הַבָּשָׂר
 בְּמֵי יָפָה יָפָה, וּמְמַתֵּין לָהּ לְבַהֲמָה עַד שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁהּ, וְאַחֲרָיו כִּךְ
 אוֹכְלוּ, אַחֲרָיו עוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְאַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל מוֹתְרִין בּוֹ, שֶׁאִם שִׁנְחָתָהּ
 מִהַבְּהֵמָה קוֹדֵם שֶׁיֵּצֵא נִפְשָׁהּ, וְהָיָה בְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים הַמֵּיתָה קוֹבַעַת
 אֶצְלָם, מִכָּל מָקוֹם כִּיּוֹן שְׁלִישִׁי מוֹתֵר מִיָּד בְּשִׁחִטָהּ, מוֹתֵר גַּם
 לְנִכְרִי, שֶׁלֹּא מִצִּינוֹ דָּבָר שֶׁיֵּהָא מוֹתֵר לִישְׂרָאֵל וְיֵהָא אֲסוּר לְנִכְרִי.
 הגמרא אומרת שמברייתא זו יש להביא סיוע לדברי אמורא. אומרת
 הגמרא: ברייתא זו ששינוי בה שבשר שנחת מזהבהמה קודם שתיצא
 נפשה, מותר הבשר גם לעובד כוכבים לאור שתיצא נפשה, מִכִּיּוֹן
 לִיָּה לִרְבִּי אִידִי בְּרַב אִבִּין, דְּאָמַר רַב אִידִי בְּרַב אִבִּין אָמַר רַבִּי יִצְחָק
 בְּרַב אִשְׁיִין, הָרוּצָה שִׂיאֵכָל מְבַשֵּׁר מִחֻלּוֹ, חוֹתֵךְ בְּזֵית מִיָּד לְאַחֲרָיו
 שְׁחִיטָת הַבְּהֵמָה מִבֵּית הַשְּׁחִיטָה, שֶׁבָּשָׂר זֶה טוֹב הוּא לְרִפּוּאָה,
 וּמוֹלְחָהּ יָפָה יָפָה, וּמְדִיחָהּ יָפָה יָפָה, וּמְמַתֵּין לָהּ עַד שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁהּ,
 אַחֲרָיו עוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְאַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל מוֹתְרִים בּוֹ.
 שנינו לעיל בבבביתא, שישאל ששחט בהמה טמאה לצורך נכרי,
 ונכרי ששחט בהמה טהורה לצורך ישראל, הוֹאִיל ושחטה שחיטה
 גְּמוּרָה, מוֹעֵלָת הַשְּׁחִיטָה לְהַחֲשִׁיבָהּ אוֹכֵל אֶפְּלוֹ בְּעוֹדָה מִפְּרָכְסָתָהּ,
 הגמרא מביאה כמה שאלות הקשורות לדיני הברייתא: בְּעֵי רַבִּי
 אֶלְעָזָר, שחט בהמה וְשָׁחָה בָּהּ בִּאֲמִצַּע שְׁחִיטָתָהּ יוֹתֵר מִהַשְּׁחִיטָה
 שְׁמוֹתָהּ וְשָׁחָהּ יִשְׂרָאֵל כְּלָכֹת שְׁחִיטָהּ, או שְׁדָרָה בָּהּ – חָתַךְ אֶת הָרֹאשׁ בְּבֵית אַחַת וְלֹא
 הוֹלִיךְ וְהֵבִיא אֶת הַסִּכּוֹן, מָהוּ הַדִּין לַעֲנִין טוֹמְאָה אוֹכְלִים בְּעוֹדָה
 מִפְּרָכְסָתָהּ, הָאֵם אוֹמְרִים מֵאֲחָר שֶׁהִיָּה וְדִרְסָה פּוֹסְלִים אֶת הַשְּׁחִיטָה
 בְּבַהֲמָה טְהוֹרָה, חֹשֶׁב כְּנַחֲרָה וְאִינָה מִטְּמֵאָה טוֹמְאָה אוֹכְלִים עַד
 שְׁתִּמּוּתָהּ, או לֹא. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָה: אָמַר לִיָּה הֵהוּא סָבָא –[וְזָקֵן] לְרַבִּי
 אֶלְעָזָר, הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, צְרִיכָה הַכֹּשֶׁר שְׁחִיטָה – שְׁחִיטָה
 כְּשִׁירָה כְּאִילוֹ הִיתָה בְּהִמָּה טְהוֹרָה שֶׁמְכַשֶּׁרָה לְאִכְלָהּ.
 שואלת הגמרא: הַכֹּשֶׁר לְמָא – לְצוּרֵךְ אִיזָה כּוֹנֵה דִּיקָה דְּבִרְבִּי לּוֹמַר
 שְׁצִירֵךְ 'הַכֹּשֶׁר' שְׁחִיטָה כְּטְהוֹרָה, הִיא לּוֹ לּוֹמַר שְׁצִירֵךְ שְׁחִיטָה
 כְּטְהוֹרָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָה: אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַב יִצְחָק, שֶׁבֵּן
 לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁצִירֵךְ גַּם בְּדִרְכָּת הַסִּכּוֹן קוֹדֵם הַשְּׁחִיטָה, כִּמּוֹ בְּבַהֲמָה
 טְהוֹרָה שֶׁרוּצָה לְהַכְשִׁירָה לְאִכְלָהּ.
 בהמה חיה שיש לה כלים בלועים בתוך מעיה, והיא נמצאת בתוך
 אוהל שיש בתוכה מת, אין הכלים שבתוך מעיה מקבלים טומאה,
 שהבהמה מצילה על הכלים שבתוך מעיה (לעיל טא), ומבשרת הגמרא
 לענין בהמה המפרכסת האם היא מצילה על הכלים שבתוך מעיה או
 לא: בְּעָא מִיָּנִיה רַבִּי יוֹרָא מִרְבִּי שִׁשְׁתִּי, יִשְׂרָאֵל שֶׁשֹּׁחַט בְּבַהֲמָה טְהוֹרָה
 לְצוּרֵךְ נִכְרִי, וְנִכְרִי שֶׁשֹּׁחַט בְּבַהֲמָה טְהוֹרָה לְצוּרֵךְ יִשְׂרָאֵל, וְעוֹדָה
 מִפְּרָכְסָתָהּ, מָהוּ שֶׁתֵּצֵא גּוֹף הַבְּהֵמָה עַל הַכִּלִּים הַבְּלוּעִין שְׁבִתּוֹכָהּ
 שֶׁלֹּא יִטְמָא מִחֻמַּת הַמֵּת. אָמַר לִיָּה רַב שֶׁשֶׁת לְרַבִּי זִירָא, מִמָּה
 שֶׁכָּתוּב בְּבִרְיָאָה מִטְּמֵאָה טוֹמְאָה אוֹכְלִין מוֹכַח שֶׁהִיא נַחֲשֶׁבֶת
 כְּמֵתָה, וְכִי יִתְּנָה לּוֹמַר שֶׁהִיא מְצֻלָּה עַל הַכִּלִּים שֶׁבִּתּוֹךְ מַעֲיָה, אֵלֹא
 וְדָאִי שֶׁאִינָה מְצִילָה.
 רבי זירא דוחה את תשובתו של רב ששת: אָמַר לִיָּה רַבִּי זִירָא לְרַב
 שֶׁשֶׁת, הִרִי אֶפְשָׁר לְהוֹכִיחַ לְהִפְךָ, שֶׁמִּמָּה שֶׁכָּתוּב בְּבִרְיָאָה שֶׁאִינָה
 מִטְּמֵאָה טוֹמְאָה נְבִלּוֹת מוֹכַח שֶׁאִינָה נַחֲשֶׁבֶת כְּמֵתָה, וְכִי יִתְּנָה לּוֹמַר
 שֶׁלֹּא תִּצְלֵל עַל הַכִּלִּים, אֵלֹא וְדָאִי שֶׁמְצִילָה עַל הַכִּלִּים, וְכִיּוֹן שֶׁאֶפְשָׁר

שֶׁסּוּפָה לְטִמְאָה טוֹמְאָה חֲמוּרָה כְּשֶׁאוֹכְלָהּ, שֶׁמִּטְמָאָתָה אֶת הָאָדָם עִם
 הַבְּגָדִים שְׁעָלָיו, וְקִשָּׁה עַל הַתְּנָאִים שֶׁשָּׁנוּ לַעֲלִיל שְׁבַהֲמָה מִפְּרָכְסָתָהּ
 צְרִיכָה הַכֹּשֶׁר.
 מתרצת הגמרא: אָמַר חֲזָקִיָּה, שוֹנָה בְּהֵמָה מִפְּרָכְסָתָהּ, שְׁעָדִין לֹא
 שִׁיךְ בָּהּ טוֹמְאָה חֲמוּרָה, וְגַם אִין וְדָאִי סוּפָה לְבּוֹא לְיָדִי טוֹמְאָה
 חֲמוּרָה, הוֹאִיל וְעוֹדָה מִפְּרָכְסָתָהּ, וְכֹל הוּא לְגוֹרְרָה לְגוֹרְרִים דְּקִים,
 וְלִקְטָמִידָהּ –[וְלִהְיוֹת אֶת הַבְּהֵמָה] עַל גְּרוּרִים שֶׁהֵם פְּחוֹת מְכֻוִּתִּים,
 וְכֹל לַעֲשׂוֹת כִּךְ עַד שֶׁתְּכַלֶּה כָּל הַבְּהֵמָה, וְשׁוֹב לֹא תִטְמָא טוֹמְאָה
 נְבִלּוֹת.
 הגמרא מקשה סתירה בדברי חזקיה: אָמַר לִיָּה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי
 זִירָא, וְכִי אָמַר חֲזָקִיָּה הָכִי, שֶׁמִּפְּרָכְסָתָהּ אִין לֹא טוֹמְאָה נְבִלּוֹת, וְהָאִי
 אִיתְמַר, שָׁחַט בָּהּ בְּבַהֲמָה טְהוֹרָה, שְׁנִים – אֶת שְׁנֵי הַסִּמְנִים, או רֹב
 שְׁנִים, וְעָדִין הִיא מִפְּרָכְסָתָהּ, חֲזָקִיָּה אָמַר, אִינָה לְאִכְרִים – אִין בֵּן
 נַח מוֹחֵר עַל אִכְלִיתָהּ מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחֵי, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, יִשְׁנָה
 לְאִכְרִים – בֵּן נַח מוֹחֵר עֲלֶיהָ מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחֵי. הַגְּמָרָה מְסַבֵּרָה אֶת
 טַעַם מִחְלוקָתָם: חֲזָקִיָּה שֶׁאָמַר אִינָה לְאִכְרִים סוֹבֵר, שֶׁאִם בְּעוֹדָה
 מִפְּרָכְסָתָהּ הִיא חֲשׁוּבָה, וְאִין בְּשֶׁרָה חֲשׁוּבָה אֲבָר מִן הַחֵי, וְרַבִּי
 יוֹחָנָן שֶׁאָמַר יִשְׁנָה לְאִכְרִים סוֹבֵר, לֹא מֵתָה הִיא. וְכִיּוֹן שֶׁסּוֹבֵר
 חֲזָקִיָּה שְׁדִינָה כְּמֵתָה, אִין אִמֹר שֶׁאִינָה מִטְמָאָה טוֹמְאָה נְבִלּוֹת.
 מתרצת הגמרא: אָמַר לִיָּה רַבִּי זִירָא לְרַבִּי יִרְמְיָה, בְּהֵמָה מִפְּרָכְסָתָהּ
 יִצְתָה מְבִלָּל חֵיהּ, וְאִמְנָם לְכָלִּל מֵתָה לֹא בָּתָּה עָדִין, וְאֶצֶּל טוֹמְאָה
 נְבִלּוֹת כְּתוּב (וְקָרָא יֹא לֵט) 'כִּי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה' וְגו'.

הגמרא חוזרת לדון במחלוקת של חזקיה ורבי יוחנן ומביאה ברייתא
 כְּדַעַת רַבִּי יוֹחָנָן: גּוֹפֵא, שָׁחַט בָּהּ בְּבַהֲמָה טְהוֹרָה שְׁנִים, או רֹב
 שְׁנִים, וְעָדִין הִיא מִפְּרָכְסָתָהּ, חֲזָקִיָּה אָמַר, אִינָה לְאִכְרִים, רַבִּי יוֹחָנָן
 אָמַר, יִשְׁנָה לְאִכְרִים.
 אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, נִקְטָם – אַחַת לְהָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן בִּידָהּ, מִשּׁוּם דְּתֵּנִי
 רַב אִשְׁיָא בְּזִיתָהּ, דְּתֵּנִי רַב אִשְׁיָא (תוספתא אהלות פ"ב ד"א),
 יִשְׂרָאֵל שֶׁשֹּׁחַט בְּהֵמָה טְהוֹרָה לְצוּרֵךְ עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, אִם שָׁחַט בָּהּ
 שְׁנִים, או רֹב שְׁנִים, וְהַבְּהֵמָה מִפְּרָכְסָתָהּ, אִם נִגְעָה בְּשֶׁרֶץ וְחֹזֶרָה
 וְנִגְעָה בְּאוֹכְלִים טְהוֹרִים, הִרִי הִיא מִטְמָאָה אוֹתָם טוֹמְאָה אוֹכְלִין,
 שְׁהוֹאִיל וְשָׁחָהּ יִשְׂרָאֵל כְּלָכֹת שְׁחִיטָהּ, וְחִישָׁב עֲלֶיהָ לְאִכְלָהּ
 לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, מוֹעֵלָת הַשְּׁחִיטָה לְהַחֲשִׁיבָהּ כְּאוֹכֵל, אֶכָּל לֹא – אִינָה
 מִטְמָאָה טוֹמְאָה נְבִלּוֹת עַד שְׁתִּמּוּתָהּ. דִּין נוסף: אָמַר הַפּוֹרֵשׁ מְמַנָּה,
 הִרִי הוּא כְּאֲבֵר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי – מִבְּהֵמָה חִיָּה, וְטִמְאָה מִיָּד כְּדִין אֲבֵר
 מִן הַנְּבִלָּה (להלן כח), וְכִשֶּׁר הַפּוֹרֵשׁ מְמַנָּה, הִרִי הוּא כְּבִשָּׁר הַפּוֹרֵשׁ
 מִן הַחֵי שֶׁאִינוֹ מִטְמָאָה כָּלוּם (שם), וְדִינוֹ כְּבִשָּׁר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי לַעֲנִין
 שֶׁאִסוּר בְּאִכְלָהּ לְכַנֵּי נֶחֶ, וְאֶפְּלוֹ לְאַחֲרָיו שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁהּ – שְׁתִּמּוּתָהּ
 הַבְּהֵמָה, נִשְׁאָר בְּאִסּוּרָהּ, הוֹאִיל וְנִחְתָךְ מִהַבְּהֵמָה בְּחִיָּה, הִרִי
 שֶׁמְבּוֹאֵר מִהַבְּרִייתָהּ כְּדַעַת רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁבַהֲמָה טְהוֹרָה מִפְּרָכְסָתָהּ
 אֲסוּרָה לְבֵן נַח מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחֵי.
 הגמרא מביאה את המשך הברייתא ומבארת אותה. ממשכה
 הברייתא: שָׁחַט בָּהּ – בְּבַהֲמָה טְהוֹרָה, סִימָן אַחֲרָיו, או רֹב שֶׁל סִימָן
 אַחֲרָיו, אִינָה מִטְמָאָה טוֹמְאָה אוֹכְלִין, שְׁהוֹאִיל וְלֹא מִצִּינוֹ בְּמָקוֹם
 אַחֲרָיו הִיתָר בְּסִימָן אַחֲרָיו בְּעוֹדָה מִפְּרָכְסָתָהּ לֹא לִישְׂרָאֵל וְלֹא לְנִכְרִי, אִין
 שְׁחִיטָה כּוֹז מוֹחֲשִׁיבָה לְאוֹכֵל עַד שְׁתִּמּוּתָהּ, וְכִן אִם נָתְרָה – קָרַע אֶת
 הַבְּהֵמָה, וְעוֹדָה מִפְּרָכְסָתָהּ, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא מִצִּינוֹ הִיתָר אִכְלָהּ בְּכָגוֹן זֶה, אִין
 בָּהּ טוּמְאָה שֶׁל כָּלוּם – אִינָה מִטְמָאָה טוֹמְאָה אוֹכְלִין.
 וְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים שֶׁשֹּׁחַט בְּהֵמָה טְהוֹרָה לְצוּרֵךְ יִשְׂרָאֵל, וְעָדִין
 מִפְּרָכְסָתָהּ, הִרִי הִיא מִטְמָאָה טוֹמְאָה אוֹכְלִין, וְאִם שֶׁשֹּׁחַט עוֹבֵד
 בּוֹכְבִּים פְּסוּלָה הִיא, הוֹאִיל וְאִם שֶׁשֹּׁחַט יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְבַהֲמָה זֶה הִיתָר
 בְּשִׁחִטָהּ, מוֹעֵלָת מַחֲשַׁבַת הָעוֹבֵד בּוֹכְבִּים שֶׁחִישָׁב לְהַאֲכִילָהּ
 לִישְׂרָאֵל לְהַחֲשִׁיבָהּ אוֹכֵל, אֶכָּל לֹא טוֹמְאָה נְבִלָּה עַד שְׁתִּמּוּתָהּ. אָמַר
 הַפּוֹרֵשׁ מְמַנָּה, הִרִי הוּא כְּאֲבֵר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי שֶׁמִּטְמָאָה מִיָּד, וְכִשֶּׁר
 הַפּוֹרֵשׁ מְמַנָּה, הִרִי הוּא כְּבִשָּׁר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי שֶׁאִינוֹ מִטְמָאָה כָּלוּם,
 וְאִסּוּר בְּאִכְלָהּ לְכַנֵּי נֶחֶ, וְאֶפְּלוֹ לְאַחֲרָיו שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁהּ. שָׁחַט בָּהּ
 בְּבַהֲמָה טְהוֹרָה סִימָן אַחֲרָיו, או רֹב שֶׁל סִימָן אַחֲרָיו, אִינָה מִטְמָאָה
 טוֹמְאָה אוֹכְלִין, הוֹאִיל וְלֹא מִצִּינוֹ הִיתָר אִכְלָהּ בְּסִימָן אַחֲרָיו בְּעוֹדָה

ומקשה הגמרא: **אֵלִיפָא דְמָאן** – לפי איזה תנא אמר רב הונא דין זה, הרי נחלקו בזה רבי ישמעאל ורבי עקיבא להלן (קבר) במשנה, **אִי** אמרו רב הונא **אֵלִיפָא דְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל** אם כן קשה, **הָאֵמֵר** רבי ישמעאל ששני חצאי זיתים של נבילה שישנו על גבי העור **לֹא מְכַסֵּל** עור – אין העור מבטלן ומטמאים במשא, ו**אִי** אמר רב הונא דין זה **אֵלִיפָא דְרַבִּי עֲקִיבָא**, **פְּשִׁיטָא** הוא דין זה, ד**הָאֵמֵר** רבי עקיבא בפירוש במשנה (שם) **שֶׁמְכַסֵּל** עור ואינם מטמאים כלל, ולמה הוצרך רב הונא להשמיענו כן.

מתרצת הגמרא: **לְעוֹלָם** אפילו **אֵלִיפָא דְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל** אמר רב הונא כן, ו**לֹא** תקשה לך הרי רבי ישמעאל אמר שאין העור מבטלן, ד**בִּי אֵמֵר** רבי **יִשְׁמַעְאֵל** ששני חצאי זיתים **לֹא מְכַסֵּל** עור, **הֲנִי מִילִי** בבשר שעל גבי העור **שֶׁפְּלִטְתּוֹ חָיָה** – כשנפלט הבשר על ידי חיה, שנעשה שלא מדעת, **אֲבָל** בשר שעל גבי העור **שֶׁפְּלִטְתּוֹ הַסֶּכֶן** בשעת הפשט, כיון שעשהו מדעת, מודה רבי ישמעאל ד**כְּמִיל**, ובאופן זה מדבר רב הונא.

הגמרא מקשה על פירוש זה בדברי רב הונא מדברי רב הונא עצמו במקום אחר: **הָאֵא שְׁמַעִי**, שנינו במשנה (לעיל קכב), **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר**, **הָאֵלֵל** – חתיכות קטנות של בשר נבילה שנשארו דבוקים לעור בשעת ההפשטה **הַמְכֻוֹנִים** – הנאסף למקום אחד, **אִם יֵשׁ פְּרוֹת מִן הָאֵלֵל בְּמָקוֹם אֶחָד**, הרי הוא חשוב כבשר נבילה, ו**תִּיַּחֲבִיבֵן עָלָיו** משום נבילה. וישנונו על זה בגמרא (לעיל), **אָמַר רַב הוֹנָא**, מה שמחייב רבי יהודה, ו**הוּא** – היינו דווקא **כְּשֶׁכְּוֹנֵם** הוא בעצמו, שאז החשיבו וגילה דעתו שלא ביטלו מתחילה, אבל אם נתכנס מאליו שלא במתכוון, מודה רבי יהודה שאין חייבים עליו. ומדברי רב הונא שהעמיד את דברי רבי יהודה כשכנסו, מבואר שמדובר כאן שפלט הסכין פחות מכוית בשר בשנים ושלשה מקומות, ובכל זאת אם כינסו וגילה דעתו שלא ביטלו חייבים עליו, הרי שמבואר מדבריו, שדווקא אם ביטלן בכוונה בטלים הם, אבל העור אינו מבטלן, שאם העור היה מבטלן, מאחר שכבר ביטלן העור מדין נבילה, לא היה חוזר עליהם שוב דין בשר נבילה אם כנסו.

ומבאר הגמרא את הקושי: **אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא** שבשר שפִּלְטְתּוֹ הַסֶּכֶן, **לְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל נָמִי לֹא כְּמִיל** – אין העור מבטלן, מובן הדבר ש**רַב הוֹנָא** שהעמיד את דברי רבי יהודה כשהזית היה מתחילה מחולק לחצאין, ובכל זאת סובר רבי יהודה שאין העור מבטלן, הוא **דְּאָמַר כְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל**, ורבנן שחולקים על רבי יהודה סוברים כרבי עקיבא, **אֵלָּא אִי אִמְרַת** שבשר שפִּלְטְתּוֹ הַסֶּכֶן גם **לְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל כְּמִיל** – העור מבטלן, **רַב הוֹנָא** שהעמיד את דברי רבי יהודה כשהזית בשר היה מתחילה מחולק לחצאין ובכל זאת סובר רבי יהודה שאין העור מבטלן, **דְּאָמַר כְּמָאן**.

הגמרא חוזרת בה מהפירוש הקודם בדברי רב הונא ומיישבת את הקושי: לעיל (אליבא דמאן) באופן אחר. מתרצת הגמרא: **אֵלָּא לְעוֹלָם** גם בשני חצאי זיתים שעל גבי העור שפִּלְטְתּוֹ הַסֶּכֶן, **לְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל לֹא כְּמִיל**, ו**רַב הוֹנָא דְאָמַר** לעיל שהעור מבטלן, בְּשִׁטַּת **רַבִּי עֲקִיבָא** אמר כן.

ומקשה הגמרא: אם רב הונא אמר את דבריו לפי רבי עקיבא, פְּשִׁיטָא הוא דין זה, שהרי שנינו במשנה בפירוש שלדעת רבי עקיבא העור מבטלן. משיבה הגמרא: **מָהוּ דְרַבִּי מָא**, **כִּי קָאֵמֵר רַבִּי עֲקִיבָא** שהבשר בטל לגבי העור, **הֲנִי מִילִי** בבשר שפִּלְטְתּוֹ הַסֶּכֶן מדעתו, ומשום שהוא ביטלו, **אֲבָל** בשר שפִּלְטְתּוֹ חָיָה שלא מדעתו, הייתי אומר **שֶׁלֹא כְּמִיל**, **קָא מְשַׁמַּע לֵן** רב הונא שאין הדבר כן, אלא **מְשַׁמַּע דְּרַבִּי עֲקִיבָא** שסובר שאינו מטמא הוא **מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר מְכַסֵּל**, ואם כן **לֹא שָׁנָא** אם פִּלַּט חָיָה את הבשר **וְלֹא שָׁנָא** אם פִּלַּט הַסֶּכֶן את הבשר, ו**כְּרַבְרַבִּי בְּסִיפָא** של המשנה **מִפְּנֵי מָה רַבִּי עֲקִיבָא מְסַמֵּר בְּעוֹר מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר מְכַסֵּל**, כלומר, ממה שנקט 'מפני שהעור מבטלן' ולא נקט 'מפני שביטלן' משמע מדבריו שענין הביטול הוא מחמת העור, ואף אם לא בטלן הוא, בכל זאת העור מבטלן.

משנה

המשנה הקודמת (לעיל קכב) ביארה שעורות מצטרפים לטמא טומאת

אוכלים [מדין 'שומר'], ולא מצטרפים לטמא טומאת נבלות. ומוסיפה משנתנו שעורות רכים דינם כבשר שמטמאים ומצטרפים לכזית לטומאת נבלה וטומאת מות, ומבארת מה הם הדברים שעורותיהם רכים: **אֵלּוּ שְׁעוֹרוֹתֵיהֶן** רכים וראויים לאכילה, ולכן הם מטמאים כמו ש**כְּשִׁלְשָׁן** מטמא, **עוֹר הָאָדָם**, **וְעוֹר חוֹיר** שֶׁל יֵשׁוּב שׁוֹר וְאוֹכִלִים אותו. **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר**, **אִף עוֹר חוֹיר הָבָר** מטמא, שאף עור בכזו רמת קושי נחשב רך.

וְעוֹר חֲמִירָה – דבשה, שהוא מקום טעינת המשא, **שֶׁל גָּמֶל הָרֶבֶה**, כלומר, כשהדבשת עדיין רכה, **וְעוֹר הָרֹאשׁ שֶׁל עֵגֶל הָרֶבֶה**, **וְעוֹר** של מקום הַפְּרָסוֹת, כלומר, במקום שנוהגים לחתוך את רגלי הבהמה, **וְעוֹר בֵּית הַבֹּשֶׁת** – בית הרחם של נקבה, **וְעוֹר הַשְּׁלִיל** – עור של עובר שבתוך מעי אמו, **וְעוֹר שֶׁל תַּחַת הָאֵלֶּה** – עור הזנב שמתחת לאליה, **וְעוֹר הָאֲנָקָה וְהַבֶּה וְהַלְטָמָה וְהַחֲמִטָּה**, כל אלו עורותיהם רכים. **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר**, **עוֹר הַלְטָמָה** נדון בעור החולדה ואינו מטמא.

וְכוֹלֵן כל העורות הרכים, **כְּשֶׁעֲבָרָן** ועשה מהם עורות, **או שְׁחִילָן בָּהֶן** – ששטחם על הארץ כדי לדרוס עליהם והלך על גבם **כְּדִי** שיעור **עֲבֻדָּה**, נחשב כעיבוד במקצת, ו**הַחוֹרִין** ככל העורות, **חוֹץ מְעוֹר הָאָדָם** שאף כשעיבדו מטמא, משום גזרת חכמים כדי שיקברו אותו ולא יעשו מבשרו טחיחים.

רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר, **עוֹר הַשְּׁמֹנֶה שָׂרָצִים** שמנויים בתורה **יֵשׁ לָהֶן עוֹרוֹת** ואין עורם מטמא כמו בשרם:

גמרא

מבארת הגמרא את הדין שעור האדם מטמא כמו בשר: **אָמַר עוֹלָא**, **דְּבַר תּוֹרָה עוֹר אָדָם סָהוֹר** שעורו קשה, ו**מָה פֶּעַם אָמְרוּ** חכמים **שְׁמָמָא**, **נִירָה שְׁמָא יַעֲשֶׂה אָדָם** מהעוֹרוֹת של **אֲבִיו וְאִמּוֹ** לאחר פטירתם **שְׁמִיחִין** למיטה או לכסא כדי לשבת עליהם.

וְאִיפָא דְמַתְנִי לָהּ – ויש ששנו את דברי עולא **אִפִּיפָא** של המשנה, שכתבה **וְכוֹלֵן** כל העורות הרכים **שְׁמִטְמָאִים** כשעִיבָרָן **או שְׁחִילָן בָּהֶן** – על גבם **כְּדִי** שיעור **עֲבֻדָּה** סָהוֹרִין כיון שנחשבים עורות, **חוֹץ מְעוֹר אָדָם**. **אָמַר עוֹלָא**, **דְּבַר תּוֹרָה** אף **עוֹר אָדָם** לאחר שְׁעִיבָדוֹ סָהוֹר, ו**מָה פֶּעַם אָמְרוּ** חכמים שנשאר **שְׁמָמָא**, **נִירָה שְׁמָא יַעֲשֶׂה אָדָם** עוֹרוֹת **אֲבִיו וְאִמּוֹ** שְׁמִיחִין למיטה או לכסא, לכן גזרו שאף כשעיבדו מטמא. מבארת הגמרא ההבדל בין הלשונות, **מָאן דְּמַתְנִי לָהּ** – מי ששנה את דברי עולא **אִרְיָשָׁא**, שעור אדם מטמא רק מגזרת חכמים, **כָּל שֶׁכֶּן אִפִּיפָא**, שלאחר שעיבדו את העור, מטמא עור אדם רק מגזרת חכמים. **וּמָאן דְּמַתְנִי** את דברי עולא **אִפִּיפָא** שכשעיבדו מטמא רק מגזרת חכמים, **אֲבָל אִרְיָשָׁא** בעור אדם שלא עיבדו, יסבור שה**מְטָמָא** היא **מִדְּאִרְיָשָׁא**, שעורו רך:

שנינו במשנה: **וְעוֹר חוֹיר** [וְכוֹי'] של ישוב, רבי יהודה אומר אף עור חויר הבר. מבארת הגמרא את מחלוקתם: **בְּמָא קָמִיפְלִגִי**, מהי סברת מחלוקתם. **מָר כָּבֵר** תנא קמא סבר **הָאִי** עור חויר הבר **אֲשׁוּן** – קשה, ולכן אינו מטמא, ו**הָאִי** עור חויר הישוב **רַבִּיךְ** – רך, ולכן מטמא, ו**מָר כָּבֵר** ורבי יהודה סבר **הָאִי** עור חויר הבר **נָמִי רַבִּיךְ** – גם כן נחשב רך, אף שעבה הוא יותר מעור חויר של ישוב, ולכן מטמא כבשר:

שנינו במשנה: **עוֹר חֲמִירָה שֶׁל גָּמֶל הָרֶבֶה**. מבארת הגמרא מהו גמל הרכה: **וּכְמָה** השיעור של **גָּמֶל הָרֶבֶה**. **אָמַר עוֹלָא** **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי**, **כָּל זֶמֶן שֶׁלֹא מַעֲנֶה** הגמל על גבה משא. מסתפקת הגמרא מה נכלל בשיעור 'כל זמן שלא טענה':

מבררת הגמרא: **כָּעִי רַבִּי יְרֵמְיָה**, מה הדין כשהגיע **זְמַנָּה** של הגמל בגיל שיש בכוחו **לְטַעוֹן**, **וְלֹא מַעֲנֶה** עדיין, **מָהוּ**, האם בטעינת המשא מתקשה עורה ולכן כשלא טענה מטמאה, או כשמגיעה לזמן שיכולה לטעון מתקשה עורה ואף שלא טענה לא מטמאה. **כָּעִי אֲבִי**, כשלא **הִנִּיעַ זְמַנָּה** עדיין **לְטַעוֹן** אבל **וּמַעֲנֶה** כבר, **מָהוּ**, האם בטעינת המשא מתקשה עורה ואינה מטמאה, או שמא אינו מתקשה אלא כשמגיע הזמן שיכולה לטעון, וקודם לזמן זה מטמאה, **תִּיקוּן**. מבררת הגמרא: **יְתִיב** – ישב **יְרֵשׁ לְקִישׁ וְקָמִיפְעִיָא** ליה **כְּמָה** – מהו המשך בעמוד קי

חולין. פרק תשיעי – העור והרוטב דף קכב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י
תוספות

אמרת בשלמא פלטו סכין לרבי ישמעאל לא בטלה רב הווא דאמר רבי ישמעאל
— ואם תאמר: הוא רבי ישמעאל בלא בנטו קאמר, ורבי יהודה בעי בנטו, בדאמר רב
הווא ויש לומר: דפלוניתיהו דרבי ישמעאל ורבי עקיבא בפלטו חיה, לכך לא בעי רבי
ישמעאל בנטו. אבל פלטו סכין — אי לא בטל לרבי ישמעאל, צריך נמי בנטיה. ועוד: דרבי
ישמעאל נמי בבנטו איכר, ואין זה דוחק. כמו
דמרש מילתיה דרבי יהודה.

רַב הוּנָא דַּאֲמַר כְּמֵאן — לַעֲלֹ (קבא, כ) כ
 קאמור: וְחַד אַמְרַּם מִקְצַת פְּלֻטוֹ חִידָּה וּמִקְצַת
 פְּלֻטוֹ סִבְקִי. דְּבַעֲי לְמִימַר פְּלֻטוֹ סִבְקִי הוּי
 פְּלוּטָא דְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבְנָן, דְּלַרְבִּי יְהוּדָה לֹא
 בָּטֹל — לֹא מִצִּי לְמִפְרֹךְ: דַּאֲמַר כְּמֵאן, אִי אִמְרַת
 לְרַבִּי שְׁמַעְיָאֵל בְּדִטֵּל כַּדְפִּירִי כֹה, אֲדִיאִי
 לֵאקוּמֵי דְּרַבִּי יְהוּדָה אֲפֵיכָּה בִּית יוֹד. אַבְל
 לְרַב הוּנָא פְּרִיךְ שְׁפִיר, כְּדִפְרִישׁ כְּבֻתְרַס.
דַּאֲמַר כְּמֵאן — וְאַם תֹּאמְרוּ: דִּילְמָא הָא דַּאֲמַר
 רַב הוּנָא שְׁנֵי חֲצָאֵי יְחִיתֵי שִׁישְׁנָן עַל הָעוֹר הָעוֹר
 מִבְּטֵלוֹ — מִיִּירִי בְּלֹא כְּנֹס, אַבְל כְּנֹס — מוּדָה
 לֵילָא בְּטֵל: וְשֵׁי לֹמֵר: דְּהָא פְּשִׁיטָא, וְלֹא אֵיצְטְרִיךְ
 דִּילָּה לְרַב הוּנָא לְאַשְׁמוּעֵינָּן דְּעוֹר מִבְּטֵל, וְעוֹר
 דִּיהִיעוֹר מִבְּטֵל: מִשְׁמַם: מִתְחַלְלָה אֲדִיאִי מִשְׁטָה,
 וְחַד אֲמַר לְדוֹ כְּנֹס. **עוֹר** הָעוֹר טוֹר —
 כְּדִפְרִישׁ טַעְמָא בְּרִישׁ ״דֵּם הִנְהָ״ (גֵּרָה נְהָ),
 דֵּלֵּא הוּי דְּמִיאִי דִּיעֲצֵם אֲדִיאִי, דִּיעוֹר גִּזְעֵי מִחֻלְיָ.
עוֹרוֹת אַבְיו וְאַמּו שְׁטִיחִין כִּי — וְאִף עַל גַּב
 דִּמַּת אֲסוּר כְּבִנְהָא, וּבְכַל אֲדַם אֲסוּר לַעֲשׂוֹת
 מַעֲרֻר שְׁטִיחִין כִּי, מִכֵּל מִקּוֹם לֹא הוּי גּוֹזֵר רַבְנָן
 מִשּׁוּם דִּךְ חֻשְׁשָׁא סִינְהֵיא טַמָּא, אֲלֵא מִשּׁוּם אַבְיו
 וְאַמּו דְּחִמְדִּי טוֹבָא. וְאִין צִרְיָ לֹמֵר דְּנֻקַּט אַבְיו
 וְאַמּו מִשּׁוּם דְּשִׁכְחִינָּה גְבִיָּה. **אַבְל** רִישָׁא טוֹמָא
 דִּאֲרִייתָא הִיא — וְהִשְׁתָּא חֲשִׁיב עוֹר אִין גִּזְעֵי
 מִחֻלְיָ — מִשּׁוּם דְּמִקּוּמֵי נַעֲשֶׂה צִלְקָת עַל בָּשָׂר,
 כְּדִאֲמַרְיָן פֶּרֶק ״דֵּם הִנְהָ״ (שֵׁם).
 וְאַם

דור האדם. רבי יוחנן בן נורי אומר: שמונה שרצים יש להן עורות.
זה עור אדם טהור, ומה טעם אמרו טמא - גזירה שמא יעשה
יוצא לאדם דמתני לה אספא, וכולן שעובדי או שהילכי בהו כדרי
דתם. אמר עולא: דבר תורה עור אדם שעבדו - טהור, ומה טעם
זה אדם עורות אביו ואמו שמיחין. מאן דמתני לה ארישא - כל
פא, אבל ארישא - טומאה דאורייתא. "עור חיה" [וכו']. במאי
גזל והאי רביה, וגר סבר: האי גמי רביה. "עור חמרת של גמל
מר עולא, אמר רבי יהושע בן לוי: כל זמן שלא טענה בעי רבי
טענה, מהו? בעי אביי: לא חיגיז ומנה למעון ומענה, מהו?
יא ליה: כמה גמל הרבה? אמר ליה רבי ישמעאל בר אבא, הכי
מן שלא טענה. אמר ליה: תיב לקבלי. יתיב רבי זורא וקמבעיא
ליה רבין בר חיננא, הכי אמר עולא, אמר רבי יהושע בן לוי:
זי לה. אמר ליה: חדא הוויא לך אמרת. תא חזי מה בין תקיפי
"עור הראש" [כו]. וכמה עגל הרד? עולא אמר: בן שנתו. רבי
אביעיא להו: היכי קאמר עולא, בן שנתו, והוא שינוקי.

ואמר

שֶׁאֵין שָׁעַר, מִמֶּנּוּ שְׁהוּא רֶךְ. הַאֲנָקָה — ²הַדְרִיעִזָּר. הַלְמָאָה — ³לְעִיתִירָד. חוּמָטָא כַּדְרֵשָׁה מִמֶּנּוּ הוּא בְּשׁוּלּוֹ. הַלְמָאָה כְּחֻלּוּדָה — עֵרָה חֲלוּק מִבְּשֶׁרָה. וְכוּלָּן שְׁעִיבְרָן הַחֲרוֹן. אוֹ שְׁחִילָךְ בָּהֶן — שֶׁשְׁטוֹן לִדְרוֹס עֲלֵיהֶן בְּרִגְלִים, שְׁהוּא קֶצֶת עֵיבְתוֹן. יֵשׁ לֶחֶן וְלֹא הוּי בְּכָלל מֵת. שְׁטִיחִין — לְמֵטָה וּלְקִטְרָא, לְיֵשֵׁב חוּץ. שְׁשׁוּטָח עָרַי עַל גְּבֵי אֶרֶץ. אֲמָטָל אֵלֶּא מִדְּרַבָּן — כֵּא שֶׁכֵּן אֲסִיפָא, דְּהָא דְקֵתִינָא עֲלֵי מַעֲרֹה הָאֵרֶם, דָּאֵף עַל אֶרֶץ. אֲמָטָל אֲרִישָׁא — כְּשֵׁלָא עֵיבֵר, בְּכִירָא לִיד חֲטֻמָּאֻתָּן מִן חֲתוּרָא. אֲשׁוּן — קֶשֶׁה. חֲחֹר וְשׁוֹנֶה פֻּעַם שְׁנִיָּה, כְּסֹבֵר שְׁלֹא שְׁמַעָה. חֲדָמָא הוּיָא לֶךְ אֲמָרָה — דְּבֵר חֲדָשׁ ׀ רִישׁ לְקִישׁ — מִתְקִיפִי דִּארְעָא דִּישְׂרָאֵל הוּהִי, כְּדֹאמְרִינָן בִּפְרָק קָמָא דִּימָא (ט,ב). לֵיל, רִבִּי יוֹרָא, דְּמִבְּבֵל סֵלַק לְחֹבָא, כְּדֹאמְרִינָן בִּ"הֲשׁוּכֵר אֶת הַפְּעֻלִּים" (כָּבֵא מִצִּיעָא לֵיל הוּהִי, כְּדֹאמְרִינָן בִּ"הֲשׁוּכֵר אֶת הַפְּעֻלִּים" (שם): רִבִּי יוֹרָא (אוֹתוּבִי) כָּל תִּלְתָּן יוֹמָן אֲבָל פִּירֵשׁ מִלִּנְיָן, אָף עַל פִּי שְׁעִרִין הוּא בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ — כְּבֵר הַקּוּשָׁה עוֹרוֹ. לֹא עֵבֵר וְלֹא, דְּתִרְתִּי בְּעִינָן.

1 פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא בפירקין (חולין קדא) במתניתין, דקתני: הוי
2 עלוי שני חצאי יזיתם – מטמאין במשא, שהרי נשא כיתא נבלה. ואין מטמא במגע,
3 דאין נוגע וחוזר ונוגע. ורבי עקיבא אומר: לא במגע ולא במשא. אלמא, לרבי
4 ישמעאל לא מבטל עור, ולרבי עקיבא מבטל. הכי גרסין: **א' אליבא דרבי עקיבא**
5 **פשיטא** – דהא מתניתין חזרי ואלוי לעולם **אליבא**

דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל — ואשמועינן רב הונא דכי
אמר רבי ישמעאל לא מבטל עור, הני מילי
— בפלטו וזיה, שנעשה שלא מדעת. אבל
פלטו סכין — מדעת ביטלו. ואמר רב הונא
והוא שכנסו — אחר הפסט, דגלי דעתיה
דלא בטליה מעיקרא, אבל לא כנסו — לא.
מדמוקין לה בשכנסו, מכלל דבשפלטו
סכין בשנים ושלשה מקומות קאמר, וקתינן
"חייבין עליו", אלמא אי בטליהו אייהו
במתכין — בטליה, אבל עור — לא מבטל.
דאי בטליהו עור, תו לא הווי' למיהוי גבלה.
ואי אמרת בשלמא פלשתו סכין לרבי
ישמעאל נמי לא מבטל — עור. רב הונא —
דאוקמה לרבי יהודה בשהיה זית מתחלה
לחצאין, ואפילו הכי לא בטליהו עור
מעיקרא — הוא דאמר כרבי ישמעאל,
דאוקמה לרבי יהודה אלריבא דרבי ישמעאל,
ורבנן כרבי עקיבא. אלמא אי אמרת פלשתו
סכין — רבי ישמעאל מוודי דמבטל עור. רב
הונא — דאוקמה לרבי יהודה כשהיה זית
זה מתחלה לחצאין, ואפילו הכי לרבי יהודה
לא בטיל. דאמר כמאן — בשלמא אי לא
רב הונא דאמר "הוא שכנסו" — הוה
מוקימנא לרבי יהודה בשפלטו מתחלה ביהוה
ומשום הכי לא בטיל — דכי פליגי רבי
ישמעאל ורבי עקיבא, בשתי חצאי זיתים
פליגי, אבל בבית שלם — מוודי, כדחתינן ריש
פלוגתיהו "עור שיש עליו כזית בשר" כו'.
ורבנן סבירי, כי מוודי רבי ישמעאל ורבי
עקיבא בבית שלם — הני מילי בפלטו וזיה,
אבל פלטו סכין — אפילו כזית בטל. אבל
השתא דאוקמה רב הונא בשני חצאי זיתים
— דאמר כמאן? הכי גרסינן: אלמא לעולם
פלשתו סכין לרבי ישמעאל נמי לא בטיל
ורב הונא דאמר אליבא דרבי עקיבא —
כלומר, לא דאמר רב הונא לעיל "העור
מבטלו" — אליבא דרבי עקיבא אמרה,
וההיא דרבי יהודה — אליבא דרבי ישמעאל.
קא משמע לן — רב הונא דאפילו פלטו
חיה, מפני ש"עור מבטלו" משמע טעמא בעור
היה, ואף על גב דלא בטליהו אייהו.
משנה אלו שעורותיהן — מטעמא כדשון.
ועור חזיר של ישוב — מפני שהוא רך,
ואוכלין אותו. חסרת — *חדלורבו"א שיש
לו לגמל. גמל הרבה — מפרש בגמרא עד
כמה נקראת "רבה". עגל הך — נמי מפרש
בגמרא עד כמה. ועור הפרסות — כעץ
שחובטין הרגלים, וכל אותו העור — רך הוא.

54 **בית הבושת** — בית החרם של נקבה. **ועור של תחת האליה** — עור הונב מתחת מ
55 *ל"מצ"א, שתחתל בריתו בכערשה. צא ובדוק בתיק שלה. שגור' הוולך עמה, תח
56 — כל אלו שאמרו שזן מטמאין בכשר, אם עיבדן — נעשה עור, ובטל' מתורת כשר
57 גורות — ואין מטמאין בכשר. **גמרא** דבר תורה **עור האדם** טהור — דלאו בשר ה
58 מטה מנקוס חבלים. **מאן דמנני לה** — דעולא. **ארישא** — דאפילו כי בלא עיבדו נ
59 גב דעיבדו — טמא מדרבנא. ומושום דעולא. **ומאן דמנני לה** — גזירה דעולא
60 **שלא טענה** — משוי. **תיב לקבלי** — שאמרת לי דבר טעם, וישר כחך. הוה קתני ל
61 אחד היה בידך שאין בידינו, הרי אמרת, ולמה תחזור ותשננו פעם שניה להראות חס
62 מאן דמשנתי ריש לקיש בהדיה, ויבוי ליה עישקא בלא סהדי. הוכא אמר ליה: ותיב
63 פה.א: רבי זירא אותיב ארבעין תענית, דנשתבח מיניה תלמודא דבבבאי. ומחסידי
64 בדיק נפשיה, ושגר תנורא וסליק בגוה, חזי מאי אכספיה להראות מדרבנן. והוא שיונק
65 שנתו בלא, אף על פי

ואם איתא הוא שיונק מבעי ליה - תימנה אבתי הוה מצי למבעי, או דילמא הכי קאמר: עולא בן שנתו, בין יונק בין שאין יונק. ואמר ליה רבי יוחנן: כל זמן שיונק, בין בן שנתו בין שאין בן שנתו ויש לומר: דלא מסתברא דבעי לאיפולוגי בולי האי, ולהכי לא בעי הכי. והרב רבינו יעקב מקורביל תירץ: דכולה שמעתך סברה דיותר קשה אפילו תוך שנתו כשאין יונק, מיונק אחר שנתו. ולכן כיון דרבי

יוחנן "כל זמן שיונק" קאמר - אם כן, פשיטא דעולא "הוא שיונק" קאמר. דאי תוך שנתו, בין יונק בין שאינו יונק קאמר - אם כן, כל שכן לאחר שנתו אם הוא יונק, דחשיב ליה "רך". אם כן, מה הוסיף רבי יוחנן "כל זמן שיונק"? הא עולא מודה, דכל שכן הוא "עור הראש של עוגל הרך מרדו שיטמא" - על מעשה היה שואל, הדין הלכה. דמתניתין הוה ידע, כדפרין מניה לרבי יוחנן בסמוך.

למיניהו הפסיק הענין - תימנה: דאמר לעיל (ק"ב) דהאי "הטמאים" לאסור צירן ורובן, דהתם נמי למיניהו הפסיק הענין, דפסוק אחד הוא, לפירוש הקונטרס! ויש לומר: דהבא כל בנהו דממעטין, אית להו גישתא, סברא הוא לאוקומי אהדן דכתיב בטר "למיניהו". ואף על גב דכתיבא תנשמת בהדיהו, דיש לה גישתא, ומרבינן לה. אבל צירן ורובן דלעיל - סברא הוא לאוקומי בכלולה.

למיניהו הפסיק הענין - קצת תימנה: כיון דהפסיק הענין, למנה לי "אלה?" **כרבי** יהודה דאזיל בטר גישתא - פירש בקונטרס: דלית ליה דרשה ד"הטמאים". ולפירושו לא הוי תנא דברייתא, לא רבי יהודה ולא בר פלוגתיה, ובתנא קאמר "רב תנא הוא מפליג", דהא תנא דברייתא כותיה! ויש לפרש: דכולהו אית להו דרשה ד"הטמאים", ומוקי מסברא רביא בנהו דלית להו גישתא, ומעטט בנהו דאית להו גישתא, ולית להו "למיניהו" הפסיק הענין. אבל בר דאית ליה "למיניהו" הפסיק הענין - על כרחך פליג עליהו, וחשיב תנשמת.

אוזן חמור שטלאה לקופה טהור - ונתבטל הבשר שהיה באון, פירש הקונטרס: דפרין דהבא נמי במתניתין להי טי בנהו לפני הדרוס בלא הליך. ותימנה: אם כן, מאי משני "טלאה", אפילו דלא הילך, דאבתי תקשה: ליתני במתניתין הנחה לפני הדרוס בלא הליך? על כן נראה דהכי פירושו: הליך - אין, טלאה - לא. מדלא קתני במתניתין "טלאה", דסקא דעתך דטלאה גרע מהילך. ונשני: "טלאה", אף על גב דלא הילך - כלומר, כך לו זה כמו זה, ואין חדוש בזה יותר מבזה.

לגבל - פירש הקונטרס: מי שיש לו לגבל עיסת חבירו בטהרה, צריך לטרוח עד ארבעה מילין להטביל כליו. ולפי זה לא קאי "לפניו" "לחארי" אגבל - דאין רגילות להשכיר אדם בדרך לעשות לו עיסה. ונראה בפירוש הירוק, דפירש: אם יש גבל העושה עיסה בטהרה בדרוך ארבעה מילין - יתחבב עד שיגיע לאותו גבל, ומיירי באדם ההולך בדרך. ומיהו מה שפירש בערוך לתפלה: ליתחבב ידיו לתפלה - אין נראה. דהכי דמי? אי דמטא זמן צלוי - הא ליש עליה אביי בברכות (ט"א) אמאן דמהדר אמאי בעידן צלותא, דכתיב "ארחץ בנקיין כפי", כל מידי דמנקי. ואי לא מטא זמן תפלה - מאי איירא ארבעה מילין, אפילו סובא נמי? ונראה בפירוש הקונטרס: דלענן להתפלל בעשרה איירי. ותימנה: דאמאי לא חשיב עבודה, דבסמוך? ועוד: למאן דחשיב עבודה, אמאי לא חשיב שלשים ריס, דפרק "לא יחפור (בבא בתרא כ"ג), דמדת המיל שבעה וחמשה ריס ורבינו תנאל פירש: לתפלה - לטבול לתפלתו. דאף על גב דקיימא לן (חולין ק"ל) כרבי יהודה בן בתיא בדברי תורה - הני מילי, ללמוד ולקריאת שמע, אבל לתפלה - לא. אי נמי: לא סבירא ליה דרבי יהודה בן בתיא. ולפירוש רבינו תנאל נחא דלא חשיב עבודה, דלא חשיב אלא הנה תלחא שון ענין טהרה. מאן דחשיב עבודה - שהיא כמו מענן טהרה, שמתער העור מן הטומאה, ולהכי חשיב לה ולא חשיב ההיא דשלשים ריס.

ואמר ליה רבי יוחנן: כל זמן שיונק. או דלמא: עולא בן שנתו קאמר, בין יונק ובין שאינו יונק, ואמר ליה רבי יוחנן: בן שנתו - והוא שיונק? תא שמע: רבי יוחנן אמר, כל זמן שיונק. ואם איתא, "הוא שיונק" מיבעי ליה. שמע מינה. בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן: עור הראש של עגל הרך מהו שיטמא? אמר ליה: אינו מטמא. אמר ליה: למדתנו רבינו "אלו שעורותיהן כבשרן, ועור הראש של עגל הרך"! אמר ליה: אל תקנימני, בלשון יחיד אני שונה אותה. דתניא: השוחט את העולה להקטיר פזית מעור שתחת האליה, חוץ למקומו - פסול ואין בו פרת, חוץ למזנו - פיגול וחייבין עליו פרת. אלעזר בן יהודה איש אכלום אומר משום רבי עקיב, וכן היה רבי שמעון בן יהודה איש פזית עיכוס אומר משום רבי שמעון: אהד עור פרסות, ואחד עור הראש של עגל הרך, ואחד עור של תחת האליה, וכל שפגמו חכמים גבי טומאה שעורותיהן כבשרן, להביא עור של בית הבושת, חוץ למקומו - פסול ואין בו פרת, חוץ למזנו - פיגול וחייבין עליו פרת. "ועור בית הפרסות". מאי "בית הפרסות"? רב אמר: בית הפרסות ממש. רבי חנינא אמר: רכובה הנמכרת עם הראש. "ועור האנקרה". תנו רבנן: "הטמאים" - לרבות עורותיהן כבשרן, יכול אפילו כולן - תלמוד לומר "אלה". והא "אלה" אכולהו כתיבי! אמר רבי: "למיניהו" הפסיק הענין, וליחשוב נמי תנשמת! אמר רב שמואל בר יצחק: רב תנא הוא, ותני תנשמת. והא תנא דידן לא תני תנשמת! אמר רב ששת בריה דרב אידי: תנא דידן סבר לה כרבי יהודה, דאזיל בטר גישתא, ובגישתא דהלמאה קמפלגי. "וכלן שעפידן" [וכו']. הילך - אין, לא הילך - לא. והא תני רבי חייא: אוזן חמור שטלאה לקופה - מהורה טלאה - אף על גב דלא הילך! לא, טלאה. הילך - אין, לא הילך - לא. כפיה כרי עבוד? אמר רב הונא אמר רבי יצאי: ארבעת מילין. רבי אבהו משום דריש לקיש אמר: לגבל, ולתפלה, ולנטילת ידים - ארבעת מילין. אמר רב נחמן בר יצחק:

איבו

וקאמר ליה רבי יוחנן כל זמן שיונק - ואפילו לאחר שנתו, דבתנא נמי תליא מילתא, דחידא הוא דבעינן. והכי קאמר רבי יוחנן: בבן שנתו שפיר קאמרת דהוי "רך", אבל הנקה לא הוהכר לפחות. דאם פירש בתוך שנתו - לא יתיר רך, אלא להוסיף: אפילו לאחר שנתו. או דילמא עולא בן שנתו קאמר - אבל הנקה לא מעלה ולא מוריד, וקאמר ליה רבי יוחנן: אף הנקה נמי בעינן. כל זמן - משמע להוסיף בא. אל תקנימני - להשיב לי ממנה. שבלשון יחיד אני שונה אותה - משנה, ולא בלשון סתם משנה. שאני אומר: אלעזר בן יהודה אקרה, כדתינא. המחשב בדבר שאין דרכו לאכול - כגון לאכול למחר דבר שאין דרכו לכך, כגון חלב. או להקטיר למחר דבר שאין דרכו להקטיר, כגון בשר שלמים וחטאת ואשם ושירי מנחה או עור העולה - אינה לא לפסול ולא לפגל, עד שישחט לאכול למחר דבר שדרכו לאכול, או להקטיר למחר דבר שדרכו להקטיר. ועור שתחת האליה הוי הוא כבשר, ודבר שדרכו להקטיר" קרינא ביה, אם עולה היא, ומשלל לפגל את הקרבן במחשבת חוץ לזמנו או לפסול במחשבת חוץ למקומו. וחייבין עליו ברת - האוכל ממנו, אפילו בזמנו. וכל שפגמו חכמים לענין טומאה שהוא כבשר - שלא מצינו כאן וישנו בבהמה טהורה. להביא עור בית הבושת - של נקבה בחטאת או בשלמים. והאי דלא מנייה ברישא בן הך - משום דליתיה בעולה, ותנא בעולה קאי. אלמא, האי תנא הוא דחשיב להו בשר, אבל תנא קמא לא קרי בשר, אלא עור שתחת האליה לחודיה. עור הפרסות ממש - ולא עור שעל עצם השוק מן הקרסולים עד הארכובה. רכובה הנמכרת עם הראש - כל עור שעל עצם השוק מרכובה התחתונה שחותכין בשעת הפשטת בהמה. הטמאים - היא יתירא קריש. לרבות עורות - שרצים הריקן, שיהו כבשר. ומהאי ד"א יתירא נמי רבינן (חולין ק"ב) צירן ורובן וקופה שלהן, ועור חוץ נמי איתא, דהדיהו, דהי מיניהו מפקת. איהו נמי אוכלא הוא. האי הטמאים - בטר דחשיבניהו לכולהו כתיב. הפסיק הענין - ולא קאי האי "אלה" אלא אקרא בתרא "האנקרה וחכב והטלאה והחומט והתנשמת אלה הטמאים" וגו', ולא אקרא קמא, ד"למיניהו" האמור בסוף פסוק ראשון, הפסיקו לומר שאין מין אחד. אותן האמורים בפסוק ראשון חלוקים מהאמורים בפסוק השני. וליחשב נמי - במתניתין. תנשמת - דהא איהו נמי בקרא בתרא כתיב רב תנא

הוא ותני תנשמת - רב דמשני "למיניהו" הפסיק, אלמא "הטמאים" אבל הני דקרא בתרא קאי, תנא הוא, ותני תנשמת בעורותיהן כבשרן. תנא דידן סבר לה כרבי יהודה - כלומר, לא ליקף טעמא מ"הטמאים", אלא מסברא דאיתא גישתא: כל שאין ממש בערוך, שהוא רך ואין לו ממש עור, קרי "בשר". כרבי יהודה: דאמר: הטלאה כחולדה - אלמא, לא אקרא סמך. והאי דלא מודי ליה תנא דידן בהטלאה - בהא פליגי, תנא קמא סבר: גישתא ירדה - לאו גישתא הוא. ורבי יהודה סבר: גישתא הוא. שטלאה - לשון טלאי. אלמא, מכיון שטלאה מתורת בשר ותנהג לתורת עור - בטלה. והאי נמי, כיון ששטח לפני הדרוסן או שברכן על רגלו להליך בהן אף על פי שלא הילך. טלאה - הוי מעשה לבטלו. (עבוד) לגבל - הלש עיסתו טהרה, והוא שכיר לבעל הבית, וצריך למים להטביל כליו - יתירא עצמו ארבעה מילין, עד שיגיע למקומו ויטביל. ויותר מכאן אין עליו לטרוח מן הסתם, אלא אם כן נותן לו בעל הבית שכר הליכה. ולתפלה - המהלך בדרך וגמר בלבו ורוצה ללוק מבעד יום - אם יש בית הכנסת לפניו עד ארבעת מילין, יתירא וליך שם כדי שיתפלל. ולנטילת ידים - לאכילה, ואין לו מים, ויש מים לפניו לסוף ארבעה מילין - יתחבב עד שיגיע למים.

חולין דף קכב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קכט

מזה מקום עור בית הפרסות שמטמא: מאי – מזה המקום של בית הפרסות שעורו רך.
 רב אמר עור שעל בית הפרסות ממש, דהיינו על פרסת הרגל למטה. רבי חנינא אמר כל העור שעל עצם השוק מהרביבה – ברך, כלפי מטה, הנמכרת עם הראש, כלומר, שרגלים למוכרה עם הראש, דהיינו כל העור שעל עצם השוק מהברך ולמטה הוא רך.
 נאמר בתורה (ויקרא יא כט-לא) לגבי טומאת שמונת השרצים, וזה לכם הטמא בשרץ השרץ על הארץ החולד והעכבר והצב למינהו. והאנקה והחפ והלפא והחמט והתנשמת. אלה הטמאים לכם בכל השרץ וגו'. מפסוקים אלו דורשת הברייתא, שיש עורות המטמאים כבשר, ויש שאינם מטמאים כבשר. ונחלקו איזה מהם מטמאים.
 שנינו במשנה: ועור האנקה דינו כבשר. מביאה הגמרא ברייתא לבאר את דין המשנה: תנו רבנן בברייתא, מכך שכתבה התורה (שם פסוק לא) 'אלה הטמאים לכם בכל השרץ וכו', ולא כתבה 'אלה טמאים לכם' בלא האות ה"א, כוונתה לרבות עורותיהן הריבים של השרצים שמטמאים כבשרן. ויכול שנרבה שיטמאו אפילו את העורות של בולן – כל שמונת השרצים שכתובים בפסוקים שקודם הריבוי של 'הטמאים', ואף שאין עורם רך. תלמוד לומר לומר מהמיעוט שכתבה התורה וזהב שערם קשה ואינם מטמאים כבשרם.
 מקשה הגמרא: והא תיבת 'אלה' אכולהו בתיבי – על כל שמונת השרצים המוזכרים בפסוקים שמקודם היא נאמרה שבהם העורות יטמאו, ואף החולד והעכבר והצב.
 מתרצת הגמרא: אמר רב, ממה שכתבה התורה תיבת 'למינהו' בסוף הפסוק הראשון (פסוק כט), ללמד שהפסיק את הענין, שאותם השרצים הכתובים קודם ה'למינהו', אינם אותו סוג עם הכתובים בפסוק השני (פסוק ל) בסמיכות (שם פסוק לא) ל'אלה הטמאים לכם' שעורם מטמא טומאת נבלות, שהמוזכרים בפסוק הראשון הם סוג אחר ולא מטמא עורם כבשר. ולפיכך החולד והעכבר והצב שנאמרו בפסוק הראשון אין עורם מטמא.
 מקשה הגמרא: אם כן וליחשוב – שתחשב במשנה ותמנה נמי תנשמת הכתובה בפסוק השני (פסוק ל), שעורה יטמא כבשרה. אמר רב שמואל בר יצחק, רב שתרץ שתיבת 'למינהו' הפסיק הענין, תנא הוא ויכול לחלוק על דברי המשנה, ולכך חולק ותני – ושונה תנשמת גם כן, שעורה מטמא כבשרה.
 מקשה הגמרא: והא תנא דידן במשנה לא תני תנשמת, וכיצד הוא דורש מהפסוק שדוקא ארבעה שרצים אלו עורותיהם כבשרם.
 אמר רב ששת בריה ו-בנו דרב אידי, תנא דידן קבר לה כשית רבי יהודה במשנה, שעור הלטאה אינו מטמא כבשרה, משום דאזיל בתר גשתא – שהולך אחר מישוש העור ביד, שאם העור עב שיש בו ממשות שאפשר למשוש אינו מטמא, וסובר מסבא שבכל דבר שהעור הוא רך ואין בו ממשות שאפשר למשוש הרי הוא כבשר, ואילו השרצים שעורם עב ויש להם ממשות עור אין דינם כבשר. וסובר התנא קמא של המשנה כשית רבי יהודה, שהולכים אחר מישוש העור ביד, וכיון שעור התנשמת עב לפיכך אין דינו כבשר. ובגישתא – ובמישוש דהלמא קמפלגי תנא קמא ורבי יהודה. שית תנא קמא, שבכזה עובי הוא נחשב כבשר, לפי שאין זה נחשב עור שיכולים למשוש. ולשית רבי יהודה, אף בכזה מישוש נחשב שיכולים למשוש, ואינו מטמא כבשרה.
 שנינו במשנה: וכולן שעיבדן [ובן] או שהילך בהן כדי עבודה טהורין: מקשה הגמרא משמע שרק כשעיבדם או הילך בהם אין – כן, שביטלם מתורת בשר, אבל אם לא הילך בהם, או שברך אותם ומטמאים, אף כששטחם על הרצפה שידרסו על גבם, או שברך אותם על הרגל כדי לילך עמם. והא תני – והרי שנה רבי חיאי, אוון של חמוד שמטמאת, שפלאה עשה ממנה טלאי לחור שיש לו בקופתו מהורה, שכיון שעשה בה מעשה זה ביטלה מדין בשר. ואף כשלא הילך עליה כדי עבודה, אלא שייחד אותה לעור וביטל אותה מתורת בשר נטהרת.

ואמר ליה רבי יוחנן, שנחשב עגל הרך כל זמן שיונק אפילו אחר גיל שנה, ורבי יוחנן סובר שתלוי או בניקה או שהוא בן שנתו עורו רך. או דלמא, עולא בן שנתו דוקא קאמר, שעורו רך וכן כשיונק וכן כשאינו יונק, שהדבר תלוי רק בגילו, ואמר ליה רבי יוחנן, שעורו רך רק כשיהיה בן שנתו והוא שיונק גם כן, ואז מטמא. פושטת הגמרא: תא שמע מלשוננו של רבי יוחנן שאמר כל זמן שיונק, משמע שמוסיף על עולא הסובר שכדי להחשיב את עור העגל רך צריך שיהיה בתוך שנתו וגם יונק, ואם איתא – ואם יש לנו לומר שרבי יוחנן ממעט מדברי עולא, שאף בן שנתו אין עורו רך אלא כשיונק, והוא שיונק מביעי ליה – היה צריך רבי יוחנן לנקוט, כיון שמודה לעולא שיהיה בתוך שנתו ורק מצריך שאף יונק, שמע מינה, שכדי להחשיב עור העגל רך, עולא מצריך שני תנאים גם בתוך שנתו וגם שיונק, ורבי יוחנן חולק שבאחד מהם או שיונק או בתוך שנתו, עורו רך.
 מבארת הגמרא האם להלכה עור הראש של עגל הרך מטמא כדברי המשנה: בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן, עור הראש של עגל הרך מהו שיוטמא, האם עורו רך כבשרו ומטמא, או כיון שסופו של העור להתקשות אינו מטמא. אמר ליה, אינו מטמא שאין עורו נחשב רך. אמר ליה ריש לקיש, והרי לימדתנו רבינו משנתנו שכתבה אלו שעורותיהן כבשרן ואף עור הראש של עגל הרך מטמא, ולשיתן הלה כסתם משנה. אמר ליה רבי יוחנן, אל תקנימי – אל תכעיסני ותקשה עלי ממשנה זו, כיון שבלשון יחיד אני שונה אותה, כלומר, אני שונה שדברי המשנה הם רק לשית אלעזר בן יהודה, אבל חכמים חולקים וסוברים שעור הראש אינו מטמא.
 מוכיחה הגמרא מברייתא: דתנא בברייתא, בדיני מחשבת פיגול ופסול בקרבן. שהשושט קרבן וחשב באחת מארבע העבודות של הקרבן מחשבת פיגול, שחישב על האכילה או הזריקה או ההקטרה לעשותן שלא בזמנו או שלא במקומו, נפסל הקרבן ואסור לאכול את בשרו. ואם חשב מחשבת 'חוצ לזמנו' האוכל כזית מהקרבן חייב כרת, אולם אם חשב מחשבת 'חוצ למקומו' אין האוכל כזית חייב כרת. כמו כן, הקרבן נפסל רק כשמחשב על עבודה שראויה להעשות בו ובאותו חלק שחושב עליו, ולכן כשמחשב על הקטרה, מחשבתו מפגלת רק אם חישב על דבר שדינו להקטיר על גבי מזבח. ומבארת הברייתא שהשושט את קרבן העולה, וחשב מחשבת פיגול להקטיר ביות מעור שתחת האלה הרך וראוי לאכילה חוצ למקומו, פסול הקרבן, שעור זה מומת רכותו נחשב כבשר ודינו בהקטרה, ולפיכך כשחישב עליו הרי זו מחשבה הראויה להעשות בו ונפסל, ואין בו כרת, שבמחשבת פיגול של 'חוצ למקומו' לא חייבים כרת. ואם חושב בשחיטה מחשבת פיגול שיקטיר חוצ לזמנו, הקרבן פיגול וחיבין עליו כרת, כלומר מי שמקטיר קרבן זה. אלא עור בן יהודה איש אכלום ואמר משום רבי יעקב, וכן היה רבי שמעון בן יהודה איש כפר עיכום ואמר משום רבי שמעון שאחד עור של בית הפרסות, ואחד עור הראש של עגל הרך, ואחד עור של תחת האלה, וכן כל הדברים הנוספים שמינו חכמים במשנה לגבי טומאה של נבלות וטומאת מת שעורותיהן מטמאים כבשרן, אף הם דינם לגבי פסול פיגול כמו הבשר.
 מפסיקה הגמרא באמצע הברייתא ומבארת כוונתה: מה שאמרה הברייתא 'כל שזמנו חכמים' במשנתנו לגבי טומאה, להביא – בא לרבות אף עור של בית הבושט שלא הזכירה הברייתא, דינו כבשר שבהקטרה ומפגלים בו במחשבת 'חוצ למקומו' או 'חוצ לזמנו'.
 ממשיכה הברייתא: העורות שהוסיפו החולקים על תנא קמא, במחשבת חוצ למקומו הקרבן פסול, ואין בו כרת באכילתו, אולם אם פיגלם במחשבת חוצ לזמנו הקרבן פיגול וחיבין עליו כרת באכילתו. ומוכיח רבי יוחנן מהברייתא, שמשנתנו רק כדעת אלעזר בן יהודה שעור ראשו של עגל הרך נחשב כבשר, אבל חכמים חולקים וסוברים שעורו נחשב קשה ואינו כבשר.
 שנינו במשנה: ועור בית הפרסות רך ודינו כבשר. מבארת הגמרא

אִיבּוֹ אִמְרָה בְּשֵׁם רִישׁ לְקִישׁ וְהַשְׁמָעָה הַחֲלִיף, וְגַם אֲרֻבָּעִי – אַרְבַּע
 דִּינִים אִמְרָה בָּהּ. וְהָרָא אִמְרָה – אֶחָד מֵהֶם, הַדִּבְרֵי הַרְבִּיעִי, הוּא
 עֲבֻדָּה, שִׁיעוּר עֵיבוֹד שֶׁהוֹכִירָה הַמִּשְׁנָה, שֶׁכִּשְׁהִילְכוּ עַל גְּבוֹי טְהוֹר
 הוּא מִזֶּהֱלֵךְ אַרְבַּעָה מִיל.

הַגְמָרָא מִבִּאֵרֶת שִׁיעוּר אַרְבַּעָה מִיל הוּא דוּקָא בְּדֶרֶךְ הִילּוּכָהּ: אִמְרָ
 רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, לֹא שָׁנִי אֱלָא שְׁהֶאֱרַבַּע מִיל בְּדֶרֶךְ שְׁלִפְנִיָּו,
 אֲבָל לֹא חֲרִיָּו, אַחֲרֵי שֶׁעָבַר אֶת הַמָּקוֹם שֶׁהָם בּוֹ, אֲפִילוּ מִיל אֶחָד
 אֵינִי חוֹרֵה. מִדִּיּוּקָה הַגְמָרָא: רַב אֶחָד בְּרַב יַעֲקֹב אִמְרָ, וּמִיָּנָה – וּמִזֶּה
 שֶׁאִמְרָ שְׁמִיל אֵינוֹ חוֹרֵה, מוֹכַח שֶׁמִּיל הוּא דְּאֵינוֹ חוֹרֵה, הָא – אֲבָל
 פְּחוּת מִמִּיל חוֹרֵה לֹא־חֲרִיָּו.

הַגְמָרָא מִבִּאֵרֶת בְּדִין עוֹר אָדָם שֶׁעִיבְדָּהּ: תֵּנוּ רַבָּנִי, לִיגִיזוּן – חִילִּי
 גְּדוּד גּוֹיִם הָעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם לְהִילָחֵם עִם יִשְׂרָאֵל, וְנִכְנָס הַגְּדוּד
 לְבֵית, הַבֵּית טָמֵא, כִּיּוֹן שֶׁאֵין לָךְ בָּבֶל לִיגִיזוֹ וְלִיגִיזוֹ שֶׁאֵין לוֹ בְּמָה
 קָרְקַפְלִין – עוֹר הָרֹאשׁ שֶׁל אָדָם מֵת, וְהִיו עוֹשִׂים כֵּן לְכַשְׁפִּים
 בְּמַלְחָמָה, וְהַעוֹרוֹת מִטְּמֵאִים אֶת הַבֵּית וְאֵת אִשֶּׁר בּוֹ בְּטוֹמֵאֵת מֵת.
 וְאֵל תִּתְּמָה שִׁמְחֻזִּיקִים עוֹרוֹת רֹאשׁ אָדָם בְּמַחְנֶה, שֶׁחֲרִי קָרְקַפְלוּ שֶׁל
 רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מוֹנֵחַ בְּרֹאשׁ מְלָכִים.

משנה

בַּמִּשְׁנִית הַקּוֹדֶמֶת הַתְּבָאָר שְׁעוֹר בַּהֲמָה אֵינוֹ מִטְמֵא כְּבָשָׂרָה, אֶךְ
 בַּעֲדוֹ מִחוּבֵר לְבָשָׂר, הוּא כִּיד לְבָשָׂר, וְהַנוּגַע בּוֹ כְּנוּגַע בְּבָשָׂר.
 מִשְׁנֵתֵנוּ מִבִּאֵרֶת מִזֶּה חֻזֵּק חִיבּוּר הָעוֹר לְבָשָׂר כְּדִי שִׁיקָא יָד לְבָשָׂר:
 הַמִּפְשִׁיט עוֹר בְּבִהְמָה וְכֵן פְּחִיָּה, לֹא־חֲרִיָּה, לֹא־חֲרִיָּה שְׁחִיטָהּ, בֵּין שֶׁהַמִּפְשִׁיט טָמֵא
 וְהַפְשִׁיט בְּבַהֲמָה אוֹ חִיָּה מְהוֹרָה, וּבֵין שֶׁהַמִּפְשִׁיט טְהוֹר וְהַפְשִׁיט
 בְּטָמֵאָה שֶׁמִּטְמֵאָה בְּטוֹמֵאֵת נִבְלִילָה לֹא־חֲרִיָּה שְׁחִיטָהּ, בֵּין בְּבַהֲמָה וּבְחִיָּה
 דָּקָה וּבֵין בְּנֶפֶשׁ. בְּכָל אֵלּוּ, אִם מִפְשִׁיט אֶת הָעוֹר לְשִׁטְיָה – לְפָרוֹס עַל
 הַמַּטָּה אוֹ לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מַפֵּה עַל הַשּׁוֹלְחָן, אִזִּי מִשְׁהַתְּחִיל לְהַפְשִׁיט עַד
 שִׁיחָא בַּעוֹר שִׁיעוֹר בְּרִי אֲחִיָּה – שִׁיכּוֹל לֵאחֹז בּוֹ, נִחְשָׁב הָעוֹר יָד
 לְבָשָׂר, אֲבָל מִשְׁהַפְשִׁיט יוֹתֵר מִכְּדִי אֲחִיָּה אֵין הָעוֹר נִחְשָׁב מִחוּבֵר
 לְבָשָׂר. וְלִחְמָה וְאִם מִפְשִׁיטוֹ כְּדִי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ נוֹד לְדַבֵּשׁ, אִזִּי הָעוֹר
 יָד לְטוֹמֵאָה וְלִטְהָרָה אֵף בְּיוֹתֵר מִכְּדִי אֲחִיָּה, וְהֵינּוּ עַד שִׁפְשִׁיטִים גַּם
 אֶת הַחֹהֶה.

הַמְּרָגִיל – הַמִּפְשִׁיט לְחֹמֶת אֶךְ מִתְּחִיל מִצַּד הָרַגְלִים, בּוֹלֵו – כָּל הָעוֹר
 חָבּוּר לְטוֹמֵאָה לְטָמֵא וְלִטְמֵא כִּיּוֹן שֶׁחֹהֶה בְּסוֹף הַהַפְשִׁט. אִמְנָם
 מִשְׁהִיגֵעַ לְעוֹר שֶׁעַל הַצְּוָר הַסְמוּךְ לְחֹהֶה, שֶׁהוּא נִפְרָד מֵאֵלּוּ
 מִהַבָּשָׂר, נִחְלָקוּ הַתְּנָאִים הָאֵם הָעוֹר שֶׁהִפְרִיד נַעֲשֶׂה יָד לְבָשָׂר. רַבִּי
 יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אִמְרָ שֶׁאֵינוֹ חָבּוּר וִיד כִּיּוֹן שֶׁנִּפְרָד בְּקִלּוֹת. וְחֻקְמִים
 אִוְרִיִּים חָבּוּר, וְעַד שִׁפְשִׁיט אֶת בּוֹלֵו – וְעַד שִׁפְשִׁיט אֶת כָּל הָעוֹר
 הוּא יָד לְבָשָׂר.

גמרא

הַגְמָרָא מִבִּאֵרֶת דִּין הַמִּפְשִׁיט יוֹתֵר מִהַשְׁעוֹר. שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא:
 הַמִּפְשִׁיט לְשִׁטְיָה, וְהַפְשִׁיט מִכָּאֵן וְאֵילָךְ יוֹתֵר מִכְּדִי אֲחִיָּה, וְכֵן לְחֹמֶת
 וְהַפְשִׁיט אֶת הַחֹהֶה, מֵאִי, הָאֵם הָעוֹר טְהוֹר שֶׁאֵינוֹ יָד לְבָשָׂר.
 מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא: אִמְרָ רַב, טְהוֹר הַמּוֹפְשֵׁט שֶׁאֵינוֹ יָד, כִּיּוֹן שֶׁאֵין
 מִטְלָטִים עַל יָדוֹ אֶת הָאוֹכֵל. וְרַבִּי אִסִּי אִמְרָ כִּשְׁהַפְשִׁיט יוֹתֵר מִכְּדִי
 אֲחִיָּה, הַטָּפַח הַסְמוּךְ לְבָשָׂר נִשְׁאָר טָמֵא בְּטוֹמֵאֵת יָד, שֶׁכִּאֲשֶׁר
 מִפְשִׁיט אֶת הָעוֹר מִשְׁאֵר הַבָּשָׂר, אוֹחֻז בְּטַפַּח זֶה וּמוֹשֵׁךְ בִּשְׂאֵר הָעוֹר
 לְהַפְשִׁיטוֹ.

הַגְמָרָא מִקְשָׁה עַל שִׁיטָּת רַב אִסִּי: מִיָּתִיבִי, הַמִּפְשִׁיט בְּשִׁיעוֹר הָהָה,
 לְשִׁטְיָה כְּדִי אֲחִיָּה וּלְחֹמֶת עַד הַחֹהֶה הָעוֹר יָד. וְהַמִּפְשִׁיט מִכָּאֵן
 וְאֵילָךְ, לְשִׁטְיָה יוֹתֵר מִכְּדִי אֲחִיָּה וּלְחֹמֶת אֵף אֶת הַחֹהֶה, הַנוּגַע

בַּמּוֹפְשֵׁט טְהוֹר. מֵאִי לֹא הַנוּגַע בַּמּוֹפְשֵׁט טְהוֹר, אֲפִילוּ כִּשְׁנוּגַע
 בְּטָפַח הַסְמוּךְ לְבָשָׂר, וְקִשָּׁה עַל רַבִּי אִסִּי שֶׁמִּטְמֵא טַפַּח הַסְמוּךְ
 לְבָשָׂר. דּוּחָה הַגְמָרָא: לֹא, אֵין הַכּוּוֹנָה לְטַפַּח הַסְמוּךְ לְבָשָׂר, אֲלֹא עַל
 שֶׁאֵר הָעוֹר יוֹתֵר מִהַשְׁעוֹר, לְכַד מִטָּפַח הַסְמוּךְ לְבָשָׂר.

הַגְמָרָא מִבִּיָּאֵר רֹאיָה לְשִׁיטָּת רַב: תָּא שְׁמַע מִהַבְרִייתָא, הַנוּגַע בְּעוֹר
 הַמְּחוּבֵר שֶׁכְּנִגְדָּה הַבָּשָׂר וְלֹא הַפְשִׁיט טָמֵא שֶׁהוּא שׁוֹמֵר שֶׁל הַבָּשָׂר.
 יֵשׁ לְדִיּוּק שֶׁרַק בְּעוֹר שֶׁכְּנִגְדָּה הַבָּשָׂר טָמֵא, הָא – אֲבָל כִּשְׁהַתְּחִיל
 לְהַפְשִׁיטוֹ וְנוּגַע בְּטָפַח הַסְמוּךְ לְבָשָׂר טְהוֹר, וּמוֹכַח כִּשִׁיטָּת רַב. דּוּחָה
 הַגְמָרָא: הַתְּנָא בְּבִרְייתָא, כָּל טָפַח הַסְמוּךְ לְבָשָׂר שֶׁהוּא יָד, עוֹר
 שֶׁכְּנִגְדָּה הַבָּשָׂר קָרִי לֵיהּ – הוּא קוֹרָא לוֹ, שֶׁמִּטְמֵא מִחֻמַּת שֶׁהוּא יָד
 לְעוֹר שֶׁעַל הַבָּשָׂר.

רֹאיָה נּוֹסֶפֶת לְשִׁיטָּת רַב: תָּא שְׁמַע מִהַבְרִייתָא, הַמִּפְשִׁיט עוֹר
 בְּבִהְמָה וּבְחִיָּה, בְּפִתְחוֹהָ וּבְטָמֵאָהּ, בְּדָקָה וּבְנֶפֶשׁ, לְשִׁטְיָה בְּרִי
 אֲחִיָּה, וְאִם הַפְשִׁיט יוֹתֵר מִכְּדִי אֲחִיָּה טְהוֹר, וְאֵין הַטָּפַח הַסְמוּךְ
 לְבָשָׂר טְהוֹר. מוֹכַח כִּשִׁיטָּת רַב כִּשְׁהַפְשִׁיט יוֹתֵר מִכְּדִי אֲחִיָּה טְהוֹר,
 וְקִשָּׁה עַל רַב אִסִּי. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: לְשִׁיטָּת רַבִּי אִסִּי הָכָא בְּמֵאִי
 עֲסִיקִין בְּבִרְייתָא, בְּטָפַח הָרֹאשׁוֹן הַסְמוּךְ לְכַדִּי אֲחִיָּה, שֶׁכִּשְׁהַפְשִׁיט
 רַק טַפַּח יוֹתֵר מִכְּדִי אֲחִיָּה מוֹדֵה רַבִּי אִסִּי שֶׁלֹּא מִטְמֵא, שֶׁאֵין הַדֶּרֶךְ
 אֹז לְהַחֲזִיק בְּטַפַּח הַסְמוּךְ לְבָשָׂר כִּשְׁמִפְשִׁיט כִּיּוֹן שֶׁקֵּל יוֹתֵר לְהַחֲזִיק
 וּלְמוֹשֵׁךְ מִשְׁפַּת הָעוֹר, וְהַדֶּרֶךְ לְהַפְשִׁיט הָעוֹר בְּסִכּוֹן. אֲבָל כִּשְׁהַפְשִׁיט
 שִׁיעוֹר גְּדוֹל, כּוּבֵד הָעוֹר מִסִּיעַ לְהַפְשִׁיט אֶת שֶׁאֵר הָעוֹר עַל יָדוֹ
 שֶׁמִּחוּק בְּמָה שֶׁהַפְשִׁיט.

הַגְמָרָא מִבִּאֵרֶת מִזֶּה הַשִּׁיעוֹר שֶׁל כְּדִי אֲחִיָּה: תְּנָא, בְּמָה בְּרִי אֲחִיָּה
 שֶׁנִּחְשָׁב לִיד לְבָשָׂר, עַד טָפַח בְּסוּמְךָ לְעוֹר. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְהָא תְּנָא
 עַד טָפַחִיִּים. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אִמְרָ אִסִּי, עַד טַפַּח הַכּוּוֹנָה לְטָפַח
 כְּפֹלֵו שֶׁהוּא שְׁנֵי טַפַּחִים, שֶׁבִּשְׁעוֹר זֶה הַדֶּרֶךְ לְטַלֵּט אֶת הַבָּשָׂר עַל
 יָדוֹ שֶׁמִּחוּקִים בַּעוֹר. תְּנָא נְמִי חָכִי, בְּמָה הַשִּׁיעוֹר שֶׁל בְּרִי אֲחִיָּה,
 טָפַח כְּפֹלֵו.

הַגְמָרָא מִבִּיָּאֵר מִשְׁנָה וּבִיאוּרָהּ, וּבְסוֹף מִקְשָׁה מִמִּשְׁנֵתֵנוּ: תֵּנוּ הַתָּם
 בְּמִסְכַּת כָּלִים, טְלִית שֶׁנִּטְמָאָה וְהַתְּחִיל בָּהּ לְקַרְעָהּ, כְּדִי לְבַטֵּלָהּ
 מִתּוֹרַת טְלִית, וְהַתְּהַד מִטְּמֵאָתָהּ מִחֻמַּת שֶׁלֹּא תִהְיֶה רֹאוִיָה לְמַלְאכָתָהּ
 הָרַאשׁוֹנָה, כִּיּוֹן שֶׁנִּשְׁקָרַע רֹבֵפָה, אֵף שֶׁנִּשְׁאָר בְּחֹלֶק שֶׁלֹּא נִקְרַע שִׁיעוֹר
 קִבְּלָת טוֹמֵאָה, שׁוּב אֵינוֹ חָבּוּר, וְנִחְשָׁב כְּנִקְרַעָה כּוֹלָה וּמְהוֹרָה. וְאֵין
 חוֹשְׁשִׁים שֶׁמֵּא יַחְתּוֹךְ רַק חֲצִי הַטְּלִית וְיִטְהַר.

שִׁיטָּת רַב נִחְמָן בְּבִיאור דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה: אִמְרָ רַב נִחְמָן אִמְרָ רַבָּה בְּרַב
 אֲבוּהָ, לֹא שָׁנִי שֶׁמִּסְפִּיק קְרִיעַת רוֹב הַבְּגָד, אֱלָא בְּטְלִית מְכּוּלָּת יוֹם
 – שֶׁנִּטְמָאָה וְהַטְּבִילָה וּבִיּוֹם הַטְּבִילָה קוֹדֵם שֶׁהַעֲרִיב הַשֶּׁמֶשׁ קְרַעָה,
 שֶׁנִּטְהַרְתָּ דְּמִיּוֹ דְּלֹא חָם – מִתּוֹךְ כֵּךְ שֶׁלֹּא חָס הַבַּעֲלִים עָלֶיהָ – עַל
 הַטְּלִית וְאִמְבִּלָּה – וְהַטְּבִילָה אֵף שֶׁהַטְּבִילָה מִקְלָקֶלֶת הַבְּגָד, אֵף אִתָּהּ
 לֹא תִיִּים עָלֶיהָ וְקָרַע לָהּ רוֹבָה, וְלֹא חוֹשְׁשִׁים שֶׁמֵּא לֹא יִקְרַע אֶת
 רוֹבָה. אֲבָל טְלִית טְמֵאָה שֶׁאֵינָה מְכּוּלָּת יוֹם, אֵף כִּשְׁקָרַע אֶת רוֹבָה,
 לֹא נִטְהַרְתָּ, גְּזֵרָה דְּלִמָּא לֹא אֵתִי לְמִיקְרָעָה רוֹבָה – לְקָרוֹעַ אֶת רוֹבָה,
 שֶׁחָס עַל הַטְּלִית וְיִקְרַע רוֹב מִצּוּמָצֵם וְיִטְהַר אֶת הַבְּגָד, לִכְךָ אֵין
 הַטְּלִית נִטְהַר עַד שִׁיקְרַע אֶת כּוֹלָה.

הַגְמָרָא מִקְשָׁה עַל בִּיאורוֹ שֶׁל רַב נִחְמָן: אִמְרָ רַבָּה שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת
 בְּדָבָר, תְּרָא, אִם נִטְהַר טְלִית טְבוּלָה יוֹם בְּקְרִיעַת רוֹבָה, יֵשׁ לְחַשׁוֹשׁ
 שֶׁמֵּא יִאֲמְרוּ מְבִילָה בְּת יוֹמָא עוֹלָה – כְּדִי לְטַהֵר אֶת הַבְּגָד אֵף בְּלֹא
 הָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ, וְלֹא יִדְעוּ שֶׁטְהוֹרָה מִחֻמַּת שִׁקְרָעָה, וְיֵשׁ לְגוֹרַע עַל בְּגָד
 שֶׁהוּטָבֵל בְּאוֹתוֹ יוֹם אֵף כִּשְׁנִקְרַע רוֹבָה שֶׁאִסּוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּדִי
 לְמַנוּעַ טַעוֹת זֹז. וּבַהֲכִרַח יֵשׁ לְהַעֲמִיד אֶת הַמִּשְׁנָה דּוּקָא בְּקוֹרַע טְלִית
 שֶׁאֵינָה טְבוּלָה יוֹם, שֶׁלֹּא יִבְאוּ לְטַעוֹת שֶׁהַטְּבִילָה טְהוֹרָה אוֹתָהּ. וְעוֹד

חולין. פרק תשיעי - העור והרוטב דף קכג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קלא רש"י תוספות

אינו אמרה - להא שמעתא משמיה דריש לקיש, והשומע טעה בין אינו לאבחה. וארבעי אמר בה - וארבעה דברים היה אומר בה בשיעור ארבעה מילין. עבודה - האי "כדי עבודה" דמתניתין. ליגיון - גידו העוברים להלחם על בית מלחמתם. קרקפלין - עור ראש אדם מת, וזה למכשפות במלחמה. משנה המפשיט בכהמה ובחיה בטהרה - שחטה והוא טמא, או בטמאה נבלה והוא טהור. אם מפשיט לעשות מן העור שטיח למטה ושלחן, דמפשיטו פשוט, בדרך שאנו עושין. כדי אחיזה - היה חבור, יד להוציא טומאה מן הנבלה אם נוגע בו, ולהכניס טומאה לבשר אם טהורה היא. וטפי מהבא לא היה יד להכניס ולהוציא טומאה. ולקמן מפרש כמה "כדי אחיזה". ולחמת - אם מפשיט כפול, לצורך חמת. כעין אותן שעושין לצורך דבש, ומתחיל מפה והופכו כלפי זנבה. עד שיפשיט את החזה - היה חבור, והנוגע בעור כנוגע בבשר, בין ליטמא בין לטמא, מפני שהחזה קשה להפשיט מכל האברים. המרגיל - שהתחיל לחתוב מרגילה כלפי ראשה, ומפשיטה כפול לחמת - כולו חבור, מפני שהחזה לסוף הפשטו הוא, לפיכך כולו חבור, והנוגע אף בעור המופשט כנוגע בבשר. עור שעל הצוואר - מנעצמו נפשט, לפיכך אינו חבור לעשות המופשט הראשון חבור בדרך שהחזה עושה. דהא "כולו חבור" דקתני - לא דוקא כולו, אלא עד החזה. גמרא מכאן ואילך - משהפשיט כדי אחיזה בפשטו על פני כולו, לאחר שסדקו מן הצוואר עד הנוב באמצעות בדרך המפשיטין, והפשיט כדי אחיזה סביבות כולו. מהור המופשט - עד מקום חבורו. אבל מחבורו ואילך הוא טמא, משום "שומר", כדאמרין בנוגע כנגד הבשר מאחוריו. טפח - מן העור המופשט סמוך למקום חבור סביבות כולו הי "בית יד", וטמא. מפני שצריך לו, שאחזו שם ומושך ומפשיט מאליה. ולרב - לאו "יד" חשיב ליה, אלא אם כן מטלטלין בו את האוכל. כשיעור הזה - כדי אחיזה. בעור שכנגד הבשר - שלא נפשט עדיין. כטפח ראשון - הסמוך לכדי אחיזה. כגון שלא הפשיט אלא טפחיים, דארתו טפח הסמוך לכדי אחיזה אינו אוזו בו ומושך, לפי שנהג לו לאחזו בשפת העור ולמשוך. ולא זה ולא זה טוב לו, אלא מפשיט בסכין. אבל לאחר שהפשיט קצת שלשה טפחים וארבעה, והעור המופשט מכביר כלפי מטה - אחזו בטפח הסמוך לבשר, ומושך, וכובד העור מסייעו. יש טפח - ששיעורו כפול. טלית שהתחיל בה לקורעה - שנטמאה, ובא לקורעה, לבטלה מתורת טלית. ומאחר שאינה ראויה למלאכה הראשונה, ואין שמה עליה - מטהרת, אף על פי שיש בשיריה שלש על שלש, ועדיין ראויה לקבל טומאה, טהורה מטומאתה ראשונה, ודימא דכלי חרס, דשביירתו מטהרתו, ושבריו מקבלין טומאה, כדאמרין "באלו טרפות" (חולין נ"ב). וכן וקרקריתין ודופנותיין. ואף על גב דאמר "בבהמה המקשה" (חולין ע"ב): שלשה על שלשה שהיה טמא מדרס ומגע הוב, וחלקו - טהור מן המדרס, ועדיין טמא מגע חזב. אלמא, טומאת שלשה על שלשה דחזי ליה לא בטלה מיניה: הוה דהוה עליה שתי טומאות, טומאת מדרס חמורה וטומאת מגע קלה, אהניא ליה חלוקה לבטל ממנו טומאת מדרס, דתו לא חזי ליה, ופשה לה טומאת מגע, דחזיא לשלש אצבעות. אבל הבא - חד שמא הוא, כולה טומאה דשלשה על שלשה היא, וקריעה מהניא לבטולי שמא מינה, דתו לא פש עלה מידי. לא שנו אלמא בטלית מכולת יום - שנטמאה והטבילה, וצריך להשתמש בה טהרה קדם שיעריב משמה, ולפיכך בא לקורעה - דהבא הוא דלא גורין דלקריעה כולה. אבל רובא - לא. דילמא חייס עולה, ולא אתי למקער רובא. דכיון דלא חס עליה אטבילה, שהמים קשין לה ולא חס, לכך לא חייס עולה נמי וקער רובא. אבל - טמאה ולא הטבילה ובא לטהרה בקריעה זו - לא סגי לה ברובא, עד שיקרענה כולה. דילמא לא אתי - למעבד רובא אלא פלגא, ואמר: רובא הוא. חדא - בטבולת יום ליבא לאוקומה ולהשתמש בה ביום שהטבילה - שהרואה אינו מבין בה שנקרעה לטהר, וסבור: על ידי טבילתה משתמשין בה, ויאמרו: טבילה בת יומא עולה בלא הערב שמש. ועל כרחך מתניתין לאו ביום טבילה עסקין, אלא בשלא הוטבלה כל עיקר, וקריעה ביום המחרת לטומאתה, דהרואה משתמש בה אמר שהטבילה אתמול. ועוד - דקאמרת גזירה רובה אטו חציה.

אינו אמרה, וארבעי אמר בה, וחדא מינייהו עבודה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא: לא שנו אלא לפניו, אבל לאחריו - אפילו מיל אחד אינו חוזר. רב אחא בר יעקב אמר: ומינה, מיל הוא - דאינו חוזר, הא פחות ממיל - חוזר. תנו רבנן: ליגיון העובר ממקום למקום ונכנס לפת הבית טמא, שאין לך כל ליגיון וליגיון שאין לו פמה קרקפלין, ואל תתמה - שהרי קרקפלו של רבי ישמעאל מונח בראש מלכים. משנה המפשיט בבהמה ובחיה, בטהרה ובטמאה, בדקה ובגסה, לשטיח - כדי אחיזה, ולחמת - עד שיפשיט את החזה. המרגיל - כולו חבור לטומאה, ליטמא ולטמא. עור שעל הצוואר - רבי יוחנן בן נורי אומר: אינו חבור. ויחכמים אומרים: חבור, עד שיפשיט את כולו. גמרא מכאן ואילך מאי? אמר רב: מהור המופשט. רבי אסי אמר: טפח הסמוך לבשר טמא. מיתיבי: המפשיט בשיעור הזה, מכאן ואילך - הנוגע במופשט טהור. מאי לאו אפילו בטפח הסמוך לבשר? - לא, לבר מטפח הסמוך לבשר. תא שמע: בעור שכנגד הבשר - טמא, עור שכנגד הבשר - טמא. הא בטפח הסמוך לבשר - טהור! - תנא, כל טפח הסמוך לבשר - "עור שכנגד הבשר" קרי ליה. תא שמע: המפשיט בבהמה ובחיה, בטהרה ובטמאה, בדקה ובגסה, לשטיח - כדי אחיזה, וטפח הסמוך לבשר טהור! - הכא במאי עסקין - בטפח ראשון. תנא: פמה "כדי אחיזה" - טפח. והא תנאי טפחיים! אמר אביי: טפח כפול. תנאי נמי הכי: פמה "כדי אחיזה" - טפח כפול. תנן התם: טלית שהתחיל בה לקורעה, כיון שנקרע רובה - שוב אינו חבור, וטהורה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: לא שנו אלא בטלית מכולת יום, דימיו דלא חס עליה ואטבילה, לא חייס עליה וקער לה רובה. אבל טלית שאינה מכולת יום - לא, גזירה דלמא לא אתי למקורעה רובה. אמר רבה: שתי תשובות בדבר, חדא - שפמא יאמרו מכילה בת יומא עולה, ועוד, עולת

מהור המופשט - למאי דפירש בקונטרס דסבר רב דכל יד שאין מטלטלין בו את האוכל אינו יד, תימה: דאמאי עד כדי אחיזה חשיב יד טפי ונראה: משום דבכדי אחיזה ואילך יכול לאחזו בבשר עצמו ולטלטלו. אי נמי: משום דכל זמן שלא הפשיט כדי אחיזה, הוא קשה להפשיטו, ופעמים שמניחו כן צריך לו לטלטלו ממקום למקום. אבל משהפשיט כדי אחיזה - שוב אין קשה להפשיט, ואין זו משום עד שיפשיט כולו, וכן בחמה, עד שיפשיט את החזה - לפי שהחזה קשה להפשיט, ולכך לפעמים מניחו כך שעה אחת, ותוך כך יצטרך לטלטלו. אבל משהפשיט החזה - אין דרך להניחו כך, ועוד יש לפרש טעמו דרב דאמר מכאן ואילך טהור המופשט: מפני שכדי אחיזה צריך העור להיות יד לצורך הפשטה, אבל ביותר מכדי אחיזה - לא. לפי שאם מחזיק בשפת העור - אין יכול למשוך בכח ולהפשיט. ובכדי אחיזה סמוך לבשר - אין יכול לחזוק בידו העור היטב ולמשוך. הלכך, עד וכדי אחיזה יכול לחזוק ולמשוך בשפת העור, טפי - לא, כדפירש הקונטרס גבי הא דמשני בסמוך "דהוא בטפח ראשון", שכשהפשיט שלשה טפחים, שאין יכול לחזוק לא בשפת העור ולא באמצע העור. ויש מפרשים כולה מתניתין משום שומר: דעד כדי אחיזה היה חבור, וכל שכן פחות אם נגע שרץ בעור המופשט, מניס טומאה לבשר משום "שומר". ואף על גב דאמר לעיל (קדא) דעור כנגד הבשר דוקא הוי "שומר" - הבא חשיב כנגד הבשר, כיון דחשיב הכל כמחבור, וכן לחמת, כל זמן שהחזה מחובר - חשיב הכל מחובר. אבל משום "יד" אין לפרש - דלרב אסי דאמר טפח סמוך לבשר טמא משום "יד", דלחמת אמאי כל העור חבור? לא היה לטמא אלא טפח הסמוך לחזה דמאי שנא בין חזה לשאר אברים? אלא דאי משום "שומר" הוי, דחשיב כל העור מחובר. וכן לשון ד"הרי זה חבור" משמע דהוי משום "שומר". דב"ד" מה שייך לשון חבור? והכי מוכח בתורת כהנים, דתניא התם: "בנבלתה" - ולא במפשיט לשטיח כדי אחיזה, ולחמת עד שיעריא כל החזה. יכול שאני מוציא פחות מכשיעור? תלמוד לומר "טמא". אלמא דטעמא דחשיב כדי אחיזה הוי משום "שומר", דהא מ"טמא" דרשין לעיל (שם) "שומר" דנבלה, ו"יד" דריש לעיל מ"לכם. כך פירש רב רבני יעקב מאוריל"ש. ואין הגריסה כן בתורת כהנים. ולפי פירושו לא מטמא בתורת כהנים, וגם בשמעתין, אלא עד כדי אחיזה ולא כדי אחיזה בכלל. משמע בפירוש. ומה קשה לפירוש הקונטרס שמחזיר לשם.

בפירוש רבינו חננאל גרסין "בטפח הסמוך לבשר טמא" - ופריך לרב דאמר טהור המופשט. ומשני: הבא במאי עסקין בטפח ראשון - פירוש: טפח ראשון כשמתחיל להפשיט העור, עד כדי אחיזה. וטפח הוי טפח כפול, כמו שמפרש בסמוך, ופרשי קא מפרש: עד כמה כדי אחיזה - היינו טפח סמוך לבשר. טלית שהתחיל בה לקורעה כו' - פירש רבנו תם: כיון שנקרע רובה אחיזה וטהרה למפרע, מתחלת קריעה. ולשון "שהתחיל לקורעה" משמע בפירוש. ומה קשה לפירוש הקונטרס מפרש בפרק "בהמה המקשה" (חולין ע"ב), דבור המתחיל "בשעת".

עולת לא בטלה מיניה: הוה דהוה עליה שתי טומאות, טומאת מדרס חמורה וטומאת מגע קלה, אהניא ליה חלוקה לבטל ממנו טומאת מדרס, דתו לא חזי ליה, ופשה לה טומאת מגע, דחזיא לשלש אצבעות. אבל הבא - חד שמא הוא, כולה טומאה דשלשה על שלשה היא, וקריעה מהניא לבטולי שמא מינה, דתו לא פש עלה מידי. לא שנו אלמא בטלית מכולת יום - שנטמאה והטבילה, וצריך להשתמש בה טהרה קדם שיעריב משמה, ולפיכך בא לקורעה - דהבא הוא דלא גורין דלקריעה כולה. אבל רובא - לא. דילמא חייס עולה, ולא אתי למקער רובא. דכיון דלא חס עליה אטבילה, שהמים קשין לה ולא חס, לכך לא חייס עולה נמי וקער רובא. אבל - טמאה ולא הטבילה ובא לטהרה בקריעה זו - לא סגי לה ברובא, עד שיקרענה כולה. דילמא לא אתי - למעבד רובא אלא פלגא, ואמר: רובא הוא. חדא - בטבולת יום ליבא לאוקומה ולהשתמש בה ביום שהטבילה - שהרואה אינו מבין בה שנקרעה לטהר, וסבור: על ידי טבילתה משתמשין בה, ויאמרו: טבילה בת יומא עולה בלא הערב שמש. ועל כרחך מתניתין לאו ביום טבילה עסקין, אלא בשלא הוטבלה כל עיקר, וקריעה ביום המחרת לטומאתה, דהרואה משתמש בה אמר שהטבילה אתמול. ועוד - דקאמרת גזירה רובה אטו חציה.

עולת

עולת העוף לרבי אלעזר רבי שמעון לגזור – ואם תאמר: ומאי קשיא, שאני התם
דגויות הכתוב הוא שלא להבדילו ויש לומר: דמשמע דלא מצריך אלא רוב
מצומצם, ולהכי פריך דלגזור וזהו ליה לאצרכי רוב הנראה לעינים. **אבל** שירי בה כדי
מעפרת לא – בפרק "דס חטאת" (ובדחים צדב) אמרין: אפילו שירי בה כדי מעפרת, אינו

טמא אלא מדרבנן. **לא** שנו אלא טלית אבל עור
חלים ורבי יוחנן אמר אפילו עור נמי לא חלים –
נראה דרבי יוחנן לא סגי בעור כדי מעפרת כמו
בטלית, אלא כל אחד למאי דחשיב לגבי ידיה
סגי, וצריך בעור חמשה על חמשה. והשתא פריך
שפיר בסמוך "כי אמעט ליה מחמשה טפחים –
טהור". דאי בעור נמי סגי לרבי יוחנן כדי
מעפרת, לא יתיישב בסמוך: דאי כדי מעפרת
פחות מחמשה, כמו שמשמע באיכא דאמרי –
תקשה ליה לרבי יוחנן: אמאי טהור כי ממעט ליה
מחמשה? ואם הוא יותר מחמשה – כשיש בו נמי
חמשה, אמאי טמא? הא אין בו כדי מעפרת?
ומיהו יש ליישב: דלהאי לישנא סגי לרבי יוחנן
בעור בחשיבות מעפרת, שהוא פחות מחמשה,
דמשמע לקמן. והא דקאמר "וכי ממעט ליה
מחמשה – טהור", אף על פי שיש בו כדי
מעפרת. כגון דקא בעי ליה למושב זב, כדאמר
לקמן לריש לקיש. אבל לאיכא דאמרי לרבי
יוחנן דאי בעי חמשה.

ולעיל) **דלמא** לא אתי למעבד כדי אחוזה –
תימה לרבינו יצחק: דמאי פריך, הא לא
חייס עלה, דמפשט בהמה וזהו רוצה שיהיה
כולה מופשטו ויש לומר: דהכא חייס שלא
להפשט הרבה, שאז הוא נוח לטלטל ולהפשט.
הא יותר מכדי אחוזה טהור ואמאי והא חלים
– תימה לרבינו יצחק: דהכי מדמה דין
ד"יד" לזה דאיידי ביה לעיל? ויש לומר: דנראה
לו לדמות, דכי היכי דאמרין דעור הקרוע חשוב
כמחזור, הכי נמי נימא דעור המופשט ליחשב
כמחזור, ולהוי "יד" כאילו לא הופשט.

עור שעל הצואר רבי יוחנן בן גורי אמר אינו
חבור ואמאי הא חלים וקאי – ואם תאמר:
לרבי יוחנן נמי דאמר עור לא חלים, מודה היכא
שכבר פתר, שטמא, וכל שכן היכא שלא נקרע
מעליו רוב: ויש לומר: דקא סלקא דעתך שעל גב
הצואר, אף על פי שהוא ניתק מאליו, לא גרע
מעור שעדיין לא נתפר ולא נתחבר, דהוי
כמחזור. וכי היכי דעור הנקרע היו חלים, עור
שעל גב הצואר נמי, אף על גב דניתק מאליו, הוי
ליה למימר דהוי חבור. ומשני: כיון דעשוי לנתק
מאליו, גרע מעור הנקרע, והא ליה חבור.

ראשון עושה נפול. מתיב רב יוסף: **עור** שעל הצואר, רבי יוחנן בן גורי אמר אינו חבור,
אמאי? הא חלים וקאי? אמר ליה אביי: אימא סיפא וחקמים אומרים: חבור. אלא אמר
אביי: בשומר העשוי לנתק מאליו קא מפיילי, מר סבר הוי שומר, ומר סבר לא הוי שומר.
מתיב רבי ירמיה: תנור שנמטא ביצד מטהרין אותו – חולקו לשלשה, וגזור את המפילה.

בז **איזמל** – שהתחיל לבטלו – טהור, ואף על פי שעדיין יש בגדול חמשה על חמשה טפחים, שהן שיעור למדרס עור, כדאמרין בסוכה (ז,ב): הבגד – שלשה על שלשה,
השק – ארבעה על ארבעה. העור – חמשה על חמשה. **עד שימעיטנו** – דלא דמי לטלית. דהתם – קודם קריעה היה שמה טלית ועומדת להכתכות, ובקריעתה – בטל
שמה. הלכך, אף על גב דשרייס בני קבולי טומאה – טהור מטומאה ראשונה. אבל הכא – כל שעה שם עור עליו. הלכך, עד שימעיטנו מכשיעור. **כי מיעטו מיהא מהור**
– ואף על פי שלא סדקו כולו, אלא באחד מראשיו. דקא **צרי** ליה להריא – סודקו לארכו או לרחבו. "צרי" לשון סדק, כמו "צרייא דחייט" בפסחים (מ,א). וכמו "טיליא
חריפא דמצרי זיק" במסכת עבודה זרה (ל,א). דרך **סביבותיו** – דתו לא חלים שפיר. חלים – מחובר ועומד הוא לבשר. **ראשון ראשון** – המופשט עושה נפול, הוי כנפרש
למגרי, דהא אין סופו לחזור לבשר עור. **הא חלים וקאי** – דהא לא הופשט, וקאמר דאינו חבור, והנוגע בעור כנגד הצואר אינו טמא **אלא אפר ליה אביי** – ואפדמות מרבי
יוחנן בן גורי, סיעייה מדרבנן. **אלא אפר אביי** – אי סבירא לן דחלים – דכולי עלמא הוי חבור, והכא טעמא משום דלא חלים, והוא שעשוי לנתק מאליו. בשומר העשוי
לנתק קא מפיילי. דרבנן סברי: אפילו הכי לא בטיל תורת "שומר" מיניה, כל זמן שלא ניתק. **תנור** – תחתיתו עשוי כלי כקדרה, ומטלטל. וכשבא לקובעו – מעמידו בארץ,
ומדביק שיש סביביו ומעבהו. וקרי ליה "טפילה" – שמטפלה ומחברה לו פלשטרא בלע"ז. חולקו לשלשה – לכלי עצמו מבפנים. דאי לשנים – הגדול טמא, דאיכא רובא.
וגזור את המפילה – שדיבק עליו, שגם הוא מחברתו, ואף על פי שעדיין הוא עומד – טהור.

עולת העוף לרבי אלעזר רבי שמעון – דאמר (ב"השוט"ב) בפרק קמא (חולין
כא,א): רוב שנים דוקא, ואסור למלוך כל השנים, דגמר מחטאת דכתיב ביה "לא
יבדיל", היכי שרינן הכי? ליגזור דילמא לא אתי למיעבד רובא? **בטומאה דרבנן** –
שזיה המפשט טמא טומאה דרבנן, כגון הנך דגבי "שנמה עשר דבר" (שבת יג,ב):

הבא ראשו ורובו במים שאובים. ובהמה זו,
קדשים היא. ואם נגע בה – טמאה מדרבנן,
הלכך לא מחמירין בה כולי האי. **תינה טמא**
בטהורה מהור **בטמאה טומאה דאורייתא**
היא – דהא מתניתין בין בטמאה בין בטהורה
קנתי, תנא "טהורה" – לענין הכנסת טומאה
לקבלה מן המפשט, ותנא "טמאה" – לענין
הוצאת טומאה. שתמאת היא את המפשט
הראשון הנוגע בכדי אחוזה, ולטהר את השני
המפשט מכדי אחוזה ואילך, ולא נגע בבשר.
והכא ליגור, דהא כל בהמה טמאה נבלה
היא, אפילו שחטה, וטומאתה דאורייתא.
בשרה – האי "טמאה" דמתניתין – לאו
בהמה טמאה, אלא בהמה טהורה טרפה
ושחטה, והיא מטמאתו אם נוגע בה,
כדמפרש ואולי. **מטמאה במוקדשין**
כלומר, אם של מוקדשין היא. **שרצים** – אין
נוחץ להפשט. כולו – חבור, ואפילו יותר
מכדי אחוזה, הנוגע במופשט – טמא. מונקט
"שרצים" – טעמא: משום דקשים להפשט,
אבל גמל – לא, ואף על פי שטומאתו
דאורייתא היא, שרצים הוא דענ שיפשט את
ולא גורנין משום פחות מכדי אחוזה. וקשיא
לרב נחמן דגור דילמא לא אתי למעבד
שיעורא. **לא תימא הא בגמל** – ביותר מכדי
אחוזה אינו חבור, אלא חך דיוקא דייקין
למעוטי גמל – אעור הצואר הוא דייקין.
והכי קאמר: שרצים הוא דענ שיפשט את
כולו, אבל גמל שהפשט עד הצואר – אינו
חבור. ובמפשט לחמת ובמרגיל קאי. ולעולם
לשטיח אף ביותר מכדי אחוזה – טמא.
דגורין בבמה טמאה הואיל וטומאתה
דאורייתא. רבי יוחנן בן גורי היא – דאמר
במתניתין: אינו חבור. והכא ליכא למגור
מדי, ולמא לא אתי למעבד עד הצואר –
דהיכרא טובא איכא. אבל בין פלגא לרובא
לא מוכחא מילתא, וכן בין כדי אחוזה לפחות
מכדי אחוזה. **מעופות** – טהור. "ותפשש
באפר" דכתיב גבי מיכה (מלכים א כ)
מתרגמינן: ואישתני במעפורתא. שירי –
בההוא מיעוט, שלעא נקטע כדי מעפרת –
חשוב הוא להיות חבור. **לא שנו** – דכי לא
שירי הוי חילוק. **אלא טלית** – דכיון שנקרע
בטל שמה, דאפילו חזור ותופרה – אינה
חזרת לקדמותה. **אבל עור** – שנשטמא
וסדקו, ושירי מקצת. חלים – חזק הוא על
די אותו מקצת. ובשחזור ותופרה, הרי הוא
כבתחלה. הלכך, לא בטל שמו מעליו. **שנתן**
עד

בז **איזמל** – שהתחיל לבטלו – טהור, ואף על פי שעדיין יש בגדול חמשה על חמשה טפחים, שהן שיעור למדרס עור, כדאמרין בסוכה (ז,ב): הבגד – שלשה על שלשה,
השק – ארבעה על ארבעה. העור – חמשה על חמשה. **עד שימעיטנו** – דלא דמי לטלית. דהתם – קודם קריעה היה שמה טלית ועומדת להכתכות, ובקריעתה – בטל
שמה. הלכך, אף על גב דשרייס בני קבולי טומאה – טהור מטומאה ראשונה. אבל הכא – כל שעה שם עור עליו. הלכך, עד שימעיטנו מכשיעור. **כי מיעטו מיהא מהור**
– ואף על פי שלא סדקו כולו, אלא באחד מראשיו. דקא **צרי** ליה להריא – סודקו לארכו או לרחבו. "צרי" לשון סדק, כמו "צרייא דחייט" בפסחים (מ,א). וכמו "טיליא
חריפא דמצרי זיק" במסכת עבודה זרה (ל,א). דרך **סביבותיו** – דתו לא חלים שפיר. חלים – מחובר ועומד הוא לבשר. **ראשון ראשון** – המופשט עושה נפול, הוי כנפרש
למגרי, דהא אין סופו לחזור לבשר עור. **הא חלים וקאי** – דהא לא הופשט, וקאמר דאינו חבור, והנוגע בעור כנגד הצואר אינו טמא **אלא אפר ליה אביי** – ואפדמות מרבי
יוחנן בן גורי, סיעייה מדרבנן. **אלא אפר אביי** – אי סבירא לן דחלים – דכולי עלמא הוי חבור, והכא טעמא משום דלא חלים, והוא שעשוי לנתק מאליו. בשומר העשוי
לנתק קא מפיילי. דרבנן סברי: אפילו הכי לא בטיל תורת "שומר" מיניה, כל זמן שלא ניתק. **תנור** – תחתיתו עשוי כלי כקדרה, ומטלטל. וכשבא לקובעו – מעמידו בארץ,
ומדביק שיש סביביו ומעבהו. וקרי ליה "טפילה" – שמטפלה ומחברה לו פלשטרא בלע"ז. חולקו לשלשה – לכלי עצמו מבפנים. דאי לשנים – הגדול טמא, דאיכא רובא.
וגזור את המפילה – שדיבק עליו, שגם הוא מחברתו, ואף על פי שעדיין הוא עומד – טהור.

חולין דף קכג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלג

בגמל כשהפשיט את רובו, אף שעדיין בעור שעל הצואר לא הפשיט
 אינו חבור ויד לבשר כיון שהוא מתנתק בקלות מהבשר, והברייתא
 כרבי יוחנן בן נורי במשנתנו היא, הסובר שהעור שעל הצואר
 שמתנתק בקלות אינו חיבור. ואין ראייה מהברייתא שלא גוזרים שמא
 יעשה פחות מהשיעור הצרצר, והפשיט בבדמה כשטמא בטומאה
 דאורייתא, אף כשהפשיט יותר מכדי אחיזה מטמא, שמא יפשיט
 פחות מכדי אחיזה, ולא ידייק בשיעור ההפשת.
 מבאר הגמרא את דין המשנה במסכת כלים שטלית שנקרעה רובה
 טהורה: אמר רב הונא משום רבי שמעון ברבי יוסי לא שנו
 שנטהרת בחתיכת רובה אלא שחוקך את רובה של הטלית ולא שייך
 בה במקום הקרע רוחב בד המספיק לבדי מעפורת (סודר), אבל אם
 שייך בה בד שמחבר את חלקי הטלית שקרע בשיעור כדי מעפורת
 (סודר), הרי הוא חבור והטלית נשארה בטומאה כמו שלא
 נקרעה.
 מביאה הגמרא מחלוקת בדן קריעת הטלית לטהרה: אמר ריש
 לקיש מה שכתבה המשנה שכשקורע את רובו של הבגד (ולא
 השאיר כדי מעפורת) נתבטל ממנו שם בגד ונטהר, לא שנו אלא
 כשקרע טלית שנטמא, שאף אם יחזור ויתפרה אינה מתחברת
 בחוק כמו שהייתה קודם שקרעה. אבל עור שנטמא, לא נטהר
 בחתיכת רובו, כיון שהעור הנותר שלא חתכו הוא חזק ועל ידי שחור
 ותופרו לאחר שקרע, חלים – מתדבק היטב וחוזר הבגד לראשיתו
 ונהיה חזק כמו שהיה קודם שחתכו, ולא מתבטל שמו בקריעה זו
 ולכן כל הבגד טמא. ורבי יוחנן אמר אפילו עור נמי נטהר בקריעת
 רובו, כיון שמתבטל ממנו שם בגד, שכשפתרו לא חלים – לא מתחבר
 כראי לחזקו שהיה בו קודם שקרעו.
 רבי יוחנן מקשה על שיטת ריש לקיש: איתביה רבי יוחנן לריש
 לקיש מדברי המשנה בכלים, עור שהיה טמא בטומאת מדרס, אם
 חישב עליו לחתכו כדי לעשות ממנו רצועות או סנדלים, ובזה
 לבטלו מלהיות עור הראוי למדרס, בין שנתן בו – בעור אוזמל –
 סכין ברזל שמחתכים עמו עורות, אף שיש בו עדיין שיעור לקבל
 טומאה כשהתחיל לבטלו מתשמישו הראשון טהור, דברי רבי
 יהודה. וחקמים אומרים אינו נטהר עד שיקרע את העור לרצועות
 וימעיטנו מחמשה טפחים על חמשה טפחים, שאז לא יהא בעור
 שיעור של קבלת טומאה. מדייק רבי יוחנן שלשיטת חכמים, כי
 מיעוט ליה מיהא טהור – כאשר ממעט מחמשה טפחים העור
 טהור, ואף שלא חתך את כל החתיכה, אלא התחיל לחתוכה באחד
 מפניוניה. ולכאורה לשיטת ריש לקיש אמאי העור טהור, לימא –
 נאמר שהעור חלים כשלא חתכו לגמרי לשני חלקים, שראוי לחזור
 להיות עור חזק כשיתפרו את שני הצדדים יחד.
 מתרץ ריש לקיש: כי קאמרי דחלים – כשאמרתי שעור מחלים, היינו
 היבא דקא צרי ליה להקריא – היכן שסדק את העור לאורכו או
 לרחבו, שיכול לתפרו בחזק ויחזור העור לחזקו הראשון, אבל הקא
 כמאי עסקינן במשנה בכלים שמתהרת את העור שחתכו, כמקצוע
 וקא לו – שחוקך ובא בחתיכתו דרך סביביותו – שחוקך את העור
 סביב סביב, וכשקורע בצורה כזו, אם יתפור את העור לאחר קריעתו,
 לא יהא באותו חזק שהיה קודם קריעתו ולכן נטהר בקריעה.
 מביאה הגמרא קושיא נוספת על שיטת ריש לקיש: מתיב רבי ירמיה
 ממשנתנו, המפשיט בבהמה ובהיה בין בטהורה ובין בטהור, בין
 בדיקה ובין בנקה? אם מפשיט כדי לעשותו שטיה, עד כדי אחיזה
 העור הוא יד לבשר. מדייקת הגמרא שרק עד כדי אחיזה העור יד
 לבשר, הא ביתר מכדי אחיזה העור טהור ואינו יד. מקשה הגמרא
 לשיטת ריש לקיש, ואמאי העור טהור, לימא חלים – נאמר שהעור
 המפשיט יחשב כמחובר עדיין לבשר ויטמא משום יד, כמו עור
 שנקרע שנחשב כמחובר כשמחובר במקצת.
 מתרצת הגמרא: תרנמה – העמיד רבי אבין את המשנה לריש לקיש
 שהטעם שלא אומרים שהעור כמחובר, כיון שראשון ראשון – כל
 עור שהפשיטו והפרידו מהבשר לאחר הכדי אחיזה, עושה ניפול –
 הרי הוא כנופל ונפרש לגמרי מהבשר, אף שהוא עדיין מחובר לבשר,

עולת העוף שמוקל אותה הכהן, לשיטת רבי אלעזר ברבי שמעון
 שסובר שאסור להבדיל במליקה את הראש מהבהמה אלא רק רוב
 שני הסימנים. ומספיק שימלוק רק רוב מצומצם של שני סימנים.
 ומדוע כשר כשמוקל רק רוב מצומצם של הסימנים, ליגור דילמא
 לא אחי – שמא לא יגיע למעבר – לעשות ולמלוק רוב שנים של
 הסימנים, כיון שיחשוש שמא יבדיל את כל הסימנים ויפסול את
 הקרבן, ימלק רק חצי משני הסימנים ואין המליקה כשירה, ולכן
 נצריך שימלוק רוב ניכר. אלא מוכח שלא חוששים שמא יעשה פחות
 מרוב ויטעה שכבר עשה את הרוב.
 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב יוסף לרבה, על קושייתך דקא אמרת
 שאין לטהר טלית טבולת יום שקרע רובה, מגורה שפא יטעו ויאמרו
 מביקה פת יומא עולה לטהר בלא הערב שמש. אין לחשוש, שנקרעה
 – הקרע שיש בטלית מוכיח עליה שהטעם שמתהרים אותה הוא
 מחמת הקרע ולא מחמת הטבילה.
 ועל קושייתך דקא אמרת שעולת העוף לרבי אלעזר ברבי שמעון
 ליגור שמא ימלק פחות מרוב הסימנים. לא חוששים כיון שהמליקה
 על ידי בהנים שזריזים וזהירים הן.
 מביאה הגמרא הוכחה שלא גוזרים שמא ישנה מהשיעור: תא שמע
 ממשנתנו, המפשיט עור בבהמה ובהיה בין בטהור ובין בטהור,
 בין בדיקה ובין בנקה, השיעור שיפשיט את העור לשטיה כדי
 אחיזה. מדייקת הגמרא: הא אם הפשיט יתר מכדי אחיזה העור
 טהור ואינו יד לבשר, ואם גוזרים שמא יעשה פחות מהשיעור, אמאי
 העור טהור, ליגור דילמא לא אחי למעבר – שנגזור שמא לא יבוא
 להפשיט אלא כדי אחיזה, ויטעה שהפשיט יותר מכדי אחיזה, וקא
 נגע בעור בטהור, וקא מטהרין ליה לבשר בטעות שנסבור שכבר
 הפשיט יותר מכדי אחיזה ואין העור יד לבשר. אלא מוכח שלא
 גוזרים שמא יעשה פחות מהשיעור.
 מתרצת הגמרא: אי המשנה עוסקת בטהור דאורייתא הכי נמי
 נחשוש שמא לא הפשיט רוב, הא כמאי עסקינן במשנה, בטהור
 דרבנן, שחכמים לא גזרו והחמירו בדרבנן שמא לא יעשה כמו
 השיעור.
 מקשה הגמרא: תינה מה שכתבה המשנה 'בטהורה' והיינו שהפשיט
 אדם טמא בבהמה טהורה, שהטומאה מדרבנן, כגון שהאדם נטמא
 על ידי שטבל ראשו ורובו במים שאובים, ומפשיט בהמה של קדשים.
 אבל מה שכתבה המשנה 'בטמא' והיינו שאדם טהור נגע בבהמה
 טמאה נטמא, הרי טומאה זו בטהור דאורייתא היא שנבלה טמאה
 מדאורייתא, ומדוע כשהפשיט יותר מכדי אחיזה לא גוזרים שמא
 יטעה שהפשיט יותר מכדי אחיזה.
 מתרצת הגמרא: יש אופן של בהמה הטמאה בטומאה דרבנן
 ונטמאה אדם שבה דיברה המשנה, והיינו בבהמה מרפה שנשחטה
 שהיא מטמאה. מקשה הגמרא: מרפה פת טמא היא – וכי טריפה
 מטמאה אחרים. מתרצת הגמרא: אין (כן), בראבתי דשמואל,
 דאמר אבהו דשמואל מרפה ששחטה ממנה במוקדשין – בהמת
 טריפה של מוקדשים שנשחטה, מטמאה מדרבנן את האדם הנוגע
 בה. ובה כתבה המשנה שאדם טהור שמפשיט טמאה נטמא.
 מביאה הגמרא ראייה נוספת שלא גוזרים כשהפשיט יותר מכדי
 אחיזה שמא יפשיט פחות מכדי אחיזה: תא שמע, למדנו בברייתא
 רבי דוסתאי בן יהודה משום רבי שמעון אומר אדם המפשיט עור
 בשרצים הטמאים כדי לעשות שטיה, העור חבור ונעשה יד לבשר
 עד שישפשיט את כולו מהשרץ. ומכך שנקטה הברייתא מפשיט
 בשרצים יש לדקדק שדווקא שרצים שעורם דבוק בחזקה לבשר
 וקשה להפשיטו, בהם העור יד לבשר עד שיפשיט את כולו, הא –
 אבל המפשיט בגמל ובשאר בעלי החיים שאין העור דבוק בחזקה
 לבשר אינו חבור כשהפשיט יותר מכדי אחיזה, ולא גוזרים שמא
 יפשיט פחות מכדי אחיזה ויטעה שהפשיט יותר מכדי אחיזה.
 מתרצת הגמרא: לא תימא ותדייק מהברייתא, הא בגמל העור
 שהפשיט אינו חבור ויד לבשר. אלא אימא – תאמר ותדייק
 מהברייתא, שרק עור שרצים כשלא הפשיט את כולו חיבור, אבל

1 ויגרדו עד שיהא בָּאָרֵן, כלומר, שגורד את הטיט עד שמפילו לארץ
2 שאף הטיט מחבר את התנור, ואף ישבור את התנור לשלשה בלא
3 להשאיר מקצתו מחובר, שעל ידי כך בטל מלהיקרא תנור ובוה
4 התנור נטהר, אבל אם ישאר התנור מחובר במקצת חוזר לחזקו על
5 ידי המקצת שמחבר את החלקים או על ידי הטיט שמחברו וטמא.
6 רבי מאיר אומר, כדי לטהרו אינו צריך לא לגרוד את הפטילה –
7 הטיט, ואין צריך לומר שאף לא צריך לגרד את הטיט עד שיהא
8 בָּאָרֵן, אלא מספיק שממעיטו – חולק את חרס התנור מכפנים לטיט
9 וממעטו מארבעה טפחים, שהוא שיעור גובה תנור לקבל טומאה
10 בתחילה, ובכך מתבטל מתורת תנור ונטהר.
11 מקשה רבי ירמיה משיטת רבי מאיר על דברי ריש לקיש: כי ממעיט
12 לה לתנור שיהא פחות מארבעה טפחים מבפנים מיהא טהור, אמאי,
13 לימא הא [הרי] הלים יקראי על ידי הטיט שמחזיק את התנור
14 שיעמוד יחד. אלא מוכח כשיטת רבי יוחנן שכיון שאף כשמתקנו
15 עומד על ידי הטפילה ואינו מתחבר לגמרי כבתחילה, אין הוא
16 כמחובר.

17 רבא דוחא את קושיית רבי ירמיה על ריש לקיש: אמר ליה רבא לרבי
18 ירמיה שמקשה מרבי מאיר, ואימא מדרבנן – אמור ותוכיח כשיטת
19 ריש לקיש מדברי חכמים שאמרו גזר את הפטילה עד שיהא
20 בָּאָרֵן, ולא מספיק שממעטו, כיון שכשלא שוברו לגמרי יכול הוא
21 לחזור לחזקו הראשון ולכן נשאר בטומאתו.

22 רבא מבאר את המשנה באופן אחר: אלא אמר רבא, לא נחלקו
23 חכמים ורבי מאיר בתנור שנשאר מחובר במקצת, שבוה לכל הדעות
24 הרי הוא כשלם. אלא הכי קאמר, תנור שנשאר כבד ביצד מטהרין
25 אותו, לדברי הכל צריך לחולקו לשלשה ואף גזר את הפטילה
26 עד שיהא בָּאָרֵן, שאם לא כן הוא חלים ונשאר בטומאה. ומחלקותם
27 היא בהרצפה שלא יבא תנורו ליד טומאה קודם שנטמא תנורו
28 ביצד הוא עושה שלא יוכל להיטמא, חכמים אומרים חולקו
29 לשלשה חלקים וגזר את הפטילה עד שיהא בָּאָרֵן, שאז אינו
30 בכלל תנור. רבי מאיר אומר אינו צריך לא לגרוד את הפטילה
31 ולא לשובר עד שיהא בָּאָרֵן שלא יטמא, אלא די שממעטו מכפנים
32 את חרסו של התנור, שיהיה פחות מארבעה טפחים, שהוא שיעור
33 קבלת טומאה בתנור.

34 אמר מר – הובא לעיל דברי המשנה בכלים שתנור שנטמא, חולקו
35 לשלשה חלקים ונטהר. מקשה הגמרא מדברי משנה אחרת במסכת
36 כלים: וימניהו, תנור שיעור גובהו בתחלתו כדי לקבל טומאה,
37 ארבעה טפחים, וכן שרדיו של תנור שנטמא ושברו, אם נשאר
38 בשבירו ארבעה טפחים טמא, דברי רבי מאיר. ויחכמים אומרים
39 במה דברים אמורים שהשיעור בארבעה טפחים, בתנור גדול אבל
40 בתנור קטן של תינוקות לשחק בו, תחלתו מקבל טומאה אף בגודל
41 כל שהוא, וראוי התנור לקבל טומאה משתגמר מלאכתו והסיק את
42 התנור וכשנשבר תנור קטן, שיעור שרדיו שראוי לקבל טומאה
43 ברובו של התנור.

44 ויבמה שיעור כל שהוא שתנור קטן מקבל טומאה לחכמים, אמרי
45 דבי רבי ינאי טפה, שכן הדרך שעושים תנורי בנות – תנור קטן
46 לנערות לשחק בו, בשיעור טפה.

47 מדייקת הגמרא: מטמא דאיכא בשרדיו של התנור ארבעה טפחים אז
48 מקבל טומאה, הא ליכא בשרדיו ארבעה טפחים טהור ולא מקבל
49 טומאה, ואם כן מדוע הצריכו חכמים לחלוק את התנור לשלשה, הרי
50 מספיק שבכל שבר יהא פחות מארבעה טפחים.
51 מתרצת הגמרא: אמרי, התם במשנה שטירה כשמייעט מארבעה
52 טפחים, הכוונה דצלקיה מצלק – ששבר וחילק לשתיים את גובה
53 הכלי לרוחבו ואינו עומד ולכן התבטל ממנו צורת כלי, וטהור אף
54 לשיטת חכמים. הקא שהצריכו חכמים לחלוק את התנור לשלשה,
55 דעבדיה גיטמא – ששבר את הכלי לאורכו מלמעלה למטה
56 לשתיים, והכלי עדיין יכול לעמוד ומטמא מחמת שחוזר לחזקו
57 הראשון כשמתקנו.

58 אמר מר – הובאו לעיל דברי המשנה בכלים, ששיעור שרדיו של
59 תנור קטן שנשבר שיהא ראוי לקבל טומאה הוא ברובו של התנור.

מקשה הגמרא: רובו דמפח למאי הוי ראוי לשמש ומפני מה אינו
נטהר. מתרצת הגמרא: אמר רבי חונת המשנה, על הרישא של
המשנה ששיעור תנור גדול ארבעה טפחים, ושרדיו של תנור גדול
לרוחבו לטמא ברובו של התנור, אבל תנור קטן בגודל טפח שנשבר
נטהר.

מקשה הגמרא: והאמרי רבנן במשנה ששיעור שרדיו של תנור גדול
שנשבר לרוחבו שיעור התנור הוא ארבעה טפחים. מתרצת הגמרא:
לא קשיא, הא שהשיעור לקבל טומאה ברובו של התנור, בתנורא
בר השערה טפחים שאינו נשאר בטומאתו אלא כשהוא רובו של
התנור, אבל כשאינו רוב התנור אף שיש בו ארבעה טפחים טהור.
והא שהשיעור לקבל טומאה הוא ארבעה טפחים, זהו בתנורא בר
שבעה טפחים, שאינו נשאר טמא כשנשבר התנור לרוחבו אלא
כשנשאר בו ארבעה טפחים, אבל כשיש פחות מארבעה טפחים אף
שנשאר רובו של התנור לא טמא, כיון שלא מחמירים בתנור שנשבר
יותר מהשיעור שנטמא בו תנור חדש.

הגמרא מביאה ביאור אחר במשנה בכלים, שטלית שקרעה נטהרת
בקרעית רובה: לישנא אחרניא אמרי לה. אמר רב הונא משום רבי
ישמעאל ברבי יוסי טלית שנחתכה רובה נטהרת, ואפילו ששייר בה
מחובר במקום הקרע רוחב בד בדי מעפורת – בשיעור המספיק
לעשיית סודר, כיון שאין זה נחשב לחיבור.
אמר ריש לקיש לא שנו שאף ששייר כדי מעפורת טהור אלא
טלית, אבל עוד ששייר חיבור כדי מעפורת, קשיב בחיבור זה ולא
בטל ונשאר בטומאתו.

ורבי יוחנן חלק ואמר שאפילו עוד שקרע את רובו והשאיר חיבור
בכדי מעפורת נמי לא קשיב, ונטהר בקרעית רובה, כטלית שנטהרת
בקרעית רובה.

מביאה הגמרא קושיא שהקשה רבי יוחנן על שיטת ריש לקיש:
איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש, שנינו במשנה בכלים, עוד טמא
טומאת מדרס אם חישב עליו לחתכו לעשות ממנו רצוצה וסנדליו,
ביון שנתן בו – בעור אימל – סכין שמחתכים בו עורות טהור, אף
כשיש בו שיעור טומאה, כיון שמשעה שהתחיל לבטלו מתשמישו
הראשון פקעה ממנו הטומאה, דברי רבי יהודה. ויחכמים אומרים
עדיין נשאר העור בטומאתו עד שיקרע רבי העור וימעיטנו מחמשה
טפחים, שהוא שיעור קבלת טומאה בעור.

מדייק רבי יוחנן: שבי ממעיט לעור מחמשה טפחים מיהא טהור.
וקשה לשיטת ריש לקיש שסובר שיעור נשאר בטומאתו אף לאחר
שקרעו כיון שהוא חשוב, אמאי מטהרת המשנה, לימא קשיב –
נאמר שהעור חשוב וישאר בטומאתו.

מתרצת הגמרא: הקא במאי עסקינן שמשטהר המשנה כשמייעטו
מחמשה טפחים, דקא בעי ליה – כשצריך להשתמש בעור למושב
זב, וכשהעור פחות מהשיעור אינו ראוי לשיבתו של הזב, ולכן אינו
בחיבתו של העור ונטהר על ידי שקרעו.

משנה

המשנה ממשיכה לבאר את דיני טומאה, ומביאה דין בעורות נבילה
שאין עורם כבשרם באיזה אופן הם מטמאים.

עוד שיש עליו מחובר ביות בשר יחד, אדם או כלי הנוגע בציב –
תלתל של בשר [שאין בו כזית] חיצא ממנו מהכזית בשר המחובר
לעור, ופשערה שפנגדו – או הנוגע בשערה שכנגד הכזית בשר
מבחוץ בצד של העור טמא כמו שנוגע בבשר עצמו, בציב מפני
שהוא כחלק מהבשר, ובשערה מפני שהיא שומר של הבשר.

הוי עליו – על העור מחוברים בשני חצאי זיתים, מטמא במשא,
שהנושא את העור נושא כזית נבלה, ולא מטמא במגע שהרי אינו
נוגע בכזית בשר יחד, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, הכשני
חצאי זיתים המחוברים לעור לא מטמאים לא במגע ולא במשא.
ומודה רבי עקיבא בשני חצאי זיתים שלא מחוברים לעור שתהבין
בנקיים – עץ דק והסימן – וניענע אותן יחד שהוא טמא במשא, כיון
שנשא כזית, ומפני מה רבי עקיבא מטהר בעור שהסיטו, מפני
שהעור מבטלן ולא חשובים בשר.

חולין. פרק תשיעי – העור והרוטב דף קכד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קלה רש"י

1 עד שיהא בארץ – כלומר, עד הקרקע מפילה. הא חלים וקאי – שהטפילה מעמידו
2 יפה. ואימא מדרבנן – אדמותבת ליה מדרבי מאיר, טייעה מדרבנן. אלא אמר רבא
3 – בשנטמא, כולי עלמא לא פליגי דכל כמה דחלים – לא טהר. והכא הכי קאמר:
4 כיצד הוא עושה – מתחלתו שלא יתא שם תנור עליו. רבי מאיר אומר – בזה
5 שעדיין לא ירד טומאה אינו צריך לגרור בו.
6 תנור חתולו איבקה – אין תנור פחות
7 מארבעה, ואפילו נגמרה מלאכתו. ושיריו –
8 אם היה גדול ונטמא ושברו – צריך שלא
9 יתא בו שבר של ארבעה. כמה דברים
10 אמורים – ותחלתו ארבעה ושיריו ארבעה?
11 בגדול – התנורים העשויים לאפות ולצלוחות,
12 בדרך. אבל קטן, שעושין לחניקות –
13 תחלתו כל שהוא. שתגמר מלאכתו – לאחר
14 שנגמר והסיק, אפילו הוא טפח – מקבל
15 טומאה. קתני מיהא כמה דברים אמורים
16 בגדול ושיריו ארבעה – אבל בציר
17 מארבעה – לא טמא הוא. והתם קתני "חלקו
18 לשלשה", אבל לשתיים – לא סגי, ואף על גב
19 דליכא בחציו ארבעה. דמדקא מיקל רבי
20 מאיר ואומר "אינו צריך", אלא ממעטו
21 מבפנים מארבעה" מכלל דרבנן נמי בהא
22 פליגי, דאף על גב דלא הוי השבר ארבעה –
23 אפילו הכי בעינן דלא יהיו רובא. התם –
24 דקתני דבעינן ארבעה, ואי לא – לא הוי
25 טמא. דצלוקה מצלק – לרחבו, דשוב אינו
26 עומד יפה. הכא – דקתני ברובא טמא, ואף
27 על גב דלא הוי ארבעה. דעבדיה גיסטרא –
28 שחלקו לארכו בגובהו כזה. הכי גרסין:
29 "אמר מר שיריו ברובו". הא אמרי רבנן
30 ארבעה – דקתני "כמה דברים אמורים,
31 בגדול" – אלמא בין אתחלתו בין אשיריו
32 מודו ליה לרבי מאיר בגדול. בתנורא בר
33 שבעה – קאמרי ארבעה, הואיל ורובו בציר
34 מארבעה הוא – לא מטמין ליה ברובו. דלא
35 חמייר שיריו מתחלתו, דהא תחלתו כשהוא
36 שלם – לא הוי תנור בציר מארבעה. והאי
37 דקתני רובו בתנור בר תשעה – דאף על גב
38 דבחציו איכא ארבעה – לא מטמא עד דהוי
39 רובא. ובהא רבנן לקולא. לא שנו – דאף על
40 גב דשירי בה כדי מעפורת בטלה, אלא טלית.
41 אבל עור – כי האי שיעורא. חשיב – ולא
42 בטיל. למושב זב – *פלאשטוריא. ובציר
43 מחכי, לא חוי למילתיה. מושנה עור שיש
44 עליו כוית בשר – במקום אחד. הנוגע בציר
45 היוצא מפה – היינו, באותו בשר או בשערה
46 שכנגד אותו בשר. טמא – דשערה הוי
47 שומר, כדאמרין (חולין קטב): לחלולי
48 מחלחל. ציב – רצועה ותלתל היוצא מאותו
49 בשר, ותלוי דבוק במקצת. ובאותו ציב ליכא
50 כוית, אבל מערה הוא לכוית. מטמא במשא
51 – שהוי שנו כוית נבלה. ולא במגע – דאי
52 אפשר ליגע בכוית, ושתי נגיעות אן
53 מצטרפות. לא במגע ולא במשא –
54 כדמפרש: שהעור מבטל. ומודה רבי עקיבא
55 – דאף על גב דלא הוי כוית מערה במקום
56 אחד, דלאו עור חיבור, שהמסיט שתי חצאי
57 זיתים ביחד – טמא. גמרא לא שנו –
58 כוית שלם דברי הכל לא בטיל אלא פלטתו
59 חיה. כתרטא – רובע הקב, לשון מורי.
60 לישנא אחרינא: קף מאונים. וימנין – פעם
61 אחרת. אשכחיה – רב אושעיא לרבי אמי. דיתב וקאמר – "לא שנו דשתי חצאי זיתים
62 מתני לה – לדריבי יוחנן ד"פלטתו סכין בטל", הכי מתוקמא שפיר. אי הוה תני לה קמיה דרב נחמן הכי, לא הוה מזלזל בה. אמר ליה רבי אמי – ואלא עולא ארישא, דמייר
63 בכוית שלם. מתני לה – בתמיה. ואלא קשיא – אי כוית שלם בטיל, לעולם בטיל, ואפילו כתרטא. והא ליכא למימר דכולי האי מבטל אינישו.

1 כי ממעט ליה מארבעה מיהא הוי טהור ואמאי והא חלים וקאי – הכי נמי האי תנור דקאי
2 על ידי טפילה לא חשיב, והוי כעור שלא נתחבר.
3 הכי גרסין – במשנה כלים (בפרק קמא ובריש פרק הו): וחכמים אמורים: כמה דברים
4 אמורים – בגדול, אבל בקטן – תחלתו כל שהוא, שיריו ברובו משתגמור מלאכתו.
5 ולא קאי "משתגמור מלאכתו" א"שיריו ברובו",
6 אלא אשני תנורים, גדול וקטן השניים בה קאי,
7 דאין טמא עד שתגמור מלאכתו. ובהר הכי
8 מפרשה איזהו גמר מלאכתו.
9 הא בתנורא בר תשעה והא בתנורא בר שבעה
10 – נמו שפירש בקנטרס: לקולא. כן נראה.
11 דאין לפרש לתומא: דבר תשעה בארבעה, ובר
12 שבעה ברובו – דלא עדיף שיריו מתחלתו, דהוי
13 בארבעה. והכא לא בעי לשנוי: הא דצלוקה
14 מצלק – בארבעה, הא דעבדיה גיסטרא –
15 ברובו. דכין דמשנה אחת היא, מסתבר בעינן
16 אחד מיירי: או תרייהו דצלוקה מצלק, או
17 תרייהו דעבדיה גיסטרא. הולכך הוצרך לתרץ
18 בשני תנורים ובעינן אחד. רבינא יצחק בן אברהם.
19 אבל פלטתו סכין בטל – ואתא דאמר: ואם
20 דמשני לה ארישא, דאפילו כוית פלטתו
21 סכין בטלית, היכי מוקי מילתיה דרבי יהודה
22 דאמר: האלל המכוסת כ"ז אי כשכוסו, וכי עדיף
23 כנסו מפלטתו יחד כוית? ויש לתמוה: דאין הכי נמי.
24 אי נמי: לדידיה רבי יהודה פליג ארבי ישמעאל
25 ורבי עקיבא, וסבירא ליה: בכוית, אפילו פלטתו
26 סכין לא בטל. ותנא קמא דרבי יהודה – כרבי
27 ישמעאל ורבי עקיבא, דאפילו בכוית בפלטתו
28 סכין בטל. ולמאן דחני לה אסיפא אתי שפיר,
29 דהא דקאמר הכא בטל – היינו, בלא כנסו. אבל
30 אם כנסו – לא בטיל. שהם תחובים בקיסם
31 הוסיטן – והוא חדין תחובים, וגגע בהם,
32 דטמא. דאי לא תימא הכי – אפילו נמשא לא
33 ליטמו, ד"את שבא לכלל גגע, בא לכלל משא"
34 לרבי עקיבא, כדאמר בגמרא, וקסבר: יש נוגע
35 ודחור ונוגע. אלא משום דפליג רבי עקיבא ארבי
36 ישמעאל בעור שיש עליו שתי חצאי זיתים,
37 קאמר דבקיסם כהאי גוגא מודה ליה.
אבל
עליו לרצועה וסבדלין – בין שנתן בו אצמל, מהו, דכרי רבי יהודה. וחכמים אמורים: עד
שימעיטנו מחמשה ספחים. כי ממעט מיהא מהור, אמאי? לימא חשיב! הכא במאי עסקינן –
דקא פגי ליה למושב זב. מושנה עור שיש עליו כוית בשר, הנוגע בציב היוצא מפה, ובשערה
שכנגדו – טמא. הוי עליו בשני חצאי זיתים – מטמא במשא ולא במגע, דכרי רבי ישמעאל.
רבי עקיבא אומר: לא במגע ולא במשא. ומודה רבי עקיבא בשני חצאי זיתים שתתכן בקיסם
והסיטן שהוא טמא, ומפני מה רבי עקיבא מטהר בעור – מפני שהעור מכבדן. גמרא אמר
עולא, אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא פלטתו חיה, אבל פלטתו סכין – בטיל. אמר ליה רב נחמן
לעולא: אמר רבי יוחנן אפילו כתרטא? אמר ליה: אין. ואפילו כנפיא? אמר ליה: אין. אמר
ליה: האלהים! אם אמר לי רבי יוחנן מפומיה, לא צייתנא ליה! כי סליק רב אושעיא אשכחיה
ליה לרבי אמי, אמרה לשמעתייה קמיה: הכי אמר עולא והכי אהדר ליה רב נחמן. אמר ליה:
ומשום דרב נחמן חתניה דבי נשיאה הוא, מזלזל בשמעתייה דרבי יוחנן? זמנין אשכחיה דיתבי
וקאמר לה אסיפא: הוי עליו שני חצאי זיתים – מטמאים במשא ולא במגע, דכרי רבי ישמעאל.
רבי עקיבא אומר: לא במגע ולא במשא. אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא פלטתו חיה, אבל
פלטתו סכין – בטיל. אמר ליה: מר אסיפא מתני לה? אמר ליה: אין. ואלא עולא ארישא
אמרה ניהליכו? אמר ליה: אין. אמר ליה: האלהים! אי אמר לי יהושע בן נון משמיה, לא
צייתנא ליה! כי אתא רבין וכל נחותי אמרתי ארישא. ואלא קשיא! כדאמר רב פפא
במורוד

אבל מלפניו יש נוגע וחורר ונוגע – וסבר כתנא קמא דאחרים דריש פירקין (קטא), דאין "שומר" לפחות מכזית. **אין** מאהיל וחורר ומאהיל – ואם תאמר: מאי שנא אהל ממשא? ויש לומר: דמשא מרבינן בסומך מ"טמא". דקתני: יכול אף במשא כן תלמוד לומר "והנושא... יטמא". ואף על גב דבמגע נמי כתיב "טמא" יתירא, דאמרין בריש פירקין (קטב): מילתא דאתיא בקל חוזר טרח וכתב

לה קרא, ולא מוקמינן לנוגע וחורר ונוגע ונראה דגבי משא דרשין, מדרה ליה למכתב "והנוגע בנבלתה יטמא עד הערב", "והנושא... יטמא" דסיפא למא לז' אלא לאוסיפא טומאה בנשא שאין בנוגע. **רבי** עקיבא אומר הנוגע והנושא כו' – לרבי עקיבא גופיה לא צריך קרא, דאיתו סבירא ליה דעור מבטלם. אלא לרבי רבי ישמעאל קאמר: לדידך דלית לך עור מבטל, תיפוק ליה מיהא דכין דאין בא לכלל מגע כו'. **והכא** היינו טעמא משום דבא לכלל מגע לפניו – רב אריא סבר כבר פרא, דאית ליה נוגע וחורר ונוגע. **אמר** רב פפא במרדך – ואם תאמר: ואי חשיב מרדך לצרופתו לשני חצאי ויתום, כגון שאינו מרדך יותר מדאי – בנוגע נמי ליטמא. ואי לא חשיב – במשא נמי לא ליטמא, דלאו "נישא" הוא וכי תימא: דאתא כרבי אליעזר דאמר: לא שנו אלא מלאחריו כו', וקסבר: כיון דלא מצטרף אלא על ידי מרדך, לא חשיב למדחי "שומר", ומכל מקום "נישא" הוא – מכל מקום תקשה: דהא רישא ד"עור שיש עליו כזית בשר" אוקימנא במרדך, וקאמר "והנוגע בשערה שכנגדו, טמא" – אלאמא דאיכא "שומר" אפילו למרדך! ודחוק לומר: דהאי "מרדך" דהכא גרע מאחרו שלמללה. ונראה: דקסבר, אחזו בקטן ואין גדול עולה עמו – אין כמודו, והכי נמי איירי באחזו בקטן ואין גדול עולה עמו. לכך אין מטמא מגע, אבל במשא מטמא, ד"נישא" הוא. **אימא** והוא דנישא – תימא: אמאי מוגיה הברייתא? אימא איפכא: דרבנן סברי, אחד הנוגע ואחד המסיט, והוא דנישא, אבל לא נישא – לא. ואתא רבי אליעזר למימר: אף הנושא, אף על פי שאין נישא. ויתיישב שפיר לשון "אף" ונראה: דסבר התלמוד דמסיט בכל ענין, אפילו אין נישא. לכך דחק לפרש כן. נוגע

במרדך, הכא נמי: במרדך. "היו עליו". אמר בר פרא:
לא שנו אלא מאחריו, אבל מלפניו – יש נוגע וחורר ונוגע.
ורבי יוחנן אומר: אין נוגע וחורר ונוגע. ואזנא רבי יוחנן למעמיה, דאמר רבי יוחנן: רבי ישמעאל ורבי דוסא בן הרבנים אמרו דבר אחד. רבי ישמעאל – הא דאמרן, רבי דוסא בן הרבנים, דתנן: כל המטמאין באהל שנחלקו, והכניסן לתוך הבית – רבי דוסא בן הרבנים מטהר, והכמים מטמאים. לאו אמר רבי דוסא בן הרבנים התם: אין מאהיל וחורר ומאהיל, הכא נמי: אין נוגע וחורר ונוגע. ומדבריו דוסא בן הרבנים פירי ישמעאל, רבנן – פירי עקיבא. – והא רבי עקיבא מהורי קא מטהר! – עד כאן לא קא מטהר רבי עקיבא אלא בעור אבל בעלמא מטמא. בדרקתני ספא, ומודה רבי עקיבא בשני חצאי יתים שתתכן בקיסם והסיטן שהוא טמא, ומפני מה רבי עקיבא מטהר בעור – מפני שהעור מכפילן, מתיב רב עוקבא בר חמא: "גבולתם" – ולא בעור שיש עליו שני חצאי יתים. יכול אף במשא? תלמוד לומר: "והנושא... יטמא" – דבריו רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: "הנוגע... והנושא", את שפא לכלל מגע – בא לכלל משא, לא בא לכלל מגע – לא בא לכלל משא. ואם איתא, הרי בא לכלל מגע מלפניו! אמר רבא, הכי קאמר: את שפא לכלל מגע בכל צד – בא לכלל משא, לא בא לכלל מגע בכל צד – לא בא לכלל משא. בעא מיניה רב אובי סבא מרבא בר רב הונא: קולית סתומה לרבי ישמעאל, מהו שתטמא? אית ליה לרבי ישמעאל את שפא לכלל מגע – בא לכלל משא, לא בא לכלל מגע – לא בא לכלל משא, והכא היינו מטמא – משום דבא לכלל מגע מלפניו. או דלמא: לית ליה? אמר ליה: עורבא פרח! אמר ליה

רבא פריה: ולא היינו רב אובי סבא מפוקבדיה דמשפח לן מר בגייה, דגברא רבה הוא? אמר ליה: אני היום "סמכוני באשיות", ובקא מינאי מילתא דבעי מטמא. אמר עולא: שני חצאי יתים שתתכן בקיסם, אפילו מוליד ומביא כל היום כולו – מהו. מאי מטמא – כתיב "ונשא" וקרינן "נושא", בעינן נושא – והוא דנישא בבית אחת. תנן: היו עליו שני חצאי יתים מטמאין במשא ולא במגע, דבריו רבי ישמעאל אמאי? והא לאו נישא הוא! אמר רב פפא: במרדך. תא שמע: מודה רבי עקיבא בשני חצאי יתים שתתכן בקיסם והסיטן שהוא טמא, אמאי? והא לאו נישא הוא! הכי נמי במרדך. כתנאי: אחד הנוגע ואחד המסיט, רבי אליעזר אומר: אף הנושא. אטו נושא לאו מסיט הוא? אלא לאו הכי קאמר: אחד הנוגע ואחד המסיט בלא נישא, ואתא רבי אליעזר למימר: והוא דנישא, ומאי "אף"? אימא: והוא דנישא. משנה קולית המת

וקולית

במרדך – דק קלוש וארוך ורחב, דכי מצרפת ליה הוי כזית, ומיהו לא טרח איניש ומצרף ליה. ומיהו פלטתו זיה, דלאו איהו בטליה – לא בטיל. **מרדך** – לשון "וירקעו" (שמות לט): ורדידו. לא שנו – לרבי ישמעאל דאמר: דאף על גב דלא בטלי לענין משא, במגע לא מטמא. אלא **מאחריו** – שלא נוגע בבשר אלא בעור מאחריו. דכין דלא הוי כזית שלם יחד – אין לו "יד" ולא "שומר". ואף על גב דאמרן לעיל (חולין קיחב): אף "שומר" לפחות מכפול, הא כפול יש שומר – הא איכא תנא קמא דאחרים דפליג, כדאמרין לעיל: אין זה שומר, ורבי ישמעאל סבירא ליה כתנא קמא דאחרים. יש נוגע וחורר ונוגע – כלומר, שתי נגיעות מצטרפות. כל המטמאים **באהל** – כגון כזית מן הזית ורובע עצמות ומלא תרודו רב. שנחלקו – השיעור נחלק לשנים, והכניס שני החצאים לתוך הבית. **מטהר** – דאין לו אהילות מצטרפין, שהבית מאהיל כאן וחורר ומאהיל כאן. מדקאמר רבי יוחנן "רבי ישמעאל ורבי דוסא אמרו דבר אחד", אלמא טעמיה דרבי ישמעאל משום אין נוגע וחורר ונוגע. **ופרכין** – מדרבי דוסא כרבי ישמעאל, מכלל דרבנן דפליגי עליה – כרבי עקיבא קיימי, והא רבי עקיבא טפי מיקל בדרקתני **ספא** – טעמיה דרבי עקיבא דעור מבטלו הוא, אבל בעלמא – אפילו במגע נמי מטמא. דאי לא מטמא במגע – לא הוה מטמא במשא, דהאמר רבי עקיבא לקמן: את שפא לכלל מגע בא לכלל משא. ותתכן בקיסם – נמי רחוקין זה מזה, קאמר דנוגע וחורר ונוגע הוא. כדלקמן אמילתיה דעולא. ולא בעור שיש עליו שני חצאים – דלא קרינא ביה "הנוגע בנבלתם" (ויקרא יא) – דאין בכל נגיעה כשיעור נבלה. **יכול אף הנושא תלמוד לומר והנושא יטמא** – והרי זה נושא את הנבלה. והנוגע והנושא – קראי גבי הדדי כתיבי בההיא נבלה, דכתיב בה "והנוגע... יטמא" אההיא קאי "והנושא... יטמא". לא בא לכלל מגע – כלומר, לדידך כיון דאמרת לא מטמא במגע – דא לית לך לטעוי במשא. **ואם איתא** – לבר פרא, מאי קמהדר ליה רבי עקיבא לרבי ישמעאל? הא מודי דבא לכלל מגע מלפניו. **בכל צד** – אף מאחריו. דהא בההוא קרא דלעיל כתיבא נמי נגיעת אחוריים, כדאמרין בריש פירקין (קטב): יכול אפילו יש עליו כזית, הנוגע בעור שכנגד הבשר מאחריו לא יהא טמא? תלמוד לומר "יטמא" קולית סתומה – ואין עליה בשר, ויש בתוכה מוח, ותנן במתניתין: קולית נבלה וקולית השרץ סתומים – סתורין אף מן המשא, דלא באו לכלל מגע. מי פליג עליה רבי ישמעאל או לא? מי אמרין: אית ליה לרבי ישמעאל כו'. **והכא** – בעור של שני חצאין. היינו **מטמא** – דמטמא במשא – משום דבא לכלל מגע מלפניו, אבל גבי

קולית – לא בא לכלל מגע כלל, דהא עצמות נבלה אין להם טומאה. כדאמרן "בנבלתה" – ולא בעצמות, ובמוח אינו יכול ליגע – דהא עורב פורח באייר, כלומר השיאו לדבר אחר. **סמכוני באשיות** – כלומר, צריכני חיזוק, לפי ששר כזי מבח הירשה שדרשתי היום ברבים, דשבת הרגל היתה. **הולך והביא** – שנשאן כל היום. **כתיב נשא** – "והנושא את נבלתה" חסר הוא, בלא וי". וסתם קריאתו, כיון דלא כתב וי", נקרא "נישא", ואנן קרינן "נושא". **והוא דנישא** – שיהא כזית מחובר הניטל כולו כאחד, בלא בית יד אחר. **דבריו רבי ישמעאל** – אלמא, כיון דאין עור מבטלו – מטמא במשא, ואף על גב דלא מחובר הוא ביחד. **במרדך** – שיש כאן חצי ית, ורוחק ממנו חצי ית, ורצועת בשר מרדך מזה לזה ומתברתו. **אחד הנוגע** – בשני חצאי יתים. **ואחד המסיט** – טמא בלא נישא, אף על פי שאין מחוברין יחד. **והוא דנישא** – וקאי בין אמגע בין אמשא, דאין מטמאין אפילו במשא אלא אם כן מחוברין. **משנה קולית המת** – דהא עצם כשעורה במת מטמא במגע ובמשא, כדכתיב "או בעצם אדם".

חולין דף קכד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קלז

מתרצת הגמרא: **אמר רבא, הרי קאמר רבי עקיבא**, כיון שהפסוק מדבר אף על נגיעה מאחוריו, אם כן **את שבת לכלל מנע בכל צד** של הבשר אף מאחוריו **כא לכלל משא**, אבל מה שלא **כא לכלל מנע בכל צד** ואף מאחוריו **לא כא לכלל משא**, ולכן הקשה רבי עקיבא על רבי ישמעאל, לשיטתך שאין הבשר מטמא בחצאי זיתים מאחוריו מדוע מטמא במשא.

הגמרא מבארת עוד בשיטת רבי ישמעאל: **כעא מיניה רב אמיא סבא מרבה בר רב הונא, קולית** – עצם חלולה של נבילה שיש בה מוח [שדינו כבשר] שסתומה מכל צדדיה, ולא מטמאה במגע ובמשא (משנה קכה). **לרבי ישמעאל מהו שתטמא** האם יחלוק שמטמאה במשא. וצדדי הספק הם, האם **אית ליה לרבי ישמעאל הדרשה** מהפסוק שמשווים מגע למשא, **שאת שבת לכלל מנע כא לכלל משא** אבל מה שלא **כא לכלל מנע לא כא לכלל משא** ולכן לא יחלוק על המשנה שהקולית שלא מטמאה במגע אף במשא לא מטמאה, **והכא במשנתנו היינו מעמא** שמטמא רבי ישמעאל במשא. **משום דכא לכלל מנע מלפניו** כבר פדא שיש נוגע וחוזר ונוגע. **אז דלמא לית ליה לרבי ישמעאל** את הכלל הזה, אלא מטמא במשא אף כשלא יכול להגיע לטומאת מגע כלל, ויחלוק אף על המשנה בקולית ויטמא באופן שנושא את הקולית.

אמר ליה רבה בר רב הונא לרב אימי עורכא – עורב פרח – פורח בשמים, שהסחך את דעתו לדבר אחר.

אמר ליה רבא בריה – בנו [של רבה בר רב הונא], **ולאו היינו** – וכי מי ששאלך אינו **רב אמיא סבא מרבה בר רב הונא דמשבח לן מר בגויה** – ששיבחת לי אותו **דנבכרא רבה הוא** – שאדם גדול הוא, ומדוע אינך מתרץ לו על קושייתו.

אמר ליה, אני היום מסרתי דרשה מכיון שהיתה שבת של רגל וסר ממני כחי, ולכן **סמכוני באשישות** – צריך אני שיביאו לי סעודה ואסעד, **וכעא מינאי רב אימיא סבא מרלה דכעי מעמא** – דבר שצריך טעם ודקדוק בדבריו כדי לתרצו, ולכן השאתי אותו לדבר אחר.

הגמרא מביאה דין השייך לחצאי זיתים במשא: **אמר עוליא שני חצאי זיתים של נבלה שתתכן בקיסם יחד, אפילו מוליך ומביא את הקיסם כל היום כולו** חתור ולא נטמא במגע ובמשא. **מאי מעמא, בתיב בטומאת נבילה ונשא**, שכתבה התורה **והנשא את נבלתם וגו' וטמא**, ומכך שנכתב **והנשא** בלא האות ואי, שנקרא **והנשא** משמע שנישאת על ידי אחר, וקרינן על פי מסורת הקריאה **נשא**, כאילו נכתב עם האות ואי שמשמעותו שאדם נושא את הנבלה, ודורשים מהשינוי **דכעין** כדי שיטמא. להיות **נשא** אותם, והוא – ומטמאים רק באופן **דנישא בבת אחת** – שהם גם מחוברים שנישאים יחד.

מקשה הגמרא על שיטת עוליא: **תנן הוי עליו** [–על העור] **שני חצאי זיתים, מטמאין במשא ולא במגע** דברי רבי ישמעאל. מקשה הגמרא: **אמאי מטמא במשא, והא לאו נישא הוא ביחד** שהרי הבשר מחולק, ולשיטת עוליא כשלא נישאים יחד לא מטמאים. מתרצת הגמרא: **אמר רבי שפא** המשנה מטמאה באופן שהבשר מרודד – שהכשני חצאי זיתים עומדים בנפרד ורצועת בשר מחברת ביניהם, ועל ידי הרצועה יכולים לשאת את הבשר.

הגמרא מקשה על שיטת עוליא עוד מדברי המשנה: **תא שמע**, ששינוי מורה רבי עקיבא **בשני חצאי זיתים שכשתתכן בקיסם והיסטין שהווא טמא**, מקשה הגמרא: **אמאי** הבשר מטמא במשא, והא **לאו נישא הוא** שהרי הבשר מחולק לשתיים, ומוכח שאף כשלא נישא בכל אופן מטמא במשא. מתרצת הגמרא: **הכא נמי הטעם** שמטמא משום שמדובר במרודד.

הגמרא מבארת שדברי עוליא שרק כששני חצאי זיתים נישאים יחד הם מטמאים, הם מחלוקת תנאים: **בתנאי** – דין זה הוא מחלוקת תנאים בברייתא, **אחד הנוגע ואחד המסיט** חצאי זיתים טמא. רבי אליעזר אומר, **אף הנושא חצאי זיתים טמא**. מבררת הגמרא: **אמאי נישא לאו מסיט הוא** – וכי נושא את החתיכות אינו בכלל המסיט,

במרודד – בבשר מרודד דק ולכן הוא קלוש, **הכא נמי במרודד** שהבשר שפלטתו סכין עם העור מרודד דק על כל העור, ומתבטל כיון שיש הרבה טורח לצרפו יחד ואין לבשר חשיבות.

שנינו במשנה: **הוי עליו** [–על העור], כשני חצאי זיתים מטמא במשא ולא במגע דברי רבי ישמעאל. מביאה הגמרא מחלוקת האם לרבי ישמעאל כשנוגע בשתי החצאים יחד נטמא: **אמר בר פדא לא שנו** שלרבי ישמעאל הבשר לא מטמא, **אלא כשנוגע מאחוריו** של העור כנגד הבשר, שהוא שומר של הבשר ולא נטמא כיון שאין שומר לפחות מכזית, **אכל כשנוגע מלפניו** בשני חצאי הבשר טמא, כיון שיש נוגע וחוזר ונוגע, והנגיעות מצטרפות לטמא אף שלא נגע בכזית שלם יחד.

ורבי יוחנן אמר הנוגע בשני חצאים לרבי ישמעאל טהור, כיון שאין נוגע וחוזר ונוגע, ואין הנגיעות מצטרפות לטמא.

הגמרא מבארת שדעת רבי יוחנן היא כשיטתו: **ואמר** – והולך רבי יוחנן למעמיה במקום אחר. **דאמר רבי יוחנן, רבי ישמעאל ורבי דוסא בן הרבנים אמרו** וסוברים דבר אחר. **רבי ישמעאל הא דאמרן** ששני חצאי זיתים מטמאים במשא ולא במגע. **רבי דוסא בן הרבנים, דתנן כל הדברים המטמאין בטומאת אהל, שנתחלקו לשתי חצאי זיתים והכניסן לתוך תבית, רבי דוסא בן הרבנים מטהר את הדברים שבבית**, כיון שהבית מאהיל בכל מקום רק על חצי זית, ואינו מצרף את החצאים שהוא כמו שמאהיל על כזית שלם כדי לטמא.

וחכמים מטמאים את הנמצאים בבית, שהבית מצרפם לטמא. מדייקת הגמרא: **לאו אמר רבי דוסא בן הרבנים** שהבית טהור כיון שאין מאהיל וחוזר ומאהיל, והבית לא מצרף את החצאים להחשיבים לכזית. ועל כך אמר רבי יוחנן שרבי ישמעאל סובר כרבי דוסא בן הרבנים, ומוכח שהכא נמי טעמו של רבי ישמעאל שמתערב במגע הוא מחמת שאין נוגע בכחצי זית וחוזר ונוגע בכחצי זית, מצטרף לטמא.

הגמרא מבארת שיטת חכמים שחלקו על רבי דוסא. מקשה הגמרא: **ומרדכי דוסא בן הרבנים סובר בברי** **ישמעאל** שאין נוגע וחוזר ונוגע, רבנן שמטמאים את הבית סוברים בברי עקיבא שחולק במשנה על רבי ישמעאל. ולכאורה כיצד יתכן, והא רבי עקיבא מיקל יותר וטהורי קא מטהר את הכשני חצאי זיתים אף מטומאת משא, ואילו חכמים מחמירים שאף יש נוגע וחוזר ונוגע.

מתרצת הגמרא: **עד כאן לא קא מטהר רבי עקיבא אלא באופן** שהחצאים מחוברים בעור מחמת שהעור מבטלם, **אכל בעלמא כשעומדים בנפרד מטמא** אף בנגיעה כשאין מחוברים, **בדקתני סיפא של המשנה**, ומורה רבי עקיבא **בשני חצאי זיתים שתתכן בקיסם והיסטין שהווא טמא**, ומפני מה **רבי עקיבא מטהר בעור מפני שהעור מבטלן**, אבל לולא זה שהעור מבטלם הרי הם מטמאים אף במגע, כחכמים שמטמאים בשני חצאי זיתים.

הגמרא מקשה על בר פדא הסובר שלרבי ישמעאל יש נוגע וחוזר ונוגע: **מקשה רב עוקבא בר חמא**, שנינו בברייתא שדורשים ממה שכתבה התורה (ויקרא יא כז), **והנוגע בנגלתם וטמא**, שרק כשנוגע בנגלה נטמא, **ולא הנוגע בעור שיש עליו שני חצאי זיתים**, שאינו נקרא נגיעה כשאין בכל נגיעה שיעור שיטמא. **יבול שהם אף במשא לא מטמאים. תלמוד לומר** מהפסוק **הבא** (שם יא כח) **והנשא וטמא**, והנושא שתי כזיתים הרי הוא נושא נבלה ולכן נטמא, **דברי רבי ישמעאל**. **רבי עקיבא אומר** מסמיכות הפסוקים **הנוגע בנגלתם, והנושא את נבלתם** יש לדרוש את שבת את שבת לכלל מנע שיכול להיטמא במגע, **כא לכלל משא** ומטמא במשא, את שלא **כא לכלל מנע לא כא לכלל משא**, ולכן מקשה רבי עקיבא לרבי ישמעאל שלשיטתך ששני חצאי זיתים לא מטמאים במגע אם כן לא יטמאו אף במשא.

מקשה הגמרא: **ואם איתא** כדברי בר פדא, שלרבי ישמעאל יש נוגע וחוזר ונוגע כשנוגע בבשר עצמו, מה הקשה רבי עקיבא, הרי אף לרבי ישמעאל **כא לכלל מנע** כשנוגע בעור מלפניו בבשר, ולכן אף שתלוי משא במגע, יטמא אף במשא.

1 וְקוּלִית הַמוֹקֶדְשִׁין – ועצם עם מוח של קרבן נותר או פיגול, שגזרו
2 חכמים שתטמא הידים, הַנוֹגֵעַ בָּהֶן, בֵּין סְתוּמִים ואי אפשר לגעת
3 במוח, וּבֵין נְקוּבִים ואפשר לגעת במוח, מִטָּמָא. מפני, שבמות העצם
4 בעצמה מטמאה במגע ובמשא. ובמוקדשים המוח שבתוכה מטמאה,
5 ואף כשנגע בעצם חכמים גזרו כיון שמשמשת המוח שהוא נותר
6 וטמאה.

7 כזית נבילה מטמא במגע ובמשא. והשרץ מטמא במגע ולא במשא.
8 אך עצם מהם אינה מטמאה והמוח שבעצם דינו כבשר. המשנה
9 מבארת דין עצם שיש בה מוח: קולית נבילה וקולית השרץ, הַנוֹגֵעַ
10 בָּהֶן, אם העצמות סְתוּמִים ואי אפשר לנגוע במוח, מִתּוֹרִים
11 מלטמא, שהעצם אינה מטמאה, ואף אינה מטמאה מחמת שומר של
12 המוח כיון שאי אפשר לנגוע בטומאה עצמה. ואם הם נְקוּבִים אפילו
13 נקב בגודל כָּל שְׁהוּא, שאפשר להכניס בו חוט השערה של ראשו
14 או זקנו שיטמא בכך במגעו במוח, מִטָּמָא העצם בְּמַגֵּעַ, מחמת שומר
15 למוח שבתוכו.

16 וּמִנֵּין שְׁעֵצָמוֹת נבילה סתומים אף בְּמִשָּׂא לא מטמאים, תִּלְמוּד
17 לִמֹּר מהסמיכות של הנוגע לנושא, שכתבה התורה (ויקרא יא לט)
18 'הַנוֹגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ וְגו' ובסמיכות (שם יא מ) 'וְהַנֹּשֵׂא', לכך דורשים אֵת
19 שָׂא לְכָל מִנֵּין כָּא לְכָל מִשָּׂא, ואת שלא כָּא לְכָל מִנֵּין לא כָּא
20 לְכָל מִשָּׂא, וקולית נבילה הסתומה לא באה לטומאת מגע.

גמרא

21 עצם מהמת מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל כבשר מהמת.
22 ושנינו במשנה שהנוגע בקולית המת טמא. מדייקת הגמרא: נוגע, אין
23 [כן], נטמא, אֶחָל הַמֵּאֲחִיל על עצם עם מוח לא נטמא.

24 מבררת הגמרא: הִיכִי דְמִי המשנה, אִי דְאִיכָא על העצם בְּזִית בֶּשֶׂר,
25 אם כן בְּאֶחָל נְמִי לִיטְמָא. אלא דְאִיכָא על העצם בְּזִית בֶּשֶׂר.
26 ממשיכה הגמרא לברר: וְאִי המשנה עוסקת דְאִיכָא בְּזִית מוֹחַ
27 מִבְּפָנִים העצם, הרי המוח מטמא כבשר, והטומאה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה
28 עד לרקיע, כיון שאין חלל טפח בין המוח לעצם הסובבו, ואם כן
29 המשנה בְּאֶחָל נְמִי לִיטְמָא מחמת המוח שבתוכה. אלא המשנה
30 עוסקת דְאִיכָא בְּזִית מוֹחַ בְּפָנִים העצם.

31 הגמרא ממשיכה לברר מדוע העצם אינה מטמאה באהל: וְאִי מוֹחַ
32 הנמצא מִבְּפָנִים מְעַלָּה אֲרוּכָה [רפואה] לבשר שִׁמְכִּחוּן לעצם,
33 שאדם חי שנחלש ממנו הבשר שעל העצם המחוברת בגופו, המוח
34 שבתוך העצם גורם לבשר לשוב ולגדול מלמעלה. ואף בשאין מוח
35 בעצם, סוף המוח לבא. אם כן אף עצם חלולה אֶבֶר מְעַלָּה [גמור]
36 הִיא, שהרי העצם לבדה גורמת לחזור ולקיים את כל האבר, ואם כן
37 קולית שאין בתוכה מוח בְּאֶחָל נְמִי לִיטְמָא, כאברים שמטמאים אף
38 כשאין בהם שיעור.

39 מתרצת הגמרא: אֶמֶר רַב יְהוּדָה בְּרִיה דְּרַבִּי חִיָּא, זֵאת אוֹמְרָת,
40 שְׁמוֹחַ בְּפָנִים אֵינוֹ מְעַלָּה אֲרוּכָה לבשר שִׁמְכִּחוּן, ולכך אינה קרויה
41 אבר ולא מטמאה באהל.

42 מקשה הגמרא: בְּמִאי אוֹקִימָתָא את המשנה, דְּלִיכָא בְּזִית מוֹחַ
43 בעצם ולכך לא מטמאה באהל, אִי הִכִּי בְּקוּלִית הַמוֹקֶדְשִׁים שהמוח
44 שבתוכה נותר או פיגול, וגזרו עליהם טומאה כיוון ששימשו נותר,
45 אִמָּאי מִטָּמָא, הלא אין בה כזית מוח, ואף לא שימשה נותר שאין
46 איסור בפחות מכזית.

47 וְתו – ועוד, כשאין בו כזית מוח, מה שכתבה המשנה שקולית נבילה
48 וקולית השרץ נקובים מטמאים, כִּי נִקְבּוּ אִמָּאי מִטָּמָא, הרי אין
49 במוח כזית, והעצם לא מצטרפת לטמא.

50 מתרצת הגמרא: הָא – קושיות אלו לא קָשְׁיָא, מפני שיש לומר
51 שְׁהִיָּשָׂא שמתהרת העצם מאהל, עוסקת דְּלִיכָא בְּזִית מוֹחַ בעצם,
52 ולכך מטמאה רק במגע ובמשא. והִסְיָא שִׁמְטָמָא מוקדשים ונבילה
53 ושרץ נקובים, עוסקת באופן דְּאִיכָא בְּזִית מוֹחַ בעצם. ולכך מוקדשים
54 מטמאה ששימשה נותר בשיעור הראוי, ונבילה ושרץ נקובים, כיון
55 שיש בהם מוח בשיעור הראוי לטמא, העצם שומר לטומאה והנוגע
56 בה נטמא. וּמִאי קָא מִשְׁמַע לָן, הרי כבר למדנו במקומות אחרים,

57 שעצם מהמת בגודל שעורה מטמאה במגע ובמשא ולא באהל,
58 ושכזית מהנבילה מטמא. מִלִּי מִלִּי קָא מִשְׁמַע לָן – דברים דברים
59 השמיעה, שכל חלק במשנה יש בו חידוש נפרד.

60 הגמרא מבארת החידוש בכל דין במשנה: רִישָׁא שעצם המת לא
61 מטמא באהל, קָא מִשְׁמַע לָן, דְּמוֹחַ מִבְּפָנִים אֵינוֹ מְעַלָּה אֲרוּכָה
62 מִבְּחִין, שאם היה מעלה ארוכה היה מטמא אף באהל מדין אבר.

63 ובדין המשנה שקולית מוקדשין מטמאה הנוגע בה כשיש בה כזית
64 מוח, מִאי קָא מִשְׁמַע לָן, שְׁיָמוּשׁ נוֹתֵר מִלִּיתָא הִיא – וחשוב כנותר
65 עצמו. שהמשנה (פסחים כב) טימאה ידים של הנוגע בנותר, ומשנתנו
66 מוסיפה שהנוגע בעצם נטמא ידיו, וּבְדָאֵמֶר מָרִי בַר אֲבוּהִי אֶמֶר רַבִּי
67 יִצְחָק, עֲצָמוֹת קֶדְשִׁים שְׁשִׁימָשׁוּ נוֹתֵר אִף הֵם מִטָּמָאִין אֵת הַיָּדִים
68 כנותר, הַזֵּאִיל וְנִעְשָׂה בָּסִים לְדָבָר הַאֲסוּר לְכָךְ הֵם כְּדָבָר הַאֲסוּר
69 ומטמאים הידים.

70 ובדין המשנה בעצם נבילה סתומים טהורים, החידוש הוא שֶׁאֵף עַל
71 גַּב דְּאִיכָא בְּזִית מוֹחַ, רק כשיִּנְקָה, אֵין – אכן מטמאה, אבל לא
72 נִינְקָה לא מטמאה, שהנוגע נטמא רק כשאפשר לגעת בטומאה
73 עצמה.

74 הגמרא מביאה ביאור נוסף מדוע קולית המת אינה מטמאה באהל:
75 אֲבִי אֶמֶר, לְעוֹלָם מוֹחַ מִבְּפָנִים מְעַלָּה אֲרוּכָה לבשר מִבְּחִין, וכל
76 עצם חלולה מטמאה אף באהל כיון אבר מהמת, וְהָכָא בְּמִאי
77 עֲסָקִין במשנתנו שלא מטמאה באהל, בְּשִׁשְׁפָּה – שניסר את העצם
78 בסכין, שאז לא מעלה ארוכה. וּבְדָרְבִּי אֶלְעָזָר, דְּאֶמֶר רַבִּי אֶלְעָזָר,
79 קולית שִׁשְׁפָּה לְאֲרָכָה, ונשתתיר בה מלמעלה למטה רצועה שלמה
80 שלא שייף, מִטָּמָא אף כשאין בה בשר ומוח, לפי שמעלה ארוכה.
81 אבל אם שייף את העצם לְרַחֲקָה בכל הדיקה אפילו במקום אחר,
82 מְהוֹרָה, כיון שאינה מעלה ארוכה אינה כאבר. וְסִימְנִיךָ מאיזה צד
83 טמא ומאיזה צד טהור, דִּיקָלָא – דקל, שכשתקלף רצועה מסביב
84 מתייבש, וכשתקלף רק לארכו צד אחד, ישאר להתקיים. אף כאן
85 עצם ששף לרחבה אינה מעלה ארוכה, וכששף לאורך מעלה
86 ארוכה.

87 הגמרא מביאה תירוץ נוסף: וְרַבִּי יוֹחָנָן אֶמֶר, לְעוֹלָם המשנה עוסקת
88 באופן דְּאִיכָא בעצם בְּזִית מוֹחַ, וקולית המת מטמאה באהל מחמת
89 המוח. וְמוֹחַ מִבְּפָנִים מְעַלָּה אֲרוּכָה מִבְּחִין, והקולית המת מטמאה
90 אף כדן אבר. אלא שמלשון המשנה שכתוב 'נוגע' דייקנו שקולית
91 המת מטמאה במגע ולא באהל, וּמִתְרַץ, מִאי הכוונה 'נוגע' דִּקְתָּנִי,
92 אף מִאֲחִיל, שמשמעות נגיעה כוללת מגע ואהל.

93 מקשה הגמרא: וְאִי מוֹחַ מִבְּפָנִים מְעַלָּה אֲרוּכָה מִבְּחִין, קולית
94 נבילה וקולית השרץ סתומים טהורים, כִּי לא נִקְבּוּ אִמָּאי מְהוֹרִים,
95 הרי העצם היא אבר, ואבר מטמא כשאין בו מוח.

96 מתרצת הגמרא: אֶמֶר רַבִּי בְּנִימִין בַּר גִּידֵל אֶמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, הָכָא
97 בְּמִאי עֲסָקִין כאן במשנתנו, בְּגוֹן דְּאִיכָא בתוך העצם בְּזִית של
98 מוֹחַ מְהוֹרִים – שהתייבש ונעקר בתוך חלל העצם, שהוא לא
99 מעלה ארוכה לבשר שעל גביו, ולכך אין לעצם דין אבר. לכך גָּבִי
100 קולית הַמֵּת, אף שאין לעצם דין אבר, יש בתוכו כזית מוח מן המת
101 שִׁמְטָמָא באהל, והסתימה של העצם אינה מונעת ממנו לטמא, לפי
102 שהטומאה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה מחמת שאין בין המוח לעצם חלל טפח,
103 ואף שאינו מעלה ארוכה מטמא. ואף לגבי מוקדשים, כיון שהעצם
104 שימשה נותר בגודל כזית, גזרו עליה טומאה. אבל בקולית נבילה,
105 בִּינֵין דְּהַחֲמוֹת מִתְקַשְּׁשׁ הוּא ואינו מעלה לבשר ארוכה, העצם אינה
106 מטמאה כדן אבר אלא מחמת שומר של המוח, ולכך כשיִּנְקָה
107 ואפשר לגעת במוח, אֵין – אכן מטמאה, ואם לא נִינְקָה ואי אפשר
108 לגעת במוח, לא מטמאה.

109 הגמרא מביאה ראייה שאהל קרוי מגע: אֶמֶר רַבִּי אֲבִין, וְאִיתִימָא –
110 יש אומרים רַבִּי יוֹסִי בַר אֲבִין, אֵף אֲנִי נְמִי תִּנְיָא במשנה שמאהיל
111 נקרא נוגע, ששנינו (אהלות פ"ג מ"א), הַנוֹגֵעַ בְּכַחֲצִי זֵית ממת ביד אחת,
112 ובאותו זמן מִאֲחִיל עַל חֲצִי זֵית ממת בידו השניה, או שבזמן שנוגע
113 בחצי זית, חֲצִי זֵית מִאֲחִיל עָלָיו, כגון שיש קיסם תקוע בכותל וחצי
114 זית ממת מחובר בו והאדם תחתיו, באופנים אלו מצטרפים החצאים

חולין. פרק תשיעי – העור והרוטב דף קבה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קלט רש"י

1 וקולית המוקדשים – במסכת פסחים (קכב) תנן: הפגול הנותר – מטמא את
2 הידים. דגורי בהו רבנן משום חשדי כהונה ועצלי כהונה, כדמפרש התם. וגורו אף
3 בעצמות ששימשו נותר. נבלה – אין עצמותיה מטמאים, דכתיב (ויקרא יא)
4 "בנבלתה" – ולא בעצמות, וכן שרץ. הלכך, סתומים טהורים אף מלטמא במשא,
5 וכל שכן מגע, דאי אפשר לו ליגע. ואף על גב
6 ד"שומר" מבני ומוריא טומאה – הני מילי
7 דבר שאפשר ליגע בטומאה עצמה, ואפילו
8 לא נגע בה, אלא ב"שומר" – טמא. אבל
9 היכא דאי אפשר ליגע בטומאה עצמה – אין
10 "שומר" מטמא. נקיבים כל שהוא – אפילו
11 כחוט השערה, שאפשר להכניס בו חוט
12 השערה של רשאו או זקנו, והרי הוא מטמא
13 בכך, כדלמנן. גמרא ואי דאיכא בית מוח
14 מבפנים טומאה בוקעת ועולה – קשיא
15 דאי: אמאי אין מטמא באהל? הרי אין לה
16 חלל טפה, וקיימא לן בברכות (טב): כל חלל
17 שאין בו טפח – אינו חוצץ בפני המת. ואי –
18 סבר: מוח שבפנים מעלה ארוכה לבשר
19 מבחוץ, אף על גב דליכא מוח, הואיל
20 ובמחובר לזי סוף המוח לבא. שהרי פעמים
21 שהמוח כולו כלה וחוזר, ועל ידי המוח גדל
22 הבשר מלמעלה – אם כן, בלא בשר ובלא
23 מוח חשיב אבר כל עצם חלול, ותנן (אהלות)
24 פרק א משנה ז: האברים אין להם שיעור,
25 אפילו פחות מכזית מן היתם, ופחות מכערישה
26 מן השרץ. קסבר אין מוח שבפנים מעלה
27 ארוכה לבשר מבחוץ – והכא, הואיל וליכא
28 בשר – אין סופו להעלות ארוכה בחי, ולא
29 "אבר" מיקרי. אי הכי במוקדשין אמאי
30 טמאים – הרי לא שימשו נותר, דאין נותר
31 בפחות מכזית? כי נקבו אמאי טמאין – הא
32 אמרת דאין שומרין מצטרפין לטומאה
33 חמורה? וישא – דקולית המת. דליכא כוית
34 – לפיכך, אין מטמא באהל. סיפא –
35 מוקדשים ושרץ ונבלה. דאיכא כוית –
36 לפיכך, גבי מוקדשין איכא שיעור נותר, וגבי
37 נבלה ושרץ איכא שיעור לטמא. ומאי קא
38 משמע לן – כיון דרישא ליכא כוית, אבתי
39 לא אשמועינן דעצם כשעורה מטמא במגע
40 ולא באהל, וכוית מן הנבלה מטמא. מילי
41 מילי – כל דבר ששנה במשנתו אשמועינן
42 טעמא בכל חד וחד, מה שהראה זה לא
43 הראה זה. וישא – אשמועינן: מדלא טימא
44 באהל, על כרחיך שמעת מינה דמוח שבפנים
45 אין מעלה ארוכה מבחוץ. דאי מעלה, בין
46 אית ביה בין לית ביה – מטמא. מילתא היא
47 – כנותר עצמו. ואיצטרף לאשמועינן דהכי
48 הוא, כדבר מרי משום דבפסחים (קכב) לא
49 תנן אלא "הפגול הנותר", אבל שמושו לא
50 תנן. ואשמועינן מתניתין דמשום דשימשו כוית
51 נותר, מטמאה אפילו בעצמי סתומה ולא נגע
52 במוח – טמא משום עצם ששימש את
53 הנותר. לא ניקבה לא – דבעינן אפשר ליגע,
54 כדנתי טעמא בהדיא לקמן. אבי אמר לעולם
55 מוח מעלה ארוכה – ומתניתין בששפה – נסרה במגל או בסכין, דתו לא מעלה ארוכה. והלכך, כיון דליכא כוית מוח דמטמא באהל משום שיעור – לא מטמא אבר.
56 ובמוקדשין נבלה ושרץ – דאיכא כוית, כדאוקימנא. ואבי לא פליג אלא במעלה ארוכה. לארבה – דעכשיו ששיר בה רצועה שלא שיפה. טמאה – ואפילו אין בה לא
57 בשר ולא מוח, דמוח שהיה עתיד לבא מבפנים מעלה ארוכה. וכיון דכוחות בעלי חיים מעלה ארוכה, השתא נמי אבר הוא, ולא בעי שיעור. לרחבה – סביב סביב, ואפילו
58 במקום אחד. דקל – אם תטול ממנו רצועה סביב – הוא מתיבש, שלא תחת דרך לשרף לעלות מן הקרקע למעלה ממקום שנקף. ואם תקליפו לארוכה, ותשיר צדו אחד
59 – יש דרך לשרף לעלות. לעולם – וישא דאיכא כוית, דלא מוקמינן מתניתין בתרי טעמי. ואי נמי ליכא כוית היא מטמא באהל, דמוח שבפנים מעלה ארוכה. ומאי נוגע
60 מאהיל – מאהיל נמי במשמע, כדמפרש ואילו, דאיכא תנא דקרי למאהיל "נוגע". אמאי טהורים – עצם גופיה – אבר הוא, ובלא מוח נמי מטמא, וסתמימה מאי אהניא?
61 המתקשקש – יכש ונעקר בתוך החלל, דהוא לא מעלה ארוכה. גבי מוח – אף על גב דאינו מעלה ארוכה – מטמא באהל, דהא בלא חשיבות אבר, הא איכא שיעור.
62 וסתמימה לא מהניא ביה – דטומאה בוקעת ועולה, ומוקדשים – הרי שמשו נותר. נבלה כיון דמתקשקש הוא – ושוב אינו מעלה ארוכה – לאו אבר הוא. הלכך, ניקבו –
63 דאפשר ליגע, מטמאים משום שיעור. לא ניקבו – לא, דלאו אבר הוא. דהשתא גרע מקולית שיש בה בכעדה מוח לה, דההוא מעלה ארוכה הוא. אף אגן נמי תנינא –
64 דקרי למאהיל "נוגע".

1 וקולית המוקדשין, הנוגע בהן, בין סתומים בין נקיבים
2 - טמא. קולית נבלה וקולית השרץ, הנוגע בהם
3 סתומים - טהורים, נקיבים כל שהוא - מטמא במגע,
4 מנין שאף במשא - תלמוד לומר "הנוגע... והנשא", את
5 שפא לכלל מגע - בא לכלל משא, לא בא לכלל מגע
6 - לא בא לכלל משא. גמרא נוגע - אין, אכל מאהיל
7 - לא. היכי דמי? אי דאיכא כוית בשר - באהל נמי
8 ליטמא! - דליכא כוית בשר. - ואי דאיכא כוית מוח
9 מבפנים - טומאה בוקעת ועולה, באהל נמי ליטמא!
10 דליכא כוית מוח בפנים. - ואי מוח מבפנים מעלה
11 ארוכה מבחוץ, אבר מעליא היא, באהל נמי ליטמא!
12 אמר רב יהודה בריה דרבי חיאי: זאת אומרת, מוח
13 בפנים אינו מעלה ארוכה מבחוץ. - במאי אוקימתא -
14 דליכא כוית, אי הכי, במוקדשים אמאי מטמא? ותו,
15 קולית נבלה וקולית השרץ פי נקבו אמאי מטמא? -
16 הא לא קשיא, וישא - דליכא כוית, סיפא - דאיכא
17 כוית, ומאי קא משמע לן? מילי מילי קא משמע לן:
18 וישא קא משמע לן - דמוח מבפנים אינו מעלה
19 ארוכה מבחוץ, מוקדשין מאי קא משמע לן? שימוש
20 נותר מילתא היא. דאמר מרי בר אבוי, אמר רבי
21 יחקק: עצמות קדשים ששימשו נותר - מטמאין את
22 היתם, הואיל ונעשה בסם לדבר האסור. נבלה אף
23 על גב דאיכא כוית, ניקבה - אין, לא ניקבה - לא.
24 אבי אמר: לעולם מוח מבפנים מעלה ארוכה מבחוץ,
25 והכא במאי עסקינן - בששפה, וכדדרי אלעזר. דאמר
26 רבי אלעזר: קולית ששפה לארבה - טמאה, לרחבה -
27 טהורה, וסימנייה: דיקלא. ורבי יוחנן אמר: לעולם
28 דאיכא כוית, ומוח מבפנים מעלה ארוכה מבחוץ, ומאי
29 נוגע? דקתני - מאהיל. ואי מוח מבפנים מעלה ארוכה
30 מבחוץ, קולית נבלה וקולית השרץ פי לא נקבו אמאי
31 טהורים? אמר רבי פנחס בן יגדל, אמר רבי יוחנן:
32 הכא במאי עסקינן - בגון דאיכא כוית מוח
33 המתקשקש, גבי מוח - טומאה בוקעת ועולה, נבלה
34 כיון דמתקשקש הוא, ניקבה - אין, לא ניקבה - לא.

1 אמר רבי אבין ואיתימא רבי יוסי בר אבין, אף אגן נמי תנינא: הנוגע בכחצי זית ומאהיל
2 על חצי זית, או חצי זית ומאהיל עליו - טמא. אי אמת בשלמא חד שמוא הוא - משום
3 הכי מצטרף. אלא אי אמת תרי שמי ניהו, מי מצטרף? והתנן: זה הפלל, כל שהוא משם
4 אחד - מצטרף וטמא, משני שמות - טהור! - אלא מאי, חד שמוא הוא? אימא סיפא: אכל
5 הנוגע
6 מוח מעלה ארוכה - ומתניתין בששפה - נסרה במגל או בסכין, דתו לא מעלה ארוכה. והלכך, כיון דליכא כוית מוח דמטמא באהל משום שיעור - לא מטמא אבר.
7 ובמוקדשין נבלה ושרץ - דאיכא כוית, כדאוקימנא. ואבי לא פליג אלא במעלה ארוכה. לארבה - דעכשיו ששיר בה רצועה שלא שיפה. טמאה - ואפילו אין בה לא
8 בשר ולא מוח, דמוח שהיה עתיד לבא מבפנים מעלה ארוכה. וכיון דכוחות בעלי חיים מעלה ארוכה, השתא נמי אבר הוא, ולא בעי שיעור. לרחבה - סביב סביב, ואפילו
9 במקום אחד. דקל - אם תטול ממנו רצועה סביב - הוא מתיבש, שלא תחת דרך לשרף לעלות מן הקרקע למעלה ממקום שנקף. ואם תקליפו לארוכה, ותשיר צדו אחד
10 - יש דרך לשרף לעלות. לעולם - וישא דאיכא כוית, דלא מוקמינן מתניתין בתרי טעמי. ואי נמי ליכא כוית היא מטמא באהל, דמוח שבפנים מעלה ארוכה. ומאי נוגע
11 מאהיל - מאהיל נמי במשמע, כדמפרש ואילו, דאיכא תנא דקרי למאהיל "נוגע". אמאי טהורים - עצם גופיה - אבר הוא, ובלא מוח נמי מטמא, וסתמימה מאי אהניא?
12 המתקשקש - יכש ונעקר בתוך החלל, דהוא לא מעלה ארוכה. גבי מוח - אף על גב דאינו מעלה ארוכה - מטמא באהל, דהא בלא חשיבות אבר, הא איכא שיעור.
13 וסתמימה לא מהניא ביה - דטומאה בוקעת ועולה, ומוקדשים - הרי שמשו נותר. נבלה כיון דמתקשקש הוא - ושוב אינו מעלה ארוכה - לאו אבר הוא. הלכך, ניקבו -
14 דאפשר ליגע, מטמאים משום שיעור. לא ניקבו - לא, דלאו אבר הוא. דהשתא גרע מקולית שיש בה בכעדה מוח לה, דההוא מעלה ארוכה הוא. אף אגן נמי תנינא -
15 דקרי למאהיל "נוגע".

אמר רבי זירא רישא בטומאה רצוצה בין שני מגדלים עסקין — דהו מצי למימר "בטומאה למטה מטפח עסקין", כדארמין בסמוך, אלא משמעת "אהל" משמע ליה למעלה מטפח. אי נמי: לית ליה סברא דלקמן. ואם תאמר: אי בטומאה רצוצה דווקא עסקין, אמאי נקט בסיפא "המשכה על ידי דבר אחר, טהור", דהו ליה למינקט "אבל אם אינה רצוצה, טהור!" ויש לומר: דאחא

לאשמועינן דאפילו בין שני מגדלים דומיא דרישא — לא הו טומאה רצוצה בהמשכה על ידי דבר אחר. דהרתי בעינן: בין שני מגדלים, וגם שהוא עצמו מאהיל על הטומאה או הטומאה עליו. **ומאן** תנא דקרי לאהל גונע רבי יוסי היא — פירש בקנטרס דלא מיימי ראיא אלא אליבא דרבא. וכן עיקר, דהא לאבי מאי משני, דעל כרחי צריך לאוקומי מתניתין בכל ענין. דאם לא כן, מאי דחה רבי זירא לעיל "בטומאה בין שני מגדלים", נקי נמי מתניתין בכדאי גזנא! אלא על כרחי צריך לפרש בכל ענין, דלא תקשה: אבתי, גונע — אין, מאהיל בלא טומאה רצוצה — לאו הילכך, אליבא דאביי לא מיתוקמא, כיון דאיבא אהל למעלה מטפח, דלא הו גניעה. אבל רבא, דלא מפיך אלא אהל דהמשכה, ליבא למיפרך מידי. דמתניתין לא איירי בהמשכה, מדקתני "הגונע" — משמע: אהל דומיא ד"גונע", דאיהו גופיה, ולא על ידי דבר אחר. ואביי ורבא לית להו דרבי זירא דשני לעיל "בטומאה בין שני מגדלים", דלא אית להו — מנא לן לפרש כדמרש, דלמא בטומאה רצוצה בין שני מגדלים עסקין? אלא דאי לית להו. ואם תאמר: וכיון דלית להו דרבי זירא, והוא דלעיל מתוקמא לאביי בדאית ליה להרבא בדאית ליה. ואתאי טפי שפיר להרבא, דמתוקמא בפשיטות דרישא מצטרפין — דכאילו גניעה היא, כיון שאין בהמשכה. ובסיפא דאין מצטרפין — כיון דעל ידי המשכה היא. ואם כן, אמאי איצטרך להביא מהבא, מההיא דלעיל יכול להביא ראיא, דקרי לאהל "גונע", לפי סברת רבא ויש לומר: דניחא ליה טפי לאתויי מהבא, שנוכר בה שם חכם. **שלא** כנגד הנקב טהור — ואם תאמר: כיון דלא מבטל להו, כדפירש בקנטרס, דהא טמא אפילו שלא כנגד הנקב. כדארמין פרק "לא יחפור" (בבא בתרא יטב). דכל מידי דלא מבטל ליה, אין חוצץ בפני הטומאה! ומיהו שם פירש דכל דבר שסותם כל החלוק, אין צריך בטול. ושם (בא דברו המתחיל "היא") מפורש. **קסבר** רבי יוסי טומאה אינה בוקעת ועולה — ואם תאמר:

סתומה "הגונע בה, טמא", ואוקמינן דמאי "גונע" מאהילו ויש לומר: אף על גב דסבר רבי יוסי טומאה סתומה אינה בוקעת, מודה בקולית סתומה שטמא באהל. כמו במת בכסותו, דמודה רבי יוסי דמשמא. **טמאה** בבית מה שבתוכה טהור — שהמגדל חוצץ בין הטומאה ובין מה שבתוכה, דאינו מקבל טומאה, דעשוי לנחת הוא.

יבול הוא להוציאה ולשורפה במקומה — נראה דמודה רבי יוסי בהא דארמין בבירצה (י,א). דמת בבית ולו פתחים הרבה — כולן טמאים. מפני שסוף טומאה לצאת דרך שם. דהתם במת שלם, דאין דרך לשורפו ולנתוה פחות מכזית.

אם

דחבלים בלא מטה אינן מקבלין טומאה, הילכך חוצצין. **אילימא** — ששוחטין על המת למטה מטפח, שאין מזון ולמת טפח. **לא מבטל ליה** — לדיות כסותו של מת. ותהוי **בטומאה סתומה** — אי למטה מטפח עסקין — נהי נמי דלא מבטל ליה, תיהוי מידא טומאה סתומה שאין לה חלל טפח, דקימא לן (אהלות פרק י"ד משנה ו'): בוקעת ועולה על לרקיע, אלא אם כן תמצא חציצה למעלה מטפח. **תיבת** — מגדל של עץ, *משטייר. ועושין אותו תיבות תיבות קטנות, להצניע בהן כלים ומשקין. **שיש בה** — בחלל פתח טפח. הכי גרסינן לה במשנה דאהלות: שיש בה פתח טפח, דלא היא טומאה סתומה. **ואין ביציאתה** — בחור פתח אין בו טפח. **טומאה בתוכה הכיית טמא** — ואף על פי שפירש טקן, כדמרש טמא: "מפני שדרך טומאה לצאת" — על כרחי סופה לצאת דרך פתח זה. לפיכך, שטמא מיד דרך ביציאתה, ומירבכו, **מה שבתוכה טהור** — הואיל ואין ביציאתה פתח טפח, והרי אין סופה להכניס לה מת. **רבי יוסי מטהר** — כדמרש: דשמא אין סופה לצאת דרך פתח זה שיהא בה שיעור טומאה, שיכול להוציאה לחצאין או לשורפה במקומה. וקתני **סיפא העמידה בפתח** — וכולה בבית, אלא שפתחה לחוץ. **טומאה בתוכה הכיית טהור** — דמשום מאי איכא לטמויי? הא טומאת אהל ליכא — דיש בה פתח טפח, ולא סתומה היא. ומשום יציאה נמי לא מטמא — דהא אין יציאתה לפניו.

הגונע בחצי זית — ומאהיל על חצי זית בבת אחת, ידו נוגעת כאן, והשניה מאהלת כאן. או חצי זית מאהיל עליו — כגון שנתן בקיסם וחתכו בכותל, וזה עומד תחתיו דובר אחר מאהיל עליו ועל בחצי זית. כגון חצי זית מוטל על גבי קרקע, והוא עומד אצלו, ואחר מאהיל על שניהם. **אמאי טהור** — הלא זה אהל גמור! ועיקר אהל

האמור בתורה זה הוא "כל הבא אל האהל" (במדבר יט) — שהבית מאהיל עליו ועל מת באחר. **רצוצה** — כל דבר שאין לו מקום ריח קרי "רצוצ". ופחות מטפח — לאו חלל הוא, ונקרא מה שבתוכו "רצוצ". **מגדלים** — של עץ, דכולה נגיעה היא — אפילו הוא מאהיל למעלה מן הבשר הרבה. כגון שהיו המגדלים גבוהים, והטומאה למטה, והוא מאהיל סמוך לראשיתו — קרי גניעה. דכיון דהלכה למשה מסיני היא דטומאה רצוצה בוקעת, הוי כמאן דמלי טומאה כל חלל שבין שני המגדלים. ומהא לא תסייעה לרבי יוחנן. **ומאן תנא** — דמתניתין לרבי יוחנן דאוקי ד"הגונע היינו מאהיל? תרודו — כן. רב — עפר הנמצא בארון של מת, שהוא רקוביו של מת, ושיעור "מלא תרודו" — הלכה למשה מסיני. **הא לא נגע בכוליה** — דהא כל העפר אינו מחובר יחד, והגונע בצד זה — לא נגע בצד זה, וכל חור וחד עפרא באפי נפשיה הוא. **אמר אביי** — המאהיל למטה מטפח, שאין טפח בין ידו לטומאה קרי לה אהל גניעה. ולאביי לא מיתוקמא מתניתין כרבי יוחנן, דלא מיקרי מאהיל "גונע" אלא למטה מטפח, דהוי כגניעה. ואבתי הדר דוקין קמא לדוכתיה: גונע — אין, אבל מאהיל אהל גרידא למעלה מטפח — לא. ואי דאיכא כזית — באהל נמי ליטמא! אביי לא מהדר — לאוקמא לדרבי יוחנן, דהא אביי אוקמה למתניתין בשאין בה כזית ובשפיה. והכא קא מהדר לתרוצי מילתיה דרבי יוסי דקתני גבי רבא מנע ואהל, וקשיא לן: הא לא נגע בכוליה? ומוקי ליה אביי באהל גניעה. **רבא אמר אפילו למעלה מטפח אהל גניעה** — מיקרי, ושפיר מיתוקמא מתניתין כרבי יוחנן, דרבי יוסי היא. **בהמשכה** — דבר אחר מאהיל עליו ועל הטומאה. דהוא אינו מאהיל על הטומאה, ולא הטומאה מאהלת עליו, אלא דבר אחר ממשיך את הטומאה עליו. **מנא אמיתא** לה — דאפילו למעלה מטפח קרי ליה רבי יוסי אהל גניעה? **חבלי מטה המסורגים** — שמסורגים מטות במין קליעה. וכן סריגי חלונות, שנותנים עצים דקים או חטי ררזל בחלונות בסירוג בקליעה, שלא יכנס אדם בהן. **חוצצין בין בית לעליה** — אם שטחו מקורה לחברתה — נעשו תורה, ובטלו. ואין מקבלין טומאה, וחוצצין בפני הטומאה שלא תכנס טומאה לצד שני שעליה. כלומר, לעליה. ואף על פי שנקובים — הרי אין בנקבים פתח טפח. וכל נקב העשוי לאויר — שיעורו כמלא אגרוף, וכל נקב שבין בית לבית או בין בית לעליה — שיעורו בפתח טפח, ואף הגונע כנגד הנקב — טהור. **היו פורסים על המת כחמץ** — שנטלו כחמץ מהן שטחו ופורסו על המת באויר. **הגונע כנגד הנקב טמא** — דעבשיל לא נעשו תורה לדיות הכל כסתות. לפיכך הגונע כנגד הנקב — טמא, שהרי מאהיל על המת. שלא כנגד הנקב — טהור,

והיכא מוקמינן לעיל מתניתין כוותיה, והא מתניתין סבר דבוקעת ועולה. דקתני בקולית סתומה "הגונע בה, טמא", ואוקמינן דמאי "גונע" מאהילו ויש לומר: אף על גב דסבר רבי יוסי טומאה סתומה אינה בוקעת, מודה בקולית סתומה שטמא באהל. כמו במת בכסותו, דמודה רבי יוסי דמשמא. **טמאה** בבית מה שבתוכה טהור — שהמגדל חוצץ בין הטומאה ובין מה שבתוכה, דאינו מקבל טומאה, דעשוי לנחת הוא.

הכי

חולין דף קכה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמא

בתימדות, חוצצין בין הפית לעלייה, שלא להקנים טומאה לצד
שני – לעליה, שנעשו בתקרה שאינה מקבלת טומאה, וחוצצים מפני
הטומאה. והטומאה אינה עוברת בנקבים שבין הקליעות, כיון
שהנקבים נחשבים כסתומים אלא אם כן יש בהם טפח על טפח,
ובנקבים אלו אין פותח טפח, ולכך אף המאהיל על גבי הנקבים לא
נטמא. אבל אם נטל את חבלי המיטה או את הסורגים ופרסן על פני
המת באויר, כיון שאינם 'תקרה', הנקבים אינם כסתומים, ולכך
הנוגע בנגד הנקב טמא שמאהיל על גבי המת, והנוגע שלא בנגד
הנקב אלא כנגד החבלים מהור, כיון שאינם מקבלים טומאה הם
חוצצים בפני הטומאה.
רבא מבאר את ראייתו שמאהיל קרוי נוגע. מבררת הגמרא: 'פרסן
באויר, היכי דמי' – במה מדובר, אילמא – אם תאמר שפרס את
החבלים או הסורגים למטה מטפח מהמת, הנוגע שלא בנגד הנקב
אמאי מהור, הרי מת בנסותו [בתכריכיו] הוא, שהחבלים הם
כנסותו של מת מחמת שמונחים בסמוך לו, ומת בנסותו מטפח כמו
המת עצמו, ומדוע המאהיל על החבלים והסורגים טהור. אלא לאו
מדובר שהחבלים מונחים למעלה מטפח מהמת, ובכל זאת קא קרי
ליה – קוראת הברייתא למאהיל על גבי החבלים 'נוגע', ומוכח
שלרבי יוסי אף מאהיל למעלה מטפח קרוי נוגע.
אביי סובר שרק אהל למטה מטפח קרוי נוגע [וכמבואר לעיל], ולכך
דוחה את הראיה: אמר אביי, לעולם כוונת הברייתא כשמונחים
למטה מטפח מהטומאה, ולכך המאהיל קרוי 'נוגע'. ודקאמרת –
ומה שאמרת שזה מת בנסותו הוא, אין זה דומה, כיון שבמת
בנסותו, האדם מכבד ליה את התכריכים שיהיו כסות של המת,
ולכך דינם כמת, אבל האי – חבלים אלו, לא מכבד ליה למת, ולכך
אינם כנסותו, וחוצצים בפני הטומאה שהנוגע מעל גבם טהור. ואין
הוכחה שטומאת אהל למעלה מטפח קרויה נוגע.
מקשה הגמרא על דברי אביי, שחבלים פחות מטפח מהמת חוצצים:
זהלא אף שאינם כסות המת, מכל מקום תהוי [שתהא] בטומאה
טמונה, שאין חלל טפח בינה לבין האהל שעליה, שהיא בוקעת את
האהל ועולה ומטמאה את הנמצא מעל האהל, והמאהיל מעל
החבלים יטמא.
מתרצת הגמרא: קסבר [סובר] רבי יוסי, שטומאה טמונה אינה
בוקעת, ולכך החבלים חוצצים בפני הטומאה אף כשמונחים למטה
מטפח מהמת.
מבאר הגמרא: ומנא תימרא – ומנין שלרבי יוסי טומאה טמונה
אינה בוקעת, דתנן במשנה (אהלות פ"ד מ"ב), תיבת המגדל – ארון גדול
של עץ שעושים אותו תיבות קטנות להצניע בתוכן איובלים ומשקים,
אחת מהתיבות שבמגדל שיש בה חלל פותח טפח, ולכך אין
הטומאה טמונה בתוכה, ואין ביציאתה – ואין בחור של פתחה פותח
טפח, כשטומאה נמצאת בתוכה, אף שאין בפתח התיבה פותח טפח
והטומאה אינה עוברת דרכה, כל הפית טמא מדרבנן, מהטעם
שבסמוך. אך אם טומאה נמצאת בפית, מה שכתובה – בתוך
התיבה מהור. וטעם דינים אלו, מפני שדרך טומאה שבתיה לצאת
אל הבית, שעל כרחא תצא מהתיבה דרך הפתח אל הבית, ולכך גזרו
חכמים שאף קודם שיצאה היא מטמאה בדרך יציאתה. ואין דרך
טומאה שבבית ליפנס לתיבה, ולכך לא תטמא את מה שבתיה.
ורבי יוסי מטהר אף כשהטומאה בתיבה, מפני שביכול הוא
להציאה מהתיבה לחצאן בלא שיעור טומאה, או לשורפה
במקומה, ואין ודאי שעתידה לצאת דרך הפתח.
וקתני [ושנינו] בסיפא, אם לקח התיבה והעמידה בפתח הבית,
שהתיבה בבית ופתחה פונה לחוץ, אם שטומאה בתוכה, הפית
מהור. שהטומאה אינה יוצאת דרך הפתח שאין בו טפח, ואף אינה
טמונה, כיון שיש בה חלל טפח, ואף אינה עתידה לצאת דרך הבית,
שגם כשתצא הטומאה, תצא לחוץ. ואם טומאה בפית, מה
שכתובה מהור.

אדם הנוגע בידו בכחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי
זית מהמת, מהור, ששני החצאים אינם מצטרפים. מקשה הגמרא:
ואי [ואם] טומאת מגע וטומאת אהל חד שטמא הוא – שם אחד של
טומאה הם כרבי יוחנן, אמאי מהור, ולא מצטרפים לטמא. אלא
מוכח שמאהיל אינו בכלל נוגע.
מקשה הגמרא: אלא, אם מגע ואהל אינם אותו שם של טומאה,
קשיא רישא של המשנה באהלות, מדוע טמאה את הנוגע בכחצי
זית ומאהיל על חצי זית, ומוכח ממה שהם מצטרפים שהם שם אחד
של טומאה.
מתרצת הגמרא: אמר רבי ירמיה, ברישא שנוגע ומאהיל מצטרפים
לטמא, בטומאה רצוצה [דחוקה] בין שני מגדלים [ארונות עץ]
עסקינן, ואין ביניהם – בין המגדלים פותח טפח, שרוחב טומאה כדי
שיטמא באהל הוא טפח על טפח, דבאופן זה שאין טפח על טפח,
פולח – כל הרווח שבין המגדלים נגיעה היא המאהיל שם קרוי נוגע.
שמהלכה למשה מסיני אהל חוצץ רק כשיש לטומאה חלל ברוחב
טפח על טפח, וכשאין חלל זה כאילו כל החלל מלא בטומאה. ולכך
כשהטומאה נמצאת בין המגדלים, כל החלל שביניהם כאילו מלא
בטומאה, ואם הכניס את ידו בין המגדלים והאהיל על החצי הזית,
אף כשידו גבוהה הרי זה כאילו נוגע בו, ובזה נאמר ברישא שמצטרף
עם מגע לטמא. אך סתם טומאת אהל אינה מצטרפת לטמא.
רבי יוחנן ביאר במשנתנו, שמאהיל בכלל נוגע. אך התבאר
שמהמשנה באהלות אין מקור לדין זה. הגמרא מבררת מהיו התנא
שבמשנתנו: ומנא [ומיהו] התנא שהביא רבי יוחנן בביאור המשנה
דקרי לאהל נוגע.
משיבה הגמרא: רבי יוסי היא, דתניא – ששנינו בברייתא, רבי יוסי
אומר מלא תרווד רקב – מלא כף של עפר מרקוביתו של מת,
מטמא במגע ובמשא ובאהל. מבאר הגמרא בשלמא מה שהרקב
מטמא במשא ובאהל, משום שבמשא הא קא טעין ליה לכוליה –
הלא הוא נושא את כולו, וכן באהל הא קא מאהיל אכוליה – הוא
מאהיל על כל הרקב. אלא נוגע ברקב, מדוע נטמא, הא [הרי] לא
נגע בכוליה [בכולו], שבין שהעפרוּרית לא מחוברת יחד אי אפשר
לנגוע בכל גרגרי הרקב יחד באותו זמן. אלא לאו שטמא מיהא – אלא
ודאי מוכח מכאן, מאי 'נוגע' שטימא רבי יוסי, מאהיל, שכשמאהיל
כל הרקב יחד נמצא תחת האהל. ומוכח שאהל קרוי נוגע.
מקשה הגמרא: והא קתני – והרי כתבה הברייתא נוגע, והא קתני
גם מאהיל, ומוכח ש'נוגע' אין הכוונה מאהיל.
מתרצת הגמרא: אמר אביי, 'נוגע' שבברייתא הכוונה למאהיל, אך
שני מיני אהל הם, למטה מטפח – שאין בין ידו לטומאה גובה טפח,
זהו אהל הקרוי אהל נגיעה, ולמעלה מטפח – כשיש בין ידו
לטומאה יותר מטפח, זהו אהל גרידא [בלבד], ולאופן זה התכוונה
הברייתא באומרה 'אהל'.
הגמרא מביאה תירוץ נוסף מדוע כפל רבי יוסי ואמר מגע ואהל,
למרות שגם מגע הכוונה לאהל: רבא אמר, אפילו מאהיל למעלה
מטפח נמי אהל נגיעה הוא, ובכלל הדין שרקב מטמא במגע. והיכי
דמי אהל גרידא – ומהו אהל בלבד, שרקב מטמא באהל, בהמשכה
– כשהאדם והטומאה נמצאים תחת דבר אחר המאהיל על שניהם
יחד, שהמאהיל בגובה טפח מביא את הטומאה לכל מה שנמצא
תחתיו. ולביאור זה בדברי רבי יוסי שהמאהיל למעלה מטפח קרוי
נוגע, אפשר לפרש את משנתנו כרבי יוחנן, שהמשנה קראה מגע
לטומאת אהל כשיטת רבי יוסי.
רבא מביא הוכחה לשיטתו: אמר רבא, מנא אמינא לה – מנין לי
שליטת רבי יוסי המאהיל למעלה מגובה טפח נחשב כמו שנוגע
בטומאה. דתנן – ששנינו בתוספתא (אהלות פ"ט ה"ה), רבי יוסי אומר,
חבילי מטה – חבלים שמסרגים אותם בתוך המסגרת של המיטות
לשכב על גביהם, וקריני – וסורגים ששמים בחלונות בצורת קליעה,
שלא יוכל אדם להכנס לבית, אם הם שטוחים ברווח שיש בין קורה
לקורה של תקרת הבית, וביטלם לתקרת הבית שישארו שם

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ב' וְתִקְנוּ חֻמִּים שֶׁתִּהְיֶה זִכְרָהּ זוֹ עַל כּוֹס שֶׁל יַיִן⁴ בֵּין בִּכְנִיסָתוֹ בֵּין בִּיצִיאָתוֹ⁵.
 2 וּמִצְוָה מִן הַמוֹכְחֵר לְקַדֵּשׁ סְמוּךְ לַתְּחִילַת בְּנִיָּסָתוֹ בְּכָל מָה שֶׁאֲפָשֶׁר⁶ וְאִם יֵצֵא מִבֵּית הַכִּנְסַת מִבְּעוֹד יוֹם יֵשׁ
 3 לֹא לְקַדֵּשׁ מִיָּד⁷ דְּכֵיוָן שֶׁהוֹסִיף מִחוּל עַל הַקֹּדֶשׁ הָרִי זֶה אֶצְלוֹ בְּנִיָּסַת הַשֶּׁבֶת וַיֵּשׁ לוֹ לְקַדֵּשׁ מִיָּד סְמוּךְ לְכְנִיָּסָתוֹ
 4 וְאַחֵר הַקִּידוּשׁ צָרִיךְ לֵאכּוֹל גַּם בֶּן מִיָּד⁸ בְּדִי שֶׁיִּהְיֶה הַקִּידוּשׁ בְּמָקוֹם סְעוּדָה⁹ וְאִם אֵינוֹ תֵּאָב לֵאכּוֹל מִיָּד יִכּוֹל
 5 לְהִמָּתִין מִלְּקַדֵּשׁ תוֹךְ הַלֵּילָה כַּמָּה שִׁירָצָה¹⁰ בְּדִי שֶׁיֵּאָכֵל לְתִיאָבוֹן¹¹ וַיִּכָּל לְסֻמּוֹךְ עַל מָה שֶׁכָּבֵר זָכְרוֹ בְּתְחִילַת
 6 בְּנִיָּסָתוֹ בְּתַפִּילַת עֶרְבִית שֶׁכָּבֵר יֵצֵא בָּזֶה מִן הַתּוֹרָה שֶׁהִרִי מִן הַתּוֹרָה אֵין צָרִיךְ אֲלָא זִכְרָהּ בְּדַבָּרִים בְּלִבֵּר בְּלֹא יַיִן
 7 וְהִרִי זָכְרוֹ בְּתַפִּילָה¹²:

חלק ב סימן רעא דיני קידוש שעל היין סעיף ב

הלכתא רבתא

- ב' [לֵאכּוֹל ג"כ מִיָּד - וְאִם הוּא חָצִי שְׁעָה קוֹדֵם צֹאת
 הַכּוֹכָבִים שֶׁאִסּוּר לֵאכּוֹל עַד שִׁיקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע אַחֵר צֹאת
 הַכּוֹכָבִים - יֵשׁ לְהִמָּתִין עִם הַקִּידוּשׁ⁸.
 ג' [כַּמָּה שִׁירָצָה - מִי שֶׁהוּא עֵיפָּה וְרוּצָה לִישֵׁן קוֹדֵם הַסְעוּדָה
 - יֵרָאֶה שִׁיעִירוֹ אוֹתוֹ לְקִידוּשׁ הַלֵּילָה¹⁰.

צינונים והוספות

- 4) עד"ז בסימן קצ ס"ד, (וראה שם הדיוק שהכוונה לזכור
 השבת בשתיית כוס של יין, ולא החזקת כוס יין כדרך כבוד
 בלבד כפי שהוא בברכת המזון: אבל קידוש שבבית שאדם יוצא
 בו ידי חובתו יש אומרים . . שלא די במה שיטעים תנינוק . .
 אלא המקדש בעצמו צריך לטעום כמלא לוגמיו ואם לאו לא
 יצא משום שנאמר זכור את יום השבת לקדשו ואמרו חכמים
 זכרהו על היין כלומר על שתיית היין לכבוד היום לפיכך
 המזכירו על היין הוא המקדש שותה ממנו בעצמו וראוי לחוש
 לזה לכתחלה כמ"ש בס"ר ע"א).
 ועד"ז בסימן רצז ס"ז (ושם הוסיף שיכול להוציא אחרים ידי
 חובתן בברכת היין אף שלא נהנה ממנו: שהיין של קידוש אינו
 תלוי בהנאתו כלל שלא תקנוהו חכמים בשביל הנאת האדם
 אלא בשביל שצריך לזכרהו על היין).
 5) עד"ז סימן רצד ס"ב: כשהעשירו ישראל קבעוה חכמים
 (להבדלה) על הכוס וכשחזרו והענו חזרו חכמים וקבעוה
 בתפלה וכדי שלא יהא ההבדלה מיטלטלת תדיר ע"י עושר ועוני
 מתפלה לכוס ומכוס לתפלה התקינו חכמים שלעולם צריך כל
 אדם המבדיל בתפלה להבדיל גם על הכוס אם יוכל למצוא,
 ועד"ז בסימן רצז ס"א.
 6) עד"ז לעיל סימן ער ס"ב: במקומות שמקדשים בבית הכנסת
 יש לקדש קודם אמירת במה מדליקין לפי שיש להקדים קדושת
 היום בכל מה שאפשר.
 ולהלן סעיף ט: לפי שצריך מצותן (של קידוש והבדלה) הוא
 בתחלת זמנם והיינו סמוך לכניסת השבת וסמוך ליציאתו.
 ובסעיף טז: שמכל מקום נמשך עיקר מצותו כל הלילה, ויש לו
 תשלומין למחר כל היום.
 7) כדלעיל סימן רסז סעיפים ב-ג: נוהגים להקדים תפלת
 ערבית יותר מבימות החול . . וכשם שאמרו לענין תפלה כך
 אמרו לענין קידוש היום שיכול לקדש ולאכול מפלג המנחה
 ולמעלה [נ]אפילו אם לא התפלל ערבית עדיין.
 ובאכילה זו שמבעוד יום יוצא ידי חובת סעודה אחת מג'
 סעודות שחייב לאכול בשבת . . ויש מחמירים שימשיך סעודתו
 בלילה עצמו שיאכל כזית לפחות אחר צאת הכוכבים כדי
 שיקיים ג' סעודות בשבת עצמה . . וטוב לחוש לדבריהם.
 (וראה להלן סעיף יוד לענין קידוש קודם תפלת ערבית).
 8) בדי השלחן סי' עט ס"ק ה, והוסיף שאולי יש מצוה שיקדש
 ויאכל כזית פת הבאה בכסנין (מזונות) בשביל קידוש במקום
 סעודה, דאכילת עראי מותר לאכול חצי שעה קודם צ"ה.
 9) סימן רעג ס"ה: צריך לאכול במקום הקידוש לאלתר אחר
 הקידוש אבל אם לא אכל עד לאחר זמן לא יצא ידי חובתו
 וצריך לחזור ולקדש קודם שיאכל ואין חילוק בין זמן קצר לזמן
 ארוך.
 10) שש"כ פרק מז הערה קא בשם הגרשז"א שיש לעיין בזה
 כיון שיכול לקדש לכתחילה במשך כל היום ואינו מטעם
 השלמה, והוסיף שאם יש מי שיעירונו - יש מקום להקל.
 11) סימן רפח ס"ג: אם הקדימה לאכול בשבת קודם זמן
 הסעודה בחול הוא עונג לו כגון שנתעכלה כבר סעודת הלילה
 צריך להקדים כי זהו כבוד השבת שמקדימין זמן סעודתו לזמן
 סעודת החול ואם האיחור מזמן סעודת החול הוא עונג לו צריך
 לאחר וזהו כבודו שמתאוה לאכול ואוכל לתיאבון.
 12) כדלעיל ס"א, וראה להלן סימן רפט ס"ג שמטעם זה
 כשאין לו יין בלילה אינו צריך להתענות עד שיגיע לידיו יין
 (למחרת), אלא אוכל ומסתמך על כך שכבר יצא ידי חובת עיקר
 קידוש של תורה במה שהזכיר של שבת בתפלת ערבית.

טז וכל זה כשמחזיר הקדרה על גבי פי הכירה מלמעלה
 שדופני הקדרה בולטין קצת למעלה מדופני הכירה אבל
 להחזירה לתוך הכירה ממש והוא הדין לתוך התנורים שלנו
 אסור בכל ענין אע"פ שהוסקו בקש וגבבא ונגרפו ונקטמו
 ואותה הקדרה עודה בידו והיה דעתו להחזירה:

יז ואותן כירות שאין להן תוך וחלל אלא הן פשוטות ותוכן
 וגבן אחד מותר להחזיר להן:

יח ואפילו על גבי הכירה אין היתר אלא כשכבר נתבשל
 המאכל כל צרכו אע"פ שהוא מצטמק ויפה לו אבל אם
 עדיין לא נתבשל כל צרכו אע"פ שכבר נתבשל יותר מכמאכל
 בן דרוסאי אסור להחזירו בשבת מן התורה מפני שהוא מבשל
 ממש ואפילו אם נתבשל כל צרכו אלא שכבר נצטנן לגמרי אסור
 להחזירו בכל ענין אפילו אם הוא בענין שאין בו משום איסור
 בישול כגון שהוא תבשיל יבש שאין בו מרק כלל שכשהוא
 מבושל כל צרכו אין בו משום איסור בישול לדברי הכל אף
 שנצטנן לגמרי כמו שיתבאר בסי' ש"ח מכל מקום על גבי
 הכירה אסור להחזירו דכיון שנצטנן לגמרי בטלה לה שהיה
 הראשונה והרי זה כמושיב בשבת לכתחלה:

יט אבל אם הוא חם קצת אף על פי שאין היד סולדת בו מותר
 להחזירו אם הוא בענין שאין בו משום איסור בישול כגון
 שהוא יבש שאין בו מרק שלדברי הכל אין בו משום בישול אף
 אם היה צונן לגמרי ואפילו אם יש בו מרק שיש בו משום
 בישול אם נצטנן לגמרי מכל מקום כשלא נצטנן לגמרי נוהגים
 להקל לענין לסומכו כנגד המדורה כמו שיתבאר שם אם כן הוא
 הדין שיש להתיר לפי זה להחזירו על גבי הכירה הגרופה או
 קטומה או שהוסקה בקש או גבבא והקדרה עודה בידו והיה
 דעתו להחזירה.

אבל המנהג להקל עוד אפילו להחזיר תוך תנורים שלנו שדינם
 כתוך הכירה ומחזירים גם לאחר שהסיר הקדרה מידו והניחה
 על גבי קרקע ושהתה שם הרבה וגם לא היה דעתו בתחלה
 להחזירה ואפילו פינה התבשיל לקדרה אחרת ואין למחות בידם
 לפי שיש אומרים שלא הצריכו חכמים שיהיה דעתו להחזירה
 ועודה בידו אלא כשנטלה מהכירה מבעוד יום ובא להחזירה
 בשבת שאז אם לא היה דעתו להחזירה או שכבר הסירה מידו
 הרי זה כמושיבה בשבת לכתחלה כיון שבתחלה כניסת השבת
 לא היתה שם כלל על הכירה אבל כשנטלה מהכירה משחשכה
 כיון שבתחלת כניסת שבת היה תבשיל זה על הכירה אינו נראה
 כמושיבו בשבת בתחלה אף אם לא היתה דעתו להחזירה וגם
 כבר הסירה מידו ופינה לקדרה אחרת ולכן מותר להחזירה אם
 הוסקה בקש וגבבא או שהיא גרופה או קטומה והתבשיל
 נתבשל כל צרכו ולא נצטנן לגמרי.

ועל זה סומכים העולם להקל יותר ולומר שאף מה שאסרו
 חכמים להחזיר לתוכה לא אסרו אלא כשנטלה ממנה מבעוד יום
 והיתה בידו עד לאחר שחשכה ומכל מקום כל אדם יש לו
 להחמיר לעצמו שלא להחזיר לתוך הכירה והתנור אף ננטלה
 משם לאחר שחשכה אף על פי שהיתה דעתו להחזירה ועודה
 בידו לפי שאין טעם מספיק לחלק בין נטלה משחשכה ובין
 נטלה מבעוד יום לענין חזרה לתוכה.

ואפילו לענין להחזיר על גבי הכירה אם לא היה בדעתו
 להחזירה או שכבר הסירה מידו או שפינה לקדרה אחרת טוב
 להחמיר לפי שרבו האומרים שאף לענין זה אין חילוק בין נטלה
 מבעוד יום לנטלה משחשכה.

ויש נוהגים להקל עוד להחזיר למחר ביום לתוך התנור שאפו
 בו מבעוד יום אף על פי שלא גרפוהו אם לא חממו עוד התנור
 אחר האפיה להטמין בו החמין של סעודת שחרית אלא הטמינו
 בתנור אחר לפי שהגחלים שנשארו מן החימום שחממוהו
 לצורך האפיה כבר כהו ועממו והרי הן כגרופות (ומכל מקום
 אם היד סולדת שם אסור) כמו שנתבאר למעלה.

ויש מקילין עוד דאפילו הטמינו בו החמין מכל מקום אחר
 סעודת שחרית בודאי עממו כל גחליו ומותר להחזיר לתוכו לפי
 המנהג (אם אין היד סולדת שם):

כ וכל זה להחזיר על גבה או לתוכה אבל מותר לסמוך אצלה
 חוצה לה בשבת וכן אצל התנור שלנו אף אם גוף התבשיל
 נוגע בדופן התנור מן הצד ואפילו הוסק בגפת ועצים ואינו גרוף
 וקטום שאין לחוש לחיתוי בסומך חוצה לו כמו שנתבאר
 למעלה ואפילו כבר סילק תבשיל זה מהתנור מבעוד יום והניחו
 על גבי קרקע ולא היה דעתו להחזירו לתוכו ולא אפילו לסמכו
 אצלו ואפילו הוא תבשיל ישן ונצטנן לגמרי אלא שהוא בענין
 שאין בו משום בישול כגון שהוא יבש הרי זה מותר לסמוך לפי
 שאינו נראה כמבשל בשבת לכתחלה שאין דרך לבשל חוץ
 להתנור והכירה והרי דינו כסומך כנגד המדורה שיתבאר בסי'
 ש"ח[ח].

ויש אוסרים לסמוך אצל כירה או תנור שלנו שאינם גרופים
 וקטומים והוסקו בגפת ועצים אף שהיתה דעתו להחזירה או
 לסמכה ועודה בידו משום גזרה שמא יחתה שאף שלענין לסמוך
 שם מבעוד יום לא חששו לחיתוי מכל מקום לענין לסמוך
 בשבת החמירו יותר.

והמנהג כסבא הראשונה ומכל מקום במקום שאין שם צורך
 כל כך טוב לחוש לדבריהם:

כא וכל זה כשמחזיר בשבת למקום שהיד סולדת שם (דהיינו
 שאם תבשיל זה שמחזיר היה צונן היה יכול להתחמם שם
 כל כך עד שהיד סולדת בו) אבל אם אין היד סולדת שם לדברי
 הכל מותר לסמוך שם אפילו בתנור שבימיהם אע"פ שאינו גרוף
 וקטום.

ואפילו על גבי הכירה הגרופה או קטומה מותר להחזיר אם אין
 היד סולדת שם אע"פ שכבר סילק תבשיל זה מבעוד יום והניחו
 על גבי קרקע ולא היה בדעתו להחזירו כלל ואפילו פינה
 לקדרה אחרת ואפילו הוא תבשיל ישן ונצטנן לגמרי ואפילו יש
 בו מרק לפי שכשאין שם חום כל כך שהיד סולדת בו אינו נראה
 כמבשל שם לכתחלה.

(אבל לענין להחזיר לתוך הכירה או לתוך התנור אפילו שלנו
 אין חילוק בין היד סולדת בו לאין היד סולדת בו):

כב וכל זה להחזיר בשבת עצמה אבל אם עקר הקדרה מעל
 גבי הכירה מבעוד יום ונמלך להחזירה סמוך לחשכה קודם
 קבלת שבת אע"פ שכבר הניחה על גבי קרקע ואפילו נצטננה

1 לגמרי ואפילו פינהו לקדרה אחרת יכול להחזירה אפילו לתוכה
2 או אפילו לתוך התנור שביניהם אע"פ שאינו גרופ וקטום.
3 ויש אומרים שכל שהוא סמוך לחשכה כל כך שאם היתה
4 הקדרה צוננת לא היה אפשר להרתיחה מבעוד יום אסור
5 להחזירה לכירה זו ולא לכירה אחרת אף שעכשיו היא רותחת
6 אלא על דרך שיותר להחזיר בשבת עצמה משום גזרה שמא
7 יבאו להחזיר אף בשבת עצמה אבל אם היה יכול להרתיחה
8 מבעוד יום אלא שאין שהות להרתיחה קודם קבלת שבת אין
9 בכך כלום.

10 והמנהג להקל לגמרי כסברא הראשונה ומכל מקום במקום שאין
11 שם צורך כל כך טוב להחמיר ולכן טוב לזהר שלא ליטול
12 הקדרה מהכירה או התנור שנתבשלה שם וליתנה סמוך לחשכה
13 על גבי תנור בית החורף שהוא אינו גרופ וקטום אם היד סולדת
14 שם אלא אם כן מניח שם שום דבר תחת הקדירה כמו שצריך
15 להניח בשבת עצמה כמו שיתבאר:

חלק ב סימן רנ"ג דין כירה ותנור ליתן עליה הקדרות בערב שבת טעמים
ס"דכב

לקוטי תורה

1 תוכן הפרק: משמעות הענין שששת ימי החול נק' בשם
2 "ששת ימי בראשית"

3 ששת ימי המעשה נק' ששת ימי בראשית.
4 לכאורה יש להבין מדוע קוראים לששת הימים
5 שבהם ברא הקב"ה את העולם בשם "ששת ימי
6 בראשית", דלכאור' הי' להם להקראות "ששת ימי
7 הבריאה" או כיו"ב.

8 ומדנקראו ימי בראשית, משמע, שהבריאה עצמה
9 (מעשי הקב"ה) נק' "בראשית" (וכפי שמביא בסמוך
10 לשון התפלה "עושה בראשית", "המחדש כו' מעשה
11 בראשית").

12 וגם, "ששת ימי המעשה" שבכל שבוע [שמשמעו
13 - ששת ימי החול] נק' ששת ימי בראשית.

14 שכן, על פי משנת החסידות אין הבדל בין ששת
15 ימי בראשית שבהם ברא הקב"ה את עולמו בפעם
16 הראשונה, לששת ימי השבוע שחוזרים ונשנים בכל
17 שבוע ושבוע, כי הקב"ה מחדש את כל הבריאה כולה,
18 מאין ליש ממש, בכל רגע ורגע, כמו בפעם הראשונה
19 [ואילו הפסיק ה' את חידוש העולם אפילו לרגע הי'
20 העולם חוזר לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי
21 בראשית ממש].

22 וזהו שששת ימי בראשית חוזרים ונשנים בכל
23 שבוע ושבוע, דבמשך ימים אלה בורא הקב"ה ומחדש
24 את העולם מאין ליש כמו שעשה בששת ימי בראשית,
25 ובכל שבת ושבת "שבת" הקב"ה (ומקיים את עולמו
26 באותו האופן של השבת הראשונה למעשה בראשית).

27 [והולך ומבאר את התוכן הנרמז בכך שהבריאה נק'
28 "בראשית" - דטעם הדבר הוא:]

29 לפי שנמשכו מבחינת ראשית, זו חכמה, וכמ"ש
30 כולם בחכמה עשית.

31 פירוש, הבריאה נקראת ראשית מפני שכל כולה
32 נתהוותה ונמשכה מבחינת "חכמה" הנקראת ראשית,
33 כמאמר הכתוב "כולם בחכמה עשית"; ואין הכתוב בא
34 ללמדנו רק שיש חכמה גדולה במעשה הבריאה (דמהו
35 החידוש הגדול בזה, וכי שבח גדול הוא זה אצל
36 הקב"ה, שעשיתיו הן בחכמה), אלא עיקר הכוונה
37 בכתוב הוא פירושו הפנימי, שחכמתו ית' היא חיות
38 כל הנבראים.

39 כי אצלו ית' ה"חכמה" היא חיות (וכמ"ש
40 "והחכמה תחיה"), וזהו פירוש "כולם בחכמה עשית"
41 - שהחיות שבתוך כל הנבראים בכל העולמות כולם,
42 עד לנבראים שבעולם הזה הגשמי הנק' "עולם העשי"
43 ("עשית"), היא ממדריגת ה"חכמה" שלמעלה.

44 ועפ"י יובן הטעם מה שששת ימי המעשה נק'
45 "ימי בראשית", כי החכמה נק' "ראשית", כדאיתא
46 בזהר הק': "ראשית היא חכמה, כמה דתרגם יונתן
47 בראשית [ברא] בחכמתא [ברא]".

48 [הטעם שחכמה נק' ראשית הוא, דהנה עשר
49 ספירות עליונות [שהם עשרה כוחות אלקיים] "נאצלו"
50 ונתגלו מאתו ית' בשביל בריאת והנהגת העולמות,
51 והספירה הראשונה שבהם היא ספירת החכמה, שהיא
52 חכמתו ית', וכל הספירות האחרות נמשכות ממנה. ועל
53 כן נקראת החכמה "ראשית", מחמת היותה המקור
54 לכל שאר הספירות].

55 ולכן נקראו גם ששת ימי המעשה "ימי בראשית"
56 - לפי שחיות כל הנבראים נמשכת מחכמתו ית' הנק'
57 "ראשית" כאמור.

1 וכמאמר עושה בראשית.

2 שפירושו הוא, שהחיות האלקית מספירת החכמה
3 [-ראשית] ירדה למדריגת "עשי" - לעשות ולברוא
4 ולהוות נבראים בפועל, "וזהו עושה בראשית,
5 שהחכמה הנק' ראשית באתה לידי עשי", ומטעם זה
6 נק' הבריאה גופא "בראשית" - והיינו "עושה
7 בראשית".

8 והמחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית.
9 וכן נמי פירוש "המחדש כו" מעשה בראשית", דזה
10 שהקב"ה מחדש את הבריאה "בכל יום תמיד", הוא
11 על ידי שהחכמה ("ראשית") נמשכת בעשי'
12 ("מעשה"), באופן שבעשי' גופא יש חיות אלקית
13 מבחינת "חכמה".

ד"ה ודיה מדי חודש

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

1 (ג) וזהו וצדקתך ירננו פי' צדקתך הוא בחי' מדת מל'
2 דאצי' שממדה זו נמשך מקור כל שפע החיים
3 עליונים למלאכים ועולמות שנק' צדק ע"ש בחי' הצדקה
4 ממש כמו הצדקה וחסד לעני להחיות רוח שפלים כמ"ש
5 צדק מלאה ימינך דוקא וכת' כי צדיק ה' צדקות אהב כו'
6 אך מפני שבא האור ושפע במדה ושיעור קצוב דוקא (לבד
7 הצמצום והסת' האו' הבא במד' וגבול ממש כדי שיהי'
8 מציאו' יש מאין כנ"ל הרי גם האור העליון שלמעלה מן
9 הצמצום להיות ביטול היש לאין בא גם הוא במדה ושיעור
10 כנ"ל וד"ל) נק' צדק ע"ש מדת הדין כמ"ש צדק דאיהו דין
11 כו' ולא בחי' דין גמור אלא מפני שבא בצדק ומשפט
12 במדה ושיעור דוקא והוא מ"ש בזהר דצדק איהו מלכותא
13 קדישא לפי שמדת המל' הוא המשפיע במד' ושיעור' בכל
14 עולם ובכל מלאך ונבר' לפום שיעור' דילי' בלבד עד גם
15 בע' שרי' שלמטה משפיע לפי ערכם כמ"ש מלך אלקי' על
16 גוי' כו' וכתוב מי לא ייראך מלך הגוים כו' וכתוב יראו
17 מה' כל הארץ כו' רק שבא במד' מצומצמת יותר וכן הללו
18 את ה' כל גוים וכן הבו לה' משפחות עמים וכן כל העמים
19 כו' הריעו לה' כל הארץ וכה"ג (וגם בע' אוה"ע נופל יראה
20 ופחד אלקים לפרקי' כאשר שרים העליונים שלהם או'
21 שירה כמו בשרו של עשו כו' ונבוכדנצר וכו') (וכמ"כ
22 בהרהורי תשובה ברשעים יפול לפרקי' כמו ב"ק מכרות
23 כו' והכל במדה ושיעור וכו') ונמצא כלולה מדה זאת
24 מחו"ג כמ"ש צדק מלאה ימינך בחי' ימין דחסד כמו
25 הצדקה ממש ומפני מדה"ד הבא במדה ושיעור הוא הנק'
26 דינא דמלכותא והוא אותיות שם אד' אדון כל הארץ או
27 שופט כל הארץ כו' וזהו שא' צדק דאיהו דין כו' וד"ל.
28 והנה מאחר שמבואר למעלה דכל אור ושפע דבחי' המל'

29 באה במדה ושיעור א"כ בהכרח לומר שיש דבר מה שבו
30 מורדין ושוקלין לאור השפע האלקי' הזאת כמה יהיה בחי'
31 ביטול היש של המלאכים ונבראים לאין בשיר שלהם כנ"ל
32 והוא הנק' מאזני צדק דהיינו בחי' כלי המשקל הנק'
33 מאזנים שבהן שוקלין ומורדיים כמה יומשך אור האלקי
34 דמדת מל' שמים בעולמות בכל עולם לפי ערכו דווקא (עד
35 עוה"ז השפל גם באוה"ע וכ"ש בנש"י כו') כי הרי מובן
36 מכל הנ"ל דלפ"ע המדה שמקבלים עליהם אור האלקי
37 מבחי' מל' שמים דלעילא בגלוי יותר כך הוא לפ"ע זה
38 ממש ענין קבלת אור ושפע האלקי הבא בתוך תוכם
39 בשביל קיום מציאותם מאין האלקי לבחי' יש כו' אם
40 בתוס' מרובה על העיקר כנ"ל בענין מחדש בכל יום מע"ב
41 שזהו הנק' חידוש האור מבחי' מקור החיים כו' מאחר
42 שמדה זאת דבחי' המל' הוא בחי' מקור לכל האור וכח
43 השפע האלקית הנמשך בכל עולם וכמ"ש מלכותך מל' כל
44 עולמים שמזה עיקר חיותם וקיומם (וכמ"ש יראת ה' לחיים
45 דמבחי' יראת ה' הוא עיקר קיום החיות וע"כ המלאכים
46 יותר חיים נצחיים מן הנשמות כמ"ש במ"א) וא"כ בהכרח
47 לומר שאין כל העולמות מקבלים בשוה אלא נמדד במדה
48 ומשקל בכל עולם לפי ערכו לבד ולא הרב' יותר מכפי
49 המדה שלהם בביטול היש לאין רק כפום שיעורא דילי'
50 בלבד שאם הי' מאיר בכל עולם ומלאך מעט יותר ממדתם
51 ושיעורם הי' בטל במציאות לגמרי כעין הושיט אצבעו
52 קטנה (שהוא יוד כו') ושרפן כנ"ל וזהו פי' מאזני צדק שהן
53 בחי' נו"ה דמל' כידוע שנק' כליות יועצות איך וכמה
54 יומשך בכל עולם במדה ושיעור כמו שנמדד דבר במאזנים
55 ממש וכן מ"ש שחקים יזלו צדק כו' כידוע ומבואר בזהר
56 בכמה דוכתי וד"ל:

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

- 1 **שלא** לבא על אמו שנאמר אמך היא לא תגלה ערותה
2 (ויקרא י"ח ז') (ק"צ) שלא לבעול בתו מדכתיב
3 (ויקרא י"ח י') הנה, כידוע (קצ"ה): והוא עפ"י מ"ש במ"א
4 ביאור למאמר הזהר פ' פנחס דרל"ו ע"ב בענין אשמח
5 היוצא מאותיות קטנות שבשני תיבות שמע אחד דפ' ראשון
6 דק"ש ואותיות גדולות שבהם הם ע"ד, והם ישסו"ת שהם
7 מעלמא דאתכסייא ולכן נק' עד שהעדות הוא על דבר
8 הנסתר כו' וש"מ דשמע מאותיות קטנות היא בחי' מל'
9 שמתייחדת עם יש"ס סוד הע' רברבא והוא ד"מ עליי'
10 הדבור במדות שבשכל כשמעמיק באיזו ענין אם לאסור או
11 להתיר ע"פ עומק תבונתו וכמו ענין שתיק רב שבגמ' (ביצה
12 ו' א') שנפסק הדבור מלכאור גלוי ההשכלה כי עלה לקבל
13 מעומק תבונתו דבר חדש כו' וענין יחוד זה למעלה הוא
- 14 יחוד נפלא שהמל' שהיא תחתונה מז"א עולת לקבל מיש"ס
15 שלמעלה ממנו וידוע דיש"ס נק' ג"כ אבא כי ישסו"ת הם
16 או"א תתאין והמל' היא בתו כו', וכן באחד עולה א"ח
17 שהוא ז"א בעל ט"ס ומתייחד עם ד' רבתי תבונה כמו
18 שעולה מהמדות למוח להרהר והוא ג"כ דבר חדש שהז"א
19 שהוא למטה ישפיע להתבונה הנקרא אמו כמ"ש בזהר ויצא
20 ע"פ ותצא לאה לקראתו כו' (בראשית ל' ט"ז) ולכן מאן
21 דמייחד יחודא דא בק"ש חדוה זמנין לי' מלעילא להיותו
22 דבר חדש עליונים למטה כו' מחמת גלוי אא"ס דקמי' כולא
23 כלא וז"ס אשמח, והנה כל היחודים הנ"ל הם ב"ס דאצי'
24 דאיהו וגרמוהי חד ואין בהם פירוד ח"ו ובאמת הכל א',
25 משא"כ בכי"ע נק' זה ערוה ומגלה ערוה מי שעושה זו
26 וכמשנת"ל וחייבים עליהם כרת ומכ"ד כידוע:

איסור ערות אמו ובתו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 **וענין** ההעלאת מ"ן שע"י התפלה, יובן ממש"נ במ"א
2 בת"א בד"ה ויקח מן הבא בידו מנחה שהוא כמו
3 שמביאין למלך דבר חדש בכדי שיפנה אל בקשה הקטנה
4 והנמוכה לגבי מעלת ומדריגת המלך דכתיב לב מלכים אין
5 חקר, וע"י הדבר חדש ההוא ממשיך לב המלך, כמו ע"י
6 צפור המדברת הגם שבנ"א מדברים בבינה יתירה יותר רק
7 שזה אינו חידוש שהאדם הוא מדבר, אך מצד החידוש
8 שגם הציפור שהיא בעל חי תדבר, עי"ז ימשיך ויעורר לב
9 המלך שיפנה לבקשת ההדיוט, וכמו"כ יובן למעלה שהרי
10 כללות כל ההשתל' העולמות דבי"ע אינו ערוך כלל לגבי
11 אוא"ס מהו"ע ית', ולא אפי' כטפה לגבי ים אוקיינוס שהרי
12 אמר ר"י יכולני לשער כמה טפות יש בים הרי יש איזה
13 קצת ערך, וגם הטיפה הוא מים, והים הוא מים, רק שזה
14 טפה אחת והים הוא מים הרבה, מ"מ הם מהות אחד, אבל
15 נבראים לגבי הבורא ית' הם אין ערוך לך ממש ושרש
16 התהוות והנהגת עולמות הנבראים הוא ע"י כלי המדות
- 17 דאצי' הנק' ז"א, וכמאמר אלי' חסד דרועא ימינא גבורה
18 דרועא שמאלא כו' כולא לאחזאה איך מתנהג עלמא, וע'
19 במאמר הזהר ע"פ והוא מסיבות מתהפך בתחבולותיו
20 כהדין טיקלא כו' בזה"א פ' וירא דק"ט ע"א, והת"י תרגם
21 בתחבולותיו בחוכמתו יעו"ש, וע' פירש"י באיוב ס' ל"ז
22 ע"פ והוא מסיבות, וכיון שלפום עובדיהון דב"נ נמשך
23 מניעת המטר מחמת שלא אכשיר דרא כו', צריך לעורר
24 ר"ר מבחי' שלמעל' מן המדות. ואיך יגיע לזה הלא אין
25 ערוך לך וכנ"ל, אלא זהו ע"י רשפי אש ובידור נה"ב שגם
26 הנה"ב ישוב לאהבת ה' וכמאור"ל בכל לבבך בשני יצריך
27 וזהו ע"י הקדמת שתים לפני' לפני ק"ש שאומרים
28 והאופנים וחיות הקודש ברעש גדול, איך שהאופנים הם
29 בטילים לאוא"ס, ועי"ז מתעורר גם הנה"ב כי שרשו
30 משמרי האופנים כו', וע"י ההתבוננו' איך שהמקור ושרש
31 שלו בטל עי"ז יגיע הביטול גם לנה"ב ג"כ להיות בכל
32 לבבך בשני יצריך כו'.

ונתתי שלום בארץ

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

10 השכינה למעלה וגלות הנפש למטה כו' וצריך להיות בחי'
11 הביטול ויחוד דיחוד דחוד"ע מעט מזער עכ"פ ואז תהי' העבודה
12 דיחוד"ת אמיתית ולא יפול ממדריגתו אדרבה יתגבר על
13 הגוף ונה"ב להכניעם ולבררם כו' ושניהם כאחד דוקא
14 טובים שיהיו ב' הבחי' בחי' יחוד"ע ובחי' יחוד"ת כו':
15 קיצור. יבאר דענין העבודה דיחוד"ע הוא ביטול דיחוד"ת
16 בירור, והמעלה בזה דורב תבואות בכח שור.
17 ויבאר המשל דבת מלך, מל', שהריחה ציקי קדירה, עבודת
18 הכירורים, הביאו לה כחשאי, ביטול דיחוד"ע.

1 **נמצא** העולה מכל הנ"ל דבחי' יחוד"ת לבד בלי יחוד"ע
2 א"א שתהי' אמיתית בעצמה ובאיזה אופן שתהי'
3 אינו יוצא בזה מן ישות הגוף ונה"ב כי יש לו שייכות אל
4 הישות וממילא הישות מתגבר עליו וה"ה יורד ונופל
5 ממדריגתו כי ישות וחומריות הגוף ונה"ב מורידים אותו
6 כו' והיינו לפי שבמדרי' זו יש אחיזה לחיצונים הן בהכח
7 האלקי למעלה והן בהנה"א למטה וזהו מפני שהם שייכים
8 אל היש ומתלבשים בו ומשו"ז ג"כ יכול להיות בזה
9 התגברות הישות שמוריד את הנפש כו' והו"ע גלות

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ט

16 התלויים בארץ ובאנשים פרטיים, כמו כהן מלך וכו'),
17 וישראל הם נצחיים בכל עת וזמן ובכל מקום. וזהו "צדקה
18 עשה הקדוש ברוך הוא בישראל שפזרן", שיהיו התורה
19 המצוות וישראל קימין בנצחיותם לעד, דהנה בכל דור ודור
20 עומדים עלינו לכלותנו⁴, והינו שעומדים עלינו שונאים
21 מבחוץ וגם שונאים מבפנים, כמו שכתוב⁴ "מהרסיך
22 ומחריבך" כו', להצר ולהעיק אותנו, מאכין אינו איינג און
23 שלעכטס⁵, למנע אותנו מלהתעסק בתורה וקיום המצוות,
24 והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם בכלל, כאשר אנו רואים
25 במוחש בכל דור ודור, שהרבה שלוחים טובים למקום
26 להציל את ישראל עמו משני האריות, ובפרט על ידי חזק
27 למוד התורה וקיום המצוות בשארי המקומות. והינו, דעל
28 ידי זה דכללות ישראל שנמצאים בכל העולם כלו, עוסקים
29 בלמוד התורה וקיום המצוות בעבודה ובמסירת נפש, הנה
30 זה נותן פת וצו רוחני גם לאלו אשר נמצאים רחמנא לצלן

1 **"אמר** ר' אושעיא, מאי דכתיב (שופטים ה, יא) צדקת
2 פרנזו בישראל וגו'², צדקה עשה הקדוש ברוך
3 הוא בישראל שפזרן לבין האמות". ופרש רש"י, שאין
4 יכולין לכלותם יחד (פסחים דף פז, עמוד ב), והינו דכאשר
5 ישראל מפזרים בכמה מדינות ובקצות הארץ ואינם רחוקים,
6 הנה אז אם במדינה אחת חס ושלום דוחקים ולוחצים את
7 בני ישראל היושבים במדינה ההיא, שאינם נותנים להם
8 ללמד ולקיים את המצוות, הנה בני ישראל הנמצאים במדינה
9 אחרת העוסקים בתורה ומצוות, הנה מלבד זה שהם
10 עוסקים בתורה ומקיימים את המצוות, הנה עוד זאת אשר
11 בזה הם נותנים פת וצו גם לאלו היושבים בגזרה רחמנא
12 לצלן שיוכלו להתקיים. וזהו "צדקה עשה הקדוש ברוך הוא
13 בישראל שפזרן", שיהיו קימין לעד, דהנה תורה היא נצחית
14 בכל עת וזמן³ ובכל מקום, והמצוות הם נצחיים בכל עת
15 ובכל מקום בכל ישראל בשוה (לבד מצוות פרטיים

אעת"ר עמ' קעז ואילך). וראה בהמצויין לקמן הערות 50-51.
לכמה ענינים המבוארים בהמאמר - ראה מאמר דיבור המתחיל
אמר ר' אושעיא כו' צדקת פרונו תשי"ד. תשכ"ד. תשכ"ט. תשל"ט.
(תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו עמ' קסד) תשמ"ח.
2) השיבות דפסוק זה (צדקת פרונו גו') ל"ט כסלו, וכן הטעם
שמביא בהמאמר את בעל המאמר (ר' אושעיא) - ראה מאמר דיבור
המתחיל אמר ר' אושעיא כו' צדקת פרונו תשמ"ח.
3) ראה תניא ריש פרק יז. ובכמה מקומות.
4) הגדה של פסח פיסקא והיא שעמדה.

(*) נדפס בקונטרס "דרושי חתונה" ספר המאמרים - קונטרסים
חלק א עמוד 64 ואילך. ספר המאמרים תרפ"ט עמוד 113.
1) לכללות מאמר זה - ראה מאמר דיבור המתחיל צדקת פרונו
בישראל במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה חלק ב עמ' תתקפט ואילך.
דיבור המתחיל הנ"ל בתו"ח בשלח שכב, א ואילך. שערי תשובה
לאדמו"ר האמצעי חלק ב ז, ד ואילך. אור התורה בשלח עמ' עתר
ואילך. דיבור המתחיל הנ"ל תרכ"ז (ספר המאמרים תרכ"ו עמ' רפה
ואילך - בהוצאת קה"ת תשמ"ט). תרכ"ט (ספר המאמרים תרכ"ט עמ'
נב ואילך). מאמר דיבור המתחיל והביאו לציון אעת"ר (ספר המאמרים

19 געטליכקייט ואס אין תורה, דזהו שרצו "להשפיקם
20 תורתך"⁹ כלומר שהיא תורת הוי', (ועל דרך הנהגים בזמן
21 הזה בהאותיות שבהם נתנה התורה, ומדברים בה כל עניני
22 חל, ובפרט דברים האסורים, שהם אינם חפצים בקדשת
23 האותיות¹⁰), וכן הוא בענין התורה, שהם רצו לעקר חס
24 ושלום האלקות שבתורה, דעל השכלים שבתורה הסכימו,
25 רק על האלקות שבתורה על זה לחמו עם ישראל, דזהו
26 "להשפיקם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך", דעל מצוות
27 שיש להם טעם בשכל אנושי הסכימו גם כן, רק על תורת
28 הוי' ועל החקים שבתורה על זה לא הסכימו.
29 קצור. צדקה עשה הקדוש ברוך הוא שפרן, שאין יכולין
30 לכלות, דבכל דור ודור עומדים עלינו שונאינו
31 מבפנים ומבחוץ לכלותנו, שאין נותנים לנו ללמד תורה
32 ולקיים המצוות, ועל ידי זה דישראל שנמצאים במדינת
33 החפש לומדים תורה, זה נותן כח גם בישראל היושבים
34 בתוך הגזירה להתחזק ללמד תורה ולקיים מצוות ה' בתוך
35 של מסירות נפש דישנו בכל אחד ואחד מישראל, השוכר
36 את כל מונע ומעכב.

ר"ט כסלו, תרפ"ט

1 בהמקום אשר שם מונעים אותם מלמוד התורה וקיום
2 המצוות רחמנא לצלן, כי יתעוררו בהתעוררות גדולה לעמוד
3 על נפשם ועל נפש בנייהם ובני בנייהם במסירת נפש, שלא
4 לשמע בקול המנגיד על למוד התורה וקיום המצוות, ואיש
5 את רעהו יעורו ללמוד תורה ולהתעסק בקיום המצוות בתוך
6 גדול, כי הנה תוך זה נתן הקדוש ברוך הוא בישראל שהם
7 יכולים לעמוד במסירת נפש ממש נגד כל מונעים ומעכבים
8 מלהתעסק בתורה ומצוות, וכדאיתא בזהר (בראשית דף לב
9 עמוד א) מקול מחצצים⁵ דאב קול יעקב, דהנה בתיב
10 "הקל קול יעקב והידים ידי עשו", ואיתא בילקוט
11 במקומו⁷, בשעה שיעקב מצפצף בקולו אין ידי עשו
12 שולטות, לא עמדו פילוסופים באמות העולם בכלעם כן
13 בעור וכאבנימוס הגרדי, אבנימוס הגרדי נתפסו כל אמות
14 העולם אצלו, אמרו לו, תאמר שאנו יכולים להודג באמה
15 זו, כלומר האם אפשר להם לנצח את ישראל בנצחון רוחני,
16 וכמו במלחמת יון דכל רצונם היה להשפית חס ושלום את
17 ישראל אשר התורה היא תורת הוי'⁸, הינו דעל השכלים
18 שבתורה הסכימו, רק רצו לעקר האלקות שבתורה, די

(5) ספר שופטים הנ"ל בתחילת המאמר.

(6) תולדות כז, כב.

(7) ילקוט שמעוני על הפסוק (רמז קטו).

(8) ראה ספר המאמרים תרח"ץ עמ' קעג. תש"א סוף עמ' 59 ואילך. מקומות שציינו בהערה הבאה. וראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג חלק א עמ' נז. שערי אורה שער החנוכה דיבור המתחיל בכ"ה בכסלו פרק נג. ספר המצוות (דרך מצותך) להצמח צדק מצות נר

ב. זה.

חנוכה פרק א (עא, א).

(9) נוסח הוראת "ועל הנסים" דחנוכה. וראה מאמר דיבור המתחיל תנו רבנן מצות נר חנוכה תשל"ח פרק ג (תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו עמ' קסד). לקוטי שיחות חלק ג עמ' 815 ואילך.
(10) ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרש"ב חלק ב עמ' תתטז ואילך.
ספר השיחות תרצ"ו עמ' 40. ושם נסמן.

לקוטי דיבורים

1 רשימת דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א בליל כ' כסלו
2 תרצ"ב
3 (מרשימותיו של אחד השומעים)
4 היום מתמלאות שלשים שנה מהיום בו זכתה ישיבת
5 "תומכי תמימים" בלויבאוויטש להתגלות אור חדש,
6 "אגרת הקודש" של הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק
7 זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע המגלה לנו מהותו של החג י"ט
8 כסלו.
9 ב"ה. יום ד', ט"ז כסלו תרס"ב לפ"ק, מאסקווא.
10 בני שי' התאספו ב"ט כסלו הבע"ל הלומדים
11 וראשיהם ומוריהם ומשגיחיהם, ותשמחו בשמחת
12 החג, אשר פדה בשלום נפשינו, ואור וחיות נפשינו
13 ניתן לנו.
14 היום הזה הוא ראש השנה לדא"ח אשר הנחילנו

15 אבותינו הק' זצוקללה"ה נ"ע זי"ע, והיא היא תורת
16 הבעש"ט ז"ל.
17 זה היום תחלת מעשיך שלימות הכוונה האמיתית
18 בבריאת האדם עלי ארץ להמשיך גילוי אור פנימיות
19 תורתנו הקדושה אשר נמשך ביום הזה בבחינת המשכה
20 כללית על כללות השנה, ועלינו להעיר לבבינו ביום
21 הזה בבחי' חפץ ורצון פנימי ועצמי באמיתת נקודת
22 לבבינו שיאיר נפשינו באור פנימיות תורתו יתברך.
23 ממעמקים קראתיך הוי' להמשיך בחי' עומק
24 ופנימיות תורת הוי' ומצות הוי' מבחי' פנימיות
25 ועצמיות אוא"ס ב"ה שיאיר בפנימיות נפשינו, אשר
26 כל עצמותינו (ר"ל כל מציאותינו, העצם וההתפשטות
27 כו') יהיו אליו ית' לבד. לגרש מאתנו כל מדה רעה
28 ומגונה מהמדות הטבעיים, כי אם כל עשיותינו וענינינו

1 (הן בעבודה היינו תפלה ותורה ומצות, והן בעניני
2 עולם המוכרחים לקיום הגוף) יהיו ככוונה אמיתית
3 לשם שמים אשר חפץ ד' כו' והשי"ת אב הרחמים
4 ירחם עלינו וינחינו בדרך הטובה והישרה ישר יחזו
5 פנימו כו'.
6 אגרת קדושה זו מאירה לנו את הדרך של חיי הנשמה
7 והנשמה של ימים טובים.
8 בזמנים שונים דובר וצוין, באיזו עדינות, חכמה
9 ובהירות, חסידות מחפשת, חוקרת ומוצאת, מראה
10 ומציינת את הנשמה בכל דבר.
11 חסידות מפתחת ומסבירה את החיות של תורה,
12 החיות של מצוה, הכוונה של תפלה, העדינות של מדה
13 טובה והרוחניות של כל דבר גשמי.
14 חסידות מראה בראיות שכליות, ברעיונות אלקיים
15 מובנים ובמופתים חותכים את החיות ואת הנשמה של
16 כל דבר אפילו של מנהגו של עולם, החיצוני, המת
17 לכאורה.
18 עולם כמנהגו נוהג, השמש זורחת במזרח ושוקעת
19 במערב, כל הענינים הטבעיים הם כל פעם דומים, כל
20 אחד עומד על מקומו, קפוא, מת, היום כאתמול ומחר
21 כהיום.
22 באה חסידות ומראה את החיות בכל דבר, את
23 ההשגחה גם בהנוגע לעלה נידף, מעוררת את האמונה
24 הפשוטה, מחיה את הבטחון בהשי"ת, מחממת את הלב,
25 מחדדת את המוח, פוקחת את העינים לראות את
52

26 האלקות פנים אל פנים.
27 חסידות מראה את ה"א-ל מסתתר"1 בשוק וברחוב,
28 ואומרת "בכל דרכיך דעהו"2.
29 אגרת קודש זו מגלה לנו את חיי הנשמה, את שלימות
30 הכוונה האמיתית, מה עושה האדם בעולמו זה, את
31 ה"ממעמקים" של חיי התורה הפנימית, את המטרה
32 וההתנהגות של חיי אור ואורה אפילו בעולם זה של
33 חושך ואפילה.
34 אגרת קודש זו היא אחד מגילויי האהבה הפנימית של
35 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע אל
36 תלמידי ישיבת "תומכי תמימים" ואל אנ"ש ד' עליהם
37 יחיו, ומראה על תקוותו הגדולה להשי"ת שהם יקשרו
38 עצמם בדרכי ולימוד דא"ח, ויהיו עמודי האור כי טוב,
39 כל אחד במקומו.
40 חלקים אחדים באגרת קדושה זו, החסידות העמוקה
41 והעבודה הפנימית הגלומה באגרת קדושה זו – הוסברו
42 בזמנים שונים בדרושי חסידות. כעת מזכירים אגרת
43 קדושה זו רק בגלל הנקודה הכללית, שי"ט כסלו הוא
44 ראש השנה לדא"ח.
45 אותנו, חסידים, מלמדים לשמוע אימרה ולהרגישה,
46 לא להתחשב רק עם ההבנה של האימרה לבדה, כלומר
47 לא להסתפק בהבנה כשלעצמה אלא גם להרגיש את
48 האימרה.
49 בהבנה יש יותר או פחות, אבל בהרגשה, הרי גם
50 בהבנה מועטה, יש גם כן הרבה עונג, הרבה נשמה וחיים,
51 וההרגשה עצמה מביאה ליתר הבנה.
י"ט וכו' כסלו, תרצ"ב

(2) משלי ג, ו.

(1) ישעיה מה, טו.

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרצ"ט

1 לא. חזרת המאמרים של הר"נ מסטראדוב עשתה לה כנפים בקרב החסידים אשר באו על חה"ש
2 לליובאוויטש וגדולי זקני החסידים, ר' פסח מאלאסטאוקער⁶⁰, ר' יוסף⁶¹ בר' יששכר דוב
3 מליובאוויטש¹⁵, ר' אייזיל מהאמ"י⁶², ר' הלל מפאריטש⁶³ ור' [נ]טע ממאנאסטירשצינא⁶⁴ שלחו אחרי

אודותו - ראה ספר השיחות תרצ"ו ע' 4. תרצ"ז ע' 237 ואילך. תשי"ו
ע' 25. ושי"י. ובארוכה - "תולדות הרה"ח ר' יצחק אייזיק" (קה"ת -
אה"ק, תשי"מ. תשמ"ז).
(63) ראשי פרקים מתולדותיו - ראה פלח הרמון על ספר בראשית
ועל ספר שמות - הוצאת קה"ת בתחילתם. ספר השיחות תשי"ו ע' 29.
ושי"י.

(64) ראה אודותו - בית רבי ח"ב פ"ח (ק"ה, ב). ושם: "והוא אחד
מהשלשה שאמר רבינו [אדמו"ר האמצעי] שפעל בהם המכוון כרצונו".

(60) מצעירי חסידי רבינו הזקן ואח"כ מחסידי אדמו"ר האמצעי
והצ"צ. מכתב ממנו נדפס ב"התמים" חוברת וע' סב [רחצ, ב] ואילך.
ראה אודותו - אגרות קודש ח"ו ע' קעא. ספר השיחות תרצ"א ע'
216. ע' 260. בית רבי ח"א פכ"ו (עז, סע"א ואילך).
(61) ראה אודותו הוספות לספר השיחות תשי"ה-שי"ת ע' 414.
ושי"י.

(62) הרה"ג והרה"ח ר' יצחק אייזיק בר' מרדכי הלוי עפשטיין
מהאמיל. מחסידי אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצ"צ.

1 הר"נ לבא לאכסניות שלהם לחזור המאמרים וכל[ם] נתפלאו על כשרון התפיסא שלו ועל גודל בקיאותו
2 במדרשים ובזהר.

3 כ"ק הרי"ן⁶⁵ – בנו הרביעי של כ"ק רבינו הצמח צדק – הי' אז כבן [שת]ים עשרה שנה⁶⁶ והי'
4 מצוין בכשרונות נפלאים בהעמקה ובשקידה וגם הי' תפסן מהיר [מא]ד ובהיותו כבן תשע הי' בקי
5 בתנ"ך וש"ס משנה וזה כשנה אשר התחיל ללמוד כשעה [א]חת ביום מדרש ואגדה.

6 ובחג השבועות ההוא רצה כ"ק הרי"ן להתחיל לחזור את מאמרי הוד כ"ק אביו אדמו"ר צמח
7 צדק, ובשמעו את חזרת הר"נ מסטאראדוב בא אל הוד כ"ק אביו בבקשה לקחת עבורו את החסיד הזה
8 שילמוד עמו דא"ח וללמדו חזרת המאמרים.

מאמרי אדמו"ר האמצעי - הנחות תקע"ז ע' תמט ואילך). ב"הקריאה
והקדושה" (ניסן תשי"ג ע' ד) שנולד בשנת תקע"ה. ובבית רבי ח"ג
פי"ח (יד, ב [קכב, ב] ואילך) שנולד בערך שנת תקע"ו.

65) כ"ק הרי"ן ישראל נח. – ראה אודותו ספר השיחות תר"פ-
תרפ"ז ע' 255. וש"כ.
66) ועפ"ז – נולד בשנת תקע"ז (ראה סקירה קצרה בסו"ס

אגרות קודש

ב"ה כ"ה מרחשון תרצ"ו

אטוואצק

כבוד ידידי הגביר הנכבד והכי נעלה, משכיל
על דבר טוב, בעל מדות תרומיות מוה"ר
יהודא ליב שי מערקין

1 שלום וברכה,

2 במענה על מכתבו שכותב אשר הסך אלף פראנק הם
3 לצרכי הפרטים, הנה בתודה, ועל אשר כותב כי שולח הנהו
4 שלש מאות זהובים מחצת הסכום הכתוב במכתבי המגיע
5 עבור חצי שנה, וכעבור יומים נכון קבלתי ע"י פאסט השלמה
6 מאות זהובים כאמור במכתב ידידי,

7 ומה שכותב כבודו לקיים כי תפלה עושה מחצה, הנה
8 נזכרתי מה ששמעתי מהגביר הנודע החסיד ר' נחום ז"ל
9 הערמאנט מפטרבורג.

10 באחד הפעמים אשר הוד כ"ק אדמו"ר אדמו"ר הרה"ק
11 מוהר"ש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הי' בפטרבורג, הזדמן אז גם
12 הרה"ג המפורסם כשי"ת מוהר"ר ישראל ני"ע סאלאנט, ובא
13 עם ביקור להוד כ"ק אדמו"ר אדמו"ר הרה"ק מוהר"ש
14 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

15 בעת הביקור שאל הרה"ג הרי"י מאת הוד כ"ק אדמו"ר

16 כמה קושיות על החסידות ועל מנהגי דרכי החסידים, אשר על
17 הכל ענה הוד כ"ק אדמו"ר להרה"ג הרי"י בשפה ברורה
18 תשובה כהלכה דבר דבר על אופנו.

19 הביקור של הרה"ג הרי"י אצל הוד כ"ק אדמו"ר האריך
20 יותר על שלשה שעות לבסוף אמר הרי"י סאלאנט, כל הדברים
21 אשר שמעתי נכונים המה, והנני נהנה על טיב ביאורם, אמנם
22 עוד שאלה אחת יש לי לשאול, מדוע החסידים מאריכים
23 בתפלה,

24 ענה הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק ואמר במד"ר ויקרא פ"י
25 ישנו ב' דיעות ר' יהודה וריב"ל, ר"י סובר תפלה עושה הכל,
26 וריב"ל סובר תפלה עושה מחצה, אשר על כן הנה החסידים
27 מאריכים בתפלה דגם המחצה יהי כולו.

28 גם אני הנני מאריך בבקשתי לטובת החזקת בני תורה
29 למלאות אותו הסכום עכ"פ מה שחשבתי ביושר על פי
30 הבטחת ידידי ומאין הי' לי לדעת כי ברצון ידידי להפסיק
31 התמיכה, וגם כעת כבד לי במאד לחשוב אשר הקימוץ
32 בתמיכת הישיבות, אשר ידידי אומר לעשות יהי באותן
33 הישיבות אשר תחת הנהלתי, והנני מקוה כי ידידי עוד יתבונן
34 בזה, והשי"ת יצליח לכבודו בגו"ר,

35 ידיו הדו"ש ומברכו.

אג"ק מוהר"י צ נר"ך ג

פרשת נח

ו אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֵתּוֹ אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלָּךְ־נֹחַ: וַיּוֹלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יָפֶת: וַתְּשַׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חָמָס: י וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר אֶת־דְּרָכָו עַל־הָאָרֶץ: ס וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּץ כָּל־בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי כִּי־מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת־הָאָרֶץ: י עֲשֵׂה לָךְ תֵּבַת עֲצֵי־גֹפֶר קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת־הַתֵּבָה וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבֵּית וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר: יו וְהָיָה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אֹרֶךְ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ: יא צֹהַר יַעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל־אַמָּה תְּכַלְכֶּנָּה מִלְּמַעְלָה וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תִּשְׁוֶה תַּחְתִּימָה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה: יב וְאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת־הַמִּבּוּל מַיִם עַל־הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ יָגוּעַ: יג וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבֵאתָ אֶל־הַתֵּבָה אֹתָהּ וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׁי־בְנֶיךָ אִתְּךָ: יד וּמִכָּל־חַי הַמָּכָל בָּשָׂר שְׁנַיִם מִכָּל תָּבִיא אֶל־הַתֵּבָה לְהַחֲיֹת אִתְּךָ זָכָר וְנִקְבָּה יְהִיו: (ישראל) ט מהעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיֹת: טז וְאֹתָהּ קָח־לָךְ מִכָּל־מֵאֵכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאִסַּפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה לָךְ וּלְהֶם לְאֻכָּלָה: יז וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים בֶּן עֲשָׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א' עמ' 10)

ומכל החי (ו, יט)

נח נצטוו להכניס אל התבה את כל עניני העולם העלולים ללכת לאבוד במבול. הוי אומר: אם הגיע לידיעתו של אדם שיש בעולם חפץ שעלול ללכת לאבוד – מוטל עליו להשתדל להכניסו ל"תבה" שלו, להצילו ולהעלותו לאלקות. שכן, הקב"ה הזמין לו ידיעה זו, בהשגחה פרטית, כדי שיעלה את החפץ הזה.

שני ז וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בֹּא־אִתָּהּ וְכָל־בֵּיתְךָ אֶל־הַתֵּבָה כִּי־אֶתְּךָ רְאִיתִי צַדִּיק לִפְנֵי בְּדֹר הַזֶּה:

ב מִכָּל א הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח־לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הִוא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: ג גם מעוֹף הַשָּׁמַיִם שְׁבָעָה שְׁבָעָה זָכָר וְנִקְבָּה לַחַיִּים זָרַע עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: ד כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבָעָה אֲנֹכִי מִמַּטֵּיר עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחֲיִיתִי אֶת־כָּל־הַיָּקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: ה וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יְהוָה: ו וְנֹחַ בֶּן־שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמִּבּוּל הָיָה מַיִם עַל־הָאָרֶץ: ז וַיָּבֹא נֹחַ וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנִשְׁי־בָנָיו אִתּוֹ אֶל־הַתֵּבָה מִפְּנֵי מִי הַמִּבּוּל: ח מִן־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה וּמִן־הָעוֹף וְכָל אֲשֶׁר־רֶמֶשׂ עַל־הָאֲדָמָה: ט שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה זָכָר וְנִקְבָּה כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ: י וְהָיָה לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וּמִי הַמִּבּוּל הָיוּ עַל־הָאָרֶץ: יא בַּשָּׁנָה שְׁש־מֵאוֹת שָׁנָה לַחֲיֵי־נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשְּׁבָעָה־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל־מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם רָבָה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ: יב וְהָיוּ הַגִּשְׁם עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: יג בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם־וְחָם וַיָּפֶת בְּנֵי־נֹחַ וְאִשְׁתּוֹ נֹחַ וּשְׁלֹשַׁת נִשְׁי־בָנָיו אִתָּם אֶל־הַתֵּבָה: יד הֵמָּה וְכָל־חַי הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֶמֶשׂ עַל־הָאָרֶץ לְמִינֵהוּ וְכָל־הָעוֹף לְמִינֵהוּ כָּל צֹפּוֹר כָּל־כְּנָף: טז וַיָּבֹאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים: טז וְהַבָּאִים זָכָר וְנִקְבָּה מִכָּל־בָּשָׂר בָּאוּ כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר

יהוה בעדו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א' עמ' 5)

נבקעו כל מעינות תהום רבה וארבות השמים נפתחו (ז, יא) תהום רבה - רומז לטרדות מענינים גשמיים פחותים, כגון טרדות הפננסה, המטרידים את האדם מלמוד התורה וקיום המצוות. ארבות השמים - רומז לטרדות מענינים רוחניים נעלים, כגון עסקנות צבורית. התרופה לשני הסוגים הללו היא - "בא אל התבה", תבות התורה והתפלה (כפרוש הבעל שם טוב): על האדם לבוא אל תוך אותיות התורה והתפלה, להיות מקור ברוך, ואז לא ישטפוהו ה"מים הזדונים" של המבול.

שלישי י ויהי המבול ארבעים יום על־הארץ וירבו
המים וישאו את־התבה ותרם מעל הארץ:
י ויגברו המים וירבו מאד על־הארץ ותלך התבה
על־פני המים: יט והמים גברו מאד מאד על־
הארץ ויכסו כל־ההרים הגבוהים אשר־תחת כל־
השמים: כ חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים
ויכסו ההרים: כא ויגוע כל־בשר א הרמש על־
הארץ בעוף ובבהמה ובחיה ובכל־השרץ השרץ
על־הארץ וכל האדם: כב כל אשר נשמת־רוח
חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו: כג ולימח
את־כל־היקום א אשר א על־פני האדמה מאדם
עד־בהמה עד־רמש ועד־עוף השמים וימחו מן
הארץ וישאר אד־נח ואשר אתו בתבה: כד ויגברו
המים על־הארץ חמשים ומאת יום: כה ויזכר
אלהים את־נח ואת כל־החיה ואת־כל־הבהמה
אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על־הארץ
וישכו המים: כו ויסכרו מעינת תהום וארפת
השמים ויכלא הגשם מן־השמים: כז וישבו המים
מעל הארץ הלוך ושוב ויחסרו המים מקצה
חמשים ומאת יום: כח ותנח התבה בחדש השביעי
בשבעה־עשר יום לחדש על הרי אררט: כט והמים
היו הלוך וחסור עד תחדש העשירי בעשירי
באחד לחדש נראו ראשי ההרים: לו ויהי מקץ
ארבעים יום ויפתח נח את־חלון התבה אשר
עשה: לז וישלח את־הערב ויצא יצוא ושוב עד־
יבשת המים מעל הארץ: לח וישלח את־היונה
מאתו לראות תקלו המים מעל פני האדמה:
לט ולא־מצאה היונה מנוח לכף־רגלה ותשב אליו
אל־התבה כ־מים על־פני כל־הארץ וישלח ידו
ויקחה ויבא אתה אליו אל־התבה: לו ויחל עוד
שבעת ימים אחרים ויסף שלח את־היונה מן
התבה: לא ותבא אליו היונה לעת ערב והנה
עלה־זית טרף בפה וידע נח כ־קלו המים מעל
הארץ: לב וייחל עוד שבעת ימים אחרים וישלח

את־היונה ולא־יספה שוב־אליו עוד: לז ויהי באחת
ושש־מאות שנה בראשון באחד לחדש חרבו
המים מעל הארץ ויסר נח את־מכסה התבה וירא
והנה חרבו פני האדמה: לח ובחדש השני בשבעה
ועשרים יום לחדש יבשה הארץ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קסט)

וימח את כל היקום (ז, כג)

יש לשאול, למה היה ענש כל־הנח. ויש לומר, דהנה שבעת
המצוות שנתנו לפני המבול ענינו לשוב העולם, לשבת יצרה
(ונקמזות באותיות א-ז: אבר, ברפת ה', גזל, דינים, הכל (מעשה
תענועים של עבודה זרה), ווי (לשון צעקה, שעקרה בשפיכות
דמים), זנות). וכינון שאנשי דור המבול עברו על שבע מצוות
אלה, לא נתקיימה התקלית שלמענה נברא העולם, ויבמלא -
בטלה הבריאה, ולאחר המבול נבנה העולם מחדש.

רביעי לו וידבר אלהים אל־נח לאמר: לו צא מן
התבה אתה ואשתך ובניך ונשי־בניך אתך:
י כל־החיה אשר־אתך מכל־בשר בעוף ובבהמה
ובכל־הרמש הרמש על־הארץ כתיב הוצא קרי הוצא
אתך ושרצו בארץ ופרו ורבו על־הארץ: יט ויצא־
נח ובניו ואשתו ונשי־בניו אתו: יט כל־החיה
כל־הרמש וכל־העוף כל רמש על־הארץ
למשפחתיהם יצאו מן־התבה: כ ויבן נח מזבח
ליהוה ויקח מכל א בהמה הטהרה ומכל העוף
הטהור ויעל עלת במזבח: כא וירח יהוה את־ריח
הנחח ויאמר יהוה אל־לבו לא אסוף לקלל עוד
את־האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע
מנעריו ולא־אסוף עוד להבות את־כל־חי באשר
עשיתי: כב עד כל־ימי הארץ זרע וקציר וקר וחם
וקיץ וחרף ויום ולילה לא ישבתו: כג ויברך
אלהים את־נח ואת־בניו ויאמר להם פרו ורבו
ומלאו את־הארץ: כד ומוזאכם וחתכם יהיה על
כל־חית הארץ ועל כל־עוף השמים בכל אשר
תרמש האדמה ובכל־דגי הים בידכם נתנו:
כה כל־רמש אשר הוא־חי לכם יהיה לאכלה ב־ינק
עשב נתתי לכם את־כל: כו אד־בשר בנפשו דמו
לא תאכלו: כז ואף את־דמכם לנפשותיכם אדרש

למבול? ויש לומר, שראית הקשת אין משמעותה שהעולם ראוי למבול חס ושלום, אלא היא אות וזכרון לקדש שגם אם היה העולם במצב שפל ביותר - מבטחים אנו שלא יהיה עוד מבול. ואי-ראית הקשת בשני דורות אלו מורה על גדל זכותו של צדיק הדור: אפילו אם היה דורו שפל המצב, וגם לא היתה הבטחת ה' - הנה בזכותו לא היו נענשים.

ששי י ויהיו בני-נח היצאים מן-התבה שם וחס ויפת וחס הוא אבי כנען: י שלשה אלה בני-נח ומאלה נפצה כל-הארץ: ויחל נח איש האדמה ויטע כרם: כ וישת מן-היין וישכר ויתגל בתוך אהלה: כב וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני-אחיו בחוץ: כג ויקח שם ויפת את-השמה וישמו על-שכם שניהם וילכו אחרנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחרנית וערות אביהם לא ראו: כד ויניח נח מיינו וידע את אשר-עשה לו בנו הקטן: כה ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו: כו ויאמר ברוך יהוה אלהי שם ויהי כנען עבד למו: כז יפת אלהים ליפת וישכן באהלי-שם ויהי כנען עבד למו: כח ויחיינו אחר המבול שלש מאות שנה וחמשים שנה: כט ויהי פלימי-נח תשע מאות שנה וחמשים שנה וימות: פ י ואלה תולדת בני-נח שם חם ויפת ויולדו להם בנים אחר המבול: ד בני יפת גמר ומגוג ומדי ויון ותבל ומשך ותירס: ג ובני גמר אשכנז וריפת ותגרמה: ד ובני יון אלישה ותרשיש פתים ורדנים: ה מאלה נפרדו איי הגוים בארצותם איש ללשון למשפחתם בגויהם: ו ובני חם פוש ומצרים ופוט וכנען: ז ובני כוש סבא וחווילה וסבתה ורעמה וסבתכא ובני רעמה שבא ורדן: ח וכוש ילד את-נמרד הוא החל להיות גבר בארץ: ט הוא-היה גבר-ציד לפני יהוה על-כן יאמר בנמרד גבור ציד לפני יהוה: י ותלי ראשית ממלכתו בכל וארד ואבד וכלנה בארץ שנער: יא מן-הארץ שהוא יצא אשור ויבן את-נינוה ואת-רחבת עיר ואת-כלח: יב ואת-רסן בין נינוה ובין כלח הוא העיר הגדלה: יג ומצרים ילד

מיד כל-חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש את-נפש האדם: י שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה את-האדם: יואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו-בה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 108)

מיד איש אחיו (ט, ה)

שאף השוגג צריך בפרה (רש"י)

טעם הדבר הוא, שכן אם אדם עבר עברה בשוגג, סימן שיש לו מעין שיכות לרע שבחטא, וכדאיתא בלקוטי תורה מהארז"ל (והובא בחנניא, אגרת הקדש, סכ"ח) שהשגגות הן מהתגברות הנפש הבתמית. והנה, באחרונים יש שקלא וטריא אם גם העובר על דרבנן בשוגג צריך בפרה. ולכאורה, טעם הארז"ל הוא גם בדרבנן.

חמישי ח ויאמר אלהים אל-נח ואל-בניו אתו לאמר: ט ואני הנני מקים את-בריתי אתכם ואת-זרעכם אחריתם: י ואת כל-נפש החיה אשר אתכם בעוף בבהמה ובכל-חית הארץ אתכם מפל יצאי התבה לכל חית הארץ: יא והקמתי את-בריתי אתכם ולא-יפרת כל-בשר עוד מפני המבול ולא-יהיה עוד מבול לשחת הארץ: יב ויאמר אלהים זאת אות-הברית אשר-אני נתן ביני וביניכם ובין כל-נפש חיה אשר אתכם לדורת עולם: יג את-קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ: יד והיה בענני ענן על-הארץ ונראתה הקשת בענן: ט וזכרתי את-בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל-נפש חיה בכל-בשר ולא-יהיה עוד חמים למבול לשחת כל-בשר: טז והיתה הקשת בענן וראייתה לזכר ברית עולם בין אלהים ובין כל-נפש חיה בכל-בשר אשר על-הארץ: יז ויאמר אלהים אל-נח זאת אות-הברית אשר הקמתי ביני ובין כל-בשר אשר על-הארץ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 33)

זאת אות הברית . . לדורות עולם (ט, יב)

פרט לשני דורות . . חזקיה . . אנשי כנסת הגדולה (מדרש

רבה)

יש לתמה, כיצד אפשר לומר שרק בשני דורות אלו לא היה צורך בקשת, ובהרי כל זמן שאין מצב שפל ביותר אין מקום

אֶת־לוֹדִים וְאֶת־עֲנָמִים וְאֶת־לֶחֶבִים וְאֶת־נַפְתָּחִים:
 וְאֶת־פֶּתֶרֶסִים וְאֶת־כַּסְלֹחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם
 פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְתָּרִים: ^ט וַיִּכְנְעוּ יֶלֶד אֶת־צִידֵן
 בְּכָרוֹ וְאֶת־חֵת: ^י וְאֶת־הַיְבוּסִי וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת־
 הַגִּרְגָּשִׁי: ^י וְאֶת־הַחִוִּי וְאֶת־הָעֵרְקִי וְאֶת־הַסִּינִי:
^י וְאֶת־הָאֲרֹרִי וְאֶת־הַצֹּמְרִי וְאֶת־הַחֲמָתִי וְאֶת־
 נַפְצֹו מִשְׁפְּחוֹת הַכְּנַעֲנִי: ^י וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֵן
 בְּאַכָּה גִרְרָה עַד־עֵגְלָה בְּאַכָּה סְדֹמָה וְעַמְרָה
 וְאַדְמָה כְּתִיב וְצִבְיִם קְרִי וְצִבְיִים עַד־לָשֶׁע: ^כ אֵלֶּה
 בְּנֵי־חָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם
 בְּגוֹיֵיהֶם: ^כ וְלִשָּׁם יֶלֶד גַּם־הוּא אָבִי כַל־בְּנֵי־עֵבֶר
 אָחִי יִפֶּת הַגִּדּוּל: ^כ בְּנֵי שָׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר
 וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרֶם: ^כ וּבְנֵי אָרַם עוּץ וְחוּל וְגֵתֵר
 וְכַשׁ: ^כ וְאַרְפַּכְשָׁד יֶלֶד אֶת־שֶׁלַח וְשֶׁלַח יֶלֶד אֶת־
 עֵבֶר: ^כ וְלַעֵבֶר יֶלֶד שְׁנֵי בָנִים שָׁם הָאָחִיד פֶּלֶג כִּי
 בִּימֵיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשָׁם אָחִיו יֶקְטָן: ^כ וַיִּקְטָן יֶלֶד
 אֶת־אֱלֹמוֹרֶד וְאֶת־שֶׁלֶף וְאֶת־חֲצַרְמוֹת וְאֶת־יֶרֶח:
^כ וְאֶת־הַדּוֹרֶם וְאֶת־אֵיוֹל וְאֶת־דִּקְלָה: ^כ וְאֶת־עוֹבָל
 וְאֶת־אֲבִימָאֵל וְאֶת־שָׁבֵא: ^כ וְאֶת־אֹפֶר וְאֶת־
 חוּילָה וְאֶת־יֹכָב כַּל־אֵלֶּה בְּנֵי יֶקְטָן: ^כ וַיְהִי מוֹשְׁבָם
 מִמִּזְרָא בְּאַכָּה סְפֶרָה הָרַקְדִם: ^כ אֵלֶּה בְּנֵי־שָׁם
 לְמִשְׁפְּחֹתָם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם לְגוֹיֵיהֶם: ^כ אֵלֶּה
 מִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם וּמֵאלֶּה נִפְרְדּוּ
 הַגּוֹיִם בְּאָרֶץ אַחֵר הַמִּבּוּל: ^כ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י' עמ' 24)

וערות אביהם לא ראו (ט, כג)

יש לשאל, מאחר שקיני פניהם אחורנית, הרי מובן מעצמו
 שלא ראו. ויש לומר, דהנה פאשר אדם רואה רע בזולתו, עליו
 לראות רק את ה"הלכה למעשה" שבדבר, רק מה שנוגע אליו
 לעשות: להוכיחו ולהחזירו למוטב. ואם הוא רואה ומרגיש את
 רעת חברו – סימן שהרע הזה קיים גם בו, ובתורת הפעל שם
 טוב הדיעה, שהזולת הוא ראי. והו וערות אביהם לא ראו –
 לא ראו ולא הרגישו ערוה וחסרון באביהם, אלא התרפזו במה
 שהם צריכים לעשות (ויכסו את ערות אביהם), ותו לא.

שביעי יא א ויהי כל־הארץ שפה אחת ודברים
 אחדים: ב ויהי בנסעם מקדם ומצאו בקעה בארץ
 שנער וישבו שם: ג ויאמרו איש אל־רעהו הבה

נלכנה לבנים ונשרפה לשרפה ותהי להם הלכנה
 לאבן והחמור היה להם לחמר: ד ויאמרו הבה
 נבנה־לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה־לנו
 שם פִּן־נפִּוץ על־פני כל־הארץ: ה ויירד יהוה
 לראות את־העיר ואת־המגדל אשר בנו בני
 האדם: ו ויאמר יהוה הן עם אחד ושפה אחת
 לכלם וזה החלם לעשות ועתה לא־יבצר מהם כל
 אשר יזמו לעשות: ז הבה נרדה ונבלה שם שפתם
 אשר לא ישמעו איש שפת רעהו: ח ויפץ יהוה
 אתם משם על־פני כל־הארץ ויחדלו לבנת העיר:
 ט על־פִּן קרא שמה בכל כִּי־שָׁם בָּלָל יהוה שפת
 כ־הארץ ומשם הפיצם יהוה על־פני
 כ־הארץ: פ אלה תולדות שם שם בן־מאת שנה
 ויולד את־ארפכשד שנתים אחר המבול: א ויחִי־
 שם אחרי הולידו את־ארפכשד חמש מאות שנה
 ויולד בנים ובנות: ס ב וארפכשד חי חמש
 ושלשים שנה ויולד את־שלח: ג ויחִי ארפכשד
 אחרי הולידו את־שלח שלש שנים וארבע מאות
 שנה ויולד בנים ובנות: ד וישלח חי שלשים
 שנה ויולד את־עבר: ה ויחִי־שלח אחרי הולידו
 את־עבר שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד
 בנים ובנות: ו ויחִי־עבר ארבע ושלשים שנה
 ויולד את־פלג: ז ויחִי־עבר אחרי הולידו את־פלג
 שלשים שנה וארבע מאות שנה ויולד בנים
 ובנות: ח ויחִי־פלג שלשים שנה ויולד את־רעו:
 ט ויחִי־פלג אחרי הולידו את־רעו תשע שנים
 ומאתים שנה ויולד בנים ובנות: ס ב ויחִי רעו
 שתים ושלשים שנה ויולד את־שרוג: כ א ויחִי רעו
 אחרי הולידו את־שרוג שבע שנים ומאתים שנה
 ויולד בנים ובנות: ס ב ויחִי שרוג שלשים שנה
 ויולד את־נחור: כ ויחִי שרוג אחרי הולידו את־
 נחור מאתים שנה ויולד בנים ובנות: ס ב ויחִי
 נחור תשע ועשרים שנה ויולד את־תרח: כ ויחִי
 נחור אחרי הולידו את־תרח תשע־עשרה שנה
 ומאת שנה ויולד בנים ובנות: ס ב ויחִי־תרח

- הַלְבֵנָה, הִינּוּ הַחֹמֶר שֶׁמִּמֶּנּוּ נִעֲשְׂתָה, נִתְקַשְׂתָּה וְנִעֲשְׂתָה אֶבֶן. וְהִינּוּ, שֶׁעַל פִּי פֶשֶׁטוֹ שֶׁל מִקְרָא הַלְבֵנָה נִקְרָאת אֶבֶן. וְרָאָה בְּפֶרוֹשׁ הַרְ"ן עַל הַתּוֹרָה: כְּלוּמָר, שֶׁמִּצְאֻנָּהּ חֻזְקָה וּמִקְשִׁית.

קריאה לשבת ראש חודש

מפסיר ט וביום השַׁבָּת שְׁנֵי־כַבָּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וְשְׁנֵי עֶשְׂרִינִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֲלֹת שַׁבֹּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֹלֹת הַתְּמִיד וְנִסְכָּה: פ וּבְרֹאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרְבוּ עֹלָה לַיהוָה פְּרִים בְּנִי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַע־תְּמִימִם: י וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפָר הָאֶחָד וְשְׁנֵי עֶשְׂרִינִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶאֱיִל הָאֶחָד: יי וְעֶשְׂרֵן עֶשְׂרֵן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד עֹלָה רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה: יד וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לֶפָר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לֶאֱיִל וּרְבִיעֶת הַהִין לִכְבֹּשׁ יִין זֹאת עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ לַחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: טו וְשַׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

שְׁבָעִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן: כ וְאַלְהָה תּוֹלְדֹת תֶּרַח תֶּרַח הוֹלִיד אֶת־אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לֹוט: כה וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תֶרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאוּר כַּשְׂדִּים: כט וַיָּקָח אַבְרָם וְנָחוֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁת־נָחוֹר מִלְכָּה בַת־הָרָן אֲכִי־מִלְכָּה וְאָבִי יִסְכָּה: לו וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלֵד: לא וַיָּקָח תֶּרַח אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת־לֹוט בֶּן־הָרָן בֶּן־בְּנוֹ וְאֵת שָׂרִי כַלְתּוֹ אִשְׁת־אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עַד־חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: לב וַיְהִי יְמֵי־תֶרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֹתַיִם שָׁנָה וַיָּמָת תֶּרַח בְּחָרָן*:

פפפ קנ"ג פסוקים, כצלא"ל סימן. אב"י יכב"ה לו"מ סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 106)

ותהי להם הלבנה לאבן (יא, ג)

כתב המגן אברהם (הלכות נפילת אפים סקל"א סק"כ): ונ"ל דרצפת לבנים אין אסורה, דאבן כתיב, ולבנה לאו אבן היא, פדכתיב ותהי להם הלבנה לאבן, עכ"ל. וכן כתב האבן עזרא: לאבן, תחת האבן. אבל משתיקת רש"י מוכח שמפרש בפשוטו

(* ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 36, ועמ' 324)

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם מִשֶּׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עִזְחִיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַב־יָנֵעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בְּיַמֶּיהָ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכַבֹּד. יי חֲפִץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתִּפְרִי, שֶׁמִּקּוֹם הַתִּפְרִי יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרָה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרות כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרות ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרות לשמו"ת ולקריאה בציבור בישיבה פרק סו

סו א כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מגורתי: ב ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם יהוה ואלוה אביט אל עני ונבה רוח וחרד על דברי: ג שוחט השור מפה איש זבח השל ערף פלב מעלה מגחה דם חזיר מזכיר לבנה מברך און גס חמה פחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפשם חפצה: ד גס אני אבחר בתעלליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא חפצתי פחרו: ה שמעו דבר יהוה החרדים אל דברו אמרו אחיכם שנאיכם מגדיכם למען שמי יכבד יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו: ו קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאיביו: ז בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר: ח מישמע פזאת מי ראה כאלה היוחל ארץ ביום אחד אם יולד גוי פעם אחת פירחלה גס ילדה ציון את בנייה: ט האני אשפיר ולא אוליד יאמר יהוה אם אני המוליד ועצרתי אמר אלהיך: י שמחו את ירושלם וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה: יא למען תינקו וישבעתם משד תנחמיה למען תמצו והתענגתם מזוז פבורה: יב פירכה א אמר יהוה הנני נטה אליה פנהר שלום וכנחל שוטף פבור גוים וינקתם על צל תנשאו ועל ברבים תשעשעו: יג כאיש אשר אמו תנחמנו פן אנכי אנחמכם ובירושלם תנחמו: יד וראיתם ויש לבכם ועצמותיכם כדשא תפרחנה וגודעה יד יהוה את עבדיו וזעם את איביו: טו פירנה יהוה באש יבוא וכסופה מרפכתי להשיב פחמה אפו וגערתו בלהביאש: טז כי באש יהוה נשפט ובחרפו את כל בשר ורפו חללי יהוה: יז המתקדשים והמטהרים אל הגזות אחר אחת בתוך אכלי בשר החזיר והשקן והעכבר יחדו יספו נאם יהוה: יח ואנכי מעשיהם ומחשבתיהם באה לקבץ את כל הגוים והלשונות ובאו וראו את פבורי: יט ושמתי בהם אות ושלחתי מהם פליטים אל הגוים תרשיש פול ולוד משכי קשת תבל ויון האיים הרחקים אשר לא שמעו את שמעי ולא ראו את פבורי והגידו את פבורי בגוים: כ והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מגחה ליהוה בפסוסים ופרכב ובצבים ובפדרים ובפרפרות על הר קדשי ירושלם אמר יהוה כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית יהוה: כא וגם מהם אקח לפנהגים ללוים אמר יהוה: כב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה

עֲמִידִים לִפְנֵי נְאֻם־יְהוָה בֵּן יַעֲמֹד זְרַעְכֶּם וְשִׁמְכֶם: כִּן וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבֹת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה: כִּד וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בַּפְּגִרִי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: כִּן וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבֹת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזָר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ, בְּמַהֲרָה יָבֹא וַיִּגַּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ גִּשְׁבַּעַת לֹו, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֹךְ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' א

1 משיבה הגמרא: שכוונת רבי אלעזר בן עזריה הוא, שהקלח משמשת
2 יד לקטניות, משום שרוצה בְּתִשְׁמִישָׁן, שעל ידי הקלח מטלטל את
3 השרביטים, נמצא שהקלח משמשת יד לאוכל שבתוכם.
4 הגמרא מקשה עוד על רב מברייטא (לעיל קנז): תָּא שְׁמַע, דְּתַנָּא דְּכִי
5 רְבִי יִשְׁמַעְאֵל, נֹאמַר אֵצֶל טוּמְאָת אֹכֵלִים (ויקרא יא לו) 'עַל כָּל זֶרַע
6 זָרִיעַ (אֲשֶׁר יִזְרַע)', וְהַכְּתוּב 'אֲשֶׁר יִזְרַע' מַלְמַדְנוּ, שְׁהָאֹכֵלִים
7 מִטְּמָאִים בְּדֶרֶךְ שְׁכֵנֵי אָדָם מוֹצִיאִין אוֹתָם לזריעה, דהיינו חֲטָא
8 בְּתוֹךְ קְלִיפְתָּהּ הַחִיצוֹנָה, וְשַׁעֲזָהּ בְּקְלִיפְתָּהּ וְעַדְשִׁים בְּקְלִיפְתָּהּ,

9 כלומר שהקליפה שהיא שומר מצטרפת עם האוכל להשלימו
10 לשיעור כביצה. והרי עדשים הם פחות מכפול ומכל מקום יש להם
11 דין שומר, וקשה על רב שאומר שאין דין שומר לפחות מכפול.
12 מתרצת הגמרא: אוכל שהוא בְּרִיָּה שלמה, שְׁאֵנִי, שבבריה שלמה
13 מודה רב שגם אם הוא פחות מכפול יש לו דין שומר.
14 הגמרא מביאה ספק של רב אושעיא בדין שומר שמצטרף עם האוכל:
15 בְּעֵי רַב אושעיא,

לוח זמנים לשבוע פרשת נח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	5:50	5:46	8:01	8:03	8:33	8:35	9:31	9:32	17:04	16:58	17:28	17:23	16:39	17:32
חיפה (ח)	5:51	5:46	8:01	8:03	8:33	8:35	9:30	9:31	17:02	16:56	17:26	17:20	16:27	17:30
ירושלים (ח)	5:48	5:43	8:00	8:02	8:31	8:33	9:28	9:30	17:03	16:58	17:28	17:22	16:18	17:30
תל אביב (ח)	5:52	5:48	8:02	8:04	8:34	8:36	9:31	9:32	17:02	16:56	17:27	17:21	16:37	17:31
אוסטריה וינה (ק)	7:30	7:21	9:26	9:30	9:58	10:02	10:51	10:54	17:56	17:45	18:26	18:16	17:29	18:29
אוסטרליה מלבורן (ק)	6:14	6:22	9:09	9:05	9:41	9:37	10:49	10:46	19:48	19:54	20:14	20:21	19:35	20:33
אוקראינה אודסה (ק)	7:31	7:22	9:27	9:31	10:00	10:04	10:53	10:56	18:00	17:50	18:29	18:20	17:34	18:24
אוקראינה דונייצק (ק)	7:05	6:56	9:00	9:04	9:32	9:36	10:26	10:28	17:30	17:20	18:00	17:50	17:03	17:54
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	7:17	7:08	9:12	9:16	9:44	9:48	10:37	10:40	17:40	17:29	18:10	18:00	17:13	18:04
אוק. ז'יטומיר (ק)	7:47	7:38	9:39	9:43	10:11	10:16	11:04	11:07	18:01	17:50	18:32	18:22	17:34	18:26
אוקראינה קייב (ק)	7:39	7:29	9:32	9:36	10:04	10:08	10:56	10:59	17:54	17:43	18:26	18:15	17:27	18:19
איטליה מילאנו (ק)	7:55	7:46	9:53	9:56	10:25	10:29	11:19	11:21	18:28	18:18	18:57	18:48	18:02	19:01
אקוואדור קיטו (ח)	5:46	5:47	8:21	8:20	8:51	8:50	9:53	9:53	18:09	18:09	18:31	18:30	17:51	18:34
ארגנטינה ב. איירס (ח)	5:53	6:00	8:44	8:40	9:17	9:13	10:24	10:21	19:16	19:22	19:42	19:48	19:03	20:00
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	6:30	6:39	9:31	9:27	10:02	9:58	11:11	11:08	20:21	20:28	20:49	20:56	20:09	21:00
ארה"ב בולטימור (ק)	7:28	7:22	9:32	9:35	10:04	10:07	11:00	11:01	18:19	18:11	18:45	18:38	17:55	18:42
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	7:19	7:12	9:22	9:25	9:54	9:57	10:49	10:51	18:08	18:00	18:35	18:27	17:43	18:38
ארה"ב גרסי (ק)	7:20	7:13	9:22	9:25	9:55	9:58	10:50	10:52	18:07	17:59	18:34	18:26	17:43	18:38
ארה"ב דטרויט (ק)	7:58	7:50	9:59	10:03	10:31	10:35	11:26	11:28	18:42	18:34	19:10	19:01	18:17	19:13
ארה"ב היוסטון (ק)	7:30	7:25	9:41	9:43	10:13	10:15	11:11	11:12	18:46	18:40	19:09	19:04	18:23	19:14
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	7:06	7:01	9:15	9:17	9:47	9:49	10:44	10:45	18:13	18:07	18:38	18:32	17:50	18:41
ארה"ב מיאמי (ק)	7:25	7:21	9:39	9:40	10:11	10:13	11:09	11:10	18:49	18:44	19:12	19:07	18:27	19:17
ארה"ב ניו הייבן (ק)	7:17	7:10	9:18	9:21	9:51	9:54	10:46	10:48	18:01	17:53	18:28	18:20	17:36	18:33
ארה"ב שיקאגו (ק)	7:14	7:07	9:17	9:21	9:49	9:52	10:44	10:46	18:02	17:54	18:29	18:21	17:37	18:31
בוליביה לה פאס (ח)	5:47	5:50	8:33	8:31	9:02	9:00	10:07	10:05	18:44	18:46	19:06	19:08	18:27	19:12
בלגיה אנטוורפן (ק)	8:27	8:16	10:17	10:22	10:49	10:54	11:42	11:45	18:36	18:24	19:08	19:08	18:08	19:13
בלגיה בריסל (ק)	8:25	8:15	10:17	10:21	10:49	10:53	11:41	11:44	18:38	18:27	19:10	19:09	18:11	19:14
בלרוס ליובאוויטש (ק)	7:48	7:36	9:34	9:40	10:06	10:12	10:57	11:01	17:43	17:30	18:18	18:05	17:14	18:09
ברזיל ס.פאולו (ק)	6:18	6:22	9:03	9:01	9:35	9:32	10:40	10:38	19:20	19:23	19:43	19:46	19:04	19:53
ברזיל ריו דה ז'נירו (ק)	6:05	6:09	8:50	8:47	9:21	9:19	10:27	10:25	19:05	19:09	19:28	19:32	18:50	19:38
בריטניה לונדון (ק)	7:44	7:33	9:35	9:40	10:07	10:12	10:59	11:02	17:55	17:43	18:27	18:16	17:27	18:31
בריטניה מנצ'סטר (ק)	7:58	7:47	9:46	9:51	10:18	10:23	11:09	11:13	17:59	17:46	18:32	18:20	17:30	18:37
גרמניה ברלין (ק)	7:53	7:42	9:42	9:47	10:14	10:19	11:06	11:10	17:58	17:46	18:31	18:19	17:30	18:23
גרמניה פרנקפורט (ק)	8:05	7:55	9:59	10:03	10:30	10:35	11:23	11:26	18:23	18:12	18:54	18:44	17:56	18:48
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:14	5:19	8:03	8:01	8:34	8:31	9:42	9:41	18:26	18:29	18:49	18:53	18:11	18:12
הודו בומביי (ח)	6:35	6:33	8:53	8:54	9:26	9:27	10:25	10:25	18:13	18:09	18:35	18:32	17:52	18:36
הודו פונה (ח)	6:29	6:27	8:49	8:50	9:21	9:22	10:20	10:21	18:11	18:07	18:33	18:30	17:50	18:34
הונגריה בודפשט (ק)	7:19	7:10	9:15	9:19	9:47	9:51	10:41	10:43	17:45	17:35	18:15	18:05	17:19	18:09
טורקיה איסטנבול (ק)	7:28	7:21	9:30	9:33	10:03	10:06	10:58	11:00	18:15	18:07	18:42	18:34	17:50	18:38
יוון אתונה (ק)	7:44	7:38	9:49	9:52	10:22	10:24	11:17	11:19	18:40	18:33	19:06	18:59	18:16	19:03

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ק)	7:40	7:31	9:35	9:39	10:08	10:12	11:01	11:04	18:06	17:56	18:35	18:26	17:39	18:30
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:28	7:26	9:51	9:52	10:21	10:22	11:21	11:22	19:15	19:12	19:38	19:34	18:54	20:38
ניו זילנד קרייטצ'רץ' (ק)	6:15	6:24	9:14	9:10	9:47	9:42	10:56	10:53	20:04	20:12	20:33	20:41	19:54	20:45
נפאל קטמנדו (ח)	6:06	6:02	8:22	8:24	8:53	8:55	9:51	9:52	17:33	17:28	17:57	17:52	17:11	17:56
סינגפור סינגפור (ח)	6:44	6:44	9:12	9:11	9:45	9:44	10:46	10:45	18:54	18:53	19:15	19:14	18:35	19:18
פולין ורשא (ק)	7:21	7:10	9:11	9:16	9:43	9:48	10:35	10:38	17:29	17:17	18:02	17:50	17:01	17:54
פרו לימה (ח)	5:35	5:37	8:10	8:09	8:43	8:41	9:46	9:45	18:08	18:09	18:30	18:31	17:51	18:35
צרפת ליאון (ק)	8:12	8:04	10:10	10:14	10:42	10:46	11:36	11:39	18:46	18:36	19:14	19:05	18:20	19:18
צרפת פריז (ק)	8:28	8:19	10:23	10:27	10:55	10:59	11:48	11:51	18:50	18:40	19:21	19:10	18:23	19:24
קולומביה בוגוטה (ח)	5:33	5:33	8:05	8:05	8:35	8:35	9:37	9:36	17:48	17:47	18:09	18:08	17:29	18:12
קנדה טורונטו (ק)	7:45	7:38	9:46	9:49	10:17	10:21	11:12	11:14	18:25	18:17	18:53	18:45	18:00	18:57
קנדה מונטריאול (ק)	7:26	7:17	9:24	9:28	9:56	10:00	10:50	10:52	17:59	17:49	18:28	18:19	17:33	18:31
קפריסין לרנקה (ק)	7:02	6:57	9:08	9:10	9:41	9:43	10:37	10:39	18:02	17:56	18:28	18:21	17:39	18:25
רוסיה מוסקבה (ח)	8:23	8:10	10:09	10:15	10:40	10:46	11:31	11:35	18:16	18:02	18:51	18:38	17:47	18:55
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	7:56	7:48	9:52	9:56	10:24	10:28	11:18	11:20	18:23	18:12	18:52	18:42	17:56	18:46
שווייץ ציריך (ק)	7:59	7:50	9:57	10:01	10:28	10:32	11:22	11:25	18:29	18:19	18:59	18:49	18:03	19:01
תאילנד בנגקוק (ח)	6:09	6:07	8:30	8:31	9:03	9:03	10:03	10:03	17:57	17:54	18:19	18:16	17:37	18:20

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il